8 — 36.

84
8-39

1223-42

37 24 28 1223-42 N445 109

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԼԱՄԱՐԻՒ ՈՐԴՒՈՅ

ՑՈՒԼԻՍԻ

Ընտրել և շարադրել ՚ի Մեծէ Փրանկերաց Փիլիպոս Ընդհանուր Ալևինեալն. որ էր դաստիարակիչ Պատանեաց Թագաւորին Փրանսայ ու, որ և հիմա յիւրում՝ Ընդհանրական և Դուքս Գամպրէի, և Մեպոռհ Այսբերական.

Ալ երասին Նորոգ սրբագրեալ և ուղղեալ ՚ի վերայ ձեռագ րէցոյ Հռինաւիին. և Թարգմանեալ ՚ի Գալլիական լեզուէն Յիսուսեական բարբառ.

Ի հայժամ վտակագրեալ ՚ի Գալլիացւոյ և ՚ի Յիտալիացւոյ լեզուէ ՚ի մայ բարբառ՝ Ջանիէ և աշխատասիրութեամբ Մարգար Օտաքարիայէ Խո. ձէնց Ընտանեցւոյ.

Սբեռ գրեալ ղեռնտրեի ՚ի Յիսուսեան Թաղմանէն՝ ՚ի Թաղպէտս Վատգա պէտ Կոստանդինուպոլսեցւոյ Մարտիրեան.

Տպագրեալ ՚ի Վենետիս Հայրապետութեամբ Լուսաւորչացուղ և Քահանայութեամբ Սրբոյ Աթո ռոյն Իջվարձնի՝ Տն ԳԱՒԻԿԱՒՈՒ Եպիսկ Սրբազնագոյն Կաթո ղիկոսի ամ Հայոց.

Հրամանաւ՝ Սրբ Աթոռոյն Իջվարձնի Ծայրագոյն Նուիրակի՝ և Հիւսիսային կողմանս եղե ռից Հայոց՝ Աստուածաշունչ Աստուածդէն. Անահնչելի Երկայնաթռուչ Աբեղ թեց՝ Իշխանազնեայ Տն Ծովսեփ Սրբազան Աստ Եպիսկ. Հիմնադրի նոր Նախիջևան և Գրիգո բուպոլ Քաղաքացն.

Ընդ Հոգաբարձութեամբ Խոջեպաշղանդ և Մինճահամատ՝ Ջոաղայիցն Պայծա ռելի Ազգ Ծովհաննէսի Գէորգեան, Քնաւելոյն ՚ի Ընդիկս, ՚ի Սուրաթ.

Ծաւի Տն 1793. ՚ի փետրվարի 20. Իսկ ՚ի Թուին Հայոց ՌՄԽԲ.

ՀԱՏՈՐԱԿ.

Ի տպարանի Նորին Սրբազնութեան, որ Երուսաղէմ ապ պծոտաց հաստ՝ զամարեցաւ և արդ ևնաւոր տրուէք, ՚ի Ընդիկս՝ ՚ի զանազան քաղաքս բնակեալ Հարեսէր Մերազնեից Հատարակութեան.

Ընդ հովանաւոր Երիմահանգոս Աբ Խոջ Վանիկն՝ որ ՚ի Նոր

ՆԱԽՋԵՒԱՆ.

669-50

Աստուծոյ Գործերքանիւ, Իշխանութեամբ Իշխանի, Տեառն Գողթնոյ Ոսկեպատ
Եւ Ստեփոսոսի, Խոյոյ Սպիտակոցին, իրաւարհեաց Նոհիրատի.

Եվազ իւ ժամանակաց՝ ի տարակոյս ծագեալ երկրի՝ ըստորում տա-
րածեալ հռչակիւբ համբաւ՝ քաղքենոյս ըստ ուրոյդ՝ և անհուն քարե
քարուխճոյդ ձգանց. (որ յաղագս սրամիտոն ոգին՝ դիպիկիլով միշտ յօ-
գուտ նոցին՝ հաճոյանան քաջ հոլովեալ տեղ՝ դնել գանձն ի վէր հասին.)
այնք արժանաւոր գլուխաք ներքոյիչ՝ անանցուտ կապակցեալ ևս առեալ
պրկեալ ունէին զսիրտ և զհոգի հիզոյս՝ ի սէր պաշտոնի՝ ձերդ Խարթ
Սրբազնութեան. Ով և երբեմն՝ ընկճեալս ի սոյն տագնապէ՝ անժոյժ և
անհանդարժ՝ ի յոյժ ուռնոյ անտի՝ շտապեցի գանձ՝ քարտիզիւ և եթ՝ զովա
քաւեալ զանձն՝ պատրաստ ծառայ.

Իսկ այժմ՝ ինձ իկալիս ոչ եթ ականջալուր՝ այլ ականատես գոլով՝
ոչ և ստանելով զպիտոյս եթ վկայիչ՝ միամիտ աքանչացեալ ասելով. զինչ
կարեն արկուածս հատուցանել մեզայինս ոգի՝ ըստ ամի զոր առնես նոցա
զոհելով զնկատան անդարբութեի և առաղջութեի անձինդ պատճառականք,
եթէ ոչ՝ զոհութեիս պատրաստ մատուցանել պարգեւոյն զքեզ ինքեանց. և
պարապիլ յաղօթս վասն առաղջութեի և առատութեի կենացդ արդիւնա-
բերի. Ընդ առաջել սրբոյն շնորհակալու եթեան պարտաւորեալ գտանին
արդեօք. վասն այնքան հոյակապ Ընկերիցդ՝ Աստուածէից՝ և իմաստնաբուղխ
Դպրոցին կառուցմանց. և մանաւանդապէս վասն անդին գանձուն ակնա
յիտակ և մարգարտաշար Տարեգրանին վիրականդնու եթ. որոյ խոհակու եթ
և կանխահաս պատրաստ արդէն իսկ սկսան զմայիկս ցուցանել զքիմս ձաշակա-
գաց. Որոց յունկիլն դուք ալեաց՝ ձոյլ ինչ սիրոյ առաքինութեի, և հայրե
նասէր սեռի պայծառութեի ջանայ՝ անառարակոյս պատրաստերին ոգւով չափ
հոգալ զհոգ հաստատութեի և մշտատև նորոգութեի նոյնոյ նորաբողբոջ
գանձարանին. որ իբրև ուժգնէն քառավտակ աղբեր ազնուական զրախտի՝
մատրուզակեալ առատանէ կեանսաբոյս տունկս հայաստանեայց Եկեղեցւոյ.

Իսկ այն որ առաջել գովելինէ և բազմոյ բաղձալի՝ տեսանել զվեղեաց
սորա դիտուքն ձեր Սրբազնութե. որ անձանձիր տքնութե մատել ի բուրաս
տան անհուն երկնագործ և անուշահոտ ծաղկանցն այլազեւից՝ զոյգունդ
ախտժիլն և պիտանացու նիւթս՝ քաղցրաձաշակ իմաստութեան ծորանս
մեղրոյն հնազանդից և նորագունից պատմութեի՝ և այլ բարեպաշտ և մա
կացական գրութեանցն՝ թարգմանութե՝ ի մեր փեղեակ լեզուի հանդգնա-
մարիլ ջանայ. առ ի մատակարարիլ յոգեկցուցանել զսոյն իմաստասիրեան
թեան՝ իմաստասէրն ըստ ուղղոյս հայկազնեան. Որով լուսաւորեալ բեր կրի
ազգն ընդհանուր՝ և յիշատակ հաւատարիմ տրնտեսութե Տնտ Սրբազնու-
թեան անաղարտաբոյր ձեզ մինչև յետ կատարածի Տէրտն գալստեան.

Ընդ այս ամենայն բարեյաժար հոգատարութեիւն ձեր Սրբազնու-
թեան՝ ստիպեալ պարտաւորիմ և ինձն ստրկութեիւն. զի քան տակաւ և
համբակ կարի խնդամ՝ գանձ յետնեալ լռամիւ միով ընծայաբեր լինել
նոյնոյ ամենափարթամ գանձուն բանին. և չիրևելով դատարկանձն՝ մատու-
ցանել ի պաշտօն ընդհանուր տղեոց տղոյն միոյ. և ձեր Սրբազ-
նութեան՝ զլուսածաղիկն ծաղկութեան նորիկոյ գրքոյս ներկայ ընծայեալ.
Ով ի մէջ բոլոր տղոցն Երբոպացւոց՝ ի շարս գրեանց յարգականաց

գաս

պառակ գոանէք. Ոչը ասէս և խոստանամ, որ եթէ ախորժ և հաճոյ
Թուէսցի յումեքս Հերոց Սրբազնութեան և մերոց բանասիրաց, ուչ դադա-
րել մինչև ցյետին կէտ տուրքառուութեան ընկերս՝ ընդհատել զպաշտօն իմոյ
տուկութեան՝ տմնասարաս աշխատանացս առ՝ի յօգուտ բոլոր ազգին. և՝ի
հաճոյս Հերոց Սրբազնութեան. որոյզ ամենեքեան ճեամ

Ի Տպարանի Հայոց
Ազգին Ս. Ղազարու.

1808

Ի՛ն թուղթն առ Ի՛ն Ընդհանուր Ուրբաթ Բանասիրաց.

Ընդհրապարակ առաքակ իմոյ բանասէրացս սեռի՝ սոյն ընդհանուր արարածոց գոլ բազմախորհուրդ դիպուք իմն ընութեան՝ ի բացայայտ տուելիսն ամենակարողութեան՝ ամենահմտաստութեանն՝ և ամենաբարերութեանն հաստչին տիեզերացս. որք միշտ և հանապազ անբարբառ բանիւ՝ բարձրաբարբառ բառս քարոզ եղեալ գոչեն յուսկնս իմացականութեանս մարդկայինս ազգի, թէ ակայք և տեսէք զգործս այ՝ վկայանս՝ և զարհեստս զորս արար ի վերոյ ամ՝ երկրի ի ծագաց մինչև ի ծագս աշխարհի. Այլ առ ի ընթեռնուլ և ի վերծանել զայս ընդհանրական խորհրդալի գրութիւն, պարտ է իւրաքանչիւր ումք ոչ ամենևին պատասղլով դեգերիլ ի մակերևոյթս նկատ բազբական տեսութեան զգալի աչաց. այլ ջահաւորեալ ի լուսոյ բանին՝ սրով և կոչիմք բանական, բանալ զաչս իմացականութեան՝ և ներթափանցել ի ինքըքին իմացուածն բանին՝ և տեսանել յայտնապէս, թէ զնաւրդ գործ բահրաշ և անձառելի իմն իմաստութեամբ գրեցեալ բազմահատոր և լայնատարած գիրք մեծ եղեալ՝ դաստիարակեն զամենեսին ի հրահանգութիւն սքանչելեաց և փառացն այ, որով լի են երկինք և երկիր՝ և ամ՝ ինչք.

Հանգի՛ր ոք ամենեքին գոլով երբեմն ջինջ և մաքուր հայելի իմն հեղինակին՝ յուշանան դոյութիւն և կարողութիւն իմաստութիւն և հանճարով գեղեցկութեամբ և բարութեամբ՝ և ամ՝ կերպիւ զանազանեալ շնորհագ իւրեանց՝ զկարողութիւն և զղօրութիւն՝ զիմաստութիւն և զհանճար՝ զբարութիւն և զգեղեցկութիւն՝ և զայլ ամ՝ շնորհաձիր պարգեւս արարչին իւրեանց ասել լոյ. Նա արար զմեզ՝ և ոչ մեք ինք.

Առաւել ևս մարդն՝ որոյ վէր գրեցեալք եղեն յինքեանէ այ սոյն ամ իմանալի գիրք ընդհանրականք, պարտ է իբրև զմարդ՝ և որպէս պատկեր այ. (որպէս է զինի այ մեծագոյն գիրքն և ցանկն ընդհանուր գրքոյ բնութեանց) անդր անցանել ի լոկ տեսութէ այսց զարմանահրաշ աքանչելի գրութեանց՝ և ներմտելով յանձառելի խորհուրդս ածային գիտութեանց՝ տեսանել նաև թէ ամ գիրք ածայինք ի վարդապետութիւն՝ և յօգտակարութէ են, յորոց և քաղելով հաճելի պարտ է զիշակս աստ՝ և հանդերձեալ կեանց. որպէս և ուսուցանեն նաև ամ ածային գիրք գործնականք. Հանգի՛ր առաջին գիրք դաստիարակութեան մերոյ՝ գրեցեալ եղև տեսականաբար յինքեանէ այ. մինչ անմեղ գոլով մարդն՝ ունէր զամ՝ տեսակ շնորհաց և իմաստութեան՝ ի վերծանել զնա, որ և կոչեցաւ ընդհանրական գիրք բնութեան. Իսկ երկրորդն՝ որ է գործնականն, զկնի կորուսանելոյ զնոյն ընդհանական շնորհս գիտութեան՝ ի ձեռս մարդկանց լուսաւորելոց՝ կրկին՝ ի նոյն յինքեանէ այ նկրշնչեալ գրեցաւ. որք զմի և զնոյն դիտաւորութիւն և հաւնակրութիւն ունին առ միմեանս ուղիղ համապատասխանատրութէ. վասն զի մի և նոյն հեղինակ է ամենեցունց.

Ուրեմն բանականաբար պարտիմք հոգ կալնուլ յանձին, և ուշիմաբար խոկալով զննել զայսոսիկ վերկոսին ածային գրեանս, և նոյնպէս իմացականութեամբ հասանիլ ըստ կարի մերում ցընդերքին ծուծն իմացուածոց նոցին. և ոչ միայն՝ ի նկարագրական արտաքին կեղևն մակերևոյթս. յոր մի ոչ ինչ ճաշակ քաղցրութեան և օգտի՝ հնար լինի ումք ընկալնուլ. քանզի այլ է զօրուէ և ճաշակ կեղևին՝ և այլ պտղին որ է ծուծն նորին. Այլ և այլ է զօրութէ և ճաշակ յարդին, և այլ ցորենոյն. և նմանապէս հա

ցին

ցին ՚ի նմանէ կազմեցեալ։ Ասաի և նա ոչ ինչ դիտոյ կազմել զՀայ, ասաց միշտ ստիտաբար յորձա յարդոյ՝ և խակ ցորենոյ։ Ի դարս ։ Ա՛չ երբեք ծանօթանալով համեղութեան և օգտութեան հացին՝ և զանազան կազմուածոց ախորժահամ կերակրոցն ցորենոյ ։

Ա՛ն սաստիկ և ներկայ դիպեալ կոչնչական Ա՛ստուածք. որ բաւ երևեցին ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ՝ լոկ բանաստեղծական հնարմունք իմն մեծխնամ Ա՛ռնի Արսիկոպոսին Ա՛լինեաբոս Փրանչեսկո Ֆինէլոնին, Հայց ունի ձշմարիտ բաղդատութիւն իմն ցորենոյ. յորում գտանի յարդ և ցորեան, և յերիս ատիճանի անձանց լինի կիւլարկեցեալ ըստ չափու ընդունակութե իւրեանց. ՚ի. յոմանց գյարդն միայն, յոմանց զցորեանն խակ, և յոմանց զՀացն և զայլ զանազան կազմուածս ցորենոյ ։ Ռանդի ըստ նկարագրութեանն Էֆենելոնի հնարմունք իմն է իրաւամբ. բայց կարի առաւել ստորագոյն հնարմունք իմն է իրաւամբ. և օգտաւէտ իւրհդոլք շքեղագործել պայծառատիպլն Ա՛յլ ոչ ամենևին ինչ ի՛ծարել բանաւոր պատճառաց ունի շարադրեալ. որոյ վասն համառօտաբար մատիկուք ՚ի գիտոյս ցուսմն։

Ա՛ռաջնոյն Ա՛ստ Արսիկոպոսն Ֆինէլոն՝ էր ՚ի Փարիզ Ա՛քադեմիական Ռաղաքի Ստատիարակ Ա՛ռագահեալ ոգոյ չորիքեանն երրորդի Լուիկի Ա՛ռաջնորդին Վաղիացոյ. և ա՛ն նէրկոյ նորին՝ և Ստատուհանգայոյ Ա՛ռաջնորդին և Ա՛ռաջնուհոյ կնոջ նորին։ Էր սա այր յոյժ խոհեմ և լեզուամ իմաստուէ և գիտուէ. զարդարել ուժ կերպիւ առաքինական վարուց. և ներկմնաբար վարժել յաւ Ա՛կեղեցին և յարատարին Ա՛րդապետուն։ Ռուվ և կրթել զարբացուցանէր զ՚Ստեփան զորդի Ա՛ռագահորին. որ վինէ Ա՛ռագահորելոյ էր ՚ի վերայ Վաղիական Վահոյ՝ եթէ ասացեր կենդանի։

Ա՛ռագահորն Լուկի. ՚ի. Լատուիկոս չորեքտասաներորդ, զոլով այս բանիանձնար և քաջասիրտ, և սիրող յաղթնկութեան և փառաւոր համբաւոյ տիրապետական քաղաքին, յորոյ պատերազմ ընդդէմ Ա՛նգլի ացոց Տէրութեան. որ և հնաւանդս յարատեան եղոյ մինչ ցքառասուն ամ շարունակաբար Լայ ՚ի սանանէ էր առնէ կամ հաճ և սիրոյ հնչուութեանց՝ միշտ առնել զարշնաձև Ա՛ռագահոյն կնոջ նորոյ. որ և էր այնքան խորհուրդ միշտ զի ոչ ոք ՚ի մեծամեծաց իւրոց ի խնդ խօսիլ ընդ նմա քաց ՚ի հատորչական բանից. ոչ ինչ կիսրախիւ հատուցանէր առ ինչ նշոյլս սուտ լանաց իւրոց։ Ի ոտս որոյ բազում և մեծապոյն վնասս և աւերակութիւնս յառաջացան ընդհանուր ազգին գաղղիացւոց՝ և բոլոր տէրութեան ։

Ա՛ռաքանչ Ա՛ստ Արսիկոպոսն Ֆինէլոն տեսանելով գայս ամ գաւէրն հնձէր՝ և մշտապնեալ կսկծալ վարանէր. և իբրև դէտ՝ և հոգիւ հոգևոր մարդեր ՚ի վերայ հասին։ Ա՛ն նախաձայուեալ ի նմանէ օրինաց՝ և պատասխանելի առաքինութեան իւրոց գոգեր և առիպեալ հարկաւորէր գնա՝ ի բաց թողուլ գնոր կիւղն և ա՛ինառուլ. և զի հարկին փողելով յանկոյս նորա՝ գործառնել ՚ի քնոց Թշնամեաց կամակար և կամանձամ փառասիրութեան իւրոց։ Ա՛յլ և քանիցս անգամ զինի հանդուստաբար յորդորանաց՝ և խնամառատին խրատուց բանից Ա՛ստուածային՝ ոչ ինչ շահ՚ելով ՚ի դնելոյս ելանէն աշխատանաց իւրոց, յառաջադրեալ շարադրել ձոն ամենայնի և բանաստեղծական ոճիւ գիրս իմ՝ յորում ՚ի պատկերի ցուցանիցէ զնմ անպատուհ արուս Ա՛ռագահորին. յորոյ և եթէ ոչգան ինչ և խանգարուէ մերձաւորն անձին՝ և Տէրութեանն Ա՛ռագահորին, և բոլոր ազգին, նաև ամենայն մարդկային կենդանութեանց, Թողում օրինակ ապագային ։ Ա՛յս պատ հնարեաց հիմնել և

կաղդուրել բուրդն իմն՝ ի վերայ օդոյ. որպ հիմն հաստել հաստատիցի մինչ
ցերկիրն երկրի.

Նոյն ըստում Թ.ոգաբերացն գոլով տակաւին՝ ի պատանեկութենէն՝
հարկադրիւր՝ ի հասակի իւրմէ պարապիլ՝ ի զբօսանս հեշտալուր պատուա-
թենից նախկին զարուցն քաջաց. զորոց անհուն կերպիւ առասպե-
լեալ վիպեն բազում՝ մեսայածին քաջութիւնս, և գործս արութենից,
որոց գրկեթէ բոլորն ոչ զոյլ ինչ նշանակին՝ եթէ ոչ՝ ունայն ստուերս
երեւակայութեան, բայց վասն հաւրեակաց՝ և մանկանց դիւրահաւոր զբօսանս.
Ուստի և Նրջանիկին Ջինդլեն առ՝ ի հանձնարարել զԹ.ուքն՝ ինորդի
որս պատրաստել, բարուք հանդերձս վերստացել՝ ի հինգետասա-
կան պատմութենէն զանազան նիւթս՝ եթէ առասպելական՝ և եթէ բա-
նաստեղծական, և նոքօք ներկայացուցանել իբր եթէ անցեալ պատմութիւն
իմն՝ հիմնել՝ ի վերայ անուանն Թ.էլմանքի որդւոյ Յուլիսի Թ.ոգաբերին
Լեմոք. (ք. զանեմայ) կղզւոյ. ուր և Թ.էլմանքիւ նշանակեաց զԹ.ուքսըն
տալով նմա դաստիարակիչ զԱ՛նդեօր. որ է նոյն ինքն՝ Ջինդլեն, սկսա-
լով զպատմութիւն իւր՝ ի Վալիփոյէ. առ՝ ի խեթել զկոդս Լուիզէ Թ.ո-
գաբերին, որպ գնշանակութիւնն եկեալ առ Թ.ոգաբերն Յուլիս.

Յետ այսու ոձիր գրեալ արձանացոյց՝ ի քարանէի գմամ խոկմունս բազ
եաց խրատուց և Վարդապետութենան իւրոյ՝ ի մէջ բերելով զանազան
անէինս՝ և զԹ.ոգաբերս իբրև գործս գործարանի իւրոյ. որոց՝ ի դիմաց
քարոզեալ հաստատեաց ընդհանուր աշխարհի՝ խրատս և օրինակս, հան-
գիստս և բարի կենցաղավարութենան համ հաստակաց և համ ասպիզանի եղե-
լոց. ք. արանց և կանանց. ծերոց և երիտասարդաց. ուստերց և դստերց.
մեծաց և փոքերց. գոհ հակաց և ազնուականաց. շինականաց և քաղաքակա-
նաց. եկաց և բնակաց. զօրաց և զօրապետաց. պատերազմականաց և խաղա-
ղականաց. նախարարաց և կառավարչաց. վաճառականաց և արուեստա-
ւորաց. Եկեղեցականաց՝ և աշխարհականաց. հովուաց և երկրագործաց. և
այլ ամ՝ առ հասարակ անձանց. Վ՛անաւանդապէս Թ.ոգաբերաց, եթէ որով
պարտաւորութեամբ պարտին վարել զԹ.ոգաբերութենան՝ և յորում՝ առ
տիճանի հարկադրեցեալքն՝ ի կառավարել զամբոխն և զհպատակեալս իւր
եանց. Տալով իւրաքանչիւր առնիոյ դաստիարակութենան լի բարոյական
վարդապետութեամբ. Որոց զգուշաւոր յանդգնութենէն իմն լինէր հաւա-
նութենէ իմոյ առնուլ՝ ի բերան, մանաւանդ զի տակաւ զրկին իմ՝ ոչ զօրկ ըս
արժանաւոր առնել զրոմատս. Վանդիւ լուսաւոր պայծառութենէ արուես-
տին՝ ոչ ապաքէն տխմարութենէ իմն լինէր ուսուք՝ ի չանալն ծանուցանել
այնոցիկ՝ որք զաշս ունին տեսանելոյ. զի ահա պրս իմաստուն՝ ինամակէ
իւրմէ ձանաչի. Նշան առաքել որպէս եթէ յաւելութենէն իմն առնե-
լով ձանձրութենէ հանդերձ ժամանելոյ զուսուցմասէրս մերոց
նեաց. որք իբր եթէ ընդերկմամբ սորին՝ ոչ կարէին ներել ամանել՝ ի յոդ
նահանձար իմոյ ճառից զիտաւորս եթէ հեղինակիս, որ իբրև յորդահոս
աղբեր իմաստութեան ոռոգանելով մատուռակէ զտուհիս և զամ սաղաք-
թիս բանաւոր պարտիցայ.

Ընդ՝ ի լրացուցանել Ա՛ձի Տելիսիպոսին զդործ աշխատանացն իւրոց
ոչ էշխեր՝ ի կենդանութենէն Լուիզ՝ ի չորեքտասաներորդի Թ.ոգաբերին
գալլիացւոց հրատարակել զգիրքն իւր. յառաջադրեաց, զի կամ զինչ իւրոյ՝
և կամ Թ.ոգաբերին վազճանի տակաւ դպցէ՝ ի յայտ. Այլ մի ոմն՝ ի մեր

ձակց ընտանեաց իւրոց ՚ի Հռոմ ածեալ օրինակեաց զգիրքն, և զանխուլ յղեալ յայլ Տէրութիւնս եւս տպագրել մինչ կենդանի էք Յունաբնոյն և Յապիկոպոսն. և այսպէս փութով ՚ի լոյս ածեալ եղև յամի Տն հազար եօթն հարիւր և տասներրորդի, ուրախասն ամաւ յառաջ քան զայս ։

Այսպա յայնմ հետէ մինչև ցայսօր՝ կրկնակրկին տպեցմամբ լցեալ եղև ՚ի բոլորն Եվրոպիայ . մինչ զի գրեթէ անձն ոք հազիւ գտանի որ ոչ ունիցի գիրքս մի ՚ի սմանէ ՚ի տան իւրում, կամ թէ չիցէ ընթերցեալ . քանզի այնքան ախորժ և ընդունելի եղև առ հասարակ մեծաց և փոքրոց . որ խնդոյն ՚ի ձանօթանալ մանկան միոյ այբուբենական հեգեմոնից՝ Այրժա պետք նոցին կրթեն զնոսա յուսումն գրաւարժութեանց ՚ի վերայ այնոց դերահանձար և բազմմնաստ գրոց. զի սիրաք և միտք նորաբողբոջ մանկանց լցցին այսու օգտաբէտ բանիւք խրատական և բարոյական վարդապետութեց. Եվ առ այս դիտաւորութեի՝ և ոչ մի Այդ կամ լեզու ինչ միացյ Եվրոպիոյ. որ ոչ թարգմանեալ զսա ՚ի բարբառ իւր . մինչ զի բաց ՚ի Յունաց, ՚ի Լատինաց եղեալ Հրեստոնեայք և Յարաբիականն թարգմանեցին լեզու. և Ղրէպք ընթեռնուն Պաղեհականաբ, վիրք և սոչ է բազում ժամանակ որ ՚ի Ռուսաց լեզուէ ածին յինքեանս, նմանապէս և ՚ի ներկայիս Պոռթիւրտպ կոչեցեալ Պարսիկ ումն՝ որ է թարգման Ռուսաց Պետրոսեան Ռոլէձին, աշխատի ՚ի պարսկականն դարձուցանել ՚ի լեզու. և պատմ զրէ թէ բոլոր ազգ և ազինք առացեալ ունէին զսա բաց ՚ի մերայնոց. որ և առմէն մեծ համարեալ հիգոյս՝ չունել տեսեալ կամ թարգմանեալ զսա ՚ի միջի մերում խոստովանիլ առաջի այնքան ազգաց՝ նախանձեցյալ ՚ի նախանձ Պշնոհականութեան Պզգին մերոյ. և առ ՚ի գերծանիլ հոգերանաց նորաբոյս ազգացն ՚ի տարատեսրնդոց համաժողովելոց՝ համարձակեցյալ մատչիլ ՚ի գործ իմն ծանրաշխատ. թէև չէր յոյսիսր ամենևին իմոյս համբակութեե. Ռուսալիլ թէ այն՝ զոր ես վեր ՚ի վերոյ համբակեալ ածեմ ՚ի լոյս, բազում ՚ի գիտնոց մերոց՝ գինեք տեսանելոյ գնորթաշար գաղափարն իմոյ աշխատանաց, ՚ինախանձ վառեալ առաջել ախորժալուբ պճնազարդեալ և հդեալ ՚ի համեղ շարադրութիւն հպկական ոճոյ՝ մատակարարեալ ընծայեն ՚ի զբօսանս հրճուանաց մերոց բանաստիրաց . Օ՛ի արդարև ոչ երբէք զոճս՝ այլ միայն գլուխն մատց բանի հեղինակին, կարի իմն սպարզ և դիւրիմաց առութեամբ, և որքան և սխալելին էր բառ առ բառ ջանայի ածել ՚ի մերն թարգմանութիւն, մանաւանդապէս ՚ի գալլիականէ քան թէ յիտալիացոց . Յաղագս որոյ և վստահաբար կարեմ ասել ոչ ինչ պակասութիւն երբէք ըստ մատց բանի հեղինակին գտանիլ ՚ի սմա , բաց ՚ի սակաւ բառից, և ՚ի քաղցրախորժ շարադրութէ ըստ հպկականի ոճոյ որոյ վասն և ակնունիմ հանդիպիլ ներոզութեան բանաստիրացդ մերոց՝ ոմանս սիրս առնել զիս, լինելոյ վերահասու որպիսութեան ժամանակին հզգհ. հութեան իմոյ. յորում ձեռնամուխ եղէ ՚ի սոյն բազմաշխատ գործ .

Եվ արդարև չէր ամենևին հնար մատչիլն իմ յանդգնութեամբ ՚ի գործ իմն. որոյ ոչ ունէի բնաւ յարմարութէ. Այսր՝ եթէ շառաչիցն Հաղդեական յորդեր և Պշնոհազարմ Պօնսիւնեան Պաղեխեթոյ Ռոմանձանն ոչ յորդորեալ ձգդիցեր զիս այնքան առիսանօք՝ մատուցանել իրեր Պգնիւ ընծայ իմն Պգդին մերոյ՝ զի մի առ յաչս այլոց ազգաց՝ զուրկ և անդէտ ՚ի սմանէ երևիցուք . Եվրկրորդ՝ առ ՚ի անցուցանել զանհրթեթար աւուրս վշտակիր պանդխտութեան իմոյ. որ գրեթէ անտանելի առ այսանօք ՀԱՅԱՏԱԼ

մոշէի զկեանս իմ՝ ի միջ յաղնատարած և գեղաշէն Հայաստանի Պետրոսեան. Վաղագիս. որ վասն իմ՝ էր ներդ և կարի իմն անձուկ արգելանք սրտառոյր բանից։

Ուստի համարձակեցայ, զի ի գոհանիլն ի սմա այլ և այլ պատճառս ցաւոց. փոխանակ եպիրեցոյ և անգոհանալոյ դիտանալ հոմբակուի իմ, յաճախագնալ խղճահարիլ տկարութեանս գոնէ նկատմամբ ըղձից և ջանից իմոց՝ առ ի օգտաւէտ շահեցուցանս նորաբողբոջ բանասէր մի բազմից մանկանց. որք ընդ երկնամբ սորին՝ ընկալեալ շահին գձաշակ յոգնիմաստ և բազմաշահ խրատուց կենցաղավարութեան ասոյ կենաց. ճաշ առ հոգևորն։

Վասնզի որպէս ասացաք ի վերոյ՝ ոչ է պարտ մեզ ամենևին կասուցանել և կասել ի նկարագրական կողմանէ մանկերգոյն բանի սորին, որ ի բազմաստուածս կռապաշտին դիմաց՝ առեալ զվիպումն, խօսի գյոգնաթիւ սուտ ածից և ածուհեաց. (որոց վասն չէք ամենևին պայծառութիւն ինչ գիտնականաց.) քանզի յայնպիսի ժամանակի միում՝ դիպեցաւ նմա շարադրել գայս գիրք (որ և կանխաւտես եղեալ իսկ էր ապագայից.) որ եթէ յայծոյին գրկանց՝ կամեցեալ իցէր՝ առնել խրատս, հապճեպ եթէ յԱրբուպէ անհանց որ այժմ առնոյր ի ձեռին. ձանձրութիւն մեծ իմն համարելով ընթերցուածս։ Այլ և ներքինկատ դիտմամբ հայեցեալ ի հակեցմունս ժամանակին մարդկանց՝ ըստ երակաց բազդի նոցին մատոյց օշարակս. (յո նապաստ զընա կէօրկ չէրըկեմ՞») զի գոնէ հանդիպեալ ախորժից իւրեանց՝ պարապմանցն յզբօսանս ընթերցման սորա. և այնու դուցէ ուղղեցին ի վարս Աստուածնեղութեան ուսոյն և իրաւամբ ասացաք, ոչ նկատել ի բառն, այլ ջանալ ներթափանցել ցընդերքին գիտաւորութիւն հեղինակին, ունելով միշտ ի մտի զբան հանճարեղին որ առէ. Մէտ գէր գրոց զոր ինչ ասեն, և խոկալով ի միտ առ. զի վայրապար ոչ են գրեալ, նոքին միտէ ի մի տուռ։

Հուսկ յետոյ կրկին արդահատիմ. որ եթէ հաճոյ թուիցի՝ նիւթ ինչ քաղցրաճաշակ ախորժանց գտեալ հրճուիցէք ի սմա, ներեալ համայն պակասութեանց՝ յիշեսջիք միով հայր մերիւ ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր՝ զգառհիկ միակս առքանագեան բանաւոր Աստուածոյ. որ ըստ տկար կարի իմում լոկ տերև մի միայն կանաչասաղարդ մատուցանել եշխեցի ընծայ։

Ծաղկով միշտ

Ա՛սաւծօր պատշաճ վարիքաք ծանեալ ցանել և զայս Աշխարհիս ձերոյ, քի՛ բաստրում՝ ի՛նձէր առաջակայ գերբոյս՝ բազում՝ զանազան անուանք այլ և այլ անձանց, ոճոյ՝ ածուհասց՝ թագաւորաց՝ գնաց՝ լերանց՝ և քաղաքաց և այլն. զոմանին պրնկատք. հնգնակ գերբոյս՝ առ՝ ի՛ւր հասանել կարգ բանին, այսուհետև նշանակեմ տառիւք (ա) (բ) (գ) և այլն քան կարդիք, բայց ոչ շահի ունիմ երդնալ ի լուսանցս զծանօթութեանցն այնոց անուանց և բանից. զի քանի երբեմն սորին դիւրաւ վերհասուս լինիցին քաղաք նշանակութեանց այնա ցիկ անուանց և անձանց.

Ա՛յժմ սպասել հետևեցարք և մեք, դնելով բացատրչակի գնոյն ծանօթութիւնս նոյնանշան տառիւք. զի մի՛ տարակուսանս ինչ ունիցին ընթերցողք սորին գնշանակութեանն այնոցիկ անծանօթ անուանց և անձանց որք գտանին ի տան. Որոյ ծանօթութիւն տասն կարի լինի հասանօտ ունի երդնալ. բայց ի յայլ գրեանս երկարօրէն կարելի է գտանել խնդրողաց.

ՆԻՒԹ ԱՌ ԱՋԻՆ ԳՐՔՈՑ.

Ծնեալտ սուրբ Ներսիսի ի Պնեցիք (որ է Աշտիշատ նահատակեցան)՝ ի ներքոյ ձեռք պատրան Պետրոսի եպիսկոպոսի՝ ի հաճախութենէն գոյ՝ անկանի՝ ի նշխարն Հայկազն աջոյ Աշխարհին, որ վերստին բերաւ փառօքն ի գահոյքն Հռիփսիմեայ.

Աշխարհին ընկալեալ զնա սիրով և յարգանօք՝ յետոյ ի սրով իսրամ սիրահարութեան վասն նորա. Խոսրովանոյշ նոր գանձուցիչն՝ և եղբայրն ի՛նձնէ զպատմութեան ցիկ գնացից ի տեղի.

Ծնեալտ պատմէ նոր գիտասպարհութիւնք ի Վիեր, և ի Վերջ, և ի Վերջ, և զերբեալ նոյնոյ առ Հոգմանս Պետրոս. և որովհետև՝ յորում եղև կինել զհետ ի վերայ գերեզմանի Աշխին.

Օգնութիւն Աստուծոյ՝ և նորա, որ իսուս Աբելի ձեռնարկ յաջողութեան քարոզութեան. Հոգեշնչութիւնք տոյնոյ Ծառայութեան վասն երանելոյ Աբելի և քան այլոյն քարոզութեանցն տոցա. որոց եթ նախ ի Ծնեալոց առ ի վերջ տեսիլ ներքին.

ԳԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ծննդեան (ա) որդւոց Յուդիթ։

Գլուխ Առաջին։

Եւ եղեւ (բ) ի կատարել զմեկնիմաստել զայն զամենայն Յուդիթ (գ) զի՝ ինձ տայցես զուարճութիւն իւրոյ՝ համարեցի զինքն առաքինական վասն զղջման անմահ։ Ասէ զի իբր ոչ ես վիրաւորեցի զաստուածն զայն ձայնի իւրոյ։ Յաւերժահատս նաժիշտք իւր՝ որք պատուհասին զինա-

ոչ

(ա) Ծննդեան որպէս Յունական եւ Փիւնիկեցւոյն՝ ոչ ի գինու հօր իւրոյ ի պատերազմ ել՝ քանզի Տէրն Աստուած Սեմայ Նոյեան խոստացաւ նմա՝ ոչ ընդ ծառայս հօր իւրոյ վիճ։ ի գեհենս մտանել հօր իւրոյ։ Վասն որոյ ասէ Ծննդեան։ Եւ ես նմա ի ծնունդն զՀաբէթ նշանակաց ապագայիցն նմա հօր իւրոյ։ Յետոյ ասէ Ծննդեան։ Փոխեալ ոչ ելանել ի պատերազմ ի հնոցատունս Պաղեստինոյ Ծննդեան՝ փոխանակ ոչ ելանել ի պատերազմ՝ ոչ ելանել ի հնոցատունս Պաղեստինոյ։ Ծննդեան՝ ոչ ելանել ի պատերազմ

ձէ ևս համարձակէին խօսիլ ընդ նմա։ Ադամ և զղնդար առէպ առէպ միայնակ ի վերայ նորաբողբոջ ծաղկաւէտս սիզոց. որոյ կղզի (դ) զարդարեալ էր նաքոյ մշտնջենաւոր պարեսպին լեռն եղանակաւ։ Բայց այն գեղազարդեալ տեղն ոչ մեղմացուցանէր զցաւակիզբ տրտմութիւնն իւր՝ միշտ զմտաւ ածէր զտխրալի բաժանումն ի Յուլիսէ. որ այնքան ժամանակ տեսեալ էր զնա լինել առ ընթեր իւր։ Գնացեր բազմիցս և անցեր անշուշտ առ ափերն ծովուն, և թանգեր զնա արտասուօք իւրովք, և դառնացեր նկատեր հանապազ առ այն ուղի՝ ուր նաւն Յուլիսի հերկեալ զալիս անհետ լեալ էր յաչաց իւրոց։ Երբեմն նա յանկարծակի բեկումն նաւու միոյ, որ զայրս յալեկոծութենէ, որոյ կողք կամ գերբք լինկացք ջախջախեալք և փշրեալք, և լինկք նորա առա և անդ ցրուեալք ի վերայ աւազոյ. զնկ մի՝ կայծն մի՝ նմանապէս և առասանք՝ ուրոյն ուրոյն կուտակք կուտակք անկեալք ալէծփեմամբ։ Երբեմն նաև աչք երկուք ի մէջ ծովու ի հեռաստանէ, որք լողալով եկանէին ի ցամաք, որոց միոյն երկիւղ անցեալ ամօք, և միւսն առ կաճին երթասարդ համանմանն Յուլիսի. որ ունէր զբաղցրութիւն և զոճաքաղութիւն ընդ արբեսան հասակի, և վեհմտութիւն ընդ աղեխարհ հասակի, և վեհմտութիւն ընդ աղեխարհ հասակի, և վեհմտութիւն ընդ աղեխարհ

Խնդրոյդ յինքեան Պաւղիկոս յայսմիկ նաւասարդեան, զի էած զոք-
գին Յուլիոս ի կղզի իւր՝ որ ունէր այնքան համարմանու թիւն հօր իւրոյ,
Եւ ընդ յառաջ նորա կեցցեալ՝ չդիտել իրը թէ ա՛խչէ։ Ընդարձ և ասէ՝
ուսո՛ր դաս, յանդուգն ոմն ես դու, որ համարձակիս մերձենալ ի կղզի իմ
զիանց՝ ոչ պանդուխտ երիտասարդ. զի՞ոչ ոք կարէ թարց պատժոյ
գալ ի Պետերբուրգիւն իմ։ Ջանայր ընդ այդ սպառնալի բանից սքօղել
զկրձնեանս սրտի իւրոյ, բայց ի զուր. զի պայծառութիւն երիցանայց սըր-
տին Յակոբայ փոյթերը ի դէմս իւր։

Պատասխանեաց Յովհաննէս, ո՞վ դու՝ ո՞ր և իցես, մահկանացու՝ կամ
թէ Աստուած, (թէև ո՞ր և տեսանիցէ զքեզ՝ ո՛չ կարէ կարծել՝ եթէ ոչ՝
Աստուած.) ո՛չ զթաս երբէք յապերջանկութեան որդւոյ միոյ, որ որոնե-
լով զՏէր իւր երթայ ի վտանգս ընդդէմ բռնութեան հողմոց՝ և ծովու,
որ և եառնս բեկանել նաւու իւրոյ յապառաժս քոյ։ Ո՞վ է ուրեմն Հայր քոյ
զոր դու որոնես, և հարց Աստուծոյն։ Ընդուն նորա կոչի Յուլիս՝ վերկրկինեաց
Յովհաննէս, և ե՞ւ մի յայնոց Յոսափատոց որք զինի տասն ամաց պաշտօնան՝
տապալեալ կործանեցին զհռչակաւորն Տրոյիայ։ Ձամբաւ նորա հռչա-
կեալ պատուհասաւ ի բոլոր Յունաց և յասիայ. յաղագս իւրոց քաջ և յաղ
թող պատերազմանց. և սա առաւել վասն իւրոյ իմաստնաբար խորհրդականու
թեան։ Եւ մինչ այժմ երեքեսան տեսանի առ տարածականութիւն ծովու՝ որ-
չափ յոմ ահաւոր և վտանգալի ապառաժս, և թօռիլ թէ հայրենիքն իւր
փախչի առաջի նորա։ Փէնելոպէ կին իւր, և ես որ եմ որդի նորա՝ կորու-
ցաք զհայս մեր՝ ի վերատեսանելոյ զնա։ Ընթանամ և ես նման նմա՝ ի վը-
տանգս՝ առ ի գիտել թէ ո՞ւր իցէ։ Այլ զի՞նչ տեսանէք. գուցէ այժմ
թաղեալ գտանի ընդ յատակս խորութեան ծովու։ Գիտա յապերջանկութիւնէ
ձերում ո՛վ Աստուած. եթէ գիտես թէ զի՞նչ արարեալ զնա նախատահմա
նութիւն իւր, արդեօք փրկիցէ, թէ՝ ի կորուսա է. հաձեաց ծանուցանել
որդւոյ իւրոյ Յովհաննէսի։

Հիացեալ խնդրատուեցաւ Պաւղիկոս ի տեսանելն առ երիտասարդ
ի սրբ՝ այնքան իմաստութիւն և հանճար բանից (ղ)։ Ասէ իւր ո՛չ կա-
րէին յաղել ինկատուեցս զնա՝ և ինայր լուռ։ Վերջապէս ասէ ցրնա ո՛վ
Յովհաննէս խելամեա արարիչ քեզ որ ինչ պատահեալ հղև հօր քոյ. բայց
պատմութիւն նորա գոլով երկար, ժամ է այժմ զի հանգիցես դու ի բո-
լոր աշխատանացդ. եկ յօթևան իմ ուր ընկալցց զքեզ որպէս որդի իմ.
Եկ և լեր ինձ միխիթարութիւն ի ինձ տկնոյ միայնակութեան իմոյ, և ես
սփարիցց զքեզ ներջանիկ. միայն թէ՝ եթէ գիտիցես դու վայելել։

Յովհաննէս հնազանդի Աստուծոյն՝ որ էր շրջապատեալ ի խաւարն երեքա-
սաղդու հի յաէրոթահարսից. յորոց վերայ գեղուղչ և բալ ձրագրութիւն ձեռ
ներ՝ նման մոյթի ծառայ միոյ մեծի ի մէջ անտառի, որ բարձրութիւն բազ-
մաց ոստոց իւրոց տարածեալ գնբանցանի ի ծառոց շրջապատելոց։

(ղ) Պատրաստ սոյն փորձոյ իրաւունք է ընտասերիցանան ազգերանութիւնն ի համարիցաքոյ
ինն. ազգեր հարնեցրատրանակ յոյսնի հրճուսօս տուրութեան հանիցք պրոճատ ինն՝
վան մեծի որպիսութեան Պետրոսի Մեծրնեցոյս . որ ի Գեր տասնեակ ընտ-
տասերորութեան՝ յոյսնաներ զանգուած իմատորութեան ի իտհիմանինան, փիչ չէ ոչ ոք

Հեռացել նկատեր Մեհլամայ՝ ի պայծառափայլ գեղեցկութենէն նորա, ի փայլիմ լոսոյին երկար և վեղիզուն կհակակնալ շուշաղուն գլխոյ նորա, և՝ ի գանդուռ ալեծիւեալ հերս նորին, որք արկիցեալք էին յետուստ անկոդ՝ ի հիւսկոյ. բայց յոյժ վայելչաբար՝ Աման՝ ի բոցանիշ աչկունս նորա՝ որք էին բարեխառնեալք ընդ քաղցր ակնածութեան, և միայն յարիշտակեալ Մեհլամայ Ո՛չ նշմար խոնարհեալ գլուխ իւր նկատմամբ համառօտ լուսեղեան միոյ՝ հետ իւր Մեհլամայի

Յոմանեակ նորա՝ ի դուռն այնմ՝ ուր Մեհլամայ մնաց սպասել՝ ի տեսանել իւրում պարզ և հասարակ զերծոյծս այնց ամենից, որք կարէին տալ զմարմնոյ ի աչս. Իրաւի է զի ոչ տեսանիւր անդ ոսկի կամ արծաթ, ոչ կերտուածք կռնապք. ոչ սիւնք, ոչ պատկերք, և ոչ քանդակել առմանք. սակայն այն այր էր հատեալ՝ ի ներ ապատաժից և կամարակապել՝ ի գունաճէմ մանր քարանց՝ և յոատահէից Նշմարէր շրջապատեալ՝ ի ծիրամ որձոյ. որոյ ուռք նմանապէս տարածեալք էին յոյժ հողմնեան. Քաղցր զեփիւռն պահպանէր զանոնք՝ ի տապալելոյ արեգական, քաղցրիկ ինն զովութեամբ. Աղբիւրք կարկաջահոս քաղցրիկ ըղձմամբ՝ ի վէմ զաշտին սերմանակցէին՝ ի մանուշակէ և այլոց ծաղկանց՝ կերպիէն՝ ի տեղիս տեղիս ղնձն և զաբազանս ջինջ և պայծառ իբրև ցբրեա

Ազարակերպ նորաձեզջ ծաղկունք նկարեալ կերեւէին զերանդաձեւ կառոյ սփռոցս՝ ի շրջապատս այրն, և զանխիւր անդ տեսակ ինչ ծառոյ՝ որք տային զանակոյ խնձորս. որոց շուրաբոյս ծաղիկք յամենայնում եղանակի՝ բուրէին յոյժ առաւել քաղցր անուշ հոտս. և մանաւանդ ի ծաղկանալ անոտաք պտղ ծառոյ՝ իբրու պատկ բոլորեալ գեղապարդ յօրինէին զհոլման, և կազմէին հովանի իմն՝ որ շուշ արեգակն ոչ կարէր ներթափանցանել Այլ լաւ անդ այլ ինչ ամենևին, եթէ ոչ՝ նոճաշուք ծածկոյ՝ և կանկոյ մանկանց ջրոյ, որք հոսէլով՝ ի միջոց վիմայ՝ վերփրկալք անհունէին ուժգին բաղխանք՝ ի ձորս, և երթային ոռոգանել՝ ի շրջանակս հովտին.

Ասէր Աճուհուան ոտոյ՝ ի լանջս զառ՝ ի միջոց բլրոյ մեծ կախեալ, յոր ի ծոցին երկու իւր երգեին հաւք և պայծառ իբրև զատակին. և երգեին իբր խելագար կատարեալ ուժգին բաղխմամբ ընդ ժայռս՝ ջախջախիւր և առ բառնալոյ զանս իբրև ղերինս. Այլ՝ ի միւս կողմանէ դիտ իմն՝ զոր կերպաւ Հորեր կղզիս լճակաց անուշահոտ ծաղկօք, և բարձր մայրիք, որք առաջ ձեռաք էին զոյուսս իւրեանց միանգամ. Ո՛նատաճ առուք՝ որք կերպ ակեն զկղզիս, ձեռիւր ձեռ ի ծառոյն. որոյ ոմանք հոտէին պտղոյ ծառ ջուրս յորդ ընթացիւք, և ոմանք ունէին զջուրս՝ ի խոռոչս և հանդիսաս Ո՛ւր՝ ի հեռուստ շրջապատեալք վերատեսոյին՝ ի վեր յինքեանս իբր ձեռ կրկին մնանել կամին յահուսս իւրեանց. և կարծիւր ձեռ ոչ կարէին՝ ի քայց ձեռքն զմոլական տեղին Այրեւիւր՝ ի հեռաստանէ ձեռ բլուրք և ձորունք կոյսէին՝ ի ներ ա՛լոց. որոց գիտգալոցք պատկերք յօրինէին ընդ ալի հորիզոն մի զեռաձգական տեսուձեռ Ներձակաց լերինք ծածկեալք էին

Ինչպէս ցոյց տուած է Գիւանասար Ալիշանը, Մատենադարանի Ա. ձեռագրի Ա. մասը գրուած է 1682 թուին, և մեռած է 18 Փետրուար 1711 թուին, 96 տարեկան հասակում։ Ուրեմն ծնած է 1615 թուին։ Ուսումնասիրութեան համար տե՛ս Ալիշան, Հայապատում, էջ 1–3։

ջին՝ ի փուռնջ փուռնջ կախեալ կանուչ լինից. որոց խաղողք առաւել պտղաճառ գունովք քան զնոսա. ոչ կարէին ճանկիլ՝ ինձրդոյ տերևոց. և ուռք նոցա ճանրաբեռնեալք ծռային՝ ինձրդոյ ողկուզիւք պտղոց իւրեանց. Թզենիք՝ նռնենիք՝ ձիթենիք՝ և այլ պտղաժէտ հասեալ ծառք՝ ճանկիլով զդաշտն առնէին վանծ լեան պարտէզ.

Ռալեփսօ ցուցանել Թ-էլամացի զայս ամ քնարական դէպիցկուհի՝ սահ ցնու. Հանդիր դու. քնարուհ զգեսաք քոյ Թայեալք են՝ ի ծովու. պարտ է դի փոխիցես զնո. Յետոյ առ սոյնս զվիճանաս. և վիպելիցէ քեզ զպատմուճեալն՝ յորում սկբտ քոյ յաճախիցի Ներկայն ժամայն եւայծ զնա՝ ի միտս ելին ընդ Ահնէօր՝ լուռ դի մի յոյժ զազանի և առաւել ահուսացեալ՝ ի խուղ ինչ մըտ այնմ՝ ուր ինքն Ջուհին առանձնասցի Յաւերժահաստուն՝ հոգացեալ էին՝ լվառել հուր՝ լուսազէն՝ ի փայտից անուշահոտ ծխանելեաց. և լողեալք էին անդ զգիհառս փառն երկոցունց եկայց. Տես և Թ-էլամացի որ պատրաստանցեալ էր վասն ինքեան զգեստ մի նուրբ առնիցէ, որպ սպիտակուելի անդ բանցանէր քանզեան, և վերարկու մի քաղցրին կարելոյն ձամպաճորևալ ոսկեթելիւք. կայաք աղարժ՝ ոտն և ի քնական երևութասարդ ուրուց՝ ի նկատումն այսպիսի վառաշուք զարդուց.

Ընդ ցնա Ահնէօր յոխորտ իմն ձայնիւ, յոյժամիկ են ուրուն ոմ Թ-էլամաք մտածմունք, որք պարտին սիրել սրտի որդւոյն Յուլեսի. Ուսկա զուժանաւանդութեան պինդ կալնուլ զպատիւ համբաւոյ հօր քոյ. և ջանալ յաղթել բազկին որ զքիզ հալածէ. Այր երևութասարդ որ սիրէ երևիլ անպատճոյճ ոտն, աներաժան է պատուոյ գնոտելն՝ և փառաց. Վասնզի փառք ոչ է պարտաւորեալ՝ եթէ ոչ սրտի միոյ որ զիսէ համբերել ձգանաց. և կոխան ոտից առնել զհնշտալն հանդուրժելոյ.

Պատասխանեաց Թ-էլամաք հառաչելով (ե) կորուսանելիցն զնա ձեզ մնաւանդ, քան Թէ Թոյլատրելիցն, զի հնդպատճառ իգ սրբագրութեանք և հնշտութեանք սիրելոցն սրտի իւրոյ. ոչ ոչ որդին Յուլեսի՝ ոչ լինի բնաւ յաղթեալ՝ ի հնշտութենէ և ի պիրզ կանացի կենաց միոյ. Այլ օրպիսի քաջութեի երևելոյն սրտիւ մեզ դառնալ գինի նաւթեանութեան միոյ՝ զոյն Ջուհի, կամ՝ մանկանացու հինս. որ յոյժ գեղ գոպան բարուք.

Ահ ցնա Ահնէօր՝ երկիւղ գի մի բնութեսիկ գքիզ չարեաք. երկեր՝ ի հնզձուպատիւ քաղցրաշուրթ ջանց ց նէր՝ առաւել քան՝ ի վիճային՝ որք բնկին զնաս քոյ. նաւթալ կուելի և մոյ՝ սահ Թշնամանք են քանզհնշտութենիս որք ապականեալ ազատողն զառաքինութենի. Ոչպէս լիր՝ ի հաճատոյ այնց ամենից՝ զորս պատմելոյ է քեզ Երիտասարդս՝ զոսոզ ինքնահաճութենի իմն՝ որ խոստանայ գնամ ինքն ինքեան. Այրմիսի որոնցիսաւոր էր և իսկ՝ հաճատայ նա կարել գնամ՝ և ոչ երկչի ընաւ, և հաճատայ գիւրաւ և անգգուշութեի. Ոչպէս լիր ոնատոյ քաղցր՝ և շողոքորդական բանից Ռալեփսոյ, որք երբեք զոմն ստգն՝ ինդրոյ ծուկանց. Ուրկիր՝ ի գաղանիք Թէնեայ, և ամ հաճատար գնանէ քեզ և ընկերն. և անսայ միշտ խրատուց իմոց.

Յետ

(ե) Այն ամ զոր ասէ ասա Թ-էլամայ՝ է որպիսութենի բնութենեան տարբերութեան Պօլիքնեայոս. Այսն Թ-ուփաքնեայս յոյսանէր ինտոտոն մ այնոսն հերոսանց՝ որ Թ-ուփաճառ Պատն նոր երկնէր և գողէր՝ ի նմանէ, յորմէ ինդրէ տանէր քոխս ինչ վասն անպատուելոյ իմ հնշտութենէ իմոյ.

Յետ որոյ վերադարձան առ Քալիփսա, որ ասպասէր նոցա. որոյ Յաքէրժահարսունք զնահիւս հերովք զարդարեալք ի զգեստս ապխտակ՝ մատուցին նոցա հասարակ ձաշ իմն՝ բայց անորժաճաշակ և մաքուր. յորում ոչ առանիւր այլ ինչ խորտիկ՝ եթէ ոչ՝ Թռչունք, զորս ինքեանք ըմբռնեալք էին ի ցանցս. և անասունք զորս հարեալք էին յորս նետիւք իւրեանց. Քաղցր գինի ինչ քանդհեքեաք մատուռակերին յարծաթեայ թասկոյկ յիմեքէ՝ յոսկեայ բաժակ մի բաղուրեալ ի ծաղկանց. և բերին առ պատիւք զնմ միրգս՝ զորս գարունն խոստանայր, և աշունն սիրէր յերեսս երկրի. Յայնժամ չորեքին երիտասարդուհի Յաէրժահարսունք յառաջ մատեան յերգել և՝ ի նուագել. Երգեցին նախ զպատերազմն Ընդ ընդդէմ Հսկայից. Յետոյ զերգ Յուպիտերի և Օ էմիկի, և զնուագդ Պաքոսի, զնուագ և զերգ Թուխն նորա միջոցաւ Սկէնի Վասն զարշաճանաչ Հիփոմենէի և Ատալանթէ. որ եղև յաղթեցեալ ի պատճառս ոսկեայ խնձորոյն զոր քաղեցելոյ ի պարտիզն Հեսպերիտանց. Ապրջանչ պատերազմի՝ Տրօյիացոյ եղև այնպէս երգեցեալ, որ քաջութիւն Յուլիսի և խոհեմութիւն նորա ամբարձոյ եղև մինչև յերկինս. Հաքոթէօ անուանեալ Յաէրժահարսն եղև առաջինն՝ որ յարդարեալ զնուագարան իւր համաձայնեաց ընդ քաղցր ղանակաց միւս ընկերաց իւրոց երգել ի միասին։

Թէլամաքէ ի լսել զնուն հօր իւրոյ, հոսմունք արտասուաց որք զեզ ուբին ի վերոյ այտից իւրոց՝ ապին նորոգ փայլուածութիւն գեղեցկութեան նորա։ Քալիփսոյ երգեալ իւրում ի՞չ ևս կարէր նա ուսանել ինչ՝ զոլով խարեալ ի կսկիծանաց. նշմարեաց Յաէրժահարսին, որք իսկոյն երգեցին զպատերազմն Ագնէօրի ընդ Լաւիթէի, և զիջուն Օրֆէի ի դժոխս առ ի արտահանել անտի զԵրիտուհի։

Ի լռանալ ձաշոյն՝ կալեալ Ոդուսեայն զմէկլամաք ասէ ցրնա այսպէս։ Տեսեր դու ո՞վ որդի Յուլիսի թէ որո՞վ պատուեալ ընկալայ զքեզ։ Ես անմահ եմ, և ո՛չ ոք ի մահկանացուաց կարէ մատչել ի կղզի իմ թերց պատժոյ՝ վասն յանդգնութեան իւրոց։ Ընտանեկութիւն քոյ ոչ կարէր լինել երաշխի ի փրկել զքեզ ի բարկութենէ իմմէ՝ եթէ ոչ սիրելի զքեզ Հայր քոյ առացեալէր զայս երջանկութիւն, բայց աճաչ ոչ գիտաց վայելել Պահեցի զնա երկար ժամանակ ի սոյն կղզի, և ոչ մեռցեալէր նմա ինչ, եթէ ոչ ինքեան առ ի տալով ընծա նոր անմահ կենաց։ Ապա կայր բաղձանք առ ի դառնալ յոտորմելի հայրենիսն իւր՝ զրկեաց զնա յայոյ ամենից բարութեանց։ (ը) Տեսանես ոչա զայն ամենայն զոր կորոյս վասն Ալէաքի, զոր և ոչ կարաց առնանել. Սակայն ես թողու զնա և չոքել, որոյ քննախնդիր եղէ այն կոծութեամբ. և նոյն իւր յետ լինելոյ երկար ժամանակ խաղալիկ հողմոց, թափառել եղև ի մէջ ալեաց։ Ընդ իմաստութեան դու ուրուք յայսպիսի օրինակի միոյ, և զինի նաւակոծութեան նոր՝ մի ունիցիս բնաւ յոյս ի վերատեսանել զնոս. և ոչ ևս քնաւ թողուլ ի կղզին յայնքան զինի նորա։ Սկսեալ զքեզ եթէ կո

(ը) Պատճառ անհամբերութեան Յուլիսի՝ էր սէրն զոր ունէր վասն ընծայելոյն իւրոց փինելոպէի. զորոյ երանութիւնքն ոչ և գիշեր ուներ ի ներքնատունն իւրում։ Սէրն ունի այնման հատանիքս, զիշերի անպերճալուս ընդդիմանայր առ ի ոչ գիտել ի պարտուցն Տրօյացոյ։ Կայր հորգիսն իւր յայտնել եղև։

կորուսեր զնա. ըստորում դառը Աֆուհի մի՛ ի պատրաստի՝ որ կամի երջան կացուցանել զքեզ, և խոստանայ շնորհել Թագաւորութիւն մի։

Յարակից այ Աֆուհենա և՛ ի բանս իւր զերկար վիպասանութիւնս առ ի ցուցանել նմա թէ ոչքան երջանիկ էր Յուլիս առ ընթեր իւր։ Պատմեաց զպատահմունս եղեալ նմա՛ ի գետեզերս այրին Սիքլոպիէ Փոլիփէմի (ի) ի տան Ընթիփաթ Ադպոլին Լէսթրիկոնաց (ժ)։ Ոչ մոռացաւ նաև վիպել՝ զոր ինչ պատահեալէր նմա՛ ի կղզւոջն Սիրսէի՝ դառեր Ըրեգամեան (ի) Եւ զվտանգս՝ որոց արշաւեալն էր ի Սքսիլ և՛ ի Շարիպտու (լ) Երկայնացոյց նաև զվերջին ալեկոծուն՝ զոր նէպտունն յարոյց ընգդէմ նորա՝ մինչ գնաց՝ ի նմանէ, և զդայոյց իւր ի հուրեաւ յալեկոծութեանն, ընդ որում զժամանմանէ նորա՛ ի կղզին Փէասեկիոս (խ)

Ծնդվամնք որ՛ ի նախնեաւն ի՛ վարանական տարակուսանս էր, եղէ յոյժ վտեղանակի՛ ի հրամոյնս, վասն լինելոյ այսպէս ողջամբ ընկալեալ՛ ի Վալիսոյէ. բայց վերջապէս խնայեալ զնորա ամանակութիւնն՝ զդայ զնմանատ նական խրատս Աննէօրի, զոր տուեալէր նմա. պատասխանեաց համառօտ բանիւք Ալ Աֆուհն ներեա ցաեակրուե լմայ. այժմ ոչ կարեմ առնել ինչ, եթէ ոչ՝ վշտացնել կարելի է զինէ զի ոչնիցիմ առաեել զօրութիւն՝ ի ձաշակել զերջանկութի՝ զոր հրաեիրես ինձ. Թող զիս յայսմիկ կիսի ողբալ զկայսն իմ, զոր դու բարութ գիտես քան զիս, եթէ ոչքան արժանի է լալոյ։

Վալիսոս ոչ հանդարտակեցաւ ասիպել՝ ինամանուն, ձեւացոյց զինքն դոլ յաեակիցեալ ընդ նմա, և մերմոքիլ վո Յուլիսի։ Այց վո բարեաւ ևս ճանաչելոյ զմիջոցս առ՝ ի ստանալ զսիրտ առնս երիտասարդի, հարոյց ցնա,

(թ) Պարելի է ոչնանել յինքնէրօրդ գերոյն Օդիսէի զրպիսուելնե այսմն գեպ նայրն՝ որ էր՝ ի Սիկիլեայ. և նէ ոչ Յուլիս ընդերպոյոյ իրոյ ներփիլէ էզև՝ նամ, և իչ նէ որ՞ իերպէ փոերոյն զէնն Ինդիսէոյ ի նէրոյ զնա գեպնեաե, և նամ ո՞րպես էլեն անոն հապելով զինոչեան՝ ի նէրոյ փոերոյ առաեել ոչքէ նոգուելոյ խաշանոյ նորա։

(ժ) Լէսթրիգոնեանք՝ ընակէին՝ ի Լոյծ Ռոպոյ. որ՝ ի հնագունից անուանիք քաղրի, ՝ի վերայ Տիղոնոյ գաղթին։ Հաեատացեալ լինի նէ՝ ի նայ նուն ընակէին սոքա՝ ի Սիկիլեայ։ Պնոան սոցա նշանակէ (լաեօգ) արտաքագեալ՝ ի բառէս (լահամ) որ սոել նշան (լաեէլ)։ Յուլիս կորոյս անգ զնմանս չընկերացս քորոյ՝ որք էրկին կերեալ՝ ի նոյն ամբոխից Օդիսէ Գերոյ էզրրոյ։

(լ) Սկզբն Սիրոե. կոչեր Էրե, կի Սիրոեն, որ է կառն ի յոյժ ճերպ Ձեզրկեն։ Հոմերոս կոչէ զնա կզպի. ասանչ ընդ՝ և լիճան որ շրջապատին զնաստանէն երկիլ երեր կզպոյ։ Պնդերձ Յուլիսի անդրպատնեցան անգ՝ ի նուղ՝ կոլիս՝՝ գերբ երկիսան։

(լ) Սբել և Շարիպտ՝ են երկու ապատակ զնոեզեալ՝ ի ծով՝ ի նեղուցն Սիկել եայո, ՝ի կողմանէ Փելորեի Ասպլինն՝ ի վերոյ կողմանցն Իտալիայո, և երկ րորդն՝ ի վերոյ կողմանց կինչեան Սիսիլիայո։ ՝ Ի հնումն ասլն ապատակ յոյժ սրո գապնաճորբ էին՝ ի պատճառս չասկերտուելոյ նաճուց, որբ էին յայնժամ. բայց այժմ նաճապետբ նուղ ապիանն նորօք. չանդի ապհեսպ նաճապետնելոյ են յոյժ կատարե նայելոյ։ Յուլիս կորոյս նաև անգ զրաս անչնոր չընկերաց իւրոց՝ ՝Ասլիս՝՝ գերբ։

(խ) Սկզբն Ֆէասեկիոյ՝ է Ռօրոեն՝ կամ Ռօրզիոս կոչեցեալ՝ ի հնագունից Սկզբզբի նաճ գեմ յանդնման Լիպիոյն, այսինքն կերանց Աֆրոյո։ Ֆէասեկիոյբ կոչէին զնա. Սկզբզբ, որ նշանակէ՝ ի նաճ ոճոլ սահարոյ։

քէն՝ որպէս եղև նաբաբևուքէն իւր. և կամ որովք պատահմամբք անկէր եղև նա՛ի վերայ նոյն կողմանցն։ Պատմութիւն ձախորդութեան իմոյ՝ ասէ ցնա Ծովլամաք, յայժ երկար է. Ա՛չ ո՛չ՝ պատասխանեաց Քաւլիփսօ, չՀան դուրժեմ յայժ՝ ՛ի պիտել զնա, փութայ դու ՛ի պատմել ինձ, և ստիպ եաց յայժ։ Ա՛չ Ծովլամաք ո՛չ ևս կարացեալ ընդիմանալ՝ խօսեցաւ այսպէս։

Երեսուն և չորս տարի ՛ի դնալ հարցանելոյ այլոց թագաւորաց վերադարձելոց ՛ի պաշարմանէն Տրովիացւոյ՝ զուր հօր իմոյ Սիրահարք փնտռտէին մեր իմոյ՝ (ծ) յիղակարծ ապշեալք եղէն յաղագս զանխաւալ չեմանի իմոյ. զի ջան եղև յայժ գաղել ՛ինոցունց զչու իմ, ձանաչելով զեռնգաստուածն Նէպթիօր (կ) և Ափնելոյ՝ (կ) զորս տեսի ՛ի Փիլօ՝ և ՛ի Լաչեդեմօնիայ. որք ընկալան զիս բարեկամաբար. ո՛չ կարացին ասել ինձ երեք տարեաւին հայր իմ իւրէ ՛ի կնոջ։ Ա՛հատեալ և նեղեալ իմ յապրելոյ միշտ այսպէս յերկրագործելէ, և յանհաճոյանալէ. յառաջադրեցի գնալ ՛ի Սիսիլիայ. ուր՝ լսեալ էի ասել թէ հայրն իմ արկեալ եղև ՛ի հողմոց։ Այլ իմաստունն Ափնելօր՝ զոր ասա տեսանելո ներկայ. ընդդէմ եկաց այնոց յանդուգն յառաջադրութեա, ներկայացուցանելով ՛ի միոյ կողմանէ զԱքքէօփեան պլանդակ հակառակ մարդակերս, և միւս կողմանէ զնաբարտակ Ինդիէ՝ և Տրոյիացւոց. որք էին ՛ի վերայ այնց կողմանց։ Այն Տրոյիացիք՝ ասէ, զայրացեալք են ընդդէմ ամենայն Յունաց. բայց զեր քան զամենեսին ասէ ահաժանօք հեղուլ ըզձան զարիւն որդւոյն Յուլիսի Աստիճիր (ասէ) յԱթինաք, կարելի է զի հայր քոյ՝ սիրելին ածցէ՝ լինիցի անդ յառաջ քան զքեզ։ Իսկ եթէ ածք վճռեալք են զնա ՛ի ՛ի կորուստ, ո՛չ ևս կարէ քնաւ վերատեսանել զՀայրենիքն իւր։ Երբ ո՛չ սակաւ պարտ է քեզ գնալ և վրէժ խնդիր եղեալ՝ զերծուցանել զմայր քոյ։ Ձոյց զխոհեմութիւնէ քոյ բոլոր ամբոխին, և արա տեսանիլ ՛ի քեզ ամենայն Յունաց Թագաւոր մի՝ այնքան արժան ՛ի Թագաւորել, որքան Յուլիս ինքն ևս ո՛չ եղև ամենևին։ Այն բանք նոքին էին յայժ փրկաւէտք, բայց ես ո՛չ էի բաւական խոհեմ առ ՛ի անսալ նմա։ Օ՛ի տակաւին ո՛չ անսայի, եթէ ոչ ըզձակերտութեց իմոց։ Իմաստունն Ափնելօր՝ այնքան սիրէր զիս, մինչդեռ հեռանեցաւ ինձ յանդուգն ձանապարհորդութենէ միոյ, զոր կալայ ներհակ խրատուց իւրոց. և ածք թողլատիկին սպանել ինձ, առ ՛ի օգտել ոչղղել զամբարհաճութիւն իմ։

Ա՛յնչ Ծովլամաք խօսէր. Քաւլիփսօ վերանկատեալ ՛ի Ափնելօր՝ լռեցեր ՛ի հնացմանն. և հաճատոյր զգալ ՛ի նմա իր ինչ Աստուածային։ Այլ ո՛չ կարէր լուռ բացորոշել զամբոխեալ մտածմունս իւր, միայն լի երկիւղիւ և յերկբայութենէ ՛ի տեսութենէ այսմիկ անծանօթի։ Երբ երկնչէր թողուլ տեսանիլ ամբոխմանց իւրոց. շարունակեալ ասէ ցԾովլամաք և հանդարտեցոյ զկրճ հատազօտութենէ իմոյ։ Երբ Ծովլամաք վերադարձաւ այսպէս։

Երկար ժամանակ ուներով յաջողակ հողմն՝ դնացաք ՛ի Սիսիլիայ. բայց

(ծ) Ծատյապետն գեղեցկութենէ փչեցելոցելէ առատապէս ելեսուխ գերազանց Ծովպաղ նէնայո. որ մեռաւ հասարելով զիՅուլիա՝ կամելին ամուսնանալ ընդ նմա։

(կ) Նէպթիօր որդի Նէպէի և Շիօվիսեէ՝ եղեալ ՛ի Ծովպաճառոցն, որ գնացին ՛ի պատերազմ Տրոյիացւոց։ Տարօր սա ընդ քնաբան ծովահանդիսեալ մ՝ քանառան նաճառոց։

(կ) Ափնելոյ՝ որդի Ընիսէի և Նշրօվեի. ամուսնացեալ էր ընդ Հելենեի դստերը Ժուպիտերի և Լեդայ. որ հետեւեալ ատենի ամոյն Հելենեի էնոգ ելեսուց՝ եղեալ առիթ պատերազմին Տրոյիացւոց։

բայց

բայց զինեալ՝ մերին ապէկոծութեան մի՝ յափշտակեաց զաչսուկ երկնից յաչաց մերոց, և եղաք շրջապատեալ ՚ի խոր պիշերոյ. և ՚ի լոյս փայլատականաց՝ տե սաք զայրոց նաւն և ահ՝ սաստրանկեալ ՚ի սոյն վտանգ. և ձանաչեցաք զնոսա փութանակի, զի էին նաեւ Լենէի. որք ոչ սակաւ երկիւղք էին մեզ, քան յաղտաւաժէն. Այնժամ ծանանց՝ բայց կարի անագան, որ եռանդ յան դգնութիւն՝ անխոհեմ երիտասարդութեան՝ ալեկոծեալ էր և ընկճեալ էր զիս խոկալ մտադրութեամբ. Երբ եկաք Աէնէթօր ՚ի սոյն վտանգի, ոչ միայն հաստատ և անվրդով. այլ նա եւ առաւել քաջ և լայնասիրտ քան զգսովորականն. Նա էր որ քաջալերեալ զիս ազդէր զօրութիւն իմն անվա նելի. Տայր հանդարտաբար գիմ կարգադրութիւնս և հրամանս՝ մինչ նա ևսպատան էր ամբոխեալ. Ա՛հ ընդ ինձ՝ սիրելի իմ Աէնէթօր՝ վասն ի՞նչ ընկճեցայ հետեւիլ խրատուդ քոյ. ո՞չ եմ ես ևս շրջապատելի ՚ի կամիլ հաւատալ ինձ ինքեան ՚ի հատակի միտս, ուր ոչ պոյ՝ ոչ նախատեսութիւն հանդերձ ձելոց, ոչ վտանգաւորութիւն անցելոց. և բարեխառնութիւն կարգադրութեանց ներկայից. Ա՛յ, եթէ կերծցուք յայս մի ապէկոծութենէ, և ոչ ևս հաւա տացից նաև ինքեանս, որպէս վտանգաւոր երշանիս. Ո՛ւ միայն ես Աէնէթօր, որոյ միշտ հաւատացից.

Պատասխանեաց Աէնէթօր խղճալով, ոչ կամիմ յանդիմանել զքեզ վասն սղալանաց՝ զոր արարեր. բաւական է զի դու զգայցես. և այս օգտիցէ քեզ յայլում նաւագի, առաւել և բարեկարգել ՚իներ ըղձանաց քոց. Այս կայն երբ անցանի վտանգն՝ կարելի է վերստին ունել յանձնարարհաւատարմութիւն. Այժմ պարտ է նեղդնիլ ՚ի քաջութիւն. Ալեկոծեան անկանիլ ՚ի վտանգ՝ պարտ է լինել նախատես և երկնչիլ. իսկ յորժամ է, ոչ ևս ծայ լինի, եթէ ոչ՝ արհամարհիլ զնա. Ալ երբ ուրեմն արժանաւոր որդի Ոուլիսի, և ցոյց զքեզ թե ստաւել մեծ քան զՀամայն էարիս, որք սպառնան քեզ.

Ռաղդրատոյն քաջալերեալք Տոհնմին Աէնէթօրի՝ բերկրեցուցանէ լին զիս. բայց եղէ առաւել ևս հիացեալ՝ յորժամ տեսի զիս զօրով հնարս գիտութեամբ, կամ միջոցաւ զնծայից զմեզ ՚ի Տրոյեացւոց՝ ՚ի Ախեին յո բում երկին լուսաւորիւր ՚ի փայլատակմանց, Տրոյեացիք տեսին զմեզ մերձ լինքեանց, և ոչ լինէ պակասեր նոցա ՚ի ձանաչելոյ զմեզ. Ալկատեաց Աէնէ թօր, որ զինն ՚ինաւուց նոցա համանման մերոց՝ բաժանեալ էր ալէկոծու թիւնն ՚ինոցունց, որոյ վերջին կողմն պատակեցեալ էր ՚ի տեսակ խիզ ծաղ կանց. Ջանաց խոկոյն զնել ՚ինդն տեղւ նաւու մերոյ՝ պատկս ՚ինդն ծաղ կանց. Ընդ կապեալ զնա նոյնագոյն թելիւք համանման Տրոյեացւոց. և պատ ուէր եղ ևս համայն թիւրքարշիլ մերոց խոնարհիլ յաւէտ յոյժ՝ որքան և կա րելին ՚ի տեղիս իւրեանց. առ ՚ի ոչ լինիլ ամենևին ձանաչելեաց ՚ի թշնա մեաց, և այսու կերպիւ անցաք ընդ մէջ ծովահանդխից նոցա. Ընդ նոքա զինեալք յաղագակ ու բախտութեան ՚ի տեսանելն զմեզ, որպէս թէ ՚ի վերստաւանել զընկերս, զորս համարէին կորուսեալ. Ընդ ոք ինքնին հարկագնալք ՚ի բռնութենէ ծովու՝ նաւել այսպէս երկար ժամանակ ընդ նոսա ՚ի միասին. Ալ երջանիկս մնացեալ մեր սակաւ ինչ յետոյս, և մինչ հոգմն ուժգնութեամբ արկանէր զմեզ ՚ի կողմունս Ախերկուսու՝ եդաք զինքեանս ջանս առ ՚ի մերձենալ զօրութեամբ թիոյ՝ ՚ի մերձակայ յեղերս Ախելեայու.

Հուսկ յետոյ ժամանեցաք անդ. բայց այն՝ զոր որոնէաք, ոչ էր տա կաւ չար վնասակար մեզ. քան զծովահանդէսն, յորմէ առաք փախուստ.

Գտաք

Պատաք մեք՝ ի վերայ այնց կողմանց Ասիոյ՝ զայլ Տրոյիացիս քան զնամիս Յունաց, ուր Թագաւորէր Ներուսէն Աշխոթ (ձ) որ եւ ասէր՝ ի Տրոյիայու. Հազիւ թէ ժամանեցաք առ եզրն, բնակիչք տեղւոյն կարծեցին զմեզ վնասել յամբոխեն՝ ի միւս կողմանց, որք որպէս թէ՝ զինեալ գամք յարձակել՝ ի վերայ նոցա, կամ այլազգիք ինչ եմք, եկեալք՝ ի տիրել զերկիրն իւրեանց. Այրեցին զնաւն մեր՝ ի նախակին շարժման քարկոծեան իւրեանց. և սրախողխող արարեալ համայն զընկերս մեր, ոչ զոք թողին, եթէ ոչ՝ զԱննեօր և զիս, առ՝ ի ներկայացուցանել Աշխոթի. ողջ զի՝ դիտիցէր թէ զինչ էցէ զիտաւմն մեր, և կամ ուստի գայաք. Պատաք՝ ի քաղաքն կապիալ ձեռօք՝ ի յետաւսա, և մահ մեր ոչ լինէր յապաղեալ. եթէ ոչ՝ առ՝ ի լինել տեսարան անգութ ամբոխին, յորժամ ստուգէցին թէ Գայնք էցեմք.

Լինել մեր ներկայ Աշխոթի, որ առնելով զոսկեայ պայտսն իւր՝ ի ձեռին՝ դաստէր զամբոխն, և պատրաստութ՝ ի մեծ լսի յողջակէզ զոհից Նհոլոց մեզ ահագին ձայնիւ, յորմէ քաղաքէ լինիլ մեր՝ և պատճառ ձեռնապարհորդութեան մերոյ. Փութացաք Աննեօր պատասխանել, և ասէ ցնա. Ի կողմանց մեծի Հեսփերիտեանց գամք, և հայրենին մեր՝ ոչ է հեռի անտի, մերժեաց այսու յայտելոյ թէ յոյնք էցեմք. Նայց Աշխոթ թարց քանզոյ զալ հետեւեալս՝ և համարելով զմեզ այլազգի ինչ՝ որ աքօղեն զնորհուրդս իւրեանց. Հրամայեաց զիլխցուք յղիցեալք՝ ի մերձակայ անտառս՝ ի ծառայութիւն այնոցիկ ոյք հովուէին զերամս խաշանց. Խիստ ծոռեղոյն ինձ որպիսութիս այս՝ քան զմահ, աղաղակեցի. ոչ Աքթայ արա մեզ մեռանիլ, քան թէ՝ վարիլ ընդ մեզ այսպիսի անարժանութեամբ. Գիտեաւ, զի ես եմ Թէլամոք որդի խնամատոյ Ցուլիսի Թագաւորի Իթաքեացոց. և որոնեմ զհայր իմ նոքա յամենայն ծովս. Արդ եթէ ոչ կարեմ դառնալ զնա, և կամ ոչ ես վերադառնալ՝ ի հայրենին իմ, կամ վատնել զզ ծառայութիւն զոր հրամայեաս՝ ի բաց հան զնա՝ զոր ոչ կարեմ տանել.

Հազիւ թէ արտասուեցաւ ես զբանս իմ, բոլոր ամբոխն աղաղակեաց միահաղոյն, թէ՝ արժանի է կորուսանել զորդի անպէտն Ցուլիսի, որ զայր հնարմունս տապալեցին զքաղաքն Տրոյիա. Ո՞վ որդի Ցուլիսի՝ ասէցիս Աշխոթ, ոչ կարեմ զլանալ զարիւն քոյ յայսքան Տրոյիացւոց՝ զորս հայր քոյ անխնայաբար կոտորեաց. դու՝ և որ առաջնորդէ քեզ՝ մեռանիցէք՝ ի միասին. Այնժամ ձերբունի ոմն յամբոխէ անտի առաջադրեաց արքային զոհել զմեզ՝ ի վերոյ գերեզմանի Աքիլղի. (ղ) Աբիւն սոցա (ասէ) լինի հաճելի ոգւոյն այնմիկ հոգւոյ. Ընդ այս յորժամ գիտացէ այսպիսի զոհ մի՝ բնդրկի՝ ի տեսանելն, եթէ ո՞րքան սիրես դու զայն՝ զոր ունէր նա առաւել պատուական սիրելի՝ ի վերոյ աշխարհի. Բոլոր ամբոխն դովաբանեաց զայն առաջարկութիւն. և ոչ մնածիւր այլ ինչ, եթէ ոչ՝ զոհել զմեզ. Եւ ահա տարեալ եղաք՝ ի վերոյ գերեզմանի Աքիլղի. ուր կանդնեալք էին սեղանք երկու, և հուրն սրբութեան վառեալ՝

՝ի

(ձ) Աշխոթ՝ որպէս Բլինիոս գետոյ Սիմոէնտոյս, և Ստիւնոն Տրոգոպոյոյ՝ Պատրաճաս՝ ի տուն իւր զԱնքիսէս, յորմէ գնացին Հռոմ Յիւլիոյ Ասկանիոս, Գիրք 5.

(ղ) Գերեզմանն Աքիլղի էր՝ ի վերոյ Սիգեոն Հրուեոյ, ուր Աշխոթ՝ և Հրեայ ձեռն՝ Քոլքոսին՝ զոհեցին զնա.

ՀԻՄԵՔ՝ ԷՐ առաջի աչաց մերոց, և հաք պատկերեալ ծագիամբք, Երբ ինչ գումի կարէը երաշխաւոր լինիլ կենաց մերոց։ Ընդհատէր մեզ այս ամենայն յորժամ Մէնէթօր ինդրեաց հանդարտաբար խօսիլ ընդ Թագաւորին, և ասէ։

Մի՛ Աշխոյժ, եթէ սպերջանկութեանդ երիտասարդին Թէլեմաքի՝ որ ամենեւին ոչ կրնաց զէնս ընդեմ Տրօյեացւոց, ոչ կարաց շարժել զգուեստ քոյ. զոնէ վասն յաւուրս օգտի քոյ՝ խղճացար նմա։ Ընդորմէն զոր ունիմ սացեալ ի նախախնամութենէդ՝ և ի կամացն ածց, ծանուցանեմ ինձ, որ նախ քան անցանել երից աւուրց՝ լինիս առատաձեալ ի բարբարոս ազգացդ որք գան ոտն գհնդեցս ի բարձրութենէ լերանց՝ առ ի ողողել զքաղաքս, և քայքայել զամենայն երկիրս քոյ։ Ջանա ընդ յառաջ ելանել նոցա. և դէը վամբանին քոյ ի զէնս. և մի կորուսաներ զոնէ բոպէ մի, առ ի ններ ժողովել ըն պարիսպս զքաղմութենէ խաշանց քոյ՝ զոր ունիս ի գաշտի։ Եթէ նախագուշակութենէ եմ՝ առաւ իցէ, լինիցիս ազատ ի զգհել կամս զինի երից աւուրց. իսկ եթէ ներհակաբար՝ իցէ ձշմարիտ, ի միտ առցես թէ՝ չէ պարտ խոել զինանս պնդութիւն, որք ունին արդէն։

Հիացաւ Աշխոյժ ընդ բանսն զոր Մէնէթօր ասէր այնքան հաճատութիւ և վստահութենէ, որ յայնժամ ուրեք չէր տեսեալ ամենեւին Այս ջնա, տեսանելի բարւոք ոչ պանծուխդ. զի ածք թէ և պակաս կամ վատթար մաս նաւորեալք են քեզ վասն հասանն պարգևաց գաղդին, սակայն շնորհեալք են քեզ իմաստութենի իմն, որ առաւել պատուելի է քան զամենայն փառս։ Յայնժամ երկարեալ զընծին մեր՝ հանձարեղաբար եւ զխորհուրդս հրամանս զօրաց իւրոց՝ նախապատրաստել ի մարտ, զոր Մէնէթօր սպառնայր։ Ի հասանն կողմանն ոչ տեսանիւր այլ ինչ, եթէ ոչ՝ կանգք ի դողուն, ձերք կորացեալք, և փայրիկ մնեկութք արտօսր ի յաչս՝ ներ մտանէին ի քիչն։ Ընդինք բառնցելով՝ և խաշինք մոցելով խուռն գային, թողով զգեր տրօտս։ և ոչ կարէին գտանել բաւական տեղի ի դնել ի ծածկոյթ։ Ընդ յամենայն կողմանց շփոթեալ ազատակ մարդկանց՝ անհնարինս աղմկելով միոյն ընդ միւսոյն, որք ոչ կարէին իմանալ զմիտս միմեանց. որք և ի՛ններ այն շփոթմանց՝ կաշնուին զանձանցն մի՝ փոխանակ բարեկամի և սիրելւոյ. և արշաւէին ի պրպ գիտելոյ եթէ ուր դնէին զտուս իւրեանց։ Ոտից առաջաւորք քաղաքին՝ կարծելով գինեբանս առաւել գիտուն քան զայլս, երեւակերպին գՄէնէթօր խոչընդոկ ումն. զոր արար չտուա դուշակուին առ ի փքր հնչ գինեան։

Ապաքան զլռանալ երից աւուրց՝ միանչ ելին նորա լցեալ ի սոյն կարծիս, երեւեցաւ ի միջոյ մերձ զառ ի վայրս լերանց՝ փսեմորակ ինչ ի՛ոշոյ, և գինի հօրդան առնել անհամար զօրաց բարբարոսաց, որք եկեն վայրենիւ զազանաբնութեամբ Հիմք լերանց. (ա) ընդ ազգաց՝ որք բնակիլն ի վերոյ Ալպրօա լերան, և ի վերոյ գազաթեան Ապրակայ լերին. ուր տիրէ ձմեռն մի՝ զոր գինիւն ամենեւին ոչ է մեղմացուցեալ. Այդ ամենեքին՝ որք արհամարհեալք եկեն գնախագուշակութենէ Մէնէթօրի, կորուսին գձա-

ռայս

(ա) Վաղուն Հիմերացոց էր ի Սիցիլիայ՝ յարեմտեան գետոյն ոտամբ. Այլ սա ոչ գոյ ոմն ի ծիրոյն 140 ոմոց. որոյ ի ելբռնալն էին ջոյջերեալ ի Կոթինենտոյ, ի ներբոյ հրամանատարութենէ Աննիպալի ելեր երկու հարիւր ոմոք յառաջ քան զՔրիս.

ասաց և զնաշխինս իւրեանց։ Ասէր թագաւորն ցՄենոփօր, ահաւասիկ մեռայայ թէ դուք Հոյնք էք. թշնամիք մեր եղեն մեզ հարցատատ բարեկամք։ Ձեզ առաքեցին զմեզ ՚ի փրկել զմեզ։ Ըրդ՝ ոչ սակաւ յուսամ ՚ի քաջութիւնէ քումմէ՝ քան յիմաստնական խրատուդդ։ Հաճեալ Ջեզա ուրեմն օգնել մեզ։

Լցեալ Մենոփօր բոցափայլ ահաւորութիւնէ մի յաչս իւր, որ զարհուրեցոյցանէր զառաջել վայրենի քաջամարտիկս։ Ել առեալ վահան մի և ուռն, սուր մի և տէգ. և վառեալ յարդարեաց զդէս Հերակլեի, և ընթացեալ ՚ի գլուխ նոցա յառաջեաց բարւոք կարգադրուէր ՚ի ձակատ թշնամեաց Հերակլեայ՝ որ կարաց պատճառաւ ծերութեան իւրոյ հետևիլ նմա։ Ըղձ ես առաւել ՚ի մօտոյ, բայց ոչ կարէի համանմանել քաջութեան նորա։

Ապա նոքա համանմանութիւր ՚ի մարտի անմահական Հերակլեի (ա) Ըրշաճէր մանն դաս առ դաս յոմի՝ ուր գեհանաթաւ անկանէին դիակունք ՚ի բաղմանեկ սրոյ նորին. և ինքն համանմանութիւր կատարի առ ծուռ մոյ՝ առանջնջելոյ ՚ի յանգիտութենէ սոմու, որ մեռեալ յերամանկ տիսր խաշանց՝ պատառէ, սպանանէ, և լողայ ՚ի մէջ արեան որոյ հովիւք՝ ոչ կարեն օգնել ոչ կարեն միայն խաշանց, այլև՝ փախչին դաղալով առ ՚ի փրկել զինքեանս ՚ի ցամանեկ նորա։

Այն բարբարոսք՝ որք յուսային թէ ակոխել զքաղաքն, ենթենք եղեն վերըմբռնեալք և աւերեալք։ Հպատակեալքն Հերակլեի գօրացեալք յօրինակ և ՚ի բանից Մենոփօրի՝ առացան ուժգնութիւն ինքն, զոր ենթադք եւ ոչ հաճատային ամենևին լինել կարօղք։ Տարակուսեալ զնանեցի դէպ զարդեամբ իմով զորդի Հերակլեայն՝ թշնամեաց ամբոխին։ Գոլով նա հասմատի իմ, բայց կարի յաղթանդամ, քանզի ամբոխն այն՝ իջանէր ՚ի ցեղէ հըսկայից՝ որք էին սերեալք ՚ի նոցին յինքեանց Ալբիոփիէից։ Հրհամարհէր զիս որպէս զերեզնամի մի տկար, բայց իմ՝ ջղանդիտեալ ՚ի հուժկու զօրութենէ, և ոչ ևս ՚ի վայրենի և յանձոռնի տեսլեանց նորա, հարեալ նիզակաւ ՚ի լանջս իւր՝ հառս փսխել ընդ փչման հնչման՝ աղբիւր մի սև արեան։ Ոչն ինչ էր ճեպեցեալ զի ձիլիցէր զիս ծանրութեամբ իւրով յանկանիչն իւր, և շառաչիւնք զրահից իւրոց՝ դղրդեաց զերիս։ Ալեալ ըզկապուտ նորա՝ վերադարձայ ընդ զինուց անկելոյն, ՚ի դառանել զՀերակլէ, Ասկ Մենոփօր գոլով լըսացուցեալ ՚ի դինել զերեզնամիս յանկարդ աւերութեան. կոտորեալ զնոսա ՚ի մասունս, և հալածեաց ՚ի փախուստ մինչև յանտառս։

Ասլիսի անակնկալ պատահումն երև ակնբախեաց զՄենոփօր յաչս նոցա՝ որպէս այր մի սիրելի և ներպատեալ յԱծց։ Հրհաւ գոլով պարտաւորեալ յերախտապարտութենէ՝ ծանոյց մեզ լեր երկնչեր բոլոբջիմբ վասն մեր, եթէ նաեք Հնդէի վերադառնայցեին ՚ի Ախիլեայ։ Հնդրկեաց մեզ նաեւ մի՝ առ ՚ի ամփոփել Թագր յա գաղմանն յերկիր մեր, և լցուցեալ ընծայիւք՝ սահեցաց չոեալ առ ՚ինեռհատոգալ ոտ ձախորդութենանց՝ զորս

նա

(ա) Հրկնէ՝ Ալհան Յոռոմկլեցի, այսպէս անուանեալ ՚ի Յոռոմեան քաղքեան. որ նշանակէ այն. հանգի սոյն Հրկ անեալ եղեւ յայնկին Ալմալեկն. որ ելնէր պատերազմ հան ՚ի մարդեաւ նորին. յետ ոմն Յոռոմկլեցին եւ ոմն Վալտաճէն. յորոյ ձեռաց յար եաց զելուխն Հերակլեայ. որոյ մեռ՝ պնդութենէ անպարտելի ՚ի հոգ։

ետեսաւեւանէր. Բայց ոչ կամելով տալ մեզ՝ ոչ ետաւուղղիչս, և ոչ թէս քարշս՝ յազգէ ևւրմէ. յերկիւղէ՝ զի մի լեցին յոյժ սատր հղել ի կողմանցն Յուդայ. ետ զնաւն և զմեզ՝ ի վաճառականս Ցիւնէսացիս. ոլք ուսնելով սուրբ և սուս ընդ ամ ամրոխից աշխարհի, ոչ կրեին երկիւղ աժենևին յումեքէ. ոլք և պարտ էին վերադարձուցանել զնաւն առ Հէսէթ. յորժամ թողուցուին զմեզ յինեաք. Բայց Ինք ոլք խաղան ընդ յառաջադրբուելիւնս մարդկանց, վերապահեցին զմեզ յայլ կին վտանգ.

Վերջ Բաժնին Գրքոյն

ՆԻՒԹ

ՆԻՒԹ

ԵՐԿՐՈՐԴԻ ԳԻՐՔՈՑ

Թէպէտև պարտէ ըլլալ՝ ընդ նաճու Թլուցեցոց՝ ի նովհաննիսէ Աե-
ռոնէ. և առանձ՝ ի գահոյանութեան Եփեսոս։ Նկատուելովէ ըզբնդդիմու-
երիցն, և ըհոգեմարտութիւնն Թագաւորին Յոբիանէ ևս Աբանիոս գերեզ-
մեցաւ յՀրեշտակաց։ Եւ ինչուան Թլուցեցոց Թագաւորեցին Օլիմպոս, ապա-
ղիոս։ Որ Թլուցեցոց Ռոմայ Պետրոս՝ ինքնակոչ հոգևոր հոմա-
նանալ Պետրոսի. որ երբեմն լքեալէր հովիւ գառնն Թագաւորին Յիսուսի։ Աւսոնիոս
պետէնացեաւ վերջապէս այնոց ամենից զոր առնէր նա պատմանալիս՝ ի մէջ հովուեցոց, վե-
րսկոչեցոց ընդ հաճառակ եղեալ անվերադրութիւն նորին։ Խոտորեցաւ նմա վերայիւր յԱ-
քայց տահ նոյնոյ Թագաւորին՝ երկուցեալ՝ ի նորոյ չյիշոզպտութիւնէ նա՝ քանզպատճառեալ
եղև՝ ի նենգ պղծելի հոյ՝ ի վերայ եղեալ ծովուս. յորմէ եհաս ընդ Թագաւորն Պետրոսիս,
որ չորեքտասն՝ ի մարտի հրամ՝ ընդ պահպանեալ հոգևոր առաքելոյն, օգնականութեամբ
Թագաւորացն։

ԳԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼՄԱՏԱՑԻ

Գլուխ Երեսուն

Երկայնչիք ամբարտաւանութեամբ իւրեանց գայթագուժեալք էին ընդդէմ ինքեանց՝ զարքայն Ահասուերոս՝ որ Թագաւորէր յԱրգիսպ տոս. որ և նոճաձեալ էր ընդ ձեռամբ զայնքան Թագաւորութիւնս փառաւորութիւնք՝ զոր Մուրացիք առացեալք էին՝ ի վաճառականութենէ, և ամրութիւն անառիկ Հաղաքին Թէրսոս՝ զեռեղեալ՝ իներ ծովու, զոր քաղեալ զսիրտ բնակչացն՝ սարսուռ յեալք էին՝ ի հասուցանելոյ զՀարկն առ Ահասուերոս. որոյ եղեալ էր՝ ի տիրեղն իւր Աղ և Ահասուերոս վառեալ զլորս՝ ի ձեռն եղբօր իւրոյ՝ համէ պատժել զնոսա, ՝ի դիմել իւր անդ՝ ՝ի մէջ խրախճանութեանն մեծի՝ Նաբահատեաց՝ Ելմնանպես յառաջադրել և ս էր խորհրդակիցն զՀպարտութիւն նոցա, ազատանելով զշահամաճառութենէ նոցա՝ նեղ յամ ծովու, զոր սակս և նաեք իւր գնացին ընդ առ կոչնունս՝ որոնք զՀիներեսացիս. ՝ի Մուրացիս.

Եւ ընդ առաջ մեր նաեղրատակ մի Եգիպտացւոց՝ միոյ սկսաք կառուսանել զաեռութիւն լերանց Ասիրեացոյս, որպէս ահագին թափիւք փախչէր յետս ստ մեր և կորնչէր ներ ամպոց ։ Զայնժամ առաք մերձենալ բազմութեան նաեռոց Եգիպտացւոց՝ նմանեալ քաղաքաց ՝ի մէջ ծովու. Հիներեսացիք ձանձրացեալ զնոսա՝ կամեցան հեռանալ, բայց ոչ ևս էր ժամանակ. քանզի՝ առաջաւորք նոցա լաեռոյինք էին քան զմերս, և հողմն էր յաջողակ նոցա, և Մուրացիք նոցին՝ առաւելք քազմաեռոք Թռչմամբ քան զմերս. վասնորոյ հասեալ ըմբռնեցին զմեզ, և տարան քանտարկու Հերիսատոս ։

՝Ի զուր ջանայի ներհայացուցանել նոցա Մուրացիք՝ ոչ եմք լեալ երբէք Հիներեսացիք, զի հաղիւ զիջանէին ունկն դնել ինձ. և նկատէին ՝ի մեզ որպէս ՝ի գերիս. որպէս և առնէին բազմիցս զՀիներեսացիս. և ոչ մտածէին զայլ ինչ, եթէ ոչ շահիլ յայսպիսի աեսր իմն. Հայեցաք ահա զի ջուր ծովուն փրփրեալ սպիտակիւք ՝ի խառնմանց Հեղուսի, և սեաանէաք զերեսս Հրեայսոսի իբր խռնարհ քան զծով. Ցետոյ հասաք առ կղզին Յաբօ՝ մերձ Նր կոչեցեալ Հաղաքի, և անտի բարձեալ եղաք Հեղուսիս

միևնէն ցըԱՀՄԻՒ։

Ա իշտք չարակրութեան մերոյ՝ եթէ ոչ արկեալ էինք զմեղ յանդղոյ ուխիւն՝ առ հասանն վայելուչ հանճարելիւնս՝ աչք մեր հրճուեալք լինէին ի տեսանել զնոյն արդասալի երկիրն Զրհիպատոսի համանմանեալ վայելուչ բուրաստանի մերոյ՝ ոտոտեալ յանհամար առուոցս։ Ա՛ կարէաք արկանել զաչս մեր ի վերայ երկուց եզերց՝ եթարց տեսանելոյ զվարթամ քաղաքս՝ և զառուն դէպ դօրէից՝ ախորժալիր կառուցեալս. զանգաստանս ծաղկեցեալս ոսկի զօծ հասկիւք՝ ի բոլոր տարին եթարց երկիք հանդստեան. զդաշտս լի խաշամբք, և գործունեայս բնակաւորեցեալս ի նմանէ ծանրուեռ արդասանց՝ զոր երկիրն արտադրէր ի ծոցոյ իւրմէ. և զհովիտս՝ որք հնձեցուցանէին զքաղցր նոճապ վաղոյ՝ և երգոյ իւրեանց՝ առ ամ արձագանգս շրջանակի։

Երանի ժողովրդեան՝ ասէր Ա՛ննէոր. (ա) որք առաջնորդեցեալք են յիմաստուն Ի-ազաւորէ. նոքա են ի՛ ներ առատութեան, և կեան երջանկութեան, և սիրեն զայն՝ որոյ պարգեւն զնոցա բոլոր երջանկութիւն։ Ա՛յն նման յատակեցէր՝ ծիլ Ի-ելամացոց պարագիս և դու Ի-ազաւորել, և լինել ուրախութիւն ամբոխին քոյ, եթէ երբէք Ա՛ք առնեն քեզ տիրել զի-ազաւորութիւն հօր քոյ։ Ա՛յրեա զամբոխն որպէս զորդիս քոյ, և ձաշակեա զախորժս լինել սիրեցեալ՝ ի՛նոցունց. և ապա մի՛ նոքա ոչ կարիցեն երբէք զգալ զհեշտութիւն և զհրճուեանս եթարց վերապիշելոյ՝ եթէ սա է Ի-ազաւորն մի քարի. որ առնէ նոցա զոյն փարթամ պարգեւս։ Ի-ազաւորք՝ որք ոչ մոռանան զայլ ինչ, եթէ ոչ՝ առնել զինքեանս երկնելի. և հարճանալ զնեթարկեալս իւրեանց՝ առ՝ի ստորադնել առաւել ևս հնազանդութեան, են խանդաղիչ պատիժք ազգի մարդկան։ Ա՛յն նորա արդարև ահարկուք որպէս և կամին լինել. բայց են առեցեալք և գարշելիք. և լինին առաւել ինքեանք յերկնչելն զնեթարկելոց իւրեանց՝ քան եթէ նեթարկեալք նոցա՝ ի՛նոցունց։

Պատասխանեցի Ա՛ննէորի. վա՛յ, վա՛յ. ոչ ևս ժամանակ մոռանալոյ ևան առարկայից՝ որովք պարտ է Ի-ազաւորել. զի ոչ ևս մեզ Ի-ելամաք. և ոչ ևս փչեսկոփն։ Ա՛յլ Յուլիս յորժամ վերադառնայցէ լի փառաք՝ ի Ի-ազաւորութիւն իւր՝ ոչ ևս ունիցի զնոյն հնազանդել նման առ՝ի ուսանել՝ ի հրամայել։ Ա՛ննէն ևս ոչ ունիցիմ զոյն՝ հնազանդել նման առ՝ի ուսանել՝ ի հրամայել։ Ա՛ննէոր Աերևի իմ Ա՛ննէոր. զի զոյլ ինն ինչ մոռանալ՝ ոչ ևս է նեբեալ մեզ. մոռցուք Աերևի իմ Ա՛ննէոր. զի զոյլ ինն ինչ մոռանալ՝ ոչ ևս է նեբեալ մեզ. մոռցուք ըստորում Ա՛ք՝ ոչ ինչ գիտութիւն ունին՝ ի մեզ

Ի-ոսելով այսպէս՝ խորհին հատանել զբանս իմ. բայց Ա՛ննէոր որ երկնչեր՝ ի չարեաց նախանձ զժամանել նոցա խոչ մինչ ժամանակալն ևն. ոչ ևս գիտեր երկիւղ ինչ Ա՛նարժան որդի Յուլիսի՝ ապա դարձեալ, այսպէս ուրեմն Ի-ոսեաց դու յաղել քեզ՝ ի՛ ձախորդութեան Պիտաքիր զի մերանեանս դու յաւուր միում կղզին Ի-ելամաք՝ և զկնեցիր։ Տեսանես դու ինքնին՝ ի՛նախակին վտանս իւր զայն՝ որ տակաւին քնաւ ոչ ունիա ձանաչեալ զանցալն ևլին Յուլիս. զոր բազդն ևս ոչ կարացոյ նոճաձել՝ ի ձախորդութեան իւրում՝ որ առաւել մեծ է քան զքոյդ։ Ա՛սէր դու առ՝ի՛նչ վկայիլ երբէք։ Ա՛՛հ, եթէ զայդ՝ ի՛պանդութիւն երկրի՝ ուր ալեկոծութիւնն սրկեալ էր զնա, եթէ որդի իւր ոչ համարձակ

ինք

(ա) Նոյ անուանի տալ պատմագրողքն Ա՛ոսին Պօլիօնիացոյ՝ ի վերոյ հիշեալ Ի-ազաւորէոյ։

քնքեան. ոչ համբերութեամբ և ոչ վատահութեամբ, այլ համբաւ ձնշել տանջէր զնա ի յամօթ, և լինէր նմա առաւել խիստ քան զնոյն ձախորդութիւնն՝ զոր կրեալ այսքան երկար ժամանակ։

Յետոյ Աննիոլ ցուցանէր ինձ զցնծութիւնս և զառաւութիւնս տաքնեալ յամ հոլիոս Եգիպտոսի. ուր հաշուեալք լինէին միշտ որ քան և երկու հարիւր քաղաք։ Էխնայր և գումէր զբարեկարգութիւնս այնց քաղաքաց և զկիր առեալ գառատութեան նոցա՝ որ յօգուտ ազգասիրաց՝ ընդդէմ հարստից։ Ցչքսէի հրճուութիւնս մանկանց՝ որք էին վարժեալք ի հնազանդութիւն, յաշխատանս՝ ի ժուժկալութիւնս՝ ի սէր արհեստից և ընթերցանից. ի զգուշութիւն առ հասանն հեռու մնալոց կատարելութեան օրինաց. յանշահասիրութիւն՝ ի բաղձանս պատուոյ՝ ի հաճատութիւն առ մարդիկս՝ և յերկիւղս Աստուծոյ. զորս իւրաքանչիւր հայր ներազդէր որդւոց իւրոց։ Ընդնկատելով զգայ ամ բարեկարգութիւնս՝ ոչ կարէր յագիլ ի դիտելոյ զնոսա։ Ընդ ասէր շարունակաբար, երանելի է ամբոխն՝ որ կառավարի յայսպիսի իմաստուն (ա) ազգաժողով միոյ, (բ) բայց առաւել ևս բարեբախտ և երանելի է (ա) ազգաժողն, որ ի հնդկունակ երջանկութեան պահէ զամբոխին, (գ) և զտանի զիւրեան փոխանակ ի լաւ անդր ինչ յաւելուածս հնարագիտութեանց իւրոց։ (դ) Ունի նա զմարդիկս առաւել ուժգին կապակցս սիրոյ, քան որ երկիւղն, քանզի է սիրելի ընդ պատճառաւ սիրոյ՝ ոչ միայն ունի հնազանդեցուկս, այլև սիրեն յոժարութիւն հնազանդիլ նմա։ Իրապետէ ամ սրտից՝ և իւրաքանչիւրք ոչ իսկ բաղձայ զերծանիլ ի նմանէ, այլ երկնչի կորուսանել զնա։ Ցայնմ ժամու և յօժարութիւն տայ զկնան իւր վասն նր։

Ի լսելն իմ զբանս գայսոսիկ՝ զոր Աննիոլ ասէր, զգայի վերածնանել վաստահութիւն ի խորս սրտի իմոյ՝ քան չափու զոր սոյն խոհեմ բարեկամն իմ խօսէր։ Ընդ այսպէս վարելով ժամանակաւք ի շքեղաշուք և ի փարթամ Բաղդատ Աննիոլ Պարթաւեան քաղաքին հրամայեաց, զի գնասցուք միանգն ի Ցհատէ, առ ի լինել ներկայ Ահասվերի Ցրքային՝ որ կամէր ինքնին լսել զերս, և էր սրտմնեալ յոյժ ընդդէմ (ա) Թրացւոց։ Ուրուն կրկն բարձեալ եղաք ընդ երկար նեղուխճ միանգն ի նոսին հովտակաւորն (ա) Ցհատէ քաղաք հարիւր քառասուն դրանց, յորում ընակեալ էր սոյն Աննիոլ (ա) Ցհատէոր։ Բաղաքս այս երեսն եցոյց մեզ յանդուգն տարածութեամբ՝ և առաջին բազմութեամբ՝ քան զառաջին ծագիկ զարդեալ քաղաքան Յունաց, կառավարութեան նորա՝ էր կատարեալ վասն մեքենութեանց վաղուցի, յաղագս

(բ) Հնդատառն (ա) Թափառողք ունին, Երկու ընդօրէ հայկազունքն (ա) Թափառողքն, զի խոհեմանալին՝ ի գրոցդ և ոչ ի բառս ինչ ուսանելոց կարծեցան։

(գ) Ասկան ամբոխին իմաստուն (ա) Թափառողն ունի՝ ոչ ի պիտոյ ինչ ասէ առաջնոյ ի ընդհանուր. զի է լինել ամենևին հաճոյ քեզ (ա) Թափառողին կարծանց, ի նուազել գնդակս ու խառնակել ի նմանէ. և հնազանդիլ գնդս տալիմբ՝ որով նուաճեմք և նուաճիմք նոցա՝ գոլ ներքոյ ինձ՝ գրամանս զոր ընդունիմք։

(դ) Վասանգի երկիւղն և առաջնոն՝ ոչ ինն քաճախան ի ոչ ունի զամբոխն ի ինատարեալ պատճառելոյ նուազանց։ Ասան գի նոյա ոչ ինն գերիչ, այլ զառաջնոյ վարժեալ ի քաղաքս հնազանդելոյ, և ոչ ի նուաճելոյ։ Եւ արդեւս ունի նուազ ի ասկանէ ամբոխ ապստամբել, ձմռատեղս և ոչ ի նուազ ի նմանէ ընդդիմ գերիչ։

քնեցայմանն Ջրոց. և դիւրափարդուեցաւ Ջրմուղից բազանեաց. և գործատուեցաւ արհեստից. և վասն ապահովութեան հասարակաց՝ Հրապարակք փողոցից զարդարեալք՝ ի գեղեցիկ պղերզի՝ և՝ ի բրգանց. Տաճարք նորին աղեհ մանուածոնեալք՝ ի պարզ և՝ ի հասարակ հիւսուածս ի սաւոյմանց, քոյզ յոյժ վսեմաշուք. Պալատն արքունական էր միայնակ ոչ մեծի քաղաքի միոյ. յորում ոչ տեսանիւր, եթէ ոչ՝ սիւնք հզեայք. և բուրգք. և ձուլածու պատկերք խորհրդաւորք. նաև վահք և կարասիք՝ զուտ ոսկեայ և արծաթեայ.

Որք՝ որք կալեալք էին զմեզ, զի կուգին արքային, թէ՝ գոն զմեզ ի նոսին ՁՀնիսեան տեսուս. Ասէին ցնոսա յիւրաքանչիւրում յաւուր՝ ի սահմանադրեալ ժամու իմիք՝ բոլոր այնց հպատակաց իւրոց՝ որք կամ ուր նէին զբոլոր ինչ առնելոյ, և կամ՝ լուր ինչ տալոյ. Ոչ արհամարհէր՝ և ոչ վտարէր զոք. քանզի ոչ հաճատայր գոլ Թագաւոր՝ ի վերայ ամբոխին, եթէ ոչ՝ առ ի առնել զբարիս հպատակաց իւրոց.

Ընդունէր զպանդուխտս քաջիւ, և կամէր տեսանել ընդ նոսա. զի հաճատայր թէ ուսանէր միշտ ի նոսունց իր ինչ օգտաւէտ, տեղեկացմամբ ձիոյց՝ վերպիոյ և վարուց հեռաւոր ամբոխից. Երբ ահա սոյն հետազօտութիւն Թագաւորին՝ արար զինեւրկայացեալ նմա. Տագնապ էր ի վերայ Վղոց կըրեայ Աթոռոյ՝ ունելով զոսկեայ Գայիոնն ի ձեռին. Երբ էր յոյժ ճեղքայեալ. բայց պնորժելի և ի քաղցր և անձկալի վտանգիւթեամբ. Գատէր յանմուտ աչուր զամբոխն երկար հայելութեամբ և ի խնամատարութեամբ. որ թարց հանդուցանայ լինել զբռնաւոր.

Ջկնի աշխատելոյ ի բոլոր օրն ի կարգադրել զգործս արքունական՝ և ի տալ ուղղորդինին զատատատանի միոյ՝ հանգչիւր ընդ երեկս՝ ունկնդիր քնիլ արանց գիշանոց. հանդիսաժողով վինելով ընդ առաւել հասուն ազինս՝ զորս բարբոք պիտէր լսարկել յընկերակցութեան և յրնտանեկցութեան իւր. Երբոչ որ կարէր մեղադրել զնա ի բոլոր կեանս իւր՝ վասն միոյ իմիք յանցանաց, եթէ ոչ՝ վասն յաղթանակելոյ մեծաւ աշխատանաւք ի վերայ Թագաւորաց՝ որոց յաղթեալն էր. Երբ վասն լինելոյն յոյժ հաճատացեալ միոյ ի հպատակաց կարգաց՝ որոյ զըրպտութեան նկարելոյ քնդ պատի՝ ի տարին.

Առեալեալ նորա զիս մերձաքեալ եղև վասն երիտասարդութեան և վշտակրութեան իմոյ. և հարց զհպարտնին և զանուն իմ. Որոյ խնամատարեան զոր խոսէր բնորան նորա՝ հիացեալ եաք. Պատասխանեցի նմա՝ ոմն ես Թագաւոր՝ ոչ ես անտիդեակ զպաշարմանէն Տրդատայ՝ և զիարձանեալ նորին, որ առեալ ամն առն՝ արժեցաւ պնդանէց արեանց Յունաց. Յունաց Հայոն էի՝ էր ինն ի գլխաւոր Թագաւորացն՝ որք տապալեցին զքաղաքն գոյն. Երբորհալ տատանեի նա ի վերայ ընդարձակութեան ծովու՝ Թարց ինչ ելանել գտանել գլուխ Թագ, որ ես Թագաւորութեի իւր Ահա ես որանեմ զնա, և հանարտութեիւն ու համանմանն նորին արար զիս գալանաւոր. Ընորհեա զիս առ Հայոն իմ, և առ հպարենին իմ, պատէ և Ընդ կարօղ պահպանութեան զքեզ առ որդիս քոց. և արասցեն նոցա զգալ գերձուանս կենաց ի նոսերոյ այսպիսի քարի հօր. Աետաքրքրեալ շարունակաբար նմանէր յիս քաղցր ակամբ իմիք գիշուեցեան, քայց կասկածով ի գիտել եթէ այն զոր ասէի, էիցէ ճշմարիտ. յետոյ զմեզ ի մի գործակալ իւր, որ ելև կարգեալ ի տեղեկանալ յայնոցանէ որք կալեալք էին զնաւն

մեր

ամբ, եթէ առուգիր Յոյնք լցեալք, կամ՝ եթէ Հինգհատեալք. Ձեռնէ Հինգհատեալ են՝ ասէ Աթանաս, պարտ է կրկնապատիկ պատժել վասն զգալոյ նոցա Հինգամի մեր. և առաւել և առ՛ի կամել խաբել զմեզ անարդ խմն առուելք. իսկ եթէ ներհակաբար Յոյնք լինին, կամիմ՝ զի ընկալեալք լինին բազմութ. և վերջին վերապրեցուալք յերկիր իւրեանց՝ ընդ միոյ նաւու մերոյ. քան զի սիրեմ զՅոյնս՝ որք առեալք են բարուամ օրհնս Հնդիկաստանեայց. և ձա նաչեմ զընորհս Հեթքեւլի, և փառք Աշխի ի հաս մինչև ցըմեզ։ Ուր կար մնասցէ յայն՝ որ պատճառ եղև ինձ, վասն խնամատարեան դժբաղդին Յուլիոսի, ուստի և օգնել հաճիմ՝ շնորհալի ապերջանկաց։

Ախորժեցաւ՝ որով զ սոյն զմեզ Թագաւորն ի քննել զբանս մեր, ա նէր զհոգին այնքան ապականել և այնքան չարարուեստ՝ որքան Հեսոսեցի էր հարազատ և առաստաւիրտ։ Զարձակալս այս անուանի Հինեօփի, հարցաքննեաց ջանիւ մերկամբեռնել զմեզ անգգոյշ. և մինչ եռեաս զի Հինեօր պատասխանէր առաւել խնամատարեամբ քան զիս՝ նկատէր նմա չարհնուելեամբ և խնդիր. քանզի չարք զչարեալ զպրոգնին ընդ դիմ բար եաց։ Որոշեաց զմեզ ի միմեանց՝ և յայտնհետ ոչ ևս գիտացի բնաւ զոյն՝ որ պատահեցաւ էր Հինեօփի։ Թաժանուաս այս եղև ինձ որպէս հա րուած կայծական, և Հինեօփի յուսայր միշտ ուրոյն ուրոյն հարցաքննեալ գործել առ մեզ առեալ զբոս ներհակ։ Անառաջադրեաց հաւատացը տալով ցուցանել զիս հանդիպ խոստմամբ իւրով. և խոստովանառնել ինչ կայն զոր (իբր թէ) Հինեօր գաղեալ էր՝ ինամանէ։ Ի երկապես ոչ որոներ նա հաւատարմութեամբ զհնմարտութիւնս. այլ կամէր գտանել զբաղբաղայս ասել Ընդայնի թէ Ցինհատեալք էցեմք։ Երբ այսպէս վայր անմեղութեան մերոյ և առաջ խնամատարեան Թագաւորին, եգիտ նա զիմջոցս՝ ի խաբել զնա։ Օ՜հ, որպիսի պատրանաց ենթակայք են Թագաւորք. միշտ զի նոյն իսկ ա ռաւել խնամատունքն ևս են յեղակարծ վերըմբռնելոք։ Ա՛րդիւք չար արութեամբ և շահասէրք շրջապատեալք են զնոսա, և բարիք յետս քաշե ցեալք. քանզի ոչ են ածապարիչք. և ոչ զշաքաղք։ Խարիքն ապատն լի նել խնդրեցեալք, և թագաւորք ոչ դիտեն զու դիս որոնել զնոսա։ Ցնոր հակառակ՝ վաճառորքն են համարձակք՝ պատրիչք՝ և երազք առ՛ի ուսա նել զհաճոյս ապրոց։ և չուտափոյթք՝ ի համոզել։ Պատրաստաք ամէն առնել զնդդիմ պատուոյ և խղճի մասց, ի հաճեցուցանել զնոցա ախտակրութեան ախորիկ՝ որ լինաց առորե։ Ա՛ն, եթէ աքրսեան ապերջանիկն Թագաւորն լինէր ևս եթէ ոչ վաստերով զոշաքաղս, ոչ սիրեաց կայնասիկ՝ որք հաճոյական աքար ասեն նմա զձշմարիտն։ Ցհաճախ մատնոշուեցի ևս՝ զբոս առնել ի ներ եթէ շնորհաւոր լինայ, և միշտ յիշել զայն առ՝ զբոս լռելով զի քաջութ ի ի Հինեօփ։

Ա՛յսու եզանակաւ յզեաց Հինեօփի ի լեառն յանապատին Օսիզ, (ե) ընդ զերեայ իւրոց, զի ծառայեցից անդ արածել ընդ նոսա զբաղմու թիւն խաշանց իւրոց։

Ընտրեն միջահասակաց Բալխիսո զբանս Թէլամաքի առնլով, այլ զի՛նչ

(ե) Օսիզ, ոչ այլ ևս է ըմբռնուելի և անգործ մնալ ինչ ընդ փուլ։ Ա ոայն անմոցքաբնաւորելի Օսիզ՝ ոտոյնիսկ հիմնարկեալ հիմնարկուածոյ Նինուէ, ևս ևս աղտոտիչ։

ղինչ արարեր յայնժամ. զոր նախադասեցեր ի Սիկիլեայ զմնոն՝ քան զծառայութիւն Պատասխանեաց Թէկղայիաք, ձախորդութիւնք իմ և քան զեւս ամենին միշտ. և ես ոչ ունէի զոնե դոյն ինչ մխիթարութիւն, ընտրել ի մէջ մահու և գերութեան, պատ եղեւ ինձ լինիլ ծառայ և տկարանալ. ի՛ համբերել համայն խառնութեանց բաղդին, ոչ ինչ ելոյզ լինէ այլ իմն ակնկալութեան, և ոչ և ես կարէի անձամբ ասել զան ինչ, առ ի աշխատիլ զերծուցանել զիս։ Այսպէսս եղև ինձ ասա՝ թէ Աէնեաս վաճառեցեալ գոլով Եթովպացւոց՝ հետեւեալ նոցա գնաց յԱթովպիա։

Եւ ոչքան վասն իմ, հասի յանապատ իմն զարհուրելի, ուր տեսանէր հրաբորբոք և տապացեալ ատաղձ ի մէջ դաշտին, և ի գագաթն լերանց ձիւնք՝ որք ոչ հալեալ երբէք՝ առնէին ժշտնջենաւէտ իմն ձմեռն։ Գոտանիւք միայնակ ոտիւք ինչ ի մէջ մնջատեաց ապառաժիկ, առ ի տնուցանել զեռաչինս՝ դէպ ի հարաւ կոյս՝ այնմիկ քարանձաւ լերանց։ Որոյ ձորք ելին այնքան խորանկեալք անդնդատարս՝ մինչ զի հազիւ լծե կարէր լուսաւորել արեգակն ճառագայթիւք իւրովք։

Ես գտանէի յայնմիկ երկրի գայլ մարդկիկս, եթէ ոչ՝ գհովիւս. որք էին այնքան վայրենիք՝ որպէս էր նոյն ինքն երկիրն։ Ընդուցանէի անդ զիշերս ողբալով զապերջանկութիւն իմ, և ի տանջեան հետեւիլ խաշանց առ ի վատրել զժնդակ բարկութիւն գլխաւոր դերեզմ մեր՝ որ յուսալով ընկալնուլ զաւետիս իւր՝ ամբաստանէր հանապազ զայրն՝ առ ի ցուցանել զարժանաւորութիւն ինչ ճշմարտութեան իւրոյ, վասն ըղձի և հոգատանկութեան իւրոյ յարդիւնս նորա։ Ձմեռայն գերբ անուանիւր Պիւթի. որոյ պատ էի հնազանդիլ յայսմիկ դիպուածոյ։ Ելեալ իմ ուժգնագոյն ի վշտակրութիւն՝ մնացայ յաւուրս միով զհաչինս՝ և առաքեալ անկայ ի վերոյ խոտոց մերձ խորափոսայրի միում, ուր սպասէի մնահու, ոչ եւս կարելով համբերել առաւոտանաց։ Այնմիկ բոպէի տեսի՝ իբր թէ լեառն դողայր, գիհիք և մայրիք թոմիւր թէ ինձանէին ի գլխոյ լերանց. և հոլմունք ներքնակէին յինքեանս զհնչիւնս իւրեանց. և ձայն մի գոչելով երկայ յայրէն՝ ետ ինձ լսել զանս պատուհաս։ Որդի խմաստնոյն Յուխի՝ պատէ զի լինիցիս դու մեծ ոք դնա ի տա հանելոյ։ Մոռացաւորք՝ որք առ երեսս լեալք են իբր միշտ երջանիկք, ոչ են լեալք առաւելիւ արժանաւորք ի լինիլ։ Օ՛ պղիծդ հեշտասիրս ինձ ապաստանէ զնասս՝ և գառոգ ամբարտաւանութենէն արդեօք ցուցանէ։ Որպան երջանիկ լինելոց ես դու՝ եթէ ի վերս ամբառնալով յայդ ձախորդութենէ՝ ոչ մոռանայցես զառաս բնաւ։ Ելիշա, զի վերատեսանես դու զ Աստուած. և զոր քո ամբարձեալք լինին միտք յառաջդէ։ Ձմ յորժամ լինիցիս որ և իցեմ այլոց մարդկանց, ի միս առցես, եթէ լեալ ես որպէս և աղքատ՝ և վշտակիր իբրև զնասս։ Այլ զհաճութիւն ի մխիթարել զնասս. և սիրեա զանձինսդ քոյ՝ և առեալ զհամբոյրն, և գիտասցես զի ոչ լինիցիս մեծ՝ մինչև ոչ լինիցիս բարեկարգեալ՝ և քաջ ի յաղթել զախտակրութիւնս քոյ։

Ես այսպէս յամառեալ մնայի մինչև ցխորս գիշեր. վերստին դրնուկին յիս ուրախութիւն և քաջութիւն։ Ձմոչ գայթ առնէին զինեն զայն ուսկուան՝ որ առաւելացանէ զարիւնն ըմբռնիս՝ յորժամ ածք հոգոյդ ակին ընդ մահիանացուցաց։ Յորեայ հանգստութիւն և անկեալ ի ծուռնիս ամբոյ ձի չէ։ Ես իմ յերկինս և երկրագործ Աստեղծողն գոյ պատ առնուլ՝ զոտս Յաբէթի, զոսկանն՝ Դաբիրացի, (որ է գաւշակութիւն) Յայնժամ գան զիս այլ իմն նոր մարդ՝ և իմաստութիւն պայծառափայլեր ի

արտի իմում. զգացի յիս քաղցը զօրութեի լինել առ ՚ի մի դնացս ցանել զգ
համբոյն վշտակրութեիս իմ, և առ ՚ինեւաձեալ զամբարհաւաճս եղե
տատարդուն խոց Նորա զկնի սիրելի համբոյն հոմանց անտաղտուին ։ Վհատց
բութի՝ համբերութի՝ և զգուշութի իմ՝ ՚ի վաղձանի գիջուցին դանդուեն
Պիտի՝ որ էր յիշեցնութեն ՚ի վերոյ պղծց գերեսաց, և կամէր յառաջ
ածել ինձ տանջանս։

Ոչ ՚ի բարեաց ես համբերել տաղտկալի վատեմ սր կենի՝ և միշտակեր
յուսեմն, նեղեալ զոլով ՚ի տուչսատալի տիրանոյ՝ որոնցմէ զգրեանս. բատ
բում պարտէ զատարեցութի ինչ՚ղի կարծիցէ դարմանել և զօրացուցանել
զիս։ Նշանի ասէի այնոցիկ՝ որք տանեն զբուռն հնշտութի իս և պիտեն
սփոփել շատանալով ՚ի քաղցրութի անմիջ կենի միոյ ։ Նշանի այնոցիկ՝
որք զբօսանեն յընթերցմունս և հաձին ՚ի գործ ածել զիմաս խրատուց ՚ի
գիտութի իս զի յորում վայրի՝ բազդն թշնամի տարագրէ զնոսա, տանին
միշտ ընդ ինքեանս զայն՝ որով կարեն զբօսանուլ ։ Նշ տաղտկալի ծուլութէք
որք մնշեն զայլ մարդիկս ՚ինեք զղերգ հնշտութեց, անծանօթք են յայն
ցանկ, որք գիտեն զբաղել յընթերցմունս ։ Նշանի այնոցիկ՝ որք սիրեն ընթեռնուլ ։ և ոչ են իրրև զիս զկեալ ՚ի նոցունց։ Մինչդեռ սոյն խոկաց
մունք շրջապատէին զիմաս իմ՝ ներմանեցի ՚ինսեմ անտառ մի, ուր տեսի
յանկարծակի ծերունի ումն՝ որ ունէր գիրք մի ՚ի ձեռին։

Այն ծերունի ունէր լայնատարած ճակատ մի մեծ՝ և դոյն ինչ ահա
ւոր. մօրուս իւր սպիտակ հասեալ ցգօտին ։ Հասակ իւր բարձր և փառա
հեղ ։ մնրմին իւր տակաւ՚ին մնռղաշ և փափուկ. աչք նորա զօնարձակ և թա
փանցիկ. ձայն իւր քաղցր, և բանք նորա պարզ և ախորժելի։ Ինսեմ ոչ ու
նէի տեսեալ այսպիսի յարդելի ծերունի մի ։ Նշեուն սորա կոչիւր Թէրմնդէրի և էր Ռուսի Աղոլճանի. որ պատահեր ՚ինեւրկեցոյ տաճ՚ր մի միոյ՝ զոր
Թագաւորք Նգիպտոսի սրբացուցեալք էին սոյնոյ ՚ինեք նոյնոյ անտառ
ոյ։ Վիրքն զոր ունէր ՚ի ձեռին, էր Ժողովածու մի Հոմերի, (որ Յունաց
կան բառիւ նշանակի Նշզ երգոց.) ՚ի պատիւ Աստ։ Ահ բնհալ ինձ սիրով՝
խօսակցեցաք ընդ միմեանս։ Պատմէր զիս անցեալս այնչ՚ան զեղեցիկ լինն
ամիւ՝ որ թնռիւր իրր ներկայ տեսանել ։ Այլ պատմէր համառօտաբար. և
միայնութենք նորին ոչ ձանձրացուցանէր զիս ամենևին։ Այսպատառանէր զգ
գալոցն խորին իմաստութեամբ և լրով, և ծանուցանէր մարդկանց գնշանա
կութեանց՝ որոց էր հմուտ։ Նշ ընդ այնքան խոհ մտութեանն էր նա և օգ
տաբեր և հաձելի. միտք զի՝ տատեալ զօրաւոր երիտասարդութէքն մի՝ ոչ
կարէր ունել այնքան շնորհս՝ որքան ունէր տա ՚իներ այսպիսի անցեալ ծե
րութեանն։ Մանաւանդ զի՝ սիրէր զերիտասարդս՝ որք և և ս էին քաղցր, և
որքան և և ս ունէին զձաշակ շնորհացն։

Սիրեալ զիս փութով խանդաղատաբար. և ես լինէ զգիրքն՝ ՚ի միսի
թարել զիս։ Կոչէր զիս որդի իւր, և ես սակս սակս ասէի ցնա՝ հայր իմ,
Նշք որք խիտին զՄնելիօր յինէին. զիտացեալ լինէ ետուն քո զայլ իմն
պաշտպանութի։ Այն այր հասանելոյ Օրփէի (գ) կամ Լինոյ,(դ)
Թարց կարծեաց էր ներգործեալ յՆշոց։ Ին

(գ) Օրփէ՝ որպէ Ա՛փոլլոնի ևՀաւէթիօյ, զինն ՚ի Ա՛ֆոլլոնի, այլինչն երեւելոց։
Կրերպանցիոց յորհնեան ՆոմոՓելեցոյ գՆոմՓեղոս ։ Ա՛տտոլէլՓոնոսիկն հնոց յետ
ՖերոՓէ՝ ինչ տնոր նորա յոփշատալն ալ եղեալ չերկիրն ։

(դ) Լինոս՝ էր նմանապէս որպէ Ա՛փոլլոնի՝ և Թերպսիխօրեէի, յոմ Ա՛կրեֆուրի և Օրֆ

Ընդհանուր ինձ զտաղաչափութիւնս շարադրեալք յինքենէ, և առ ինձ զայնասիկ՝ զորս առաւել գիրազանց քանաստեղծք արդեամբք ընկալեալք էին ի Մուզէ, (որ է հեղինակն Պրոմեթիոսայ.) Օգնեցեալ էր առ երկար հանդերձ մի փայլուն սպիտակ. և յորժամ առնոյր ի ձեռին զգաղտակերտ հոռազարան իւր, ինձ՝ արքայ և առիւծք գային և ոզկայուք եւ լեզուին զոտս նորա. Վասանք հիմարդիկք (որ է Սանթեր,) ելանէին յանտառէ ի կաքաւել շուրջ գնովմամբ. Յորժամ ես ծառք և ես ի շարժմանն, և հաճատայիր ես վեր ի մեղկացեալ շտապել ի քաջերս թինել լերանց, ի հրձիճանս քաղցր եղանակաց նորին. Ալ երդէր նա ինչ, եթէ ոչ՝ զմեծամեծս Աշխ, զնորհս հսկայից, և զիմաստութիւնս աքանչ որք նախադասեցին զիրաւս քան զհեշտութիւնս.

Այսր ինձ ասէպ ասէպ՝ թէ պարտէի կալեալ մատահութիւն, և թէ Աշք ոչ անտես առնէին՝ ոչ զիշուխս՝ և ոչ զորդի նորա. Ալ երջապէս հաճատաց ինձ՝ թէ պարտ էի ընդ օրինակի Պսոլոնի, ուսուցանել հովուական գերազշռութեան գործածութիւն. Այնր թէ՝ Պսոլոն դժրեալ յայնցանէ զոր ծուպիթէր կացմակաք խորով աղիկաս շիսեմէ զերկինս, ինձ ասաւել պարզ աշուր. Կամեցաւ վերծանդիր լինել ի վերայ Ալքսիսի՝ որ գործէր զկայմակունս նորա, մեռաց գնա նեսուիս խորով. Իսկոյն լսեալ Էթնա (ը) հատեալ գհոսուսի կայմակիմացայ բոցոյն՝ ոչ ևս լսելոյ լինէր շաւակիւն սարսռելի ուռանց. որք բաղխելով զսալն ձնշեալ մնքն չերցուցանէին գերազարիր այս երկրի՝ և գյատակս ծովու. Երկաթն և պղինձն՝ ոչ ևս լինելով մաքրեալ ի Ալքսիսանց, սկսանէին ժանգոտիլ. Ծայրագնաց Ասուլեան երեալ ի բոցակէզ վտանէ խորհ՝ թէ և որքան կաղէր. աճապարեալ սլացաւ ի կամարն Օձինց, ուր յերկինս. Էհաս անդր քրանեալ և մնծեալ փշուռվք, և մտեալ ի ժողովս Ասց՝ արար ըզդառն զանկասս. Հուպիթէր սրամտեալ ընդդէմ Պսոլոնի՝ արտարեալ յերկինս զահավիժեալ յերկիր. Էր դատարկ կառք նորա առնէին զսովքանան ընթացս իւրեանց, ինքեանք միայնակք, առ ի բերել մարդկանց զորս ել և զիշերս ի վիսանին կարգադրեալ փոխոխմամբ եղանակաց. Պսոլ ջն միրկացեալ ի հանգիստ ձառագայթից իւրոց՝ եղև հարկադրեցեալ լինել հովիւ, և արածել զհօտս Ադմետի (ը). Հուսադէր զիտէր իւր

և

ձիոյն, որ հնարիւք զանազան ձոճափարտուն. Վերադարձեալ ես ևս ի Փիլոսոփայութիւն. Ընդ այնմիկ ես զբազում ինչ ի Մեծ Ալեքսանդրէ գրեցի, որ ոչ ևս գտանին. Ընդ որս և զվասն Ամազոնացն, զոր ես ի Սկիթացն ունէի

և համայն միւս հովիւք գային ընդ հովանեաւ ծառոյ՝ ի մէջ եղեր ջինջ և պայծառ աղբեր միոյ՝ ի լեռէ վերից ընթա։ Մինչև ցայն վայր տանէին կեանք մի անարգ և վայրենի. ոչ գիտեալով, եթէ ոչ՝ արածել զհօտս՝ խուզել զասրս, կթել զիւրեանս՝ և շինել զպահելոս։ Յե համայն դաշտն եր անապատ մի զարհուրելի։ Իսկայն Ափոլլոն եցոյց փութով համայն հովուաց՝ զկեանսակս կարելոյ ունել զհաճելի կեանս։ Երգաբաներ զծոպիկս՝ որով պարուհն պահիւր ընդ բուրմանց անուշ հոտոց զոր սիրէր. և զիւրեանս սաղարդս՝ որք բողբոջէին ի ներքոյ քայլից իւրեանց։ Այս երգաբաներ վայելուչ գիշերս ամառնային, յորում՝ զեփիւռն զովացուցանէր զմարդիկս, և ցօղն առատաներ զերկիր։

Հովաբաներ նմանաձև յերգս իւր՝ զօսկեզօծ արգասիս և զպտուղս գորս աշունն վարձատրէ աշխատանաց գործաւորաց. և զհանդիսան ձմեռան միոյ զուարճութիւն երիտասարդութեան՝ կաքաւեցուցանէ զնոսա ընթերց հրոյ։ Ներկայացուցանէր զանտառս հովանաւորս՝ որք ծածկէին զերբինս, և զորս խորանկերս՝ որոյ առուք հալէակերպ շրջապատմամբ ի մէջ դաշտիկ թանալին խոպատալով։ Ընդոյց նմանատիպ հովուաց, եթէ ոչ ի նոյն վայրկեանի դաշտային կենցաղավարութեան. յորժամ գիտասցի ձառակել զյոյս սա՝ զորսպարզ բնութիւն ունի ախորժել։ Երդարև հովիւք ըստ փողոյ իւրեանց՝ առնուին զինքեանս առաւել երջանիկ քան զԹէորս։ Եւ ողջամիտ հաճոյք՝ որք փախչին յօսկեզօծ Պալատից, խուռն ընթանային ի վտանեցիչ Խոպատմունք՝ խնդութիք և շնորհք հետևէին յետ կողմանց առ անմեղ հովիւս։ Այլ աւուրք նոյ եղեն աւուրք նաւակատեաց։ Ոչ ևս լսելի լինէր ինչ, եթէ ոչ երգեցմունք թռչնոց, կամ քաղցր շշնչիւն զեփիւռն. որք խաղային ի մէջ ոստոց ծառոց։ Եւ կամ կարկաչահոս բղխմունք ջինջ և պայծառ ջրոց՝ որք անկանէին յապառժից։ Այլ երգեցմունք աղաղակելք ի Փիւզէ (Հեղինկէ երաժշտաց.) առ հովիւս, որք հետևեալք էին Ափոլլոնի։ Սոյն Ա՛ն ուսոյց նոցա վերասանալ զաւետս՝ յարշաւանս որսոց։ և մխել զնետս իւրեանց յերկերսուս և յայծեամունս։ Տեսեալ ինքեանց Ա՛ն՝ նախանձեցան հովուաց. քանզի սոյն կեանք թուէնչաւ նոցա առաւել քաղցր՝ քան զամ փառս իւրեանց, և վերակոչեցին զԱփոլլոն՝ վերադառնալ Օլիմպոս՝ ի յերկինս։

Որդեակ իմ՝ (ասէր ինձ,) պարտ է քեզ դասախարակել ի սոյն պատմուճեանէ, ըստորում գտանիս ի կացութեան՝ ուր եղև Ափոլլոն։ Ընդ նեկտ զսոյն վայրենի երկիր։ Ծաղկեցեալ զանապատն իբրև զնա։ Ուստ հանդիպի հովուաց՝ եթէ՝ ոչ ևս են ախորժանք համաձայնութեան։ Քաղցրացեալ զգազանացեալ սիրտս։ Ցոյց նոցա զսիրելի շնորհազարդութիւն, և զարա սոցա զգալ եթէ՝ ոչքան քաղցր է վայելել նոր առանձնութեան զհաճոյս անմեղութեան, որ ոչ ինչ էր կարէ խլել ի հովուաց։ Յաւուր միում որդեակ իմ՝ յաւուր միում, ձգանք և անդմբերելի աշխատանք՝ որք շրջապատեն զքաղաքս, հառաչեցուցանեն զքեզ ի վերայ դահոյից քոց վասն հովուական կենաց։

Յետ այսց բանից՝ Թէրմոզէրի ետ ինձ փող մի այնքան քաղցր՝ որ արձագանգք սրոյ լերանց՝ լսէ ի լուր արկանելոյ յետ կողմանց առ քաղցրեցին շուրջ զինև փութանակի զիմ մերձակայ հովիւս։ Զայնն իմ ունէր համաձայնութիւն ընդ ձայնին։ Եւ զգացի զինս՝ իբր արտաքոյ ինքեանս եղեալ՝ յերգաբանել զգեղեցկութիւնս՝ որով դաշտն զարդարեալ էր

քանականաբար։ Ընդունելով զօրն բոլոր՝ և զմի մասն զինեալ յիրմէ՛ ի միասին։ Խոլոր հովիւք մնացեալ զիմանս և զհօտս իւրեանց՝ կանխեալք մնային անշարժ շուրջ զինեն՝ մինչ ասէր նոցա կրճատելիս։ Թաւիւս լեր՝ նայն անտառն ոչ և ունկնդրել վայրենի կերպ իւր, և՛ ի քաղաքականութենէ քննակացն փոխարինեցեալ գոլով երկրին՝ քաղցրացու ցեալ էր զամ ինչ։

Ժամուց ողջիկաք առէպ առէպ մատուցանել զհօս՛ ի տաճարին Վիսլոնի, ուր Թէոդորիճէ էիւր քուրմ։ Եւ հովիւք դնացին վաթսնեղբայր պատկառ դարենօք և ծաղիկք՛ ի պատիւ ածց, տանելով՛ ի վերայ զկնոց իւրեանց՝ առ պատակք զընծայս սրբացուցեալ՝ բոլորեալ՛ ի ծագկանց. և զինի զոհից առ նէաք գնաճախտիս հովտաց։ Ձառնել քաղցր քուծանեկք մէջ՝ էին կալեն այծէց՝ և խաշանց մերոց՝ (զոր ինքնին կիճէաք,) ընդ Թաւրմ պտղոց, ջր. ար ժանէից՝ Թզոց՝ և խաղողոց զորս խակական ձեռամբ քաղէաք։ Ձաքմարանաք մէջ՝ էին՛ ի վերոց գալար կանաչ սիզոց։ և ծառք տերեւախիտ տային մեզ առաւել ախորժ հովանի՝ քան զառաստաղս ոսկեզօծ արքունեաց պալատից։

Եւ այն՝ որ զկնծայն գիս, առնելով հաշակաւոր՛ ի մէջ հովուաց մերոց, էր այս։ Ջ՝ յաւուր միում՝ առաւղուկ առեալ ի վերոյ խաշանց իմոց, և ահա սկսեալ էր դիշատել սքանչառելէ։ Ուակ ոչ առնելով ես՝ ինչ՛ ի ձեռին, եթէ ոչ՝ զգուսն իմ, ելի գառաջ քաջուէ։ Հասանեալ առիւծուն՝ կատաղի լինի ահագնութենէ՝ բացեալ զերդ և զբոցակիզ կոկորդ իւր՝ եցոյց զժանիս։ Որոյ տէք երկեղին չգեալ արհամբ և հրով, և բաղեկք՛ ի ցասմանէն զկողս իւր ազատ իւրով։ Զգիտեալ տագալեցի զնա, և փոքրիկ զրահեայ վերարկուն իմ՝ որով զգեստաւորեալ էի բան ծխոյ հովուացն Աղիպատաի, արդէլոյր զնա՛ ի պատառել զիս՛ ի հարուն իմ՝ զնա և զկնոց՛ ի գետնէն յարեաւ երկոցս։ և գոչէր ոչնչաման ահագնաբար՝ որ դղրդեցուցանէր բոլոր զանտառսան։ Ալերձեալ ձիվեալ խեզդիչի զնա՝ ներ բազկաց իմոց, և հովիւք վկայք յայլ անակունս կամ ցան, զի զգենուի զմարդն զար հուրելի գազանէս այսորիկ։

Ժամբաւ ոչնոյ քաջութենէ, և այն ամ բարւոք գիտացեալ բոլոր հովուաց մերոց՝ տարածել ընդ ամենայն Աղիպատաի՝ և հաս մինչև քաղաքն Աքսօմայ՝ ի գիտել նորա եթէ՝ մինն յիրկուց գիրկաց՝ որք եմ՝ բռնակցեալք էին վասն Ձինախտացուց, ունի ներքինեալ զգաստն ոսկեայ՛ ի նայն անտառսան՝ իբր անբնակելոյ, գամ ոչ առնել։ Ուանզի սիրէր զքաջութիւնս, նաև այն ամ՝ որ կարէ դաստիարակել զմարդիկս՝ ըղձակարէր տեսանել զնորա։ Ելեալ գիս ունկնդիր ձեղ հաճութենէ և հաւատալ ծանեալ եթէ՝ Աէթիոպիի խոնարհեալ էր զինքն նմին։ Ղատապարտեաց զնա՛ ի բանտ մշանջենաւոր՝ և կալաւ յարքունիս գամենայն փարթամութենէ նորա՝ զորոց տիրեալ էր անիրաւաբար։ Ալհ, որքան ապերջանիկ (ասէր)նա՝ որ է իշխան՛ ի վերոյ ճնաչելոց մարդկանց։ Ղազիցս ոչ կարէ առնանել զձշմարիտն երկին իսկական աչօք իւրովք, զոլով շրջապատեալ յանձանց՝ որք արդելուն ժամանել առ այն՝ որ հրամայէ։ Իւրաքանչիւրք ստիպեցեալ է՛ ի շահասիրութենէ խոսել զնա։ Իւրաքանչիւրք՛ ի ներքոյ կնդծեալ հաճատարմութենէ գաղջ գամ ի արհամարհանս իւր։ Ձոյ ցանկն ամենեքին սիրել զարքայն՝ և ոչ սիրեն, եթէ ոչ՝ ձկոտութենիս զոր պարտ է։ Եւ այնքան սակաւ սիրեն զնա՝ որ առ՛ ի ուսնել պարտ է ոնդ՝ հանդիսեալ նենդեն պատրանաց։

Ձնոյ պատրիկ Աքսօմայի ընկալեալ զիս կամակալին սիրով՝ յառաջադոյն քան զերթալել Աէթոպիէ՝ ընդ նաւուց և գօրաց՝ առ՛ ի զերծուցանել զինեն

ջոփե՛ի սէրահար հալածչաց իւրոց։ Աւաչն էր ահա՛ի պատրաստակ, և ոչ մնաձէաք, եթէ ոչ՝ բառնել՛ինաւն։ Հիանալի զիմովհամանէ բաղդին որ վերացուցանէ հանճնգամանն զայնոսիկ՝ զորս սէնի առաւել գածուցեալ Ջայս փորձառութիւն յոտ ապրէր զկս՝ թէ Յուլիս և կարէր բարեպէս փութով վերաժամանել՛ի վարձանի՛ի թագաւորութիւն իւր, զկնէ ոչնքան երկար վշտակրութեանց։ Ա՛ստ ծէի նահապետ և վասն իմոյ ինքեանն, թէ կարէի վերստին առնուլ զԱնդէոր՝ թէև տաբեալ եղև յերկիր յոյժ անծանօթ Յնեթովպացւոց։ Յե՛ մինչ սակաւուք երկարէի զչու իմ՝ ջանալով՛ի գիտել զնորալուրս, Աէսսոմերի՝ որ ծերացեալն էր յոյժ՝ մառաւ փութանակի, և մանկնորա կրկին հարկ կիս՛ինորթագնութիւն։

Ջամայն Ուլիսէս թագեցաւ՛ի տուգ անմխիթար՛ի սոյն կորուստ։ Ուրաքանչիւր ընտանի համարէր կորուսեալ զիւր բարեգոյն սիրելին. զկեր պարտպանիչն և զկեր հայրն։ Ծերք ամբառնալով զչեռս յերկինս աղաղակէին, ոմ՛ Ա՛ստ, պարտ էր՝ կամ ոչ երբէք ցուցանել մարդկանց. կամ ոչ բառնալ՛ինոցունց բնաւ։ Ա՛սան ի՛ր պարտիմք ապրիլ զկնի Աէսսոմերի։ Ուրիտասարդք ասէին, բարձեալ խանդարեցաւ ամենայն Ուգիպտոսն, հարցն մեր եղեն երջանիկ քան զմեզ. զի անցուցին զկեանս իւրեանց ընդ հովանեաւ պատիսի բարեպաշտ թագաւորի. իսկ մեք ոչ տեսաք, եթէ ոչ՝ դառնակսկիծ կորուստ նորա։ Քնտանեաց պաշտօնեայք նորա ողբային տիւ և դիշեր, և՛ի լրանալ քառասնօրեայ սգոյ արքային՝ խուռն արշաւելով ամբոխն յառաւել հեռաստանէ՝ կամէր իւրաքանչիւրն տեսանել անգամ մի և զմարմին Աէսսոմերի։ Ուրաքանչիւր ոք կամէր վերապահել զպատիւն։ և բազում ցանկային լինել եղեալ ընդ նմա՛ի գերեզմանի։

Ա՛յն որ առաւել յարաբարեցոյց զկսկիծ կորստեան նորա՝ եղև, զի ոչ դի նորա Պէքշորի՝ ոչ ունէր ամենևին ոչ մարդասիրութիւն նշդեհաց, ոչ հետաքրքրութիւն գիտութեանց, ոչ պատիճ վասն առաքինի մարդկանց, և ոչ սէր վասն ճշմարիտ փառաց։ Ա՛ծութիւն հօր իւրոյ՝ մառնատրեալ էր զնա՛իբերել այսպէս անարժան՛ի թագաւորել։ Ա՛նեալ էր՛իներ պղերդ իգաբարոյութեան՝ և՛ի ներ զարշ ամբարտաւանութեան։ Ա՛չ ինչ հանդարտով զմարդիկս՝ հաւատայր թէ ոչ են արարեցեալք, եթէ ոչ՝ վասն իւրոյ ինքեան, և թէ ինքն՝ էր յոյժ իմն քնութենէ և ոչ՛ի նոցանէ։ Ա՛չ մնաձէր ինչ, եթէ ոչ՛ի հանձել զգեղակերտութիւնս իւր՝ և՛ի վառանել զանհատար գանձս՝ զորս հայր իւր ժողովեալ էր այնքան ջանիւ։ Ուսա առանձին զամբոխն և ձձել զարիւն ապերջանկաց։ Ա՛երջապէս՝ ի հեռանիլ խրատուց շռայլիք և հանդիչ խորհրդոց՝ անզգայ երիտասարդաց՝ որք շրջապատեալք էին զնովաւք. մինչև ցրծել անարգանօք զհամայն իմաստուն ծերունիս՝ զորս հայր իւր ունէր՛ի հաւատարմութեան։ Ուր սա պղնձակ մի՝ և ոչ թագաւոր։ և հանդէս Ուգիպտացիք ճնշեալ տանջէին։ Ուր ողբան անուն Աէսսոմերի էր անչափ սիրելի Ուգիպտացւոց, մինչ զի ետ նոցա կրել զանկարգ՝ պղերդ՝ և զանդուխ բարս որդւոյ իւրոյ, այնքան որդի նորա ալշաէր՛ի կորուստ իւր։ Ուր թագաւոր մի այսպէս անարժան սիտուց՝ ոչ կարէ թագաւորել երկար ժամանակ։ Ա՛չ և ևս ներեալ եղև ինձ յուսալ զգարձն իմ հ՛ի թաք։ Ինակէի՛ի դղեկի միում՛ի մերոյ եղեր ծովու առ ընթեր Փէլուս (ժ) քաղաքի, յորմէ նաւարկելոյ էաք՝ եթէ

(ժ) Փելուս է քաղաք Ուգիպտոսոյ ասիեթեան կողմանէ՛ի վերջին բերանն Նեղոսի՝ ոչ այժմ նոյն Պելուզն։

Ասսորեստի ազգէն երկեր մեռեալ ։ Հանգի Արեւմտից գտեալ ապաստան ելանէր ։ ի բանտէ և վերահաստատիլ ։ ի պարտեն նորոյ արքային, Ներփակեցեալ էր գիս յայնմիկ դղեակի՝ առ ։ ի քննախնդիր լինել պատճառեալ էի նմա։ Ընդուցանէի զսիւբ և զդիշերս իմ ։ ի ներ խորին տրտմութեան։ զի այն ամ՝ զոր Արմօշէրի նախադուշակեալ էր ինձ, և այն ամ՝ զոր լուեալ էի ։ ինձանասացեալ պրկին՝ ոչ Թոռիւր լինէ ասս, եթէ ոչ երազ. դոլով ընկղմեալ ։ ի մէջ յոյժ դառնագին վշտաց ։ Տեսանելով զգկոհակս՝ զոր պայն խորտակիլ առ ստորոտս աշտարակին՝ յորում էի բանտարկեցեալ. և զգաղեալ բազմից խոկալով վնաս վշտապնեցեալս յաբեկոծութենէ՝ զոր էին ։ ի վտանգի ձախջախիլ ընդդէմ վխմաց, որոց վերայ աշտարակն հիմնեցեալ էր. փոխանակ ցաւակից լինելոց այնց մարդկանց՝ զոր ապառնացեալք էին ։ ինաբաբևուելենէ, նախանձէի բաղդից նոցա ։ Զոնէ ասէի (ինքնին) կամ եղերն սոքա զիշտութիւն կենաց իւրեանց, կամ թէ ժամանեն յերկիր իւրեանց ։ Ուրաղ լինէ՝ որ ոչ կարեմ յուսալ ոչ զինն, և ոչ զիւրն։

Զի մինչ այսպէս վարանել մաշէի զիս յանօգուտ գանկատանս՝ առաք ձեղ անտառի միոյ՝ զսիւնս նահատուց ։ Ծածկեցեալ էր ծովիւ յատագաստից, զորս հողմունք ուռուցանէին՝ և ալիք նորա փրփրեալք ամբառնային ։ ի ներքոյ անհամար ձիակաց ։ Ալէի յամ կողմանց աղմուկս ազազակաց՝ տեսանելոյ ։ ի վերայ եղերց խուռնբս Արիսատացւոց զարհուրեալս, որք արշաւէին ։ ի զէնս ։ և զայլս՝ որք երևէին գնալ ընդ առաջ այնց նահապատակաց, որք դիմէին ժամանել ։ Վ։իտացի խոկայն՝ որ այն օտարական նաւք՝ էին որք ։ ի Ֆինեսացւոց՝ և որք ։ ի Սիպրոս կղզւոյն ։ քանզի ձախորդութիւնք իմ սկսեալ էին խելամուտ առնել զիս այնց ամենից՝ որք վերահայեին ։ իմ հարկութիւն ։ Ոմանք ինձ բաժանել Արիսատացւոց չինքեանս։ Զի ոչ կալայ աշխատս ։ ի գիտել՝ թէ անզգայն Պէքշօրի՝ վր իւրոյ դժնդակ բարուց պատճառեալ էր ապստամբութիւն հպատակաց իւրոց, և վառեալ քաղաքական ընտանի պատերազմ ։ (ի) ոստահ և ։ իդարձրութենէ այնմիկ դղեկի՝ եղէ ակնատես արիւնահեղ խիք պատերազմի ։

Արիսատացիք՝ որք կոչեալք էին յօգնութիւն ինքեանց զօտարականն զինի օգնելոյ ելից նոցա ։ ի նաւէն ։ ի յամաք, յարեալ ։ ի նոսա ։ ի միմի հարան ընդ միւս Արիսատացւոց, որք ունէին զարքայն ։ ի գլուխ իւրեանց։ Տեսանէի զարքայն որ զօրացուցանէր զիւրն՝ ըստ իւրում օրինակի։ Ամենիւր սա իբրև զայն Մարթէի, յի Հրատ. որ առուք արեանց հոսէին շուրջ զնովքն։ Ընդ կառաց իւրոց՝ դոլով ներկեալք ։ ի սեաւ՝ թանձր՝ և ։ ի փրփրուն արեանց՝ հազիւ կարէին ընթանալ ։ ի վերայ բլուրակոյտ սառուցեալ դիակաց։

Այն երիտասարդ արքայ՝ զոլով առոյգ՝ և զարհեալմամբ ։ ի կռուհետէ ձիոյն քաջին, զօրէզ արիաձիմ, և զազանաբարոյ. ունէր բարկութիւն և յուսահատութիւն յաչս իւր։ Զի էր որպէս զօրեղ երիվար մի անասնոյ։ Վրդովութիւն՝ իւր զօրացուցանէր զնա ։ ի պատահմանէ. իսկ խոհեմութիւն՝ ոչ բարեկարգէր ամենևին զքաջութիւն իւր։ Ո՛չ գիտէր նա՝ ոչ ապաքինել զաշարհս, և ոչ տալ հրաման հատու. ոչ նախատեսանել զչարիս՝ որք ապառնային նմա. և ոչ կառավարել զմարդիկս՝ որոց ունէր առաքել մեծ

պէ

(ի) Բառիս դէմ ընդօրինակի պատճառին է հրամանատարութիւն ի անկրտ, և հնդպատրութիւն ի բանի, որ ոչ են ամենևին չեզնոյ ձեռագրութեան։

ալիտացութիւն։ Ոչ ոչ թէ պահասիւը ի խնդրոյ, զի լուսաւորութիւն մտաց իւրոց՝ հաճասարիւը վստահութեան իւրոյ. բայց ոչ ինչ առնեւին դատաիսարակեալ ի դժբազդութիւն իւր։ Այլ ասիտակտը իւր՝ թէ ևս ընդ ձեռն ինչ զօշաքաղութեան՝ զբարեբարոյութիւն նորա։ Այլեալ գոլով նորա՝ ի կարողութենէ և յիրջանկութենէ իւրմէ. հաճասայը թէ ամ իրք պարտ էին ընծայել առաբորդք զղէից իւրոց. և դոյն ինչ ընդդիմակայութիւն՝ բարբարեալ զցասումն, ոչ ևս էր յայնժամ ի բանականութեան, լինելով իրրև արտաքոյ ինքեան։ Ոչ զայրաղնոտ հպարտութիւն իւր՝ անդրափոխեալ գնա ի վայրենի գազան մի. բնական բարութիւն և ուղիղ իրաւունք բարձի թողն առնէին ի միում վայրկենի։ Առաւել հաճատարիմ պաշտօնեայք իւր՝ հարկադրեցեալք էին ի փախչիլ։ Այլ զոք սիրէր նա, եթէ ոչ գայնս՝ որք համոզէին զախտակրութիւն իւր։ Ոչ այսպէս կալնոյր միշտ զվերջինն ներհակ կողմն՝ ընդէմ ձշմարիտ օգտին իւրոյ, և ստիպէր զհամայն զարս բարւոյ՝ արհամարհել զնախատակերպ շարժմունս անկարգ զործողութեանց իւրոց։

Հաջողութիւն իւր ընդ երկար ժամս ընդդիմացոյց գնա ի ձակատ թշնամեաց իւրոց. բայց վերջապէս եղև նեղեալ. և տեսի զկորուստ նորա։ Ահա մի ինչ ինքնասցեայ միոյ՝ մեծցաւ ի կուրծս նոր, և պախարակը երիվարաց վախեալ ի ձեռաց՝ անկաւ ի կառաց իւրոց առ ոտս ձիոց։ Իսկոյն զօրականն մի վկայարանի հասատ զղուխն նորա, և կալեալ ի վարսից երկայն օրպէս ի յաղթանակութիւն համայն զօրացն յաղթողաց։

Յիշեցից ի բաղդ կեանս իմ ունել տեսեալ զդէմս այս, որ լողայր ի մէջ արեան։ Այլ անդրադարձեալ և շիջեալ. երեսք դեղնագունեալ և սլակերպեալ։ Ինքան կիսաբաց, որ թոյնէր թէ կայր տակաւին եզերք դանս ակսեալ։ Դէմք հպարտ և գոռոզ, որ նոյն ինքն մահն ևս՝ ոչ էր կարացեալ եղծանել։ Այո՛ ի բաղդ կեանս իմ լինելոցէ ինձ տանջանք առաջի աչաց իմոց։

Եթէ ածք արտասցեն ինձ երբէք թագաւորել. ոչ մոռացայց բնաւ զինի պղտիսի ի շուքս օրինակի միոյ՝ թէ թագաւոր մի ոչ է արժանի հրամայելոյ. և ոչ երջանիկ ի կարողութեան իւրում, եթէ ոչ առորդնիցէ զիշխանութիւն իւր իրաւանց։ (1)

Ո՛ն օրսիսի ապերջանկութիւն առն միոյ սահմանեցելոյ առ ի առնել երջանիկ՝ զաւետին, քայց ոչ լինիլ նմա որ այնքանեաց արանց՝ եթէ ոչ առ ի ընծայել զնոսա յապերջանկութիւն։

---

(1) Ի բռնանալ Լյուսիոս Տոմիտիոս՝ և գվարճանս էրայ. Հիսուսովքին գընթերցուորն։

Ն Ի Ւ Թ

Ե Ր Բ Ո Ր Դ Գ Ր Ք Ա Ց.

Ա՛նկաստ վիպէ ինէ՝ յոլովպէն Պէռշզէէ Ա՛բռայէ՝ ոչյայիէսց կամ քանասպիէալ Ա՛ռբէթսուաց. ընդ որս և ինչն ասպետ էրէ՛ Ա՛ռբէթէ, ընդ նոսա՛ս Ա՛սպասւէ՝ ոզ հրամայէր ձուլահանդիսին Ա՛ռբէթսուաց։

Ա՛սպասւ պատիւսւիրեալ զրուխտութիւն Փիլմալիօն Ա՛ռաքամէղի երթանց, յորմէ պա՛րտ էր իրինէլ վասն անգուի ագահութեան նորին։ Ի գիմել նորա երանել ի նամ Ա՛կպրացոց՝ առ ի գնալ Ա՛կպրս նէղէ, և առնել յԱ՛ֆրպ. գիտացին Ա՛բռայէն ինէ օտարական էր նա՝ չհրացամ ըմբռնել, յորմ և էր ի ձայն երանեան։ Խայց Ա՛նանպէ Տիլիան Ա՛ռբէթսուաց գրէթաց գնա, առ ի դառնալն գիտանալ գիտունն Ձորձ՝ Վ՛ոյզ ամն երթեռատարտ, ոզ ագահարհել և պայծառցուցանել էր գնա։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԱՄԱՏԻ

Գլուխ Երրորդ.

Պալիխոս ըսելով գայթալիսի իմաստնական բանս՝ զոճաբձանսդը չան ձև իւր. և այն որ առաջել հրձռճեցաւ անկե՝ էր ՚ի տեսանել զի Թռչլամաք անկատարաբար պատմէր զպատահանս՝ զորս արարեալ էր Թարգ հանդարտ խիղք արամախոհութեանէ. և չէր լինիլն զայդ նախազգուշութեանց իմաստնոյն Մենթորի.

Վասանէք հմանալի աղեռճութեամբ և մեծատպուռեամբ իմն ՚ի սոյն երիտասարդ այր, որ ամենասանէր գինքենէ. և երևիւթ Թէ բարեպաշտ արդիւնաճողս ձալէր յանխոհեմ շարժմանց իւրոց՝ առ ՚ի ելեւէջնծայիլ պիտուն՝ նախատեսս և բարեկարգեալ. Ճարտնակեալ ասէ՝ սիրելի իմ Թռչլամաք, զի բաղձամ գիտել Թէ՝ ո՞րպէս եղեր յԵգիպտոսէ. և ո՞ւր գտեր զիմաստունն Մենթոր. որոյ կորստեան զգացեր զպնդանդ տրտմութեամբ իւրաքանչ.

Թռչլամաք վերակրկնեաց զբանս իւր պատմել Եգիպտացիք կարի շնորհալի և յոյժ հաճատարիմ Թագաւորին իւրեանց. գոլով յաճեռ ակաթս կալ, տեսանելով զԹագաւորն վառեալ, եղեն հարկագրեալք հպատակիլ պղծ. և հաստատեալ եղև պղ ոճն Թագաւոր՝ անհանեալ Թռչլամաքի. Տիհնիսացիք ընդ զբոյց կղզւոյն կիպրոսի չոգան յհաս՝ զկնի առնելոյ դաշնակցութեան ընդ նոսըս սլքային Վաճառաց և զամենայն ռանտարգեալ Տիհնիսացիս, ընդ որոյ և հաս եղեւ համնեմոճեալ Եղևալ ՚ի բանտէ՝ մնալ ՚ինեաւ ընդ պղոց. և սկսաւ վերաբղխել յոյս լինն ՚ի խորս սրտի իմոյ.

Ինքնաւ յաջողակ հոգւոյն զսահապատս մեր՝ Թիսաբղք հերկիլն ճերմկրուն զարիս. Վաշնատարած ծոցն եղև ծածկեալ ՚ի նաւուց, և նաւավարք ամենայնքին զաղաղակս հրձռճանաց. Եղեալք Եգիպտոսի փախչէին հետ ՚ի վեղջ, և բլուրք ընդ վերանց սակաւ առ սակաւ խնամարհէին, և սկսաք ուշ և ես տեսանել ինչ. եթէ ոչ՝ գՀուր և գերկիրն, ՚ի ծագել արեգական՝ Թռչէր հանել ՚ի ծովու գիպեսակնացայտ հուրս իւր, և ձառագայթիւք խրոխք ոսկեզօծս առնէր գզուռ խալերանց՝ զորս դոյն ինչ տեսանէաք սակաւ ՚ի հորիզոնն. Եւ ըստ երկին ներկեալ ՚ի լեռնէ կապուտակ՝ խոստանայր մեզ նրջանիկ նաւարկութեամբ մի.

Բայց՝ Թէ և աղատեցեալ և ուղևորեալ էի ազ Տիհնիսացի, բայց ոչ ոք ՚ի Տիհնիսացւոց ընդ որոյ էի, ձանաչէր զիս. Ոչ պակ հրամանատար նաւուն՝ յորում էի, հարցեալ զանուն և գհայրենիին իմ, ասէ ցիս, յորմէ քաղաքէ Տիհնիսացոց իցես դու. Ասեմ ցնա՝ ոչ Թ՛ես ամենևին Տիհնիսացի, բայց Եգիպտացւոց կալեալ զիս ՚իներ մեղ նաւու Տիհնիսացւոց՝

"Ինձ երբեմն այսր անուանեն՝ բնակեցայ գերութեամբ Եգիպտոս որպէս Յիննէ սացի, ըմբերեալով երկար ժամանակ. և ահա կրկին այսու անուամբ եղէ ազատեալ։ Ուրեմն յորմէ երկրէ հս դուս՝ վիրակրկնեաց յայնժամ Նաբալ։ Ույժմ ցնա՝ հս եմ Ծնկալանաք որդի Յուլիսէ Ծատաւորին Լեթաքի որ՝ ի Ծունաստան, հայր իմ եղև անուանի՝ ի մէջ համայն Ծատաւորաց՝ որք պաշարեցին զքաղաքն Տրոյիայ։ Ույց ոճք ոչ ներեցին նմա վերադառնալ զհայրենին իւր։ Ընտևալ եմ զնա՝ ի բազում երկիրս, և բազում հալածէ զիս ոգի ցնա Տիսանեա ահա ապերջանիկ մի՝ որ ոչ բաղձայ, եթէ ոչ՝ երջանկութեան միոյ՝ վերադառնալոյ առ յիւրսն, և վերադառնալոյ զհայր իւր։

Նաբալ նկատելով ինձ հիացմամբ՝ հաճատոյր առնուլ յիս ոչ գիտեմ՝ ոքպիսի գերազանց երջանկութիւն իմն՝ բոլորովիմն պարգևել յերկինից. որ ոչ գառանի ամենևին՝ ի հասարակ մարդկէ։ Ույլով նորա բնա կանաբար հարազատ և առաստասիրտ՝ մորմոքեալ յապերջանկութիւն իմ, ասէ ցիս հաճատարմաբար Եթէ ձգ ներաղդեցին նմա փրկել զիս՝ ի մեծ վտանգէ միոյ։

Ո՞վ Ծնկալանաք ոչ երկբայիմ ամենևին (ասէ) ոյնց ամենից զորս ասացեր ինձ. և ոչ գիտեմ՝ երկբայել։ Վստգրութիւն և հնորհք նկարագրեալ գոլով՝ ի դէմն քոյ՝ ոչ ներեն ինձ չհաճատալ քեզ։ Ույժամ ինքնին Եթէ ձգ որոց ունիմ միշտ մատուցեալ պաշտօն, սիրեն զքեզ. և կամին նմանապէս զի և ես սիրեցից, որպէս Եթէ էիցես որդի իմ։ Տամ քեզ ահա խորհուրդ մի փրկաբէտ. և վասն փոխարինի ոչ խնդրեմ՝ ի քէն ինչ, եթէ ոչ՝ ՝ի պահել զխորհուրդ։

Ույ երկնչիր ամենևին ասեմ ցնա, Եթէ ունիցիմ ձգունս՝ ի լռել՝ ի վերայ իրաց՝ զորս կամիս հաճատալ ինձ. զի Եթէ և որքան և էցեմ երկիւղած՝ եմ սակայն ծերացեալ՝ ի կրօնութիւն ոչ յայտնելոյ բնաւ ումեք զխորհուրդ իմ, առաւէլ և ոչ մատնել ամենևին որով պատճառանաք և էցէ, զխորհուրդ պլոց Որպէս կարացեր ասէ ցիս, կրօնել զքեզ՝ ի խորհուրդ՝ ինեբ սոյնպիսի նորաբողոջ երիտասարդութեան, բաղձամ՝ ի գիտել յոյժ հաճութեամբ, Եթէ որո՞վ միջոցաւ ստացեալ ունիս զսոյն որպէս սութիւն. որ ե հիմն առաւել իմաստնական վարուց Եթէ ոչ որոյ համ իմա ցականութիւնք անօգուտք են։

Ծորժամ Ծուլիս՝ ասեմ ցնա, կամէր չօրել՝ ի պաշարումն Տրոյիայու քնկալել զիս՝ ի վիճակաց և՝ ի մէջ բազկաց իւրոց՝ (գոնէ այսպէս պատմեալ եղև ինձ։) զինի համբուրելոյ զիս կաթողնաբար՝ ասաց, (Եթէ և տակաւին ես ոչ կարէի իմանալ) Որդեակ իմ՝ պահեսցեն զիս ածք՝ ի ձախորդութեանց՝ առնուլ զքեզ երբէք ոչ պակասել՝ ի պատուաւորութենէ քումմէ։

Դէթ մկրատ փաղքայի հատցեն զթել կինայ քոյ՝ մինչ հաղիւ էցէ գոյացեալ, բան սարսափ մշակի, որ հատանէ զերանդեաւ զթաղիս ծաղկաց, մինչ ըսկսանին բողբոջիլ. և կարօղ լիցին Ե՛շնամիք քոյ չախչախել զքեզ առաջի աչաց մեր քոց՝ և իմ, եթէ պարտ էցես յաւուր միում ապականել զքեզ՝ ի բաց Եթողով զառաքինութիւն։ Ընտևեսցեալ՝ ի մէջ բանից իւրոց՝ ասէ. ոմ բարեկամք իմ՝ ի ձեզ յանձնեմ զսոյն որդի իմ, որ ե ինձ այնքան սիրելի. հոգատունակ լերուք մնկութեանէ իւրոյ։ Եթէ սիրէք զիս, ՝ի բաց մերժեցէք ՝ի սմանէ զնենգաւոր զջալաքաղութիւն։ Ուսուցէք սմա յաղթել ինքեան։ Եւ եղիցի սա ոմն մատաղատունկ մի տակաւին Եթարմ՝, որ հակի ուղղիլ։ Ամենաբանդապէս մի զանց առնիցէք զնաւ բերել զսա յուղղութի-

է լինել բարերար՝ չէմարիտ՝ և հաճատարիմ՝ ի պահել զխորհուրդ։ Օ՜ի ած՝ որ հմուտ է՝ ի խօսել, անարժան է համարիլ՝ ի լեզուս մարդկանց. և ած՝ որ ոչ գիտէ լռել՝ անարժան է՝ ի հրամայել

Կարեմ վիպել քեզ զբանս պատուիկ, քանզի բարեկամք հօր իմոյ՝ հոգուն[ակ] եղեն յիշեցուցանել ինձ բազմիցս, մինչ զի թափանցեալք եղեն մինչև ցխորս սրտի իմոյ. և ես ինքնին վերապիշեալ բազմիցս խոկալի զամ։ Բարեկամք հօր իմ՝ ջան եդեալ կրթեցին զիս՝ ի պահել զխորհուրդ, և գոլով իմ տակաւին՝ ի տղայ մնալոյ մանկութեան, հաճատացին ինձ ահա զամ վիշտ՝ զորս նորա վերագտցին, ՝ի տեսանել զմայրն իմ տարեդեալ բազմութեան յանդուգն արանց, որք կամէին առնուանալ ընդ նմին։ Եւ այնպէս վարեալ լինէին ընդիմ՝ երբոր ընդ առն միոյ բանա- ծոլի և հաճատարմի, հաղորդելոյ ինձ խորհրդոցս զառաջել մեծամեծ իրակութիւնս. և ծանուցանէին զայն ամ՝ զորս յառաջագրեալ էին՝ ի ցրել զամենեսին, որք բռնադատէին ունել զվէհնէլոփէ։ Ուրախ էի յայժ ունել նոյ ընդիմ այն հաճատարմութիւն. վասնորոյ և հաճատացի զիս զոյ ահա այժ մի կատարեալ։ Այնուհետև ոչ խաբդախեցի, և ոչ բնաւ փախեաւ յինէն գոնէ բան մի, որ կարիոյ անաքօղել, մինչ ցքփոքր իմն խորհուրդ, զանպիտն բազմիցս զաճանաչ իմ խօսեցուցանել զիս, յուսալով թէ՝ մանուկ մի ոչնևլով տեսեալ՝ կամ լսեալ իր ինչ հարկաւոր՝ և չգիտէ պահել. բայց ես քաջ գիտէի պատասխանել նոցա՝ թարց սակաւ՝ և զկուցանելոյ նոցա զայն ամ՝ զորս պարտ էի պահել։

Յայժմ՝ Նարզալ՝ ասէ ցիս, տեսանե՞ս Թէլամաք զկարողուն Ֆե- նիսացւոց՝ որք անվանակից են՝ ի հասոյն մերձակայ ազգաց։ Եւ վաճառա- կանութիւնն զոր առնեն նոքա միմեանս ցսիւնս Հերքիւլէսի (ա) ընծայէ նոցա զհարստութիւնս, որովք գերազանցին այնոց ամբոխիչ առաւել ծաղ- կեցեալ։ Մնաց Թագաւորն Ակսօսէրի՝ ոչ կարաց ամենևին յայլեթել ընդ ծովու և բազում աշխատանս կրեաց յայլեթել նոցա ընդ ցամաք՝ զօրօք իւ- րովք, որք առագաստք էին զամենայն արևելս։ Եղեալ էր նա հարկատուն ինձ՝ ի վերայ մեր՝ զոր ոչ հատուցաք երկար ժամանակ։ Ֆինէսացիք գատ- նեին զինքեանս յայժ փարթամն՝ և յայժ կարօտս՝ առ՝ ի ոչ կրել զանուր ծառայութեն եղեալ՝ ինոցունց, և վերաստացաք կրկին զազատութի մեր։ Ասն ոչ եթող ժամանակ Ակսօսէրի եղերել զպատերազմն ընդդէմ մեր։ Իրաւի մեք ամենեքին ունէաք երկիւղ յմիաստուն թէ իւրմէ առաւել յայժ քան՝ ի կարողութե՝ ։ Բայց կարողութե իւր անցեալ՝ ի ձեռս որդւոյ իւրոյ զրկեցելոյ Տամայն յեմաստութե, հաճաքաբանեալ վճռեցաք երթ ոչ ևս ու նիմք բնաւ ինչ երկիւղ։ Ալերջապէս Եղեքսատոյնք՝ ոչ թէ առին զին՝ ի ձեռս վերատանել յերկիր մեր՝ առ՝ ի ստորադնել զմեզ տակաւին անգամ մի ևս, այլ նեղչիքեալ կոչեցին զմեզ յօգնուի իւրենց՝ առ՝ ի զերծուցանել զնոսա յօրինագանց՝ և՝ ի գաւառս Թաքէտոյնի յայնմանէ. և եղաք ահա փրկիչ նոցա։ Ուրևմն ծրագիրն փառք յաբեղեալ եղև յազգսուն և՝ ի փառ-

Թա

(ա) Այնու Հերքիւլէսի ին երկու լերինք Կալպէ և Աբիլայէ ա յաղագսին ժամբալնայ. ուր Ակնիանոս հանեն՝ ի ձոյլ ձիքերիցոյ։ Եւ ուր Հերքիւ- նեցոյ գնացուցանէին զնաւս։ Այն լերինք այսպէս երեն անուանիլոյ. զան- գն՝ ի հնոսուս յոյս ճանապարհորդացոյ երեին ընդ երկու սիւնս։

թամուքի Ֆէնիսացւոց: Ասոր միևնոյն ազատութիւնը զոյր. գերիք եմք ինքնին
Ո՛վ Թէոդոսիոք երկիր յանկանելոյ 'ի ձեռս Փիլիմոնիոն Թագաւորին Պրոյ,
(բ) Թագաւորեալ ունի նա զձեռս իւր յարիւն Մելչի՝ առն Տիմոնի (գ)
քեռ իւրոյ: Տիմոն լի բազմանոք վրէժխնդրութեամբ՝ փախեաւ 'ի Թիրէ բազ
մութ նաւուց: Ահեղագոյն մահն պնդոյնի՝ որք սիրէին զառաքինութի և զազա
տութի՝ հնազանդանն նմա: Հիմնեաց նա 'ի վերոյ եզերի Ափրիկացւոց քա
ղաք մի մեծաշուք՝ անուանեալ Կարթագէն. (որ այժմ կոչի Ղէնկէթ. և 'ի
առձկաց Ալգեզիրը:)

Փիլիմոնիոն առանձեալ յանկոյս ծարաւոյ միոյ հարստութեանց՝ առքնէի
միշտ յառաջել և ողբմելոյն և 'ի մահառնս հպատակաց իւրոց: Յանգանակ
մեծ բիւն է 'ի Թիրէ՝ ունել զմեծ բարութիւնս: Ցգահուն իւր առքնէն զնա լի
նել անհաճառարիմ. յո կոսկածոտ երկեաց՝ և անդուխ: Հալածէ զփարթա
մըս, և երկնչի յոգբատաց: Ի նա և սա՝ առաջել մեծ բիւն յանգանակ 'ի Թիրէ՝
ունել զառաքինութի. քանզի փիլիմոնիոն համարի թէ ոչ
կարեն ըմբռնել անիրաւութեանց և անկարգութեանց իւրոց: Ար
դարեն դատապարտէ զնա, և նա զառնանայ և զոյրագնի ընդդէմ նորա: Ամենայն
ինչ վաճառէ՝ նեղէ՝ և խայթէ զնա, և կրէ զերկիւղ յառաջէ իւրմէ: Ոչ
ննջէ. ոչ 'ի գիշերի և ոչ 'ի տաճկնջեան: Ձեռ առ 'ի յանձէ առնել զնա,
բռնաբռնութեան զանձիւք զրոս ոչ հանդարձակի վայելել: Ամէն զոր ուրան կո
նել հնարաւ ժողմանիկ. և խակտոս ասի՝ որ արդելու 'ի լինել Տհաճի աչեց ա
մենից զրոս շնորհի, և երկնչի միշտ 'ի կորուստենէ, և տանջէ զինքն առ
'ի շահել: Ոչ երևի իբր ամենևին կիրով առանձնաթաթ և ախուռ վայրանի
եալ 'ի խորս պալատի իւրոյ: Ոչ ոք 'ի բարեկամաց իւրոց հանդարձակի մերձ
ձենալ յերկիւղէ տալոյ նմա կասկած: Սոսկալի պահապանս ունի միշտ
մերկ սուսերաբ, և բարձեալ նիզակաբ՝ շուրջ տան իւրոյ: Ցաճախին՝ յո
րում ամրափակի, են երեսուն անձեռակք որք հագուրդին միմեանս՝ ընդ միւ
սոց. որոց իւրաքանչիւրն ունի դուռն ի երկաթեայ՝ վեցկրկին նզբք և
ոչ լինի գիտացեալ քնաբ՝ եթէ յորում 'ի նոցանէ սենեկաց ընկողմանի:
(դ) և ասի հաճառեալ եթէ ոչ ննջէ ամենևին երկու գիշեր հետևաբար 'ի
միում Սենեկի՝ յերկիւղ լինելոյ խողխողեալ: Ոչ ձանաչէ՝ ոչ զքաղցր հա
ճոյքն և ոչ զբարեկամութի՝ որ առաջել քաղցր է քան զամ հաճութի
Եթէ ասիցի նմա վասն որոնելոյ զբարեխոսութի, այնպէս զայ, որ իբր թէ՝

բաց

(բ) Փիլիմոնիոն նահապետը Թիրէի. որպէս Մարքիոնէս կամ Մէրիէն, որոց ի յաջորդ
եաց. գոլով սորա պետիկոյնէլան անհաճատալի բռնութենէ գահոյից Մելչէի եղ
բօր որպէսզի իւրոյ՝ էառնա գնա, որ և նախնի Տիմօն էլ՝ ի փերուենէ նորա: Այս եղե
պատահել 907 ամաւ յառաջ քան զՔրիստոնէութենէ:

(գ) Տիմօն՝ Դոտաոս Պլուտոն նահապետն Թիրէի և Սիմոնի: Փիլիմոնիոն սպան զայր
նորա Մելչէ. ապա՝ ի յաջորդել աներորդութենէ նորա:

(դ) Այս ի նիստորեան ինն ինդոց Օլինդիոս Վրօմիէլէ, վերաբերեալ էուրեցելոյ Ինգ
լիոյ, զինի մահուան Վիլհելմ առաջնոյ: Բռնակալն այս որ պատրաստեալ ի նորին
գերեզմանի անառակ վերաբերութենէ. զանկնայն բռնաճորութենէ իւր, էր որպէս Փիլիմ
էնոն անհանգիստ՝ անդադար և անհամաստելի: Երկիւղն սրինակը հանդիպեց, ի բերն
չէր յանձնեցուցանց. ուստեր 'ի պալատի իւրում բռնաւորս սկսեալ ապրել ներ որոց ննջէր ի
խաբերաբար: Ամենաւ ապ քնանալ մահուամբ չէր հանգչեալ երեսս
քառանալ՝ վերաբերութենէ անհամբ, եթէ ապահովել իշխանութենէ նահապետի:

քաց առէ նման մտանել՝ ի սիրտ իւր, և հեռի փախչի յինքենէ։ Խոթանկեալ աչք իւր լցեալք դոլով խիստ և գազանական փայլունութ, շրջաշուրջ նկատանն անհանգուրժ շարունակու[թ]եամբ կողմանս։ Կիանչք իւր պատրաստ ամի փորու շընչմանց, և ղեզց գինեաց բոլորովին զբաղնեալ, դեղնագունեալ և այլակերպեալ։ Երէս ևս առնգէ տխրու[թ]եանք նկարեալք ևն հանապազ՝ ի դէմս դակ դէմս իւր։ Միշտ լաւ՝ հառաչէ՝ և սրտահանէ՝ ի խորոց սրտի իւրոյ հեծեծանս։ Երբ ոչ կարէ զսիրել զեայնոցս՝ որք փողոտեն զաղիս իւր։ Զբա ընել համեղ խորտիկք տպաւորեալ [թ]ուէին նման և ոչ կարէ ճաշակել։ Արդեօք իւր փոխանակ լինելոյ նման ակնկալու[թ]եանք, առիւծք ևն երկեալք իւրոյ, և հա մարի զնոսա առաւել վտանգաւոր [թ]շնամիս։ Ոչ ունի՝ ի բոլոր կեանս իւր զբայրեան մի ապահով և ոչ գիտէ պահպանել զինքն, եթէ ոչ հեղմամբ սր նանոյ պնոյկի՝ յորոյ երկնչի, կամ ունի կասկած ընչ։ Երբոլէ որ անզգայ[թ]եամբ հաւատացեալ զինքն նման, բռնութիւն նոցն անգթութիւն իւր կորուսանէ զնոյն ինքն։ Խազուքք՝ ի պաշտանէից և յընտանեաց իւրոց՝ այնքան անհաւատարմութեամբ են նման, որպէս ինքն նոցա. միշտ զի՝ ջանան զերծուցանել զանձինս յայսպիսի յայտանդակէ միոց։

Ուսի որչափ վասն իմ, երկնչիմ ես յայծց. և որքանի և ս արժիցէ ինձ՝ լինիմ հաւատարիմ [թ]ագաւորի պնոյկի՝ որ տուեալ եղև ինձ՝ ի նոցունց։ Երբէք բարբառ զի մեռուսցն զիս, քան [թ]ե[թ] խոլել ինձ զկեանս իւր՝ ի նման[թ]եան։ Ոսոց դու ոչ [թ]ոկլասանք զդաշն լեր առնել նման [թ]ե որդի ես Յուլիոսի։ Ուսկոյն յո սալով [թ]ե՝ ի վերադառնալ նորա յԻտալիա՝ հաւատացանէ նման քա զնեմ զուանոս դրամոց առ՝ ի զերծուցանել զքեզ արկանէ՝ ի բանտ։

Ի հասանիլ մեր՝ ի Թիւր՝ հետ եղեալ խրատուց Նարպալի՝ ծանեայ զզ ձնմարտու[թ]իւն համայնից զրոս պատմեալ էր ինձ։ Պարտեալ հինանալ [թ]ե ոն պոր զի կարէ զինքն առնել պատկառ ոգորմելի, որպէս Փիկտալեան երև իւր ինձ։

Պաշել զարմանալի մն պոպիսիւ զարհուրելի առաարանի, որ յաղագս իմ էր նորոգ իմն, և առէի ինքնին։ Հաւատիկ պոր մի՝ որ ոչ որոնէ ինչ, եթէ ոչ լինիլ երջանիկ, կարծելով պնոյ հասանիլ փարեմաուրէ, և ինքնիլ իշխանուհին։ Տիւրն պնոյ ամենից՝ որոց կարէ բաղձալ. և պոու ամիւն է շնորհ առիլ՝ վասն հարատուն[թ]եան և ինքնակալ իշխանուհի[թ]եան իւրոյ։ Պոյ ևթէ [թ]ոյլ ես սա հոլիւ իրրև զիս որպէս էի ևս առաջ, լինիր և սա երջանիկ որպէս էի ևս։ Պպիւրը զանձդ հաճուէս հոլացս, և հրաժարեր [թ]ագոյ խոյ[թ]ոյն։ Ոչ երկինչիր ոչ ի սրոյ՝ և ոչ ի [թ]ունոյ։ Աիրեր զմարդիկս՝ և լիներ սիրեցեալ։ Երբ ոչ ունելոյ էր [թ]եպէտ բնաւ զոյն ամ հարատու[թ]իւն. որք պոպէս անօգուտք ևն նման որպէս զաէտս, քատոքուամ՝ ոչ համարձակի միանչ զձեռն. բայց զոյնչէր իրաւամբ ազատաբար զպուռզիս և զարգասիս երկրի, և ոչ ըմբռնէր իմիք իսկական հարկաւորաց։ Ծառի ամն առնել զոյն զոր կամի, բայց յոչ վատրանգեալ առաքեալ է յառնելոյ։ Երբ առնէ զոյն ամենայն զոր զազանական ըղձակատարիք իւր կամին։ Ոչ է հանապազ վըտով եալ յագահու[թ]ենէ՝ յեղեղայու[թ]ենէ և յեղերկրու[թ]եան։ Արժէ սա լինիլ իշխան բոլոր պոյց մարդկանց, բայց ոչ է որ գոնէ իւրոյ ինքեան։ Ուանպի ոք քան քաղք և անիրաւ բաղձանս ունի՝ այնքան ևս ինքևնան տոր և դահիճս առնէ։

Ի տարամերժել իմ ինքնէն պպոէս գիմիկմալիոնէ եղարդ տեսանելոյ զնա, քատոքուամ՝ ոչ եղոյր զինքն լինել ուանք տեսանելագաւ. և տեսանելոյ

միայն ահիւ՝ ի բարձր աշտարակէ անտի՝ որ տիւ և գիշեր շրջապատեալ էր՝ պահապանաց, յորում՝ նստուցանէր զինեալն՝ ոգի՝ ի բռնութիւն զանձիւք իւրովք. Համարատղ պատեալ զանեւս ոչխս ընդ Աթոսեայն՝ որ էր այնպիսի քաղցր՝ համեղի՝ սիրելի՝ և հեւատզօտ՝ ի տեսանել զպանուտիւդս, և զատ բաստ և զգայ՝ ի լսել համայն աշխարհի, առ՝ ի արտաքարշել՝ ի սրտից մարդկանց զձշմարտութիւնն՝ որք դաղիցեալք լինէին՝ ի թագաւորաց. ասէի Աթոսեայն ոչ երկնչէր ամենևին, և ոչ ունէր ընաւ երկնչելի. Զոյգնեքն զինքն բոլոր հպատակայ իւրոց՝ ոչ իսկական որդւոց իւրոց. Զատեալ թագաւորս այս՝ ստորեկեալ է միշտ թշուառ մահու միոյ՝ ի նոսա անմերձենալի իւրում պալատի, ի մէջ պահապանաց իւրոց. իսկ ներհակաբար քարի թագաւորն Աթոսեայն դորով յապահովութեան՝ ի մէջ խուռն ամբոխիյ էր որպէս քարի հայր մի՝ ի նոսա ոտն իւրոյ շրջապատեալ չընտանեաց իւրոց.

Ի տալ հրաման Փիլմելիոնի դաբձուցանել զզօրս Աթոսեայ կողոպն՝ ի տեղիս իւրեանց, որք եկեալք էին յօգնութիւն ինքեանց՝ պատճառաւ՝ դաշնակցութեանն՝ որ էր՝ ի մէջ երկուց ազգութեանց. դիպուկ ժամ գտեալ Աթոպալի դնել զիս յազատուի, եթ զիս համոզեցուցել փութալ՝ ի շարս մարտից Աթոսեայ, քանզի թագաւորն էր յոյժ կասկածոտ մինչև ցփորձ իրաց.

Ընտրեալ և պատուել դիւրին պակասութիւն թագաւորաց՝ ի թոյլ զինքն կոչ իմն հաճատարմութիւն՝ ի ձեռս չարահնար և նենգաւոր խորհրդակցաց. Իսկ պակասութիւն սորա էր նուիրական սիրն՝ ոչ հաճատալ երբէք պատուել համեստ անձանց. Ոչ գիտէր ամենևին ընտրել զմարդիկս ուղիղս և հաւատասո՝ որք պաշտօն առնէին թագոյ շոգմոք խարդախութեանէ, քանզի բնաւ ոչ էր տեսեալ զանձինս բարիս, ըստորում՝ բարիք ոչ երբէք գնան որոնել թագաւոր մի պատճառս ապականեալ. Անդադարձ զի զինի եղանելոյ իւրոյ՝ ի գահոյս, տեսեալ էր՝ ի մարդիկս յորոց ծառայեցեալն էր, այնքան շողոքորթեալ դաճառանալ, և այնքան սարսռելի ախտս՝ կենդանեալ՝ ի ներքոյ երեսաց թագաւորէ, որ նախատէր զմարդիկս՝ թագոյ որշելոյ գոնէ մին լինել. ոչ թէ ամենեքեան ունկնդիրն զսիրս մի՝ ի զանազան դէմս իւրեանց. Համարեալ թէ՝ ոչ ինչ տալագոտ առաքինութիւն զուգէ ընդ ուսոտի և նկատէր՝ ի մարդիկս՝ իբր թէ ամենեքին իցեն հանահաճառք. Եթ մինչ գտանէր չար և վատթար այր մի, ոչ տայր ինքեան աշխատանս յորոնել զայլ ումն, համարելով թէ՝ միւսն ևս՝ ոչ լինիցի լաւագոյն քան զայն. Խարէբն թուէին նմա յոյժ վատթարագոյնք քան զչարաձիկս առաքել հրատարակեալս. քանզի հաշուէր և զնոսա դոլ իբրև զայլ խաբիկս և չարաձիկս.

Դաբձայց՝ ի բնաւրան իմ՝ Եղէ ուրեմն խրոնեալ ընդ Աթոպացիս՝ առ՝ ի զերծանիկ յանազդելի կասկածանաց ազգային. Դոդայր Աթոպալ յերկիւղ դի մի եղէց անսթոյեալ. զի արժելոյ էր երիտասարդ կեանս միայն գամայն. Չհանդուրժելով իմ՝ ի տեսանել զշուառութիւն ժողովրդեան՝ որ անհաւատալի լիմն էր. բայց հոգմունք ներհակք արգելին զմեզ երկար ժամանակ՝ ի թիւր.

Ընդիւնաւորեցայ յայսմիկ միջոցի՝ ի ձանձրանալ զծիս Ցիւնիատուց՝ այնքան հռչակելոյ առաջ՝ ծանօթանալ ազգաց. Հիանալի յերջանիկ գետեղութեն այնմիկ մեծի քաղաքի. դոլով՝ ի մէջ ծովու՝ ի նոսա կղզւոյ միոյ՝ Ներձակայ եղէր նորա էին սերտելիք՝ վասն արդասաւորութեան իւրեանց և յաղագս քաղցրահամ պտղոյն՝ զորս արտադրէին. և վասն բազմութեան

ջեռուց քաղաքաց և գիւղից՝ որք իբր [illegible] հուտ առ հուտ կացեալ էին ի մեծ
նաց՝ և վերջապէս վասն քաղցրութեան Աղիմայի, այսինքն՝ օդոյ լերանց՝
Քանզի լերինք պահպանեն զնա ի տապոյ կիզողական հողմոյն միջօրէի. և
զովացուցանեն ի հիւսիսային հողմոյ՝ որ սկսեալ գայ ի կողմանէ ծովու,
գոլով քաղաքին յատորոտս Լերանանու. որոյ գագաթն պատառեալ
ցանկս գնայ հասել յատուղս. Առ այս ինն մշտնջենական՝ ծածկ գձակատ
լերին, և գնաք ի սառուցիւք անկանելով ի վիմայ՝ որք շրջապատեն զգ
գլուխս լերանց, ոտոգանեն զդաշտն որպէս զյորձանս ի տորոտս նորին
լերին՝ տեսանել ընդարձակ անտառ մի Աղեմի մայրեաց, որք երևին ծո
քան հնագոյն՝ որքան[illegible] երկիրն՝ յորում անկաւորեալք են, և տանին վխտ
տաս իւրեանց՝ ի դնել միւնչև յամպս. Այն անտառ ունի յոտս իւր զկը
արօտ ինն զառ՝ ի վայր լերինն, յորում տեսանի գնալ եզանց սիգալով. և
խաշանց՝ որք խոյտան ընդ մատղաշ գառանց իւրեանց կայտառալով՝ ի վերայ
Թաւմ խոտոց. Հազարաւոր զանազան առուք գեղեալ ոտոգանեն յամ
կողմունս՝ ջինջ և պայծառ ջուր ինն իւրև զապակի. Ալեջապէս՝ ի նեղքին
հողմն սոյնպէս արօտի՝ ի ծայր տորոտի լերին՝ Թոռի Թէ ևցէ որպէս պար
տէզ ինն գեղեցիկ. Ընդ գարուն և աշուն իշխեն՝ ի միասին առ՝ ի լոր
բաջել գծաղիկս՝ և զպատուս. Մինն ինչ ոչ վէմ անդ Թինաւորել զամին մի
ջօրէական՝ որ չորացուցեալ տոչորէ զնա. և ոչ նաև խոտաշունն Աքմէլօն,
այսինքն՝ սառնամանեայ ցուրտ զամին հիւսիսային, համարձակի խանգա
րել զղջաբաժան գոյնս՝ որք գեղազարդեն զսոյն բուրաստան.

Մերձ այնմ գեղեցիկ եղեր՝ զհատեղի կղզին, յորում կառուցեալ
գտանի քաղաքն Թէբէ. Այն մեծ քաղաք Թոռի Թէ լողայ ի մէջ ջրոյ, և
է իբր Թագուհի բոլոր ծովու. Յամանեն՝ ինձ վաճառականք յամ կող
մանց աշխարհի, և բնակիչք իւր՝ ինքեանք առ ինն առաւել անուանի վաճա
ռականք քան զամենեսին՝ որք էջեն ընդհանուրս. Մինչ մեռեալ լինի ի
քաղաքն Թոռի իսկոյն Թէ՝ ոչ է ամենևին քաղաք մի յատկացեալ առ՝
բոխի միոյ. այլ Թէ՝ է քաղաք ինն հաստարակ ընդհանուր ամբոխից, և կեղ
րոն առևտրականացն նոցա. Ունի երկուս մեծամեծ ծայրաբոր անկիւնս,
իբրև զերկուս բազուկս, յառաջացեալ ի ծով, որք ընդգրկեալ կեցուածն
լայնատարած նաւահանգիստ ինն ուր հողմունք ոչ կարեն մոռանել. Ներ
սոյնպէս նաւահանգստի տեսանին սիւնք նաւուց՝ որպէս անտառի. և այնքան
բազմաթիւ են նաւք, որ հազիւ կարէ երևիլ ծովս որ բառնայ զնոսա.
Ոտքն քաղաքացիք զգաղին՝ ի առ և՝ ի տուրս, և մեծագոյն հարստութիւնք
նոցա՝ ոչ տագնապաւորացն զնոսա՝ ի հարկաւոր աշխատանաց՝ առ՝ ի յա
ճելուլ գնա. Տեսանի յամ կողմունս նորա՝ նուրբ բեհեզն Եգիպտոսի
Թերացի բոստոյին զունով՝ նկրկեալ զարմանալի ինն պայծառափայլու
արոյ կրկնապատիկ նկրկ գոլով, այնքան զուարթ է՝ որ ժամանակին և ոչ
կարէ խանգարել, և՝ ի զարծաթի սահնակ վասն նուրբ ասրեղինաց. զորս
ձամփաւորքն ոսկեթելիւք. Ֆէնիսացիք ունին առ և տուրս ընդ ամ
խից, մինչև ցընտեղուցն Դատիսի.(ա) և անդրանցիկք են նաև ցլացնատա
բածն Օվիդիանոս, որ շրջապատէ զքոլոր գետնան. Ածարեալ են նմանապէս

եր

(ա) Դատիս՝ իղէպ Աստանիացոց Պերնիոյ իշխանուհւոյ Թետիս Ջանդինենսիսի, զեմ
յանախման նաւահանգստին Ալեքսանդրիոյ, հետ 1019 հղեռամբ ի Յիսուս. որ
հիմնեալ եղև ի Յիսուսոյ։

երկար նաւարկութիւնն ՚ի վերայ կարմիր ծովուս, և այսու ուղիւ գնան որք նել յանձնոյն կողմն զոսկի՝ և զնանելիս՝ և զանապատն կենդանիս, որք ոչ են տեսանելագոյք այլ ուրեք։

Ոչ կարէի յոտնկոյնանել զաչս իմ ՚ի հայելոյ այսմիկ փառաւորութիւն մեծի քաղաքին, ուր ամենեքին էին ՚ի շրջմունս։ Զի նման ին ոչ տեսանէի անդ՝ որպէս ՚ի քաղաքս Յունաց՝ զմարդիկս հանդերձիս կամ յանդուգն՝ և հետաքրքիրս, որք դատարկաշրջիկ ընթանան որոնել զնորալուրս լրնդհանուր հրապարակս փողոցաց՝ ՚ի դատապնդել զինչ ինչ որք ժամանեն ՚ի նաւահանգիստ։ Մարդիկք սորա զգաստալք են ՚ի դատարկել զլսելս և ժողովել զլեզուիս, կամ վաճառել զապրանս, և կրգաւորել զմտաւանս իւրեանց՝ ունելով յատակ հաշիւս այնոցիկ՝ որք պարտին ինքեանց ՚ի պանդուխտ վաճառականաց։ (զ) Ընդհանապէս կենցաղ սոցա՝ ոչ դադարին երբէք կամ ՚ի մանելոյ զասքս՝ և կամ ՚ի նաշտելոյ զերեկս՝ և կամ ՚ի ծախելոյ ընդ զիարկամ կերպասս իւրեանց։

Ասաքի է ասել ցՂարսալ, զի Ֆէնիսացիք եղեալք են տեսուք վաճառականութեան ամ երկրի, որովք և այնքան փարթամանան ՚ի ծախս հանդերձից այսոց ամենեցուն։ Ընդանէս դու՝ զուարճանալոյ, որքան զիւ բացարձակ է դիրք և զեռանդուն ձիրքն ՚ի վաճառականութիւնն, և հպարտանին մարդիկ փառս պանծանալոյ՝ ՚ի հնարել զնաւարկութիւնն։ Ինչպիսիք եղեն նախկինք (եթէ հաւաստալ պատմիք այնց՝ որք ձառնալոք քինին յառաջինսն նրանմանեալ հնադունից, որք աներապետալոք իշխեցին ալեաց ծովուս յոլով ժամանակաւ յառաջ քան զՖիդիքն և Կրկնոքին (է) այնքան պանծալեալ Յունաց՝ Որքա՝ այսինքն Ինքնայիք, եղեն նախկինք, որք իշխեցին դնալ զինքեանս ներ դիւրաբեկ նաւուց՝ ՚ի ձակատս ալեաց և ալեկոծութեանց, և զոյժ ակնկալութեամբ՝ այսինքն դղրդելով զյաւտակս ծովուս՝ զիջուցին զհպարտութիւն ալեաց։ Զի ՚ի հեռուստ յերկրէ նկատեալ զաստեղս՝ հեռևելով զիւութիւնանցն Եգիպտացւոց և բաբելացւոց՝ ՚ի վաղձանի միաբանեալ քնտեղացուցին զպէտքան ամբոխ, զոր ծովն բաժանեալ էր։ Այն Ինքնայիք՝ են հանճարեղք՝ համբերողք՝ աշխատասէրք՝ մնքուրք՝ ժուժկալք՝ և մտաւորապէս՝ ոչ ունին կատարեալ կանոն իմն կենցաղավարութեան՝ և ընակատար համաձայնութիւն ոչ նին միմեանց. ամենեքին ոչ է լեալ այլ իմն ամբոխ իրրև զոսատ առաջել հատատա՝ առաջել հարբզատ՝ առաջել հաճատարիմ՝ առաջել հաճատի, և առաջել սերտնական առ քոյր ստարակնս։

Ինհաճոյիկ թարց որոնելոյ զայլ իմն առիթ՝ այլ միմ որ տայ նոցա իշխանութիւն ծովուս, և ծանիկնալ բարդատնէն ՚ի նոցանահանգստեան նոցա այսպիսի շահաբեր վաճառականութիւն իմն։ Յոկ եթէ բաժանուիմ՝ և նախանձ մեծցի ՚ի նոսա՝ եթէ ոչ անկանիցին հեղգանալ ՚ի հեշտութիւնս և ՚ի

(զ) Ոչ՝ նկարագիրս պատկանին Ինդիոյ և Քաղաքն պատկերագրութիւնն Ինդոեզիոն՝ որոց հանճարանքն ըստ ասելոյն, տանուտէրք իւրեանց ծառայեն ոչ՝ ինչ փոխանորդիւք՝ որպէս ևս պատրաստեցի առնելոյ ի թուրք։

(է) Ինչպէս ինքեան հոչակեալ Յունաց, որք գնացին ՚ի Քրէտէ ընդ Յոսեանք՝ ա՝ ինչպէսպիսիս ղպատգամաւորս իմն զքաղաքն ոմանց, որոց նոքա խոցոտիլս էին ՚ի մեռելոյ չեռուէ ինքեան Քրէտացիէ, ոչ ինչ ոչ Ինչ, և Ինչ եղ նաճոռաղիչն։

ի ծուլութիւնս, եթէ գլխաւորը ապագայ նոցա արհամարհիցեն գաշտանաս և զաւրաւոր մատակարարութիւնս. եթէ սկիզնաւք զաղարեալքն ի լքեցեալ պատիճ քաղաքի իւրեանց. եթէ պակասիցին ի հաճատարութենէ դէպ յօտարականս. եթէ փոխոխեսցին դէմ ինչ մատաւիք գլխաւոնս ազատ վաճառականութեան. եթէ նահանգուսցին զգործարանս արուեստականաց. և եթէ ընկրկիցին յառնելոյ զմէծ յառաջածմունս, որք են հարկաւորք ի կատարումն գաղափարս իւրեանց՝ իւրաքանչիւրն ըստ տեսակի իւրոյ. ահաւասիկ դու գիտես զի անկանիլ սոցին կարօտութեան՝ որոյ վասն հիացեալ ես։

Ասա ինձ՝ ասէմ ես՝ զառյդ միջոցս՝ հաստատելոյ յաւուր միում՝ նահ ի լաւ ոչնաւարս վաճառականութիւն մի։ Պատասխանեաց՝ արագ գրկես առնանի ասա. ընկալ սիրով և յոժարութեամբ զօտարականս, առ նոցա գառանել ի նաւահանգստի քում ապահովութիւն՝ անդորրութիւն՝ և ամբողջ ազատութիւն։ Եւ մի թողուցես բնաւ մտանել նոցա անդ՝ ոչ վասն ապահովութեան՝ և ոչ վասն հպարտութեան քոյ. այլ միայն վասն օգտի հաստատակաց։ Օ՛ի ձկնարիւս միջոցն յոլով շահելոյ է ոչ կամի բնաւ շահիլ բազում, և գիտել կորուսանել, այսինքն մտիկ ընել անկիծն. Ջ՛անա սիրիլ ի համայն օտարականաց. համբերեա՝ մերթ երբեմն նոցին։ Ուրախիլ ի զրկել զնախանձ՝ վասն իշխանութեան քոյ։ Լինել հաստատուն ի պահպանել զինանն վաճառականութեան, որք էին պարգեւ ի ողջմտոյ և զեւ ընկալ. կրթելով զամբոխն քոյ ի հետևիլ նմա ան փոփոխելապէս։ Պատժեալ խստութեամբ զկրդողիչն՝ նմանապէս և զվհատեցուցիչն՝ կամ վշտացուցիչս վաճառականաց, որք խանգարելով զառուրեւառութիւն, խոնգարեն նաև զայնոսիկ՝ որք առնան գնա։ Կրել քան զանձնեսին՝ մի յառաջադրեսցես առնել ընդ շրեղել զառուրեւառութիւն՝ առ ի գործուցանել ըստ կամաց քոց՝ և միայն վասն օգտի քոյ։ Քանզի յոյժ վարկանէ Թագաւորաց՝ ոչ միով բնաւ յայն. այլ Թողուլ զայն ամ յօգուտ հպատակաց իւրեանց՝ որք աշխատին. ապա Թէ ոչ՝ լքեալ վհատին։ Եւ ահա այսպէս առքարշի բազում օգուտ միջոցաւ մեծի հարստութեան, որք մուծանին ի տէրութիւն քոյ։ Արդարև վաճառականութիւնն է աղբիւր իմն, որ եթէ շրջել կամիցիս զընթացս նորա՝ յամպրիցուցանես գնա։ Օ՛ի ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ՝ արդիւնք, և անդորրութիւնք, որք առքարշեն զտարականսն դալ ի քաղաք քոյ։ Իսկ եթէ վրդովիալ անհանգիստ և անօգուտ առնիցես զվաճառս նոցա. զանխլաբար յետս վախչին ի քէն՝ և ոչ ևս վերադառնան բնաւ, և ալք ամբոխք օգտելով յանխոհեմութեանց քոց՝ առքարշեալ գնասա յինքեանս՝ վարժեն բոլորովին հեռացուցանել ի քէն։

Պարտ է ինձ խոստովանիլ, եթէ ի ժամանակաց ինչ հետէ մինչև ցարշ՝ փառքն Ծիրի՝ յոյժ նեմսացեալ է. ո՛հ, եթէ դու տեսեալ էիր՝ սիրելի իմ Թէվլաւոս. նախքան զտիրելն Փիլիմալիանի՝ առեալ էս լինելիք սրանչացեալ։ Ա՛յժմ ոչ տեսանես դու աստ ինչ, եթէ ոչ՝ տխրալի ինչ ցորդ ինչ մեծութեան միոյ՝ հանդերձելոյ ի խանգարումն։ Ա՛յլ ապիրքն նիկ Ծիրն՝ ի ձեռս ոչոյ անկարգ դու, որ յայլում՝ նոճապէ վերաբերէր քեզ ծանր հարիս ի բոլոր ծագաց երկրի։

Փիլիմալիան երկնչի յամենից՝ նաև յօտարս կամաց, և ևս յիւրոց հը պատակաց։ Եւ փոխանակ բանալոյ՝ հետևելով նախնի սովորութեան մե

քոյ՝ զդրունս առ ամ ազգս՝ առաքել հեռաւորս՝ ի՛ներ լինակատար ազատութեան, փակէ նա, կամելով զիտել զքիւս նաեւուց՝ որք ժամանեն, որոնեալով զերկիրն նոցա, և զանուանս արանց՝ որք են ի նոսա. զոգւոկութիւն վաճառաց նոցա, զտեսակ և զգինս ապրանաց նոցա, և զժամանակս որքան պարտին նոքա մնալ աստ։ Ընդ հար եւս՝ գործածելով զնարեւութիւն՝ գաւաճանել վաճառականաց, և բռնաբարել զապրանս նոցա։ Ապա զնոսա զորս հաւատայ առաքել փարթամն, և հասատակ ի՛ներքոյ զանազան բաղաքաղիչ զնորահնար հարկատրութիւնս։ Ամի մնանել ինքնին ի՛ վաճառականութիւն, և բոլով աշխարհ երկնչի ունել բանս ընդ նմա։ ուստի և վաճառականութիւն նուազեալ, օտարազանք սակաւ առ սակաւ մեռանին զձանապարհ Մելխի՝ որ ի՛ներեալ էր ի նոցանէ այնքան ձանձրացեալ։ Ընդ՝ երեք Փիկմալիոն ոչ փոխեացէ զբարս իւր, փառք և կարողութիւնք մեր՝ փուճով լինին անդրափոխեցեալք առ այլ ինն ամբոխ բարբոք կառավարչեալ քան զմեզ։

Հարցէ ապա Կարպալն, Մելիսացիք որպէ՞ս երկին այսպէս կարօղք ի վերայ ծովու։ Պատճղի կամիք հմանալ այնց ամենից որք օգտին ի կառավարութիւն թագաւորութեան մերոյ։ Պատասխանեաց, ունիմք մեք զանառն Լիբանանու՝ որ յարդարէ մեզ զփայտս նաեւուց. զորս վերապահեմք հոգւոբարձութեամբ ի սոյն գործածութիւն՝ ոչ երբէք հատանելով, եթէ ոչ՝ վասն հարկաւորութեան հասարակաց. և կամ վասն կառուցմանց նաեւուց. որ և ունիմք գերազանց ձարտարապետս։

Ընդ՞ ձնա, որպէս կարացիք գտանել զնոսա, պատասխանեաց, հմանք եւք եղեն սակաւ առ սակաւ յերկրի մերում։ Պատճղի ի բարեպէս վարձառել այնոցիկ՝ որք մերձեալք են յարհեստս, հաւատի է ունել վութով ղայնպիսիս՝ որք տանին զարհեստն ի վերջին կատարելութիւն իւրեանց։ Մարդիկ առաքել զիտունք և առաքել հանճարեղք՝ ոչ ընկերք կին բնաւ ի տալ զինքեանս յարհեստս՝ ընդ որոց մեծագոյն վարձատրութիւնք են յարակցեալք։ Ընդ ուրումն պատուով ընկալեալք լինին նոքա ամենեքեան՝ որք հմտացեալք են յարհեստս, և ի գիտութիւնս օգտաւէտս նաեւարկութեանց։ Պատուելի է առ նմանապէս և հմուտ երկրագործն, և յորժ յարգելի է գիտուն աստղաբաշխն։ Զղխանայ բարութեամբ նաեւուղղիչն՝ եթէ զերազանցի քան զայլս ի պաշտօնի իւրում։ Ոչ արհամարհի աստ բարբոք հիւսն, այլ ներհակապէս առատաբար վարձատրի և ընկալեալ լինի։ Այլն նման և բարբոք թիթաքարշքն նաեւուց՝ վարձատրեալք լինին հաւատեաւ, և մանաւանդ քան պաշտօնատարութեան իւրեանց, և լինին լաւագոյս հոգացեալք և դարմանեալք յորժամ հիւանդանան. յանձներկայութեան նոցա հոգատունակեալք են ընտանիքն նոցա այսինքն կանայք և զաւակունք իւրեանց։ Ոչ եթէ կորնչիցին յայլ կոծու թեան միւս՝ ապաքինի ցաւն վնասու ընտանեաց նոցա, և յղեալ լինի ի տունն նոցա վարձք նոցա, ցորքան ժամանակս ունէին ծառայեալք։ Ուստի և այսու կերպիւ՝ կարեն ունել զայնքան թիւս աշխարհս՝ որքան և կամին։ Ուրախ է հայրն վարժել զորդի իւր՝ ներ յայսմիկ բարբոք արհեստս. և ի հաւակն առաքել մատղաշ մանկութեան նորա՝ ջանայ ուսուցանել նմա զգործածութիւն թիւոյ՝ և առատանայ։ Ոչ ապ նման նա եւս՝ արհամարհել զվարձահատութիւն թիւոյ՝ և առատանայ։ Ոչ այսպէս թարց բռնութեան և ստիպողութեան հնազանդին մարդիկք վասն վարձատրութեան, և վասն բարբոք կարդադ-

քութեան. Քանզի միայնակ իշխանութիւն՝ ոչ ինչ լաւ առնէ երբէք. և լոկ հնազանդութիւն տարկայ՝ ոչ է բաւական. Այլ պարտ է առանալ զերիսս՝ և շահեցուցանել մարդկանց զօգուտ իւրեանց, ներ իրայ՝ յորում համբակաւ լինի ծառայեցուցանել զնոսա հանձարեղութեամբ իւրեանց.

Եկեա այսց բանից՝ տարաւ զինս Նարպալ՝ ի ցուցանել զհամայն ըշտեմարանս ծովահանդիսից. և զամ՝ գործիս և վնիւթս՝ որք պաշարին՝ ի պէտս կառուցման նաւուց. Հարցանէի զամ՝ յատկութիւնս՝ միոչիւ ցըփոքունս իրաց, և գրէի զայն ամ՝ զոր ուսանէի, յերկիւղէ, զի մի մոռացայց պարագայ ինչ օգտաբեր.

Ասաց ցառաջին Նարպալ ձանձրացեր զինիկմալիոն՝ և սիրէր դնս, անհանդուրժ սպասէր չուէնան իմոյ, երկնչելով զի մի գուցէ լինիցի յայտնեցեալ՝ ի լրտեսաց արքային, որք տիւ և գիշեր շրջէին ընդ ամ քաղաքն.

Եւ մինչ զբաղեալ էաք հնտասդատաբար՝ ի տեսութիւն նաւահանգստին, և՝ ի հարցաքննութիւն ընդ ումանց վաճառականաց. Ետես ժամանել զոր ծանեալ միոչ՝ Փիլմալիոնի, ոք ասէր ցըՆարպալ. տեղւոյ հացեալ արքային՝ ինաւապետ միոչ՝ եկեալ ընդ ձեզ յԱղեքսոսէ, թէ ուրեմն բերեալ ընդ քեզ ոմն՝ որ անցանէ իբր Ալպրացի. կամի արքայ՝ զի իցէ արգելեալ, և գիտացէ հաւաստեալ թէ յորմէ երկրէ իցէ. ապա թէ ոչ՝ պատասխանեացես նմա զվասն գոլոյ քոյ Յայսմիսիկ լռեցի՝ եթէ ես տակաւ ինչ հեռի՝ ինոյսունց. առ՝ ի միջոցի հնարեալ ես զնոյն՝ զչափակցութիւն նաւուցն՝ զոր Ալպրացիք հնարեալ էին՝ ի կառուցման նորա՝ քոյ՝ ինորոյ.

Որք ասէին թէ՝ պատճառաւ սոյնոյ չափակցութեան՝ ընթանայր առաքաւտիճ՝ այնքան առաւել արագ քան զամենեսին, որ ամենևին ոչ երբէք տեսանեցեալ ես յայսմիկ նաւահանգստի. որոյ ընդ կազդուրչին հացաքննին լինիլ վասն չափակցութեան՝ որ յօրինեալն էր.

Նարպալ ահաբեկեալ լի երկիւղիւ՝ պատասխանէ. գնացից որոնել զնշդեհն՝ որ է՝ ի Ալեքսոս կղզւոյն. Իսկ՝ ելլինիլ անհետ գործակալին, արշաւեաց դէպ յիս՝ առ՝ ի զգուշացանել զվտանգն՝ յորում էի. Այժ կանխասկս նախատեսեալ էի ես՝ ասէ ցիս, սիրելի իմ Թէլամոք. ահա կորուսեալք եմք. Վասզաւորն որ վասն անհաւատարմութեան իւրոյ՝ առնջի տիճ և գիշեր՝ գոլով երկեցեալ, թէ չիցես դու՝ ի կղզւոյն Ալեքսոս, հրամայեաց, զի իցես յարգելեալ, և սպասնայ զիս տպանանել, եթէ ոչ յանձնեցից զքեզ՝ ի ձեռս իւր. Օ՛ինչ արասցուք մեք ոմք. Ընդ հնարիցեմք մեզ զինուածութիւն, զի կարասցուք զերծանիլ յայսմանէ կորստենէ. Հարկ է ուրեմն՝ ոմք Թէլամոք. զի տարայց զքեզ՝ ի պալատն Փիլմալիոնի, պրնաւաւ գու լինել քոյ Ալեքսացի. որպէս քանդակագործի միոչ՝ ի քաղաքէն Ալնթեմնիդէն. (ը) և ես վկայեցից թէ ճանաչեմ յատաջմանէ զհայր քոյդու՝ յոչ այսու՝ թէպէտ մինչև ցայսմ ժամանակս քննութեան թողուցու զքեզ երթալ. զի ոչ ինչ միջոց ոչ առնեմ՝ վերկել զկեանս քոյ և իմ.

Պատասխանեցի նմա, թէպէտ կորնչել ապերջանկի միոչ՝ զոր նախասահմանութիւնն կամի կորուսանել. Այնուամենայնիւ ոչ կամիմ՝ զի Նարպալ, և յոչ պարտաւորեմ՝ քեզ՝ վասն ձգելոյս նաև զքեզ՝ ի ձախորդութիւն

իմ

(ը) Ալնթեմնիդէ. յոմ Ալնթեմուս. հնագոյն տղայոյ Ալեքսոսի. Ալնբիսյոմիոն գրեալ՝ ի ներջոյ եկեղեցական Ֆրանսիոյ. ընդ 1750. թուոյ տպելն.

իմ. ոչ դիտեմ ասել. Օ՜ի ոչ երէց ամենևին Վիլպրացի՝ և ոչ և ս կարեմ ասել լեալ. Ինձ տեսանեն զուղղութիւն իմ, և նոցա է պահպանել ըզ կեանս իմ՝ կարողութեամբ Քրիստոսի եթէ կամին, և ոչ կամիմ ընդ փրկել առութեամբ իմով.

Ասէ Նարպալ՝ ամենևին անմեղ իմն է սուտս այս. թող Յովհաննէս, ածէ և ոչ կարէն դատապարտել. զի ոչ առնէ ումեք չար ինչ. այլ փոխ կէ զկեանս երկուց անմեղաց. և ոչ խափէ զեպաւաճառն. այլ մանաւանդ եթէ արդելու վնաս յառնելոյ զմեծ չարիս. Յայսմիկ յոյժ չափազանց առնեա դու զսէր առաքինութեան՝ և զերկիւղ Աստուծոյ.

Հաճախան է՝ ասեմ ճշմ, սուտն լինիլ սուտ, առ՝ի ոչ լինիլ արժան առն միոյ՝ որ խօսի՝ ինքնակալութեան ածց, ըստորում պարտ է բոլորն ճշմարտութեան. Արդ՝ նա որ պյալչէ զճշմարտութիւն. մեղանչէ ածց, և խարեալէ զինքն. քանզի խօսի ընդդէմ իսկական կարգի մտաց իւրոց. Ուստի լիր ոմ Նարպալ յառաջադրելոյ ինձ զայն՝ որ անպատեհ է քեզ և ինձ. Օ՜ի եթէ ածք դիտածք են՝ի մեզ բարեաց գիտեն փրկել զմեզ. Իսկ եթէ կամին թողուլ զմեզ կորնչել. եղեցուք մնահոմամբ զոհ ճշմարտութեան, և թողցուք մարդկանց ապաստացեալ օրինակ նախադասելոյ զճշմարտութիւն ա ռանց բծի՝ի միոյ երկար կենաց. զի տհա կեանք իմ ոչ է, եթէ ոչ՝ յոյժ երկար գոլով այսպէս ապերջանիկ. Ասէ քոյ է միայն ոմ սիրելի իմ Նարպալ. որոյ վասն տուչորի սիրա իմ. ահ, պարտէր ուրեմն՝ որ բարեկամութիւն քոյ՝ վասն ապերջանիկ օտարականի միոյ՝ լինիլ քեզ այսպէս վտանգաբեր.

Ընդ մեր այսպէս երկար ժամն՝ինձեր սոյնասարաս վիճմանց, տեսաք վերջապէս ժամանել առն միոյ՝ որ յրշատապանաց էր իբր ընդհատել. որ գոլով սա այլ ինն գործակալ Թագաւորին՝ զայր՝ի կողմանէ Աղեքսանդրիոյ. Վինս այս էր գեղեցիկ որպէս ածուհի մի, որ ինայուցանէր ընդ գեղեցկութեանն մարմնոյ՝ զոն ամ և ս՝ որ լսա մնաց. Էր սա մարդելոյզ՝ զուարճաբար՝ և արուեստաճաշոյ. Ասէ և ընդ քաղցրադէմ պատրողութեան՝ ունէր նաև որպէս յուշիկապարիկ սիրա մի անգութ՝ և լի ամ՝ չարութեամբ. Այլ դիտէր պատրուճակել զենգպաւոր՝ և խորամանկ դիտաւորութիւն իւր՝ խորին իմն դարանակալութեամբ. Առաջեալ էր սա զսիրա Փիլիմալիոնի վասն իւրոց դեղեցկութեանց՝ նրբամտութեան՝ և վասն քաղցրութեան ձայնի, և համաձայնութեան քնարի իւրոյ. Փիլիմալիոն հուրացեալ յաղագս գօրեղ սիրոյ՝ որ առ նա, արձակեալ էր զՅովհա Թագուհի զամուսին իւր. Էր ոչ մնացեր ինչ, եթէ ոչ՝ ի հաճել զամբարտաւանն ախտակրութիւնս Աղեքսպէի. Որոյ ախտ սիրոյ՝ ոչ էր ինքեան յաճէտ պակաս քշոճառութիւն՝ քան զանկարգ ագահութիւն իւր. Այլ որքան յաճէտ կիրս ունէր սա՝ինձա, այնքան յաճէտ արհամարհանս և տհաճութիւնս ունէր նա իմա, բայց գազիր նա զիւր իսկական զգացմունս՝ի Փիլիմալիոնի, և յուշանէր եթէ ոչ կամէր ապրել, եթէ ոչ՝ վասն նորա, եթէ՝ի նոյն իսկ ժամու՝ և յայմ կիսոջ, ոչ կարէր տանել.

Էր անդ՝ի Թէոբիր երիտասարդ մի Լիսեասի՝ անուանեալ Պալաշոն, հիանալի իմն գեղեցկութեամբ, բայց հնդգ նպաստարոյ՝ և ընկղմեալ՝ի հեշտութիւնս, որ ոչ մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ վերստացեալ զփափկութիւն մարմնոյ, սանտրել զգանգուռս հերս՝ պճնիլ՝ի վերայ Թիկանց իւրոց, և անուշաբուրիլ ծխանելեօք՝ օծմամբ անուշահոտ իւղոց, տալով գեղեցիկ հեր

կերպս՝ զդեստուց իւրոց. և վերջապէս՝ ոչ յայլ ինչ պարապէը, եթէ ոչ՝ եղանակել ղսէը, ընդ համաձայնեալ քնարի իւրոց։

Այնժամայն տեսեալ գնաց սիրահարեալ անկանի՛ ի գօրեղ կիրս, իսկ նա արհամարհէը գնաց. քանզի և ինքն սիրահարեալ էր այլում կնոջ. և մանաւանդ թէ երկնչէը ննջեցականիլ յորոգայթ անդուլ յաչագիտուե թեան Փիկմալիոնի։ Այնժամայն զգաստեալ զարհամարհիլ իւր՝ յաստիճանաւոր զայրացեալ ուժգնապէս, և՛ ինքեր յուսահատութեան իւրում՝ խորհի փոխանակել զԱլաշն՝ ընդ ծառայականին՝ զոր արքայ որոնէը, որոյ վասն ասացաւ եթէ եկեալ էր ընդ Արտալի։ Ի երջապէս հաւաստեաց Փիկմալիոնի՝ առանալով զամենեսեան որք կարէին խաբել գնա։ Ասաղուում՝ ոչ սիրելոնա զարս առաքինիս, և ոչ և պիտէր ընաւ զնաղնել. և ոչ էր շրջապատեալ, եթէ ոչ յարանց շահասիրաց՝ և չարահնարից՝ պատրաստից՝ ի հեռու իլ անուղղայ և արիւնահեղ հրամանաց իւրոց։ Այդր սոյնպիսիք երկուցեալ յիշեխանուէ Այնժամայնի՝ ձեռնտու լինի ինձ՝ ի խաբել զարքայն, յերկիւղէ՝ ի զայրացուցանել զամբարտաւան կինս զոյս, զոր ունէը բոլոր հաւատումն Փիկմալիոնի։ Ես և Ալաշն՝ թէև ձանձրացեալ էը կրեալ՝ ի բոլոր քա զաքացւոց, էանց փոխանակ օտարական երիտասարդին՝ զոր բերեալ էը Արտալ յԵգիպտոսէ, և եղաւ՝ ի բանէ։

Երկնչէը Այնժամայնի՝ թէ Արտալ գուցէ գնացել խօսիցի ընդ արքային և յայտնեսցի դաւաճանուե իւր, յղեաց փութանակի զնոյն գործակալն առ Արտալ՝ ասել ցնա։ Այնժամայնի պատուիրէ քեզ. ոչ յայտնել արքային ո՛ ոք լինել նշդեհինն քոյ. և ոչ խնդրէ՛ ի քէն ինչ, եթէ ոչ լռուի. և նա բար էոք գիտէ զնդանակն հաձեցուցանելոյ զարքայն. ուրուն ջանայ գուշ բառնալ՝ ինամէ ընդ Միպրացւոյ զօտարական երիտասարդն՝ զոր բերէը յԵգիպտոսէ, մինչ դի ոչ էս քնաւ տեսցէ՛ ի քաղաքիս։ Ընդառ եղև Արտալ՝ ի կարել պատուիրել զկնան իւր և իմ՝, խոստացաւ նմա լռել։ Ձաձեալ գործակալին յուսել իւր զայն՝ զոր խնդրէը, դարձաւ անդրէն տալ զհաշիւ Այնժամայնի։

Արտալ և ես պանչացաք՝ ի բարերարուես ածց, որք վարձատրեալ զէ՛ղդուն՝ կանուխն հոգ իմն դնեուք առ պետսիկ, որք վե տապլինուե իշ խէին դնել զանձինս՝ ի վտանգ։ Օ արհուրեալ նկատեաք՝ ի թագաւորի մի որ տեսել է զինքն յաւար ազահուե, և անհամատ հնշուե, և ասէաք ինքնին՝ այն՝ որ երկնչի այնքան հոգւապարձուք՝ ի խաբեցնել լինելոյ, արժանի է լինելոյ, և է միշտ, խաբեցնել իրը գուշխարար, որ ոչ հաւատայ նա որոյ բար եաց՝ յանձնեցել է առ չարաձձիկս, և նա միայն է որ ոչ գիտէ թէ ինչ գոր ծի։ Հայեաց՝ ի Փիկմալիոնի՝ եղել խաղալիկ լրբացել կնոջ միոյ։ Այդ պատ ճառիւ ածք՝ իւրոյ ածեն զառուել չարաց՝ առ՝ ի վերին՝ զարիս, որք բարեօք սիրեն կորուսանել զինանս՝ քան թէ առել։

Ինչպէս ժամուս տեսանէաք զի Հողմունք փոփոխեալք վերադառնային յայրոզակ ծաւուցն Միպրացւոյ, ածք բացայայտեն, ազաղակեաց Արտալ՝ ոմ սիրելի իմ Ալեքսանդր, գիամն իւրենդ՝ ի փրկել զքեզ Փախիր յանդուեթ յերկրես յայսմանէ անիծելոյ։ Երանի պետսիկ՝ որք կարեն հետևել քեզ մինչև ցերեկս անծանօթս։ Երանի պետսիկ՝ որ կարէ ապրել և մեռանիլ ընդ քեզ Բայց անդուեթ նախասահմանուե մի՝ որդիդ գիս՝ ի սոյն թշուառ հայ րենեացդ. և պարտ է ինձ տանիլ ընդ սմա։ Արիւնդ է գուցէ հարկ լեցի ինձ՝ թա զիլ ընդ աւերման տր. բայց ոչ ինչ է ինձ փոյթ՝ միայն թէ տեսցեմ միշտ զձըշ մարիտն, և սիրտ իմ ոչ զայլ ինչ սիրէ, եթէ ոչ՝ զուղղուի։ Այ քոյ ոմ սիրե

յիւ իմ Յովհաննէս, աղաչեմ ածից. զի առաջնորդեսցեն քեզ՝ ոտիւքդ ձեռամբ և շնորհեսցեն քեզ՝ զառաւել պատուականն քան զամ պարգեւս՝ որ ի զուա առաքինուէ առանց բծի մինչև ցմահ։ Աղջեր և վերադարձիր յԱթէնաք։ Ախիթարեայ զփեսիդ, և ազատեա զնա՝ ի յանդուգն սիրահարից իւրոց։ Ընչք քոյ կարճեցեն առանել՝ և ձեռք քոյ կարացեն ընդգրկել զիմաստունն Յուլիս, և նա գայցէ զքեզ որդի մի՝ համանման իմաստուէ իւրոյ։ Ոչ՝ ի բարեկենդանուէ քումմ՝ յիշեսցես զապերջանիկն Կարտալ. և մի հաւատիս քնաւ՝ ի սիրելոյ պես։

Յորժամ եղեր ծաց ձեռն զքանս զայսոսիկ՝ հեղուի ես զարտօսր իմ թաղց պատասխանաւորելեան. զի խոր հառաչմունք իմ արգելուին զիս ի խօսել։ Փաթեցաք միմեանց լռութեամբ՝ և տարեալ զիս մինչև ցնաւն՝ ձայն լինէր յեզիր։ Երբ յորժամ եւ նաւն անաւ՝ անգադար հայեաք միմեանց՝ որքան և կարացաք տեսանել զմիմեանս։

Վերջ Երրորդի Գրքոյ։

Ն Ի Ւ Թ

ՀՈՐԴՈՐԻ ԳՐՔՈՑ

Վասնզսօ հարանէ զբան Յովհաննէսի՝ սա ի տալնոյ հանգիպեալ։ Ա՛նդրօք յանգիստանէ զնա ի ձգնուի՝ ուստ էհուին վիպելոյ զպատահմանց իւրոց. և ըստորում ոչնչ ոչնչաց՝ իրօք զնա էղբայր։ Յովհաննէս պատմէ ոչսանել զերկուս ինն ի նահատրիսելոնէ քրօմ ի Յունէ և Վենետս, յորոց ոչսանէր զԱ՛նդրօ և զԲասիլեոն հանգոյիլ քնքշեմ ոգոյիլ՝ ըստ Ա՛նդրէի պատմելոյ։ Օգնի ոչսանէր զԱ՛նդրօ՝ որ ոճա պատրաստ ոչնչէր զնա ի Կիպրոս։ Ի ելանելն՝ տեսին ինն նոգուսանելոց էր զնահն՝ երբ նոյն ինչ ոչ էին հատուցանել ղերին, ըստորում Կիպրացիք գողով սրբեալ՝ էին արտատոյ հացուելոյ ի փրկել զնահն։ Ի փոխանակ էր՝ ի ղերին՝ ոսկի յոյժ ըստ օրինակի՝ ոճաճել հոն ի քանդակիսի. քանզի Ըստացել ասէր՝ որոյ Ա՛նդրօ լեալ էր գերեզ, գտանելով յոյժամ ի ղերոյն հանոյ ընդ ոսկի էրկուս Յունաց. և տրքուցեալ զնահ ի նահատրիսելոնէ՝ ուղեցոյց ի Կրկին։ և յայնմհետ ծանոթացեալ՝ ոչ ոչնչ զգետնեալ զնահ ըստ Ա՛նդրէի։ Ա՛նդրօ՝ ոչնչ ի Կրկին՝ ոչնչ ի Կիպրոս։ և յայնմհետ ծանոթացեալ՝ ոչ ոչնչ զգետնեալ զնահ ըստ Ա՛նդրէի։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԱՄԱՔԻ

Գլուխ Առաջին.

Բալիփսո մինչև ցայս վայր դոլով անշարժ՝ և իբր յաւիշտակեալ յախորժանաց ունկնդրութեան՝ անցից Թէլամաքի, հատեալ զբան նորա առ՝ ի տալ նմա հանգիստ ինչ, ժամ՝ ի սակ ցնա՝ զի դնայցեմ՝ ի ձաշակել զքաղցրութիւն քնոյ՝ զինի այնքան աշխատանաց։ Ոչհատ ոչ ինչ երկիւղ ունէի առ. զի ամ՝ ինչ արդիւնաւորս ի վաստ քոյ. առ՝ ի քէզ ուրեմն՝ ի կատարեալ ուրախութիւն. ձաշակեա զհաւատարմութիւն և զայլ ամ՝ պարգեւս ածց, որովք լինիս լցեալ՝ ի վաղիւն յորժամ արշալոյսն՝ ընդ շառաւղն ձուաւագալեայ իւրոց՝ վերստին գանայ զոսկեզօծ դրունսն ածև երևան, և վաթսր արեգականն՝ եղանելով յայեաց ծովու՝ տարածեալ ափունն զբոցս տօնկիանն, առ՝ ի վանել առաւօթն իւրեանց զամ աստղս երկնից. վերստին ածց մեք միրելի իմ Թէլամաք, զպատմութիւն ձախորդութեանց քոց։ Ուրարև հայր քոյ առնն էին ոչ ի հասանելանել՝ ոչ իմաստութեան՝ և ոչ վատահութեան քոյ. ոչ ևս Ուլիսէ՝ (ա) յաղթօղն Ճէքթօրի, և ոչ Թէհկէ՝ (բ) որ դաշնաւ՝ ի դժոխոց. նաև ոչ ևս ածն Ուլսիա (գ) որ մաքրեաց զերկիրը՝ յամենաբանեաց այլանդակաց։

Բաղձամ զի խոր և քաղցր քուն մի՝ հատուսանիցէ քեզ զոյս գիշեր։ Բայց աւաղ. զի լինելոցն երկար վասն իմ. ծի, ո՞րքան անուշանն քնոյ ինձ վերատանել զքեզ, լսել քեզ. և առալ վերակրկնել զայն՝ զոր գիտեմ ես ահա։ Կոնա սիրելի իմ Թէլամաք՝ ընդ խմաստնոյն Ա՛ննեօրի՝

զոր

(ա) Ուլիսէս. որպէ Փէնէ ընափառոյթ Թէսսալիոյս և Թէրենէ, զըստեր Ա՛ննէօ. ապանեալ եղև՝ ի Փոսի եղեօրն Ճէքթօրի՝ ի ռաճարքին Ա՛քօլոնի՝ ինչ ամառանոցայ քնոր Փօլիքոռնի զոսոխ Փրկոճ.

(բ) Թէհկէ. որպէ Ի՛ռէն ընափառոյթ Ա՛ննիսայոց. էջ՝ ի զինիս ապստամբել անոք զՊրօսէրպինէ. եայց արեգելեալ եղև՝ ի շղթայս հրամանաւ Փլուտոնի, և ծառայ անդ, մինչև նէին Ճէրքիւլէ ազատել զնա։

(գ) Ա՛ստիոխ Ճէրքիւլէ. որպէ Ժոռապիներէն և Ա՛լքմենէն, էնոյ Ա՛մֆիտրիտոնի. որ նախանձելով՝ ի Ժոռաճնի՝ եղև սպառազրել զեաղմայ ալլանդակ գործոց. որոց յաղնէաց ահիճէց։

զոր ածք ընդհակառակն քեզ։ Գնա՛ ինձին խորհուրդ յայդ, ուր եմ ինչք պատրաստեցեալք են վասն հանդստութեան քոյ։ Ընդէմ գնացիր, զի ցօղեսցէ զնւր առաքել քաղցը հանդստութիւն ի ծանրացեալ յարտասունս քոյ։ Եւ արասցէ հոսիլ գոլորշի իմն ածային՝ ի բոլոր աշխատակիր յանդամոց քոց։ Եւ յղեսցէ քունս թեթեւս՝ շրջապատեալ շուրջ զբեւ խաբելով զզգայութիւնս քոյ՝ առաքել ախորժ երեւակայութեամբ. վասն լոյ հեռի՛ ի քէն զայն եմ՝ որք կարեն զարթուցանել զքեզ յառաջ քան զժամանակն։

Ընդունին առաքեալքն զմովսէսեանք յայնն զառեալ յայնմանէ յոբում ինքն բնակիւր. որ թէպէտ էր հասարակ բայց հաճելի։ Ընդիւր մի գեղեցիկ ըղեհիւր՝ ի միոյ յանկիւնէ՝ որոյ քաղցը կարկաչաձոն ըղհուսին հրաւիրէր՝ ի քուն։ Յաւերժահաղստունք պատրաստեալ էին զերկու խըշտիս՝ ի կակուղ խոտոյ։ Որոց վերայ ունէին առաքեալք զերկուս մեծամեծ մեքենս՝ միանս առիւծոյ՝ վասն Ծովելմայրի, և միւսան արջոյ՝ վն Աննեթովրի։

Դախ քան թողոյ աչաց իւրեանց փակիլ՝ ի քնոյ։ Աննեթով խօսեցաւ ընդ Ծովելմայր։ Խորժանք՝ ի վիպել զանցս քոյ՝ անդրանցուցին զքեզ առմնաւ, բերկրեցուցեր զծծուխն պատմելով զվտանգս՝ յորոց քաջութեամբն և խելամտութեամբն քոյ զերծուցին զքեզ։ Որուվք ոչ ինչ արարեալ, եթէ ոչ՝ առաքել ևս բոլորքեզ զսիրտ նորա։ և պատրաստել քեզ յաչէմ իմն վտանգ որպիսութեամբ։ Օ՛ինչ յուսաս դու, թողուն նա քեզ յայսմ հետէ ելանել՝ ի կղզւոյ իւրմէ՝ ըստորում կախարդեցեր զնա վիպելով զպատահմանս քոյ։ Ակր ունայն փառասիրութեան միոյ՝ արար քեզ խօսիլ զարդ խոհեմութեան։ Վտրաբեցեալ էր նա վիպել զքեզ զպատմութիւնն Յուլիսի, և խելամուտ առնել զնախատահմանութենէ նորին, բայց գտեալ միջոցս երկար խօսիլ՝ զարդ առիւծոյ ինչ գրաբեցաւ զքեզ՝ ի պատմել զայն եմ, որոց բաղձայր դիտել։ Հաճախիկ արուեստ պատրիցոյ փրահար կանանց։ Մինչև ցիս ըզբեզ եցոյց այս ոճ Ծովելմայր, զի իցես դու բաւական խոհեմ առ՝ ի ոչ խօսիլ բնաւ վասն սէն պարծանաց. և վերինքիս լուռ առ այնս ամենեսեան՝ որք յաւելուն դպատիւս քոյ, յորժամ ոչ ինչ օգտիս յասելն գնոսա։ Ընդ ապշին իմաստութեան քոյ՝ ի հասակի միում, որում ներելի է պակասութիւն, իսկ ոչ կարեմ ներել քեզ բնաւ, զի ես միայն եմ՝ որ ճանաչեմ զքեզ և բաւական սիրեմ առ՝ ի վհատացանել զմեզ սպառանս քոյ։ Ա՛հ, որքան հեռի ես տակաւին յիմաստութենէ հօր քոյ։

Օ՛ինչ ուրեմն՝ պատասխանեաց Ծովելմայր, կարէի՞ բայց ասել Վաղիսոյի՝ ի վիպել զպատահմունս իմ։ Ա՛յ վերադրկնեաց Աննեթովր, պատկան էր պատմել. բայց ոչ պարտ էիր ասել ինչ, եթէ ոչ զայն՝ որ կարեր տալ նմա դուն։ Կարէիր ասել թէ՝ երբեմն էիր տատանել, երբեմն գերի՝ ի Միսիլեաց, ապա յԱդիպատոս, և բաւական էր այս. և համայն մնայեալքն՝ ոչ ինչ օգուտ, եթէ ոչ՝ յաւելուլ զերիւնս, որք առչորսն ահա զսիրտ նորա։ Ճաճոյ լիցի այդ, զի կարեցես դու պահել զքոյդ։

Ընդ զի՞նչ ուրեմն արարից այժմ՝ շարայարեաց Ծովելմայր՝ մեղմ և քաղցր ձայնիւ։ Ա՛յ ևս է ժամանակ՝ վերադրկնեաց Աննեթովր, գտեալ՝ ի նմանէ զայն՝ որ մնայեալ է՝ ի պատհմանց քոց. զի գիտէ նա բաւական չիսա բել՝ ի վերայ այնց՝ զորս տակաւին ոչ գիտէ։ Եւ մի՛ թերապահել քոյ ոչ ինչ օգտէ այսուհետև, եթէ ոչ՝ ի բարկութիւն շարժել զնա։ Ի բացն ուրեմն՝ ի վաղիւնն պատմել նմա զայն եմ՝՝ զոր ածք ընդհակառակն քեզ յարդիւնս քոյ

քոյ. Ձէ ուսիր յայլում նոճազի խօսել առաւել խոհեմութեամբ զայն ամ՝ որ կարէ առանալ քեզ դրոճառս։ Ի ձեռամբ ընկալեալ սերով սոյնա՝ առաս բարի խրատս և ննջեցին համանդամանի։

Փութապէս՝ մինչ արեգական ախոռաց գառաչներըդրդ ձառագայթս իւր՝ ի վերոյ երկրի, լուծել Ակնեծորի զձայն Ձուհուին՝ որ խօհր ընդ Յա ճերժահարսից՝ ներ անտառին, զարթոյց զԻմլամաք. Ժամ է ասէ յաղ թել քնոյ. զնասցուք վերադարձցուք առ Բալխաս. քայց մի՛ հաճառայ ցես քաղցրակերձ բանից նորա, և մի բացցես բնաւ զսիրտ քոյ։ Երկիր՝ ի թիւնոյ առապատիր գովեստից նորա։ Յերեկեան աւուր բարձրացոյց ըզ քեզ գեր քան զիմաստուն հայր քոյ. քան զնոյաղեղերկին Բաղիլ. քան ըզ համբաւաւորն Իմէդ, և քան զքաջն Հերքիւլէ, որ երկու անմահ։ Ոչ գայիր արդեօք ի ոտս քան խորամանկագարդ էին դրոճառքս այսոքիկ. հաճառա՞ դու այնց զոր ասէր։ Վասնայց, զի նա ինքն ևս ոչ հաճառայ, և ոչ գովէ, եթէ ոչ՝ զի ճանաչէ զքեզ տկար՝ և բաւական ունայն՝ առ՝ ի թաղուլ ըզ քեզ խաբել՝ ի գովեստից՝ անչափակցական քոյին գործառութեանց։

Յետ այսց բանից՝ գնացին՝ ի տեղին՝ ուր Ձուհին սպասէր նոցա, Խնդաց՝ ի տեսանելն գնոսա, և ջանայր սքօղել՝ ինքերքոյ երևելի հրճուանաց միոյ՝ զերկիւղն և զամբոխմունս, որք վրդովեալ աղմիկին զսիրտ իւր. քանզի նախատեսեալ գուշակէր թէ՝ Իմլամաք առաջնորդեալ՝ ի Ակնեծորէ փախուցանիլոցէր որպէս զՅուլիս Փութա՝ (ասէ) ոմ սիրելի իմ Իմլամաք՝ հանդուրժանել զհետազօտութիւն իմ։ Ոչ էր ինձ ընդ բոլոր գիշերն տեսանել զչոճուն քոյ՝ ի Ցինեսանց՝ և որոնել զնոր բաղդ իմ՝ ի Սիպրոս։ Այս մեզ ուրեմն՝ որպէս եղև նայն ձանապարհորդութիւն, և ոչ կորուսցուք դոնէ բոպէ մի. յայնժամ նստան՝ ի վերոյ խոտոց՝ սերմանել՝ ի մանուշակաց, ընդ հովանեաւ խիտ անտառի միոյ։

Բալխաս ոչ կարէր արգիլել յարկանելոյ անհատութեամբ՝ զանութիւնն և զսիրահար հայեցս իւր՝ ի վերոյ Իմլամաքի, և տեսանել թէ որպ բարեութեան, զոր Ակնեծոր նկատէր մինչև ցվերջ շարժմունս աչաց նորա, Յայսմիկ կիտէ բոլոր Յաւելուածս՝ մեծ իմն լուսութեամբ կանխել յուշկապուրութիւն՝ բոլորելին դիւքաւանս իրրև նորագուսկն աղեղնաձև յանդիման նորա առ՝ ի քաջութ տեսանել. և լսել զոսց աչք՝ խուռն բազ մականաց՝ անթիւ անկեալ էր՝ ի վերոյ նորա։

Իմլամաք խոնարհեալ զաչս՝ յաւէտ շնորհալի ամենախածուութեամբ՝ վերակրկնեաց զկարդ պատմուութեան իւրոյ այսպէս. Հարեալ էի քաղցր փչումն յաջողակ հողմոյ լցուցեալ էր զառագաստս մեր, երկիրն Փինեսաց ոչ անհետ լինէր յաչաց մերոց։ Գտանէլոյ իմ ընդ Ակիլացիս՝ և անտեղեակ գոլով ծխից նոցին, յառաջադրեցի լուել և նկատեալ վերապատհել զիմ կերպ շարժմունս՝ և զկարզադրութիւն արարողութեանց նոցա, առ՝ ի ստանալ զհաճոյութիւն իւրեանց։ Ասացի՝ ինձ ոյնոյ լուսեան՝ ըմբռնեալ եղէ՝ ի քաղցր և՝ ի զօրեղ քնոյ միոյ՝ և զգայութիւնք իմ կապեալք և թմրեալք գոլով՝ ձաշակէի խնդութիւն և խաղաղութիւն մի խորին, որք շրջապատեալք էին զսիրտ իմ։ Ոչ էր ինձ յանկարծակի տեսանել զԱինուս. (դ) որ պատառէր զամպս՝ ներ թռուցեալ կառաց

իւ

(դ) Ասինուս. զոր հնագունդ ոչարին Ձուհուի սիրոյ. էր ոմ պատուոր Ժուպիտերի և Տիանայի։ Ուի ոչք ոանին տեսցէ ոչ ինձ զնոսա՝ ի Փրկրոյ ձոլոս։

իւրոյ՝ լծեալ յերկուց աղաւնեաց։ Ունէր ի գէմն իւր զնոյն պայծառա-
փայլ գեղեցկութիւնն, զնոյն զուարթ երիտասարդութիւն, և զնոյն մեղմ
քաղցրութիւն՝ որք երևէին ի նմանս յայնժամ, մինչ յերանելին ար-
տաքս ի փրկչոյ ամիծանաւ՝ խոտորեցոյց նաև զաչս ինքեան Յուպիթերի։
Իջեալ ի միում վայրկենի արագ իմն թռուցմամբ մինչև ցիս. և խնդալով
եդեալ զձեռն ի ծիծիկունս իմ՝ կոչեաց զիս յանուանէ արտաբերելով ըզ
բանս զայսոսիկ։ Ո՛վ Յոյն երիտասարդ, երթիս մնանել ի կայսերու-
թիւն իմ; և փութալով ժամանել քոյ՝ ի բարեբախտ կղզին այն՝ ուր համ
հառնութիւնք խնդութիւնք և խաղք նաճախատեաց ծնանին ի ներքոյ
քայից իմոց. ծխեցոյս անդ զիսունկս ի վերոյ սեղանոյ իմոյ։ Ընկղմեցիր
զքեզ անդ ի գեա մի վեղկլուէ ախորժանաց. բայց զսիրտ քոյ առ յաւէտ
քաղցր ակնկալութիւն. և հայեաց ի քեզ բարբոք, առ ի՝ ոչ ընդդիմա-
նալ առաջել կարող Ջուսէյնն որ կամի ընծայել զքեզ երջանիկ։

Ի՝ննմին ժամու տեսանէր նաև մանուկն Ռուփիոսն (և) որ բազիկ-
ս իւր զիրքրիկ Թեսս իւր՝ Թռչէր շուրջ զմարքն։ Իսկ Թէ և որքան ունէր
ցեր գեղեցկութիւնն և մանկական զբաղմունքն հրձուանաս ի մտաւոր զիմ
իւր, սակայն ունէր նաև՝ ոչ վիճակ ոմն բոյսափայլութիւն յատս իւր.
որ աչացուցանէր զնա՝ Ապիոլ յիս ծիծաղեր, բայց ծիծաղք իւր լինէին
չարութիւնամբ՝ նենդութիւնամբ՝ և անգթութիւնամբ։ Ընտանեաց յոսկեայ
հապարձէ իւրմէ՝ զմի յառաջել սրեալ նետից իւրոց՝ և յարեալ զաղեղն
եր ահա՝ ի մարել յիս։ Յորժամ յանկարծ երևեցաւ Աինէրիէն՝ ի ծած-
կել զիս Ջիւթս վահանաւ իւրոյ. զի՛ջ ասէին Ջուսէյ՝ ոչ ունէին
բնաւ զնոյն փափաքելի գեղեցկութիւն և զնոյն ւիւծել սիրահարութի-
զոր տեսանել եր՝ Լգէմն՝ և ի զէմս Ա՛ինիասի։ Ա՛յլ ներշնչաբար ունէր
սա գեղեցկութիւն մի պարզ՝ հասուն՝ հասուստ՝ արի, ազնիւ, և վեհմտասուս
Ալեան Ռուփիոսի՝ ոչ կարէցոյ միտել ի վահանն անկաւ յերկիր։
Ասաի Ռուփիոս զպրաստեալ հասուցեալ դասնոցէս և հարաւ յամօթ
ի տեսանել զինքն յաղթեցեալ։ Հեռի՛ ասաի գոչեաց Աինէրիէն, հեռի՛
ասոն ոճ յանդուգն մանուկ. ոչ յաղթեսդուս զնաւ, եթէ ոչ զդրկիս
հոգոյս՝ և պղծեցս, որք սիրոյն զամօթարի հեշտասթիւնս առաջել քան
զիանատութիւն՝ զառաքինութիւն և զվեհաս։ Ի այն բանիս ցասեալ
սիրոյն Թռեաւ, և Աինիաս վերատարձաւ դէպ Յոլիմպ ի յերկինս։
Ցնսանեալ յերկար ժամս զիսուս իւր ընդ երկուց ոգեաց՝ ի ներ ոսկեայ
եւ կապուտակեայ ամպոյ՝ մինչև ցաներևութիւնս։ Լաւ ի խոնարհեցու-
ցանել զաչս իմ յերկիր՝ ոչ ևս տեսի զԱինէրիէն։

Ծ՛ուեցաւ ինձ յայնժամ անդրադարձել ի պատեզ մի, այնքան վայե-
լուչ՝ որքան նկարին զպաշտ Աղիեզանց։ Ա՛նդ ծանեայ զԱինիաս՝ որ
ասէր ցիս. փախիր յանուղղայ յերկրէս, ժանտահարեալ ի Աղեաս այս,
ուր ոչ ինչ զարգանայ, եթէ ոչ՝ վախշտութիւն. առաջել վտասն
առաքինութեան պարտ է առ պղծել։ և ոչ կարէ փրկիլ, եթէ ոչ՝

վախս

(և) Ռուփիոս անդրադարձաւ հետագային ի նորոյ պատմութեան փեղկին և
եղբայրասպան մանկան վերջ եղեալ ի ձեռն Ջուսէյնի։ Ուրախ մատենին է
վարպետին, ուանիկով ազնիւ ի լուծել ի ի չեռին։ Ե՛ վառել զամբոյ ի ի
գնաս, իմնալ հարցող ի ւէ ներկոյս ի Ջեպոտիոյն կոյս։

պահասեալս. Իսկայն մինչ տեսի զնա կամիլ փարիլ զպարանոցանէն, բայց՝ զգայի զի ոտք իմ ոչ կարէին շարժիլ, և ծունկք իմ սկսարացեալք ոչ կարէին տանիլ զիս, և ձեռք իմ յրտոխփէին ընդդրկիլ զ Աննէօր՝ որոնէին զստուերք մի ունայն՝ որ փախչիլ միշտ յինէն։ Այնր այսր անձկութեան զարթեալ ծանեայ, զի այն խորհրդաւոր երազ էր ազդուեցի ինչ ածային, և զգացի յիս լի վստահութիւն լինի ընդդէմ հեշտութեանց՝ և անհաւատութիւն ընդդէմ իմոյ ինքեան, սա՛ի արհամարհել զնեղ կեանս Ալթրացւոց։ Բայց այն՝ որ խոցեաց զսիրտ իմ՝ եղև, զոր հաւատացի եմ Աննէօր կոչուսեալ զնեանս իւր՝ և զոլով անցեալ ընդ ալիս Ալթէքս, (ը) քանակեր երջանկաբար՝ ի բնակութիւնս սրդեալ հոգւոց։ Այն մնատանջութիւն ետ ինձ հեղուլ զառուս արտասուաց։ Հարցեալ եղև ինձ եմ վասն ի՞ր լային, պատասխանեցի եմ՝ արտասուք յոյժ պատկանին ապերջանիկ օտարականի միոյ՝ որ ի ափառականս երերի ի մարդ ակնկալութեան վերստեսանելոյ զհոգւոցն իւր։ Ոչ մինչ բոլոր Ալթրացիք ասին զինքեանս՝ ի խնդրատ հրաժանաց, և ի թիւրքարշք՝ ի շնամիք աշխատասնոց՝ նիր հնչին՝ ի վերայ ի՞ծոց իւրանց։ Ալաւուղիչն պատկեալ՝ ի ծագկանց՝ ի ղոյր զղնկն, և ունկր՝ ի ձեռին մեծագոյն անօթ մի գինւոյ՝ որ էր զատաք կացուցեալ էր։ Ա՛յ՝ և միւսքն նմ ամբոխեալ՝ ի ցասմանէ Պաքքոսի, ի՞ արբեցոյ Թեսէոս, երգէին՝ ի պատիւ Աննիւսի և Փռուիմոնի զերդս՝ որք պարս էին սպառիլ՝ ի լսելն նորա ամենեքին՝ այլ սիրեն զատաքինութիւն։

Երբ մինչ նորա այսպէս մտածեալք էին զվտանգս ծովու, յանկարծահաս ալիկոծութիւն մի պղտորեաց զերկինն և զծով։ Հողմունք շղթայս զեր ծք մանչէին ցասմամբ նոցա առապաստից, և տաւ ալիք բաղխէին զկողս նաւուն՝ որք տանջէին՝ ի նեղ ոյս նորա։ Երբեմն ամբառնայաք՝ ի վերայ ուռուցեալ կոհակաց՝ և երբեմն թռուիր թէ ծոմն առնոյր փախուստ՝ ի նոցք քոյ նաւուն։ և դահավիժեալ ընդ յատակս՝ տեսանէաք մերձ ստ մեզ զալա ատիս՝ ընդդէմ որոց կատաղի ալիք ջախջախէին ահագին լեռն ձայնիւք։ Այնժամ՝ ծանեայ փոքրատուութեամբ զոն ամ զոր՝ ի Աննէօրէ լսեալ էի ասել բազմիցս, թէ որք խղաբաղդք ընկղմեալք՝ ի հեշտութիւն՝ լքանէին՝ ի վստահութենէ՝ ի նեղութեան։ Վասնզի համայն Ալթրացիք լայնհինծանօք իբրև զկանայս, և ոչ լսէի ինչ, եթէ ոչ զաղիողորմ աղաղակս և սղբս՝ ի վերոյ վայելուչ կինի, և զոնայն խոստմունս ածց, առնել նոցա զոհս, եթէ կարիցէին ողջամբ հասանել՝ ի նաւահանգիստն։ Ա՛չ ոք էր որ վերապահելոյ արագութիւն մտայ՝ և ոչ ոք առ՝ ի հրամայել եմ որպէս պարտէին շարժել զառագաստս և զառաստանս, և ոչ ոք՝ ի հետևել հրամանաց։ Երև եցաւ ինձ՝ եթէ պարտ էի փրկութիւն իմ, փրկել նաև զայլոցն։ Ալաւ ղեկն՝ ի ձեռին, քանզի նաւուղիչն շփոթեալ՝ ի դիմաց զայրոյն։ Ալաւ ղեկն՝ ի ձեռին, քանզի նաւուղիչն շփոթեալ՝ ի դիմաց

վասնզ

(ը) Ալթէքս. աղքատ ի առ ոտս Ալօնտրի վերին յԱրտաւիոյ որոյ ջուրք են բնականք և ցուրտ. որ խոյզն Պետուցանէ պնուռս որչ ըմպելոյս Պոճիտիոյոս չեռուիզիոյեն եթէ առ ի ՓԼՈ՞ կամ ընդ ի պջհուցին որոյ էրգիտուռ ասէ չերրինս՝ այնուամ յորգիանոյ, որչ ոչ ևս նկատին պատասխանդրմանց իւրեանց։

վանդ նաեւեն։ Վաճառականքն զղջացեալ նաեւ ասեն, և եւս լինել զառաջասաս, որք սկսան ուժգնաբար կառավարել զիմիս, և անցաք հակառակեալ յոմանց յապառաժիկ՝ տեսանելով ի մօտոյ զնաւ՝ վանդայ մահու, և վերջապէս հասաք ի Պիլոս։

Այն ատեն դիպուածք Թուխէր երբեմն երազ մի՝ նոցա ամենեցունց՝ որք պարտ էին ինձ զպահպանութիւն կենաց իւրեանց, որք և ապրեալք հպկէին յիս։ Էր յամենայնն մնալիս ի գարնան՝ յորում ժամանեցաք ի Պիլոս, (ը) որ էր սրբացուցեալ Պէնիւսի։ Այն եղանակ՝ ասէին Պիլոսցիք, պատկանի սոյնպ ձմուհտ, քանզի իրև իւր ոգևորել նմա զնաւ բնութիւն՝ և ծնուցանել զնաձոյս որպէս զնաղկիս։

Ի ժամանել իմ ի կղզին՝ զղացի օդ իմն քաղցր որ ընծայէր մարմնոց թարմութիւն և ծաղկութիւն, բայց ազդէր իղձ իմն հրձուելի զբօսանաց։ Տեսի զհովիտս բնականաբար արդաստաւորս և ախորժելի՝ բայց էր իբր թէ անգործ, ըստորում բնակիչք իւր էին թշնամիք աշխատանաց։ Տեսանէի յամ կողմանց զկանայս և զերիտասարդ աղջկունս՝ որք երթային երգելով զգովեստ Պէնիւսի բանաւիկել ի տաճարի իւրում։ Գեղեցկութիւն, ցնծութիւն հանդէս և շնորհք փայլէին հաճատարապէս ի դէմս իւր եանց, բայց շնորհս այս՝ էր յայժ տուփացեալ։ Ոչ տեսանիւր անդ ազնիւ ողջամտութիւն լիմն, և ոչ ևս սիրելի ամօթխածութիւն՝ որ տայ առաւել մեծ ախորժանս գեղեցկութեան։ Պակշոտ տեսիլ դիմաց նոցա՝ և շլացեր երեսաց իւրեանց՝ անպարկեշտ զարդք՝ թղլաթղլ ընթացք՝ և սիրահար հայեցք նոցա՝ որք թուխէին որոնել զմարդիկս։ Նմանապէս և վոխաբերբար յաչագկոտութիւնք նոցա ի մէջ իւրեանց՝ առ ի բորբոքել զմեծ սէր բահարութիւն։ զհասկն ասացից, այն ատ՝ զորս տեսանէի ի սոյն կանայս, երև իւր ինձ զազիր և գարշելի։ Ոտնի կամէին ջանալ հաճեցուցանել զիս, բայց գարշեցուցանէին։

Տարեալ եղէ ի տաճարն ածուհւոյն Պէնիւսի, որ կոչիւր Պիլոբէր, և ունի զբազում ի կղզեացս, բայց յատկապէս պաշտեալ լինի ի Փաֆոս՝ Կիտալի՝ և ի Պիլոբէր, յորում զնացեալ եղէ։ Տաճարս այս էր բոլորովքմբ կաճապ, և էր կառուցեալ հանդիսարան մի, որոյ պիւնք էին այնքան լաժք և այնքան բարձր՝ որք հիանալի շքեղափառութիւն իմն տային շինուածոյն։ Ընդ կամարայն և խարսխաց ի վէմ՝ տեղիս տեղիս էին ձակտք մի ծամնճք, յորս տեսանէին քանդակեցեալք հանդէս ախորժելի պատկերք ածուհւոյն։ Ի դրան տաճարին խուռն բազմութիւնք ամբոխիդ գային շաբաթունակաբար ի կատարել զնոստամունս իւրեանց։ Ոչ սպանանի ամենևին ի ներքս ի տեղին սրբացուցեալ՝ ոչ ինչ զոհելի։ Երբ ոչ ևս կիզեալ լինի անդ՝ ոչ յայլ ուրեք ձարպ որթուց և եզանց. և ոչ նաև սրսկէ անդ արիւն նոցա։ Ատաւցանեն անդ միայն առաջի սեղանոյն զանառունս ընծայից, և ոչ կարելի ե ընծայել, եթե ոչ մատղաշս սպիտակս՝ թարց բծի և արատոյ, ծածկեալ փոքերք կարմիր բեհեզաւք՝ ձամկաձորեալ ոսկեթելիւք. որոց եղջիւրք ոսկեպատեալք և զարդարեալք բազում՝ անուշահոտ

ծաղ

(ը) Պիլոս. Ե ելնէ ի՝ ի՝ ի՝

ծաղկանէ։ Եւ զկնի մատուցեալ լինելոյ առաջի սեղանոյն՝ յղեալք լինին յայլ ինչ որոշեալ տեղի. ուր սպանեալք լինին առ՚ի նաճակատիս քրմացն ՅԱծուհւոյն։

Ընծային նմանապէս յիմ ցեղէդ անուշահամ ցըբեաց և օղեաց. և գինի յոյժ քաղցր քան զՆեբեթաւր։ Քուրմք նորա զգեցեալք են երկար և սպիտակ հանդերձս ընդ ոսկեայ գօտեաւ. և ծոլք՚ի նոյնոյ միտալէ՝՚ի քղանցս հանդերձիցն նոցա։ Ծախեալք լինին տիւ և գիշեր՚ի վերայ սեղանոյն յոյժ անուշահոտ ծխանելիք արևելեան, որոց ծուխք կերպաւորեալք իբրև զամպս ելանեն մինչև ցերկինս։ Ամենայն սիւնք նորա զարդարեալք են զանազան ծաղիկք կախեալք՚ի փունջս։ Եւ բոլոր անօթիք որք՚ի սպաս ղործիցն են ոսկեայք։ Սրբացուցեալ անառակ մի զմուսոյ՝ շրջապատեն զշինուածս բոլոր առաձգին, և ոչ ունի յինքեան, եթէ ոչ՝ երիտասարդ պատանեակս, և երիտասարդուհի աղջկունս հազուագիւտ ինն գեղեցկութեամբ. որք կարին մատուցանել ղղոհս Քրմաց՝ և համարձակին լուացանել զՀուր սեղանոյն, բայց լըրութիւն և անառակ համարձակութիւն նոցա՝ նսեմացուցանեն զպատիւ սոյնց շքեղափառ տաճարի։

՚Ի նախնումն գարշէի յայնց ամենից՝ զորս տեսանէի, բայց կարի ինձ ազդեցմամբ սկսան հակել զիս։ Եւ համայն ընկերակիցք՝ նեղադրեին ինձ՝ ոչ գիտեմ՝՚ որպիսի հակեցումն յանկարդութիւն։ Յայտնէին զանմեղութիւն և հաճոյութիւն իմ, և ամօթխած ուղի իմ՝ կատականք ինն էր լըր բացեալ ամբոխին այնմիկ։ Որք և ոչ զանց առնէին իրօք իւիք առ՚ի արծարծել զախտակրութիւնս իմ, զարթուցանելով յիս ձաշակ հեշտուեց՝ ներածել զիս՚ի չարութիւն։ Զգայի զիս տակաւնաւ օր ըստ օրէ. և բարւոք կրթութիւնք՝ զորս ընկալեալ էի, իբր ոչ ինչ ևս օգնէին, և համայն բարւոք առաջադրութիւնք իմ՝՚ի դերևս ելանէին, մինչ զի՝ ոչ ևս ըզգայի յիս կար ընդդիմանալոյ ախտին, որ յիմ կողմանց տուռապեցուցանէր զիս, ունելով ինքնին վատթար առնօթ իմն առաքինութեան։ Յի ես որպէս պղը մի՝ որ լողայ՚ի մէջ խորին և յորդահոս գետոյ. որ յակզբանն վերամբառնայ զինքն ընդդէմ հոսանաց պատառելով զջուրս, բայց եղերք նորա եթէ ոչ իցեն հարթք, և ոչ կարիցէ ելանել և հանդչիլ՚ի վաղճանի աշխատեալ սակաւ առ սակաւ՝ զօրութիւն իւր թողու զինս, և անդամք իւր ակարացեալք թուլանան. և զօրեղ յորձանք գետոյն բանութեամբ տանին զինս։ Այլն նման աչք իմ սկսեալ էին նսեմանալ՝ և սիրտ իմ նուաղել. որ ոչ ևս կարէի վերակոչել՝ ոչ զբանականութիւն իմ, և ոչ խիտ ածել զիմաստնական առաքինութիւն հօր իմոյ։

Եբաղն՝ յորում հաւատայի տեսանել զնմաստութեն Աստուծոյ՝ իջեալ՚ի դաշտն Յղեկէ, եղերբիւ՚ի վըշտաւել զիս, և գաղտնի քաղցր թալկութիւն մի՝ սիրասկսէր լինէ, և սիրէի ահա զնմանէն խաբկիկ հեշտութեան՝ որ սողոսկ երակ առ երակ՝ և թափանցիւր մինչև ցոսկերաց իմոց։ Աբտահանալ ոչ սակաւ հառաչանս՚ի խորոց սրտի՝ հեղուի զգառն արտասուս։ և մռնչելով որպէս զառիւծ՚ի բարկութենէ իմմէ՝ ասէի, ով թշուառ երիտասարդութիւն. ով ես, որք անդթաբար զբօսնուք՚ի մարդկիս։ ընդ ձեր անցուցանէք զնոսա ընդ սոյն հասակ՝ որ է ժամանակ խելագարութեան՝ և չերմն այրեցօղ։ Ո՜վ, որ ոչ եմ ծածկեալ սպիտակ հերովք, և կորացեալ մրգի՚ի գետնի՝ որպէս Յաբելի պապն իմ, զի մահն լինէր ինձ առաւել քաղցր՝ քան զամօթալի տկարութիւն, յորում տեսանեմ զիս։

Հաղիւ թէ խօսել էի այսպէս՝ ցաւն իմ մեղմանալը. և սիրտ իմ արթնել ի խելաւ ախտակրութենէն՝ վաներ յինքենէ երբ թէ զամ պատկառանս։ Ընտ տեսանէի զիս ընկղմեալ ի խորս խոտոռդոյն խայթոցի ։ Ինձ պատիկ ամբոխման՝ երերեալ արշաւէի աստ և անդ ի մէջ սրբացուցեալ անատոնին, նման պծեմանն խոցեցելոյ յորսորդէ, որ արշաւէ դէպ ի ներս անատոնին՝ առ ի մեղմացուցանել զցաւս իւր. բայց նետն մահացուցիչ զոլով միտալ ի կողս իւր՝ հետեւի նմա ամ ուրեք. ամէն նման ի ներսս արշաւէի մոռանալ զիս ինքնին, բայց ոչ ինչ կարէր ապաքինել զվէրս սրտի իմոյ։

Ինձին ժամուս տեսի բաւական հեռի յինէն՝ ընդ հովանաւոր նոյնոց խիտ անտառի՝ զպատկեր խնամանոյն Անդեթովր, բայց դէմք նորա այնքան դեղնացուներալ, և այնքան տրտմալ և տխուր. որ ոչ ինչ խնդութիւն կարէի զգալ յիս։ Ցպաղակեցի խոկոյն. դո՞ւ ես ուրեմն ոմ սիրելի բարեկամ իմ, ոմ միայնակ յոյս իմ, դո՞ւ ես այդ ուրեմն դո՞ւ ես, Ամի դուցէ էրկ պատկեր մի երևակայական՝ որ գայ ի խաբել զաչս իմ; արդեօք դո՞ւ ես Անդեթովր. մի թէ ոչ ես դու բնաւ ի դասս երջանիկ հոգւոց՝ որք վայելեն զառաքինութիւնս իւրեանց, որոց ձեռք հնորհեցին զուտ հաճութիւնս՝ ի ներ յաւիտենական խաղաղութեան, ի դաշտին Էլիզեանց։ Արդեօք ոչ ե՞ս բնաւ ոգի քոյ՝ առաքինի Անդեթովր, ոմոյ ես առաքինի, ուրեմն բաւական երջանիկ եմ ես ի վայելել զքեզ։ Ոչ՞ ոչ էրկ ես, եթէ ոչ՝ ոգի ինչ սիրելւոյ իմոյ. ասելով զայս զայսպիսի՝ արշաւեցի դէպ ինա՝ լի ուրախութեամբ, մինչև ցկորուսանել էրք գշնչառութիւնս։ Ապաէրնա հանդարտաբար թաքոյ առնելոյ զոնէ քայլ մի դէպ յետ։ Ոմ ոճք՝ գիտէք դուք, թէ որպիսի՞ ուրախութիւն եղև ինձ՝ յորժամ ձեռք իմ զգացին շօշափել զնա։ Ա՛ն այս, ոչ է (ասէի) ուրուական սառեալ ինչ. կալեալ զնա և փարեալ զնովաւ՝ ասէի, ոմ սիրելի իմ Անդեթովր՝ արդեօք էրկար ունիմ զքեզ զրկեալ՝ արդեօք վարեալ եմ զքեզ, ասելով այսպէս առագանի զերեսս նորա առաւօք արտասուաց իմոց, և ճայլ փարեալ զնովաւ՝ թաքոյ ծածկելոյ խօսիլ ինչ։ Ընդ նա հայէր յիս աչս բաւական՝ լի խանդակաթ աչօք գթառելեան ։

Ա՛երջապէս՝ ասեմ ցնա, ասաղ ինձ, ասաղ պատ, յորպիսի յորոգայթս ոչ թաղեր զիս երբեք՝ ի բաժանիլ քոյ յինէն, և որպէս լինելոյ է այժմ թաղոյ քեզ։ Ոայց նա ոչ ինչ տալով պատասխանի հարցմանց իմոց՝ փախիր ասէ ինձ՝ ահարկու իմն ձայնիւ, փախիր. և աճապարեալ ի փախչիլ։ Ոստ երկիրն ոչ ապա պատուղ, եթէ ոչ՝ զիմոյս, օդն զոր շնչէ ի սմա, ի թանաւորել է. և մարդիկք ժանտահարեալք ոչ խօսակցին, եթէ ոչ՝ ի հարց դիմ միմանց զմահաբեր թոյնս ։ Պղնդութիւն և անկարգ վայրագութիւնք են առաւել գարշելի չարութիւնք, եղեալք յանատուն վանասոյի՝ (թ) որք են առաւել գարշելի չարութիւնք, եղեալք յանատուն վանասոյի՝ (թ) լցուցանելով զաշխարհ՝ չկին մնդութեամբ զսիրտս, և ոչ թողին ասա նշոյլ ինչ առաքինութեան։ Փախիր զնմանէ յաճախ, ով յետս հայեացս ի փախչիլդ՝ նա և հետոց քոց. և ընդ նա խափան մինչև ցփոքր ի իշատակ՝ զաբշխիլ կղզւոյս այսորիկ ի մտաց քոց ։

(թ) Վանասոյ. կին հինդալի։ Ոմի ինչ վիսոպիներ ցկնոց գնա չերեին՝ ընդ վանգիս ձոր ոմնի գիշ։ ղոր Ոչիկերնէ էջոց, և էլին անոք ամ տիսուր տիսուր յորոմ լսեալ էին, և փարաչիցան յաշխարհ, ոչ հասոլով, էրնէ ոչ գնոյն ախնդութիւնս ամն՝ որ յառաջս ագիրն գտանէր։ Ոչնչամբ Վանասոյիկ՝ հնագոյն նոսպարշտ Ներկայացուցանէին. ոյսինքն՝ նշանակէին զբնութիւնն ։

Ալլահն իմ զօրսա խակոյն զդայէ խաբար ամպոյ միոյ՝ վարատուիլ յաչաց էմոց. և Թողոյր լինէ տեսանել զուա լուսաւէտութիւն մի. և ուրախութիւն մի քաղցր, և լի հաստատուն վստահութեամն միոյ վերածնանիլ ի սրտի իմում։ Ընդհատութիւնս այս՝ էր յոյժ զանազանական յայնմանէ հնոյ և յիմարական յուրախութենէ՝ յորմէ զգայութիւնք իմ լինէաւ ընդ էին։ Օ՛ի այն միտն՝ էր ուրախութիւն իմն արբեցութեան և պղտորեալ, որ ներազդէր զախտակութիւնս կատարիս, և դառնակսկիծ խոշտոյս մոր մտքիս։ Իսկ այս միւսս՝ է ուրախութիւն իմն բանաւոր. ունելով յինքն եան երջանկական և երկնային էրս, զոլով միշտ զուա և բարեխառն, որ առնէ ինձ ոչ լքեցուցանէ. և ոլքան առաւել զնկղմի ոք ի սէր, առաւել և զաղցրանայ՝ և բնութիւնցուցանէ զոգին, Թարց իմիք վրդովանայ։ Ընդ ահա սոյն ուրախութեամբ հեղգալ յայնժամ բազում արտասուս՝ զոսնեալ, զի ոչ էին էր այնքան քաղցր, ոլքան լոյ այսու եղանակաւ։ Երանի՜ ասէի, մարդկանց, որոց առաքինութիւնն ցուցանէ զինքն համայնապղծութեամբ իւրով. կարելի՞ է արդեօք առնանիլ զնս Թարց սիրոյդ. և կարելի՞ է սիրել զնս Թարց լինելոյ երջանիկ։

Այնժամ ասէ ցիս Ալնեթօր, Ջանա՛ դու գնալ ասաի, և ինձ պարտ է ահա՝ Թողուլ զքեզ և գնալ, զի ոչ նեղուիս է ինձ՝ այլ և ես ճնալ ասա։ Ալբ գնաս դու ուրեմն՝ պատասխանեցի, որպիսի անմարդաբնակ տիրկիը՝ ընդ քեզ ոչ հետևիցիմ երբեք։ Ալի հաճատար կարել գնաճ փախչել յինէն. զի մեռանիմ ես մանաւանդ՝ ի վեր հետոց քոց, քան Թե Թողում։ Ըսելով այսպէս՝ ուզեի վաղվել զնս ձեռս զօրութեամբ՝ ներ բազկաց իմոց։ Ալնպէս է ասէ ցիս, յուսալ քոյ ունել զիս։ Ալնգութեն Ալեթօպի վաճառեաց զիս Ալշմունացւոց՝ Ալբարիայ, և նոյա գնացեալ զոլով՝ ի Դամասկոս Ասորոյ՝ յաղագս վաճառականութեան իւրեանց, կամեցան Թեթեւանալ յինէն, կարծելով առանալ մեծ իմն գումար զրամոյ՝ Ըզայէլ կոչեցեալ յումմէ, զոր որոնէր զերծի զի Յոյն՝ առ՝ ի ծանօթանալ ձիոյց Յունաց՝ և ուսանիլ զգիտութիւնս նոցա։ Ըզայէլ գնաց գիս մեծաւ գնով, և բաստրեաւ լուծաւ յինէն զձէս մեր՝ ցանկացաւ անցանել՝ ի կղզին Արեաք, առ՝ ի ուսանիլ զհմտանական օգնս Ալինոյ։ Ալ մինչ՝ ինաւարհութեն մերում հոգմունք սաստկացին զմեզ ճնալ՝ ի կղզւոյն՝ սպասելով յաջողակ հողմոյ, եկն առնել զուարճութիւն զմեզ, և ահաւասիկ ելանէ՝ ոգմունք կոչեն զմեզ. և առաւաստաք մեր ահա ուռուցեալք են։ Ալնացիր բաց եաւ սիրելի իմ Ֆելամանք։ Վերի մի որ երկնչի յածոյ՝ պարտ է հետևիլ հաճատարմասիս նմն իւրոյ։ Ըձք ոչ եւս ներեն ինձ լինիլ ինքնին, որ եթէ եցէ, գիտեն նոքա, որ ոչ լինէի ուաք, եթէ ոչ՝ քոյդ միայն։ Ալնացիր բարեաճ։ Ցիշեա զաշխատանս Յուլիսի և զարտասուս Փինելոպեի։ Ցիշեա նմանապէս և զնձս արդարոյ։ Ալվ ձեզ պաշտպանք անվեղաց. գոլ պիսի երկրի առիւծաց Թողուլ զՓելամանք։

Ալչ, ոչ, սաեմ ցնա, սիրելի իմ Ալնեթօր. ոչ է կախեալ՝ ի քեզ Թողուլ զիս սատ. մանաւանդ պատչս քաղցր է ինձ ճոռանիլ, քան Թե տեսանել զքեզ գնալ ասաի առանց իմ։ Այն Ասորի որ քոյ էցէ այնքան անգութ. Ալի Թե սուտամբ ընդու մնալ է՝ ի մանկութենէն իւրմէ։ Ասաի՝ յափշտակել զքեզ՝ ի գրկաց իմոց. Պարտ է զի կամ սպանցէ զիս, և կամ նորիցէ. զի հետևեցայց քեզ, ուր և երթիցես։ Ու ինչ՝ ին ոտիւտ զիս փախչիլ ասաի, և ոչ կարես զի փախիցեմ հետևելով՝ ի հետս քոյ։

քոց։

քոյ։ Ահա գնամ ես Իսահակ ընդ Աղաչելն, կարելի է դուցէ զԹաւսդ երիտասարդութիւնդ և արտաստուգայ խնդ, և ըստորում սիրէ զիմաստութիւն, և գնայ պատրաստ՝ ի հետաձորս՝ որոնել զնա. անկարելի է նման ունել սիրտ ի վայրենի և անզգայ։ Աղիանեմ զնա յոտս նորա, և փարիմ՝ ի ծունկս նորա. և ոչ թո՛ղում բնաւ գնալ. եթէ ոչ՝ հաճեացի ինձ հետանիլ քեզ։ Սիրելի իմ Աչն Թօր՝ առնեմ զնա գերի ընդ քեզ. և հպատիրեմ զնա տալ նմա. և եթէ նա վանեացէ զնս, ոչ այլ ինչ ձարակ վասն իմ, եթէ ոչ՝ զերծանիլ՝ ի կենդայ։

Յայսմիկ վայրի՝ ի կոչել Աղաչելն զԱչնեթօր՝ ածաստարեալ ընդ յառաջ նորա իսոնարհեալ անկաց յերկիր։ Աղաչեցեալ Աղաչելն՝ ի տեսանել անծանօթի ումեմն՝ ի սոյն դրութեան. ասէ ցնս։ Օ՞ի նչ խնդրես, պատասխանեցի նմա, կեանս։ Քանզի ոչ կարեմ ես ապրիլ. եթէ ոչ ներիցես, զի հետևիցիմ Աչնեթօրի, որ է ընդ քեզ։ Ես եմ որդի մեծին Յուլիսի՝ առաջնեալ իմաստնոյն Թագաւորացն Յունաց, որք տապալեցին զամբարտաւանն քաղաքն Տրոյեայ. հուշակելոյն՝ ի բոլոր Աշխարհ։ Ոչ ասեմ քեզ զծնունդն իմ առ՝ ի պանծալ. բայց միայն առ՝ ի ներքաղդել քեզ զԹուրքի ինչ ապիրք ջանիւն իմով։ Որոնել եմ զհայրն իմ ներքամ ծովու ունելով ընդիս այն այր, որ էր վասն իմ այլ ինն հայր. սակայն բազում ձախողակ առ՝ ի յարտաքարդել զյաբիս իմ՝՝ եթարձ յինէն և գերեաց քեզ. Ներեա՛ ուրեմն զի և ես լինիցիմ նմանապա գերի քոյ։ Եթէ ձշմարիտ է թէ դու սիրես զարդարուն. և գնաս՝ ի Աթեաս ուսանիլ զբանիս բարեդոյն Թագաւորին Աչնեսի, ուր խաստացուցանեն զսիրտ քոյ բնաւ՝ ընդդէմ հառաչանաց և արտասուաց իմոց։ Տեառնէս ահա որդի Թագաւորի միոյ՝ գնացեալ՝ ի խնդրել զծառայութիւն միայն ակնկալութեի նէր. որ յայլում՝ նուաստ կամեցաւ մեռանիլ՝ ի Աթենիա, առ՝ ի վատարել զգերութեի. բայց նախկին ձախորդութիւնք նէր՝ ոչ էին, եթէ ոչ՝ ի տակաւ զգայմանէ և՝ ի Թշնամանաց բազմին. խակ այժմ երկընչի յոչ կարելոյ լինել ընկալեալ՝ ի շարս գերեաց։ Ո՞վ Աչնք հայեցարուք՝ ի չարիս իմ։ Ո՞վ Աղաչել՝ ի միտ այծ դու զԱչնես (ժ) որոյ հիանալի իմաստութեան. որ և դատելոյ է զմեզ երկոսեանս՝ ի Թագաւորութեան Փլութենէ։

Աղաչել հայելով յիս քաղցր և մարդասէր ակամբ՝ տարածեալ զձեռն իւր յարոյց զիս, ասելով, չեմ անտեղեակ իմաստութեե և հնորհացն Յունաց, Աչնեթօր ունի պատմեալ ինձ քաղցիցս՝ Եթէ ո՞րպիսի վտանգս ստացեալ է՝ ի մէջ Յունաց. և որքան համբաւ քաջութեե նորա տարածեալ է առ ամենայն ամբոխս արևելեան։ Հետևեցայ ինձ որդի Յուլիսի, ես եղէց հայր քոյ՝ մինչև գտանիցես զայն՝ որ տուեալ է քեզ կեանս։ Օ՞վ եթէ ոչ եղէց՝ ի դուռն շարժեալ վասն վտանգ հօր քոյ՝ և վասն ձախորդութեց նորա և քոյ. սէրն զոր ունիմ վասն Աչնեթօրի՝ դրաւէր զիս հպատանալ վասն քոյ։ Խրաւիէ զի գնեցի զնա ունի զերի, բայց ունիմ զնա ունի հաւատարիմ բարեկամ։ Աղեթեն՝ որոյ արժեցաւ՝ նա ինձ, արար ստացեալ առաւել սիրելի և առաւել պատուական բարեկամ, զոր ունիմ՝ ի վերայ երկրի։ Գտի՝ ի նմա իմաստուն և պարտիմ նմա վասն այնց ամենից սիրոյ՝ զոր վասն առաքինուե։ Աղե այսմիկ կեսոր ապատե նա՝ նմանապէս

(ժ) Աչնես՝ որդի Յոսպինէոսի և Հիպոդեմ՝ Դստեր Աքքինոսի Թագաւորի Փիեռացոց. որ եղեալ նահապետ Ազգաստացոց. և ըստորոտ էր յոյժ ոսկիով չհասկերայի ինչ՝ Փլատեսն ընտրեցաց զնա պատուոյ աթոռոց։

պես չլինիցես և դու, ոչ ինչ խնդրեմ ես ՚ի միոյդ և ՚ի միւսոյդ, եթէ ոչ զսկզբան ձեր։

՚Ի միում վայրկենի անցի ՚ի յոյժ դառն ցաւոյ՝ ՚ի յոյժ առաւել զուարճ ուրախութիւն, որքան և կարելի է մարդկանց մահկանացուաց զգալ։ Տեսանէի զիս փրկեալ ՚ի զարհուրելի յորոգայթէ, մերձենալով յերկիր իմ, և գտանելով օգնութիւն՝ առ ՚ի վէր դառնալ անդ։ Ձաշակէի զմխիթարութիւն լինելոյ ընթեր առն միոյ՝ որ սիրէր զիս ահա՝ ուան զուա առաքինութեան, վերջասէս գտանէի զնմա, գտանելով զԱհնթօր՝ առ ՚ի ոչ և թողել զնա։

Յառաջեաց Ազայէլ զէպ առ ամէն ծովու, և մեք հետևեալ նմա մտաք ՚ի նաւ, և թիաքարշք մեզնաբար հերկէին ջուրն։ Թևեթև զեփիւռ մի խաղայր յառաջաստի մերում, և քոյոր նաւն ոգևորել ընկալեալք քաղց րիկ շարժմունս։ Ազգին Ալարոս՝ աներևութանալը փութով. և Ազայէլ անհանգուրժ գոլով ՚ի գիտել զնեղբին խոկմունս իմ։ Հարց զիս եկել զոյն։ Պատգի նմա անխարեբար և հարազատօրէն. Թէ որպիսի՞ վտանգից երիտասարդութիւն իմ՝ ատելդնալ էր զիս, և զպատերազմն՝ զոր ունէի կրեալ ներ իւմց ինքեան։ Յանդգնատեալ նորա զազրանալով յախտէն, ասաց զբանս զայսոսիկ։ Ո՞վ Ահնիւս ճանաչեմ՝ զկարողութիւն քոյ՝ և որդւոյ քոյ. և ծխեցի զկունկս ՚ի վերայ սեղանոյ քոյ. բայց ներևա՝ եթէ անարդեմ՝ զազիր վավաշոտութիւն ընակչաց կղզւոյ քոյ. և զգարշ լրբութիւն նոցա՝ որոյ ոճնախանձն զնաբակատիս քոյ։

Յետ այնորիկ՝ սկսան զրուցատրել ընդ Ահնթօրի զնոյն նախկին ներ գործութիւնն՝ որ կերտեալ ունի զերկին և զերկիր. զնոյն անվազման և ան փոփոխ լուսոյն՝ որ հաղորդի ամենեցունց լծաղց բաժանելոյ. և զնոյն ամենաբաձր և ընդհանուր ճշմարտութիւնն՝ որ լուսաւորէ զիմ միտս, որպէս արեգակն՝ որ լուսաւորէ զիմ մարմինս։ Ըարակիչն նաեւս՝ եթէ այն ամ րո՝ որ ոչ ունի երբէք առեալ զնոյն փայծառ լոյսն, է կոյր մի՝ որպէս կոյր ՚ի ծնէ։ Ընդուցանէ զկեանս իւր ՚ի մէջ մառախլապատ գիշերի, նման այնոց ամբոխից՝ զորս արեգակն ոչ լուսաւորէ ամենևին մինչև ցբազում՝ աւուրս տարւոյն։ Հաւատայ այնպիսին դոլ խմաստուն, բայց է անզգայ։ Հաւատայ նա տեսանել զիմ՝ և ոչ տեսանէ ինչ, և ստեպ տեսանել զոր տեսանելոյ չինչ։ Ընդառաջել և՝ ոչ տեսանէ, եթէ ոչ՝ խաւար և ստակասպաս լոյս, եթէ ոչ՝ ունայն ատեղերս, եթէ ոչ՝ երևակայութիւնս, որք ոչ ինչ ունին իսկ ութիւն։ Ըզդարև այնպիսի են համայն մարդիկք՝ որք հակեալք և ընկղմեալք մտաք են ՚ի զգայական հեշտութիւնս, և յերևակայական հրճուանս։ Ընդ ոչ զոր բնաւ ՚ի վերայ երկրի ճշմարիտ մարդ, բայց ՚ի նոցունց՝ որք խորհին՝ սիրեն՝ և հետևին նոյն յաւիտենական բանական ճշմարտութեան։ Ո՞վ նա է որ ազդէ ՚ի մեզ մինչ մտածեմք զգաթիս, և նա է որ ըմբռնէ և կասէ զմեզ յորժամ խորհիմք զչարիս։ ՚Ինամանէ ընկալեալ ունիմք զայս բանականութիւն, և զկեանս. և է նա որպէս ոսկևանոս մի լուսոյ. և միտք մեր փոքրիկ ազգիք՝ որք եղանեն և վերադառնան անդ ընկղմիլ ՚ի նմա։

Թէև որքան տակաւին ոչ իմանայի ես կատարելապէս զիմաստութէ այսոց բանից, սակայն ոչ միայն ՚ի ձայնակելոյ՝ ոչ դիտեմ որպիսի քաղցրութիւն՝ պարզ ինն նուրբ իմայականութիւն։ Ընդունակեցին նորա ապա խօսիլ զհեղինակութենէ ածց, հակայից՝ բանաստեղծից. և զոսկեայ դարոյն, զչքնհեղեղէն, և զնախկին պատմութենէ մարդկային ազգի. նաև

զուտ

զ Ասպէլ գեղոյն, (ի) ուր ընկղմին հոգիքը մեռելոց. զյաջիտեղնական ասեղ
ջանաց, որ ե պատրաստեցեալ վասն չորից իներ թանձր խաւարին առ
առաւօտ։ (լ) և զնոյն երկնային խաղաղութենէ՝ ուր հրաժարին արդարք ի
դաշտին Էլիզէի, թարց երկիւղի կորուստանելոյ բնաւ։

Մինչ Աստուած և Մեհեթօր խօսակցէին զայսպանիկ, տեսաք զԴրքինա
ծածկեցեալս իբր յոսկւոյ և ի կապուտակեայ ծիրանւոց, որոց ի կայտառել
երեսաց՝ վերամբառնային բազում փրփրալի կոհակք ալեաց։ Ծնկեն նոցա
պային Թրլիմօնք՝ հնչեցուցանելով զփող՝ ընդ որոյն Հանքէիւ իւր
եանց, որ շրջապատեալ էին զկառս Աստիւրիրիէ՝ (խ) ըմեաք ի ծովային
ձիոց յառաջել սպիտակագոյ քան զձիւն։ Ընդ պատուական զգեստ
Թողուին զինի իւրեանց գերկար շարիս ի ծովու։ Աջք նոցա կին բոցա
պայլք և բերանք նոցա ծխալիր։ Կառք ուծուհւոյն էր ի միոյ Հանքէէ,
(յ ի մեծ բազուկ յոտոյէ.) հեծեալ սպատկերաբաճ քանդակեալ և
ունէր փայլուն թիւնս մի առաւել քան զփղոսկր, որոյ անիւքն էին յոսկ
եայ. և Թռչիւր Թէ Թռչէր ի մակերեւոյթս ջուրց Խումբք Յաբերժա
հարսից պատկեալ ծաղկամբք բազկին խաւռն ի յետուստ կառաց. որոց
դեղջուկ վարսք կախեալք ի վերայ Թիկանց նոցա՝ ալեծփեալ խաղային ընդ
սխորժից փչման հողմին։ Ուծուհին ունէր միով ձեռամբ զոսկեայ գայիսոն
իւր՝ առ ի հրամայել ալեաց, և միւսովն առանէր ի վերայ ծնկաց իւրոց
զփոքրիկ ծծիս Փալմօն որդի իւր՝ կախեալ յատեանդ իւրոց։ Ընդ սա պա
ծառ՝ քաղցր և վեհմախառ. որ փախուցանէր զհոգւոն փքաբերս և զամ
խաւար ախկոծութիւնս։ Թրլիմօնք (ծ) առաջնորդէին ձիոց՝ որք
ունէին ոսկեզօծ պախուրցս։ Մեծապոյն առաւաստ միոյ ծիրանի՝ փող
փողեալ կոհականաց ի մէջ օդոյ, ի վերայ կառապ ուծուհւոյն, և էր
հիւսուածոյեալ ի շնչմանէ բազմաւեթեան Թեթեւ զեփիւռէ, որք բանա
բարէին մեզ զեա հնչմամբ իւրեանց։

Երեւիւր նաև ի մէջ օդոյ Ինոլէ (կ) ըղտասկեալ անհանդիստ
և ցասուցեալ. դէմք նորա խոտա, և ակռաման, ձայն նորա սպառնալի,
յօնք նորա դժնդակք և վայրագագիք, և աչք նորա լի ի մահին և դժնեայ

բո

(ի) Ա-ուլէ գեղ. անուանեալ եղեւ ի Պուենոսայրոս Էյրէս, ի Յոյն բարբառ,
որ նշանակէ Ա-ուլէ, այսինքն՝ հոտացուցիչ. զանազ յեռնէրսին ինչ՝ զնոսա այս
բառանաց դիտողութեանն անդրէպ։

(լ) Տարտարոս, է փեղի ինչ ի դժոխս՝ ուր ջարդ էնին պանդխտաբար։ Ընդհանրա
եղեւ ի Յունաց այսու բառիւ, որ նշանակէ ազգանուն իսկ ընդհանրական, նշանա նոյ
նակի գրողացն ասոցունս ի գործս։

(խ) Աստիւրիրիէ, գուսպ Ասիացոյց և Տացեից, կին Նէբեգունի, և Աշուհի
ծովու։

(ծ) Թրլիմօն. աշ ծովու. պարկ Նէբեգունի և Աստիւրիրիէ. բանասացքն
ասեն՝ ինչ նա է ծովն Նէբեգունի, և նէրէյացոյցանին ի մարդ մինչև ցպորան,
որոյ ի վայր մարդոյն էղեալ ի յուկն՝ պատմէ պէրեոյ. և ասեն զնոսա ոտս
ձիոցն ձկոյ. ականելով ինչ ի ձիացն Հանդ. այսինքն՝ ոտատ ի նոյ և ծուր
նեալ պէտ ի փորձ աշէ վասն փողոյ։

(կ) Ինոլէ. ասէն Յունականքն և Հռոմայեցիք, գնացեալ Էնէասայ Տրոյեացւոյ, քանա
զեղջ ատրճեալ են զնա աշ հողմոց, ըստ որպիսութեան էղանութեան։

քոյդ. որ պահելով ի լռութեան զաստաշունչն Աքովբելոն, հալածէր քոյդ զամպս: Ընհամար Պալէնայք. ցի՝ կէտ ձկունք, և ամ անձռուն պլանդակ ծովայինք՝ երանելով ի վեր ի խորոց անտի յայրէ իւրեանց՝ առնէին ընդամէնք հասուն և անդրահասուն դառն ալեաց, առ ի առ. առնել զձծուկին:

Վերջ Առաջին Գրքոյ:

ԳԼՈՒԽ ԹՎ

ՀԻՆԳԵՐՐՈՐԴԻԳՐՔՈՑ.

Թագաւոր պարսից ինչ ի ժամանակին ի Սպեհան՝ լսեաւ, եւ ի սոյնմանէ ծագեաց նոյնոյ իղձոյ՝ ուրանալ զհիւսէն, զոր ի ջրոցէն, զի ի տարեալ զնոսա զերծցէ, եւ Սպեհացւոց հարցուալ վրէժխնդիրէր լինել արեան որդւոց՝ հարիւրերիցն զոր խոչէր ամենեքեան։ Եւ զինչ քաղաք անհաճոյանալիանց՝ ձոյլ անել էին ընծայել զայլ ծառ ծագաճոյ։ Ընծայեաց ծագեաց ինչ ոմեակս նմանս ի ծողովն նոցա՝ վերընձիւղել զյաղանաձուքեանն ի զանազան տեղեացն քաղել ի Միջոսէ ի գիւղս օրինաց երկրոյ։ Եւ ինչ ոչ ոքեան ձեղուանէ գոյացեալ իղձոյն՝ և հարցան սմանէ հարցուածս զանազան զինչ ի ծագաճոյ երկրէն, պատանելով զնմանազանութիւնն երկրի։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒԼԱՄԱՑԻ

Գրեալ Հիմնիսոյ։

Ընդ հիացեալ էաք յայսմիկ տեսարանի, ճանաչել սկսաք զլերինն կրետէ, (ա) առնելով տակաւին բաւական ձգունս ի զանազանել զամպս երկնից՝ և զլուրս ծովու։ Տեսանէաք փուքանդս զդազաթի Խոտ լերինն, որ ամբառնայր ի վերոյ ալոյ լերանց կղզւոյն, նման ծերպագոյն եղջերուոյ՝ ներս անտառի՝ բարձրացուցանելով զճիւղահերձ եղջիւրս իւր, ի վեր գլխոյ մատուռ այծեմանց որք հետևին նմա։ Սակաւ առ սակաւ առաւել յայտնապէս տեսաք զներկայնայարս առաջի աչաց մերոց իբրև զվայելուչ հանդիսարան մի։ Ընդ որքան երկիրն Ափրոսի երևիւր անդրադէպ և դանցառեալ՝ այնքան առնոյ կրետէ տեսանելիս արդասաւիր և զարդարեալ ամ պտղովք վանն աշխատասիրութեամբ բնակչացն։

Տեսանէաք յետ կողմանն՝ զգիւղօրայս բարձրս կազդուրեալս, և ըզ շրջապատս պարսպացն ամրոցաց՝ համահաւասար իբրև քաղաքաց՝ լցեալ շինուածովք. նաև զքաղաքս մեծաշուքս փառաւորանս կառուցեալ։ Ապ զամենայնսդ զարտ ինչ՝ ուր ձեռք ջնջակիր գործաւորաց չհպէր մեծաւ. զի առ ամենեսին խովն լծոզեալ էր վխորագոյն հետս։ Փուշ և տատասկք, և այլ ամ վայրենի խոտք և բոյսք՝ որք անօգտաբար ծածկեն զերկիրս, անճա_ նաչելք էին յերկրի այնմիկ։ Ձայիք ախորժանօք ի խոտս ձորոց, ուր երամք կովուց բառանջէին ի մէջ գէր արօտից՝ առ ընթերս աղբերց։ Ընդ ոչխարք արածէին ի վերոյ զառ ի վայր բլրոց խայտալով։ Ի այնատարած դաշտին ծածկեալ ի նոտրաբողբոջ հատից՝ ձնեղէն գիսրեամ պարգեւս՝ առատին Աերեի։ (բ) Ընդ վերջնոյս լերինք զարդարեալք ի թփից և յոտկուզոց խա_ ղողոց միոյ նորոգ գոնեարձրեցելոց, խոստանային մշակացն զքաղցր ընծայս Պաքքոսի (գ) առ ի մեղմացուցանել զվիշտս և զչխատանս մարդկանց։

Ընդ հեղիօր լինելով յայսու նաւագնի ևս ի Կրետէ, պատմիր զամ զրոյս դիտակ, ասելով. այն կղզի հիանալի ամ օտարականաց՝ և հռչակաւոր վա_

ի՛ բոլոր

(ա) Կրետէ. Ներկայումս Կանդիա։ Կղզի Միջերկրեայ ծովու, հարաւակող Եւրոպ ընտանեաց կենաց։ Ի սոսկալ հարկիւ չորեքտ։

(բ) Աերեի. աճուկի յորենոյ և ոլոռոյ։ Այս է որ ոտոյդ մարդկանց հեռուէն երեւիլ. գոյ ըստ այսոսկ պիտանի էղեալ ժամանակ ճանապարհորդելոյ ընդ Պահրայն։

(գ) Պաքքոս. Տիոնոսոս ի Յունս անուանեցին զընծուրիչ գլխաւոր գործառուիչ ազոխ, որպէս ըստ ճանապարհորդելոյ՝ ի յոյժ հիւսուածոց երկիրս, և արդիսոսկ պանելոյ զայգին և վաճառելոյ զգինի՝ ոս ոտոյդ։

խըրոյ հարիւր քաղաքաց, բուժանէ Թագոյ աշխատանաց զամ բնակիչս նոցա
ոչբան և իցեն անհամարք. Հրանդն երկիրն ոչ պատրի երկաթ ի քաշ-
խելոյ զբարիս իւր այնոցիկ՝ որք գործեն զնա. Ընդհակառակ լանջքն նորա ոչ
կարեն տակաւնաև. և ոչբան առաւել իցեն մարդիկք ի քաղաքի միում,
միայն Թէ իցեն աշխատասէրք. այնքան առաւել վայելէին զառատութիւն,
ոչ գոյով հարկաւորութեանց ամենևին լինել յաշխարհս միոյն ընդ միւսոյն:
Հրանդն երկիրն՝ մայրս այս բոլոր բազմացուցանէ զպտուղս իւր ըստ Թուոյ
որդւոց իւրոց, որք արժանաւորին պտղոյ նորա վն աշխատանաց իւրեանց:
Անախտաւութիւն և ապահովութիւն մարդկանց՝ են միջնակ ազբիւրք Թըշ-
ուառութեանց իւրեանց. Մարդիկք կամին ունել զամ, և անկանին յո-
ղորմելութիւն վասն չափազանց ըղձից իւրեանց. որք եթէ կամիցէին ապ-
րիլ չափաւորապար՝ և բաւականանայցէին շատանալով վասն ձշմարիտ հար-
կաւորաց, ոչ սահմանին առ ամենևին առատութիւն՝ Հանդուրժութիւն՝ հաս-
ձայնութիւն՝ և խաղաղութիւն:

Ընդ ահաւասիկ այն՝ որ զԱրնեօս առաւել խնամատուն և յոյժ բարե-
գոյն ի Թագաւորաց՝ եղև վերահասու. Ընդ այն ամ զորս տեսանէք առա
ջնել հիանալի Հնոցը կղզւոյս՝ են պատուք օրհնաց նորա: Արդութիւնն՝ զոր
տայ առնել մանկանց, ընծայէ զմարմինս առողջ և ուժեղ: Այ տրժին նորա
Հնախկին հասակի իւրեանց՝ շատացեալ ողջամիտ, և աշխատասէր կենդա-
միով. Թուոյ նոցա Թէ ամ հետզհետէ Թագաւորացուցանէն զիւրս՝ և զմար
տին: Ասան և ոչ առաջադրեն երկիր գոյ լինն ախորժ ինչ, եթէ ոչ՝ առ
Հելենիկ անյապաղելի վասն առաքինութեան, և առանձին բազում փառս:
Ասա ոչ առնանի քաջութիւն միայն ընդհանարհելոյ զնոսա Հ ի մէջ վասն-
գաւոր պատերազմի, այլ նաև ոսնակոխել զառաջիկ Հնձ հարստութիւնս՝
և զանձելի հեշտութիւնս: Ասա պատճառ լինին երկիր կերպիւ ախորք,
որք ներհիւք են Հ իմէջ այլոց ամրոխից: Ի յոյնքն՝ ապերախտութիւն՝ մոր
դահաձութիւն, և ազահութիւն:

Այ ասն անափառութեան և իզարարոյութեանն՝ ոչ գոյ ընդ ամ հարկա-
ւորութիւն անհնարառնելոյ. քանզի սորա անձանօթք են Հ ի Արեաւ: Ընդ
նեքին աշխատին, և ոչ ոք մտածէ հարստանալ. իւրաքանչիւրն հաճասոյ
գոյ բաւական վարձատրելոյ յաշխատանաց իւրոց, վասն զի զայրը և բարե
կարգեալ հնձի միոյ յորում վայելէ Հ ի խաղաղութեան զառատութիւն
այնց ամենից, որք ձշմարտապես հարկաւորք են կենաց: Ասա ոչ ներհակ
լինի, ոչ պատճառական վհատութ և կարասեաց, ոչ վատաշուք հանդերձից,
ոչ հեշտալիր խրախճանաց, և ոչ ամենևին պակասից: Ոչ գնեա սորա են Հ ի
նուքը ասրեղինաց զարմանք գործեալ, այլ բոլորովին հասարակ և
առանց զարդուց նաշղից: Ընդ խորհիկ ոչ գոյ ժուժ կալք, այ՝ համասաք
և առողջարարք. և բնակն սակաւ գինի: Ուղևորք պատրաստութիւն ընդե
րեաց սորա՝ Հ ի մաքուր և ապխտակ հաց, հանգերձ պտղովք՝ զորս ծառք ըս-
ինքեանց բնականաբար ընծայեն, և կաթն խաշանց իւրեանց: Առաւել և
եթէ կամ՝ լինի, ուտեն սակաւ ինչ հասարակ կերակուրս, Թարց ձարպա-
լիր արգանակի: ՃաՀ ջանան Հ ի պահպանել զօրեղ և լաւագոյն եղինս
արջառոց իւրեանց, առ Հ ի լաւ ևս ծաղկեցուցանել զՀողագործութիւն:
Տունք նոցա են յբստակ դիւրահանդիսաք՝ յարմարք և վայելուչք, բայց
առանց զարդուց: Անճաշուք կառուցմանց՝ ոչ են անաւերակք, բայց
վերապահեն զնոսա միայն՝ վասն տաճարացն ածց. քանզի մարդիկք ոչ հա

մար

մարձակին ունել առնն նման այնց անմահից։ Այլ երջանիկ մեծագոյն բարիք Արեստացուց են առաջնութիւնք, զօրեղութիւն՝ քաջութիւն՝ խաղաղութիւն՝ և միաբանութիւն ընտանեաց. ապատութիւնք ամ՝ քաղաքացւոց, արհամարհումն աբեղծութեան, կրթութիւն աշխատանաց, սակաւութիւն ծուլութեանց, կիրառումն առաքինութեանց, հպատակութիւն օրինաց, և երկիւղ արդար ածց։

Հարցին նմա, յորմէ կայանայ իշխանութիւն թագաւորին։ Պատասխանեաց. թագաւորն կարէ զամ՝ ի վերայ ժողովրդոց. բայց օրէնք կարեն զամ՝ ի վէր նոյն։ Ունի նա ինքնակալ կառավարութիւն առնել զբարիս, բայց զձեռս կապեալս առնել զչարիս. քանզի օրէնք ցանձնեն նմա՝ որպէս առաջին պատճառական աւանդ՝ զբոլոր զամբոխն, ի պայմանի՝ զի լինիցի հայր բոլոր հպատակաց իւրոց, և կամիմ, զի մի միայն այր մի՝ ծառայեսցէ իմաստութեան և բարեկարգութեան իւրով՝ վասն երջանկութեան բոլոր մարդկանց, և ոչ թէ բոլոր մարդիկք ծառայեսցեն ողորմելութեան և նենգ աշխատանաց իւրեանց, ի մարդելու զնել զկպարտութիւն և զվատկութիւն միոյ միայնակ մարդոյ։ Թագաւորն ոչ պարտ է միտել իրիք իրաց հպատակաց իւրոց, առաջին քան զայն՝ որ հարկաւոր լցէ, կամ՝ առ ի օգնել նոցա իւրոց աշխատաւիրաց գործոց. կամ՝ առ ի տագաւորիլ ամբոխին զպատիժ այնորիկ՝ որ պարտ է պահպանել զօրէնս։ Նաց յայտնեսցէ պարտ է թագաւորին լինել նաև առաքել ժուժկալ. առաքել թշնամի հեշտութեանց և առաքել զոյշ հպարտութեանց և անբարհամարհութեանց՝ քան զայլս։ Այլ պարտ է նա ունել ամենեքին առաքել հարստութիւն և հեշտութիւն. բայց առաքել իմաստութիւն՝ առաքինութիւն՝ և վարս քան զայլս ամ։ Արտաքուստ պարտ է լինել պաշտպան հայրենեաց հրամայելով զօրաց, և ի ներքուստ դատաւոր ամբոխին, առ ի ընծայել զնոսա լինել բարիս՝ փխտեղս՝ և երջանիկս։ Այլ ոչ արարին զնա թագաւոր բնաւ վասն իւրոյ ինքեան, այլ առ ի լինել մարդ ամբոխին։ Այլ պարտ է առ ամբոխին՝ զիւր բոլոր ժամանակն, զիւր բոլոր ջանն, և զիւր բոլոր սէրն։ Այլ ոչ է արժանի թագաւորութեան՝ մինչև ոչ մոռացեալ ինքնին՝ դիցէ զանձն լինել զոհ. վասն բարեաց ամբոխին։ Այնոսա ոչ կամիցաւ զի որդիք իւր թագաւորեսցեն վինի ինքեան, եթէ ոչ՝ պայմանաւ, զի թագաւորեսցեն հետևելով պամ՝ վիրայ առացեալ օրինացն։ Հանդերձ առաքել սիրէր զամբոխն՝ քան զորդիս իւր։ Այ այսու իմաստութիւն ընծայեցաւ ի Արեստացիս լինել պատիս կարօղս՝ և երջանիկս։ Այսու բարեկարդութիւն նախնացոյց զիւրոս հասոյն ակ բարեաղաց, որ կամիցան ծառայեցուցանել զամբոխն՝ վասն իւրեանց յաւուկ անափառութեանց։ Այ երջանիկս վասն իւրոց ուղիղ դատողութեան՝ արժանաւորեցաւ լինել՝ ի դիմոս՝ ինքնակալ դատաւոր մի ոք ոչ։

Այնչ խօսէր Այնէթօր այսպէս՝ մերձեալ՝ ի կղզին՝ տեսաք զՏէսալէի, զոր Արբրինեան, ձեռագործ հանճարեղ Ջութրաբաւետին Տէսալէի, (դ) զոր ունէր համանմանութեամբ Արբրինեանն՝ զոր տեսեալ էաք

(դ) Տէսալէ. որպէս Այնէօնի և հայր Իտալի, յոյժ հռչակաւոր քաքաւարաբէս. ըստ եաէ ընծայուիւն Այնէնի՝ էին՝ ի պատճառ Այնօսի, որոյ հրամանաւ սրսր ծոյն հռչակաւոր Արբրինեան, այնուան սրհիսուիշ և այնուան շրջապատյ ձեռվ, յորում դառնօղ ոչ ևս կարէին երևանել։ Այնք եղև նոյն ինչն քանդակիչ ընդ

Իտալ

յԱրդիսատաս։ Եւ ահա ՚ի ղրկելն մեր զայն զԵղեսիկ կերտուածն՝ առեալք ամբոխին ծանկիլ զիջերս ծովու. որոց ՚ի հարցանել մեր զառիթ պատճառն շտապելոյ արշաւանաց. ահաւասիկ ասեն՝ զոր Նաբոքբաթի անուամբ կրեսասցի ոմն պատմեաց մեզ։

Ասացեալ որդի Տէվքալիոնի՝ Թառն Մինոսի՝ ասէ ցմեզ, գնացեալ էր ևնա ոմն զայլ Թագաւորացն Յունաց՝ ՚ի պաշարումն Տրոյիոյս. և զկնի կործանման քաղաքին այնորիկ՝ արար զառաջաստս առ ՚ի վերադառնալ ՚ի Կրետէ։ Ապա գոլով ալէկոծութենէն այնքան ստասիկ, որ նաւապետ նաւուն՝ և այնոքիկ ամենեքեան որք փորձառեալք էին նաւարկութեան. ան դառնալէ հաւատացին նաւարեկութեան իւրեանց։ Ուրացանչիւր որ տեսանէր բացեալ զևորս ծովու ՚ի կլանել զինքեանս, և իւրաքանչիւր որ ոչ այլոց դառնապէս զիշխանութեան կորուստ իւր։ Ոչ յուսալով գոնէ զարամալիք հանդիստ հոգւոցն այնոցիկ՝ որոց մարմինք ընկալան զգերեզման, յետ անդրանցանելոց նոցա ՚ի դէսն Ալթիքս։ Ասացեալ զայն՝ և գձեռս ամբարձեալ յերկինս՝ կոչէր զԱնէդուն։ Ով կարօղ ես (աղաչակէր) դու որ ունիս հոգսերութեան ծովու՝ հաճեաց ՚ի լսել ապերջանկիս միոյ, եթէ արասցես ինձ վերատեսանել զԱրեաս զերծուցանելով ՚ի չար բռնութենէ հողմոյ, զոհեցեալ քեզ զնախկին անձն՝ որ ներկայանայ առաջի աչաց քոց։

Յայսմիկ միջոցի՝ որդի իւր գոլով անհանդուրժ ՚ի տեսանել զհոգի իւր՝ աճապարէր գնալ ընդ յառաջ նորա, փարիլ զնովաւ, ոչ գիտելով ապերջանկին թէ արշաւէր ՚ի հորուստ իւր։ Օրն ծագեալ հօրն յայլեկածուէ՝ հասանէր առ բաղաքն Նաբահանպիտան, շնորհակալ լինելով Անէդունի ՚ի լսել ուսոյ իւրոյ. բայց փութով զգայ թէ՝ ոչքան թշուառելի էր ուխտ իւր։ Նախատեսութենէ մի թշուառութենէ երկեցուցանէր գնա հասանել ՚ի աչս իւրեանց, և սպասաւիրն հայիլ յայն՝ զոր ունէր առաւել սիրելի ՚ի վերայ երկրի։ Այլ անգութն Անէմէսի (ե) անուղղի՝ ածուէին՝ որ հակէր ՚ի պատժել զմարդիկս, և զեր քան զանձնասէն զամբարտաւան թագաւորս, դրդէր զՅունէհ պատժօղ և աներեւոյթ ձեռամբ միով։ Ոչհաս, և հայիլ թէ համարձակեցաւ ամբառնալ զաչս՝ տեսանել զորդի իւր՝ մնաց ցամաքել ՚ի զարհուրանաց, և աչք իւր ՚ի դէրեւս որոնէին զայլ ոք՝ պակաս սիրելի քանքան քան զորդին իւր. իսկ որդւոյն անկեալ զպարանոցաւ նորա՝ հղեգողորովին ապշեալ բառնալում՝ հայր իւր՝ ոչ բարբոք պատասխանելով խան դակաթութենէ իւրոյ՝ լայր անմխիթար։ Ա՛հ ցնա՝ ուստի գայ սոյն սերունդ քոյ ծով հայր իմ, զկնի պատանի անսերկայութենէ. գուցէ տհաճ ՚ի վերատեսանել զքեզ ՚ի թափառութեան քում, տալով խնդութիւն որդւոյ քոյ։ Օ՛ն նչ զործել է իմ, զի շղջեցուցանես զաչս քոյ տառ և անդ յերկիւղ տեսանելոյ զիս։ Ձայրն տանջեալ ՚ի դառնագին կսկծանաց՝ ոչ լինչ պատասխանէր. վերջապէս զկնի խոր իմն հառաչանաց ասէ։ Ո՛հ, Անէդուն, որպիսի ուխտ արարի քեզ յորում՝ արժողութեան երբաշխէ եղեր լինէ

Ուտ որդւոյն՝ գալով գիտենեցուցել զարդուն։ Այլ է գիտել զնախանձ զինեալ ընտելութենէն ոչ ըստ ճանապարհին՝ որ տանէր ընդ Ասիա. ուր՝ ասեն՝ հնուքսոս զինքսոսն ՚ի փախուստ, յորմէ կարծեցեալ մեռանել ՚ի Սիրենէ։

(ե) Անէմէսի. պատասխ Յատուկնէրէն ևԱնեսնիէն, (պաշտօնեայ հրեշտակապետութեան) որոյ պատկերանման յանգանաճարտ. ուստի պատճառ ի հռչակաւորել ՚ի Ասիա նոր. չեզնեալ հնագոյն չաղաւին։

յոլէկոծուէիե։ Տուր զիս յալէս և յասպառաժս՝ որք պատուիրեն ջանջա-
խելով զիս՝ եղերել զտխրալի կեանն իմ, և Թող ապրիլ որդւոյ իմոյ
Աղվ ձեզ անգութք ընկալարուք ահա զարիւն իմ, և խնայեցէք նմա, առ-
լով ապսպէս՝ քարշեաց զսուր իւր մեզ ինքեան, բայց նորա ամենեքին՝ որք
մերձ էին նմա կային զձեռս նորա։ Ծերունին Աֆրընիմ՝ լծորդման
ածց, հաւաստեր նմա Թէ կարէր հաձեցուցանել զԱնդրուն, Թորց առ
լիք մահ որդւոյ իւրոյ։ Խոստանայք քոյ՝ ասէր, լինիք են անխոհեմաբար.
ձեզ ոչ կամին երբէք պատուիրել անպիտուիէ. զդոյշ լիր առ ի ոչ շարակ
ցել ի աղաւնոս ուխտի քոյ զոյն՝ որ է ընդդէմ բնութեան, ի կատարել
գնաս։ Ատոր հարիւր եղինս յաէիտ սպիտակս քան զձիւն՝ առ Անդրուն,
հեղլով գարիւն նոցա՝ շուրջ զանգոռով նորա՝ պատակեալ ծաղկամբք, և
ծխեալ զանոյշ խունկս ի պատիւ ածց։

Ատոմինէ լսէր զայս ամ խոնարհեալ գլխով, Թորց առնելոյ պատաս
խանի. սակայն բարկութիւն վառեալ յաչս նորա և դէմք իւր դեղնագունեալ
եալ և սպակերպեալ. փոխարինէր յամենայնում բոպէի զոյն իւր, և դո-
ղային բոլոր անդամք նորա։ Ասայն կիտոջ՝ որդի իւր առէր ցնա, ահաւասիկ
եմ ահ հայր իմ, որդի քոյ պատրաստի է ի մեռանիլ՝ առ ի ցիջուցանել
զնձնե ծուլս, զի մի արկցէ զդարկութիւն իւր ի վերայ քոյ։ Անուանիմ
յօժարութէ, զի մանն իմ փոխանակելով զքոյդ, կեցցես դու. խոցեա
զիս ահ հայր իմ; և մի երկնչիր քնաւ՝ զառանել զիս որդի մի անարժան
քեզ, որ երկիցէ ի մեռանիլ վասն քոյ։

Այնժամ Ատոմինէ բոլորովիմբ արտքոյ ինքեան, և տէր ի ծուէնս պատա
ռեցեալ ի գժոխացին Աղբէոյ, (այ դատերց գժոխոց. որք են փոխանակ Յաէիք
ժահաբսից՝ դաշտին Ելիդէանց, կարդել ի պաշտօն ածց և ածուհեաց) ապ
շեցուցանելով զամենեսին՝ որք հայէին ի մօտոյ, մխեաց զսուրն ի սիրտ որդ
ւոյ իւրոյ. և արտաքաշեաց լի ծխով և արեամբ, առ ի մխել իսկական յաղիս
իւր։ Բայց եղև կրկին անգամ արդելեալ յայնոյանէ՝ որք շուրջն կային։
Ընկաւ որդին ներ արեան իւրոյ, և ատուէրքք մահու ծածկեցին զաչս նորա։
Եբաց նա սակաւիկ ինչ և ս ի լոյս, բայց ոչ կարաց պատահիլ, զի ոչ և ս
կարաց առնել իրրև գեղեցիկ շուշանի միոյ հովացաց, որ ի հատանիլ զե-
րանգեաւ յարմատոյն՝ անկեալ Թառամի, ոչ և ս կարելով կեալ, Թէ և
ոչ ունէցի տակաւին կորուսեալ բնաւ դնոյն գոհարէն դոյն, և հրճուելոյ
փայլուննութիւն. որ առ վայրկենութիւն աչաց։ Այն գունակ և որդին Ատո
մինէի՝ նման Թարմ և նորաբողբոջ ծաղկան միոյ, հատեալ եղև ի նախակին
հասակի երիտասարդութեան իւրոյ. որոյ հայրն վասն խարմանց սաստիկ
կսկծանաց սրտին՝ ոչ գիտէր Թէ ուր էիցէ, զի ինչ առնիցէ, և զի՞նչ պարտ
է առնլոցդ, շրջէր եղանակելով խելառաբար դէպ ի քաղաքն, և գուռայր
հարցանելով Թէ ուր էիցէ որդին իւր։

Այսմիկ վայրի՝ բոլոր ամբոխն խլձահարեալք ի յոզեալի տեսլենէ
մանկանն, և լի ցասմամբ ի բարբարոսական գործոյ հօրն, աղաղակէին.
Թէ ածք արդարք եատուն զԱտոմինէ ի ձեռս Աղբէոյ գժոխացնոց։ Ընդ բար
կութիւն խելառանց՝ յորդորեալ զնոսա ի զէնս՝ կալան իսկոյն զբերս՝ և
զբարկնս, զի անհամաձայնութիւնն լցոյց զբոլոր սիրտս նոցա մահացու
Թունով։ Աբեատցիք, խմաստուն կրեատցիք, ժառացան զհմաստութիւն՝
զոր ի նախնեացն այնքան սիրէին, և ոչ և ս վերադանաչէին զՀոռն խմաստ
նոյն Ամենօր։ Խարեկամք Ատոմինէի՝ ոչ և ս փրկութիւն ինչ գտանէ՝

ջալ նմա, եթէ ոչ տանել ի նաւն իւր. որոց մնալ ընդ նմա ինքեանք եւ ի ծախեան առ ուղիս ալեաց։ Վերադարձեալ Յովհաննէս առ ինքն՝ շնորհակալ լինել նոցա. որք առաջադրեցին զնա յիրիցէ միոյ՝ զոր ոտգիեալ էր արեամբ որդւոյ իւրոյ. ուր ոչ եւս կարէր բնակիլ։ Յոկ հողմոց առաջնորդեալ նմի դէպ ՚ի Խուխիրէ, զնացին հիմնել անդ նոր թագաւորութիւն երկրին Պաղնեաց։

Ընդ Վերնացուց ոչ եւս առնելով թագաւոր ՚ի կառավարել, յառաջադրեցին ընտրել զոմն՝ որ պահիցէ յամբողջութեան զօրէնս այդչն հաստատեալս։ Չէ ահաւասիկ հղանգակ՝ զոր ընկալան նոքա ՚ի սոյն ընտրողութեանն։ Ոլոր դիմաւորք հարիւր քաղաքացս համաժողովեալ ՚ի միասին սկսան մտաւածանել զոհս, և համագումարեալ բոլոր գիտնոց՝ յաչէտ համբաւաւնակաց՝ մերձակայ քաղաքաց, ՚ի քննել զիմաստութիւնս այնոցիկ՝ զորս կարծէին արժանի հրամայելոյ. պատրաստեցին ընդհանուր Խաւարոնս, յորում ամենեքեան որք կամին հրամայել՝ մասնիցեն։ Քանզի զի կամեցան տալ զարժանաւորութիւն թագաւորութեան այնմիկ անձին՝ ոչ դատիցէ յաղթող այլոց ամենից, եթէ քաջ մտաց՝ և քաջ մարմնոյ քաջութեան. կամելով ունել թագաւոր մի՝ որ էցէ անձամբ զօրից՝ քաջ և երագ. և հոգւոյն զարգարեալ իմաստութիւն և առաքինութիւն. վայ և կոչեցին նաև զնմ՝ օտարականս։

Յաճախեցան զինն պատմելոյ զայս ամ հիանալի պատմութիւն, ասէ ցմեզ. փութայարուք ուրեմն և դուք՝ ոմ՝ նշդնէք, գալով ՚ի ժողովս մեր՝ դնել մարտս ընդ այլոց. եթէ ածք նախատահմանեալքն յաղթեալ նահապետին միոյ ՚ի ձէնից, թագաւորեսցէ յայսմիկ երկրի։ Եւ եկեալք նմա ոչ լինչ ըղձիւ յաղթանակութեան, այլ միայն վասն հետազօտութեան, առ ՚ի տեսանել զնոր մի այսքան գերազանց։

Ժամանեցաք ՚ի բակ առեալ առնի մի յոյժ լայնատարած, շրջապատեալ ՚ի թաւ անտառէ, և ՚ի մէջ բակատեղեացն պատրաստեցեալ ձիարձակ տեղի ինն մեծ՝ վասն մարտակցաց բոլորեալ ՚ի ճմեհատրոնէ. որոց յատակն էր ծածկեալ ՚ի գալար խոտոց, յորում դասեալք նստէին ամբոխն անթիւ ՚ի հասանել մեր անդ՝ ընկալան զմեզ պատուով. գոլով կրնաց ոտ ոգի մի ՚ի մէջ բոլոր ազգաց աշխարհի, որք ՚ի գործ ածէին զինքեանս ընկալութիւն, առաքել պաշտօնութեամբ և առաքել հանձարեղութեամբ՝ քան զամենեսին։ Որք և հատուն մեզ նստիլ. և հրաւիրեցին ՚ի մարտ. Խնդրեաց Պենեթօր ներուիլ վասն հասակի իւրոյ, և Պզայէլ վասն տկար առողջութեան. իսկ երիտասարդութիւն և զօրեղութիւնս իմ՝ ոչ ներէին ինձ հրաժարիլ։ Ելի արկանէի անդադար ՚ի Պենեթօր, առ ՚ի դիտել զդիմաւորութիւն նորա, և ՚ի գիտելն, զի բազմայր մարտի իմում՝ ընդունելի ուրեմն զհրաւիրմունս զորս առնէին ՚ի մերկանալ զգեստուց իմոց՝ հեղին զանպշ իւղս պաշտառս ՚ի վերայ բոլոր անդամոց իմոց, և խառնեցայ ընդ մարտիկս։ Ոչ էին յայտ կողմանց երէ՝ սա է որդին Յուլիսի՝ որ դայ առանալ զյաղթանակութիւն և զարժանաւորութիւն. քանզի յոլով ՚ի կրնաացւոց ոչք եկեալք էին յԱթաք, մինչ մնանուկն էի, ծանեան զիս։

Ականն նախ ըմբշամարտիլ։ Ոչ ոսացի ոճն իրք երեսուն և հինգ ամաց՝ գեր անցեալ երդ. ամենեցունց, ոչք խշտեցին մենամարտիլ ընդ նմա. և գոլով նա տակաւին ՚ի մէջ հասանդն երիտասարդական ուժոյ եթե իւրոյ, ունելով զբազուկս ամրաջիղս և երաւս, որ մինչև ցփոքր շարժ մնանա՝

զքա առնէք, երեւի ինձանուանք նէր, և էր առոյգ՝ լի և հաւատոք կապակցել
և զբերել. Ո՛չ թուեցաւ նմա արժան զիջանել յաղթել զիս, և հայելով՝ ի մա-
տաղ ժանկուէն իմ՝ համարձաւ խօսել. բայց ես յառ ոչինչ ընկալայցայ նմա.
Յայնժամ փակեցաք միմեանք, ձիւրով զմիմեանս՝ ինչպէս կորուսաւ հնչաւուն.
և եղաք թիկունք թիկան, ոտն ոտին, և բազուկք՝ ուսոցին, պատառեցք միմ-
եանս. իբրեւ քանիցս բռնադատել ջանայաք վերացուցանել զիմ հնամին
յերկրէ. Նրբեցաւ ջանայք յեղակարծել զիս դրդոլով յաջակողմանէ, և եր-
բեմն բռնաբարելով հրացուցանել՝ ի ձախակ ոտն, և միշտ կազդր ընդիս
պատէս, զրդեալ հարի զնա այնպէս ուժգնութեամբ՝ որպ ի՛ջք ծանրեալ՝ ան-
կաւ՝ ի վերայ աճապոյ և յարեալ՝ ի վերայ նորա՝ Ի զուր ջանայր ընտրա-
դնել զիս, զի անշարժ առնէի կալեալ՝ ի նեղքըդ իմ. Յայնժամ բոլոր ամ
բոխն աղաղակեաց, յորմէ ուրախ եղեալ Յուլիոս. Եւ Աղեսայինն հար
եաք ամօթի՝ օգնեցաք յինէն յառնել յերկրէ.

Ա՞որան Աենէի կամ Ձէսոնի, (զ) որ է բռնամբ մարանչել, եղև
առաւել ևս զժուարին. Փայլեամ առն միոյ որդի՝ ի Սամօս քաղաքէ՝
գոյով առացեալ բարձրագոյն հանճար ի՛ սմին ցեղ մարտի, բոլոր ամ-
ենեքին տեղի ետուն նմա, և ոչ ոք էր, եթէ ոչ ես զոր յուսայի յաղթել.
Նշար նախանձու՝ ի զբաղ իմ, և ապա ի կուրծս, որք եռուն ինձ՝ փսխել
զարիւն, և խաւար առնոյ ծածկեալ զաչս իմ՝ անկոյ կորուսեալ յինէն.
յարոյց զիս, և ոչ կարէի առնուլ զշունչ. Բայց կրկին զօրացայ՝ ի ձայնէ
Աենէադի, զոր գիշեր, ոմ որդի Յուլիոսի, Թողուս զբեզ յաղթել Սբրա-
մըտուածին իմ կրկին տուեալ ինձ ուժգնութիւն, զերծայ՝ ի կրկին հար-
մանէն՝ որպ ընդքդ անկանելոյ էի, և վինի՝ ի դերեւս ելանելոյ բաղմամբ
Սամօսացւոյն, որ՝ ի դուր բարձրացուցանէր զբազուկ իւր՝ յանկարծ ըմբռ-
նեալ եղև յինէն, ՝ինոյն կացուածիւ ի դուռ քանդի պինդ պատրաստիւք
հարկանել ինձ, ամբարձի յանկարծ զ Աենէն իմ, առ՝ ի հարկանել նմա
յաճէտ ուժգնութիւք. որպ՝ ի կամիլն խուսափել՝ կորոյս զհամակրութիւն
իւր, և եղև հարեալ որ և իսկոյն տապածեալ անկաւ յերկիր. Ատուկ
զձեռս իմ յարուցանել զնա, բայց նոյն վինքն թաթաւեալ՝ ի ՚ի՛ փոշւոյ
և արեան. աՀԺգին հարկալ ամօթի ոչ և ս կարաց վերանորոգել զմարտն.

Յետոյ սկսան արշաւանք կառաց, որք եղեն մանաւանդ՝ ի յաջո
զահութենէ բաղդին. Ընդհակ ցաւ ինձ առաւել փորձն՝ և առաւել քըն-
չունն, յաղագս թեթեւութեան անուանց. և ուժգնութեան ձիոց. Կալաք
զարշաւանս, և ահա ամպ մի փոշւոյ՝ վերացեալ ծածկեաց զ երկին. Թաղի
սկզբանն անցանել պլոց ընդ առաջ իմ. Նրբաստարոյ ինձ Ասկեդեմ-
նացի՝ անուանեալ Բրանթօր, Թողոյր նախ զայս ամենայն զինի իւր.
Արեւատոյ մի անուանել Ֆիլօքլէթ՝ հետեւ իւր՝ ի մօտոյ. Հիփօմնք ազգա-
կան Լաօմինէի, որ միթէ իսկ էր հասանել նմա, Թուլացուցեալ զպախուրցս
ձիոց՝ գոլոշայնելոց քրտամբք, էր բոլորովիմբ կախեցեալ՝ ի մէրոյ այծըմ
եալ վարսից նոցա, և շարժմունք անուանց կառաց իւրոց, էին այնքան սաս
թափիչք, որք երեքին որպէս Թևոց արծուոյ՝ պատատեալ գոն. Ո՛ւրաց-
եալ ձիոց իմոց՝ ամենայն առ ամենայն ընկալան զունչս, և Թողի կարի յետ-

(զ) Աենէի կամ Ձէսոնի. Գրողիկ ինչ յաղագս մարտի, որ էրեսի ինչ անկի շինեալ՝ ի
ինչոյ էլանից, պիտելեալ արբոյ, անցուցանելին՝ ի յիշոյ՝ հարկանել նովաց.

կոյս իմ, իբր համային գայնասիկ՝ որք արշաւեալք էին այնքան շտապանօք։ Խիստիւք ազգական Յուդիներէն՝ յաձախապարելն յոյժ զնոսա իբր՝ առաւել զօրեցեալ՝ ինոցունց անկաւ, և երարձ անկմամբ զոյս ոն իւրոյ՝ ի լեռնադաւորել։

Փոխիրէն յոյժ հակեալ կախեցմամբ՝ ի վարսից ձիոյն՝ ոչ կարաց ունել զինքն հաստատ, յոստուցման միոյ ձիոյ՝ անկաւ յերկիր, և նզև յոյժ երկայնիկ կարելոյ՝ ի վարսել զնա։ Բրանեօր տեսանելով աչօք չի ցաւումամբ՝ լինել իմ մերձ ինքեան, վերակրկնեաց կոչի առիպանօք զարշաւանս իւր։ Յորժամ վերակոչեր զնոսա, և երբեմն խօսէր ընդ ձիս իւր, առ՝ ի զօրացուցանել զնոսա։ Յերկնչէր, զի մի՝ անցեալ ընդ առաջ իւր, քաստորեսցէ ձիանք իմ բարձանք գոլով կառավարելոք՝ սակաւ էին յողնեցեալք, և մերձ անցուցանելոյ զնա։ Ասաւ ոչ այլ իմն ակնկալութեամբ ձեռայր նմա, եթէ ոչ՝ ի խաւփանել զանցս իմ, որ և առ՝ ի ընկալել զիս՝ եղ զինքն յորոգայթի՝ դիմել ընդ առաջ իմ, ուր և բեհեաւ անդէմ մի կառոյց խորոց։ ԵՒ ես ոչ մնացի զայլ ինչ, եթէ ոչ՝ առնել շրջան մի, առ ոչ պատաղել խոչնդոտութեան նորա։ Յե զինի բոպէի միոյ՝ հասս զիս ժամանել յերդ արշաւատեղւոյն։ Յայնժամ՝ ամբոխն աղաղակ երարձ, կրկին անգամ՝ ես յաղթանակութեամբ որդւոյ Յուլիոսի, ահաւասիկ այն՝ զոր ասէք սահմանեցին քաղաքորել՝ ի վերայ մեր։

Յետ այնորիկ առաւել ազնիւ և առաւել դիտուքն կրնատացոյց՝ տարան զմեզ՝ ի հնոպոյն՝ և սրբացուցեալ յանտագ մի, մեկուսացեալ՝ ի տեսութենէ պիղծ, այսինքն՝ ոսոխիկ, կամ արտաքին մնդկանց։ Ուր ծեր ասնիք զորս Աինոս կարդեալ էր դատաւորս ամբոխին՝ և վերակացու կացուցեալ՝ հասմաժողովեցին զմեզ։ Յուր մեք պնդոքիկ որք մնաեալք՝ ի խաղաց, և ոչ Թողաւ այլոց ոսկիք մուծել անդ։ Յացին խնամատունք պնդոքիկ զգրեանս՝ յորում գոլոր օրէնք Աինոսի համագրեցեալք էին։

Օգտի յիս լցեալ յամենի խածութենէն և պարտաւորութենէն իմն՝ յարգանաց, ի մերձենալն իմ առ ծերունիս, որոց հասակն ընծայէր զնոսա յարգելիս։ Թարց խրելոյ՝ ի նոցունց զզօրութեան յիշողականութեան իւրեանց, որք և բազմեալք էին կարգաւ և անշարժք՝ ի տեղիս իւրեանց՝ ուսնելով առ նեցունց զկերս յոյժ ապիտակացեալս։ Յերևիլ փայլել՝ ի դէմս իւրեանց՝ քաղցր և հանդարտ խնամատութիւն մի, որք ոչ շատապէին բնաւ՝ ի խօսել։ և ոչ ասէին ինչ, եթէ ոչ զոյն՝ զորս առաջադրեալք էին ասել։ Յե յոր ժամ լինէին՝ ի զանազան կարծիս, էին այնքան բարեկարգեալք իւրեանք իւրն՝ ի ջատագովել զառարկայս իւր, մինչ զի կարծեալ լինէր՝ եթէ՝ ի մի և նոյն դիտաւորութեան էջէին ամենեքին։ Յերկար տրտնջատութիւն իւրոց անցելոց, և հմտութիւն գործառութենանց ներկայից՝ ապա նոցա անհնարին թիւն՝ ի վերայ ամ իրաց ապազային։ Իսկ այն որ կատարեանակէր զերբնմանցութիւնս նոցա՝ էր հանդարտութիւն մտաց՝ ազատութիւն՝ ի խելացի կրից՝ և զերծուեան՝ ի մբռնացածին երիտասարդական անկարգութենանց։ Ստհեմութիւն միոյն գործածելոյ՝ ինոսա, և պատուղք մեծ առաքինութեց նոցա՝ էին այնքան բարձրք տիրելոք զգայութենանց իւրեանց, որք Թարց աշխատանաց ձաշակէին զքաղցր և զազնիւ հաձութիւնս, և տիրոջանս, լսել իրաւանց՝ ի տեսանելն զնոսա՝ բաղձալի, զի կանոք իմ՝ արշալոյսէին խոկոյն համանգամայն յայսպիսի յարգելի ծերութենէ իմն, քաստորում երի տասարդական հասակն ապերջանիկ՝ գոլով այսպէս գոռոզ՝ գտանէի այնքան հեռացեալ՝ ի տգնպիսի պայծառափայլ կատարելութենէ, և յանդգնուէ։

Նախ

Նախկինն ի ծերունեաց՝ երբայ զերբս օրինաց Աինեասի, որ էր ա՛ծա-
ղոյն գիրք իմն՝ միշտ ներփակեալ ի մէջ ոսկեայ արկղի, ընդ բուրմանց ա-
նուշահոտ ծխանելեաց. և համբուրեցին զնա համայն ծերունիք մեծաւ յար-
գանաք. Հանսի ասէին լեհ՝ զկնի նաց՝ յորոց օրինաք բարիք ժամանին, ոչ
ինչ պատահ լինիլ առաւել արքայեալ առ մարդիկս, եթէ ոչ՝ օրինքն սահ-
մանեցեալք ի նոցունց, առ ի ընծայել զնոսա բարիս՝ խմաստունս՝ և երջա-
նիկս. Հրէնաքա ամենեքեան ողբ ունէին զօրինս ի՛ձեռին, առ ի կառավարել
զամբոխն, պարտին միշտ լեզուաւ զինքեանս կառավարիլ յօրինաց. քանզի
օրէնքն՝ և ոչ լեհ մարդն պարտ է իշխել. Հրէ այսոքիկ էին բանաձառու-
թիւնք սոցին իմաստնոց. Հրէ այն որ նախագահն էր, յառաջադրեաց զերբս
հարցմանն. ոյք պարտ էին վճռել ըստ դիտման Աինեասի.

Նախկին առարկայն էր ի գիտել լեհ՝ ո՞ իցէ առաւել ազատն՝ յա-
ժինէդ մարդկանց. Աինեք պատասխանեցին, լեհ՝ նա է թագաւոր մի, որ
ունի ինքնակալ իշխանութիւն ի վերայ ամբոխից իւրոց, զոլով յաղթօղ
հասնայն լեհնաստանաց. Նոյք յառաջարկին զալ առն միոյ այնքան փարթամի,
որ կարէ հաճեցուցանել զամ՛ նոքա իւր. Նոյք առացին լեհ՝ է այր մի որ
չէ բնաւ ամուսնացեալ. և ձանապարհորդի ի բոլոր կեանս իւր ի զանա-
զան երկիրս, ոչ լինելով երբէք առորանկեալ օրինաց և կանոնաց ազգի
միոյ. Նոյք երեւակերպեցին լեհ է այր մի վայրենի՝ որ կելոյ յորս յան-
տառ՝ մեզ անկախ, այսինքն ազատ. ի բոլոր տերութեանց՝ և ի հարկա-
տուութեանց. Նոյք հաւատացին՝ լեհ իցէ այր մի նորապէս ելեալ ի
դերութենէ, քաջորսում եղանելով ի դժնդակ ծառայութենէն՝ առաւել
վայելել զքաղցրութիւն ազատութեան՝ քան զայլս. Հրէ ունիք վերջապէս
ծանուցին՝ գոլ առն միոյ՝ որ ի մեռանելն է. քանզի՝ մահն ազատէ զամե-
նեսին, և բոլոր մարդիկք միահաղոյն ոչ ևս ունին կարողութիւն ինչ ի
վերայ նորա. Ի ժամանել լինէ կարգին՝ ոչ ինչ դժուարութիւն եւս պա-
տասխանին. քաջորսում ոչ երբէք մնասցեալիցի զայն՝ զոր Աինեաս միշտ
առէր ինձ. Նառաջել ազատն ի համայն մարդկանց (պատասխանեցին,) է նա՝
որ կարէ լինիլ ազատ նոր ծառայութեան իւրոց ինքեան, յորում երկիրն և
յորում ազգութեան և իցէ, նա է ամենազատ. միայն թէ երկնչելոյն յածց,
և ոչ ունելոյն երկիւղ յուժէ, եթէ ոչ՝ միայն ի՛ նոցունց. Ի՛ ա՛ն բան,
մարդ աշխարհս ազատ նա է՝ որ մերձենալ համայն երկիւղէ. և համայն յերկ-
չէից՝ ոչ սոսրանկանի, եթէ ոչ՝ ածց՝ և իրաւանց. (է) Հոկայն ծերունեաք
ժպտելով ակնարկին միմեանց և եղեն ապշեալք ի տեսանել զի պատաս-
խանի իմ՝ էր արդարև ըստ բանից Աինեասի.

Հետ որոյ յառաջադրեալ եղև երկրորդ առարկայն այսու բանիւք.
Եթէ ոմ իցէ առաւել եշխանաւն ի մէջ մարդկանց. Խորհրդանչին ը ոք
ասէք զայն՝ որ գոյր ի միտս իւր. Աինեասէ՝ եթէ է այր մի՝ որ ոչ ունի ինչ
և ոչ առողջութիւն՝ և ոչ պատիւ. Աինեաս ասէր եթէ նա է որ ոչ ունի զոք
քաջերկայ. Հրէ միւսն հաւատացէք եթէ իցէ այր մի՝ որ ունիցի ստահակ զա-

---

(է) Աշխ ե՛նթա ասեն՝ Նոյնիսկ հաւատալ ինչոց՝ ա՛ն ի ընծայել հանդիսա. է ա՛ա-
նել փորձառութիւնս ինչ՝ որպէս նիւթ պարտ է ընդունել վերջինս ուխտելութեան ինչոց.
այնինչ՝ նոցա յանգիտութեան՝ և առանց նիւթ ընդունելութեան ընդդէմ օրինաց. նոցա
զանգատութեան՝ եւ նոցա անդնաբերութեան՝ ոտնել հաստատել հնազանդութեան
ինչ՝ օրինացն ասեն.

Հակառակ անարժան ինքեան։ Իւրակայ էր իմաստուն ասել՝ ի լեզուս կըզ-
գոյն, որ ասէր. առաւել ապերջանիկն յամենից մարդկանց՝ է այն, որ հա-
ճատոյ գոլ ապերջանիկ, քանզի Քրիստոսեայն պակաս կախէ յիրաց, ոչ
կրեալք լինին, քան՝ ի յուսահատութենէ և յանհամբերութենէ՝ որովք յա-
ճախեալ լինին ապերջանկութիւն իւր։ Ի սոյն բանի՝ բոլոր հանդէս մեծա
ձայն գոչեաց վեր, և իւրաքանչիւր ոք հաճատոյ, թէ պիտուն է լեզուին
առատաձեռնութիւն՝ ի վերայ սոյնպէս առարկուի։ Այլ հարցեալ
եղև և ինձ պիտուութիւն իմ։ Պատասխանեցի նոցա հետեւ եղով առա-
կայիդ Աղնէոյի։ Քաջաբել ապերջանիկն յամենից մարդկանց՝ է Թագա-
ւոր մի՝ որ հաճատոյ լինել երջանիկ ընծայելով զպլս մարդկան ոչ-
Իրաւի ապերջանիկ է նա վասն կուրութեան իւրոյ. զի ոչ ճանաչելով զա
պերջանկութիւն իւր՝ ոչ կարէ զերծանիլ, մանաւանդ թէ՝ երկինչ՝ ի ձա-
նապարհ. և չիմարութիւն՝ ոչ կարէ պատանել ճանապարհ՝ ի խուռն ա-
մրոխ լուսոյ՝ հասանել մինչև ցնա։ Այլ բռնաբարեալ և տանջեալ է՝ ի կրից
իւրոց, և ոչ ճանաչեալ բնաւ զպատուհասուրութիւն իւր՝ ոչ ճաշակէ սա
նելին զքաղցրութիւն, և զախորժանս առնելոյ բարիս. և ոչ ևս զգոյ
զերջանկութիւն՝ զոր առաքինութեան. ուստի և ապերջանիկ է նա՝ և արժա-
նի է լինելոյ, քանզի թշնամութիւնք իւր քաղմանան միշտ և սրշաւէ՝ ի
հորուստ իւր, և ածք՝ ի պատրաստի են ընկղմել զնա՝ ի պատիժ իմն յաւի-
տենական։ Ակոյն բոլոր ժողովն խոստովան եղև թէ յաղթեցի իմաստնոյն
Աղգայնոյն։ Յոր ժերունիք յայտնեցին թէ՝ համաձայնեալ էին ընդ
ըզգայնոյն Աղնէոյի։

Այսո երբորդի առարկայի հարցեալ եղև, թէ որո՞ն յերկոցունց
Թագաւորացդ կրկի նախադասելի. այ՝ ի մի կողմանէ՝ Թագաւոր մի մարտիկ
և անյաղթելի՝ ի պատերազմի, և՝ ի միւս կողմանէ՝ Թագաւոր մի խաղց
փորձառութեան պատերազմի, բայց յարմար՝ ի կառավարել խմաստնաբար
զամբոխն իւր՝ ի խաղաղութեան։ Պատասխանեաց մեծագոյն մեծագոյն մեծագոյն
Թագաւորն անյաղթելի՝ ի պատերազմի՝ է նախադասելի. առ ինչ օգուտ
ասէին՝ ունել Թագաւոր մի, որ զիտիցէ բարւոք կառավարել՝ ի խաղաղու
թեան, եթէ ոչ զիտիցէ պաշտպանել զերկիր իւր, յորժամ դայցէ պատե
րազմն։ Քանզի թշնամիք իւր յաղթեն զնա, և ամբոխն ստրանկեալ մատ
նի՝ ի ծառայութիւն։ Այլք հաճատէին զներկանն, թէ Թագաւորն խա-
ղաղարար էցէր յաւուրսն. քանզի երկինչ լոյր՝ ի պատերազմէ՝ վասն
զանիւ իւրով։ Այլքն ասէին թէ Թագաւոր մի մարտիկ աշխատէր՝ ի
փառս ամբոխին իւրոյ, այնքան բարւոք՝ ոչափ ինչ իւրոյ ինքեան։ Երբ ըն-
ծայէր զնա պատիւ իւր չինել տէր այլոց ազգաց, մանաւանդ Թագաւորի մեծ
խաղաղասիրի՝ որ պահիցէ զնոսա՝ ի յամենեցուն ծուլութենէ։ Կիտէր կա
մեցան և զինն խոկմունս, որոց պատասխանեցի այսպէս։

Թագաւոր մի՝ որ ոչ գիտէ կառավարել, եթէ ոչ՝ ի խաղաղութեան՝
կամ՝ ի պատերազմի. և կամ որ ոչ է հնարս առաջնորդել ամբոխի իւրոյ,
նաև յերկուս կացութիւնս յայտնիկ. ոչ է նա, եթէ ոչ կէս Թագաւոր։
Այլ եթէ բաղդատեսցուս զԹագաւոր մի՝ որ ոչ առնէ, եթէ ոչ պատե-
րազմի, ընդ Թագաւորի միոյ խմաստնոյ՝ որ Թարց ունիլ պատերազմի բաւա
կան գիտէ պաշտպանել զերկիր իւր՝ ի հարկաւորութենէն իմիք, միջոցաւ
սպարապետաց իւրոց. գոանեմ՝ ի սմա նախադասութենէն կամ՝ ի միւսոյն։
Քանզի Թագաւոր մի լրապէս հակեցեալ՝ ի պատերազմ՝ կամելով միշտ՝ ի

տարածել զտէրութիւն և զասիմնա քեւր և զիտառ՝ խանգարէ զամբոխն։ Ուրեմն առ ինչ օգուտ ամբոխի միոյ՝ զի լծապատուոյ իւր տիրեացէ պլոց ազգաց, մինչ ողորմելի է այն՝ որ է ինեղբոյ իշխանութեան նորա։ Վանա եանգարակ ս երկար պատերազմունք առաքելոն միշտ զինի իւրեանց այնքան քաղցր անկարգութիւնս, մինչ զի յաղթ մեծափիշք ինքեանք և ս աղաչա- ղին՝ ինոյն ժամանակի շփոթմանց։ Քանզի՝ ահագին թշնամի արժե յաւ Յաստեաց յաղթանակութիւն՝ ի Տոյէայ զի աւելի քան զամս տասն միոց երկիր նոցա առանց լծապատուոյ, որ կառավարիցէ։ Եթէ ս առաւել զի ամ իր աղմկեալ լինի պատճառաւ պատերազմի՝ յ՝ օրէնքն, երկրագոր- ծութիւնն, և բոլոր արհեստքն հանդարտեալք թալկանան։ Եթ զի առաւել քարի լծապատուոյն ևս՝ մինչ պարտաւորեալք են պաշտպանել զպատերազմն հարկադրեալք են առնել զմեծագոյն չարիս, որ է նիրել հանդարտութեան, և կատարել զկամս չարագործաց։ Վասն զի օրէնքն չ ըստ ձգիլ զն՝ որք պատժեալք լինէին՝ ի ժամանակի խաղաղութեան, զրս հարկաւոր լինի վրդ առել ներ անկարգութեան պատերազմի։ Մինչև ին ոչ ոք ամբոխ առնել, կարաց զլծապատուոյ մի մարտիկ՝ ետրց ըմբռնելոյ զաղջիկս ամբար- հաւճարութեան նորա։ Վարակ մի՝ արբեալ՝ ի փառս իւրոց, իբր այնքան ամերեալ խանգարել զյաղթանակիչ ազգս իւր, որքան զայլ միւս յաղթե- ցեալս։ Լծապատուոյ մի՝ որ ոչ ունի ամենեին հարկաւոր հնարութիւն վասն խաղաղութեան, ոչ կարէ բնաւ առալ հպատակաց իւրոց զճշմարիտ պատուոյ պատերազմի միոյ՝ բարւոք նկատելոյ։ Քանզի նմանի առն՝ որ պահպանիցէ զարտ իւր՝ ընդդէմ ղրացւոյն, և յափշտակիցէ գոյն՝ որ է նորա, բայց ոչ գիտացէ՝ ոչ հիւրկել, և ոչ սերմանել առ՝ ի ժողովել գհունձս։ Լծուէք այնպիսին զոլ ընտանի միայն՝ առ՝ ի խանգարել՝ յափշտակել, և տապալել զբոլոր աշխարհ։ Եթէ ոչ առ՝ ի ընծայել զամբոխն երջանիկ՝ իմաստնաբար կառավարութիւն իւրով։

Դիտացուք այժմ առ լծապատուոյն խաղաղասէր։ Յիրաւի է որ ոչ է յարմար՝ ի մեծամեծ առաքինութեանց։ յ՝ ոչ է հակեալ՝ ի վերդովել զհանդիստ ամբոխին ի բայ։ կամելով յաղթել զայլս ամբոխս, զորս պատահատանն՝ ոչ ունի առորեդեալ նմա։ Այլ սակայն՝ եթէ ձշմարտա- պէս է յարմար կառավարել՝ ի խաղաղութեան, ունի նա զմի հարկաւոր արուեստութիւնս, ՝ի գնել զամբոխն իւր յապահովութեան՝ ընդդէմ թշնա- մեաց իւրոց։ Եթ ահաւասիկ կնքոյն՝ որով դնէ զնոսա յապահովութիւն։ Նա ուղիղ՝ բարի կարգ՝ և խաղաղ՝ ինկատս դրացեաց իւրոց, և ոչ խոր- հի բնաւ ընդդէմ նոցա քր ինչ՝ որ կարիցէ վրդովել կնաղութիւն։ Եւ հաւատարիմ՝ ի դաշնակցութեան իւրում՝ և դաշնակիցք իւր սիրեն զնա, և ոչ երկնչին ամենևին՝ և ապրանք հաւատան նմա։ Եթէ ունիցի դրացի իմն ագմկասէր՝ խռովարար՝ և փառասէր։ Համայն միաս մը- ձակեալ լծապատուոյն՝ որք երկնչեալ կամակծին՝ ի սոյն ագմկասէր դրացւոյն, ոչ ունելով նկատ ինչ ընդ խաղաղասէր լծապատուոյն, միաբանին խափոյն ըզ բարւոյն՝ առ՝ ի պաշտպանել՝ ի լինելոյ զնաստեալ յանիրաւութիւն միւսոյն։ Եթ մինչ լծապատուոյն ագմկասէր քաղձայ նորոգ ատացուածոց՝ լինի առե- ցեալ և մեծացեալ՝ ի համայն միւսոց։ Ոչ քարեյաջողութիւն՝ հաւա տարմութիւն՝ և քարի կարգութիւն խաղաղասիրին՝ քնծայեն զնա լինել դա տաւոր բոլոր տէրութեանց շրջապատելոյ զնովքն։ և յառաջադրէ նոցա շարունակաբար զօրինս։ Եթ այսպէս ունի փառս լինելոյ որպէս հայր՝ և

օրինադիր համայն ազգաց Քաղաքացոյց։ Ի հաճախիկ յառաջադէմ արդիւնաւորութիւնք՝ զորս ունի յարատեւութեամբ։ Ոչ այլ առաքեալ հիանալիք են այնք զորս վայելէ ի նոցանէ քաղաքացուն իւրոյ, ըստորում յորմէր և հմուտ ի պահպանել զնաւաղաղութիւն. և դիտէ հաճոյասէր կառավարել յաչէս քրիստոնեական օրինաց՝ զամբոխն իւր։ Ի՞նդէր բառնայ զանապատճառ փառս մոլութիւն՝ և հնդգացեալ խզաբարոյութիւն, և զնոմ անպիտան արհեստս, որք առ ոչինչ օգտին, եթէ ոչ ի համոզել զախտս։ Ընդ քաղքենացուցանէ զայնս արհեստս՝ որք իրաւամբ օգուտ և ճշմարիտ հարկաւորք են կենաց. և զերթ ի վերոյ կոչէ զՀպատակս իւր յերկրագործութիւն, որոյ ներքոյ ընդ նոսա յառաւելութիւն ամ էրոյց հարկաւորաց։ Ընդհանրապէս ժողովուրդս այս՝ ի ներ պարզ ծիսի իւրեանց՝ կրթիւն ապրիլ սահմանաւորապէս բարեաց զկեանս՝ ի գործոց երկրի իւրեանց, որ բազմանայ անհնարաբար։

Ընդ ահաւասիկ ի ներ այսպիսի քաղաքացութեան միոյ՝ ժողովրդոց մի անթիւ. բայց ժողովուրդ մի՝ առաջի և ուժգին, որ ոչ երբեք քաղանայ ի հեշտութիւն, զի կրթեցեալ և վարժեալ է յառաքինութեան. և ոչ բնաւ ընթանալ լինի ի քաղցրութիւն պղերգ և հեշտալիր կենաց. դիտելով զոր համարհել զմահ։ Օ՜ի բարբառ սիրէ մեռանիլ, քան թէ կորուսանել զայն ազատութիւն, զոր ձեշտակէ ի ներքոյ լմնասուն քաղաքացոյն միոյ, որ ունի յառաջադրեալ՝ ոչ քաղաքացել, եթէ ոչ ի քաղաքացուցանել զերկիր։ Ասաի մարդիկ մեռանիլ քաղաքացի մի՝ յառնելոյ ի վերոյ այնոյ ամբոխի. ոչ գտանէ բաւական բանականութիւն ըստ սովորութեան գալ ի ձակատ. կամ ուղղել զինքեանս իւր ի պաշարումն քաղաքի միոյ։ Ռանդի գտանէ զնա անյաղթելի վասն իւրոյ բազմաճորութեան՝ քաջութ և վասն համբերութեան աշխատանաց. վասն կրթութեան ի ժուժկալութիւն աղքատութեան, վասն ուժգնութեան ի պատերազմի. և վասն առաքինութեան, որոյ ձախողակի պատասխանք են՝ ոչ կարին յաղթել։

Ընդ յիմնապէս՝ եթէ այն խոհեմ արքայ՝ ոչ է բաւական փորձ առնել ինքեամբ մինչ զզօրս ի պատերազմ, այլ հրամայել որանց՝ որք հմուտք են, ընդ որոց գիտէ վարիլ քաղց կորուսանելոյ զիշխանութիւն իւր։ Ասկ և քնկալնու ի դաշնակցաց իւրոց օգնութիւն։ Ընդ հպատակք իւր բարբառ սիրեն մեռանիլ՝ քան անկանիլ ի ներքոյ ահրութեան այլ ինչ բառնաւոր և անլրաւ քաղաքացոյ։ Ընդ յրև ձեզ խոկ ինքեանք մարտնչին վասն նորա։ Տեսէք սրութիւն ծնողիսի օգնութիւնս ունկոյն նա ի ներ առաւել մեծի վասնդի, եղբակացուցանեմ ուրեմն, եթէ՝ քաղաքացոյն խաղաղասէրն՝ որ ոչ գիտէ ինքնին առնել պատերազմ, է քաղաքացոյ մի յոյժ կառավարեալ։ Ռանդի եթէ և ոչ գիտէ լցուցանել զինին ի մեծագոյն պաշտօնից իւրոց. որ է յաղթել եշնամեաց իւրոց. բայց վերահասեալ եթէ՝ է ոչ սակաւ անբաւ պէս գերազանց քան զմարտիկ քաղաքացոյ մի, որոյ պակասի հարկաւորութիւն վասն խաղաղութեան, և ոչ է յոյժ, եթէ ոչ ի պատերազմ միայն։

Տեսէք ի մէջ համախումբ ժողովոյն զբազում անձինս՝ որք ոչ կարէին առ ինքեանս ի հաճանութիւն սոյնոյ առարկայի իմոյ. քանզի մեծագոյն մասն մարդկանց զոլով խաղաղասէր ընդ յիրոց զարմանալեաց. այլ՝ արբեցեալք ի յաղթականութեանց և ի սիրատենութեանց, նախապատրաստին զսուսր քան զվահս՝ որք էին պարզք՝ հանդարտք և հաստատք. այլ, որպէս են խաղաղութիւն՝ հաշտութիւն և բարբառ կառավարութիւն ամբոխին

Ռայց

Ասայ բոլոր ծերունիք խոսեսային եղեն՝ եթէ խօսեցայ ոմի ի Մինոսէ։

Յայնժամ առաջինն՝ ի ծերունեաց աղաղակեաց, անուանեմ զկապտարուն պատգամսոյ դաբերային Ափոլլոնի, (որ՝ նախագուշակութեան Նորա,) որ ամ քնակաց կղզւոյս մերոյ յայտնի է. մինչ Մինոս որոնեալ հհարց ածց՝ առ՝ ի գիտել, եթէ յորքան ժամանակս թագաւորելոցն էր ցեղն իւր՝ հեռանելով օրինաց իւրոց՝ զորս հաստատեալ էր, ածէք պատասխանեցին նմա, եթէ ցեղն քոյ վերջանայ յորժամ օտարական ոմն մտանէ՝ ի կղզի քոյ՝ առ՝ ի թագաւորելոցանել զօրէնս քո։ Ունէաք երկիւղ եթէ՝ նշուհ ոմն զայր՝ ի ստանալ զկղզիս. բայց ձախորդութիւնք խոսմինէ, և խմաստութիւն որդւոյն Յուլիսի, (որ առաքել՝ զաբերք իմաստ քան զայլ ոք՝ ի մահկանացուաց՝ զօրէնս Մինոսի,) ցուցանեն մեզ զի մացուածս Օրաքէին, այ՝ դաբերային։ Ուրեմն առ ինձ յապաղիմք՝ ի քաղաքացուցանել զայն՝ զոր նախատահմանութիւնն պարգևէ մեզ՝ ի քաղաքոց։

ԳԼՈՒԽ ԹՎ

ՎԵՑԵՐՈՐԴՈՒ ԳԻՐՔՈՑ։

Յետ սակաւ ատենի վերադարձաւ ի յաշխատութենէն Աբեղայեցոյն, ու՝ ի վերադառնալ յիւրմէ, և յառաջագոյնէ նոյն ի Մէնելիօզ ոտն եւս հրաժարեցաւ ի տան ինձ։ Վասնզի ի ժամել ժողովոյն ի Մենելիօզ ընծայել ի եղբարէ յաչէին գրոց, յոր առաջագոյն նոյն ինքն ու՝ զոր լուծեալ էր վասն Աբեղայեցւոյն։ որ երկոցունց վերադարձուցեալ եղեն յատաճառէ ի նոյնատեղ Կիսէ։

Յետ ոմանց Մենելիօզ և յաղագս քարոյիցն էին ինձ՝ ասա՝ ի գնալ յիւրմէ։ Բայց Աբեղայեցոյն ասա՝ ի վերադարձ, զգաստացեալն և երկիւղած ալեկոծութենէն, որ զինէ նոճեցեալքն եղեալ էին, ընդունելոյ էին Աբեղայեցոյն ի նշանակ երջանկութեան։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԱՄԱՐԻ

ԳՒՏԻ ՎԷՅԵՐՈՒԺ.

Եհովան ծերունեաց ելել ի կեդրոնէ սրբոյ ուղեցուցիչ անտառին՝ և նախ կինն ի ինոցուկոյ կալեալ զձեռանէ իմմէ՝ ծանոյց ամբոխին. որք ան հանդուրժք սպասէին վճռահատուելեան, եթէ ունէի արդեօք ատացեալ զարժանաւորութիւն ի վերայ այլոց։ Ձաղիւ թէ եղերեաց զքանս իւր, լուաց խուռն շշնչիւն ի հանդիսէն, որոյ իւրաքանչիւրն ձայն բարձեալ հրձռնանք ազաղակէր, ընդ որոյ և համայն անկիւնք և մերձակայ լերինք վերահնչէին զձայնն, թէ՝ որդին Յուլիսի համանմանեալն Մինոսի լիցի թագաւոր ի վերայ կրետացւոց։

Ապաքեն իմ քոյկ ինչ՝ տայր նշան ձեռամբ ի խնդիր, զի լուիցեն ինձ. մինչ Մենթոր խօսէր յականջս իմ. հրաժարի՞ս դու ի հայրենեաց քոց. փա ռասիրութիւն թագաւորելոյ՝ տայ քեզ մոռանալ զվհկնէլօփէ, որ սպասէ քեզ ոչ վերջին ակնկալութիւն իւր։ Ալմանապէս և զՄիճն Յուլիս՝ զոր ձեզ յա ջաջադրելք են ընտրել քեզ։ Ռանքս այսոքիկ ներհականայեալք ի սիրտ իմ պաշտպանելոյն զիս քնդդէմ ունայն ըղձից թագաւորելոյ։ Ալ երջապէս խորին լռութիւն ամփոփեաց հանդիսին՝ ետ ինձ միջոց խօսիլ այսպէս։

Ո՞վ պայծառագոյն Աթենացիք, ոչ ես արժանի ամենևին հրամայել ձեզ. գուշակութիւն գաթիրայէ՝ որ դոյն ինչ յառաջ ասացեալ եղև. բարբոք նշանակեաց թէ ցերդն Մինոսի եզերի ի թագաւորելոյ՝ յորժամ օտարա կան ոմն մտեալ ի սոյն կղզի՝ տայ տերեք օրինաց իմաստուն թագաւորին այնմիկ։ Ռայց ոչ ասաց թէ նոյն պանդուխտն թագաւոր. կամիմ հաւա տալ թէ և ես եմ նոյն օտարականն նշանակեալ ի գաթիրայէն. և ունիմ ըղացուցեալ զնախասացութիւն նորին։ Ռյս եմ որ եկի ի սոյն կղզի, և քա ջայայտեցի զձիմարիտ իմացքեաց օրինացն. և քաղձամ, զի ան կնութիւնք իմ՝ օգտիցեն ի թագաւորելոյ զօրէնս ի միաւին, ըստ այնմ՝ զոր ընտ րիցէք ի թագաւոր ձեզ։ Իսկ ոչքան վասն իմ, նախադասեմ զհայրենին իմ՝ զղղոյմելի կղզին Իթաք, քան զհարիւր քաղաքան Արեսի, և քան ըզ փառս և զփարթամութիւնս այսորիկ գեղեցիկ թագաւորութեանդ։ Ալերեցէք զի հետևեցայց այնմ՝ զոր նախասահմանութիւնք կարգադրեալք են։ Ո՛չ ե թէ մնրտեաց ես ի խաղս ձեր՝ ոչ էր քնաւ ակնկալութիւն ի թագաւորել

ասաց, այլ առ՛ի տրժանաւորիլ պատուոյ [illegible]ժուելոցն ձերոյ, գիտեմ՝ զի շնորհիցէք ինձ օգնութիւն վերապատմանալ փութով՛ի տեղի ծննդեան իմոյ։ Յառաջել սիրեմ հնազանդիլ հօր իմոյ Յուլիոսի, և ոչ ինչ ինչ վհատիմ, քանզի լաւագոյնս ընդհանուր ամբոխիս։ Այլ Կրնտացիք, տեսանէք դուք զիարս պարտ զի [illegible]ողից զձեզ բայց մնայն միայնակ կարէ նոցա նուիրել զիշողականութիւնն իմ, և եղերել զերախտագիտութիւնն իմ։ Այո՛ մինչև ցվերջին շնչառութիւնն իւր [illegible]ելամբք սիրելոյ է զձեզ, և՛ ի փառաւորութիւնն ձերում՝ մասնաւորի իւր [illegible] զիւրն իսկական։

Ազիւ [illegible] եղերեցի զբանս իմ, յարեաւ լուռ իմն շշունչ՛ի մէջ հանդիսին՝ համանման իբրև ալեաց ծովու. որք [illegible]ևս կոխոտելոյ միւսոյ։ Այնչին ոմանք գուցէ ծածուկ իմն էին՝ սա՛ի ներքոյ մարդկային [illegible]ք կերպարանի։ Ոմանք այնպէսին՝ [illegible] ունէին տեսակ յայտնի երկրի՝ որք և ճանաչէին զիս։ Այլք աղաղակէին [illegible] պարտ տալոցն զմա՛ի [illegible]ել զբանս իմ, և [illegible]ք առնայի վերջապէս՛ի կրկնել զբանս իմ, և [illegible]ք ոք չկարէր լռել, ոչ գիտելով՝ գուցէ [illegible] կամիցէի ընդունել զայն՝ յորմէ՛ինաինուամն հրաժարեալ էի։ Եւ սկսայ ասել այսպէս։

Ներեցէք ո՛վ Կրետացիք զի ասացից ձեզ զայն՝ զոր խոկամ։ Յառաջել իմաստունք էք դուք՛ի համայն աղգաց. բայց [illegible]ուի լինէ՝ [illegible] իմաստութեանցի մի խնդրել նախատեսութեան ի նմա՝ զոր դուք ոչ նկատէք։ Պարտիք ընտրել ոչ զայր մի՝ որ գիտէ քարոզ ձառել՛ի վերայ օրինաց. այլ զայն՝ որ՛ի կիր արկանէ հաստատ առաքինութիւնն միով։ Ասեն իմ, տակաւին երիտասարդ եմ ես, և հեռւաւոր առանց փորձառութեան։ Եւ սորեղեալ բռնութեան կրից, Այս առաջել եմ տակաւին՛ի հաստակի ուսանելոյ հնազանդութիւն՝ առ՛ի հրամայել յաւուր միում, քան [illegible] հրամայել այժմեան։ Այլ որոնէք ուրեք մինն զայր մի որ յաղթեաց այլոց՛ի խաղս մարմնոյ՝ և մնաց։ այլ որոնեցէք զայր մի՝ որ յաղթէ իւրոյ ինքեան՝ և ունիցի զօրէնս ձեր դրեցեալ՛ի խորս սրտի իւրոյ։ և բոլոր կեանք իւր լիցէ շարունակաբար կերպառեցեալ այսու օրինաք, որոյ զգործս՝ քան [illegible] զբանս իւր՝ ընտրեցէք։

Բոլոր ծերունիք հրճուեալ՛ի սոյն բանիցն՝ և տեսանելով միշտ ածիլ դովասանութեան հանդիսին՝ ասեն ցիս. ըստորում՝ ծնեալ բառնան զանկալու [illegible]ես մեր առասանել զքեզ [illegible]ել՛ի միջի մերում, օգնեա՛ մեզ ուրեմն՛ի դատանել [illegible]որ մի, որ արասցէ [illegible]ցուցանել զօրէնս մեր։ Ո՛անալո՞ս դու զոր՝ որ կարիցէ հրամայել այսու բարեկարգութեանդ։ Ասեմ ցնոսա. Ճանաչեմ զայր մի՛ի քենէ, յորմէ ունիմ զայն ամ, զոր դուք պատուիրէք յիս. իմաստութեան նորա է՝ և ոչ իմ, զոյս խոստացայ. նա աղաչեաց ինձ զամ պատասխանիս զոյս լուծայ քինէն։

Այնժամ բոլոր ժողովն էարկ զաչս իւր՛ի վերայ Անդրէասի, որոյ ցուցանէի կալեալ զձեռանէ. պատճելով նոցա զամ հոգաբարձութեանս իւր՝ զոյս ունեալ՛ի մանկութենէ իմմէ, և զվտանգս՝ յորոց զերծոյց զիս, և զձա խորդութիւնս որք վերաժամանիլք կուտեցան՛ի վերայ իմ, մինչ մանաւանդ՛ի բաց արկեալ ունէի զհեառն իշն խրատուց նորա՝ Ինախնութիւն ոչ էր նկատեցեալ Անդրէասի վասն իւրոյ հասարակ՝ և անշուք զգեստուց, և վասն հասմեստ կացութեանց. և առաջել իբր շարունակ լռութեանց, և յամրաշարժ և ծանրահայեաց դիմաց իւրոց. բայց յորժամ կրկնակրկնեալն՛ինակաւ՝ և բևեցաւ՛ի դէմս իւր, ոչ գիտեմ, ծրպիսի վերնագոյն ինն փառահղութեան

և

և տեսանելով զղճարթութիւն աչաց նորա, և զզօրութիւն որով առնէր մին
չէ ցմանուկն գործածութիւն, հարցաքննեաւ սքանչացան և յառաջադրե-
ցին առնել զնա Թագաւոր։ Ապրեցոյց պաշտպանելով զինքն՝ առանց վրդո-
վելոյ ասէ ցնոսա. Յառաջադէմ համարիմ քաղցրութիւն աննշան կենդ մեղ
քան զվայրենական արբշռանք արժանապատուութիւն. Հանգիր բարեգոյն Թագա-
ւորք և՝ գոլով ենթակայ նոցին ապերջանկութեանց, պատինքն՝ ոչ կարելոյ առ-
նել իբրու թէ բնաւ զգործս բարիս՝ զորս կամին. ասէ պատրեցէք
՝ի համոզչաց՝ առնեն զչարիս՝ զորս ոչ կամին առնել։ Յաւելու և թէ
Թշուառանալն է ծառայուն, և Թագաւորութիւն ոչ է պակաս՝ ինմանէ, քանզի
է ծառայուն իմն ծպտեալ. այր ոք՝ (ասէ) յորժամ է Թագաւոր՝ կախեալ
կայ յոյնցանէ ամենից, որոց ունի պիտոյութիւն հնազանդեցուցանել։ Երանի
այնմիկ՝ որ ոչ է պարտաւորեալ հրամայելոյ։ Ո՛չ պարաւ՛մք մեք, եթէ ոչ
վասն հայրենեաց՝ (յորժամ նա հաւատայ մեզ զիշխանութիւն.) զհին զազա-
տութիւն մեր. առ՝ի աշխատիլ վասն բարեաց հասարակաց։

Յայնժամ Արեւտացիք ոչ կարելով ընդոստնուլ յապշեցմանէ իւրեանց
հարցին ցնա զո՞ ոք պարտիմք ուրեմն ընտրել զպար մի. պատասխանեաց. պար
մի՝ որ ինչ բարիք ձանաչեցեալ՝ի ձէնջ. ըստորում պարտ է զի զձեզ կա-
ռավարիցէ. և որ երկնչէ՝ի կառավարել զձեզ՝ «Լա որ բաղձայ Թագաւո-
րութիւն» ոչ ձանաչէ զնա, և ոչ ձանաչելով երբէք՝ ոչ լցուցանէ զպարտաւո-
րութիւն իւր։ Արդեօք նա զոյն վասն իւրոյ ինքեան, և զուք պարտիք բաղձալ
առն միոյ՝ որ ոչ ընդունիցի, եթէ ոչ՝ վասն սիրոյ ձերոյ։

Ձամայն Արեւտացւոց եղեալ՝ի մէջ օտար իմն հիացման՝ ՛ի տեսանել
զերկուս պանտուխտս՝ որք՝ ի բաց վանէին զԹագաւորութիւն վերահնդրեց-
մամբ յայնքանեաց այլոց, կամէցան գիտել Թէ ընդ ո՞ւմ էաք ժամանեալք։
Լաւսիքրատէ որոցս առաջնորդեալ էր՝ ինաճահանդատէ մինչև ցանդ, ուր
եղև հանդիսարիւն խաղուց. եցոյց նոցա զԱզայէլ, ընդորում Ադնեթօր
և ես եկեալ էաք՝ ի Կիպրոսէ։ Լայց սքանչացմունք նոցին՝ եղեն առա-
ւել և աւելի՝ յորժամ զիտացին Թէ Ադնեթօր լեալ էր ծառայ Ազայէլի, և
Ազայէլ ազդեալ յիմաստուէ և՝ի շնորհաց գերւոյն, արարեալ էր զնա խոր
հըրդակից և հարազատ բարեկամ իւր, զնելով զնա յամբողջ ազատուէ, և
ահա այն էր որ հրաժարեցաւ լինիլ Թագաւոր։ Նմ Թէ Ազայէլ եկեալ էր
՛ի Լամանիսոէ ասորւոց՝ ուսանիլ զօրէնս Ադնեթօր, որ այնքան սէր իմաս-
տուէ լցեալ ունէր՝ ի սրտի իւրում։

Յայնժամ ծերունիքն ասեն ցԱզայէլ. մեք ոչ համարձակիմք աղաչել
զքեզ՝ի կառավարել զմեզ. քանզի դատումք Թէ դու ևս ունիս զնոյն դի-
տաւորութիւն Ադնեթօրի. Յոյժ արհամարհէք դուք զնուրդիկս՝ առ՝ի կամիլ
յանձն առնուլ զանհանգստութիւն կառավարելոյ զնոսա։ Այո կարի հրա-
ժարեալ եմք՝ի վարելոյ և՝ի պայծառափայլ արժանապատուութիւն արքու-
նական. առ՝ի դնել զսա ընդ աշխատանաց ցաւակցութիւն՝ի հոգւոյնդ զամ
բոլոն։ Պատասխանեաց Ազայէլ մի հաւատայք ոչ Արեւտացիք Թէ արհա-
մարհանք զմարդիկս, ոչ. ոչ, այլ զիտեմ ես Թէ ծրքան մեծ փառք լինի
աշխատիլ առնել զնոսա բարիս՝ և երջանկիս. բայց այն փառք լի է ձգամբք
և վտանգիւք. և անոտի պայծառափայլութիւն որ ընդհանայ միայեալ բազ ա-
խտանաց, ոչ կարէ խոտորեցուցանել. եթէ ոչ՝ զոգիս անափառս։ Վասնզի
է համառօտ՝ և մեծութիւնք գայրացուցանեն ուժգնապես զիւրս, զորս ոչ է
կարելի հաճեցուցանել։ Նկի ես յայսքան հեռաստանէ՝ ոչ Թէ ստանալ

զթարիս՝ որք են մնասուք, այլ առ՝ ի ուսանիլ ոչ ինչ ունիլ հոդս։ Ասացէք քարիւք, ոչ մտածեմ՝ եթ ինչ՝ եթէ ոչ՝ վերադառնալ՝ ի կեանս մի խաղաղ և առանձնացեալ. ուր իմասցուք թէ բնաւին զերծ իմ, և աներկայն ակնկալութիւք՝ որք առքարշին յառաքինութէ, վասն այլ ինչ քարեաց կենի ջնջիլ մահուամբ, մխիթարեն զիս՝ ի տրտմալի ծերութէ։ Եթէ ունիցին իրի իմիք քաղձալ՝ ոչ Ձէ ցանկացի լինիլ եպատէոս, այլ ոչ մեկնիլ ամենևին յայսցանէ յերկուց արանց, զորս դուք տեսանէք։

Ասէրջանս ազատակեցին Աբեսայիք խօսելով ընդ Պենեթօրի ասա մեզ ոմ առաքել իմասցուն, և առաքել մեծդ՝ ի մէջ հասցին մարդկանց. ասա մեզ ուրնիս ոմէ այն՝ զոր կարիս ընտրել՝ ի եպատէոս մեզ. ոչ երբէք եպազուք զձեզ վնաս ասել. եթէ ոչ նախ ուսուսջիք մեզ զընտրողսն զոր պարտիս առնել։

Պատասխանեաց Պենեթօր. մինչ էի ես՝ ի մէջ խուռն ամբոխին, տեսի զայր մի՝ որ ոչ կուցանէր զինքն ըղձահակեալ՝ ի եպատէոսել, դոլով ծերունի մի բաւական զօրեղ։ Ձարցի որք անդն կային եթէ ոմ էհէ նա, պատասխանեալ եղև եթէ՝ կոչիւր Աբիսեօսէմ. և զուցայ հետևաբար ասել եթէ երկոքին որդիք նորա էին՝ ի լիւէս մնգատակցայ, և կուցանէր ոչ ունիլ ինչ ուրախութէ. և մանաւանդ եթէ ոչ ըղձայր վասն միոյն զմահանգս եպազա ելոյնէ. և վասն միւսոյն ոչ համահաճէր երբէք զի եպատէոսիցէ քան զի սիրէր զկայրենիսն իւր։ Ծանեայ եթէ հայրս այս՝ սիրէր բնական սիրով միով զմինն յորդւոց իւրոց, որ զարգացեալ էր առաքինութէ. և ոչ համոզէր զմիւսն նոր անկարգութէ նորա։ Յաւելեալ հետազօտութէ խնդ՝ հարցի, զի՞նչ կեանս ունէր ծերունիս այս։ Ինն՝ ի քաղաքացւոց ձերոց՝ պատասխանեաց. երկար ժամանակ կրեաց զղէնս՝ և մարմին նորա ծածկել է սպեօք վերաց. բայց զուտ առաքինութէն իւր եղև նշանի զոլով մարդասիրութէ. ահաձեռն եղև Յոսմինէի. ուստի և արգելեաց զնա՝ ի պաշտօնէ պաշարմանն Տրոյիայու, զի երկինքդ լսել առն միոյ՝ որ տայր նմա զիմաստնական խորհուրդս, որոց ոչ կարէր հետևիլ. նախանձեալ նաև փառացն և համբաւոյ՝ զոր կարէր սա եթարց կարծեաց ստանալ փութով, և մնալ ցնեալ զամենայն պաշտօնս ընկալեալս՝ ի սմանէ, եթէ ող այսպէս աղքատ և աբեհամարհեալ յարանց ասմկաց. որք ոչ զգայ ինչ պատուին, եթէ ոչ՝ ըզ հարստութէ։ Ասայ սա հաձոյ իւրում՝ աղքատութէ՝ կեաց հանդարտ քան ուրախութէ, ՝ի տեղի մի՝ դոյն ինչ առանձնացեալ նոր կղզւոյս, ուր զօրձէ յանդասանի իւրում՝ խակական ձեռամբ։ Ինն յորդւոց իւրոց աշխատի ընդ իւր. և սիրեն զմիմեանս խանդաղատացեր. զոլով երջանիկ՝ ի շատանալ իւրեանց. և ընդ աշխատանօք ունին զառատութիս ամենայն հարկաւորացդ, յա դպաս առանձնացեալ կենի միոյ։ Յոհեմ ծերունիս բաշխէ հիւանդ և աղքատ զրացեաց իւրոց՝ զամենայն աւելորդս պիտոյից իւրոց. և որդւոց իւրոց, տայ զործել ամենայն երկրատարդաց, կրեէ զնոսա և ուսուցանէ, և զատէ զամենայն վէձս զրացեաց իւրոց. և է իւր հայր ամենայն ընտանեաց։ Ինք ապերջանկութէն իւր՝ է որդին երկրորդ, որ ոչ կամի հետևիլ, և ոչ միոյ խրատուց իւրոց։ Ձայն զինի համբերելոյ բազում ժամանակ՝ զանիւր ուղ զելոյ զնա յախտից իւրոց, վերջապէս ապստաքանաց գնաց, և եղև բարձիթողն եղեալ՝ ի տխմար անսփոփանութիւն. և յամենայն հեշտուէս։

Ինձանիկ ոմ Աբեսայիք որ ինչ պատուել եղև ինձ. և զուք պարտիք գիտել եթէ պատճառ եմ ես՝ ձշմարիտ։ Ասէ՝ եթէ նոյն պոր էին պն-

պէս

պէս՝ ոչ և նկարեալ ձեւս, վասն ոչ ըմբռնել զիարդ գոյանալիկ, ընդ ի՛նչ կու՝ մարել զայսքան անճառելի անձինս. ունիք դուք ի միջի ձեռուս՝ զայր մի՝ որ զձեզ ճանաչէ, և դուք ճանաչէք զնա։ Ի՞սկ զմարտս, որ և յուցանել ի զքայլուլ լեր՝ ոչ միայն ընդդէմ նեռից՝ և աղեղանց, այլ նաև ընդդէմ առաքելի ազգաւորեալ։ Ընդհանարհակալ է փափկամտութեի առացեալ աղ ձատանաք. սիրէ զաշխատանս, և դիտէ զորքանութեի օգտի հերկագործուն վասն ամբոխի միոյ. մեծանալոյ զի անարգէ զնախանձութեի. և ոչ թողու բնաւ հեղգանալ՝ վասն սիրոյ միոյ. զորդիս իւր, սիրելով պատչինուի միոյն, և առելով զախտս միւսոյն։ Ի՞նչ բան, ասէ՝ այր մի՝ որէ արդէն հայր ամբոխին։ Ընդհատիկ թագաւոր ձեր՝ եթէ ձշմարիտ է զոր դուք բարձայք թագաւորեցուցանել՝ ի տան ձերում զօրէնս խնամառոյն Աինոսի։

Խոլոր ամբոխն աղաղակեաց ձշմարիտ է. Ընդհատիկ այնպես՝ զոր դու ասացեր, սա է նա՝ որ արժանի է թագաւորելոյ։ Իսկայն ծերունիսն պատ ասխանին հրաւիրել. և գտաւ ի միջ բազմութեան՝ ուր խառնակալ կայր հուսկ ամենեցուն։ Ընդհատիկ նա հանդարտ. և՝ ի բացացայտիլ նմա եթէ կամէին առնել զնա թագաւոր, պատասխանեաց. ոչ կարեմ ես համահաձիլ եթէ ոչ՝ ընդ երից պայմանաց։ Նախ՝ թողում զթագաւորութիւնս յետ երկուց ամաց՝ եթէ ոչ բերից զձեզ յայլ ևս լաւագոյն՝ քան զոր դիտէք և կամ եթէ ոչ առորդնէք զձեզ օրինաց։ Երկրորդ՝ եղիցս ազատ առ ի համահեռուիլ պարզ՝ և շատացեալ կենիլ միոյ։ Երրորդ՝ որպիսի իմ՝ ոչ ինչ առիմեան բարձրութեի ունիցին զինի մահուան իմոյ. և ոչ ինչ զանազանութեի և պատիւ տրիցի նոցա, եթէ ոչ՝ ըստ արժանեաց իւրեանց, ոչ եթ և այլոց քաղաքակցաց մերոց։

Ի բանս այսոսիկ՝ ամբարձաւ բիւր աղաղակ ուրախութեի մինչև ցօդն, և նահաւորդն ձերուննաց որ էր հակող՝ և պահպանիչ օրինաց, եղ զՅիսուեեան (այ՝ պսակ.) ի գլուխ Ընդհատիկի, և զոհեցին զոհս Ժուպիլէերի, և այլոց ազգ ազգաձոց։ Ընդհատիկ տալով մեզ ընծայս, ոչ ոսկի ըստ վաճառականաց սովորութեի թագաւորաց, այլ ըստ հասարակ ազնուականաց, պարգեւեաց Աջայէլի զօրէնս Աինոսի՝ զրեալ նորին իսկական ձեռամբ. ընծայեաց նաև բաճկոն լրութեի զամենայն պատուիս Արեւացւոց, սակաւ ի ժամանակի Աալեւրնօի, (այ՝ երեսակի, որով նշանակին և գնոյ) և ոսկեայ գարոյն։ Ընդ բառնալ նաև ի նոցանէ զամենայն տեսակս լաւագոյն պաղոյն Արեւի՝ անձանօթից Աստրհատան. և և այսմհետէ զամենայն օգնութեիս՝ որք կարիս ունիցիմ հարկաւոր գիտեցութեի։

Ընդ բառնալ շտապեաք և մեք հեռի, պատրաստեաց և վաճառիս նաև մի՝ ընդ բազմութեան ի խաբարշիկ՝ և գնեցուրեալ ապրանց. հրամայելով բառնալ վասն մեր զգետս և զձորակս. յորում՝ ժամու եղ և հողմն յաջողակ նաւել մեզ ի ձիաք. բայց դարձեալ ներհակ Աջայէլի՝ ստիպէր նմա համբերել։ Ի տեսանել նորա զչարութիւն մեր՝ փարեցաւ զմեզ ոչ ընդ ափրիկեցս որ ոչ և այսպես տեսանել երբեք Ընդհատիկ նմա(այսէր) ձեզ տեսանելով նոցա բարեկամութեի նոցն մի՝ որ ոչ է հիմնեալ, եթէ ոչ՝ ի վերայ առաքինութեի. յաւուր միում հրկիզին միաւորին զձեզ չերջանիկ դաշտին, ուր ասէ՝ եթէ՝ բարիքն զինի մահուան վայելեն զյաւիտենական խաղաղութիւնն. անդ տեսանեմք միանալ հոգւոց մերոց՝ առ ի ոչ ևս բաժանիլ բնաւ. ո՜հ, եթէ ամենեքին իմ կարելոցեն նմանանալ լինիլ հաւատոյ ողովեցուցչի ձերոց, Յարտաբերելն զայսոսիկ հեղոյր զառուս արտասուաց. և հառաչանք

խեղդ

ֆեղդէին զձայն նորա. և մեք ոչ պակաս լսոյթք քան զնա. և եկն ընդ մեզ մինչև ՚ի նաւն։

Իսկ Աբիսեթոսէմ խօսեցաւ ընդ մեզ այսպէս. Ունք էիք որ դոյն ինչ յառաջ արարիք զիս թագաւոր. յիշեցէք զվտանգս ուր արկիք զիս. Խնդրեցէք յայժմ զի ներշնչիցեն յիս ճշմարիտ իմաստութիւն. որով պերազանց եղէց այնքան բարեկարգութիւք" յայլոց մարդկանց, որքան գերազանց եղէ իշխանութիւն, ՚ի կողմանէ իմիք. աղաչեմ ածց առաջնորդել ձեզ երջանկութիւն ՚ի հայրենիս ձեր, և տալ քեզ ՚ի խրատս մեծաց առաջնորդեալ զՅուլիս ՚ի խաղաղութիւն, ընդ սիրելւոյ մերոյ քոյ Փիլոմետիրէ։ Ընդ եառ քեզ լաւագոյն նաւ մի, յորով ԹԻաքաբոշ՚ և զինուորեալ ազատիքդ. որք կարեն ծառայել քեզ ընդդէմ անօրէնաց. որք հալածեն զմեզ քոյ ։ Իսկ Անդիոք՝ իմաստուն քոյ, որոյ ոչ ինչ է պիտոյ, ոչ Թեզոյս ինչ խնդրել ինչ վասն քոյ. Վնասցէք երկոքեանքդ և ապրեսջիք երջանիկք ՚ի միասին։ Ցիշեցէք զԱբիսեթոսէմ. և եթէ Աթաքացիք ունիցին երբէք պիտոյութիւն ինչ ՚ի Կրետացւոց, հաշուեսա՚ ՚ի վերայ իմ մինչև ց վերջին ընչաւորութիւն կենաց իմոց։ Ընդդրկեաց զմեզ, և մեք ՚ի մտաւոյանել նմա զընորհակալութիւնս Թիւնս՚ ոչ կարէք արգելուլ զարտասուս մեր։

Մինչ հողմն ուռուցանէր զառագաստ՝ խոսանալով մեզ քաղցրիկ նաւարկութիւն մի, ահա լեառն Ատոս ոչ ևս երևէր մեզ, եթէ ոչ՝ երբեմն սիւն մի, և բոլոր եղերք կղզւոյն անհետ լինէին։ Յետ կողմունք փիլիփոննէզի (յն՝ մօտայու.) Թուէին դիմել ՚ի ծով՝ լաւագոյն մեզ։ Յետ ահա յանկարծակի մթին և սեաւ ինն փոթորիկ մրրկահասան ալեկոծուեր՝ շրջապատեաց զերկին, զայրացան բոլոր ալիք ծովու. տիւն վոխարկեցաւ ՚ի գիշեր, և մահն նեռ կայացաւ մեզ։ Ի՞նչ Աբդուն՝ դու ես որ շարժեր զգղզղես քոյին ամբարհաւճարձ Թրիամ՚նեթիւ, յո՞ վկոնքիւ, զհամայն ջուրս կայսերուն քոյ։ Ի՞նչ առ՚ի վրէժխնդիր լինել վն արհամարհանաց՝ զորս արարիք, մինչ էիք նեռ տաճարի իւրոյ ՚ի Ալեքսոյ՝ ՚ի կղզւոջն Ակիրոսի, գնաց գտանել զԱիս պաս, (յն՝ զԱնդրուն,) և խօսեցաւ ընդ նմա վշտագնուլ, որոյ ակունք գեղեցիկ թագելք էին արտասուօք. (գոնէ պատչէս հաւատարեալ ինձ Անհնձոր. ըստ որում գաստիարակեցեր էր ՚ի բոլոր ՅԱծային իրս, և ՚ի գաղտնիս.) ըմբերիս գու ծիլ Աբդուն, (ասէր,) զի երկոքին ամբարտաւանքս՝ կատակեսցեն ան պատժելարար զկարողուլ իմ։ Ոճան և տեսին Ա՚ձք ինքեանք ևս, որ սոյն մահկանացու յանդուգն համարձակեցան դատապարտել զայն ում՝ որ գոր ծիւր ՚ի կղզւոջ իմում։ Պարծին աչք բաւական իմն խոհեմուլք ընդդիմանալ ամ փոթորկաց, և անուն խելառուլ տան սիրոյ։ Ա՚ռաջիւալ ես գուցէ, զի ծնեալ եմ ՚ի կայսերուլ քում։ զինչ յապաղել դանդաղիս ՚ի ՚ետիաղել զոսոս զերկոսին՝ ըն յատակս խորոց։

Ձայնէ ՚ետ խօսեցաւ այսպէս, Նէբդունն ուռուցեալ ամբարձ զալիս մինչև յերկինս, և Ա՚ենիւան զոճաբաձացեալ յանձն իւր՝ հաւատայր նաւարկ կուե մերում գոլ անվտարելի։ Նաւապետն շփոթեալ ազատակեաց, ԹԷ՝ ոչ և կարէր ընդդիմանալ հողմոց, որք վարեալ մղէին զմեզ բռնութիւն յապառաժս։ Որս յուժգին բաղխմանէ հողմոյն՝ խորտակեալ կայմն մերոյ՝ զինի սակաւ ետ պէից զգայաք, զի ծայրք ապառաժից բանային զյատակս նաւուն, և մնանեք լոկ ջրոյն յամ կողմանց գնայր ընկղմիլ։ Ձանայն Թիւաքաբոշէց ամբարձեալ լա լահուծ գաղաղակս դէպ յերկինս՝ ողբային զմահ ի բնանոյ։ Ընդգրկեալ իմ զԱ՚ենիւան ասեմ ցընա, ահաւասիկ մահ. և պարտ է քաջութիւն ընդունել ընա.

Ա՚ձք

Ա՛ՀԱ ազատեցին զմեզ յայնքանեաց վտանգից՝ առ՛ի կորուսանել սոսօր. մեռ
ցո՛ւք Ա՛ՀՆԵԼՈՎ մեռցո՛ւք. միսիթարուի լինի ե՛ւ ինքն իմ մեռանիլ ընդ քեզ. և ա՛ն
օգուտ իմն լինէր վիճակել կենաց մերոց ընդդէմ ա՛րեացն։

Պատասխանեաց Ա՛ՀՆԵԼՈՎ, ձշմարիտ վատահուին գտանէ միշտ օգնուիչ
ինչ։ Ա՛յդ բաւական լինիլ սպառազինի հանդարտաբար ընդունել զմահ. այլ
պարտ է լաւագ երկիւղի առնել զամ ջանս. առ՛ի վատարել ցնա։ Կալցո՛ւք ու
բեմն դու և ես՝ զմի՛ ի սոյն լեռնային գերծանց. և մինչ սոյն բազմուի երկ
չոտ և շփոթեալ արանց՝ ի զուր ցաչին վն կենաց իւրեանց. գոնէ ոչ կորուս
ցուք մեք զոսկի մի՝ առ՛ի փրկել զմեզ։ Ա՛յնուհետև իսկոյն առել վկացին՝ եհաս
վկայն արդէն բեկեալ։ Ա՛յն կախեալ գնա՛ ի ծառ՝ ի հանել կողմանէ նաւուն՝
հարկ լաւագ նէր. և սկացեալ՝ ինա՛ ի միջ կատաղի ալեաց՝ կոչեաց զիս յան
ուանէ քաջալերեալ հետևիլ ինքեան։ Ա՛յդ՝ տղ մեծագոյն ծառ մի՝ որոյ վէր
համայն հողմունքք ցառնեն լծնամաբար՝ ի վնաս նէր, իսկ ինքն կեայ անշարժ
խորութ արմատով իւրոյ, այնպս՝ որ մրրիկք ոչ կարեն շարժել. եթէ ոչ՝ միայն
զտերեւս նէր. այսպս և Ա՛ՀՆԵԼՈՎ՝ ոչ միայն լեթէ հաստատէր և քաջ, այլ և
քաղցր և հանդարտ. և թուէր եթէ հրամայէր հողմոց և ծովու։ Ո՛ւստի եցաց
նմա։ Ա՛յնու լինէր ինարօդ ոչ հետևիլ դոլով քաջալերեալ՝ ի նմանէ։ Ա՛ռաջ
նորդէաք զմեզ ինքնին՝ ի վեր սոյնոյ ալէծփեալ կայմի, որ էր մեծ խիս օգնուիչ
մեզ, կարելով նաւել՝ ի վեր նէր. քանզի եթէ հարկ լիցէր մեզ լողալ առանց
նորին միջնորդուե՛, զօրուի մեր փուլթով լինէր տկարացեալ։ Ա՛ւազ առէպ
առէպ անդրաշխէրլով ալեաց զմեծահատ փայտն, գտանէաք զմեզ ընկղմեալ
՝ի ծով, և բմպէաք զդառն ալիս, որք զեղուին՝ ի բերանոց՝ յբռնգաց և յա
կանջաց մերոց. և առ՛ի վերբմբռնել զվերին կողմն փայտին՝ հարկադրեալք
էաք դիմամարտիլ ալեաց ծովու. որք մերթ ընդ մերթ՝ այնքան բուրձ՝ որք էրբե
զվերինս ևկեալք անցանէին՝ ի զլուխ մերոց. և մեք չանացուք կալնուլ զմեզ հաս
տատ, յերկիւղէ. զի ովի՛ ի նոցա ոչ ետնուե վորպիսի՛ ի մենջ կայր, որ էր
միայնակ ակնկալութի՛ մեր։

Զոլով մեր՝ ի սոյն տարտնջալի կացուե՝ կայր Ա՛ՀՆԵԼՈՎ պնպիսի հնդաբ
տաբար, ոյ և ոչ ժամ նստել կայ՝ ի վեր թարմ սկզբ. Ա՛սէր ցիս. ոյվ Ա՛ՀԱՄՔ
կարծե՞ս դու, թէ՝ կեանք քոյ բացարկեցել լինի՛ ի բռնուի հողմոց և ալեց.
՝Հաւատա՛ս դու, թէ կարօղ են նոքա կորուսանել զքեզ թարց հրամանի ածոյ.
Ա՛յ, ոչ, ածք վճռահատն զմա՛։ Ա՛ւրեմն յոմն՝ և ոչ՝ ի ծովու, պարտ է երկն
չիլ։ Ա՛յնէ եկես ընդ յատակս խորոց՝ ձեռն ի՛ ուսկիլեն ընդ՝ կարի զքեզ արտա
քարշել։ Ա՛յնէ եթէ վերացեալ եկես ընդ ՀՕԼՄՈՎ, յո՛ յերկինս. և տեսանիցես
զասաեղս՝ ի նեբբոյ ոսկի քոց. կարի վ՛ուսկիլեն ընկենուլ զքեզ ընդ յատակս
խորոց, և զահավիժել զքեզ՝ ի զուց խաւարայնն տարտարոսի։ Ո՛ւրեակ հետ
նայի վեր բանիցս ասացիկ՝ որք դոյն ինչ միսիթարէին զիս, բայց ոչ ունէի բա
ւական ազատ միտս, առ՛ի պատասխանել նմա։ Ա՛ երթ՝ ասացի՝ ի՛ երթ՝ ոչ
ես ետես զիս, և ոչ ես կարացի ես տեսանել զնա։ Ա՛նդուցանէ աք զդիշերն
աղջոյն՝ դազալով՝ ի ցերեկ ջերմ կեասցի. ոչ գիտեմ՝ ով եթէ՝ այլ կոծուի ծովու
ալիք զմեզ արկանէր։ Ա՛ երջապս հողմունքք սկսան մեղմանալ, և ծովն մանչե
լով մեռաւոր տիճին. Հասանելոյ առն՝ որ քարկացել յերկիր ժամանակ, և
դոլով խոնջել, ոչ ես ուներ, եթէ ոչ՝ ձեացուցի ինչ՝ ի պղտորել զայրացմանց.
որոյ ալիք ոչ ես էին, եթէ ոչ՝ իբրև ծփանաց նորաբողբոջ բուսոց՝ ի մէջ
գոլծեալ ագարակի։

Ա՛յսու ամբ՝ եկեալ արշալուսոյ՝ ի բանալ էդէմ արեգական զդրունս

երկ

երկնից, աճեսուէր մեղ օր մի գեղեցիկ։ Ընկերք բոլորովիմբ բոցափայլել. և աստղք՝ որք ի երկինս ժամն վերերևելք էին, աջօղելք վախչէին ի ժամուն նել Ֆէպուսի, իբ՝ արեգական։ Ցետաք ի հետաստանէ զցամաքն, ուր հողին մերձեցուցանէր զմեզ Հայնժի զգայի վերածննանիլ յուսոյ ի սրտի իմում. Բայց ոչ զոք տեսի կենդանացս մերոց. յայտ իմն է. որք կորուսեալք զմտահուն եղեն ի նաւուն ընկղմեցեալք յալեկոծուէ։ Ամերձեննալ մեր ի ցամաքն՝ մղէը ծովն զմեզ՝ ի ծայրս ապառաժից, առ որս լինէաք չախչախեալք. բայց ընդդէմ նոյ կայաք ծայրիւ կայմին մերոյ, զոր Անդնեօր այնպէս կառուսարեալ, ոլորէ՝ հը մուռնաւեսպետ մի զղեկն։ Ի ցամաքի վաստրել մեր վերկիւզալի ապառաժս՝ զը տաք զմեզ՝ ի վախճանի հասանել առ եզր մի դիւրին և ասփիւռ, և լողալով ի ծայց աշխատանաց երեք՝ ի ցամաք ի վիճաբազդ. ուր անդ տեսեր զմեզ ոմն Աջուհի մեծ, որ բնակիս յայսմիկ կղզւոջ. որն զհիշել խոնարհեցաւ ընդունիլ զմեզ

Վ Ե Ր Ջ Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ Ե Ա Գ Ա Ռ Ա Ք Ե Ա Ն Ց։

Ե Ւ Ի Ա

Ե Օ Թ Ն Ե Բ Մ Ո Ր Դ Ի Ս Պ Ր Ա Ծ Ո Ց։

Վ Ասլիոս զարմացել էր անցեալ Անելամոյէ՝ ո՛չ զանց առնու ի գործ ածել գէրն զոր ինչ հնարս, առ ի ուանել զնա ի ծովեզերոջ երուսաղէմ, և գրաւել զնա ի սրբահատուածն ինչեան։

Անելիոս իմացաւ զԱնելամոյէ ընդունելոյն բանից երկրէն՝ ընդդէմ արուեստաւոր հնարից գործանց՝ առնոյ ՀՀՁուհուհոյ, և ընդդէմ Ռուֆիոսին, զոր Անելիոս բերեալ էր յօգնութիւն ՀՀՁուհուհոյն։ Անելամոյէ և յուշերգահարքն Ղէմոսի՝ ոչ սակաւ զգացին սրբահատուածն ինչեան։ Ռուֆիոս ընկերանալի գոհոսքերաքոյ. զոր ասդրդնոց նոքաստեր ընդունէին Ռուֆիոսի, և յետոյ զերեսանոսն՝ ընդդէմ երկրին սրբահատուածն՝ ընդդէմ Անելիոս. զի երանելոյն Անելիոս ասդրդնոց նոքաստեր ընդունէին Անելամոյէ՝ ի ծառայել Անելիոս ասդրդնոց նոքաստեր ընդունէին Անելամոյէ՝ ի ծառայել զերեսանոսն՝ ընդդէմ երկրին սրբահատուածն՝ ընդդէմ Անելիոս. զի երանելոյն Անելիոս ասդրդնոց նոքաստեր ընդունէին Անելամոյէ՝ ի ծառայել

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՂԼԱՔԱՂԱԹԻ

Գլուխ Երկրորդ.

Յորժամ Թղլաթաղաթի զբանս իւր, համայն յաւերժահաղորդունք զոլով անշարժք՝ և աչք իւրեանց հաստատեալք՝ ի վերոյ նորա՝ հայելով մինն առ միւսն, ասէին ցրմիմեանս. ոյք են ուրեմն արքս այսոքիկ այսպես սքանչելագործք յԱշխոյ։ Լուեալ էրբեք ասել ումք զայսպիսի զարմանալի պատահմունս։ Գնքազանցեալ է արդէն որդին Հոլխի քան զաճենևին՝ ի չհոռովմաբանութեան՝ յիմաստութեան՝ և յարիութեան։ Ո՛հ, ոքպիսի դէմք, ոքպիսի գնդեցկութիւն, ոքպիսի քաղցրութիւն, և ոքպիսի համաստութիւն։ Այլ զիա՞րդ ազնուութիւն, և կամ զիա՞րդ մեծասպիսութիւն. եթէ ոչ գիտեցեալ գնա՝ գոլ որդի առն միոյ մահկանացուի, դիւրաւ լինէր հաւաստացեալ թէ էգէր Պաքքոս (ա) կամ Ասկղուր (բ) կամ թէ նոյն ինքն մեծն Ապողլոն (գ)։ Այլ ոմի՞ էր Ասնեթօրս այս՝ որ լծուէր գոլ այր մի հասարակ. նանա՛, և՝ ի միջակ ոպուութենէ. խոկ յորժամ նկատեալ լինիր զգուշութիւն, զառանի՝ ինձմա ոչ գիտեմք, ոքպիսի գերազանցութիւն ինչ՝ ի վերայ այմ մարդկանց։

Այսէր Քաղիփսոյ զբանս զայսոսիկ շփոթմամբ միով, զոր ոչ կարէր զատղել Աչք նորա երերեալ գնային անդադար ի Ասնեթօրէ առ Թղլաթաղաթ, և ի Թղլաթաղաթէ առ Ասնեթօր. կամելով մերթ, զի Թղլաթաղաթ վերակրկնեսցէ զերկար պատմութենէն սոյն պատահմանց իւրոց, և ապա յանկարծակի հաւանեալ ինքնին զբանս նորա։ Քարեաւ վերջապես շուտափոյթ և տարեալ զԹղլաթաղաթ միայնակ յանտառ մի զմռսոյ, ուր Թարգ զանցաւութենէ՝ ի գործ էած զամ հնարս, ի գիտել ինամանէ եթէ՝ արդեօք Ասնեթօր ոչ էգէ Աչխութենէ

(ա) Պաքքոս, որպէս ժողովրդեանն՝ և Ասելիէ, պտուղ Քադմոս ընտանւոյն Թղլեայ, հնագիտաց վիպագրութենէն գիտելոյ. որոյ քանատասիցն էտուն Աչխութենէ. և զոհէին սմա էշս, իմ ցիտս, ատ՝ ի ձանուցանել նէ այնոցիկ՝ որ ուրիշին պտճէսէրն զինչեանս՝ ի գինի, վերապատանս անգիտոյ, և լինին պնդելոյ և պղերգի։

(բ) Ասկղուր. (փայլաքար) որպէս ժողովրդեանն՝ և Աչխոյ պատիր Ասլանին. է ատ ընդհմանել և առաքահանգամ Աչխ, և է նաև Աչխ ծառայութեանն՝ վճռատուհանուն՝ և գուշակ։

(գ) Ապողլոն. որպէս ժողովրդեանն և Լատնոցն, իրրեցուտ ատ հնագիտէ զերեղման՝ տղայ պատանի՝ նմանի՝ և ուսանչին էտուն Աչխութենէ։

քին՝ աքօղեալ ՚ի նէրքոյ մարդկային կերպարանի. Թէլեմաք ոչ կարէր ա-
սել նմա ինչ. քանզի Աինէրքին յընկերակցել իւր ընդ նմա ՚ի կերպարանի
Աննէօրի, ոչ ինչ ունէր բնաւ յայտնեալ նմա, պատճառաւ յաէիտ երթ
տասարդութեան նորա. ժանաւանդ զի՝ ոչ ևս հաւատայր դնա տակաւին գոլ
բաւական խորհրդոց իւրոց. Հաղորդել նմա զիտաւորութիս իւր։ Այլ՝ նա
ևս կամէր փորձել դնա յառաջ ևս մեծ վտանգս, որ եթէ դիտիցէր, թէ Աի-
նէրքին է ընկեր իւր, նախատասցս օգնութիւն մի՝ տայր նմա առաւել քան վըս-
տահութիւն, ուստի և կարէր բնաւ չունել աշխատանս՝ արհամարհել զդ
դիպուածս՝ առաւել երկիւղալիս։ Այր վսան և կարնոյր նա զԱինէրքին փոխա
նակ Աննէօրի. վսան որոյ և բոլոր հնարք և արուեստաք Հալիփսոյի ելլին ՚ի
դերեւս, առ ՚ի բացայայտել դայն՝ զոր բաղձայր ՚ի գիտել։

Ուստի միջոցի հանգոյն յաէերժահարսութիւնք շրջապատեալ զԱննէօրիէ՝
հարցանէին հրճուանօք զբաղում իրս։ Աինն հարցանէր զորպիսութիւն ձա-
նապարհորդութեան իւրոյ Նէթոպիայ. և միւսն կամէր գիտել թէ զո
ունէր տեսեալ ՚ի Լաէմոնիա։ Իսկ այլ միսն հարցանէր՝ եթէ ունի՞ր ծա
նօթութիւն ընդ Ոուլիսի, յառաջ քան զնալ նորա ՚ի պաշարումն Տրոյիացու։
Ոլոց պատասխանէր ամենեցունց քաղցրութիւ. որոյ բանք թէ և էին պարզք
բայց լի շնորհօք։

Հալիփսո ոչ կացեալ երկար ժամանակ ՚ինդն խօսակցութեան ընդ
Թէլեմաքի, և մինչ յաէերժահարսութիւնք զբաղեալք էին՝ եղանակելով զեր
դըս՝ հաէաքել զծաղկունս, առ ՚ի զբօսանս Թէլեմաքի, դարձաւ անտի, և
առեալ ՚ի ձեռս սպայոյ զԱննէօր, առ ՚ի տալ նմա խօսիլ։ Իսկ ոմն քաղցր
դոլշիք քնոյ՝ ոչ ինչ թողուն երեւակերպիլ ՚ի ծանրացեալ յաչս՝ բոլոր
անդամօք վաստակեալ առն միոյ. պատճ և համոզիչ բանք Աթուհւոյն ոչ
ինչ կարէին ներգործել ՚ի սիրտս Աննէօրի, վասն որոյ և զդպիր Հալիփսո
միշտ՝ ոչ գիտեմ, եթէ որպիսի՞ իմն կերպիւ աբառաւանէր նա՝ զնմ՝ ջանս իւր։
և եթէ որպէս ՚ի ծաղր ածէր զհամոզիչ շողոքորդութիւնս՝ զորս հնարէր։
Երբ որպէս կարծրագոյն ապառաժ մի՝ ամբարձեալ ծածկէ զձակատ իւր ՚ի
ձէջ ամպոց. և ոչ ինչ հոգայ զբանութիէ հողմոց. այսպէս և Աննէօր հաս
տատ ՚ինքեր իմաստանային առաջադրութեան իւրում. Թողոյր զինքն դրդիլ
՚ի Հալիփսոյէ։ Երբեմն տայր նմա յուսալ՝ եթէ շփոթէր՝ զնա Հալիփսո ՚ի
հարցմունս իւր, որով կարէր իբր եթէ՝ արտաքարշել զձշմարիտն ՚ի խորոց
սրտի նորա, և մերթ ՚ինդն կիտէ՝ յորում կարծէր Հալիփսո հատանել
բաղձանաց իւրոց, ակնկալութիւնք իւր ՚ի դերեւս ելանէին. և այն ամենայն
զոր երեւակերպէր ունել յանկարծ փախչէին ՚ինմանէ, և միով համառօտ
պատասխանատրութիէ Աննէօրի՝ դարձեալ ընկղմիւր յանճհաէատուէի։

Երբ պատրաստ անցու ցանէր զաէս. մերթ հանդիպելով զմի Թլամաք. և
մերթ որոնելով զմիջոցս բաժանել ՚ի Աննէօրէ, զի ոչ և ս յուսայր օգնել
՚ի խօսիցէ նորին։ Երբ երբեմն վերակարգէր զառաէել զեղեցիկ Հաէերժա
հարսունս իւր՝ ՚ի ծնուցանել զորոց սիրոյ ՚ի սիրտ երիտասարդին Թէլե-
մաքի։ Երբ ահա ծածուկ մի առաէել կարօղ ՚ինմանէ, զոյ յօդնութիւն
իւր, առ ՚ի արդիւնաւորել զոյն առաջարկութիւն։

Ա՚ինուան միշտ ցասուցեալ յարհամարհանաց՝ զոր Աննէօր և Թէլե
մաք ցուցեալք էին ՚ի Աիպրոս՝ առ հրաէէրս նոցա. և ոչ կարելով միսի
թարել ՚ի տեսանել զերկու յանդուգն մահկանացուս՝ զերծեալ ՚ի հող-
մոց և յալէկոծութեանց, արծարծեալ ՚ի Նէրդունէ. դառն արտասուէքը

ցա

ցամաքացու[ցէ] զանկատեաց Յուպիլէէրն։ Իսկ հայրն ածց ժպտելով[՝] Թարց կամէլոյ յայտնել նմա թէ՝ Մինէրվն՝ իներքոյ պատկերի Աննթօրի՝ ունէր փրկեալ զորդին Յուլիսի, Թոյլատրեաց նմա որոնել զմիջոցս, ՚ի խնդրել զմրժ յերկուց արանցս յայցանէ։ Ելեալ Աննիւսն անտի յերկիցէ՝ ոչ ևս ածելով ՚ի միտ զնաւշահոտ բուրմունս՝ որք ծխանալք լինէին ՚ի վերայ սեղանոց ՚ի Փաֆիս, ՚ի Ակպրոս՝ և Յատալիա, եմուտ ՚ի կառս իւր՝ լծեալ յաղաւնեաց. և Թռեաւ վրայկոչելով յինքն զորդի իւր, զոլով սփռեալ ՚ի մշտայց նորոգ զեղեցկութիւն՝ ՚ի վերայ զեղգեղեալ դիմաց իւրոց, ասէ ցնա։

Տեսանե՞ս դու ո՞վ որդեակ իմ՝ զերկուս արս գայսոսիկ, որք արհամարհեցին զփարոզուել քոյ և իմ, ո՞վ այսուհետև կամիցի պաշտել զմեզ. երթ, հար զնեաս քոյ յերկոսին անդադար սիրտս նոցա։ և ահա ես ինքնին ըղեալ ՚ի կղզին՝ խօսիմ ընդ Քալիփսոյի։ Ապաց, և պատառելով զօդս՝ ընկոչեզօծ ամպոյ միոյ՝ներկայացաւ Քալիփսոյի, որ ՚ի նոյնում կիսոի՝ էր միայնակ առ ընթեր աղբեր միոյ՝ բաւական հեռի յայրէ իւրմէ։

Ո՞վ ապերջանիկ ածուհի՝ ասէ ցընա. ապերախտն Յուլիս արհամարհեաց զքեզ. որդի նորա՝ տակաւին առաւել և խիստ՝ համանման արհամարհանս՝ քան զայն՝ պատրաստէ քեզ։ Ապց ահա Քալիփսոն. յո՛ սէրն, ինքն նէն ունի՝ վրէժխնդիր լինել վասն քոյ. Թողում զնա ասա՝ և բնակիցի ՚ի մէջ Յաբերժահարսից քոց, որպէս երբեմն մանուկն Պաքքոս մնաց ՚ի մէջ Յաբերժահարսից՝ Նասսո կղզւոյն. (ղ) Թէպէտ տեսանելով զնա ոչ մանուկ մի հասարակ, և ոչ կարելով պաշտպանել զինքն ՚ինմանէ. փութոյ զդայ յայնժամ զկարողութիւն նորա։ Ապաց, և վերադարձեալ Թռեաւ ընդ օսկեզօծ ամպսն՝ յորմէ եկեալ էր, Թողուլով զանուշահոտ բուրմունս, որովք համայն անասունք Քալիփսոյի եղեն լցեալք։

՚Ի բնակիլ սիրոյն ՚ի մէջ բազկացն Քալիփսոյի. որ Թէ և էր ածուհի՝ զդայ զբոցս նորա. որք սփռեալք տարածէին ՚ի լանջս իւր։ Այր վասն և առ ՚ի թեւեւանալ ՚ի տանջանաց նորա, եւ զնա փութոյ Էվքարէ կոչեցեալ Յաբերժահարսին, որ կայր առ ընթեր իւր։ Ապց աճաղ քանիցս զղջացաւ զնալոյ առնելոյ այսպէս։

՚Ինձանուանմ՝ ոչ ի՛նչ համաբազդատիւր առաւել անմեղ՝ առաւել քաղցր՝ առաւել սիրելի՝ առաւել հանճարեղ՝ և առաւել շնորհալի մանկանս այսրիկ. ՚ի տեսանել զնա զբօսալի համոզիչ՝ և մշտածիծաղ. որ կարծեալ լինէր Թէ ոչ ինչ կարէր պարգեւել, եթէ ոչ՝ ախորժս և հաճոյս Թիւնս։ Ապց հապա Թէ առեալ եղե՞ւ հաճատ ողջագուրմանց նորա՝ ընդ դացեալ եղե, ոչ պիտի՝ որպիսի ժանտ մի՝ Թիւնաւորեալ։

Անանուն չար և խարեբայ՝ ոչ ողջագուրէր, եթէ ոչ՝ առ ՚ինեղեալ. և ոչ ծիծաղէր երբէք, եթէ ոչ՝ վասն անգութ չարեացն զորս արարեալ էր, և կամ զորս կամէր առնել։ Ոչ համարձակեցաւ մերձենալ ՚ի Մինեթօր, որոյ խառնուածքն երկուցանէր զնա, և զդայր, զի անճանօթս այս՝ էր անթափանցելի, մինչ զի և ոչ մի՝ ՚ինեաւից իւրոց լինէր մտեցեալ։ Իսկ Յաբերժահարսունք փութոյ զդային զհուրն, զոր մանուկն խարշիկ բորբոք

(ղ) Սոյն Յաբերժահարսուհիք Նասսոյի, որ ՚ի նոր մէջ երկրի ձովս. ասէ վասն վայրագութեանն՝ զոր ունէին հոգեառաքելութեանս յաղագս զարգացման Պատգի, վերածելոյ զերկիրն՝ անդրմոխրեցան յատեղս, որ ՚ուշն Փլեատ։

եալ էր. բայց գաղէին ջանիւ՝ զնոսը խոցեալ վէրս խրեանց, որ էրթն քաղց կեղ սփռեալ առաջիւը ի միրուս իւրեանց։

Յովսէփ տեսանելով զինանուէն՝ որ զբօնոյր և խաղայր ընդ Յաբէթ ժահարսից. վերըմբռնեալ ի քաղցրութիւն և ի դէղմ նորին, ընդգրկեալ ընկալեալոյր զնա՝ այնքան ի վերայ ծնկաց իւրոց, որքան և ի ծոց բազկաց։ Զգալ սկսաւ յինքեան անհանդստութիւն, որոյ պատճառն ոչ ինչ գտա նէր. և որքան յաճէտ որոնէր զբօնուլ ընդ նմա անմեզաբար, այնքան առա ւել աղիկեալ ակարանայր սիրտ իւր։ Տեսանէր սակը զի Ինդեօր, յաբէթ ժահարսութեաս այսոքիկ՝ որքան զանազանեալք են ի կնանացն Ափզրոսի. ա րոց դիղճկութիւնք՝ ստեղիք էին պատճառաւ պակշռութեան իւրեանց. քայց անմահական գիղճկութիւնքս այսոքիկ՝ ցուցանէին անմեղութիւն մի հա ւատութիւն մի՝ և ողջմիտ պարզութիւն մի քան զամ բիբլիայի. յասելն իւր այսպէս շառագունեալ լինէին դէմք իւր, և ոչ գիտէր վասն էր. և ոչ ևս կարէր լռել. բայց հազիւ թէ սկսէր՝ ոչ կարէր եզրել և քանք իւր հատ եալք լինէին, և երբեմն ինայն նահմ և թարց խիլք զպայուէ։

Ասէ ցնա Ինդեօր, ով Յովսէփ. որոգայթք Ափզրոսի ոչ լինէք էին ի համաքաղաքացութիւն այսց, յորոց դու զքեզ ոչ պաշտպանես արդէն. Ախաք լիտի գտնիկականք գարշելացուցանեն, և ապեղ լրբութիւք պատճառեն զպրպայմանս. իսկ համառօտ գիղճկութիւն է առաւել վտանգաւոր. ի սի բունն՝ Յաբէթ ոչ սիրել, նէթէ ոչ՝ զատաբինութիւն, և անդադարաբար Յողոմ զինքեանս անկանել ի խարէպական ախորժս ախտակրութեան, որ ոչ լինի զգացեալ, նէթէ ոչ յորժամ որ ոչ ևս ժամանակ շիջուցանելոյ զկուր բորբոքեալ ախտին։ Փախիր ով սիրելի իմ Յովսէփ. փախիր յայսցանէ յաբէթժահարսից. որք ոչ են այսպէս ձև ացեալք, նէթէ ոչ՝ առ ի բարեզք և ս պատրել զքեզ փախիր յորոգայթէ նրփատասարդութեան քոյ. և դիր քան զամենեսին փախիր ի սոյն մանկանէ՝ որ չէ ի քէն ճանաչեցեալ։ Սա է սէրն Ռուփեսոն, զոր վէնիւս մայր նորա երեր ի սոյն կղզի, ետ ի վերժ խնդիր լինել վասն արհամարհանաց՝ զոր ցուցեր ի Սիմէրայն Ափզրացւոց, յաղագս հրաժիրանաց՝ զորս արտարին քեզ խոցեաց նա զսիրտ Ենուհոյն Ռաչիսոյի, որ սիրահարեալ է վասն քոյ։ Տոչորեաց զհամայն յաբէթժա հարսունս՝ որք շրջապարեալք են զքեզ. և առչորես դու զքեզ ինքնին, ով ապերջանիկ այր երիտասարդ՝ Յարց զգալոյ ինչ։

Յովսէփ հատանէր առեալ զբանս Ինդեօրի, ասելով ցնա. ընդէ՞ր ոչ բնակիցուք ի սոյն կղզի. Յուլիս ոչ ևս ի կենդանի, զի վաղիակ հետ պատահ լինիլ Յաղեցեալ ներ ալեաց. Փէնելոպէ ոչ առասանելով ըզ վերադառնալ նորա, կամ իմ, ոչ կարէ ընդդիմանալ այնքան քանդաղատո զոց. և Ինդար հայր նորա առիպեալ ուն ի գնա բնդունել նորագ այր մի, և ի վերադառնալն իմ յԻթաք՝ գուցէ առասանիցի զնա գրաւեցեալ յայլ կնի նոր ամուսնուի, պակասեալ ի հաճատաց զոր առեալ էր հօր իմոյ. և Ինդա քացիր մոռացեալ զՅուլիս՝ ոչ կարելի վերադառնալ անդ, նէթէ ոչ յո բոնել զհաճատսի մահ մի, ըստորում սիրահարք Փէնելոպէի՝ ախրագետեալք են բոլոր անցից նահանդստին, առ ի բարբոք և ս հաճատսել զհորուսա մեր՝ ի զարձի մերում տնդ։

Պատասխանեաց Ինդեօր. ահա պատուդ կոչ ախտակրութեան. զի որոնեալ լինի կարի ներքոմտութիւք ամ առիթ՝ որք օգտեն ախտին, և կա փուցանեն զաչս առ ի ոչ տեսանել զայն ամ՝ որք գտատապարտեն զնա։

Եմ

Այնուհետև ոչ են հանձնաբերք, եթէ ոչ՝ ի խաբել զինքեանս, և ընկղմել ի յատուկ խիղճս իւրեանց։ Առաքեաց ես ուրեմն զայն առ ձեզ արարչն քեզ առաջնորդել ի հպարտնալն քոյ։ Որպէս եղիր դու ի Սիսէլեայ։ Զախորդութիւնն զորոց գիտէաք յԵգիպտոս, ոչ վերագալ ձան նոքա բոլորովիմբ յանկարծ ի պատիւ և յերջանկութիւն։ Որ ձեռն անձանօթ վերամբարձ զքեզ ի հմայն յորդայիէ՝ որք սպառնային զկնոջ քոյ ի Թիվէ քաղաքի, ուրուն գինի այսքան զօրաւոր աքանչելեացն՝ անդէմ տանուս տակաւին այնց՝ զոր նախատահմանուելոյն ունի պատրաստեալ քեզ Տէրն զի՞նչ ասացից. անարժան ես դու։ Այո՛ իմ, գնամ ես, և բարեբոյ գիտեմ նմանել ի կղզւոջս յայսմանէ։ Անարժան պղերգ որդի պնպիսի հօր միոյ խմաստնոյ և առատասիրտ աշնուոյ, տար ընդ քեզ աստ կեան մի հեղգ և անարդ ի մէջ խգայ. առնելով զեմ ընդդէմ համբոյիկ Ձեր, զայն՝ զոր հայր քոյ հաւատայ անարժան ինքեան։

Յանդիմանական բանքս այսոքիկ ներբազդեալք Թափանցէին մինչև ցը խորս սրտի Օդէլամբի, և զայր մորմոքիլ՝ ի բանից Աչնեթօբի։ Գոլով վշտաց իւրոց խառնեալ ընդ ամօթոյ. և երկինչէր՝ ի բարկութենէ և՝ ի չոմանէ այնպիսի առն միոյ խմաստնոյ, որոյ պարտաւորեալ էր անչափ. բայց կերբ լեաւ ծննդական, որ ոչ ևս ձանաչէլով զինչն՝ առնէր, զի ոչ ևս էրնայն առաջին մարդն։ Օ՞ի՞նչ ուրեմն ասէր ցը Աչնեթօր՝ արտասուալիր աչօք, ոչ ի՞նչ հաւաքես գու զանմխութենէն, որ յԱչու հւոյն խոստացեալ եղև։ Ոչ ինչ հաւաքեմ ես՝ ասէ Աչնեթօր, զայն ամենայն. որէ ընդդէմ առաքինութեան՝ և ընդդէմ հրամանացն Աչց։ Առաքինութենէն կոչէ զքեզ՝ ի հպարտնալ քոյ՝ առ՝ ի տեսանել զՅուլիս՝ և զՓիննէյտրիէ։ Առաքինութենի պատուիրէ քեզ՝ ոչ անկանիլ ի խնդալտար սխոտակրութենիս։ Նշանձ՝ որք ապատեցին զքեզ յայնքանենց յորդայիէից՝ առ՝ ի պատրաստել քեզ փառք իմն, հաւանութեան պնդի՝ որ հօր քոյ, հրամայեն քեզ՝ ի բաց թողուլ զայն կղզի։ Ժողովրդի և քաղուեր ակն այն միայն կարէ և կամի ունել զքեզ առ։ Աչ. վի՞նչ առնելոցես զանմահ կեանք մի Թագր ապատութեան. առանց հնարհաց առաքինութեանն, և Թագր փառաց։ Ընդարձ կեանքս այս լինէր տակաւին առաւել ևս Թշուառագին, բառորում ոչ ևս կարէ նկերելոյ

Օդելամբ ոչ պատասխանէր բանից նորա, եթէ ոչ՝ հառաչանս. որ բեան բազմայր ևս Աչնեթօր ակամայ արտահանելոյն փուլիով՝ ի կղզւոյ անտի. և երբեմն Թռչէր նմա յամր հասանել ժամուն՝ յուրում Աչնեթօր չաճեալ էր առ՝ ի ոչ ևս ունել առաջի աչաց իւրոց բարեկամ մի խիստ՝ որ յանդիմանէր զինքն՝ ի տարաբաղթեան իւրում։ Ամայն սոյնպիսի անհամաձայն մնաց մնաց տանջեալ զնքեան զսիրտ նորա. որոյ և ոչ միայն՝ ինազուն ուներ հասատատուելի. զորով սրտի իւրոյ որպէս զծով խաղալիկ հասանն նեղհակ հզմնց։ Ակրեի մեկուսացեալ ձեռք տարածեալ և անշարժ՝ առ ափն ծովու, և սկսեալ մտեալ՝ ի խորս նահ՝ անտառաց՝ հեղոյր զդառն արտասուս։ Ընկնէր ոտացեալ, և աչք իւր խորանկեալ և լցեալ ծախիչ հրոյ։ Դէմք իւր դեղնագունեալ, վատեալ, և սպառկերպեալ. և ոչ հաւատացեալ լինէր քնած՝ եթէ տակէտ Օդելամբ, որ ամբառնայր զաղաղակնման մռնչելոյ վրէժ տագնեալ առիւծու։ Վհատեցուելի իւր՝ ուրախ քնուելիւն իւր՝ և ապնիւ զուարթութենիւն իւր՝ հեռի փախչէին՝ ի նմանէ, և նմանութիւր ծաղկան միոյ՝ որ բացեալ յառաւօտու բուրէ զանուշ հոտ իւր՝ ի պաշտի, բայց տակաւ առ տակաւ, յերեկոյին կորուանելով զղուարթի գոյն իւր՝ Թառամեալ ցամա

քի

քի, խոնարհեցուցեալ զգլուխ իւր, ոչ ևս կարելով ՚ի վեր պահպանել. այս պէս և որդին Յուլիան հանդերձիւ ր մերթել ՚ի դուռն մահու։

Ինքնեօր տեսանելով, զի Յովհաննէս ոչ ևս կարէր ընդդիմանալ բըռնութեան կրից իւրոց. խորհեցաւ համանգամայն հնար լինի՝ առ ՚ի փըրկել զնա ՚ի մեծ չորգալեէ չարամանէ. Եկատեալ էր, զի Վալիփսս եռանդնաբար սիրահարեալ էր Յովհաննէսի, և Յովհաննէս ոչ պակաս սիրէր զերիտասարդուհի Յաբերժահարսն Եվքարի, ըստորում անգամ եթ սէրն՝ առ ՚ի վշտապնել զմահիանացուս՝ առնէ երբեմն սակաւ սիրել զանձն՝ յորմէ եմք սիրեցեալ։ Յառաջագրեց Ինքնեօր բորբոքել զչարաղոտուհի Վալիփսոյի Սամեր Եվքարի առնել ըզ իւր ՚ի Յովհաննէս չորս։ Ուստի Ինքնեօր ասէ ցըՎալիփսս, նկատեա՛ ՚ի Յովհաննէս կիզըք իմն որսոյ որ տանկնին ոչ եմ տեսել ՚ի նմա. այժմ՝ սոյն զբօսանքս սկսան ախորժիլ նմա առաւել քան զպատերազմս. և ոչ ևս սիրէ ինչ, եթէ ոչ՝ զնապաստակս և զկըճուռս վայրենիս. գուցէ դու ես այն ՚ի՛ ՚ձեռուն, որ աղգել արծրծես ՚ի նմա զայս մեծաբորբոք խղճմ։

Վալիփսս ՚ի լսելն զբանս զայսոսիկ՝ զբաց սաստիկ բարկութիւն իմն, և ոչ ևս կարաց ըմբերել Յովհաննէսս այս՝ պատասխանեաց, որ արհամարհեաց զնմա հաճութիւնս կղզւոյն Ակրոսի, ոչ կարէ ընդդիմանալ չափաւոր դեղեցկութեան միոյ՝ Յաբերժահարսին իմոյ. ՚ի՞րպէս հաճարձակի ուրեմն պանծալ՝ առնել առնել այնքան գործառութիւնս զարմանալիս, մինչ սէրտ իւր հակի պղերգաբար ՚ի վախճան հիշատութիւն. որով ոչ երբէ ծնանիլ եթէ ոչ՝ առ ՚ի անցուցանել նահ կեանք իմն ՚ի մէջ բազկաց տիար իւրմ միոյ։ Ինքնեօր տեսեալ ախորժանօք եթէ յաչագիտութիւնն որչափ աղմկեալ վրդովէր զսիրտ Վալիփսոյի՝ ոչ ինչ յաբել խօսել յերկիւղէ, զի մի դիպէ զնա յերկայնութիւն ինքեան՝ յուցանելով միայն դէմք մի տխուր և վշտագնեալ։ Դանկառիլ սկսաւ ՚ձուխն յուցանելով զտան. Ջանս որսի իւրոյ, վասն համայն իրաց՝ զորս տեսանէր. և շարունակէր նոր ՚ինորոյ զայլ և այլ գանկատս։ Այն որս՝ զոր ծանոյց Ինքնեօր, եզերեցաւ շարժել զնա ՚ի բարկութիւն։ Վասն զի Վալիփսս, զի Յովհաննէս ոչ որոնէր ինչ, եթէ ոչ՝ սքօղիլ յայլոց յաբերժահարսից առ ՚ի խօսակցիլ ընդ Եվքարէն. որք և արգէն խօսակցէին վասն սոյնց երկրորդի որսոյ. ուր նախատեսանէր, զի լինելոցն էր՝ ոչ եղեալն էր ՚ինախկինն։ Ուստի առ ՚ի ցրել ըզ նպատակ Յովհաննէսի՝ յայտնեաց զկամս իւր, եթէ և ինքն կամ լինիլ ընդ նոսա բայց համանգամայն ոչ կարելով սանձել զբարկութիւն իւր ասէ ցնա այսպէս։

Ընդէ՞ր ուրեմն ոմ յանդուգն երիտասարդ, եկեր ՚ի կղզի իմ առ ՚ի փախչիլ յարգար նաճարեկութէ միոյ՝ զոր Աստղունն արծարծեաց ՚ի վրէժ խընդրութէ Ինձ, որք կամիմ պատժել զքեզ։ Ոչ մնաս դու ուրեմն ՚ի սոյն կղզի (որ ոչ է բացեալ ումեք մահկանացուաց.) եթէ ոչ՝ առ ՚ի անարգել զկարողութիւն իմ և զբէր, զոր վկայեցի քեզ։ Ոմ Ինձուէք Օլիմպէ և Աթէքսի. այսինքն՝ երկնից, և գժոխոց, լուարուք ապերջանիկ Ինձուհւոյ միոյ, փութացարուք ՚ի պատժել զայս նենգաւոր՝ զայս ապերախտ, և զայս ամբարտաւան։ Ընդ բառնալ առաւել խիստ և առաւել անկրաւ ես դու առակին քան զՀայր քոյ. խնդրեմ յերկնից, զի կրկնես զառաւել մեծ չարիս՝ և զառաւել անգութ պատիժս քան զնորայն։ Ես ոչ. ոչ. ամենևին ոչ վերատեսանիցես զՀայրենիսն քոյ՝ աղքատ և ողորմի ի նմանէ այն. զոր ոչ ամաչեցեր նախատասել զնա քան զանմարդութիւն։ Սակայն ևս առաւել կորնչիցիս դու ՚ի ծովս, տեսանելով զնա ՚ի հեռուստ. և մարմին քոյ երեալ

խաղալիկ ոմեսայ՝ լեցի՛ ի նորոյ արկեցուլ ի թարց ակնկալութեան գերեզմա
նի՝ ի վերոյ աճապոյ պարիկ եգիպտ. Ի՛նչ իմ տեսցին զնա կերեալ յորդանոյ
և՛ ի Յուդենոյ. տեսցե՛ն նմանապես և նա՝ զոր սիրես. տեսցե՛ն զնա՝ և զպայծ
փողոսիլ սրտի իւրոյ, և անմխիթարութիւն նորա՝ եղիցի երջանկութիւն
Յաղիպեսցի։

Ի խօսիլն այսպէս՝ ունէր զակունս կարմրացեալս և հրաբորբոքս, որոց
հպեցաք ոչ ճնշին հատատ՛ ի մուտ տեղոջ, և ունէին ոչ գիտեմ, որ
պիսի նահանգի լիս զանգական. այլ նորա զողոջիւն և ծածկեալք՛ ի
սաւառ և՛ ի դէղին բծից Փոխարկէր յիւրաքանչիւր րոպէի զգոյն դիմաց իւ
րոց, և ստէպ ստէպ զընթացեալ մահացու դիմելութիւն լիս սփռեալ
տարածիւր՛ ինա։ Ա՛յրատուք իւր ոչ ևս հոսէին առատաբար որպէս՛ ի
նախնում, Թուէր Թէ բարկութիւն և յուսահատութի՛ իւր ցամաքեցու
ցեալ էր զաղբիւրս նորա, և հալիճ լինէին քանի մի կաթիլք՛ ի վերոյ պա
տից իւրոց։ Զայն իւր նմանապէս խըզխըզեալ և բեկբեկեալ եւանէր՛ ի
սաստիկ բարկութենէ։ Ա՛ենթօր հայելով՛ ի սոյն հանդէս շարժմունս նը
ոչ ինչ սակս ցրվ[illegible]ամանք, և համարէր զնա որպէս հիւանդ մի անակնկալ
բարձրթռղի եղել՝ արկանելով առեպ սակս հայեցս ինչ գթութե՛ ի վե՛ նը
Թ[illegible]ելամանք բարձոք ձանձրացեալ դինքն յանցաւոր և անարժան՛ ի սիրե
լութի Ա՛ենթօրի, ոչ համարձակէր ամբառնալ զաչս՝ յերկիւղէ յանդէ
ման լինելոյ աչաց բարեկամին իւրոյ, որոյ նոյն իսկ լռութիւն բաւական դա
տաստարան էր նա։ Ա՛երթ ընդ մերթ խորհէր գնալ անկանիլ զպարանո
ցաձն, և յուսանել Թէ՝ ո՛րքան դ՛ղացել էր՛ ի յանցանս իւր, բայց ընկերը
կեալ լինէր մերթ՛ ի վատթար իճն յամօթոյ. և մերթ մանաւանդ պատ էր
կիւղէ. քանզի ոչ կամէր արտաքարշիլ յորդոյթիէն՝ որ Թո՛ւխար նմա քաղցր.
և տակաւին ոչ կարէր առնուլ՛ ի կամիլ՝ յաղթել զնեղատ ախտակրու
թիւնս իւր։

Ա՛նք և ածուհիք Օլիմպի խուռն առեալ՛ ի միջ խորին լռութեան՝
հատատելք ունէին զաչս իւրեանց՛ ի վերոյ կողմն Յաղիպեսցի, ՛ի տեսա
նել Թէ՝ ո՛ լինէցի յաղթանակիչ. յո՛ Ա՛ինէրիլն. կամ Ռուփիոն. յո՛ խնա
տութե՛ն, Թէ սէրն Ռանդի՝ Ռուփիոն՛ ի խաղալն ընդ Յաբերժահաղ
թից, եգեալ էր զամենեսեան՛ ի հուր՛ ի կղզւոյն։ Իսկ Ա՛ինէրիլն՛ ինեռքոյ
պատկերի Ա՛ենթօրի, ՛ի գործ ածէր զյաչաղկոտութե՛ն անբաժանելապաս
՛ի սիրոյ, ընդդէմ լինքեան սիրոյ։ Ոչ ժուպիթէր յառաջադրեալ էր լինել
նկատիչ սոյնպիսի մարտի և ճակատ անպատրաստ։

Իսկ որքան առ Ա՛վքսարի՝ երկնչելով յոյժ, Թէ Թ[illegible]ելամանք փախչէ
յինքենէ, ՛ի գործածէր հազարաւիրալ արուեստս. ունել զնա միշտ՛ ի կա
պանս իւր։ Ա՛ոչ էր ահա՛ ի պատրաստի երթալ ընդ նմա յերկրորդ յորդ
իւր, գոլով զգեցեալ որպէս զՏիանոյ։ յո՛ Ա՛նահիտ Հանդի Ա՛ենիւս և
Ռուփիոն սփռել էին՛ ի վերնորա նորոգ գեղ իճն, այնքան չքնաղատեսիլ՝
որ յաճուր այնմիկ գեղեցկութե՛ն իւր՝ նսեմացուցանէր գգեղ լինքեան
Յաղիպեսցի, որ տեսանելով զնա՛ ի հեռատեսանէ՝ նկատեաց՛ ընդմին կիսաջ
՛ի միջ ջինջ և պայծառ աղբեր իւրոյ, և հարաճ յաժելի՛ ի տեսանել զնա։
Ուսոյ և աջողեալ զինքն՛ ի խորս այրին իւրոյ խօսէր լինքնին միայնակ այսպէս
Ա՛չ ինչ օգուտ լինէ ուրեմն՛ ի կամիլդ վըդովել իմ՝ զերկուս սիրա
հարս դայտոսիկ, յայտնելով նոցա Թէ՝ կամիմ և ևս լինել ընդ ձեզ՛ ի սոյն
գրան Պարտ եղե՛ն ինձ արդեօք գնալ՝ Վնասցի՞ արդեօք՛ ի յաղթանակել

կամ

կամ թէ ծառայեցուցանել զգեղեցկութիւն իմ, առ՝ ի գերամբարձ առնել զնա։ Պարտէ արդեօք զի Ծննդոցն՝ ի տեսանելն զիս՝ առաւել ևս սիրահարիցի վասն Էվքարիի։ Ո՛վ առիթքնանիկ զի՛նչ դործեցեր դու։ Ա՛ծ ո՛չ գնացիր ևս, և ո՛չ ևս գնայցեն իսկ նորքին. և բարւոք գիտեմ արդեօք զնոսա։ Ա՛հա գնացիր գտանել զԱՆՀնդօր, և աղաչեցից նմա զի հանցէ ըզ Ծննդոցն աստի, և տարցէ յԱրեմաթ։ Բայց զինչ ասեմ ևս. և զի՛նչ լինիցի, յորժամ Ծննդոցն գնասցէ ասեն։ Ա՛ւր եմ ևս, և զի՛նչ ինձ առնեն Ա՛վ անգութք Ա՛հնիւս. Ա՛հնիւս՝ դու խաբեցեր զիս։ Ա՛վ նենգաւոր պարեզ՝ զոր արարեր ինձ։ Ա՛ձուկ չարաձիկ, սէր թիւնաւորեալ։ ո՛չ բացի ևս զբերան իմ քեզ՝ եթէ ոչ՝ ակնկալութեամբ ապրելոյ և կենդանի երջանկութեամբ ընդ Ծննդոցն, իսկ դուն ոչ հոգիդ՝ ի բաց սիրա, եթէ ոչ՝ աղմուկ՝ և յուսահատութիւն։ Օ՛ի ահա Յաբեթժահարան իմ՝ ապրատամ քեզ ընդդէմ լինէ, ձեռութիւն իմ՝ ո՛չ ևս օգնէ ինձ լինել, եթէ ոչ՝ քնծայել զիս յաբիանեական յապերժանկութիւն։ Ա՛հ, եթէ լինիցէի ազատ՝ տալով ինձ մահ, առ՝ ի տալ վաղճան վշտաց իմոց։ Ա՛վ Ծննդոցն այսպես է զի դու մեռանիցիս, բաւարար եմ ո՛չ կարեմ մեռանիլ։ Ա՛յժ ինչո՞ւ եղէց քեզ յապերախտութեան քոյ, և Յաբեթժահան քոյ անանկոյ, զի խոցեցից զքեզ առաջի նորա։ Բայց ո՛չ ունիս իրաւունս ո՛վ ապերջանիկ Էվքարիսս, զի՛նչ կամիս առնել դու, կամի՞ս կորուսանել զանձդ միւ, զոր դու ինքնին գահավիժեցեր՝ ի սոյն թշուառութիւն դուբ։ Օ՛ի ես եմ զոր եղէ պատճառ քոյոց քոցբոցդ հուր՝ ի կուրծս ողջախոհին Ծննդոցն։ Ա՛հ, ո՛րպիսի անմեղութիւն, ո՛րպիսի առաքինութիւն. ո՛րպիսի գարշութիւն յանխոհիս, և ո՛րպիսի քաջութիւն ընդդէմ ամենայն հեշտութեանց։ Ա՛ի եթէ պատրաստ եղէի թիւնաւորել զսիրտ նորա։ Ընդէ՞ր զիս՝ եթէ ոչ առնիցէի այսպէս։ վա՛յ. գուցէ ոչ թողուցյոր զիս. և կամ ես ոչ տեսանէի արհամարհեալ զիս՝ ի նմանէ, այսպես ոչ կելոյ նորա, եթէ ոչ՝ ընդ խոչնդոպիի իմոյ։ Ա՛յ, ո՛չ սանձիմ ես եթէ ոչ՝ վասն յաբէա սրժանաւորութ իմոյ։ Ընդ ուրեմն ո՛վ Ծննդոցն. դնա անդր քան զծովն, և թող զԱլիխոս անմխիթարելի, ոչ կարելով ըմբերել կենաց, և ոչ գտանելով զմահ։ Թող զնա անափոփոխ՝ ծածկեալ և լի ամօթով յուսահատեալ ընդ ամբարտաւան Էվքարիէ։

Ասացեալ ինքնին այսպես միոյնակ յայրն իւրում, եղ յարտասր յանկարծակի զայրագնեալ և գոչեաց. ո՛ւր ես Ա՛հնիւս. այսպէ՞ս ուրեմն պարտ գտանես զԾննդոցն՝ ընդդէմ ախտից յորոց թողու ինքեան յաղթահարել. նիրհե՞ս դու մինչ սէրն հակէ և արիանայ կոյ ընդդէմ քոյ. ես ոչ եմ կարեմ ըմբերել այսմիկ թոյլ անկանգտանութեան, զոր դու ցուցանես։ Արդե՞ս տեսանել անհոգութիս զորդին Յուլիոսի որ անարգելով զպատիւ հօր իւրոյ՝ ներմացուցանէ կամի զարձր նախատահմանութեանն իւր։ արդեօք՝ ի քեզ, կամ թէ ինձ՝ հաճատացեալք են զնա ծնօղք իւր առաջնորդել նմա։ Ա՛յժ արտեմ ես զվիշտս ապաքինել զվերս սրտի նորա, և ոչ լինիմ հպատակ։ Գոն անգ ահա՝ ի տեղի լինիմ յոյժ ներփակեալ պատմիկ անուանի՝ բազմութեամբ տախտակաց՝ գիրանաց՝ և այլոց նիւթոց, յորմէ՝ ի պէտս կառուցմանց նաւուց, ուր և Յուլիս անդ շինեաց զնաւ իւր՝ որով եղ յայսմանէ կղզւոյ։ Ա՛յսմանէ գտանես անդ այր մի՝ որ ինչ խորհրդով յորում գտանիցես համայն գործիք հարկաւորք առ՝ ի հատանել՝ տաշել՝ հարթել և միացուցանել զամ մասունս և զկողմնակս նաւուն։

Ասացեալ եթէ առաց, խոկայն զղջացաւ։ Իսկ Ա՛հնիւս ոչ կորուսանելով

դոնէ բոպէ մի՝ զնացեալ փութով ի տեղին եդիտ զդուրծիսն, և արիւնալ յերկիր զամ հարիւրոր նիւթիսն՝ կառարեալ կաղդուրեալ կառոյց յաւուր միում զնաւն։ Քանզի կարողութիւն և հանճար Աինէվիի՝ ոչ ունէր կարօտութիւն բազում ժամանակի՝ առ ի ձգիբել ի սուղ միջոցի զառաւել մեծամեծ գործառութիւնս։

Քալխիսս դառնալով ի մէջ սարսուելի և անտանելի մտատանջութեանց՝ յանհնարինս վարանէր. զի ի միոյ կողմանէ կամէր յաչքանալ գործոյ Աինէթոյ. և ի միւս կողմանէ՝ ոչ կարէր ի բաց թողուլ զորսն՝ ուր Յովքաբէլ ետալ էր ազատութիւն ընդ Ասէլամաքի, բառորում յաչագիտութիւնն իւր՝ ոչ ներէր ամենևին կորուանել զառաւելութիւն երկուց սիրտհարաց։ Ասէր ի ինքեան զարձուցանել բոլորովին զորսն ի նոյն կողմն, ուր գիտէր շինել Աինէթոյն զնաւն։ Այլ էր անահ զբաղիլ կացնոյ՝ և ուռան, ունելով զանկնջն ի պատրաստի, և իւրաքանչիւր հնչմունք հարմանց սարսուռցուցանէին զնաւ։ Այց և այնպէս երկնչէր յոյժ յայնմ միջոցի, թէ սոյն վարանմունք մի յափշտակեսցեն ի նմանէ զոնէ զոգն ինչ զառաւել նշմարանաց և ակնարկութեանց Ասէլամաքի, որ առ երիտասարդու հի յաւերժահաբան Յովքաբէլ։

Յայսմիկ վայրի՝ առէր Յովքաբէլ ցԱսէլամաք, ծաղրական ձայնիւ. ոչ երկնչիս թէ Աինէթոյ այսպիսիկ գործ՝ գալոց քոյ յորս առանց նորա. ոհ, ոըքան ցաւակցելի ես վասն կեղոյ քոյ ընդ հսկողութէ այսպիսի աշխատակիր դաստիարակի, որոյ ոչ ինչ իր կարէ ամենևին մեղմացուցանել զխստասըրտութիւնն, զոլով նորա Թշնամի համոյն հաճութեանց։ Եւ ոչ կարէ ըմբռնել զի զոնէ ձաշակիցս և զինն, համարելով քեզ յանցանս՝ նուա զառաջել անմեղ խրս։ Արեւլի էր կախեալ լինիլ քեզ ի ինմանէ՝ մինչ տակաւին ոչ էիր ի հասկի կառավարելոյ զքեզ ինքնին, բայց զինի ցուցանելոյ քոյ զպնդան խմաստուն՝ ոչ ևս պարտիս Թողուլ զքեզ դնել ի տեղի մանկան։

Այն նենդաւհնար բանք՝ ներթափանցեալ ի սիրտ Ասէլամաքի, վերացոյցին զցասումն ընդդէմ Աինէթոյի, որ ջանայր տարամերժել զվտանգս իւր, և երկնչէր վերահասել ինա։ Այց զի այնքան աղմկեցեալ էր՝ որ ոչ ինչ պատասխանեաց Յովքաբելի։ Ալ երկայն դէպ երկոցի գոլոյ՝ ածեալ որսոյն ի միոյ՝ և ի միւսոյ կողմանէ՝ շարունակ իմն բանութէ յանկիւն մի անտառին, որք գոհն զինքեանս կարի մերձ ի տեղին՝ ուր Աինէթոյ գործեալ էր զօրն ոզջոյն։ Քալխիսս ի հեռատեսանէ տեսեալ զնաւն եզերեալ խոկոյն ծածկեցան աչք նորա՝ ի միում վայրկենի ի տեսակ լինչ մթին ամպոյ, հա մանման մահուանն։ Ծունկք իւր դողալով ոչ ևս կարէին ունել զնա ի վերս ինքեանց. և սառն քրտունք մահուան հոսէին համայն յանդամոց իւրոց։ Ալ առն որոյ հարկեալ եղև լինուլ ի վերայ յաւերժահարսիցն, որք շուրջ էին զնա. և ի տարածեն Յովքաբելի և ևս զձեռս օգնել նմա, մերժեաց զնա արիանալով ցասումնական հայեցս լինչ ի վերայ նէ։

Ասէլամաք տեսեալ զնաւն՝ բայց ոչ երբէք զԱինէթոր, զի ի բաց զնաց գետալ էր անտի՝ զինի լրացուցման գործոյ իւրոյ, և հարց Յովքաբելի թէ վ՞ր իցէ ատ պատրաստեցեալ։ Քալխիսս ոչ կարելով պատասխանել խոկոյն՝ բայց վերջապս ասէ, ես ետու շինել զդա ատ՝ ի ուշ ևորել զԱինէթոր. զի մի և լիցիս շփոթեցեալ ի սոյն խոտորաւորդ բարեկամէ, որ ներհակեալ բարեբաղդութէ քոյ՝ նախանձի ի տեսանել զքեզ լինել անմահ։ Աինէթոր թո զնա զնա, զի՞նչ առնէ ընդիս գոչեաց Ասէլամաք. ոյ՞ Յովքաբել եթէ Աինէթոր թողու զնա, ոչ զբաք ունիմ, եթէ ոչ՝ զքեզ վիայնակ։

Փախեան բանքս այսօրիկ՝ ի բերանոյ իւրմէ՝ յեռաբղխուք կրկին իւրոցն ի ֆսկայն եռեաս դիմացեալս իւր յասելն զսուտ . բայց ոչ ունէր ազատութիւն մնացեալ զնշանակութիւնն բանիցս այսոցիկ, և զոլորշիսկայ ժողովն ասէշեալք մեացին՝ ի լռութիւն։ Իվաբրի շառագունեալ դիմօք խոնարհեցուցանէին զաչս կայր յետակաց բոլորովիւք լուռ և ամօնչեցեալ , մինչ զի ոչ հնար մարձակիւր երևիլ, բայց ունելով այսքան ամօթ յերեսս իւր, ՝ի հեռուս սրտի իւրոյ ՝ինեղբուսա ամիւռիկը զուրախութիւն։ Իսկ Իվբաբ ոչ ինչ զգայր յինքեան՝ և ոչ և ս կարծէր թէ խօսեալ էր այնքան անպատշաճաբար. և զայն համ զոր արար՝ համարէը ինքեան ոչ երազ մի, բայց երազ մի՝ յորում մեայր խռովեալ և շփոթեալ։

Ապա ետս առաւել կատաղի քան զնմատակ առիծու՝ յորմէ յափշտակեն կին կալիւնք, որշափէր զեալ ՝ի ներսիկոյս անտառին , թարց հեռանալոյ յուզի ինչ և ոչ գիտէր թէ ուր երթայր ։ Ալերջապէս եղեալ զինքն մերձ ՝ի մուտս պրի իւրոյ՝ ուր Ասենեօր ապասէր նմա։ Օ որ խակին ՝ի տեսանելն՝ առէ ցրնա. եղէք առակ ՝ի կղզւոյ իմմէ ոչ պանդուխտք , որք եկեալ էք ՝ի վրդովել զհանգստութիւն իմ, հեռացի՛ յինէն անզգայ երիտասարդա այս՝ և վտու ոչ անխոհեմ ծերունի. ապա թէ ոչ՝ զգաստիք վտութով զայն՝ որոյ կարօղ է բարկութիւն ածուհւոյ միոյ, եթէ ոչ արտահանիցես զնա առաի բոլոր ջանիւ. զի ոչ և ս կամիմ տեսանել զնա, և ոչ և ս ներել, զի գոնէ մինն ՝ի յաւելուածոյսիոց իմոց խօսիցի կամ տեսանիցի ընդ նմա. այլ գնա և ահա երդնում ՝ի ջուրն Աթիքս, երդումն՝ որ դողացուցանէ զնծաս Բայց գնասջիր դու ոչ Իվբաբանք, զի տարիք քոյ՝ ոչ են եղբեւոյք. ոչ ապերախտ. ոչ եւանիցես ՝ի կղզւոյ իմմէ, եթէ ոչ՝ առ ՝ի լինիլ բարձր Իոյն ՝ինորանոր ձախորդութիւնս։ Արդեօք քեզ վրէժխնդիր, և ապաշաւեսցես ՝ի կորուսանել զԲաղիքաօ բայց ՝ի զուր ՝ևս երդուն՝ ցասեալ ընդդէմ հօր քոյ՝ վասն զայրացուցանելոյ զնա ՝ի Սիսիլեայ. և վասն ժխտելոյ Ասենեսի, զոր աբհամարհեցեր դու ՝ի Ափրոս, պատրաստէ քեզ այլ խնդալ կոծուիս Տեսցես դու զհայր քոյ՝ որ ոչ է մեռեալ . բայց տեսցես զնա իմոյ ձանձ չելոյ. և ոչ միասցես ընդ նմա յԻթաք, եթէ ոչ՝ վկնի լինելոյ քոյ խաղալիկ առաւել անգութ բազդի Էրմի դու. և ես երդմնեցուցանեմ զկատղութիւնս էրկնից, վրէժխնդիր լինիլ քեզ Արդեալ մեացես ՝ի մէջ ծովու՝ կախեալ ՝ի ծայրէ ապառաժի միոյ, հարեալ ՝ի կացակէ. և ՝ի դերեւոյթ հոչեսցես զԲաղիքաօ, որ ՝ի տանջանս քոյ լցցի բերկրանօք ։

Յետ ասելոյ զբանս զայսոսիկ՝ վրդովեալ և վշտացեալ գոլով ՝ի միտս իւր՝ էր սէտ ՝ի պատրաստի՝ ունել զոյլ ինն ներհակ առաջադրութիւն, մինչ աբեաբեծեաց Ասենեսիոն կրկին ՝ի սրտի իւրում՝ զնորոգ խղձս, վերստին պահել անդ զԻվբաբամբք ։ Գնացեալ նա, և ո՞ գնահատիցէ ասա, ասէր ինքնին. կարելի է զի զգայցէ վերջապէ զայն ամ՝ զոր արարի նմա։ Արդեաբ ոչ կարեսալ նմա որպէս զիս անմեղութիւն։ Բայց ոչ առաւել կայր Ասենեսի՝ դու զքեզ ինքնին դատապարտեցեր երդմամբ քով. սէտ դու զքեզ ինքնին գբաւեցեր, զի ջուրն Աթիքս՝ որով երդուար, ոչ և ս ներէ ինչ յասել քեզ Իվպէտ ոչ ոք չէր զբանս զայսոսիկ՝ բայց ներքնապէս զայրացմունք իւր՝ նկատեալք երև էին ՝ի դէմս նորա, և Թուէր թէ արտահոսէր ՝ի սրտէ իւրմէ զհամայն Թիւնաւորեալ ժանտս սեաւ գետոյն Ասոսիի։ (ե)

Սար

(ե) Ասոսի գետ, զ՝ ի գետոյ Լիթերիէ(յ՝ Ալտունիոյ) ոչ ե ինն ՝ի ւոյնէ գետոյ

Աստուածացաւ Յովհաննէս, և Քաղխիա՝ (բարբառ տեսանելով թէ ո՞ր-
պիսի ինչ էին այն՝ զոր ահա յաչսդիտա՝ ոչ հնարէին տես. և ձանձրանալով ողա
ղանաց Յովհաննէի՝ վերադարձեալ դէպ ընդ նորա ներզգայնոյն Աստուծոյն.)
Ետուն Պօղքանէի միոջ՝ որ ընդոյ զօրն ձիւթ խրոյ դղրդեալ հնչեցուցանէ
զարձր լերինս Յորաչէի, արշաւեաց դէպ յանտառն, ունելով զնետ՝ լիձե-
ռին, և կոչեաց զՀանոյն յաւիտենական աստուածային՝ սպառնալով մեռ զնետ իւր
այնց ամենից՝ որք ոչ հետեւէին նմա, զրոյ երկուցեալ յայսմանէ սպառ-
նալեաց՝ խոտն ընդ անայլն զիւղ նորա։ Վերարձաւ և յառաջանայր ընդ նո-
զատասնեաւր աշօք հայելով՝ ի Յովհաննէ հետաստանէ. ընդ որոյ ոչ և
համարձակէր խօսիլ։ Ողոյց Յովհաննէս՝ ի տեսանելն զնա առ ընդեր իւր,
և փոխանակ ողջունելոյ՝ ի բարկութենէ՝ յարգաց հնազանդութեան նորա.
զրկեաց նոր՝ ընորոյ զգաստութիւն իւր, տեսանելով, զի վշտացնութիւնք սրտի
նորա՝ և ևս յաւելուին զդեղչկութեան նորա։

Ասէնչ Յովհաննէս յայսմ միջոցի մնաց միայնակ ընդ Աննեթօրի, սնեալ
՝ի ծոցն նորա. քանզի ոչ համարձակէր փարիլ որպէս յայլսն նուաղի,
և ոչ ևս հայիլ՝ էնար։ Էհղոյր զառաջս արտասուեաց, և կամէր խօսիլ,
բայց հառաչս զտղոյ ձայնի իւրոյ՝ առաւել ևս պակասէին քանք իւր. և ոչ
գիտէր՝ ոչ զոր զոր պարտ էր առնել. ոչ գայն՝ զոր առնիցէ, և ոչ գայն՝
զոր կամիցէ։ Ա հրէշտակս ազատակուաց՝ ոմ ձիւմարիտ հայր իմ, ոմ Աննե-
թօր, ազատեա զիս յայսքանէ ածից չարեաց. ոչ կարեմ ևս, ոչ թողուլ ըղ-
քեզ, և ոչ հեռանիլ քեզ. ազատեա յայսց չարեաց. ազատեա զիս յիմիկ
յինքենէ, և առաւ ինձ մահ։

Գրկեաց զնա Աննեթօր, մխիթարեաց, և քաջալերեաց. և ուսոյց նմա
համբերել ընթերնի՝ ետուն Համոզելոյ զանտառուելիսն իւր. և ասէ ցնա.
զրգի իմաստնոյն Յուդիթի՝ զոր ածք ոչնքան սիրեցին, և հետևէին սիրել առ
հասին. արդասիք իմն և աչքոյ նոցին ոյս, զի համբերեցից դու պատճառի զարդ
հոգերի չարեաց։ Ա, որ ոչ է բնաւ փորձառել էսկական տկարութեան իւրոյ՝
և բանուելեան ախտին, ոչ է տակաւին խնամառուն, քանզի ոչ ձանաչէ զինքն
տակաւին. և ոչ դիտէ պաշտպանել զինքն։ Ա՛ծք առաջնորդեցին քեզ՝ ոմն
Թէ ձեռամբ, մինչև ցհզերս գրոյ. առ՝ ի յուցանել քեզ զամ խորհր-
քաւոյ Թարգ Թողոյ անհանիլ։ Ա՛սէր ոչ՝ զոն ամ՝ զորս ոչ ուսանէիր
բնաւ, եթէ ոչ իսկիր փորձառեր. և՝ ի դերեւս լինիր խօսիլ քեզ զաւուրս
նուիրեալ սիրոյ, որ համոզէ զմարդկիկս առ՝ ի խանդարել զնոսա՝ ի փախճանին.
և՝ ինորբոյ երևելի քաղցրութեան միոյ՝ զաղէ զաստրասփիւռ դառնութիւն
իւր։ Ա՛կն մանուկս այս ևի հրձուճանօք՝ ի մէջ ծիծաղանաց՝ խաղոյ՝ շնորհոյ
և ախորժից. տեսեր զնա, և խլեաց զսիրտ քոյ. և քոյ առեալ հաձութիւն՝
Թողեր նմա խլել։ Ա՛րանէր առիթս աջողել զվէրս սրտի քոյ. ջանայիր խա-
բել զնս, և խաբել դքեզ ինքնին, ոչ ինչ ուշանալով երկիւղ յիմիքէ.
Ճայեաց՝ ի սրտուդ՝ խնդալ յանդգնութեան քոյ. Ա՛յժմ խնդրես զնա,
որ է միայնակ ակնկալութիւն ձեռակալ՝ ի քեզ։ Ա՛ծուհին աղմկեալ՝ ահա
նմանի դժոխային Ա՛ղքի միոյ. Էվքարէ առջորի անդութի հրով միով՝ առա-
ջել քան զամ ցաւս մնդա։ Ճանայն յաւիտենականութիւնք յաչակիսութեալք
միաբանց՝ ի պատրաստի են պատառելով փողոտել զմիաբանս։ Ա՛հաւասիկ
այն

զոր ընտրութիւն էնար՝ ի փոխոյ. Ճանգէ անուն որոյ՝ նշան նուէ ոգի
որ ինձ ձեռագրիցն ընդունելոյն՝ ի փոխոյ։

այն՝ զոր նենգաւորն սէրն առնէ, որ երևի պատկիսի քաղցր։ Ալ երանութիւնք ուրուն զհամայն՝ վատահութիւնս քոյ։ Ահ, եթէ միրգան սիրեն զքեզ ածք միոչ զի բանան պատկիսի զնդակիկ ինձ ձանձրացուցեր, առ՝ ի փախչել՝ ի սիրոյ, և վերատեսանել զքաղցրիկ հայրենիսն քոյ։ Յալիմոս ինքնին ետուիպեցել արտաքսել զքեզ։ և նաեւ է բոլորովին՝ ի պատրաստի, արդ՝ առ ի՞նչ դանդաղիմք՝ ի թողուլ զիղձիս, ուր առաքինութիւն՝ ոչ կարէ բնակիլ։

Ընդ որ զբանս պայսակիկ կարաճ Ինձնէօր զձեռանէն նորա, և քաշեալ տանէր առ ամն ծովու։ Ի գլանալ հեռու իւր հայեցաւ միւս յետկոյս իւր։ Խորհէր զի՝ վքարէ՝ ու հեռանայր՝ ինձնմանէ։ և ոչ կարէր զի տեսանել զերեսս նորա՝ հայէր՝ ի գեղեցիկ հիւսեալ հիւս նորին, և՝ ի փոշ փողանն զգեստս, և յաղնիւ ընթացս նոր կաւելով համբուրել զհետս քայլից նորին։ Չէ՝ ի կորուսանել զանուանի նորա՝ պատրաստեալ յարդարեր զականջս տակաւին երեսակերպելով լսել զձայն նորա։ Ալ զոլով աններ կայ՝ բայց նկարեալ յաչս իւր՝ տեսանէր օրպէս թէ կենդանի առաջի աչաց իւրոց, և հաւատայր իսկ լսել ընդ նմա, ոչ դիտելով թէ ուր էր, և ոչ կարէր լսել Ինձնէօրի։

Ալ երջապէս ընդոստուցեալ իբր՝ ի խոր քնոյ՝ սակ ց Ինձնէօր՝ յառաջագոյն հետևիլ քեզ։ բայց տակաւին ոչ առաջ քարեաւ մնա մի Յվքարէի, լաւ համարիմ ժամանել, քան թողուլ զնա այսպէս ապերախտութիւն, ապաստան դոյն ինչ՝ ալ վերատեսիլ զնա դանէ՝ անգամ մի և ս, վասն վերջին նաեւագի, առ՝ ի տալ նմա բարեաւ մնա մի յաչերեհնական։ Ալ երեսա դանէ տակաւին մի, զի առաջիկ նմա, ոմ յաչերժահարսն, ձագ անդութ, ձագ յաչառկոտ երջանկութիւնեան լմնդ՝ առիսին ինձ գնալ առաջ, բայց առնէն նոքա մանաւանդ՝ զի հառաչիցեմ զկնան, քան եթէ կասեցայց երբեք յիշելոյ զքեզ։ Ալ հայր իմ, կամ թէպէ ինձ՝ ի սոյն վերջին միութիւնե՝ որ է յայժ երաւացն, կամ առ չինէն զկնան իմ յայսիկ կիսէ. ոչ ոչ կամիմ ես մնալ՝ ի սոյն կղզի, և ոչ ես առալ զնս՝ ի սէր։ քանզի սէրն՝ ոչ է բնաւ՝ ի սրտի խնամ, և ոչ դիտեմ զոյլ ինչ. եթէ ոչ՝ զուտ բարեկամութիւն և երախտագիտութիւն առ Յվքարէ։ Տաճկանդ ինձ զնկէ անգամ մի առել ցնա բարեաւ մնա. և չուեր ընդ քեզ թողոյ յառաջման։

Ալ երբան խոնամ քեզ՝ ասէ Ինձնէօր. ախտակրութիւն քոյ՝ է այնքան կատաղեալ՝ որ ոչ ճանաչես զքեզ։ Ի՞նչ առաս զոլ հանդիսատ՝ և ինդրես զմահ։ Ի՞նչ ամարձակես ասել՝ եթէ ոչ ես բնաւ յաղեցեալ՝ ի սիրոյ. և ոչ կարես հրաժարիլ յաչերժահարսէն զոր սիրես։ Ալ տեսանես, և ոչ զգաս ինչ, եթէ ոչ՝ զնա. և կոյր և խուլ ես յոյլ։ Ասէ մի՝ զոր ջերմն պատակիլ առջորի և լինի արտաքոյ ինքեան, ասէ թէ ոչ եմ ամենևին հիմանդ։ Ալ կոյր Յովհաննէս. դու՝ ի պատրաստի էիր բայց արկանել զկնէնէլօվէ՝ որ սպասէ քեզ։ զկնուլիս՝ զոր դու տեսանես. զ Ինձնէօր՝ ուր թագաւորեցեալ, նաև գիտաս և զբարձր նախատահմանութիւնս՝ զոր Ինձ խոստացեալ են քեզ՝ այնքանեօք գարմանալեօք՝ զոր արարին յօդուտ քոյ։ Ի՞րաժարեցար դու՝ ի համայն բարեացս՝ առ՝ ի կնալ անարդատար առ ընդերս Յվքարէի։ Ասես դու տակաւին եթէ սէրն ոչ է բնաւ կապեալ զքեզ՝ ի՞նձ։ զինչ է այն օրինն որ զքեզ վրդովէ. վասն ի՞ր կասիս մեռանիլ. վասն ի՞ր խոստացար առաջի Ինձնէօրն այնքան անզգայաբար. ես ոչ ամբաստանեմ զքեզ յաղագս անհաւատարմութեան, այլ օգնամ զիւրութիւն քոյ։ Փախիր ո՛վ Ծովամանք փախիր, զի ոչ է կարելի յաղթել սիրոյ, եթէ ոչ՝ փախուստիւ։

Ընդ

Ընդդէմ այսպիսի զօրեղ թշնամւոյ՝ ձիւսրիւս քաջութիւնն կայանայ յերկինս, և՛ ի փախչիլն, թարց երկմտելոյ՝ և թարց տալոյ ինքեան ժամանակ դառնալոյ՝ ի նկատել յետիոյս իւր։ Ա՛չ ես մոռացեալ կհոգատանակութիւս իմ՝ որոց արժանացար ինձ՝ ի մանկութենէդ քումմէ. նա և զվատնդս՝ յորոց խորհուրդք իմ զերծոցին զքեզ։ Ասեմ կամ հաճատար ինձ, հի ժուժիա, զի թողից զքեզ։ Ա՛հ, եթէ գիտիցես եթէ ո՞րքան վնասուն է ինձ տեսանել զքեզ աջշաւել՝ ի կորուստ քոյ։ Եթէ գիտիցէիր զայն դու՝ որոց բերեր եմ, մինչ ոչ համարձակէիր խօսիլ ընդ քեզ Աբդարև մացէն՝ որ ծնաւ զքեզ յաշխարհ, պահաս երկնեայց քան զիս՝ ի ծնանիլն իւր։ Այլ՝ ի լուսեհան. կիր զառանձանս. հեծեծեցի հառաչանօք, առ՝ է տեսանել արդեօք վիրաւոր ձեալ՝ ի քեզ՝ որոնո՞ց զնս Ա՛վ որդեակ իմ, սիրելի որդեակ իմ, սիրտիս յոյսիրտ իմ, ոո՞ւր ինձ գայն՝ որ սիրելին է ինձ քան զիրիկամուս իմ։ Տո՞ւր ինձ զմեհլամաքն՝ զոր կորուսի։ Տո՞ւր զքեզ՝ ի քեզ լինքնին։ Օ՛ի եթէ յառաջադէմ լեցի՝ ի քեզ առաքինութեի՝ քան զախտակրու սիրոյ՝ ազգ լինիմ ես, կելով եղջանիկ. իսկ եթէ յաճելցի՝ ի քեզ ախտակիր սէրն քան զառաքինութեի, Ա՛ննէօրն ոչ ես կարէ սպրիլ։

Ա՛յնչ Ա՛ննէօր խօսելոյ այսեղս ընթանայր դէպ՝ ի ծովեզերն, Թ՛ելամաք ոչ էր տակաւին բաւական զօրեղ հետևիլ նմա ինքնին, բայց բաւական էր թաղուլ զինքն լինել տարեալ առանց երկիր ընդդիմակայութեան։ Ա՛յնչափ միշտ գաղեալ անէի պատկերի Ա՛ննէօրի՝ ծածկելով զմեհլամաք յաչխատիւ (զ) իւրում աներևութապար, և սիգալով շուրջ զնովաւ ձիաս պոյի իմն ճճպոյին՝ ասոյր նմա զգալ վատահութիւն մի, որ ոչ ունէր տակաւին փորձառեալ՝ ի նախնումն, յորում հետ ժամանեալ էր՝ ի սոյն կղզի։ Ճախն նորա վերջապէս՝ ի տեղի մի բարձրաբանդակ, որոյ ալիք ծովու բաղխմամբ փորեալ էին՝ ինեղբուստ. զոլով մացառուտ քաքանձաւ մի մա շեցեալ՝ ի կոհակաց։ Ճայեին՝ ինոյն բարձրութենէ՝ եթէ նաւն զոր ինքն Ա՛ննէօր պատրաստեալ էր, լցեր տակաւին՝ ինոյնուամ տեղւոջ, բայց առ սին տեսիլ իմն տխրալի։

Զոլով սերոյն ուժգնակի վառեալ նախանձու՝ ի տեսանել՝ զի անճատ նօթի ձերունիս՝ ոչ եթէ միայն անուզղելի էր՝ ինևտից իւրոյ՝ այլ և յաւերջ տակէր յինքնէն զ Ա՛ննէօրիս, լայր՝ ի յաւմանէն, և զնաց գառնել զԱքիլեփսս, որ կայր երերեալ և ատատանեալ յառաւել նսեմ անտառի (որ ոչ կարաց Քալիփսս հայիլ նմա թարց գայթայման, զգալով զի նորապէս բանայր զնա վէմ սրտի իւրոյ։) Ի՛նչ ասէ ցնա - ազուհի զոլով, քոյ թողնո՞ւս զքեզ յայրիլ՝ ի տակաւ մահկանացուաց, որք բանտարկեալքն՝ ի կղզւոջ քում, ընդ՞ը թողուս երանել նոցա։ Ա՛յլ նենգաւոր աչք՝ պատասխանեալ Քալիփսս, ոչ ես կամիմ լսել զպատրողական խրատս քոյ։ Օ՛ի գուս ես որ վրդովիցես զքաղցր և զմեծապոյն խաղաղութիւն իմ, առ՝ ի գահաւիժել զիս՝ ի խորխորատ վրդ՝ զարհուրելի թշուառութեան, որոյ ոչ ես ի հնար ապաքինանն, զի երդումեալ եմ՝ ի Ջուրն Ա՛մ լքս, ի թողուլ զմեհլամաք

զնալ

(զ) Ի՛նքեան. այսէ վահանն աջոհարան Ա՛ննէօրի։ Այլ ինչ՝ ոչ Ի՛նքեան ունէր գոյ ձի ինչ՝ ի վայրկեան ինչ ոտոտիլն, շուրջ պտտել զինքն. ի՛ ի գիշեր պեղի ինչ՝ ունէր պարծանքն գլուխն Քաղիոնի, որ ասէր ազնուկ ի շիկնուն՝ ի պատերազմի, ոսոյ ծածկէր գինուցեալ ինչ։ Այլ ես ոտ ըստ ասէ՝ Ի՛նքեան. ինչ ըստ մտքիսն՝ վահան։

պէտք աստի ։ Ժողովրդեան ինքն հայր ածց՝ համայն կարողութիւն իւրով ոչ համարձակի դառնալ ՚ի սոյն սարսափելի երդմանն ։ Ց՛ոմ ոմն Յովհաննէս ՚ի կղզւոյ Լիմնէ, եւ դու ոմն նենդաւոր մանուկ . զի դու առաւել արարեր ինձ չարիս քան զնա ։

Յանդիմանելով սիրոյն զարտասուս նորա՝ ասէ ցընա նենդալի ծիծաղմամբ ահա յիրաւի մեծ լինի շխոհեմութիւն, եթող առնել ինձ՝ եւ հետեւիլ դու երկման քոյ, եւ մի արգելուր ընաւ զերթալն Յովհաննէսի ։ Ոչ ես՝ եւ ոչ յաւերժահարսնութիւնք ունիմք երդուեալ ՚ի Ջուրն Ցիթից , ՚ի թողուլ զնա գնալ ։ Երթայ՝ ահա ազդել նորա զիւրեպս պրելոյ նաւեալն, զոր Այնն թող շինեաց այնքան ջանիւ արուագուեթեան ։ Ընաւ ոչ զարհուրեալ արուագուեթի նորա զոր հիացեալ զքեզ, լինի ՚ի դերեւս, եւ նոյն ինքն լինի սպրդեալ ՚ի նմին ժամու . ոչ եւս ծածկով ինքեան այլ եմն մէջդ՝ յայտնապէս ՚ի քէն ըզ Յովհաննէս ։

Ընդ որս ակնարկեալ բանիւք այսոքիկ՝ սողոսկուցին զանհնարելութիւն եւ զուրախութիւն միտեալ ցնարս երիկամանց Գալիլիոյն, եւնան զնփեւս հողմոյ, որ զովացուցիչ փչմամբ իւրով յերեքս աղբերց՝ զօրացուցանէ զնաշխինս թաղ կացեալս ՚ի տապոյ՝ ամառնային ջերմութեան, եւ վտարեալ մերժելոյն ըզ յուսահատութիւնն ճնճուղոյն ։ Որոց պայծառացան դէմք, եւ քաղցրացան աչք, մերձին տխրութիւնք՝ որք մնացին զսիրտ նորա, հնչեցան ՚ի միտս բոպէի ՚ինամանէ ։ եկաց , եւ սկսաւ խնդալ, ողջագուրելով զդաւճանեօղ աչքն։ Ոչ պատրաստեաց ինքեան զնորանոր տանջանս։

Ընդհատեալ սիրոյն ՚ի տալ նմա հաւանութիւն, զնաց նմանապէս հաւատալ զյաւերժահարսնուն, որք երկրմամբ ցրուելք եին ՚ի լերինս նման հօտի ոչխարաց. որք ՚ի բարկութենէ սովեալ գայլոյ փախչին հեռի ՚ի հովուէն։ Օ՜ որպէս ժողովեալ ՚ի մի՝ ասէ ցնոսա Յովհաննէս տակաւին ՚ի ձեռս ձերս է. ջանացէք փութացարուք այրել զնաւն՝ զոր յանդուգն Այնթօր շինեաց ՚ի վախչելոյ Նոյին նորա վտանգ ջահիլ ըզ արշաւեցին բոլոր ջանիւ առ ծովեզերն, եւ բարձեալ զաղաղակ՝ սարսռելով գլուխ եալ հերս իւրեանց երբեմն Պօքքաս նէիլոյ, լուցին զհուրն , որ ահա բարձրանայր բոցն սպառելով զնաւն՝ որ էր կազմեալ ՚ի չոր փայտից՝ եւ ծռփեալ ՚ի ձիւթոյ՝ եւ ՚ինաւթէ, որոյ ծուխ եւ բոց ամբարձեալ վերանային մինչեւ յամպս։

Յովհաննէս եւ Այնթօր տեսին զհուրն ՚ի բարձրութենէ այնմիկ ապառաժ. եւ ՚ի լսել զաղաղակս յաւերժահարսից՝ Յովհաննէս դրդեալ եղեւ ՚ի հրաճուանս . քանզի սիրտ նորա ոչ էր տակաւին բոլորովիմբ բժշկեալ։ Իսկ Այնթօր զգայր , զի ախտակրութիւնք նորա էին ոմի հրոյ միոյ՝ ոչ խսպասեալ շնջուցելոյ, որ մերթ ընդ մերթ արձակելով շանթս՝ հանէ արտաքս ՚ինքեան զմնորդ զաղաղակս կացս, եւ զբոցս։ Այհա ուրեմն՝ ասէ Յովհաննէս , նորա ՚ի նորոյ հանգուցս կապանաց իմոց, եւ ոչ եւս մնաց ինձ յայս թողոյց զկղզիս։

Այնթօր բարբառ տեսանելով զի Յովհաննէս զնացեր անկանիլ վերստին բոլորովիմբ յառաջին տկարութիւն իւր, եւ ոչ եւս զօր ժամանակ գոնէ կոչեսանել բոլորելի մեզ, ՚ի տեսանել նորա՝ զնաւ մի ՚ի հնոցս՝ խարխնել ՚ի մէջ ծովու, որ ոչ համարձակէր մերձենալ ՚ի կղզին. քանզի համայն նաւաստեաց զիտէին Յովհ՝ կղզին Գալիլիոյն՝ անմատչելի էր ՚ի բոլոր մնհկանացոյց։ խոհուն խնամատուն Այնթօր կանգնեալ յետոյս կոչմանէ Յովհաննէս որ կայր ՚ի ծայրի վիմի միոյ. զահավիժեալ ՚ի ծովն. անկանելով ինքն եւս զկնի նորա։ Յովհաննէս յետգարձ վերընթերնեալ յայտնեաց բոլոր յանկ

մանէ՝ ելոյզ զաղի ջուրս ծովուն. և հղև խաղալիկ ալեաց. քայց վերստաք ձեալ յինքն, և տեսեալ զԱՀնեթօր՝ զի տայր ինքեան գձեռն՝ օգնել առ՝ ի լողալ. ոչ ևս մնաձեաց զայլ ինչ, եթէ ոչ հեռանալ՝ ինոյն վտանգալի կղզւոյն։

Յաբերժահարուածութիւնք՝ որք հաճատոյին ունել զնա բանտարկել ի բարձին զարհատելի աղաղակս, ի տանսանել իւրմանց ոչ ևս կարել արգելուլ զինա խուսառնոյա։ Քալիփսօ անմխիթար և յուսահատեալ եմուտ կրկին յայր խոր. և ելից զնա ձիւճ և դառնակոծ աղաղակաւ։ Տեսեալ սիրոյն փոխարկեալ յաղթանակութեան իւրոյ՝ յամօթալի կործանումն, ամբարձաւ յօդն բաղմամբ ձեռոց իւրոց. և ձռեաւ գնաց մտանել յանտառն Լատիոյ, ուր անգութ մայր իւր սպասէր նմա։ Ոչ ոչ իմիք միսիթարիւր մանուկս առաջել անգութ քան զմայր իւր, եթէ ոչ՝ ծնեալք ինքնին վասն համայն չարեացն՝ զորս պատրաստ էր։

Նայց Ծնէլտամք որչափ հեռանայր՝ ի կղզւոյն՝ այնքան զգայր հաճուք միթածնանալ քաղուածեան իւրոյ, և սիրոյ՝ վասն առաքինութեան։ Զգաստ կէր ասելով յԱհնեթօր, փորձառեալ ընդունիմ զայն ամ՝ զոր ասէիք ինձ, որոց ոչ կարէի հաճատալ թարց փորձառութեանց։ Ընդգարև ոչ յաղթի պատն, եթէ ոչ՝ փախչելով ի նմանէ։ Ով հայր իմ, ո՞ըքան սիրեցին զիս Ընդ առալով ինձ զօգնութիւն քոյ։ Ընդժան էի ես զրկիլ՝ և բարձիթողի լի նիլ ինքնին։ Ընդժմ ոչ ևս երկնչիմ, ոչ ի ծովէ՝ և ոչ ի հոգւոց. և ոչ յա լեկոծութենէ. և ոչ ինչ սիրեի իմոքէ, եթէ ոչ յախտակրութենէ իմմէ։ Օ՜ի ի աչերայն է առաւել երկնչելի. քան ի բոլոր հաճարեւութեց։

ԱՐՔԱ ՆՕԼԻՆԵՐՏՈՒՐԴԻ ՊՐԻՄ։

ՆԻՒԹ

ՈՒԹԵՐՈՐԴԻ ԴԻՐՔՈՑ.

Աստուած երկնից՝ Արարիչ հրամանատար ամենայնի՝ ընդունելոյ ոչ ունի ցանկութիւն ի մեզանէ ի մեծ ինչ ինչ ի մեզ ի մարդկանէ՝ զոր ոչ ունի ի մեզ ի մեզ ինքեան՝ զոր ոչ ունի ի մեզ ինքեան՝ զոր ոչ ունի ի մեզ ինքեան՝ զոր ոչ ունի

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱԿԻՈՍԻ

Գլուխ Ը-Ըերորդ.

Երբոր Աստուածաբան Նեստոր խրատեալ՝ դէպ որոց յղացուով դիմէին նորա, էր նաեւ մի Փիւնիկեացւոց. որ գնացը դէպ Այգիպտոս, իբր՝ Ալեքսանդրիա։ Սոյն Փիւնիկեացիք տեսեալ էին զԹագաւորութիւնս Եգիպտոսի, բայց ոչ կարէին Աստուածով գնալ ի ծովու։ Եւ յորժամ մերձ եղեւ Արեգակն այնչափ՝ զի նաւն որոյ բաւական էր լսել լինել ձայնի իւրոյ, ամբարձեալ ղգլուխ իւր ի վերոյ ջուրց՝ աղաղակեաց մեծաձայն։ Ո՛վ Փիւնիկեացիք, ոչ քան բարեկամք Համայն ազգաց. մի՛ ուրանայք զկեանս երկուց արանց՝ որք յաւսան ի մարդասիրութիւն ձեր։ Եթէ պատիճն ածց ի գութ շարժէ զձեզ, ընկալարուք զմեզ ի նաւն ձեր. երթիցուք և մեք առ ամենեսեան՝ ընդ որս և դուք երթայցէք։ Քաղաքացիացաւ նաեւուն՝ պատասխանեաց, ընդունիմք զձեզ յօժարութեամբ. դի չեմք անտեղեակ այնմ՝ զոր պարտի առնել այնց անձանօթից՝ որք երկնչին յայցելիսն Աստուածութեան. և խոկոյն ընդունեցեալք եղեն ի նաւն։

Ածաւեմ մեռեալք ի նաւն՝ ոչ եւս կարէին շնչառութեան միացին անշարժք, բաւորում լողալոյ եղեալ երկար ժամանակ մեծաւ բռնութեամբ, առ ի բնդհմանալ ալեաց. որք և սկսան սակս առ սակս վերաբնականուլ զջրութիւն։ Նաւուն նոցա զգեաստս, քանզի հանդերձք նոցա թացեալք էին ի ջուրց՝ որք զեղուին յամ կազմանց։ Եւ յորժամ առին զօրութիւն խօսելոյ, բոլորեալ Փիւնիկեացւոց շուրջ զնոքաք՝ բաղձային լսել զձախողակի դիպուածս նոյ։ Այհարց նոցա Հրամանաւոր Նաեւուն, եթէ ո՞րպէս կարացիք մնանել ի սոյն կղզի, յորմէ երկիր։ Պանդիտ սակ է՝ ասէ, տիրեալ յանդուգն ծծուհւոյ միոյ՝ որ ոչ կարէ բնաւին ուրեք մեռանիլ ի նա. և շրջապատեալ գալով յերկին գալիս վտանգաւոր յապաւաժից՝ ընդդէմ որոյ գոց ծանիլ մեր անկել, ոչ որ կարէ մեռանիլ, եթէ ոչ՝ արեգականբ նաեւարեկութեան։

Ընդ Աստուածաբան սորա ի միոյ նաեւարեկութենէ եղաք ընկեց եալք անդ։ Յոյն եմք մեք, և հայրենիս մեր է կղզին Լեսբոս։ որոյ առաջի պատճառք անցանել ի ձեռնասպարս ձեր, մերձակոյս Այգիպտոսի, ուր երթայք դուք. արդ եթէ ոչ կամիք երթուալ զմեզ այնուամենայնիւ, բաւական է, զի տարջիք զմեզ Այգիպտոս, գաւառանիք անդ զբաւարեկամս, որք ունիցին հոգս առաջնոյ.

պել՝ ի հաճառօտ Ճանապարհ լինի՝ որ մեզ վերադառնալ ի հայրենիս մեր. որով միջոց ձեզ մնանցիկնական պատրաստութ, զոր ուրախութիւն առնելոյ կայ՝ զոր ունիմք առաւել սիրելի՝ ի վերայ երիցի։

Ասացեր այսպէս Ալնեղօր, և Ալեքսանդր կայր՝ ի լռութեան, թողով նմա խօսել։ Բանդի սկսաւ՝ զոր սպարեալ էր՝ ի կղզոջ Բալիփսոյի, բազմից յաճախելոցն ի նմանատութիւն նորա. մինչ զի ոչ ևս հաճոյացը դոնէ ինքեան և՝ ի գայր հարկաւորութեան՝ միշտ հետևելոյ խմաստնական խրատուց Ալնեղօրի։ Եւ յորժամ ոչ կարէր խօսել ընդ նմա ու՝ ի հարցանել զիւրաքանչիւր խորհրդակցիւր ընդ աչս նորա, և հոգալ լինել նախապէս ցանկայն մտաց նորին։

Հրամանատարն Փիւնիկեան՝ սրտիեալ զաչս՝ ի վերայ Ալեքսանդր՝ համարէր յիշողութեան իւրում՝ տեսեալ զնա յայլում ժամանակի, բայց շփոթեալ գոլով յիշողականութեան իւրոյ՝ ոչ կարէր զանազանել։ Նկատեաց զնա՝ զոր հարցանեմ ասէ ցնա, յիշես դու թէ ունիս տեսեալ զիս յայլում նոճագի՝ որպէս թուի ինձ. քանզի դէմք քոյ ոչ է ամենևին յինէն անծանօթ, բաս ազգացման երևս ակայութեան իմոյ. բայց ոչ կարեմ յիշել թէ ո՞ւր տեսի զքեզ դուցէ յիշողականութիւն քոյ օգնեսցէ իմոյ։

Պատասխանեաց Ալեքսանդր զոմարձախառն հիացմամբ, որով կերպիւ ըմբռնեալ կաս յերևակայութեան տեսանելոյդ քոյ զիս, նմանապես և ես տեսանելոյս իմ զքեզ. թուի ինձ թէ տեսի և ճանաչեմ զքեզ. բայց ոչ կարեմ յիշել յԱղիպտոս, թէ՞ ի Թիւրք։ Յայնժամ Փիւնիկեցին՝ ոչ այր ի զարթեալ յառաջօրեայ, վերայէջ տակաւ առ տակաւ զանցնել երապաքիր ցրուեալ էր՝ ի զարթնուն, գոչեաց յանկարծակի, ո՞ւր ես Ալեքսանդր, ընդորում Լարպալ կալաւ բարեկամուն, յորժամ վերադարձաք Ղպիտոսէ։ Ես եմ եղբայր նորա ընդորում բազմից խօսակցեալ ես Թարց կար ծեաց Ալողն զքեզ՝ ի ձեռս իւր ղինի ուղևորութեանդ Ղպիտոսի, զի հարկ եղև ինձ դնալ անտի անդր քան զՀամպոն ծովս. մինչև ցհաւաքումն Պէքիք, (ա) մերձ առ սիւնս Հերքիւլէսի. ուստի ոչ արարի ինչ, եթէ ոչ՝ միայն տեսանել զքեզ. ուրեմն ոչ է պարտ հիանալ եթէ կրեցի այնքան աշխատանս՝ ի ճանաչել զքեզ խակոյն։

Խարճոր տեսանեմ, պատասխանեաց Ալեքսանդր. Եթէ դու ես Հոմայ տեսի զքեզ միայն՝ ի դնալ քումմ. բայց ճանաչեմ զքեզ յայնմանէ՝ զոր Լարպալ ծանոյց զքէն՝ ի գրուցատրութեանդ մերում, մինչ տեսանէաք ընդ նմա։ Ա՜հ, ո՞րպիսի ուրախութիւն, զի կարեմ լսել՝ ի քէն զլուրս առն միոյ՝ միշտ սիրեցելոյ յինէն. լինի՞ ես միշտ ի Ալեք. արդեօք կրկ անգութ ունիս Եթէ ինչ՝ ի կասկածոտ՝ և՝ ի բաբեարոս փիլմոքեան Հոմայ պատասխանեաց Հատանելով զբանս նորա, գիտացիր ոմ Ալեքսանդր, բաղձն յանձնէ զքեզ առն միոյ՝ որ ունիցի գնմ Հոգս վասն քոյ. տարայց գձեզ յԱթաք յառաջ քան զերթալն իմ Ի Փիւրիւ. եղբայրն Լարպալ՝ ոչ տակաւ բարեկամութեան ունի վասն քոյ՝ քան զնոյն ինքն Լարպալ Ես՝ ի խօսիլն այսպէս՝ եառաս զի Հողմն որոյ ապատէր՝ սկսաւ շնչել. խակոյն Հրամայեաց առնուլ զանգիսան՝ և

(ա) Պէքիք, նոյն ինչ Պոսնիայու, ոչ իմացեալ էինք վասն գտանելոյն ներքինոյ Ալեքսանդր, և Արքեատոյ։ Ես ոտանդր ետն զնացեալ ծովն՝ ըստ հնագունից. որ ոչ ճանաչէին քնաւ զայլս, եթէ ոչ՝ զծովն Միջերկրական. և տասն ինչ Ալեքսանդրիոյ. ոչ ոտոգանին զԱտրոպիոյ։

եւ բարձրացուցեալ զառագաստան՝ սկսան հերձանել զծովն զօրութեամբ հովուն
Հրինքն փութանակի եկն առընդդէմ նաւուն Յեսուայ, լսել նոյ
եւ խօսիլ ընդ նմա։

Ասէ՝ ամէն՝ հայելով՝ ի Թէկլամաք, հաճեցուցից զհետազօտուիլ քոյ
Փիկմալիոն ոչ եւս կենդանւոյ։ Ընդ որդւոյդ ազատեցին զերկիր՝ ինամանէ։
Հրուպ ոչ հաճատոյր նա ումեք այսպէս եւս ոչ ոք կարէր հաճատալ նմա։
Կարիք շատանային վշտացնել եւ վախչել յանիրաւութենց նորա, զարդ յա
ռաջադրելոյ առնել չար ինչ նմա։ Եւ չարքն ոչ կարէին ունիլ ապահով զգ
կեանս իւրեանց, եթէ ոչ՝ տալով միխանայ կենաց նորա։ ոչ ոք էր ընաւ՝ ի
Թիր, որ ոչ իւրեր յանձնաձուժ աւուրս՝ ի վտանգի, ի լինիլ ննջեակայ կա
կածոտու թեան նորա։ Ահաւասիկ պահապանք նորա՝ եւ եւս յաճախ քան զայլ
սառանկնալ էին յայսմիկ վտանգի, զի ըստորոտ եղեալ էր զկեանս իւր
՝ի ձեռս նոցա, առաւել եւս երկնչէր՝ ինաղանդ քան՝ ի մեռանելոյ ամենից
մարդկանց։ Ասաի՝ ի վերայ յոյժ փութերոյ կասկածանաց զոհէր գնոյ յապա
հովել իւր, զոր այսպէս բռնի որոնելով ոչ կարէր ընաւ գտանել։ Ուրեմն
այնորիկ՝ որք աճանդապահէին կենաց նորա, էին շարունակաբար՝ ի մէջ
վտանգի՝ վասն իւրոց երկեպակ եւ անհաւատարմութեան, եւ ոչ կարէին զեր
ծանիլ՝ ի սոյն երկիւղալի կացուէ, եթէ ոչ՝ նախաժամանակ լինելով մահուան
անխրաւին, վասն անգութ կասկածանաց իւրոց։

Ամարհաւատն Աթաւալպ՝ զորմէ լուեալ ես բազմիցս, եղեւ նախկինն
՝ի յառաջադրել զկորուստս նորա։ Արդ նա յոյժ եռանդնաբար զերիտասարդ
մի Թիրացի՝ կարի փարթամ, անուանեալ Ժօազար։ եւ յաւուրս նստուցա
նել զնա՝ ի գահոյս արքունական, որ առ՝ ի յանկ հաստուցանել զերիտասար
դութիւն իւր՝ հաճատեաց Փիկմալիոնի, թէ՝ աւազն յերկուց որդւոց իւ
րոց Ժօատալ կոչեցեալն՝ չհանդուրժեալ կամի երկնել յաթոռ հօր իւրոյ։
ուստի եւ խորհեալ է չար՝ վասն արքային, եւ եդիտ զստուտ վիպոյ՝ առ՝ ի ձեր
մարանք զգոյաբտանս իւր։ Ապերջանիկ Թագաւորն եւս սպառնանաց զանմեղ
արդին իւր։ եւ երկրօրդին՝ որ կոչիւր Պալէազար, առաքեցաւ՝ ի Սամոս կղզի
պատճառանաք ուսանելոյ զծէս՝ եւ զիմաստուներս Յունաց։ Հանդի Աթաւալ
պէ զեկոյց արքային՝ թէ պարտ է հեռացուցանել եւ զնա։ զի մի ընդ չարա
խոհաց միասցի։ Հաւիճ թէ բարձաւ՝ ինաւ՝ նորա որք առաջնորդէին նա
ւուն, զոլով թիւնաւորութեաք յանդուման կնաջէս, կալան զկենս իւրեանց ընդ
կղմել ընաւն՝ ի գիշերի։ եւ ինքեանք լողալով ժամանեալք յայլ նաւս՝ փրկե
ցան, արկեալ զերիտասարդ Թագաւորդն՝ ի յատակս ծովու։

Այսու ամենայնիւ սիրահարութենէն Աթաւալպէ ոչ էր անդ իսաւել յուսա
քն, եթէ ոչ՝ միայն՝ ի Փիկմալիոնէ։ քանզի երեւակերպէր նա թէ ոչ զոք
սիրէր՝ բաց յինքենէ։ Ընդ որքան էր կասկածոտ Թագաւորս այս՝ այնքան
եւս լի կուրծս՝ հաճատացել էր նենգաւոր կնոջ այսմիկ, և սէրն էր միայն՝
որ կուրացուցանէր զնա մինչև զբռայն աստիճան։ Հայամիկ միջոցի ապահո
Թիւն իւր դրդեաց զնա՝ որպէս զառնիլա սպանանելոյ զՀօազար։ զի ոչ
ժառանգէր գոյ ինչ, եթէ ոչ՝ յափշտակել զհարստութիւն նորա, վայ և
Աթաւալպ էր՝ ի վճռի վշտակրութեան։ Ասացի Փիկմալիոն միշտ տուեալ
էր զինքն յանհաւատարմութեան, ի՝ կասկածոտութեան՝ սիրոյ՝ և
ապահովութեան։ Աթաւալպէ ջանայ խլել՝ ի նմանէ զկեանս։ Հանդի կար
ծէր Թէ գտել յայտնեալ եղեն նմա իր ինչ, յանհամատ սիրոյ իւրոյ՝ որ
ընդ առն երիտասարդի։ Այլեւայնպէս զիտէր ես Թէ միայն ապահովութիւն

նորա

Ներա բաւական էր ածել զնա ի գործ լինի անդուլ ապահովեան ընդդէմ ժողովրդոց։ Զգուշակացոյց ուրուն էր, ոչ պարտ էր դոնէ բոլոր մի ևս կոչուանել, առ ի ընդառաջել նմա։ Զի էին և տեսանէր, զի գլխաւոր պաշտօնատարք պատճառին՝ պատրաստք էին լծանալ զձեռս իւրեանց յարիւնարբուին, և սպասէր լսել յամուսմ աւուրք լուր ինչ ապստամբութեան, բայց երկնչէր հաւաստացոյ ումեք՝ առ ի ոչ լինել մնանկեալ ոստի ի վախճան նի առաւել ապահով հաւանութեամբ նա լինել զփիլիմալիոն։

Ուստր նա միշտ միայնակ ընդ նմա, և ինքնին պատրաստէր զայն ամ զոր պարտ էր առնել, ոչ կարելով հաւատալ ումեք, եթէ ոչ իսկական ձեռաց իւրոց։ Ներփակիւր ի տեղի ինչ առաւել ամենայնեցուցեալ ընպարտ իւրում, առ ի յաչէտ պահպանել զանհաւատարմութիւն իւր, և ոչ ումեք երևիւր յորժամ պատրաստէր զձի։ Ոչ ևս համարձակէր խրնդրել աներժ ինչ տեղանոց իւրոց, ոչ կարելով ձաշակել զայլ ինն խորտիկ քան զայնս՝ զորս ինքն գիտէր հնարել։ Ամենապէս ոչ միջնակ հանգիստ կերակուրք՝ որք ներփակիւրք լինէին ի խահանոյի ի խորտկարարէ իւրմէ։

Այլ նա ևս գինի՝ հայ՝ ազ՝ ձէթ՝ կաթն՝ և այլ ամ հարկաւոր կերակրից հատարակք, ոչ կարէին օգտել ի պիտոյս իւր։ Ոչ ուստր նա՝ եթէ ոչ զպատուոյ զորս ինքնին քաղէր ի պարտիզի իւրմէ։ Ի գունդս՝ զորս սերմանեալ էր զնոսա ներփակ։ Այլ և ոչ ըմպէր գայլ ջուր, եթէ ոչ զայն՝ զոր ինքն լցուցանէր յաղբերի միոյ, զոր ամրափակեալ ունէր յանկեան միում պալատի իւրոյ, որոյ զանցուցն միշտ պահպանէր։ Զի թէ և որքան երևիւր բոլորովիմբ հաւատացեալ գինքն Ալեքսիոս, սակայն ոչ զանց առնէր նաև պաշտպանել ի նմանէ, զի նախ նմա տայր ուտել և ըմպել զայն ամ՝ որ պարտէր լինել յընթերցիս իւր։ Ներքնապէս ոչ էր կարելի երևեցուցանել նմա՝ թարց նորա, մինչ զի Ալեքսիոս ոչ ունէր բնաւ ակնկալութիւն ինչ, ապրիլ և ծնալ երկար ժամանակ ինչ ևս քան զնա։ Այլ Ալեքսիոս հնար եաց անգիտաց, յի՝ ներքնատեսութիւն ինչ ի պատուէն միոյ յառաւել էարա ձրձիկ քան զինքն, որ էր հաւատարիմ խորհրդատուն առ փոյթս սերտոհարութեան նորա։ Ի պատրաստել դեղոյն՝ ոչ ևս երկնչէր երևիլ զարբեցին, և ասէր եթէ ոչափս ժամանակաց ի վախճան առաջարկութեան իւրոյ։

Ինչ գնաւն ի ձաշել, ընդմէջ ժամու պառաւն՝ զորմէ ի վեր անդր ասացաք, յանկարծակի արար դղրդիւն ինչ առ դրան սենեկին՝ յորում ձաշէին։ Ասկոյն Թագաւորն՝ որ ի կասկածի էր միշտ եթէ գան ի սպանանել զինքն, վրդովեալ աղմկեցաւ և արշաւեաց ի դուռն տեսանել եթէ բաւական ամրափակեալ է. և կամ եթէ ո՞րպէս։ Ասկ պառաւին հայց տալով դոյով անտի՝ ոչ զոր տեսեալ անլ՝ ձայն վարանեալ, ոչ գիտելով եթէ զի՞նչ հաւատացեալ շուրջ զայնու՝ զոր յոմանց. և ոչ ևս համարձակեցաւ բանալ դուռն՝ առ ի յայտնել զիսկութիւնն իրին։ Ասկոյն Ալեքսիոս համազէր գնա, քաջալերեր և հրաբերեր ուստր։ զի ահա արիւսոյ էր զեղջիկն յոսկեայ բաժակ նորա՝ զինչ դիմեալ էր նա դէպ ի դուռն։ Փչկմալիոն ըստ սովորական ծիսի իւրոյ՝ նաձնա բմպել նախապէս, որ և նա վատահեալ ի թիւնաթափն՝ հարբ առանց երկիւղի։ Ձեռ որոյ նմանեալ հարբ և Փիլիմալիոն, որ զինի սակաւ բոպի՝ անկաւ նեձեղեալ։ Ալեքսիոս ձանաչելով գնա կարօղ սպանանել յամի փորու երկրպագութեան՝ զմտաւկայս իւր, սկսաւ պատառել զհանդերձս և վերատել գներս իւր՝ բառնալով աղաղակ լալագոծ։ Վրիժեր զԹագաւորն կիսամեռ, ունելով փոխել ներ բազկաց իւրոց, և ոռ-

զանկը ընա հեղմամբ արտասուաց. քաղցրութիւ յոյժ ինչ դիմն արժէին աչ-
տասուք նենգաւորը կնոջն այնմիկ չարաձիկի. Այլ երջանիկ յորժամ հաս
հատանել զօրութե Թագաւորի, և ինքն իսը զերծեալ յերկիւղէ՝ յաղեալ
սրբոյին սպանանել և զինքն՝ ընդ ինքեան, ելանց խնդուն յողջագուրկոյ և
յառաւել մարմնական նշանաց սիրոյ՝ յառաւել սաքսաւելի չարութիւն. ան
հաւ ի վերայ նորա և խեղդեաց զնա. Այլա առեալ զմատանին և զպահակն
արքունական ի նմանէ՝ և բերեալ առ ինքն զԺ.օսզար՝ եհա նմա զինն և
զիւրն. հաւատալով Թէ այնոքիկ որք վշտացնեալք էին ի Փիկմալիոնէ՝
ոչ հրաժարէին հետ իւ բազձանաց իւրոց. և Թէ սիրելին իւր՝ վերընկալել
կինէք յաԹոռ Թագաւորութեան. Այլց նոքա ամենեքին՝ որք ուձապարել
էին համահաճիլ նմա, զոլով անձինք անարգք և անհաւատարիմք՝ և ան-
կարօղք հարազատ բարեկամութեան. և ի միւս կողմանէ լքանէին կիւիւ-
ղէ Թշնամեացն զորս Այնթարպէ յարուցեալ էր ընդդէմ ինքեան. վիրջապս
նաև երկնչելով առաւել և յիշխանութենէ՝ և ի համոզիչ անգԹութենէ այս-
միկ անգամ կնոջ, բազձայր իւրաքանչիւր ոք վասն իսկական ապահովու-
անձին իւրոյ, զի և նա կորնչեցի.

Այլ այս ամ՝ լցեալ պատառ երկիւղալի ինն առիւծ, և լսելով լինելք
յամ կողմանց շրուներ ազաղակի այնոցիկ՝ որք ասէին Թէ մեռաւ Թագաւորն
և սփացուցեալ միմն զմիւսն արշաւէին ի զէնս. և երկեին վառելոք և պատ
բաստք քան ամի այնոց ամենից՝ որք հետևելոց էին. բայց զոլով նոցա ծայ-
բաբար հրձռելոք յայնմանէ լոյս՝ տաքածելին զհամբաւն ի բերան ի մէջ մեծի քաղքին Ծ.էզոց. և ոչ դատաւ գոնէ այր մի՝ որ ցաւակցեցե
արքային կորսանն. զոլով մահու եղեալ տիրելի զոլոր ամենեքեան.

Ո՞ արհուրեալ Այսպսալի յայսպիսի յանկարծ դիպուածոյ՝ ողբաց ոչ
այր բարի զերշտառուի Փիկմալիոնի, որ մատանել էր ինքնին գնելով զինքն ի
ձեռս անդգամին Այնթարպէի. որ և բարբոք սիրեալ էր լինել բռնաւոր մի
այլանդակ, քան լինելոյ ըստ պարտաւորու և Թագաւորի՝ հայր բոլոր ամբոխի
իւրոյ. խորհեաց փութով զբաղին ոտրուԹեան, և ջանաց համաձուսարել ի
մի՝ զարս բարիս՝ ընդդէմ Այնթարպէի, նենգ որպ լինէր սեռեալ Թագաւո-
րութե մի առաւել ևս անդուլի, քան զայն՝ որ երեւիւր երկրիլ.

Գիտէր Այսպսալ Թէ՝ Պալէազար ոչ երբեք հեղաւ յորժամ սրկիլ
եղե ի ծով. զի նորա որք հաւատացեալն Այնթարպէի Թէ մեռաւ, այնուհա
հաւատային, որք և առնէին Այց վրկեալէր նա խնամով ի զիշերի յոզալրվ.
ևամանք ձիւնորք Արեւատցիք ի ուրվ շարժեալք ընկալան զնա ի ինքեանս
իւրեանց. Ա՛չ հաւարձակեցաւ վերադառնալ ի Թագաւորութիւն հօր իւ-
րոյ, յերկիւղ, զի մի կորուսանիցեն վերստին, երկնչելով այնքան ի կա-
կածութե Փիկմալիոնի, որքան առաւել ևս ի ննեղագաւոր դաւաճանու
Այնթարպէի (բ) ուստի ակայ տատանեալ երկար ժամանակ առ եզերս ա-
սորեստանեայն ծովու, ուր ձիւնորք Արեւատցւոց սրկեալք էին. Այ առն որոյ
պարտաւորեալ եղե լինել հովիւ խաշանց՝ ի շահիլ զինեանս իւր՝ ի վախճա-

---

(բ) Պալէազար, ինքնակ ասա պատիւը Քաղդեացւոց Նաբոնիդոս Այնթարպէի. որ էին հարիւրամբ հօր նորոյ՝ և յետ նորա պատերազմի նորոյ՝ ընդդէմ Քիւրոս վերին փախեաւ՝ ի Փրանգիայ, ուր էին եղեալ նորա բազում ժամանակս երբեմն. ուր ոչ օգնէր զինեն ի էլինեցւոց ճանաչելոյ. փոխարինելով ինքն նոր ի նորա զգեցեալ նա՝ յայլ ինչ ձև, և ոչ ձև.

ձեր եգիտ միջոցս ազդել Նարսիսի զկացութիւն իւր, յորում դտանէր յոյժ վստահութիւն հաւատալ զկեանս և զնորհուրդ իւր, առն միով փորձառեցեալ այնքան յառաքինութիւնս: Նարսիս թէև գոլով խոշտանգեալ ի հօրէն, բայց ոչ մերժեալ սիրել զորդին, և հոգալ զօգուտն. ոչ կամելով յանձին ցայս աշխատանս, եթէ ոչ՝ արգելուլ զնա գտանել պատասաւոր ի պարտաւորութենէ իւրմէ՝ դէպ առ հայր իւր. ուստի և գրաւեաց զնա տանել համ բերութիւն զհանորդութիւն բարւոյ իւրոյ:

Պալէնազար զկուցեալ էր Նարսիսի, թէ յորժամ պատշաճ դատիցես զդալն իմ առ քեզ, յղեսցես ինձ մատանի մի ոսկեայ, որով իրազեկ լինիցիմ գոլոյ ժամանակի գալստեան իմոյ առ քեզ: (գ) Նարսիս ոչ դատեաց վարկան՝ մինչ ի կեանս էր Փիկմալիոն, վերակոչել զՊալէնազար, զի դնէր ի վտանգի զկեանս Թագաւորին, և իւր հատանդաւորն. որ այնքան դժուարին էր վերկել զնա ի դժնդակ հետաքրքիր որոնմանէ Փիկմալիոնի: Բայց իակոյն յորժամ ապերջանիկ արքայն եգիտ զվախճան արժանի յանցանացն իւրոց, առաքարեաց Նարսիս յղել զմատանին ոսկեայ առ Պալէնազար: Ընդեալ նորա անտի փութալ ի հնաբահանդիստն Մերոյ, յայնմհետէ միւսում ժամու՝ յորում բոլոր քաղաքն էր շինեալ, ոչ դիտելով թէ ոմն յաջորդեացէ Փիկմալիոնի: Նուրբ ճանաչեալ եղև Պալէնազար ի հանուրց յառաջաւորաց Մերոյ, և ի բոլոր ամբոխից: Յոյժ սիրեցեալ էր նա յամենից, ոչ թէ վասն սիրոյ Թագաւորի հօր իւրոց՝ որ առեալն էր հաստարակաց. այլ պատճառաւ քաղցրութեան և բարեկարգութեան իւրոց: Ընդ երկար ձանձրոյ դութիւնք իւր՝ ասացին նմա ոչ գիտեմ թէ զրպարտիչ ընդհանս, որ խանդիմուխ եղեն մեծատոհմ պաշտաւորեալքէր ի համայն ռազմութիւն նորա: Ընդ բոլոր Մերոյ բացեալ խանդագաղտնիք յօգուտ և յարդիւնս նորա: (դ)

Ի համագումարել Նարսիսի զղէմաւորս ամբոխին և զծերոսունս՝ որք անօրինեալին գնորհուրդ, և զհնութիւն մեծի ածուխոյն փիւնիկացւոց, ոչ ջանեցեալ ամենեքին զՊալէնազար՝ որպէս թագաւոր իւրեանց. հրատարակեալ քարոզս ի հրապարակս. և բոլոր ամբոխն ընդ բիւրուծոր դղրոճաձիւղ բնակալաբ խնդութիւնք: Ի ծաւալ Նաթարպէ ի խորս պալատին, ուր ընդ յոգի և անարգ համանուագն իւրոյ ժօազարիւ կացը ներքինակալ: Ընդ համայն չարաբարոյիկ՝ որք էին ի պաշտօնի՝ ի կենդանութեան Փիկմալիոնի, գոլով ցրուածք. (քանզի չարք երկնչելով ի չարաց՝ վասն անհաւատարմութեան միմեանց, ոչ բաղձան տեսանել զմիմեանս յաստիճանի իշխանութեան. թ որում ձանձրանան զնոսա թէ որքան խարդախութիւք վարէին, և թէ որքան լինէր բռնութիւնք նոցա՝ ի տիրելն իւրեանց. Նայց վասն բարեայ՝ դիւրաւ համաձայնեալ առարաղնին վատթարքն ամենեքին. քանզի յոլովան

դ

(գ) Պղատոնեան Պօնչ, ծղաստելով մահուամբ Քրօնվէլի, պնաեւս չանկ հատուցանել ըսայն՝ որ ի վաղ ժամանակաց յառաջադրեալն էր յօգուտս Քարլոսի երկրորդի: Ու ի քառանիլ նորա՝ նոյնչ պնաեանելով ուսիլ զգօրութիւնս ի ձեռին, չանկ պնդուցանել ուսոյց նախկին պնաեանելով, որ գնաեանս ի Պլնեաս: Նշ հատուցեալ պատմութիւնս՝ յայտնի առնէ ասդ, որ հանգիստուցէ եղեն Քարլոսի ի վերադառնալն իւր ի Լօնդրա:

(դ) Ակնարկաւորութիւն Քարլոսի երկրորդի յօգուտ հօր իւրոյ՝ ապստամբել եղեալ ընդ ասս ինքնիշխ, ընդ ազատ եղբայրացութիւնս խորհրդարանին, այլնչա Փարլամենին Անգլիացւոց:

զնոսէ զտանել ՚ի նոցունց ներողութիւն և բարեբարութիւն։ Ո՛չ զբ ձեռ
ցեալ էր շուրջ զ՚սթափելիբ, եթէ ոչ՝ ոմանք կատարէին առաքել զար
հուրելի չարութեն նոր, որք և ոչ կարէին ապասել մինչ եթէ ոչ՝ պատժոց և
տանջանաց։

Ընդունարար եղև պալատն, և չարացն ոչ կարելով ընդդիմանալ էր
կար ժամանակ՝ ոչ մատնեցին մինչ, եթէ ոչ՝ փախչիլ։ Եւ Ալթարպէ ձեա
փախեալ յապախին, կամեցաւ վերկիլ ՚ի վեր խուռն ամբոխին, բայց ձանա
չեցեալ ՚ի զինուորէն միոյ ըմբռնեցաւ, և էր մեծ ինն աշխատանք արդելուլ
զի մի լուցէր յօշատակեալ յամբոխին, որ սպանանել էին ՚ի քարշ առնել
զնա՝ նեղ տալոց զոր Ներսէսեան կորզեալ ՚ի ձեռաց գազմուիլե։ Բայն
ժամ խնդրեաց նա խօսիլ ընդ Պալէտարայ՝ յուսալով մերձեցուցանել
զնա դիտով դիւաց իւրոց. և գառաջադրեր իբր լեզ՝ ունի խօսիլ կարի հար
կաւոր ինչ գազգին խորհուրդս։ Պալէտարայ ոչ կարելով բացասել ուն
դրեալե՝ հրամայեաց խօսիլ։ Եցոյց ՚ինաինուն ընդ դեղեցկուե իւրոյ՝
քաղցրութիւն. և բաւական համոզուիլն լինի՝ կարող ներազդել սա
տիկ ցասմահարեալ սրտից։ Հանդիպեաց զՊալէտարայ ընդ առաւել քաղց
բալուր և հանձարեղ դրսեւորիչ։ Յառաջմատոյց նմա և ասէ՝ «Ըզքան սիրէր
զՓիկմալիոն, երդմնեցուցանելով զնա՞ ի մոխիր նորա, ունել զթութիւն
՚ի վէր իւր։ Ա՛երակոչեաց զՆ՚ձս, ոչ ետէ՝ ետչ հարազատաբար պաշտել զնա։
Եւ հեղլով զառուս արտասուաց անկաւ առ ոտս նորոյ արքային։ Բայց ո՛չ
զանց էառ ապա ջանալ ընծայել զնա ՚ի կասկածոտութիւն, և յատելուի
բոլոր հաւատարիմ ծառայից իւրոց սիրելեաց։ Ա՛մբաստանեաց զՆարսալէ
լենիկ համախոհ ապստամբից՝ ընդդէմ Փիկմալիոնի, դրդելով հարկադրել
զամբոխն լինիլ ինքեանն թագաւոր։ Ի՛նչուս Պալէտարայ Ընտրեցարեաց և ա
ետէ կամի թիւնել զինքն զարքայն։ Հնարեաց նմանապես այնպիսի յոյզ
ղպատրանս՝ ընդդէմ բոլոր Թ՚իրացւոց, որք սիրէին զառաքինութիւն, յու
սալով գտանել ՚ի սրտի Պալէտարայ՝ զնոյն անհաւատարիմ կասկածոտութե
զոր տեսեալ էր ըն սրտի Թագաւորի հօր նորա։ Բայց Պալէտարայ ոչ ևս կա
րելով ըմբերել ժանտալիբ չարութեան այնոց կնոջ, հատեալ զգանս նորա՝
կոչեաց զզինուորս։ Ընդեալ եղև ՚ի քանսի, և կարգեցան առաքել խոհեմ
ծերունիք ՚ի քննել զնմա դործս նորա։

Բայց նախ ծանուցաք զարհուրանօք, զի թիւնեալ և խեղդեալ էր զՓիկ
մալիոն, և ՚ի բոլոր հետևմունս կենաց իւրոց՝ երև եցաք հանապազորդեալ
շարունակաբար զայլանդակ չարութիւն, վասն որոյ և դատապարտեցաք ՚ի
տանջանս, որ սահմանեալ էր ՚ի պատժել զառաքեալ մեծամեծ յանցաւորս ՚ի
Փիւնիկէ, այրել կենդանեացն ՚ի հուր մեղմ։ ՚Ի զգալ նէ եթէ՝ ոչ ևս ինաց
յոյս ինքեան, հանձնեցաւ Ն՚ձի մոյ ելելոյ ՚ի գժոխոց՝ էկուլ զթոյնն,
զոր կրէր միշտ յինքեան, առ ՚ի ևս առնել զինքն, եթէ դիպելոյն երբէք
կրել զնոսա զոյն տանջանս։ Տեսեալ զահապանաց՝ զի կրէր տասիկ ցաւս,
կամեան օգնել նմա, բայց նա ոչ կամեցաւ պատասխանել, և տայր նշմարա
նըս եթէ՝ ոչ կամէր զօգնութիւն նոցա, և ոչ ևս առնուլ զօրութիւն։ Ընդեն
վերապիշեալք Ն՚ձն արդարք՝ զորս բարկացուցեալ էր, և փոխանակ ցուցա
նելոյ զղջումն, և զհպարտութիւն յամօթի, զոր պատկանէին մեղաց իւրոց, հպեր
յերկինս արհամարհանօք, և բարբանջանօք, ոտն եթէ՝ նախատեցեր զՆ՚ձս։

Խարհութիւնք և չարաձձութիւնք նկարեալք էին յուռուցեալ
դէմս իւր, և ոչ ևս տեսանիւր նշան ինչ ՚ի նոցն գեղեցկութենէ որով

պատ

պատճառեալ էր զայնքան չարիս՝ այնքան սրանգ. Ձամայն շնորհք կոյնչեալք էին. Ընդ նորա անդրայրկեալք իմիք, և արիականք գազանական հայեցս. Ընթունեալք նորա զղդեալք տանջիցն խրթին լուանոսի, ունելով քացեալ զբերան իւր սարսափելի քան ժեռ լիցն. Ելոյր երիսք նորա քաղցեալք և կռնչմանելք՝ ցուցանէին պլանդակ և զարհուրելի կերպարանս. Ոչ ազիք դիղնութիւն մի՝ և մնհացու ցրտութիւն սերեալ էր՝ ի բոլոր մարմին նորա. Ընչ մերկ ընդ մերկ կարծիր էիր՝ վրայկինդանանայր. բայց ոչ էր, եթէ ոչ՝ վերամբառնալ զմիչս. Ալերձանէս վիշտ զրունչ իւր, թողուլ լի զարհուրանօք և երկիւղիւ զայնոսիկ անձնեղին, որք տեսին զնա. Ձարմանիկ ոգին այս էջ թարց կարծեաց՝ ինդն տերալի տեղի՝ ուր անդունդքն Տանիաւանք (ե) Ջանան վճանջնեապես լեալ զջուրս յանօթս անյատակս. Ալր Իքսիոն (զ) թաւալէ միշտ զանիւ իւր. Ալր Թանդիալ (է) պապակեալ՝ ի ծարաւոյ՝ ոչ կարէ բմնել զջուր. զի հեղանի միշտ արտաքս ի շրթանց իւրոց. Ալր Սիղիփ (ը) վերադարձեալ ցանէ՝ ի զուր զվէմն, որք անդադար անկանին հետևաբար. Ընչ ուր Թիթիէ (թ) զգայ միտս պէս վերածնանիլ ուղուրբ՝ յաղէս իւր, որ լափէ զնա.

Պալէազար զերծեալ ի սոյն այլանդակէ՝ մատոյց շնորհակալութիւնս ածց անեղիւ զոհի. և սկսա սկսեալ ի Թագաւորել ընդ հայոց միով ամենի ինն ձերհակ փիկմալիոնի. Հոդաւունակ եղև ծաղիկցուցանել զվաճառականութիւն, որ ի նուճարիցն էր օրըստօրէ. Ընչ ևս ընկալաւ զնորհուրդ Ալրպալի վասն գլխաւոր գործոց, և չիք ևս ինչ՝ որ չէ կատարեալ ի նմանե. քանզի զերկոսին կամի տեսանել ինքեանս. Ի կ՚ածա զնա՝ զանազան կարծիս, որ առեալ լինին նմա, և վճռէ ի վերայ այնմ, որ լաւագոյն ևս թուի ցի ինքեան. Ալրեցեալ ե նա յամենից. և ակընդրուայ սրտիկ նորա՝ ունի առաւել զանձս՝ քան զհայր իւր. որ ոչ իմիք ժողովեալ էր, եթէ ոչ՝ անյագ և անգութ ագահ թիչ. Ալ չգոյ ընտանի ոք՝ որ ոչ ատցէ զնա զին ամ՝

(ե) Տանիաւանք. Գրոյ գիտուն պատէրտ Տանօ ազգային Ֆրանսից, ասասանագետ ընդ նոյն հանճարոյ ոգւոյն չէ ոգւոց իւրոցն, ոյք ի միտս գիտնոյն ազգին դրոց իմաստից՝ քան Ինքնիսմեռնեցին, զոր Ինչէս գիրգոյց. որոց էառն քանասաէրցիչ ասին ինչ՝ ի փշոնս ազգին անգլոյս՝ ի լցուսանել ղնոսա՝ ի ծուխ կիզ յանդուսոյ իմոյս:

(զ) Իքսիոն, որպէս Ֆիլիքիա նահապետին Ֆրանսուզիոյս, ըստ Ֆրանսոյս. նոմ լոյ վոքնել զԻքսիոն՝ ընդ փրկիչ ասոյ զմի, զոր Ժողովիքեր ինդրեալ էր ի նոր քեալ զնա. յորմէ ծնաւ Ամիլիոքանս. չէս ոյոյ գիտացիքեալ եղև՝ ի ջիոնս. ոյոյ ֆրանսոյ ինդրել ինչ՝ ինչ գրոյ ֆրանսոյանք զանիչ զի.

(է) Թանիալ. որպէս Ժողովիքերի և Ֆրանսոյ յանիքիտիսոյն, ունելով պատասխալ ընդիքիս ածց՝ ինդրեալ փոյնել զնոյանիսն նոցա ինչ ինքեր նոցա ամեն ինչ ինքեր՝ յանդամոյ Փիլոքի պատոյ ինոյ, յորմանեալ՝ ի մանր մասունս. Ժողովիքեր ինդրել զարդուիքեան նորա՝ էհամ զնա ինդանիմբ, և գահավիքեալ՝ ի փշոնս, ոյոյ ինանիցուի ինչ՝ ասանքի՝ ի մղանքնատոյ ուղոյ, և ինդարձոյ.

(ը) Սիղիփ. որպէս Ինօլիք. ոյ ասանքը գողուինան ՅՈՒիուիոյ. ասյ ասյանեալ էրնա՝ ի ֆիէզոք. Ինասասքեան ինչ՝ ի զինը պատոյ ոյ զնա ինչ ի փշոնս, ի ասոյ քուսը ինդրան ինոյ՝ ինչա ցանիսասյն, ոյ ինչքն՝ ի ինասոյ գնոյ ի զայր շարունակաբար:

(թ) Թիթիէ, որպէս Ժողովիքերի և Ինդանոյ. նոնդասյ ինասասքել զ Ասպասնն, ոյ ե ասյասյ յինդանոյ ինչ, և գահավիքեալ՝ ի փշոնս, ասյ մղասքին ասոյ, ասյ ի՝ ասոյ զինդա ինդ.

զոր ունէի, յորժամ գտանէի՛ ի հարկաւորը պիտոյութեանց։ Եւ այսու կերպիւ ոչ ոք ինձ ամենեւին ոչ ինչ պիտոյ ունէր նմա հոգս՝ ի պատրաստանալ զինեանս իւր, բաւորում շրջապատեալ ես միշտ յառաւել հարստութեամբ եւ՛ ի հաճոյսի պահպանաց, որ ես սէրն ամբոխին։ Քանզի ոչ ոք զը առանձ՛ ի հպատակից իւրոց՝ զի մի երկիցէ կորուսանել զնա, ուրեմն ո՛չ այն՝ որ առ՛ի պահպանել պատճառ բաւթէ թագաւորն մի՝ ոչ դնիցէ յորոշեալ զինեանս իւր՝ վասն նոր։ Այլ կեաց նա երջանկաբար, եւ ամ ամբոխն ապրի ընդ նմա երջանկութեամբ։ Երկնչի նա՛ ի դնել զնոսա հարկատրութեամբ ամբոխին, զի մի՝ նեղիցին, եւ ամբոխն երկնչի յոչ մատուցանելոյ նմա զբաւական մեծ մասն բարեաց իւրոց։ Թագաւոր զնոսա ներ առաւելեան, եւ սոյն առաւելութիւն՝ ոչ ազգնոցա, ոչ լրբութիւն, եւ ոչ հպարտութիւն. քանզի զի աշխատասէրք գտուին՝ առիթ ածեալք են զինքեանս՛ ի վաճառականութեամբ, եւ հաստատք՛ ի վերապահել զամբողջութիւն վաղեմի օրինաց իւրեանց։

Ալբիապես՛ ինորդ վերամբարձաւ փիւնիկէ յառաւել մեծութիւն եւ՛ ի փառս, քան զորս ունէրն. եւ երկու պատրաստեր երիտասարդ թագաւորի իւրոյ, վասն այսորիկ փառաբերութեան՝ զոր վայելէ այժմ՛ ի ներքոյ կառավարութեան նորա։

Ետ Ղարպալ կառավարէ զինի նորա՝ գոլով երկրորդ նորա։ Ա՛ն. ոմ ի Մելամաք, եթէ տեսանիցէր զքեզ այժմ, ոչ պիտի ուրախութիւն ընկալնոյր եք զքեզ առ մեզ։ ոչ պիտի հաճութիւն լինէր նմա վերայղել զքեզ յԻթակ փառաբերապէս՛ ի հայրենիսն քոյ։ Ա՛ղէ ոչ եմ ես առաւել բազաւոր առնել զայն ամ, զոր նա լինքն յանկարդ առնեաց, քան՝ առնել յԻթակ զորդին Ոդիսէի, և գնել՛ ի գահոյս իւր, առ՛ ի թագաւորել այնպէս խնամառնաբար՝ որպէս Պալէմաքոս թագաւորէ՛ ի Փիւնիկեցւոց։ Ոչինչ բանիւ Աթամի՝ Մելամաք հրաժարեալ՛ ի պատմութենէ փիւնիկեցւոց՝ որ վիպասալ եղեալ նմա, եւ առաջեալ՛ ի նշանաց սիրոյ՝ զոր ընկալաւ՛ ի խնդրոյ թեան իւրոյ, ողջագուեաց զնա զնա խանդաղատագաբար։ Ետուրոյ եհարց Աթամ թէ՝ որո՞վ պատահմանիք եմուտ նա՛ ի կղզին Հաղիսոսի։ Մելամաք պատմեաց նմա զամ անցս իւր՝ զինչ չտեսան իւրոյ՛ ի Մոլեր։ Ապա՝ զանցանելն իւր՛ ի Պիլոս, և որո՞վ կերպիւ գտանելն իւր անդ զԱնթեռ. ապա զհանապարհորդութիւն իւր՛ ի Արեւտ, և անդ զընդհանուր խաղս վասն ընտրութեան թագաւորի, զինչ փախստեան Թոսմինեի. և ապա զբարկութիւն Աֆենուսի, և զնաւաբեկութիւն իւրեանց, և գախորժանս՝ որովք Հաղիսոս ընկալաւ զնոսա. նաև զյաջողութիւն ածուհոյն՝ ընդդէմ յաւերժահարսից իւրոց. և վերջապէս՝ զգործս Աթենեռի, ի պահպանիչ զսիրելին իւր՛ ի ծով առնանելովն՛ ի հեռուստ զնաւն Փիւնիկեան։

Եւ քանզի այսոյ ամենից խոսակցութեանց՝ Աթամ պատրաստեցոյ նոցա մեծամեծաց և փառաւոր ճաշ իմն, և առ՛ ի վայելել առաջել եւս՝ զմեծ իմն ուրախութիւն, համագումարեցաւ՛ ի մի՝ զամ հաճելիս, յորոց կարելի էր հրաժարել։ Եւ մինչ տակէր ճաշն՝ որ սպասաւորեան էր յերիտասարդ Փիւնիկեցւոց, յղղեցելոց զպահուակ հանգերձս, և՛ ի պահակից՛ ի ծաղկանց. ծխեալ եղեւ առաջել անուշահոտ ծխանելի արեւելեան։ Եւ համայն դիրք բազմեցան ի խաթարշիւ՝ լսեալք էին՛ ի զանազան նուագարանաց, որ՝ ի փողոց, քնարից, թմբկաց, և՛ ի տաւղից. ոչք մարդ ընդ մարդ հնչեցուցանէին զոհն՝ համաձայնութիւն քաղցր ձայնից իւրեանց, եղանակելով զերգս արժանիս

լսելի լինելոյ ի սեղան ածց, և ի հրձուանս ունկանց Աիօլլեի ինքեան։ Եւ այնքան քաղցը եղանակէին և երգէին, մինչ զի Ալբիմօնք և Ալբիտք, և համայն ազգութիւնք որք հնազանդէին Ալբդուինի, նաև բոլոր անձունք ծուխգինք եկեալք ի պիճայեն և ի խորասոդ յորդ իւրեանց դային ի խուռն, պատել զնաւն ի հրձուանս սրնոց խնձոյից։ Այս խուռմբ մի երիտասարդաց՝ հաղուագիւտ ինն դիղեցկութեբ զեցեալք ի նուրբ բեհեզս, սպիտակ քան զձիւն, պարելով կաքաւեցին երկար ժամանակ ըստ ձեսի պարուց քաղաքի իւրեանց, յետոյ՝ ըստ Ալդիպացւոց. և վերջապէս՝ ըստ Յունաց։ Եւ մերթ ընդ մերթ հնչիւնք փողոց դղրդէին զալիս մինչև ցերեկս հեռաւորս։ Առութիւն գիշերոյ՝ հանդարտութիւն ծովու՝ և շողշողուն լուսաւորութիւն լուսնով՝ ասրսածեալ ի մակերևոյթս ջուրց, և թափանց կապուտակութիւն երկնից՝ սերմնեալ ի փայլուն աստեղաց, օգտեին ընծայել զինձոյս հանդիսի այսմիկ՝ յաՀետ գեղոյն։

Ալէքսանդր՝ զուարճ և աղդու իմն բնութեբ ձաշակեր զայս ամ հրձուանս, բայց՝ ոչ համարձակեր տալ յաՀաբ նոցա զբերան իւր բոլորովիմբ, ըստորում փորձառեալ էր այնքան ամօթով ի կղզւոջն Հալեխտայի, թէ աբբան՝ ի պատրաստի երիտասարդութիւն սահիլ դիւրաբար, վասն որոյ և համայն Հաձութիւնք՝ թէև առաՀել անմեղք պակուցանէին զնա, և ուշեղով յամենից կասկած՝ նկատէր և որմնեբք միշտ յաչս և ի դէմս Աննիբոլի, թէ գի՞նչ պարտ էր մտածել ի բոլոր Հաձուելս այսոսիկ։

Աննիբոլ բազում փորժանօք տեսանելով զնա ի՝իներ այսր ամբոխաձան՝ ձևակերպէր իբր թէ՝ ոչ նկատէր ի՝ինա։ Ուսակ յետոյ մոբնբել ի բա բեհարգութեՀ Ալէքսանդրի՝ ասէ ցնա խնդալով. գաւ զգոն՝ յորմէ երկնչիս, գովելի նս յայսմիկ երկիւղի. բայց ոչ պարտ է ասանել անդր քան զչափն Աղբարև ոչ ոք բաղձայ յաՀաբ քան զիս՝ ձաշակել քոյ զախորժանս հրձուանաց. բայց այնպիսի հրձուանք՝ որք ոչ երբէք ախտակրեսցեն, և ոչ ամենևին հնզագուսցեն զքեզ։ Ա՛յո ունիս պետութիւն հրձուանաց առ՝ի զբօսնուլ, և ձաշակել զնոսա այնպէս՝ որպ զու սիրեսցես. և ոչ Թէ նբ սիրեալ ծառայեցուսցեն զքեզ։ Հաղձամ քեզ ունել հրձուանս քաղցրս և բարեկարգս, որք ոչ խլիցեն երբէք զբանականուի քոյ, և ոչ ընծայեսցեն զքեզ բնաւ նմանիլ կատաղի գազանաց, կամ անասնոց Ահա ժամ է այժմ հանդչելոյ ի բոլոր մտաստանջութեանց քոց. ձաշակեա զու բախտութիբ ընդ հակառութիբ Աոսամի՝ զոր ընծայէ քեզ. և ուրախ լեր ոմ Ալէքսանդր, ուրախ լեր. զի իմաստութիւնն ոչ դիտէ շփոթիլ. ոչ՝ ի տխրութեանն, և ոչ յուրախութեանն. քանզի նա միայն է որ տայ զձշմարիտ հրձուանս, և զիտէ եղանակաւորել զնա՝ ընծայիլ ժաքուր և կայուն։ Ա՛յս միայն է որ զիտէ խառնել զկնդուն և զուրախութիւն ընդ ծանր և խիստ աշխատանաց, պատրաստելով զուրախութիւն և տխրութիւն ի միասին. և փոխարինել զաշխատանս ընդ հրձուանաց. և հրձուանս ընդ աշխատանաց. և ոչ ամաչէ բնաւ երև լինել ուրախ՝ յորժամ պարտն է։

Ալեյով Աննիբոլ զբանս պատասխանի՝ առեալ քնար մի նուագածաց այնքան արհեստիւ և քաղցր եղանակաւ՝ ըստ Ալճային երգոց, մինչ զի Աշխիոս յաչադիտակեալ ելոյ դիւրինս անկանիլ յերկիր վառեցան աչք նորա, և դէմք իւր սրմկեալք սլաքախեցին զդունս, և բոլոր երկիր տեսանելոյ էր գկիրս՝ և զամօթի հարել իւր, եթէ քնարն Աննիբոլի՝ ոչ իցէր բարձեալ զոտի և զիտաս ամ բազմականաց։ Ուանզի բոլոր ամբոխն ոչ համարձակեր գոնէ

շնչառական թուլութեան յերկիւղէ վրդովելոյ զլուսէ. և կամ կորուսանելոյ զերբ
ինչ փոքր՝ ի սոյն Աճային երդոց. և մանաւանդ թէ՝ երկնչէին միշտ, զի մի
հատանիցէ փուքիոյ : Զայն նորա ոչ ունէր իսկական քաղցրուն ինչ. բայց
յոյժ եղանակաւորը, զօրեղ՝ և ազդու կատարելութիւն՝ մինչև ցբերքը իրս :

Երգեցաց նախ զերբեսատս Ժուպլեթէրի, հօր՝ և Թատրաբերի. Աճց՝ և
մարդկանց. որ միով նկատմամբ գլխոյ իւրոյ, այսինքն՝ կամաց իւրոց, շար-
ժէ զերեդհանուրս : Յետոյ ներկայացոյց զԱինէիդն, որ ելանէ ՝ի գլխոյ,
այսինքն՝ յուղղոյ Ժուպլեթէրի. այսինքն՝ ի յոյս, կամ իմաստութենէն,
Օ՞ր ածս այս կերպարանօրէ՝ կամ ծնանիլ յինքեան. որ ելանէ ՝ինմանէ առ
՝ի վարդապետել զմարդիկս ընդունակս : Երգեցաց Աինէիդ զձիմարտու-
թիւնս այս՝ այնպիսի լեզու ազդու ձայնիւ և եղանակաւ, և այնքան ջերմեռան
դութիւն, մինչ զի համայն բազմականք հաւատային անդրափոխելոյ յա-
ռաջել բարձրն Օլիմպ, յանդիման Ժուպլեթէրի Որոյ հայեցք էր առա-
ջել թափանցելի, քան զերկս և զեղանակ իւր : Երգեցաց յետոյ զապիր
Ջանկուլթիւն երիտասարդին Ալարսխի, (ժ) որ յիմարաբար սիրահարեցաւ
իւրոյ իսկ զեղեցկութենէն . որ հայելով անդադար յինքն՝ առ ափն ազբեր
միոյ՝ սիւծեալ մնչեաց զինքն ՝ի կրից, և եղև փոխարկեցեալ ՝ի ծաղիկ մի՝
բան անուանի իւրոյ : Ալերջապէս երգեցաց նաև զողբալի մահ գեղեցկին
Ադոնի՝ (լ) որ եղև փողոտեալ ՝ի վարազէ . որոյ Աֆնիւս սիրահարեալ գո
լով՝ ոչ կարաց կենդանացուցանել, առնելովին յերկինս գառնագին ողբս :

Ալոքա ամենեքին՝ որք լսէին՝ ոչ կարէին արգելուլ զարտասուս իւր
եանց, և իւրաքանչիւրն, ոչ դիտեմ, սրպիսի հաճուելութիւն զգայր ՝ի լսելիս
Երկոքեան եղբարցն զերգս իւր, փիւնիկեակք ապշեալք հայէին ընդ միմ
եանս, և ամենք ՝ինոցունց առէին. արդարև սակ Օրփէ . որ սոյնգունակ
քնարիւ իւրով համաժողովեալ ընտանեցուցանէր գվայրենի գազանս, և
հետաքարշ առնէր զանտառս՝ և զվէմս զինչ իւր : Երբ նմանապէս Թոմիրէս
հիացոյց զԱկրպէր, (լ) որ զադարեցոյց ժամանակ ինչ զառնջանս Իքզե-
ոնի, և Տանիտեանց : Ալան ՝ի դուռն շարժեաց զանփոփոխելին Փլուտոն,
(յո՛ Ալեղգսբուրն) առ ՝ի արտասանել ՝ի ժոխոց զեղեցկին Երբիտէս.
Ալայլ ոմն ազատակեր, ոչ. սակ Ի Լինուս որդի Ափոլլոնի . Երբ այլ ոմն պա-
տասխանէր, դուք զձեզ խաբէք. սանոյն ինքն է Ափոլլոն Թէրամոք ես ոչ
էր սէր վերըմբռնեալ ՝ի հիացմանէ քան զայլս. քանզի ոչ գիտէր թէ Աինէ
Թոր գիտէր այնքան կատարելութենէ երգել և նուագել համաձայնութենէ
քնարի: Ալշխէոս առացեալ ժամանակ արօգելոյ զչարիչ իւր՝ սկսաւ տալ
գուշեսս Աինէիոսի, ոչ սակաւ շառագունեալ դիմօք, ոչ կարելով եղերել
զբանս իւր: Աինէիոս՝ որ տեսանէր զչիտնութիւնս նորա, սկսաւ խօսիլ, որպէս
թէ հատանէր զբանս նորա, և ջանայր սփոփել զնա, առլով նմա գուարա-

նու

(ժ) Ալարսխը էր ոմն ՝ի երիտասարդ՝ յոյժ գեղեցկի, որում Աեփիւն՝ և Ալիրմէն. որ
սիրահարեցաւ զԱյծս, (այսինքն՝ արջագանա.) և զայլ գեա յոյներէնահրոմանա,
որ սիրահարեալ էին նմա. և ճացորդք պատահմանց իւրոց՝ ՝ի վէր անդր գրեալ
գտանիք: (Ալարսխ՝ տաճկերէն Ալերձին.)

(լ) Ալոքա, որում Աինիոս նահապետն Ալպրոսի՝ և Աիլիոմ. եղև յոյժ սիրելեալ
՝ի Վեներէ, զոր անպարտիճանաց գնա ՝ի նուրբ երբ. զինի մահուան նորա :

(լ) Աերպէր. շուն ՝ի եռատիտան. զոր եռանատրէզ գինեն գնա յանոյս գժոխոց, էբբե
սպահապան :

նուէրիւնս յարմար ըստ արժանւոյն։ Իսկ Աշխէօ ոչ երբէք կարաց միսի-
թարել. քանզի զայր, զի Անհնէօ գերազանցիւը յաւէտ յինքենէ, մանա-
ւանդ հանճարուեամբ՝ քան թէ քաղցրութեամբ ձայնի՝ երգոց ևնուէա
պի իւրոյ։

Յետ այնորիկ Ագաթանգ ասէ ցԱտոամ, յիշեմ, զի ասացեր ինձ վր
Հանապարհորդութեան միոյ՝ զոր արարեր՝ ի Պկեթիք, գինի չուժմանն մերոյ
յԱդիպատոս. Պատմեն զինանէ գոլ քաղաք լիմն՝ որ ունի այնքան զարմա-
նալիս՝ որ հազիւ թէ չինիլ հաւատացեալ. ապաչեմ զքեզ ասա ինձ, թէ
ձշմարիտ էդէ այն ամ. զորս ասեն զինանէ։ Ասաւժմ ախորժանօք՝ ասէ
Ատոամ, նկարագրեցից քեզ զհռչակաւորը քաղաքն՝ արժանի քոմմդ հետաղո-
տութեան. որ գերապանցի քան զայժմ քաղաքս։ Եւ սկսաւ ասել այսպես։

Գետն Պկեթիք ընթանայ յարևելեան երկրի միում՝ ենէի մինա
պարզ և քաղցր երկնի, ըստ օդոյ միոյ. և քաղաքն կալեալ ունի զանուն իւր
ի նոյն գետոյ, որ անկանի ի ծովն ովկիանոս, մերձ սեանց Հերքիւլէի, ի
կողմանս յայնոսիկ՝ ուր ծովն զպրպտեալ հետանեալով գետոյս՝ բաժանի
զերկիրս Մարսաքի, հանդերձ մեծի Աքիկէի։ Այն քաղաք թոյլ են պահել
իշխ տակաւին ի վայելչութեան ոսկեայ դարոյն։ (խ) Որպ ձմեռն է մեզ, ևս
խստաշունչն Աքուիլօն՝ ոչ փչէ ամենևին ի Ջերմութեն ամարայնոյ՝ և միշտ
բարեխառնեալ ի զովացուցիչ զեփիւռէ, որ գայ ի միջերկէ քաղցրացու-
ցանել զօդն. և այսպէս ի բոլոր տարին՝ ոչ է, եթէ ոչ երջանիկ ամառանոցի
լիմն՝ զարնան և աշնան, որք իբր թէ տան միմեանց զձեռս։ Ձօդք ձորոյ՝ և
դաշտից՝ արտադրեն գինի ամի երկիցս զհունձս։ Ձանասարհք նորա զար-
դարեալք են ի դաբնէից, և ի նռենենեաց, և ի մշտադալար ծաղկաւէտ ծա
ռոց։ Ձերինքն են ծածկեալք ի հօտից ոչխարաց, որք յարդարեն զաւրա
նրբագոյն՝ կրկնախնդրելոցեալ ի համայն ծանօթ ազգաց։ Ասպնջ
երակաց զեղեցիկ մեռալից՝ ոսկւոյ և արծաթոյ առատ գտանին յերկրի այն
միկ. բայց բնակիչք քաղաքին դոլով ողջամիտք՝ և երջանիկք յողջմտու թե
իւրեանց՝ ոչ զկնանեն միայնակ զոսկին և զարծաթն հաշուել՝ ինքեանց
հարստութիւն. այլ պատուին և յարգին մանաւանդ զայնոսիկ՝ որք
ձշմարտագոյն օգտեն՝ ի պիտոյս մարդկան։

Յորժամ սկսաք առնել առևտուրս ընդ նոսա՝ գտաք զոսկին և
զարծաթին գործածեալ ի միջի իւրեանց՝ ոչ զերկաթ. (առեմ ըստ օրինա-
կի, ոչ եթէ միոյնէ ի պէտս գործեալ կառաց) Եւ ոչ առնէին նոքա
առևտուրս ինչ արտաքոյ երկրի իւրեանց, ոչ ունէին հարկաւորուն
ոչ ինչ դրամոյ։ Ապրանս ամենեքին են իրք եթէ հովիտք, կամ երկրագործք.
և սակաւ արհեստաւորք՝ սեռանին յայնմիկ քաղաքի. քանզի ոչ կամին ըմ
բերել, եթէ ոչ այնոյ արհեստից՝ որք օգտեն ի ձշմարիտ հարկաւորու թե
մարդկանց։ Եւ եթէ մեծ մասն մարդկանց երկրին այնմիկ՝ գոլով առեալք
զին

(խ) Դասն ռաչեաց. առեալ լինի քամանակի լուսաւորութեան Սուրբ-
էրեանն, կամ նոյ.) Գոնէ ի քամանակին յայնմիկ վայելչին մարդիկ ցերեկի ըմ-
բոլանին Դարս, յորում ծագ աշխատանաց տալ երկիր ըմ պրպտիլ, և գործա-
քեր։ Աղիքեա. աքինեան՝ պատասխանին լուսաւորչէր յաշխարհն. և հետայն մարդիկ
ձեռնպատվիրեին գնոցին ի ծառայել սեղեցուցեան, և ապրէին յոյժ երկար։
Ժամանակս այս՝ ոչ յարմարի այլեւս ինչ քամանակի, երբ ոչ այնմ, յոր նախնիք քնոզ
ծագ ձեռս ի պրպտին գործունեան ոչխարս վայելչեցոյց։

զինքեանս յերկրագործութիւն, կամ յարածուին խաշանց. բայց ոչ ՚ի բաց
Թողուն նաև զկիրառութիւն հարկաւոր արհեստից, վասն պարզ և զոհու
նակ կենաց իւրեանց։

Կանայք նոյ մանեն զնուրբ և գեղեցիկ զասրն ոչխարն, և գործեն զնուրբ
ասրեղէնս՝ ՚ի զարմանալի սպիտակութիւն։ Ընդեանք պատրաստեն զհաց և
զկերակուրս իւրեանց, զոլով զիւրինք ՚ի նոսա սոյն աշխատանք. քանզի ըս
մեծի մասին ոչ ապրին ՚ի քաղաքին այնմիկ, եթէ ոչ՝ պատուիք և կարմրիք
և հազիւ անգամ մսեղինք։ ՚Ի մորենւոյ ոչխարաց առնեն նոքին՝ զկօշիկս
Թեթեւս վասն ինքեանց, և վասն արանց, և զամակաց իւրեանց։ Նոքա ինք
եանք առնեն զտաղտկաբաս, յո՝ զ վերոյս իւրեանց, որոց ունին են ՚ի մոմից
եալ կաշեաց, և ունին ՚ի կեղևոյ ծառոց։ Ընդեանք լուսանան զհանդերձս,
և պահեն զտունս իւրեանց ՚ի զարմանալի լիոն յատակութեան, և ՚ի կար
գադրութեան։ Այլ առանձն նաև զբոլոր հանդերձս ընտանեաց իւրեանց,
գոլով զիւրինք հանդերձից նոցա. քանզի ՚ինքեր այնպիսի քաղցր Ալիմպի
սիոյ՝ ոչ առանին, եթէ ոչ կարօտ ի նուրբ և Թեթև կտաւոյ, որ ոչ է հատ
եալ կամ ձևեալ ամենևին. այլ իւրաքանչիւր զբ արկանէ զնա ՚ի երկար ծալ
մամբ՝ շուրջ զմարմնով իւրով վասն հաճոյութեան, տալով կերպս ըստ
ախորժից իւրեանց։

Ամբղիկք ոչ զայլ ինչ ապհետ ՚ի կիրարկանեն՝ բաց յերկրագործու
Թենէ, և ՚ի հովութենէ, և ՚ի դնելոյ զերկաթն և զկայան ՚ի գործ։
Նայց առ յոչ ինչ ՚ի գործածեն զերկաթն, եթէ ոչ՝ ՚ի հարկաւոր գործից
ամ կերպի գործառութեանց. Համանք այնոքիկ՝ որք վերանկատեն յար
հեստ կառուցման շինուց, անօգուտ են ՚ինոսա. քանզի բնաւ ոչ շինեն
զտուն ինչ, զի առաւել հակումն և առքարշումն իմն ե սա յերկիր՝ ասեն.
առնել բնակութիւն ինչ՝ որ առաւել կացուն իցէ քան զմեզ. այլ բաւա
կան ե միոյն պաշտպանել զմեզ ՚ի շնաստակտութենէ օդոյ։ Նակ միւս այլ
ամ արհեստք՝ պատուհասք ՚ի Յունաց, Այգիպատացւոց, և յայլոց ամ
քաղաքավարեալ և կանոնաւորեալ ազգաց, արհամարհեալք են ՚ինոսին.
երբ Թե հնարեալք ՚ի սնափառութենէ և յիզաբարոյութենէ։ Յորժամ
ասի նոցա վասն ամբոխից՝ որք ունին զարհեստս զնղեցիկ շինուածոց տանց,
և ոսկւոյ և արծաթի անօթոց, և ձուակաւորեալ կերպասից, և ականց պատ
ուականաց. անուշահոտ ծխանելեաց, ախորժահամ կերակրոց, և գանազան
նուագարանաց, որք համաձայնութեամբ իւրեանց հրճուեցուցանեն զմարդ
կիս. պատասխանեն ընդ այսց բանից. ամբոխքն այնոքիկ յորժ ապերջա
նիկք են, գոլով կապակցեալք յայնքան աշխատանս, և ՚ի հնարս, առ ՚ի կոր
ծանել զինքեանս։ Քանզի այն աւելորդութիւնք՝ Թուլացուցանեն՝ ար
բեցուցանեն՝ և տանջեն զամենեսին, որք վայելեն գնոսա. հարկադրիլով
հարկել ՚ի առնալ զայն ամ անհրաժեշտ՝ պատրանաք և բռնութեամբ։
Ընդեաք ոչ բարբոք կարեն անուանել զնոսա աւելորդութիւն մի՝ որ առ
ոչ ինչ օգտի, եթէ ոչ՝ ընծայել զմարդիկս ՚ի լինիլ վատթարս։ Ամբղիկք
քաղաքացին այնոքիկ՝ մի՝ Թէ առաւել առողջք և ուժեղք են քան զմեզ.
արդեօք ապրի՞ն առաւել երկար ժամանակ քան զմեզ. առաւել միաբա՞նք
են միմեանց. ունի՞ն առաւել ազատ՝ առաւել հանդարտ՝ և առաւել զուարճ
կեան մի քան զմեզ։ Ա՛յ, այլ ներհակաբար պարտին լինել յայտնիւրք և
մանաւանդ ՚ի բաց. մերձեալք յառն և ՚ի չար նախանձու. և միշտ տանջելք
՚ի սնափառութենէ՝ յերկիւղէ՝ և յագահութենէ. անկար և անհնարք վն զուա

և

և պարզ հանդուրժեան և ախորժանաց. ըստորում լեալք են զերկիք այնքան ունայն հարկաւորութեանց. յորոց կախեալ մեզ բռնկեդակ երջանկութենիւ:

Ասաւ՝ շարս նակեալ ասէր այսպէս՝ զայնցանէ խոհեմ արանց. եթէ ոչ ունիմ նորա ուսեալ զնմանատութիւն, եթէ ոչ 'ի կրթութեան և 'ի դաստիարակութեան պարզ բնութեան: Ծարհուրեալ գարշին 'ի քաղաքավարութենէ մերմէ: Չէ պատճառ խոստովանիլ, զի նոցինն է յոյժ առաւել մեծ' 'ի մէջ սիրելի հարազատութեան իւրեանց: Ականջս 'ի միաբանութեան թարց բաժանմանն երկրի իւրեանց: Իւրաքանչիւր ընտանի՝ կառավարեալ է 'ի մեծ իւրմէ, որ է ձշմարիտ թագաւորութիւն. զի հրամայէ ըստ հաճոյից իւրոց: Հայրն ընտանեացն՝ ունի կարողութիւն պատժելոյ զիւրաքանչիւրս որդիս և զթուրնս իւր. եթէ գործեն զչարչինչ. բայց նախքան զպատժելն՝ զեկուցանէ և խորհրդակցի ընդ միւսոց ընտանեաց իւրոց: Իսկ սոյն պատժելութիւնք՝ երբ եթէ ոչ լինին բնաւ, քանզի անմեղութիւն ծիսից՝ բարձրք հանաստարմութիւն՝ կատարեալ հնազանդութիւն, և գարշումն յանտից, բնակին 'ի նոյն երջանիկ երկրի: Ծոմիկ եթէ Նեղոս (ծ). որոյ վասն ասի եթէ վերացեալ է յերկինս, առակաւին գաղնալ կայ անդ 'ի մէջ մարդկանց. քանզի ոչ է պիտոյ առնել ի դատաւոր 'ի միջի իւրեանց, բայց միայն իսկական խիղճ մտաց իւրեանց դատել զնոսա: Ձամայն բարիք երկրին են հասարակաց: Պտուղք ծառոց՝ ունդք երկրի՝ և կաղնի խաշանց՝ գոլով փարթամութիւնք իմն այնքան առատք, մինչ կ' ասէ ոմն՝ այսպիսի շատ ցօղք և բարեկարգք՝ ոչ ունին պիտոյութիւն բաժանելոյ զնոսա: Նոյնպիսի դեղեցիկ երկիր՝ իւրաքանչիւր ընտանիք 'ի չրջագայութեան, և փոխարկեն զլրանս իւրեանց 'ի տեղւոջէ միոյ՝ առ միւսն. յորժամ կերեալք լինին ամ պատուղք, և վերջանան արօտք տեղւոյն, ուր կացին 'ի նախնում: Ոչ յայտ ոչ ունին բնաւ շահասիրութիւն ինչ՝ առ 'ի ներհակիլ իրերաց. ուստի և ամենեքին սիրեն զերեարս եղբայրական սիրով միով, որ ոչ երբէք վրդովի: Չայն արտահերձուածն ունայն փարթամութեանց՝ և խաբող հանճարեց է՝ որ պատճառէ 'ի նոսա զայս խաղաղութիւն՝ միաբանութիւն և ազատութիւն. քանզի նորա ամենեքին ազատք՝ և համահաւասարք են: Ոչ տեսանի 'ի նոսա ոչ ինչ յատակադիմութենէ ամենք, եթէ ոչ այնմ՝ որ գայ ընտրեալ 'ի փոր ձառութենէ յիմաստնագոյն ծերունեաց. կամ 'ի դերազանց խոհեմութենէ ումանց երևելագործից. որք երբեմն զծերունիս վարժեալք են յառաքինութենէ՝ պակղատութենէ բռնութենէն՝ անիրաւութենէն՝ երդմնազանցութենէն՝ վէճ կռիւ, կամ բարբարոսական և թիւնաւորեալ ազգակ. ոչ երբէք լուեալ լինեն 'ի նոցն յանծից սիրեցեալ երկրէն: Ամենեքեան երկիրս նոցա ոչ է ներկեալ յարենէ մարդկանց. և հազիւ տեսանի հեղանիլ գոնէ գառանց: Չյորժամ ասի նոցա վասն արիւնահեղ պատերազմաց, յափշտակութեան ստացուածոց, և կալուածոց, կամ առեալման տուրութեաց, որք յառաջացեալք և տեսեալք լինին 'ի մէջ ազգաց. ոչ կարեն բաւականաբար հիանալ: Ապ, ասեն, մի՞ եթէ թարց ասելոց իրերաց զմեզ մի ածապարեալ՝ մարդիկք այնպիսիք ձչ են բաւական մեզ կանայսուք. զոյով հնոցս այսպէս կարճ, թէպէ եթէ հաւատան նորա լինել յոյժ երկար. ուրեմն նորա ոչ են լեալք 'ի վերոյ երկրի

(ծ) Ծոմիկ. այսինքն՝ պատասխան, որպէս Հռոմիկիդէն և Թէոդիդէ. Ձեր քնաիլոյ ասօր 'ի վերոյ երթալ 'ի քուլը ժամանակս ասիկաց պատոյն՝ վերացաւ ձերկինս. յորմէ հարցուիչ սկսան ապաչխարել ընտրս իրենց.

երկրի, եթէ ոչ՝ առ՝ ի պատառել զմիմեանս, և փոխադրաբար առնել՝ ի թշնամուն։

Այլև սոյն Պէտիքեանք՝ ոչ է կարելի զգալ, թէ օրքան հիացեալք են վասն սիրասիրողաց. որք նուճարեալ սիրեն այնքան մեծամեծ կայսերաթեանց։ Օ՞ի՞նչ խելագարութիւն՝ ասեն, ՝ի դնել զարթօրութիւնս իւրեանց առ՝ ի կառավարել զայլս, որոյ կառավարութիւն ասց ինքեանց զոյն քան աշխատանս, եթէ կամիցին իրաւամբք՝ և ըստ կարգի արգար դատաստանի կառավարել։ Բայց վասն ի՞ր կարնուլ ախորժս՝ ի կառավարել զնոսա ՝ի միասս ինքեանց։ Այն ևս՝ զոր պարտ է առնել այր մի խոհեմ, է սառգաղնել ՝ի կառավարել զամբոխ մի՝ զոր Աստ կարգեալք էցեն զինքն ՝ի նոյն պաշտօն, և կամ թէ ՝ի կառավարել զամբոխ մի՝ որք աղաչեացեն զինքն՝ լինել հայր՝ և հովիւ իւրեանց։ Այլ կառավարել ամբոխ մի՝ ընդդէմ կամաց իւրեանց՝ այս է առնել զինքն յոյժ ապերջանիկ, առ՝ ի ունել ունայն պատիւ մի՝ կալնլով զնոսա ՝ի գերութիւն։ Տիրապետօղն է այր մի՝ զոր Աստ բարկացեալք ազգի մարդկան՝ եւսուն երկրի՝ ի ցասման իւրեանց, առ՝ ի կոր ծանել զիագաւորութիւնս, և տարածել առ յամենեսին երկիւղ՝ ողջմտութիւն և խուսափառութիւն. և առնել զմարդիկս այնքանիցս գերի՝ որքան են բնականաբար ազատք։ Այլ մի՝ որ որոնէ զփառս, արդեօք ոչ գտանէ բաւականապէս առաջնորդելն իմաստութիւն այնոցիկ՝ զորս Աստ եդեալ են ՝ի ձեռս իւր։ Այլ թէ հաւատայ նա ոչ կարել արժանաւորիլ գովութեց, եթէ ոչ՝ լինելովին բռնաւոր՝ անիրաւ՝ բարկացօղ՝ յափշտակօղ, և զրկօղ ան զրկութեաբար զրացեաց իւրոց։ Զանգի ոչ պարտ է մտածել թագաւոր ոք զգ պատերազմն, եթէ ոչ՝ առ՝ ի պաշտպանել զազատութիւն իւր։ Արդեան այն միկ որ ոչ լինելով ծառայ ումեք՝ ոչ ունի խելաս զամբարհաւճառութիւն առնելոյ զայլս՝ գերի իւր։ Անձաղոն սիրապետօղքն այնքիկ՝ որք նկատեալք են այնքան փառաք, նմանին այնոց զեռոց՝ որք արտասահման եղեալք յորդ լիմն հեղմամբ ընթանան վսեմաբար. բայց խանգարեն զնմ արդասաստիք դաշտս՝ ընդորս անցանեն, զորս պարտ էին միայն առուգանել։

Յետ նկարման Աստուած զՊէտիք, Թէլամբք լի բերկրանօք արար նմա զանազան հարցաքննութիւնս։ Ամբոխն այնորիկ(ասէ) ըմպե՞ն զգինի։ Պատասխանեաց Աստուած. ոչ համարձակին բնաւ, քանզի ոչ կամեցեալ են առնել ամենևին։ Ա՛ է՝ եթէ ունէին կարօտութիւն խաղողոյ. զի ոչ ինչ երկիր արտադրէ առաւել քաղցր՝ և հաճոյ քան զայնս. բայց հաճին միայն ուտել որպէս զայլ պտուղս. և երկնչին ՝ի դինւոյ՝ որպէս յապականօղէ մարդկանց. ասեն թէ՝ սակ տեսակ ինչ թիւնոյ՝ որ դնէ զմարդն ՝ի գաւսութիւն իրաւի ոչ մոռացանէ, բայց անդրափոխէ յանասուն։ Նաև թէ մարդիկք կարեն պահպանել զինանս և զօրութիւնս իւրեանց քարց գինւոյ. և ընդ գինւոյ արշաւեն աղաւաղել զառողջութիւն իւրեանց, և կորուսանել զհմ բարի ծգտս։

Այս Թէլամբք հետևաբար. յոյժ կամի գիտել թէ՝ զի՞նչ օրէնս կարգադրեն ամուսնութիւնք ազգին այնմիկ։ Պատասխանեաց Աստուած. իւրաքանչիւր այր ոչ կարէ ունել, եթէ ոչ՝ կին մի. և պարտ է նկատել զնա որպէս զանձն իւր։ Պատիւ մարդ կանց քաղաքին այնմիկ՝ այնքան կախեալ կայ ՝ի հաւատարմութենէ իւրեանց՝ դէպ առ ամուսինս նոցա, որքան այս տիւ կանանց նոցա կախեալ կայ ՝ի մէջ այլոց ազգաց ՝ի հաւատարմութէ իւրեանց՝ առ այրս իւրեանց։ Ա՛ է եղև երբէք ամբոխ մի այսպէս համառա՝

և

եւ պատրան նախանձոտք վասն մնջղրուելեան ։ Ընդ նոցա դեղեցիկք՝ վատ-
ուկք՝ եւ հաճելիք. բայց ողջամիտք, համեստք՝ եւ աշխատասէրք։ Ամենա-
ցեղքն են հանդարտք՝ ուրախք եւ թարց արատոյ. Թուի թէ այցն եւ կինն ոչ
եւս են երկու զանազանեալ անձինք. քան թէ անձն մի՝ ի մէջ երկուց մարմ-
նոց։ Հաժանորդք են այրն եւ կինն՝ ի վասին վասն բոլոր հոգւաբարձուելե
բնաւանեաց։ Այրն կարդադրէ զիմ՝ գործս արտաքինս, եւ կինն ոչ յայլ
ինչ պարապի, եթէ ոչ՝ ի կառավարութիւն տան իւրոյ։ Անխթարէ զայրն
իւր աշխատանօք իւրովք. եւ թոռնի թէ ոչ է եղեալ նա, եթէ ոչ՝ ի հանդոյս
և յօգուտ առն իւրոյ ։ Պատանեայ զհաւատարմութիւն իւր և զվայելչութիւն,
ոչ այնքան վասն դեղեցկութեան. որքան վասն առաքինութեան և շնորհա
լիութեան իւրոյ։ Զի ձշմարիտ վայելչութիւն նոցա տեւ մինչև ցըվախճան
կենաց իւրեանց։ Ժուժկալութիւն՝ բարեկարգութիւն՝ և մեքենայ ծէս
ամբոխին այնմիկ՝ առ նոցա զերկար կեանս բացատրել՝ ի հիւանդու-
թեանց ։ Տեսանին անդ ծերունիք հարիւր կամ՝ հարիւր և քսան ամեայ.
որք ունին առաւելին զուարթութիւն և ուժեղութիւն իւրեանց՝ քաւական
նապես՝ ի կառավարել զինքեանս։

Անայ ինձ՝ յաւել Թէղլաթը, ՝ի գիտել թէ՝ ոչպէս վտարին զպատա-
ճառն ընդ այլոց մերձակայ ամբոխից ։ Ընդուին՝ ասէ Քոռամ, բաժանել է
զնոսա յայլոց ամբոխից. յի՝ ՝ի միոց կողմանէ ընդ ծովու, և՝ ի միւսոյ՝ բարձր
լերամբք դէպ՝ ի հիւսիս։ Այլ և միւս ամբոխք պատուհան զնոսա՝ պատճա-
ռաւ առաքինութեան իւրեանց ։ Ընդունայտ միւս ամբոխք՝ ոչ կարեն
համաձայնիլ ընդ երեսս՝ հալածել ունին զոսա փոխանակ դատաւորի, ՝ի
վէճս իւրեանց։ Զի հաւատան սոցա զերկիր՝ և զբաղաքս՝ որոց վասն վիճէ
ին ՝ի մէջ իւրեանց ։ Զի բառորում՝ խոհեմ ազգս այս՝ ոչ է արարեալ
զնաւ ամենևին բանութիւն ինչ. ոչ ոք է որ երկրագիրն նոցա ։ Ծխծաղին
նոքա՝ յորժամ ասեն նոցա վասն թագաւորաց, թէ ոչ կարեն օրինադրել
ընդ իւրեանս՝ զսահմանս սէրութեան իւրեանց։ Գուցէ երկնչին՝ ասեն,
թէ պակասին երկիրք ՝ի մարդկանց ։ Այո է և լինիցի միշտ առաւել ևս,
որք ոչ կարեն գործել ՝ի նոսա։ Զի այնքան գոն և մնան ազատ և անգործ
երկիրք, մինչ զի ոչ հարկաւորիմք կամիլ պաշտպանել զմեզ ՝ի դրացեաց
մերոց, որք եթէ կամիցին տիրել զնոսա քանութիւն ՝ի մէնջ ։ Ընդ ոչ գոս
նէ ՝ի բոլոր բնակիչս Պէթիքի, ոչ ամբարտաւան, ոչ բարձրամիտ. ոչ անհա
գաստ. և ոչ ագահ առ ՝ի տարածել զտիրապետութիւն իւր ։ Ասասի դը
րացիք իւրեանց՝ ոչ երկնչին ամենևին սոյնպիսի յամբոխէ միոյ, և ոչ ևս
կարեն յուսալ պակուցանել զնոսա, վասն որոյ և թողուն զնոսա ՝ի խաղա-
ղութեան. քանզի նոքա մնանաճանդ թէ՝ թողուն զերկիրն իւրեանց, և կամ
հաշին մեռանիլ, քան թէ մնանիլ ՝ի ծառայութիւն։ Ասասի այնքան դիւ-
ռաբարին է առորակնել զայն, որքան անկմուաճ նա կամիլ առորակնել ինքն
զայս։ Զի ահա այս է որ պահպանէ ամենահանդիսաւ խաղաղութիւն իմն
՝ի մէջ նոցա, և ՝ի մէջ դրացեաց նոցա մշտնջենաւոր։

Քոռամ երկրեաց զբանս իւր, պատմելով թէ՝ որպէս կերպիւ վիճակ
կոտիք արարեալք էին զտուրեւառութիւն իւրեանց ընդ Պէթիքացւոց։
Ամբոխս այս՝ ասէ, հիացեալք եղեն յորժամ տեսին ՝ի կողմանէ ծովու ըզ
պանդուխտ արս, որք գային ՝ի հեռաստանէ. և թողին հիմնել մեզ քա-
ղաք մի ՝ի Վասես կղզի. և ընդունեցին զմեզ ողջամբ. տալով մեզ մասն
յայնց ամենից՝ զորս ունէին, զոչ էին խնդրելով հատուցումն ՝ի մէնջ

(կ)Եւ առաքեալ հրաժիրեցին մեզ տալ ազատութիւն՝ զհամայն աճելոցս առ ընդ իւրեանց, զնոսին այնց՝ զորս ժողովեալք էին՝ ի կիրառուն վասն պիտոյից իւրեանց. և նաև ս յղեցին մեզ զբազում՝ փարթամ ընծայս ։ Քանզի առաքեալ իմն է նոցա՝ ոյրգևնել զաճելոցդս իւրեանց ։

Իսկ վասն Պետրոսի՝ ոչ ինչ աշխատանս ունեցան ծանուցանել մեզ, զի անօգուտք էին ինքեանց։ Ծոծիւր նոցա լեալ մարդիկք ոչ են առուգանել խոհեմք, ՚ի գնալ որոնել այնքան աշխատանօք զայնս՝ ընդ յերակս երկրի՝ որք ոչ կարեն երջանկացուցանել զնոսա, և ոչ ևս վարձատրել ՚ի ձշմարիտ հաւատոյ իրս։ Այլ բրեք ամենևին՝ ասէին ցմեզ, այնքան զնորս երկրի. այլ շահատարուք ՚ի գործել զնա։ Այնոսա ապ ձեզ զձշմարիտ փարթամութիւնս՝ որք բուծանեն զձեզ. և արտաքարշեցէք զպատուղս, որք առաւել արժեն քան զոսկի, և քան զարծաթ. ընդուն՝ մարդիկք ոչ կամին զոսկին, և զարծաթն, եթէ ոչ՝ ՚ի գնել զկերակուրս՝ որովք զարմանանեն զկեանս իւրեանց ։

Առ այս կամեցաք ուսուցանել նոյ գնաւարկուել, և առնել ըստ մեզ զբերատասարդս նոյ ՚ի Փիլադելփիկ ։ բայց նք ոչ երբեք կամեցան զի մանկունք նոցա ուսցին ապրիլ ոսկ զմեզ։ Ասէին նք՝ առէին ցմեզ, ունիլ զպիտոյս հասանց քոց՝ որք հարկաւորք լեալք են ձեզ. և կամելով ունիլ զայնս՝ ՚ի քաց եթողուին զառաքինուն, հետևել վատթար հնաձեցմանց ։ և լինէին ոմք այր մի՝ որ ունի զլաւ սրտուն, բայց կորուսանէ զբայլս իւր։ Այնմարդիկն վերջանան ՚ի պիտոյս այնոսիկ՝ ոսկ հիւանդի մեռ, որ կրէ միշտ զդեղորայս։ Հանապազին նք վն նաւարկուեք՝ ՚ի պատճառս հնարելոյ այսմիկ արհեստի. բայց համարեմ ին զոմ արհեստ իմն՝ յայժ չաքաղնար և ձկնասաքեր ։ Այնմ մարդիկքն այնոքիկ՝ ասեն, ունին բաւականանալ ՚ի քաղաքի իւրեանց զայն ամ՝ որ հարկաւ ևոր է կենալ իւրեանց. զի՞նչ կամին որոնել զայլ ինչս՝ յայլուրեք. ոչ քաւեն նոյ այնոքիկ՝ որ բաւական պիտոյք են բնութ։ Այրջանիք ևս ուրեմն այնպիսիք կրել գնաւարկուեք, ընդուն՝ ՚ի վախճանի յաղեցուցանելոյ զաղաղուիս իւրեանց. և առ՝ ՚ի համոզել զախտակրուիս այլոց մարդկանց՝ գնան յորոնել յալեկոծուիս զմահ իւրեանց։

Ծհլամանք ուրախ ՚լսել զնոսա Լուսոսի՝ ցնծայր ՚ի սրտի իւրում, եթէ առաքեին զառանի աշխարհի ամբոխ մի՝ որ հետևի օրինաց քնութ, որ և ինչ համանգամայն պատճառ իմաստուն և երջանիկ։ Ահ, օրքան ասէ, հետևին նոքա ձեաք և սոխորուիք, ՚ի ծխից և յոչնայն անսահմանութենչ այնց ամբոխից. որք կարծեն զինքեանս լինիլ առաւել իմաստունք։ Այրդարև այնքան ապականեալ եմք, որ հազիւ կարեմք հաւատալ եթէ՝ այն ողջմտուի բնական կարիցէ լինիլ ձշմարտացեալ։ Ասատ և նկատուիք մեք ՚ի ծխոս պատճառ ամբոխի՝ ոսկ ՚ի գեղեցիկ առասպելս։ և նք պատրին նկատել ՚ի մեր՝ ոսկ յերազ մի պատկառ։

(կ) Օրէն ինչ ինդրելով հատուցուած ՚ի ձեռ Պետրոսի և ձշմարիտ ապնիճ Այնքեանցդ՝ ըն հատուած, ասացեալ՝ եթէ անիծած ընդհիչդ, և չազաչալոցդ զեզ ասհիծս, և նախանձոտ հայցընին փոսաց իւրեանց. ընթերցուածիս և ընծայելոս իւրեանց իսատուածոյն ճանաչողութենէն ճշմարտութեամբ, և ճանապարհութեամբ օտարացեալոց։ Այսպէս նոքա հատուած ասէին նոցա՝ ե ինչսոն պանդխտանոց, ասոնն յալեկոծիլ ինս, և գնալոց զմահ ինս ընդեղ։ Ահ չարաբաղդ ինս գործ այնն գլխատութեան, ինչ ընդ որս ընկերացօղ ես ՚ի շահատրել զերկրեան իւրեանց, ոսկն քաշեփայտն ՚ի չէնելն։ Օգնատ ոչ ես ընդ Պետրոսի։ Այնոյ ոչ անխոթը գնաս ՚ի Օսիէլիայ։

ՆԻՒԹ

ԻՆՆԵՐՈՐԴԻ ԴՐՔՈՑ.

Այնուհետեւ ձեզ ցաւագին կը պատահի մնալ ձեր ամուսնոյն, որ ձեզ ամենեւին չսիրէ, եւ ձեր սիրոյն ոչ միայն չհատուցանէ, այլ եւ ձեզ ամենայն կարճահոգութեամբ վարուի, եւ ձեր ամենայն ցաւերուն մէջ ձեզ մխիթարել չկամենայ, եւ ձեր ամենայն վշտաց մէջ ձեզ ոչ միայն չմխիթարէ, այլ եւ ձեզ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԼԱՄԱԶԻ

Գլուխ Ութերորդ։

Երբ Թլլամազ եւ Շատամ ոչ առնանելով թէ գիշերն արշաւէք՝ կէս ընթացիկ եւրոց՝ մոռացեալք զքուն՝ խօսէին այնու կերպիւ, Պատրօղ եւ թշնամի Աստուծի ի հուացուցանէր զնոսա յերեսաց, զոր Աստ համահ նաւուղղիչ նոցա՝ ի զուր որոնէր։ Քանզի Նէբդունն թէեւ բաւական վխունեկեցաւոց. բայց ոչ եւս կարէր ըմբռնել. զի Թլլամազ զերծեալ եղեւ յայկոծուեցց, որ արկեալ էր զնա ընդդէմ ապառաժից Քալիփսոյի։

Ա հնուս առաւել եւս ցասուցեալ՝ ի առնանել զյաղթանակութեի սոցնոց երիտասարդի՝ որ յաղթեաց սիրոյն և ամ հեշտութեանց, զայրացեալ՝ ի վշտաց սրտին՝ ի բաց եհոդ զԱիթէբա, զՓաֆո, և զԽաւլեայ, և զհա մայն պատիւն՝ որք մատուցեալ լինէին նմա՝ ի Կիպրոս, բառորում ոչ եւս կարէր բնակիլ՝ ի նոսա՝ ուր Թլլամազ արհամարհեաց զկարողութիւն նր, Ալեացաւ՝ ի վայրունն Օլիմպ. ուր Աստ համագումարեալ էին շուրջ զաթոռով Ժուպիթէրի, յորմէ նկատէին զաստեղս՝ որք շրջաթաւալ ընթացնային՝ ի նոցանէ ուսից իւրեանց. և առնանէին զգուշան երկրի, ոտն փոքրիկ գնահակ մի՝ կաւոյ. Նէ անհուն ծովք եբեւէին նոցա ոտն կոթել մի ջրոյ. յորմէ սոյն փոքրիկ գունաս կաւեայ՝ է սակաւ ինչ բարեխառնեալ. Առաւել մեծ թագաւորութիւնք՝ ոչ են յաչս նոցա, եթէ ոչ՝ դոյն ինչ աւազ. որ ծածկէ զմակերևոյթ գետս ոսկոյ կաւոյ. Նէ առաւել անհուն ամբոխք՝ և կարի զօրեղ ամբոխից վհնոմորեալ բանակք՝ ոչ են, եթէ ոչ՝ իբրև զմրջիւնս, որք դիմամարսին ընդ միմեանց՝ ի վիրաց սոցնոց կաւեայ գնոցայ, յաղագս փոքրիկ տերևոյ խոտոյ միոյ։ Սոյն Աստ անմահք՝ ծիծաղին՝ ի վիրաց յոյժ ծանրաբոյն գործառութեանց, որք առնչին զմարդկային ակարութիւն. և թուի նոցա իբրև զեառս մանկանց. Նէ այն ամ՝ զոր մարդիկք կոչին փառք՝ մեծութիւն և կարողութիւն՝ և նրբին քաղաքավարութիւն, ոչ համարի առ սոյն վերնագոյն Աստուածութիւնս ինչ, եթէ ոչ՝ ողորմելութիւն և ակարութիւն։

Ի նոյն բնակութեան՝ յայնքան վերամբարձեալ յերկրէ, յորում Ժուպիթէր եղեալ ունի զաթոռ իւր անշարժ, աչք նորա թափանցին մինչև ցխորս, և առաջնին ցվերջին կէտ ներքնարուեստակերց սրտից։ Քաղցր և պայծառ ակնարկութիւնք նորա առաջնին առ ամ ընդհանուրս՝ խաղաղութիւն և ցնծութիւն, խակ ներհակաբար յորժամ Թոթափէ զդէմսակս վարսից իւրոց, դղրդեալ առաջնէ զերկին և զերկիր։ Աստ ինքեանք խոտորեալ՝ ի ձառագայթից փառաց՝ որք շրջապատեն զնա, ոչ մերձենան նմա. եթէ ոչ՝ ապստղով և գողալով։

Ի ժամանն երկնային ձեռս Թիւնք՝ էին ՚ի նմին ժամու անդ ապ ընթեր
նորա. յորժամ Ա. Հնիւս ներկայացաւ առաջի նորա՝ համայն գնդեցկուեիք
և հրճուեանօք, որք ծնանէին ՚ի լանջից նորա. ալէծփեալ հանդերձք նորա՝
ունէին առաւել վայելուչս Թիւն, քան զամ զոյնս՝ որովք զարդարի Երիա
(ա) ՚ինեւք Թիագոյն ամպոյ, յորժամ դայ ՚ի խոստանալ ահաբեկեալ մահ
կանացուաց զվախձան ալէծփեալ մերկաց, աճեռնլով զդարձ գնդեցիկ և
պարզիկ աչուր։ Ի անդնդոյն նորա շրջապատեալք ՚ի հրաշակաւոր գօտւոյն
որոյ վերայ երևէին երեք շեղջք։ (բ) Կիսակք ոճուհւոյն կապեալք էին
յոտկուսէ՝ կարի Թեն շնորհալի կերպիւ յոսկեայ փոկոյ։ Ի ամայն ոճուկք
հիացեալք գեղեցկաՀեռեան նորա՝ որպէս Թէ քնաւ ոչ էին աներալք
զնմանէն, խառնեին աչք նոցա ոյր պայ մարգկանց՝ որոց յորժամ արեգակն
ելնէ երկար գիշերոյ՝ գայ ձառագայԹիւք խրոխք ՚ի լուսաւորել. և հայե
լով ընդ միմեանս զարմացմամբ՝ աչք նոցա միշտ վերադառնային ՚ի Ա. Հնիւս։
Բայց առաւելեալ, զի ակունք սոյնոյ Ա. ոճուհւոյ Թագեալք էին յարտասուաց
և դառնագոյն ցաւ Թեն նկարեալ էր ՚ի դէմս իւր։

Ա. Հնիւս ՚ի սոյն կիսոք յաՀջանայր դէպ յաԹոռ ձուպիԹերի՝ քաղցր
և ԹևեՀև ինն քայլիւ, երբև Թառուցանեն՝ սրաԹռիչ Թռչնոց, որ պատառէ
զանհուն միջարկուէ օդոյ։

Ի պահեցաւ ՚ինա ձուպիԹեր հաձուԹէր, և քաղցր ինն խնդուէր ցուցա
նելով եկաց յոտին, և գրկեալ զնա ասէ. սիրելի դուստր իմ, զի՞նչ միշտ
ունիս, ոչ կարեմ տեսանել զարտասուս քոց Թարց մերմնքանաց. մի՛ երկն
չիր բնաւ ՚ի բանալ ինձ զսիրտ քոյ. որովհետև գիտես զխանդաղատուԹի
և զսէր իմ։

Ա. Հնիւս քաղցր և համեղ ձայնիւ պատասխանեաց Հառաչելով ներքստ
պէս ՚ի խորոց. ով՛ Հայր Ա. ծոց և մարդկանց, դու ոք տեսանես զնմ, կարևի՞
է քեզ չգիտել զայն՝ որ վշտագնէ զիս։ Ա. ինէրնին ոչ շատացաւ ՚ի տալա
լել մինչև ց հիմունս զամբարտաւան քաղաքն Տրոյիա՝ զոր պաշտպանէի, և
էառ գվրէժ ՚ի Փաքիսէ, (գ) որ յառաջագէմ հանարեաց զգնդեցկուԹիւն
իմ քան զիւրն. առաջնորդէ այժմ նաև առ ամ երկիր, և՝ ՚ի ծով, որդւոյ
Ցուպիտեր, կործանողին Տրոյացւոց։ Ըստ ահա ընկերակցեալ դողդ ազգաւ
ը Ա. Հնիւսացի՝ ոչ երևի աստ ՚ի տեղի և ՚ի կարգի իւրում ը այլ ձգուեաց.
առաջնորդեալ տարաբ գյանդուզ երիտասարդն այն ՚ի Աիպրոս կղզի, առ ՚ի
ոտնհաս լինել ՚ինձ։ Ընդամարհեաց զկատարողուԹիւն իմ, և եղծանել ՚ի ոճնա
խըմբուեց՝ որք ընծայեալք լինէին ՚ի պատիւ իմ։ Փակեաց նաև զսիրտ իւր
՚ի

(ա) Իրիս. դուստր Թաումանտի և Էլեկտրոյի. փոյթ Աղեքսի։ Ի ինչն հաճոյանայ
գալ նմա առաքհանգիստ ժառանգիւ. յր՝ օդոյ։

(բ) Ա. Հնիւս. ձեռք երկոց գիներանեանց, նայ շնորհաց. այսինքն՝ պարգևաց, որս հա
ղորդեալս ընկերակցին նմա. զորս երկաւորեալ բանաստեղծ այստ գօտեաւ
խորհրդանշանաւ. զորմէ տեսցեալ ՚ի վերս։

(գ) Ա. Հրիանելով անհամաձայնութեան, ոսկեայ խնձոր ի, ՚ի պաշտին ֆոդեման՝ հար
ուածեցան Փելեի, և Թետիի։ Որ ըստ պաշտաբերեանն՝ որ ՚ի վերոյ նորա պարտ
էր տալ վնա առաքել հերձիցուհւոցն։ Ուստի ժառանգ Փալլադէ, և Ա. Հնիւս
վիճեին ընդ միմեանս. և երկրեցին զՓարիսէ ՚ի պատել զվէճն երկոցունց որ նոա
վճռել ՚ի նոցն Ա. Հնիւսէ՝ ոյնպարիսի ընդդիմնչեան՝ պնուեցին ցրել և
Աղեքսանդրէ։

ի համայն հաճոյս իմ, մինչ ինչ՝ արժան ոչ համարեցաւ զանձն մատուցանել զնուռնակս վէր՝ ի սեղանոյ իմոյ։ Ի դերեւս յարոյց Աբդուն վէր լնդրանաց խոց ցնորմն և զծովս ընդէմ նմին, առ՝ ի պատժել զնա։ Ամենայնիւ զերծել՝ ի սարսափելի՝ նաւաբեկութենէ՝ արկեալ եղև՝ ի կղզին Քալիփայէ, ուր յաղթեաց Ռուփիոնի իակ ինքնան, զոր յղեալ էր անդ առ՝ ի մեղկել զսիրտ յոյն երիտասարդին այնմիկ։ Սակայն ոչ մատաղաշուքեան՝ և ոչ գեղեցկութեան Քալիփսոյի՝ և կամ յաւերժահարսից նորա. և ոչ ևս բոցաւորբոց շարժմունք սիրոյ՝ կարացին անդրանցանել՝ ի հնարից Ինէասի, զոր պաշտպանէ զնա։ Ա երջապէս ի հան զնա արտաքս՝ ի կղզւոյն. և ահաւասիկ ես հարեալ ևս յամեհոյ զի մանուկ մի յաղթանակեաց՝ ի վերայ իմ։

Ծաւալիեէր առ՝ ի զիսեթարել զԻնէասս՝ ասէ ցնա, Ձշմարիտ է դուստր իմ, զի Մինէրվին պաշտպանէ զսիրտ յոյն երիտասարդին այնմիկ՝ պատրաստելով նմա փառք ևս, որ ամենևին այլ ոք երիտասարդ՝ ոչ է արժանացեալ։ Ի ժրիմ ես. զի արհամարհեաց նա զխորան քոյ. բայց ոչ կարեմ առաջադնել զնա կարողութեան քոյ։ Ա յլ համահաճիմ վասն սիրոյ քոյ, զի լեռն նա տակաւին երերեալ ընդ ծով և ընդ ցամաք. և կացցէ հեռի՝ ի հայրենեաց քոյոց, ենթարկեցեալ ամ կերպի ձախորդութեանց և վտանգից, Տուց նախատահմանութենին՝ ոչ խոստանայ զի կորիցէ։ և ոչ նաև լիցէ առաքինութիւնք իւր յաղթիցին՝ ի հաճութեանց քոց, որովք համոզեալ խաբեաց զմարդիկս։ Ա խենթարեաց ուրեմն զքեզ դուստր իմ, և շատացիր ունել առարեգեալ՝ ի կայսերութեան քում՝ զայնքան հսկայս, և զայնքան անմահս։

Ա խեղճ զբանս զայսոսիկ ենդաց՝ ի ղեմն Ինէասի՝ լի շնորհօք և վեհամտութեամբ. և ձառագայթ մի լուսաւոր համանման առաւել քան զարեգական՝ եղ յաչսց նորա, և համբուրելով զԻնէաս խանդաղատաբար՝ սիւեաց զանուշահոտ ատաղձից բուրմունս, որով լցաւ ընդհանուր երկին։ Ա ծուխն ոչ սակաւ հաճութիւնս զգաց յայսցանէ նշանաց սիրոյ՝ առաւել մեծագունին եծոց, որ և հեղքեալ սպառեցան արտասուք և վիշաք նորա, և հրճուանք բերկրանաց տիեզերք երևեցան՝ ի դէմս նորա։ Այն ժամ՝ ի վայր արձակեալ զբօղ նորա՝ ծածկելով զպատկառանս և զշառագունել դէմսց նորոց՝ մնաց շփոթեալ։ Ա ղոյր խուռնք ևծց ետուն գոհաստնաւթիւն բանից Ծաւալիեէրի, և Ինէաս թարց կարուսանելոյ ըստ ինչ՝ գնաց գտանել զԱնքդուն, առ՝ ի հնարել ընդ նմա զմիջոցս՝ ի խնդրել ըզվրէժ՝ ի Ա խլամաքէ։

Ի պատմել նորա Անքդունի զամ բանս Ծաւալիեէրի՝ պատասխանեաց Անքդուն, գիտեմ արդէն զանփոփոխելի հրամանն նախասահմանութեան. արդ թէև ոչ կարեմք ընկղմել զԱխլամանք յալիս ծովս, սակայն ոչ ևս զանց արասցուք ընծայել զնա ապերջանիկ՝ յամեցուցանելով զդարձ իւր յԻթաք։ Հանգի ոչ կարեմ հաճիլ ընկղմել զնաւն Փիւնիկեացոց, յորում գտանի բարձեալ ըստ օրում սիրեմ զնոսա, զի ժողովուրդք իմ են. և ոչ ոք յայլոց ազգաց՝ ունին արգասաւորեալ զկայսերութիւն իմ՝ երբեք զնոսա, ի պատճառս որոց՝ եղև ծուխ շաղկապ ընկերակցութեան բոլոր հեռաւոր ազգաց երկրի։ Նա՛և մատուցանենք հանապազորդ զոհս՝ ի վերայ սեղանոյ իմոյ. և նոքա ուրիշք՝ խոհիմք՝ և աշխատասէրք՝ ի առ և՝ ի տուր. և բաշխեն յամենեսին հանդստութիւն և առատութիւն։ Ա՛յլ, ոմ՝ ծանուհի, ոչ կարեմ բնթերել զի գոն մինն՝ ի նաւուց նոցա ընկղմիցէ. բայց ապա-

բէից, զի ղեկավար նաւուղղին մոլորել ձանապարհաւ՝ հեռասցէ յԱթաթք, Ա էնիւս հաձեալ ՚ի սոյն խոստումնոյն՝ խնդաց չարութեաւ, և վերադարձեալ ՚ի Թռչուն կոտս իւր՝ եղև ՚ի ծաղկահէտ դաշտին Խաղիոյ, ուր խաղաց վայելչութիւնք՝ և խնդութիւնք վկայէին զբերկրանս իւրեանց՝ ՚ի վերատես սահելն գնաց, կաքաւելով շուրջ զնովաւ ՚ի վերոյ ծաղկանց՝ որք բուրեն ՚ի նոյն հրձուալի բնակութեան։

Իսկ՝ Աբգարն յղեաց զնաւուհի մի պատարօղ՝ իբրև երեցոյ. իսկ բաց որոշ զանազանութեաւ. քանզի երեցք ոչ խաբեն, եթէ ոչ՝ ՚ինքնին. վասն խաբեական զի սոյն ձաւութեաւ կախարդէր զպայտառանս ոգնոցին՝ որք կոչին յարեան նուիրեան։ Այլ չարահնար ձաւուհի շրջապատեալ ՚ի խուռն անթիւ առաքասաց թևոց՝ եկն ՚ի սրսկել նուրբ և կախարդական ցօղ իմն ՚ի վերոյ աչաց նաւուղղին Աթգհամանի, որ նկատեր զգուշութեաւ ՚ի լոյս լուսնոյ զընթացս աստեղաց, և զեղերս Խնտաթի. որոյ ժպտս ապատաժք երևէին յոյժ մեծակոյս՝ ՚ինձին խոկ բոլորն՝ ոչ զի ակնարկեին ոչ և տեսանէին նմա զերկինչ ձշմարիտ։ Ասա երկինն ամ՝ և ձևացեալ երկիր ամ ներկայացուցանէին նմա. աստեղք թռուչին որպէս թէ՝ փոխարկեալք էին զընթացս իւրեանց՝ դարձեալք յետևոյս. և երբ թէ բոլոր երկինն շարժ իւր նոր իմն օրինօք. և երկիրն ևս էր երբ փոխեցեալ. և այլ իմն սուտ Խնտաթ ներկայացեալ միշտ ղեկավարին, մինչ հեռանայր ՚ի ձշմարտէն։ Յորժամ յաւէտ յառաջանային նաւն դէպ ՚ի սոյն երևակերպեալ պատրօղ եղերս կղզւոյն, այնքան առաւել երևակերպութիւնն ամփոփեալ յետս վտիտէր յառաջոյ ծագս։ Յորում ոչ գիտէր թէ զինչ հաւատալ պարտ էր ՚ի սոյն փոխառնէ։ Երևակերպեր երբեմն լսել զշշունչս՝ որք սոսկեցք են առնել ՚ի նաւահանգիստս. և պատրաստեալ ըստ հրամանին զոր ընկալեալն էր գնալ մերձենալ գաղտաբար ՚ի փոքրիկ կղզի մի՝ մերձակայ ձեծի կղզւոյն առ ՚ի գտանել զվերադարձուն իւր անդ՝ ՚ի սիրահարացոյն Ինէնէլօփէ. որք երդումեալքէին ընդդէմ Աթէլամաքի։ Երկնչէր երբեմն ՚ի ժպտոտ վիմացն՝ որք քաղցրեալքէին հմայիչ կռմռնան այնմիկ ծովու. և թուէր նմա լսել սարսռալի մռնչիւնս արիւց՝ որք գնային խորատակիլ ըմ յատպատաժս։ Յորմէ յանկարծակի տեսանէր, զի յամաքն երևէր տակաւին հեռի, և ընկնէր ոչ էին յաչս նորա ՚ի նոյն հեռաւորութեան. եթէ ոչ՝ երբեմն զամպս փոքրուձն, որք երբեմն նմանացուցանեն աշխոյհանն ՚ի մտանել արեգական։ Այսպէս Աթհամահ էր շուրջ եալ, և ապաւորմունք պատրիչ Ինծութեան՝ որք երևակերպեալ աչքն ցուցանէին զայս իբր, տային նմա փարձ առնուլ կերպի իմիք վշտագնաւութեան, որ մինչև ցայնժամ անծանօթ էր ինքեան. գոլով բռնաբարեալ ընկնին ՚ի հաւատալ, ոչ լինելով յարթնուութեան՝ լինել յերևակերպութեան միոյ երազոյ։ Այսմիկ վայրկ՝ հրամայեաց Աբգարն փչել արև երեն հազոյ, առ ՚ի արկանել գնաւն դէպ ՚ի կողմունս Հիսպերիոյ. (դ) որոյ այնքան ուժգին նուիրէ հնազանդեցաւ հողմն, մինչ զի կարի փութեալ էհատ նաւն ՚ի վերոյ ալիս՝ եզերք. զոր Աբգարն ուներ նշանակեալ։

Յորժամ արշալոյսն աւետեր գօրն, և աստեղք որք երկնէին ՚ի Հառաջագայթից տրեղեան, որոց և գոլով յայտնիոցք՝ գնացին դադել ներ Ովկիանոս զաղօթս բոցս իւրեանց, յայնժամ նաւավարն արտաքսեաց. ահա վերջա

սէս

(դ) Հեռնէրքէ, երբեմն ասա ոչանակ Հռոմէացոց, ոյոցէս հոմերեալ ՚ի Յա-
նոց. տանգէ ըստ ոտից էրէրէ նոցա, էջ ասա յարևմտեան

պէս ոչ եւս կարեմ երկմտիլ ես մտանելոյ փուշեալ ի կղզին Խաչ։
Ասաց ես ցՅեսումանք, ի միջ ժամու միոյ կարես վերադառնալ ընդ
փնեակսին, և կարելի է գտանել զՅուդիս՝ վերամբարձեալ յամէտս իւր։
Եւ այն ձայնէ Յեսումանք՝ որ անշարժելի էր ի իներ բազկաց քոյ, զար
ձեաւ. և յարուցեալ եկն առ ոտիկանսին, բնդդրկեաց զոտիկանսն, և հա
նիւթ բացեալ գնաց՝ հոգեցաւ պնոտացաւ ի մերձակայ լեզուս՝ վշտացեալ
յոյժ, ոչ ձանապհելոյն զոտիսս իւրոց հայրենեաց։ Այլ ինձ՝ ասէ, ոչր եմք
մեք. այս ոչ է բնաւ անձկալին իմ Խաչ։ Խաբեցեալ ես դու ով Աբհա
ման. ոչ բարւոք ձանձրես զկողմունս այսոսիկ՝ այնքան հետի յերկիր մերձ։
Այլ ոչ, ոչ. պատասխանեաց Աբհամանս, ոչ կարեմ խաբել զիս՝ ի ձանաչումն
եղերց սոյնց կղզւոյ։ քանիցս անգամ մտեալ եմ ես ի ինաբհանդխաս
ձեր, և ձանաչեմ զիւրեն ց փոքր վէմն իւր։ Եղերք Ծովին՝ ոչ է այնքան յէ
ղոզակնաւելեան խնամ, որքան սորա։ Ահա ձանաչես զայս լեառն՝ որ յա
ջանայ։ Տեսանես զայս ապառաժ՝ որ երբեմն զդուրգն բաբթրացեալ կայ։
Այլ լաւս գալիս՝ որք խորտակին ընդդէմ այլոց վիմաց, մինչ զի Ծովին
ապառաժ ծովու անկմամբ իւրեանց։ Գնեմ ոչ տեսանես զառաջին Այ
ներվին, որ ժամանակ ի պատառել զամպս։ Ահա ամբոցն, և առուն Յեսւիսի
հօր քոյ։ խաբեա զքեզ ոմն Աբհամանէ՝ պնոտանանոց Յեսւմանք, տեսա
նեմ ես բոլորովին զնեքսին, եղբ ամի՝ յոյժ ծալեալ ի ինաբհանդխաս և առ
փարակ։ Տեսանեմ քաղաք մի՝ որ ոչ է ամենեին Խաչ։ Այլ ոտք, այսօր
հերիւնէ խաղ արկանեք ի մարդիկս։

Եւ մինչ խօսէր նա այսպէս, յանկարծակի փոխեցան տեսութիւնք
աչաց Աբհամանի, և հասան Թոռչելոյ հմայութիւնք, և տեսանելով զե
զերսն այնպէս՝ որպէս և էրնն իսկ, վերամանուշեաց զսխալանս իւր։ Խոստո
վանիմ ոմն Յեսւմանք՝ գոչեաց յայնժամ, վհատ և թշնամի ոճութիւն մի՝
կախարդեաց զաչս իմ, որ հաւատացի տեսանել զԽաչ, և բոլորովին պատ
կեր նորա՝ ներկայանայր ինձ. բայց այժմ բոլորիւ երեւութացաւ իրրև զերազ։
Ահա տեսանեմ զայլ իմն քաղաք՝ որ ի Թագոյ կարծեաց Աալէնթէ. (ե) զոր
Յոսմնէ՝ փախեալ ի Արեաւ՝ եկն հիմնել ի Հեսպէրիա։ Տեսանեմ ըզ
պարիսպս՝ որք բարձրանան և ոչ ինն տասնեակն լրացեալք. տեսանեմ նաեւ
զինաբհանդխան՝ որ չե եւս է ամբացուցեալ տասնեակն կատարեալսէն։
Մինչդեռ Աբհամանի վերանկատեր ի զանազան նորագոյն շինուածս սոյնց
նորածին քաղաքի, և Յեսւմանք ողբայր զձախորդութիւն իւր. հասին՝ զոր
Ներքսունն տայր փչել եմոյծ վնասս լցեալ առգաստիւ՝ յանկիւն մի ծովուն,
ուր գտանէին կայտառին, յորմէ եղեն զերծեալք՝ մերձ ի ինաբհանդխան։

Ասեն՝ որպ յայս խակ էին, եթէ վրէժխնդրութիւնք Ներքսունի, և
կամ թէ անգութ չարաճնարմունք Ահեխաի՝ առնէին զայս ամ, ոչ ինչ
արար, եթէ ոչ՝ ծիծաղել ի տխալանս Աբհամանի՝ յորժամ եղեն ի ինաց
ծանծաղ տեղին։ Եւ ասէ ցՅեսւմանք, ծուսիթէր փորձէ զբեզ, բայց ոչ
կամի զկորուստ քոյ, այլ հակառակեալ՝ ոչ փորձէ զբեզ, եթէ ոչ՝ ի բա
նալ վասն քոյ ձանապարհ փառաց։ Յիշեա դու զաշխատանս Հերքիւլեսի,
և ընկալ միշտ առաջի աչաց քոյ՝ զնմ անցս հօր քոյ։ Ով ոք՝ որ ոչ գիտէ
համբերել՝ ոչ ունի սիրտ իմն մեծ՝ և ազնիւ։ Պարտ է համբերութիւն և

(ե) Աալէնթէ. գԱխաւեր Ռաղոյ Աալէնթիացոյց. այժմ է էրնէ Օբրանդէ, ի գա
ւառն Փոլէսյո ընդ պէտութիւն Նափօլեաց։

ժրաջան վստահութիւն քով Թողուլ անգութ բաղդին, զի հաճախացի՛ ի հա
քածելն զքեզ։ Սակաւ երկնչիմ՛ ի յառաւել ցասմնեալ ձախորդութեանց
Ընդունի վասն քոյ, որքան երկնչէ՛ ի համոզիչ յորդորմանց ածու
հայն, որ ունէր զքեզ՛ ի կղզւոջ իբրում։ Զո՛ ինչ դանդաղիմք, մոգուք՛ ի
այն նաւահանգիստ։ Հաւասիկ ամբոխ մի բարեկամ, զի է տուեն Յունաց՝
յոր ժամանեմք։ Յոյժ հալածեցեալ՛ ի ձախողակ բաղդէ՝ ոչնչեցէ զքոյ
նի զժբաղդելոյ. և իսկոյն մտին՛ ի նաւահանգիստն Սալոնիկ. ուր նաեւն
Փիւնիկեցւոց ընկալեալ հղէ սիրով. քանզի Փիւնիկեցիք՛ ի հաշտութեան
և՛ ի վաճառականութենէ էին ընդ ամ ամբոխից տիեզերաց։

Ոչ լամաք զարմացմամբ նկատէք սոյնոյ նոցածին քաղաքի՝ որ հաս
նի մեծութ մատաղատունկ ծառոյ միոյ. զարմանաք՛ ի դիշերային քաղցր ցօղոյ
ամարայնոյ՝ զոյ առաւօտու զձառագայթս արեգական, որ գայ՛ ի դեղաղար
դել և զօրացուցանել զնա, որով ամէն և բանայ զկակուղ կոկոնս իւր, և տա
ցածէ զկանաչ տերեւս՝ արձակելով զանուշահոտ ծաղիկս՝ ըստ հաղագաւկերպ
նորացնոր գունոց, որ յամենայնսում ակնարկութեան տեսանի՛ ինձնո նորա
գոյն զարդարանք։ Զմնառեալ և նոր քաղաքն Սալոնիկեցի ծաղկեալ բարգա
ճաձէր առ ափն ծովու. և յիւրաքանչիւրում աւուր՝ յամենայնում ժամու
ամէն վերամփոփութիւն, և յուցմունէր՛ ի հեռուստա համայն ծովակէզ օտարա
հանաց՝ զնոր զարդս գեղուչին կառուցմանց՝ ամբարձելոց մինչև ցերկինս։
Զո՛ամ կողմունս և յերկրս ծովու՝ հնչէին աղաղակ գործաւորաց, և շա
ռաչիւն ուռանց։ Քարինք կախեալք կային յօդս՛ ի մեքենայից առասանաք։
Ձամայն զվաւորք ամբոխին զօրացուցանէին. զգործակալս՛ ի գործ՝ մինչ
սկսանէր երեւիլ արշալոյսն, և Թագաւորն Յովհաննէս լինքնին տալով կարգա
դրութիւն ամենից՝ յառաջացուցանէր զգործն՝ անհաւատալի ինն ապաքուէ։

Ձայիւ ևս եմաւտ նաեւն՛ ի նաւահանգիստն, համայն Արեւտացիք և
տուն Թէսալոնիկէ և Պէնեթոքի զմի նշանս հարատաւտ բարեկամութեան, և
իսկոյն արշաւեցին զեկուցանել Յովհաննէսի զժամանելն որդւոյն Յուլիոսի։
Որդի՞ն Յուլիոս, աղաղակեաց Յովհաննէս. այն սիրելի բարեկամին իմոյ Յու
լիոսի, այն իմաստուն հսկայն՝ որոյ շնորհիւ մեք՛ ի վախճանի տասնամեայք
զքաղաքն Տրոյեայ. բերէ՛ք զնա առիս, զի ցուցից նմա ևս որքան սէր ունիմ
առ հայր իւր։ Եւ իսկոյն ներկայացեալ Թէսալոնիկ՝ խնդրեաց՛ ինամանէ իւրմ
քնկալուն, ծանուցանելով զանուն իւր։

Յովհաննէս պատասխանեաց նմա՝ զուարճ և քաղցր դիմօք, ևս յորժամ
նաև՞ եթէ ոչ ասիցէիր ինձ զի լինիլն քոյ. հաւատամ յիս, ևս կարէի ձա
նաչել զքեզ։ Օ՛ի ահաւասիկ նոյն ինքն Յուլիս, ահաւասիկ բոցափայլ ա
կունք նորա, և հայեցք՝ ոյսպս հաստատ։ Եւ ահաւասիկ նաև դէմք իւր,
որ՛ ինախնումն յուցանի իբր ևս ցուցս, բայց գաղեաց ամիսիւ զայնքան
զուարճութիւն և շնորհաւորութիւն. վերաձանաչեմ իսկ և զնոյն նուրբ
ծիծաղութիւն. զնոյն աչիւք շարժմունս. զնոյն քաղցրաբանութիւս պատչ
և դասախարակիչ, որք հաւատեն ամենից ունկնդրողաց՝ ևս տալոյ ժա
մանակի երկբայութեան։ Ընդառաս որդի ևս դու Յուլիոսի, բայց լեցիս նմա
նապէս և իմ։ Ոչ որդեակ իմ, ոչ սիրելի որդեակ, ծրագիսի պատահմունք
բերին զքեզ՛ ի վերայ սոյն երկրիս։ Զուցէ գաս որոնել զհայր քոյ։ Ընդ
զի ոչ կարեմ՝ տալ քեզ լուր ինչ։ Խաղդն հալածական արար զիս՝ և զնա
նունն նա ձախորդութիւն ոչ գտանելոյ զհայրենին իւր, և ևս՝ ի պատիժ
իմ գտի զայն ունելոյ ընդդէմ ինձ զբարկութիւն ածց։ Եւ մինչ Յովհաննէ

ասէր զբանս զայսոսիկ՝ պշուցեալ հայեր ՚ի Մէնեթօր, ոչ առ այր մի՝ որոյ
գիտէք եւ ոչ էին յինքենէ անծանօթ. բայց ոչ կարէր յիշատակել զանուն նոր

Յայսմիկ վայրկ պատասխանեաց Մովսէս՝ եւ ասէ. Ես ներեա ինձ Տէր, զի ոչ կարեմ ճանկել ՚ի քէն զայս իմ, ՚ի ժամ նակի միում՝ յորում ոչ պարտէի ցուցանել զայլ ինչ, եթէ ոչ զուարթութիւն. բայց զհանճարութիւնս զոր ցուցանես վասն կորստեան Յուխեբ, նոքիմիք դու ինքնին ուսուցանես ինձ ձանձրանալ զապիրքանկութիւն իմ, ոչ գտանելով զնա։ Երկար ժամանակ է ահա՝ զոր որնեմ զնա առ ամ ծովու։

Ընդ բաթկացեալք ոչ ներեն ինձ վերստին տանել զնա, եւ ոչ եւս դիտել թէ արդեօք արարիչ իցէ նաւթաբենկութիւն ինչ. եւ ոչ նաև կարել վերադառնալ յԵգիպտոս, ուր Փհենէլօփէ ւիւծեալ մնալի ՚ի բաղձանաց՝ լինել ազատեցեալ ՚ի սիրահարից իւրոց։ Հաւատացեալ էի զանազել զբեզ ՚ի կղզւոջն Արեամ. եւ ծանեայ անդ զանդուրի պատահմունս քոյ։ Նոյն ոչ բնաւ ակն ունէի մերձենալ յեզերս Հեսփերիտի՝ ուր հիմնեալ ունիս նոր իմն թագաւորութիւն, բայց բաղդն՝ որ խաղ առնէ զմարդիկս, որ և կալեալ ունի զիս ՚ի տատանման ընդ ամ երկիրք՝ հեռի յԵգիպտէ, ՚ի վախճանի հարկ զիս յեզերս քոյ։ Սակայն ՚ինձեր ամ ձախորդութեանց՝ զոր արար ընդ իս, սա է այն՝ զոր ասեմ յոյժ կամաւ եւ յօժարութիւն, քանզի եթէ հեռացուցանէ զիս ՚ի հայրենեաց իմոց, զոնէ ծանօթացոյց զիս՝ քան զամենայնին առաւել դիտուն՝ եւ առաւել առատասիրտ Թագաւորի միոյ։

՚Ի սոյն բանի Խոսմէնէ փարեցաւ խանդագտաւարար զ Մովսէսանքիւ եւ ասրեալ ՚ի պալատ իւր՝ ասէ ցնա, Ով է ուրեմն խոհեմ ձերոյնիս՝ ընդ որոյ ընկերակցել ես, Թոէվի ինձ եթէ տեսանել եմ զնա յայլում նուագի եւս։ Սա է Մէնեթօր՝ պատասխանեաց Մովսէս, Մէնեթօր հաւատարիմ բարեկամ Յուխեբ, որոյ հաւատացեալ էր զմանկութիւն իմ, եւ կարեմ ասել եթէ՝ զայս ամ զոր ունիմ, պարտական եմ նմա։

Խոհեմն Խոսմէնէ յառաջ մատուցեալ առաքածոյց զձեռս առ Մէնեթօր ասելով՝ այժ տեսանելիք զմիմանս յայլում նուագի. յիշեա դու զձայնատարհոլդութիւն քոյ՝ զոր արարեր ՚ի Պլիտէ, և զհոլրհոլրդս բարիս՝ զորս հատուր ինձ։ Բայց յայնժամ հատարորեալ երիտասարդութիւն՝ և ձաշակք ունայն հաճութեանց՝ կալեալք էին զիս. զինի այնորիկ հարկ եղեւ զի ձախորդութիւնք իմ դատախտակեալ ուսուցանէին ինձ զայն ամ՝ որոց ոչ կամէի հաւատալ։ Երբանի եթէ հաճելիք իցէին ածք զի հաւատացեալ իցէի ես յայնժամ բանից քոց՝ ով իմաստուն ծերունի։ Բայց տեսանեմ հիացմամբ, զի իւր եթէ բնաւ ինչ ոչ ես փոխեցեալ զինի այնքան ամաց. այլ մի և նոյն ինքն ես զոմանց քոց, և նոյն ինքն բարձրութիւնդ հասակ քոյ. նմանապէս և զօրեղութիւն քոյ. միայն եթէ սակաւ ինչ վարսք քոյ սպիտակացեալք են։

Ածձ արքայ՝ պատասխանեաց Մէնեթօր. եթէ իցէի մարդեղացեալ՝ նմանապէս և ես քեզ ասէի՝ եթէ դու և ես պահպանեալ ունիս զնոյն ծաղիկն երիտասարդութեան, որ փայլէր ՚ի դէմս քոյ, յառաջ քան զպատերազմն Տրովադայու։ Բայց բարւոք սիրեմ տհաճիլ քեզ, քան եթէ խարդախել ձշմարտութեան։ Անտանձնդ զի՝ ձանձրանալ յիմաստնական բանից քոց՝ որ ոչ սիրես զմարդահաճութիւն, և ոչ օք ընդհանուր ՚ի վաղուց ինչ խօսիլն ընդ քեզ ուղղութեամբ։ Յայժ փոխարինեցաւ ես դու, մինչ զի՝ հաղիւ կարէի ճանա-

չել. որոյ զպատճառն դիտեմ յայտնապէս, քանզի բազում վիշտս կրեցեալ ի ձախորդութենէն քոյ · բայց բազումն շահեցաւ ի կրեցն, զի առաջար ղէ մասուութիւն : Պարտ է ուրուն վսեմութիւն դիւրաւ ի կռնձմուութիւն դիմաց, մինչ սիրտն զարգացեալ զօրանոյ յառաքինութիւնն շնորհաց : Ի տասնիւրնաւ՝ զի թագաւորըդ առաջել տքնեալք մարդին քան զայլս, վասն զի արդարև թէպէտ խաստութիւնք մնատանդութեանց՝ և աշխատանք մարմնոց են՝ որք յառաջ քան զժամանակն ծերացուցանեն՝ սակայն փառաւորել վայելչութիւն՝ և կեանք պղերգ առաջել և մարդն քան համայն աշխատանք պատերազմի : Ա՛յլ ինչ գոյ առաջել փառաւորջ քան զհեշտութիւն, յորում՝ մարդն ոչ կարէ բարեկարգել զինքն ի սանձ հեաւել՝ ըստ որում թագաւորըդ թէ՝ ի խաղաղութենէն և թէ՝ ի պատերազմի՝ ունին համանգամ մարդ վիշտս և հեշտութիւնս՝ դիւրաւ պատճառել նոցա ծերութենէն, նախ քան ժամանակ հասանիլն, յորում պարտ է զոլ ընականաբար : Կեանք մի ժուժկալ՝ բարեկարգ՝ պարզ և քաղորձեալ՝ ի կրից և յանհանգստութենէ. և նաև կանոնաւորեալ՝ և աշխատասէր : վերապահեն ի մարմնի խոհեմ առն՝ զօրութիւն լաւ երիտասարդութիւն՝ որ թարց հոգւոյնակութենէն կամ պաշտպանութենէն՝ դառնի միշտ ի պատրաստի թուչիլ ի վերոյ քան զոր ժամանակի :

Յոմանէ հրամարեալ ի սոյն բանիդ Ա՛ննիբդէ՝ լսէր նմա երկար և ժամանակ, եթէ նկատ ոչ զեկուցանիցէին՝ զոր պարտ էին առնել ժուպիտէրի՝ Թէլամոնք և Ա՛ննիբօր հետևեցան նմա շրջապատել ի խուռն ամբոխիչ, որք մոտաքիր հետաքննուէ հայեին յայս երկուսնդին Ա՛սէին Սալէնդացիք ընդ միմեանս, ասեն այսոքիկ յոյժ զանազանեալք են ի միմեանց : Ներիտասարդն՝ ունի ոչ պիտի զգաստութիւն և սիրելութիւն լաւ, համայն շնորհք և դեղեցկութիւն երիտասարդութենէ իւրոյ՝ սիրեալք են ի վերոյ դէմս և մարմնոյ իւրոյ . բայց այն զեղեցկութիւն՝ ոչ ունի ընաւ պղերգութիւն, և կամ խգաբարոյութիւն ինչ. այլ ընդ այսպիսի մտաց երիտասարդութենէն՝ երբեմ արի՝ զօրեղ՝ և ժիր յաշխատանս. Իսկ միւսն՝ թէև յոյժ առաջել անցեալ ամաց. բայց տակաւին ոչ ունի ամենևին կորուսեալ ինչ յուժեղութենէ իւրմէ : Ներկայացեալ ներ՝ ինձնախնամ թէև թոյլ պիղ աշնիւ, և պիղ շնորհալի լինել դիմաց իւրոց. Իսկ յոյժամ նկատիցի ի մտաց՝ զանձն ի պարզութենէն իւրում նշան իմաստութենէն միացեալ ընդ աշնիւ հիմնալի շնորհաց. Ցիրաւի յոյժամ ձեռք իջնալք են յերկնից առ ի հաղորդակցել ընդ մահկանացուաց՝ թարց կարծեց ընկալելք են աստիպսի անձանօթի՝ և ճանապարհորդի հիւրասիրանս.

Ա՛ջալպէս հասին ի տաճարն ժուպիտէրի. և քաղորում Յոմանէ գոլով սերեալ յարենէ սոյնոյ ազ՝ ունէր զնա զարդարեալ մեծաւ շքեղութիւն. Ա՛ջալպատեալ էր սա յերկրորդ կարգաց յայնիսկ կաճառ սուենից. որոց խարիսխք էին արծաթեայք. և քոլոր տաճարն էր շինեալ յապաւակ մարմարիոնեայ քարանց. քանդակեցեալ պատկերօք՝ դոյն ինչ վերացեալ առ մակերևոյթս, որք ներկայացուցանէին զ ժուպիտէր անդրափոխեալ յերկն՝ ի յափշտակել իւրում զ Ա՛նբոպայ. (զ) նաև զձնապարհորդու

(զ) Ա՛նբոպ. պատառ Ա՛յնէասէ Վարդանէ փիւնիկեացոց, և տոյր Պատրէ. որ եղեալ յափշտակել ի ժուպիտերէ ի նոյնոյ ձեղուածն եղէն։ Յորմէ ծագ անուանս Ա՛նբոպացոյ՝ զորոյզ մասին երկրագիտ։

թիւն իւր ընդ ծովու նաւատատիւք՝ ի Սիւրիա. որ լծորդի՛ր թէ ալիք ծովու յարդիւն զԻուպիէին է, թէև իջեր՝ ի ներքոյ անդանօթի կերպարանի։ Հետեւիւր նմանապէս ծնունդ և երիտասարդութիւն Ինեասի, և վերջանայ առասպիւր սոյն իւնասանոյն Ինեասի ժամանել՝ ի հատակ լինն կարօղ՝ տալոյ զօրինս բոլոր կղզւոյ իւրոյ՝ առ՝ ի ընծայել գնա մշտնջենապէս ծաղիկաց։ Ի հլամաք տեսանէր նկարեալ նմանեցեալ զեղանաւոր դիպուածս պաշարմանն Տրոյիայու, ուր Իոսիհնէ ասացեալ էր գառս մեծի գլխապատուհանն։ Ընդ՝ ի մէջ սոյն ներկայացուցման մարտի՝ որ նեաց զհայր իւր և ձանձրացեալ գնա, զի կալեալ սիրէր զնա Բէսոյի, որ սպասեցեալն էր յոյժ առ՝ ի Տէօմեաէ։ (է) յետոյ զվիճել Յուլիսի ընդ Ա.յաքսի՝ վասն զինուց Աշիլլէի, առաջի հանեալ զվասպիտաց զօրացն Յունաց զառնարկելոյ՝ ի միասին։ Ընդ վերջանալ զելուսն Իօսեաւիի ձիովն՝ առ՝ ի հեղուլ զարիւն պանքան անթիւ բազմաց Տրոյիացւոց։

Ի հլամաք խակին՝ ի ձանձրել զհայր իւր՝ յայտ հռչակաւոր գործա- ուելեանց՝ որոց վասն բազմիցս լուեալ էր, և Ինէնեօս ինքն ևս ունէր նմա պատմել. և հնդ զարտասուս յաչաց իւրոց՝ վոխելոյ զգոյնս. և երևեալ յամ ազգիլ զիմաց իւրոց։ Ընաս Իոսիհնէ՝ թէ՝ ի հլամաք առ՝ ի գաղել զվերսկիլ իւր մեկուսացամ յանկիւն մի, ասէ ցնա, մի յամենի ունիցիս թո- դոլ զքեզ տեսանել ևս՝ այդքան վշտացնեալ վասն վտառաց և ձախորդու- թեանց քոց։

Հայտնի վայրի՝ խուռն համաժողովիւր ամբոխն՝ ննեի այնց լայնատա- րած կամարացն կառուցելոյ յերկոցունց կողմաց սեանց. որք շրջապատէին զառաձրն։ Յորում էին երկու դաւք նորահաս մատաղ մանկանց և աղջկանց հրք եղանակէին զերգս գրուժանից այն՝ որ ունի՝ ի ձեռին զկայծակն։ Ան- կունքս ոգոցիկն էին ընտրեալք՝ ի պատկերի յաւէտ ախորժելի, որք ունէին զերկար հեռս ալէծփեալս՝ ի վերայ թիկանց իւրեանց. և զլուխք նոցա պսա կեցեալք վարդովք, և անուշահոտ օծանելեօք, և զգեցեալք ամենեքին սպի տակս Իոսիհնէ արար Յուպիէիէրի զոհ լինի՝ ի հարիւր եղանց, առ՝ ի լինել նմա պաշտպան՝ ի մարտի միում, զոր ունէր յառաջագրեալ ընդդէմ զրոյց հաց իւրոց։ Ընդուն աղջկիզաց ծխեալ լինէր՝ ի համայն կողմունս, և առ- սանելուր եռալ և հեղանիլ՝ ի մէջ խորին ոսկեայ և արծաթեայ անօթոց։

Ծերունին Ինէոփան՝ սիրելին ածոյ՝ և քրմապետն տաճարին, ծած- կեալ ունելոյ զգլուխն քղանցիւ՝ ծիրանի հանդերձի իւրոյ, մինչ առ էր զոհն՝ հետ իւր՝ ի քննել զիսորատես ողջակիզաց, որք տակաւին դողդոջայ- ին, և զինի դնելոյ՝ ի վերայ սրբազարդեալ եռանկի՝ աղաղակաց մեծա- ձայն ոմն Ա.ՀՔ. ոյք են ուրեմն երկոքին պանդուխդքս այսոքիկ՝ զորս յերկ- նից յղեցիք այսր. Թարց սոյա յառաջարկեալ պատերազմին մեր՝ լինելոց էր մեզ թշնամանելի։ Ընդ Աշիլլէի լինէր աւերակ, նախ քան եզերիլ բարձրա- նալ նորա՝ ի վերայ հիմանց իւրոց։ Յետանկմ զիսրհատարդ մի հակոյ՝ որոյ ձեռամբ առաջնորդէ խնամատարութիւն. բայց ոչ է նեղեալ այլ ևս յառաջ ընթանալ՝ ահագնացաւ բնութեամբ։ Յատեն իւր զգանս զայսոսիկ հայեցք նէր էին զաղանացին, և շանթք կայծկեց ցոլմանցին յաչաց նորա։ և Թոռիւր առ-

սս

(է) Տէօմեաէ. Ըստ Ճշմարտի Ծրագրէի, Իուդիանէ գէմս իւր պիսիմք պանդխտից՝ որք Հռոմէին՝ ի սեղոսիկեան նւր. որոյ յաղնիւել Հերոսէն՝ եղ գնա՝ ի լափոնն Հսկայից ձոյց նորոց։

սանել նմա զայլ ինչ երևոյթս, քան զայնս՝ որք ներկայացեալ երևէին առա-
ջի նորա: Զհեմք իւր էին բոցափայլք և ազնկեալք, և էր աթոռոյ ինքեան
Աստուած սաստուկ, և բերան իւր վիրիցեայ: Եւ վըզովեալ ձայն իւր
էր առաւել ուժգին քան զամ ձայնս մարդկանց. և ոչ ևս ունէր շնչառու-
թիւն. և ոչ կարէր նաև ամիոփել յինքն զոդիս ածոյինս, որք վըզովէին գնա-
Ո՞վ երջանիկ Յոաննէս՝ ազատակեաց վերատես, զի՞նչ տեսանեմ ես,
զի՞նչ ձախորդութիւն մերժես. զի՞նչ քաղցր խաղաղութիւն առ՝ իներ-
բայց զի՞նչ պատերազմունք ի դուրս, և զի՞նչ յաղթանակութիւնք: Ո՛վ
Մելքիսեդեկ քաջութիւնք քոյ անդրանցանէն քան զՅօր քոյ: Զմեռուցաւան
եշնամին քոյ՝ տապալի ի մէջ փոչեաց ինեարքոյ սրոյ քոյ Խորտակին զբա-
նակք պղնձեայք, և անկանէին անդղրդելի պարիսպք յոտս քոյ: Ո՛վ Յոա-
ննէս. որ հայր իւր . . . . . Ո՛վ այր երիտասարդ, վերատեսանել
զես դու՝ ի վախճանի . . . . . Ի սոյն բանի խօսք իւր մեռանն՝ էին
բանի իւրում, ոչ ակամայ լուռ՝ ի զարմացման ինքեան:

Ոչոր ամբոխն մնայր թմրեալ և ապշեալ յերկիւղէ. և Յոաննէս սար
սափելով ոչ համարձակէր խնդրել եզերել: Զմանատն և Մելքիսեդեկ հիաց
եալ հազիւ խմացաւ զայն զոր լուաւ. և հազիւ կարաց հաւատալ ունել լուր
եալ այսպիսի վերնաշէն գուշակութիւնս: Ինեոբ միայն էր, որոյ ոճայինն
միաք՝ ոչ երբեք վըզովեալ ղղրդեցաւ: Յորմէ ասէ ցՅոաննէս զկամն ածոյ
քնդդէմ որոց ազգաց և ունիցիս պատերազմ՝ յաղթանակութիւն լինիցի ի
ձեռս քոյ. և ունիցիս պատասխանութիւն վասն երջանկութեան վինուց քոյոյ,
երիտասարդ որդւոյ բարեկամին քոյ ուրեմն մի նախանձիր քնաւ, այլ ար-
դիւնաւորեաց միայն զայն՝ զոր ածք ընորհն քեզ նովիմբ:

Յոաննէս ոչ գոլով տակաւին վերադարձել ի զարհուրանաց՝ ի զուր
որոնէր բանս ինամանի, զի լեզու նորա կայր անշարժ. Իսկ Մելքիսեդեկ առա
ճել զգաստ՝ ասէ ցերկինս որ, ոչ ինչ ազդումն հրաժանաց զամ յիս վն
այնքան խոստացեալ փառաց, բայց զի՞նչ կարէին ուրեմն նշանակել նոյն
վերջին բանք, Եէ վերատեսանեմ. արդեօք զՀայրն իմ Եէ միայնակ Աստուած
Աբահ. զի՞ոչ եզերելով ես զոք առաւել յերկիւղածութեան՝ յորում ոչ
էի: Ո՛վ Յուլիս. ծիլ հայր իմ, պա՞տա է ինձ ունել միխիթարութիւն՝ ի վե
րատեսանել զքեզ: Ի՞նչ որդեօք ձգնիցիս. բայց խաբեմ ես զիս: Աղուե
Վարիրայ. ընկալանի՞ս զՀաճութիւնն կամ ախորժս՝ ի ծագը առնել զապեր
ջանիկ մի, զի բաւական էր խօսք մի ևս միայն, և լինիմ կատարեալապես եր-
ջանիկ

Ասէ ցնա Մելքիսեդեկ, ընկալ և յորդեա զայն՝ զոր ածք յայտնեն, և
մի լինիր հետամուտ՝ ի գիտել զայն՝ զոր կամին ծածկել: Օ՜ի յանդուգն
հետաքննութիւն՝ արժանաւորի լինիլ ամաչեցուսոյ: Քանզի վասն խնամատա
րեան միոյ՝ կատարեալ բարութեան՝ զադին ածք ի տիար մարդկանց գնա
խատհանութիւն իւրեանց, յանհատանցելի նախմտութեան: Հաւատան
օգուտ մեր՝ և նախատեսանել զայն՝ որ կախեալ է զմեզ, առ՝ ի առնել
զբարի. բայց նաև ոչ է ակաւ օգուտ՝ ջգիտել զայնս՝ որք ոչ են կախեալք
ի հոգս մեր. զոր ածք ինքեանք կամին առնել

Ելերազդեցեալ Մելքիսեդեկ ի սոյն բանից՝ ամիոփեաց զինքն յոլով
ձգամբ: Եւ Յոաննէս վերադարձեալ յապշեցմանէ ի բմբ՝ սկսաւ դոլել
զմեծն Ճուպիլեր, որ յդեալ էր նմա զերկիտասարդն Մելքիսեդեկ, և զիմաս
առնուն Աստուծոյ, առ՝ ի ընծայել զինքն յաղթանակիչ Թշնամեաց իւրոց,

Եւ

Եւ յետ այնորիկ՝ որպէս փառաւորը ձաշ լինի՝ որ հետեւիւր զոհից, և խօսեցաւ ընդ երկոսին ակացս՝ այսպէս։

Խոստովանիմ, զոր ոչ ձանաչէի տակաւին բնաւ բաւական արհեստս թէչօրելոյ՝ յորժամ դարձայ ՚ի կղզին Արիտ, վինէ պաշարման Տրոյեցւոց։ Վասն զի դուք սիրելիք իմ զձախորդութիւնս՝ որք ղրկեցին զիս ՚ի թէչօրուէ մեծի կղզւոյն այնմիկ բառ որում հաճաւսեալք լինիլ ձեր առ՝ զինի չոմանց խնդ անտի։ Բայց տակաւին յոյժ երջանիկ լինէի, եթէ առաւել անդուլ հարուածք բաղդին՝ ծգտեալք էգէին ինձ՝ դաստիարակիլ և ընծայիլ առաքեալ բարեկարգեալ։ Ընդդրաշրջեցի զծով որպէս փախստական, հալածեցեալ ՚ի վրէժխնդրութենէ ածց՝ և մարդկանց։ Հանգիստ անցեալ մեծութիւնք իմ, ոչ ինչ օգտեցին, եթէ ոչ՝ առ ՚ի քնծայել զիս յանկման խնդ առաւել առնիլ առնելի, և յաչէտ անընդունելի։ Եկի ՚ի դնել յազատութիւն ըզ փիլոսոփայ (ը) ՚ածս իմ՝ յայսմիկ անապատացեալ եղեր, ուր ոչ գտի, եթէ ոչ՝ երկիր անգործ՝ ծածկեալ ՚ի փշոց՝ և յապառաժից։ Ընտանքն էին այն քան հնազոյնք՝ որքան երկիրն. և ապառաժքն իբր անսպառելիք, յորում բնակէին գազանք վայրենիք։ Հարկեալ եղէ հրձռիլ՝ ընդ թռչոց տակաւ զինուորաց՝ և ընկերաց, որք յօժարութեամբ կամեցան հետեւիլ ինձ ՚ի ձախորդութեան իմոյ, սիրել սոյնոյ վայրենի երկրի՝ քան զինձ հայրենի, ոչ ևս կարելով յանասալ վերատեսանել ամենևին զայն բարեբաղդ կղզին՝ յորում ածք ծնուցին զիս ՚ի թագաւորել։ Ընդհակ, ասէի ես ինքնին, որպիսի փոփոխութիւն, որպիսի սարսափելի օրինակ ոչ եղէ ես վասն թագաւորաց։ Պարտ է յուշանալ զիս այնոյիկ ամենեցունց՝ որք թագաւորեն յաշխարհի առ ՚ի դասատիրապետել նոցա՝ խնդ օրինակաւ։ Հաւատան և երևակերպեն նոքա՝ ոչ ունել քնաւ ինչ երկնչելի, պատճառաւ վերամբարձման իւրեանց ՚ի վերայ ամենից միացելոց մարդկանց։ Ո՛չ, նոյն իսկ վերամբարձութիւնն է՝ որ առնէ նոցա՝ լինիլ երկնչելի։ Ընդ ես երկիւղ թշնամեաց խնդ, և սիրեցեալ ՚ի հպատակաց, հրամայելով կարօղ և մարտիկ ազգի միոյ։ և համաքաւ իմ տարաճեալ էր յայմ հետաւոր տեղիս։ Թագաւորէի ՚ինձեր բարեքեր՝ արդասաւիրէ՝ և վայելուչ կղզւոյ միոյ, յորում հարիւր քաղաք հաստուցանէին ինձ հարիւր յիւրաքանչիւրում ամի՝ ՚ի հարստութեանց իւրեանց։ Ընդհակն վերածանաչէր զիս գոլ յաբենէ ծնեալ ՚ինոյն քաղաքաւ։ Սիրէին զիս ոչ լեռնս խնասունդն Ինոսի, որոյ օրէնք ընծայեաց զնոսա լինել ոչնչս կարօղս՝ և երջանիկս։ Ընդ միջ պահասէր երջանկութեան խնդ, եթէ ոչ՝ զիտել վայելել զնա բարեկարգութեամբ։ Բայց հալածութեամբ իմ, և համոզանք՝ որոց ունէին զնէի, տապալեցին զանձս իմ։ Ընդ այսպս անկանիմ ամ թագաւորեալ՝ եթէ ասեն զինքեանս աւար լղձից իւրեանց, և ՚ի խորհուրդս մարդկելոյդ անձանց։ Ո՞անայն ՚ի առնչեան ցուցանել զոչարժ և յուսալիսն դէմս, առ ՚ի քաջալերել զվատասուն հետեւելոց խնդ։ Բազում ցուք՝ ասէի նոցա, նոր քաղաք մի որ միխիթարեսցէ զմեզ վասն այնց ամենից՝ զորս կորուսաք։ Օ՜ի ահա շրջապատեալք եմք յամբոխից, որք առնելք են մեզ բարբոք օրինակ՝ ասելոյ յառաջադրութեան մերոյ։ Տեսանեմք ահա զ Թարանեէ, որ կառուցեալ կայ բաւական վերձառ մեզ։ Ա, ես ինքնէ

Ցա

(ը) Փիլոսոփայ ածս, ինչպէս նախ Լատին . այսինքն՝ ընտանեաց. ոչ էին ինչ, եթէ ոչ՝ հաստատ պատիւք էպիտալ ՚ի վանատան փիլիս տանց. զորս հիմնատուք պատուհէին ոչ պաշտպանել իսբեանց, մտաւոցանելով զինեք ևս իսուն ՚ի զոհ։

Փալանդէ (թ) որ ընդ Լաչէդեմոնացւոց՝ հիմնեաց զայս նոր թագաւորութիւն, և Ջիլբերտէ, (ժ) որ եւս զանուն փակել ևս այս մեծի քաղաքին հիմնեալ՝ ինամեալ՝ ի վերայ այսց ծովեզերից։ Այնմ ատենի օն տակաւին նմա նստեալ ծերակոյտ մի։ Ընտրեալք զանձ և մեք։ Այլ մեծ սոքա ամենեքին սակաւ երերեալ պանդուխտք էին քան զմեզ։ Խաղցն ոչ վաթի ընդ մեզ առաջել դժնդակ խստագոյնքան գնասա։

Այնչ ջանայի այսու բանիւք մեղմացուցանել զ վիշտս՝ և զաշխատանս ընկերացս իմոց՝ զալէի ընդ խորս սրտի իմոց ցաւ իմն մահացու։ Այսիմաստութիւն իմն էր ինձ, զի լոյս առնջեանն՝ ի բաց թողուցեալ զնս, և եկեալ զնշերոյ ամպոփիցէր զնս խաւարաւոյ իւրով, առ՝ ի ոգեալ ազատաբար զիշխանելի նախասահմանութիւնն իմ։ Երկու առուք զառն արտասուաց հեղան ներին յաչաց իմոց. և քաղցր քունն՝ անծանօթի էր յինէն։ Ընդ հետևեալ առաւօտու՝ վերստին ապի սկիզբն աշխատանաց իմոց՝ նոր իմն արտասուօք։ Ահաւասիկ՝ Անհնարին այն՝ զոր արար, զի զնա զնս ծերացեալ։

Ընդ յետ եղերելոյ Յոսէնեի զանձնատուր սրտի իւրոյ՝ խնդրեցաք ի Ֆրանքաստ և ի Անհնարին զիշխանութիւն իւրեանց. զոմն ներկայ պատեցաքզին՝ յորում գնաճեցեալ էր։ և առ ցնոսա, վերապրեցոյց զձեզ յԱյիաք՝ երբ եղերբին պատերազմն։ Խաց սրգին յղեցից զնաս ի Համայն կոմսունս առաքել հետաձգու, առ՝ ի ունել զնս Յուլիոս յորում մասին ծանօթա ցեալ երկրի և ծով, զոր ալեկոծութիւն, և կամ՝ ի բարեպաշտութիւն ածց արկեալ է զնա. և գիտեմ՝ բարձր արտասանել զնա անտի, Հաճեսցի միայն ածց, զի տակաւին խոյ՝ ի կենդանի։ Ասէ վասն քոյ՝ ոմն Ֆիլոմանք, առաքեցից զքեզ ընդ այնպիսի բարձր նաւուց՝ զոր՝ ի Ասիաե և ոչ երբէք իցեն կառուցեալք, ըստուգում՝ արտերկրեալք են՝ ի փոյթսկոյ Տաճկաց՝ ի լերանէն Լատա, (ի) ուր ծնաւ Ժուպիթեր։ Ընդ անկասելի սոյնոյ սրբացուցեալ փայտի՝ կորնչել յալեաց ծովու, քանզի հողմն ոք և ապառաժք երկնչեն՝ ի նմանէ, և յարգեալ պատուհանն զնա. միանչ զնաև իսկ ինքն՝ Նէպտուն՝ ոչ համարձակի զրկուել ներ մեծի բարկութեան իւրոյ՝ զոյիս ընդդէմ նաւատեաց ուրումն զբեզ՝ զի երջանկատրամ վերադառնաս յԱյիաք, ի բարց աշխատանաց և վտանգի, և ոչ ոք ազատութիւն իմն ի՝ շնամի՝ կարէ այլ եւս առաքել զքեզ այնրան՝ խիզծովու։ Ընդ զի ճանապարհն գոլով կարճ և դիւրին՝ արձակեա ուրեմն զնաեն փիւնիկիացւոց, որք բերին զձեզ մինչև զատա, և մի մտածեր զայլ ինչ, եթէ ոչ՝ առանալ զիշատս, ի վերադառնալ զնոր թագաւորութիւն Յոսէնեի, սիրելով զնմ ճանապարհութիւնս իւր։

Ընդ ի սոյն արժանութեան ոչ արդէ Յուլիոս, լինիս վերադառնալ արժանաւոր արդի հօր քոյ. եթէ երբէք անգութ բաղձն ինքնագնալ ևս ելցէ զնա

(թ) Փալանդէ. յնա պատանին ասոյ Օլիմպիոնա՝ յաղթեալ պանդ և աշխարհ. տձեալ որ անցեալ՝ ի ապագայսն յիսուսեան՝ անբնական ի մարդկանի։

(ժ) Ջիլբերտէնէ. հաճատարած ընթերց Հերբերտէ. որ՝ ի հետանէն, պարտաճոռնաց հոս պանդ էրդմարէ. ի ուռեց յայտնել ուշնանի զանդ գերեզմանի երոյ, հատրելեց նմա զանձնա իւր ներելու ատենաց Հերբերտ։

(լ) Լատա. Հանուածոյս անտառ այսմի լերին այրեցան հրով երկնից, գնինք վեց ի հարեր ի երկոյ ասոյ Ջսիդեղէնն Տոռատէնեն. և ապենաց՝ յոլիւզոյ պերճանոն, ոսկու պեր գոլոյ երկ յայսմի պերճաքոյ՝ ի Տոռնէ քեռնէէ յայսմի լերին։

Ալիսաբար Թագաւորութիւն Փլուտոնի (ռ) Ահ բոլոր յուշասառն հրճուէ
եւ հաճութեամբ վերատեսանել զնա ի քեզ։

Ի սոյն բանի՝ Ենէյեանք պատասխանեաց Իսոմինէի, այր առէ, զաք-
ձուսդ զնաւն Փիւնիկեցւոց, բայց զի՞նչ դանդաղիմք մեք առնուլ ըզ-
զենս՝ առ ի յարձակիլ ընդդէմ Թշնամեաց քոց, զի հզօրք են նոքա ահա-
նիկ՝ յաւուրս Թշնամիք մեր։ Եթէ նոքա յաղթանակիչ ի Ախիլեայ
վան Աշխարհի Տրոյեացւոց (խ) և Թշնամւոյ յուշաց. երկբայիս դուցէ
Թէ ոչ լինիցիմք առաւել և քաջագունդ, և յաւէտ և օգնեցեալ յոյ՝
յորժամ մարտիցուք վասն քաջի միոյ՝ արբայի յուշաց, միոյն յայնցանէ՝
ոչք կործանեցին զփառեղամ քաղաքն Տրոյեայ. մանաւանդ ապէս՝ ըս որում
գուշակու Թիւն Հարէբային՝ զոր լսեաք. ոչ բնաւ նեղիմ մեզ երկբայիլ

(ռ) Փլուտոն, որ է Պղեղէքեռաւ ւմ բէլեաբ՝ առ և Ընտաւոր պէոիոց.
(խ) Աշխարհ, Ընտաւոր Ասիացւոյս, որ ընդարձակ գոյնէս, և գԱշխարհս, զերկիր ևս-
պէնէ հրեշեհման Տրոյեացւոյս։

Վերջ երեսներորդի Գրքին։

ՆԻՒԹ

ՏԱՆԵՐՐԱՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Իսօվհանէ ընիւոցանէ Մէնիօրէ՝ ղաւիթ առնոյ պատերազմէ, որ ընդդէմ Մանդրոյնոյ։ Եւ պատմէ նմա ղինէ՝ թրդէա ամբոխ ոյս ևողիւղ ինչիան՝ ինանիանաճ ընոյն չողմանա Հէսփէրիոյ՝ յորմէ հիմնիոց գաղղէ իւր, եւ ինչիանչ տոգիսիւղ գնացին՝ ի մէջիսիոց կիրնու. ուր ոմանչ՝ ինոցուանդ իսղանիկիւղ՝ ի կոմէն իմ չոր քաց Իսօվհանէ՝ առաչին նմա պէրիսա պատգամսիեր թէրուանիս, ընդ որոյ իսիւղ պաշինա՝ հառատակ էզդմամբ գինանամաղոյիւղ հաշտուինիան։ Ինչ չնոյ՝ նանգսրուան այոց պայմանաց՝ գրգեան յոմանց՝ իսրոց ըզբաքանաց, որ ոչ գիտէին զոյն նգիւղ պաշտպիցուինիան ։ Ասոյ և ասյն ամենն պատրաստ՝ ի վէրայ նորա՝ ի պատերազմ՝ ի ժամս ասյոց պատահինիան՝ Ա՝անդաւրիացիչ ոչ ազատէին առնուլ զգէնս, հա՝ այն գինիւղ՝ ի դաւառն Սալէնտիոյ՝ Ենէոյ՝ Ֆիլօքիէտիէ և Ֆալանդէ, զոր նոք ձէռ Իսօվհանէ էին անգանաղան, էրս նէրմոյ ինչիան՝ ի քանուէլ Մանդրոյնոյ այոց գնացեալ ։ Ա՝էնէոյ էլեալ ի Սալէնտիէ՝ գնաց գեղնոյ չորագրել զնշանակաց պատրանա ուխոյ իսղաղդուինէ։

ԳԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԻ

Գրէր Տաճէպտրէ

Ընդհանօք քաղցր և հանդարտ ախնածուքիւնէ հայելով՝ ի Թէլամաքէ որ ահա լեալիր աղնիւ էին քաջութիւնէ վառահէր՝ ի մարանչիլ. սկսաւ խօսիլ այսպէս. ուրախ եմ յոյժ որդի Ցուլիսէ, տեսանել իմ՝ է քեզ այսպիսի ջան լիմի բերի, առ՝ ի ստանալ զիտուս բոլոր յիշեալ, զի հայր քեզ ոչ սակաւ ցաւ այնքան մեծ լիմն համբաւ՝ ի միջ Յունաց՝ ի պաշարման Տրոյիայու, երթէ ոչ ցուցանելով զինքն՝ առաւելն զխոհն և առաւելն բարեկարգ՝ ի միջ ռազմաց. Ընդլոյն թէև որքան անյաղթելի՝ և անընդդիմանալի. և թէև որքան վերաբերէր ահ և մահ ամենեցուն՝ ընդ որոց և մարանչէր. բայց՝ է զուր փորձիւս զստացումն յաղթութեան՝ ի Տրոյիայ. քանզի յաղթանակեաց նա՝ է վերայ Ընդլոյն յաղթողին Հեքթորայ, տապալելով զնա առ ոտս պարսպի իւրոյ. Իսկ Ցուլիս՝ որոյ խոհեմութիւն կարգադրէր զարիութիւնս իւր, երբեր հուր՝ և սուր առ Տրոյիացիս, և ձեռաց նորա պարտաւորեալ էին վաղ կործանման այնոյ բարձր և ամբարտաւան աշտարակաց, որք՝ ի տասն ամն խրոխտացեալ սպառնային զիշնամութիւն՝ համայն Ցունաց. Քանզի որքան առաւել բարձր է Ալինէրվն՝ քան զԱրէս, (որ է հրատոն.) այնքան և խոհեմ և նախատես արհեստիւն մի՝ զերանցնէ՝ ի զաղանական և յանդուգն վառահութէ. Ակնածուք ուրեմն վերադնել զպարագայս այնոյ պատերազմի՝ որ պարտիմք պաշտպանել. Ալ փախչիմ ես յընդառաջելոյ նմիք վտանգի. բայց հաւատամ՝ որ Յովմինէ. Թէ պարտիս դու նախատիպս բացայայտել մեզ՝ ելիէ ուղիղ և իրաւամբ իցէ պատերազմն քոյ. Եւ ապա թէ՝ ընդ որոյ կամիս առնել, և վերջացիս թէ որ քեզ են զօրութիւնք քոյ, առ՝ է յուսալ երջանիկ վախճանի.

Պատասխանեաց Յուլիսէ. երբ ժամանեցաք՝ ի սոյն կողմունս, գուցէ զամբոխ մի վայրենի, որք երկրեալ ատատանէին ներ անտառ ից, ապրեալք որսոյ՝ և պաղոյ՝ զորս ծառք ինքնին բերէին Ընդհոս այս՝ կոչին Ատանտուրինիք (ա) որոց երկուցեալ՝ ի տեսանել զնաւս և զիջնս մեր՝ մի՛ ու ասց

(ա) Ատանտուրինիք, էին յամբոխից Փռանկաստա, ի նահապետութիւնն Ալպէսեան. Ընդհոս կոչէին ի լերն Ապենին. զորս իսկ Փլինէս՝ Որոց կարգն տալ՝ ոչ ոք ոճն, և ոչ նոճաղէն.

եալք քարշեցան ի լերինս։ Եւ ընտորում զինուորք մեր՝ ունելով հետա-
զօտութիւն տեսանել զերկիրն, կամեցան հալածել յետ՝ որսալ զայծեմուն,
Հանդիպեցան ոմանց վայրենի փախստականաց այսոցիկ, որոց գլխաւորն
ասէ ցնոսա, Ի քաց ի ողջաց մեր զքաղցր եղեալս ծովուն՝ առ ի տալ ձեզ
տեղի, և ոչ մեզ մեզ, եթէ ոչ՝ անմարթելի լերինք։ Ուրեմն իրաւունքն
պի ի ձողջից զմեզ պանիլ ասա ի խաղաղութեան և յաջառութեան։ Ուան-
պի ահա այժմ՝ ի դալ ձեր առ՝ զառաք զձեզ ցրուեալ՝ և առաւել անգօր
քան զմեզ. և ոչ միայն մեզ, եթէ ոչ՝ սպանանելով զձեզ՝ անհետ առնել
յերկնից ձերոց գլուխ ձախողակի դիպուածոց ձերոց. բայց ոչ կարիք քնաւ
մնալ և ի ձեռն ձեզ մերոյն այնոցիկ՝ որք են մարդիկք իրրև
զմեզ։ Արդ զնացէք և յիշեցէք ի ձէ պատուիք զկնանս ձեր առ մարդկային
զգացողութեան մերոյ, և մի մոռանայք քնաւ ի ձէ ընկալեալ սոյնպիսի գործ
մի բարեկարգութեան և առատասրտութե, յազգէ միոյ՝ զոր դուք կոչէք ասա
միկք և վայրենիք։

Արձակեալք այսպէս մերոյինք ի բարբարոսաց՝ վերադարձան ի դաշ-
տըն, և պատմեցին զայն ամ՝ որ պատահեալ էր ինքեանց։ Այրացեալ ղե-
բականնց մերոց՝ հարան յամօթի, տեսանելով ի՝ Արիտացիք պատա-
հորդեան վասն կենի իւրեանց՝ այնց փախստական սրտից՝ որք համարեցեալ
էին ի ինոցունց նմանիլ մանաւանդ ի ձէ արջոց, քան ի ձէ մարդկանց։ Այն
եալ ապա գնացին յորս առաւել ևս ի ձոճով քան զառաջինն, ընդ ամ
կերպի գինուց. և փուճով պատահեալ լեռնականաց՝ հարան ի գիմի։
Արդ մարտ ինն սաստիկ, և նեռք յերկոցունց կողմանց ի ձէ ելին որպէս զզ
տարափս կարկտից, որք ի մերկախառն եղանակի անկանին ի դաշտի։ Արով
տիպեցան լեռնականքն խոյս տալ յանմատչելի լերինս՝ ուր մերայինք ոչ
համարձակեին մերձենալ։

Այնի սակաւ աւուրց՝ ամբոխքն այնոքիկ առաքեցին առ իս գերկուս
ծերունիս, յառաջել գիտնոց իւրեանց. որք եկին խնդրել յինէն գխաղա-
ղութիւն, բերելով գընծայս ի մորմոց վայրենի գազանաց՝ սպանելոց ի ձէ
նոցունց, և ի պաղոց երկրի. և գինի մատուցանեն ընծայից իւրեանց՝ խոստ-
տան ընդ իս այսպէս։

Որ արքայ՝ ունիմք մեք որպէս տեսանես ահա ի միում ձեռի սուր՝
և ի միւսում ոսոս ձիլեննեաց. (իրաւի ունէին զմինն և զմիւսն ի ձեռս
իւրեանց.) ահաւասիկ խաղաղուի և պատերազմին ընտրեա դորն և կամիս,
մեք մանաւանդ սիրեմք գհաշտութիւն, որ և վասն սիրոյ և
խաղաղութեան՝ ոչ քնաւ ամօթի համարեցաք մեզ՝ ի ողջել քեզ գքաղցր
և վայելուչ գերերս ծովու. ուր արեգակն արդասաւորելով գերկիրն՝ բերէ
այնքան վայելուչ պտուղս։ Արանգի խաղաղութիւնն՝ առաւել քաղցր է
քան գնամ արդասիս։ Այ և մեկուսացեալք առանձնացաք ի մէջ բարձր
լերանց ծածկեցելոց միշտ ի սառնացել ձեանց. յորս ամենևին ոչ տեսանէին
ոչ ծաղիկ գաբնանային, և ոչ փարթամ պտուղ աշնանային։ Արհուր
եալ գարշելի յայնմանէ գազիր գործոց՝ որ ի նեքոյ գեղեցիկ անուան վա-
մական վառաց՝ գնայ ի կողոպտել գաւառս, հեղուլ գարիւն մարդկանց՝
որոց եղբայրք են ամենեքին։ Արդ եթէ դու սիրահարեալ ես այսմիկ ու-
նայն վառաց՝ մեք ոչ եմք ամենևին նախանձոտ. և ցաւակիցք եմք վասն քոյ. և
ապահովք ձեզ, զի պահպանիցեն գքեզ յայսպիսի ցաւանաց։ Արեթէ գիտու-
թիւնք՝ զորս ուսանիս յոյնք այնքան ջանիւ, կամ՝ քաղաքավարութիւք՝ որով

պան

զանձան, ոչ գոյլ ինչ ազդեն, եթէ ոչ՝ զայս անեռանելի անիրաւութիւն։ Հաւատամք մեք զմեզ լինել կարի՛ երջանիկք յոչ ունելն ամենևին այսպիսի յառաջադրութիւն, և համարիմք մեզ փառս՝ կոչիլ հանապազ յիմարք և բարբարոսք. բայց ուղիղք՝ մարդասէրք՝ հաւատարիմք՝ անշահասէրք, և կրթեալք՝ ի շատանալ սակաւուք. արհամարհելով զնոսաի վայելուչ հեշտութիւնս՝ որք հարկադրեն զմարդիկս՝ կարօտիլ բազմայ իրաց։ Իսկ այն՝ զոր մեք պատուհասիմք, է առողջութիւն՝ բաւականութիւն՝ ազատութիւն՝ և ուժեղութիւն մարմնոյ, և հոգւոյ. նաև սէր առաքինութեան, երկիւղ Աստծոյ, բարեպէս կենցաղավարութիւն ընդ դրացեայս, ներքնային սէր գէպ առ բարեկամս, հաւատարմութիւն ընդ ամենից մարդկանց, բարեկարգութիւն՝ ի յաջողութեան, հաստատութիւն՝ ի ձախորդութեան, վստահութիւն խօսելոյ միշտ համարձակապէս զճշմարտութիւն. և վերջ խնդրուել ընդդէմ մարգահաճութեան։ Հաւասիկ ամբոխք զոյս մատուցանեմք ձեզ դրացիս և դաշնակիցս. իսկ եթէ ձեզ բարկացեալք՝ այնքան կուրացուցանեն զձեզ, մինչև՝ ի բաց հերքել զճշմարտութիւն. ուսանիք յայնժամ, բայց յոյժ անագան. և առնասնէք թէ մարդիկք որք սիրեն զբարեկարգութիւն հաշտութեան՝ առաւել քաջասիրտք և զօրեղք են՝ նաև՝ ի պատերազմի։

Եւ մինչ սոյն ծերունեքք խօսէին այսպէս՝ ոչ կարէի՝ ի բաց թողուլ նկատել զնոսա։ Ունէին նոքա գերկայն և փառաւոր մորուս, վարսք նոցա կարճ՝ բայց սպիտակք. և յօնք նոցա թաւք, աչք իւրեանց լուրջք. և հայեցք մշտահաստատուք. քանզ նոցա ծանր և լի իշխանութիւք. և կերպք շարժմանց նոյ՝ պարզք և ուշիմք։ Որթքն՝ զոր տանէին փոխանակ գեղատուց. էին ասրճեալք և պատեցեալք՝ ի թիկունս իւրեանց. և թողուին երկիլ քաղուկ ինչ առաւել ազատալիս. և զինաւունս՝ բարձոք կերպաւորութեամբ քան զընդունս մեր։ Որոյ պատասխանեցի թէ՝ և ես խնդրեմ զնոգաղութիւն, և հաստատեցաք հաւատարմագոյ՝ ի միասին քաղցեմ պայմանս, և կալեալ՝ ի վկայս զհամոյն ածս՝ վերայղեցի զնոսա պատուով և քաղցեմ ընծայիւք՝ ի տունս իւրեանց։ Բայց Աստ՝ որք արտաքսեցին զիս՝ ի թիագաւորուէ նախնեաց իմոց, ոչ գոլով տակաւին լքեալք՝ ի հալածելոյ գիս. որսորդքն մեր որք ոչ կարէին այսպէս փուլեալ տեղեկանալ հաշտութեան զոր արարաք, հանդիպեցան՝ ինոնուսի աւուր մեծի քաղմութեանն որոց բարբարոսացք, որք ընկերակցեալք դեսպանացն այնորիկ վերադառնային՝ ի բանակս իւրեանց, սպացեալ դիմեցին մերոյնիք՝ ի վերայ նոցա գաւմամբ. և կոտորելով զմասն մի՝ հալածեցին զգնացորդսն յանտառս։ Հաւասիկ պատերազմն բորբոքել. և կարծեն նոքա ոչ եւս կարել ապաստանիլ՝ ի հաւատոյ զինքեանս՝ ոչ խոստմանց և ոչ երդմանց մերոց։

Եւ առ՝ ի լինիլ առաւել եւս կարօտ ընդդէմ մեր՝ կոչեցին յօգնութիւն ինքեանց զԱրբինեացիս, Քէուլիացիս, Աւքանիացիս, Պրութիացիս, և զամբոխս Քրօթօնացւոց, Ենրիմացւոց, և Պրինտիսացւոց։ Աւքանիացիքդան էր զերանաձէն կառաց՝ ի մէջ Քէուլիացւոց իւրաքանչիւրքն զգեցեալք են զմարմին զազանաց սպանելոց՝ ինոցունց. և կրեն՝ ի ձեռս իւրեանց երկաթամատոյց ուռն՝ լի մեծամեծ բևեռօք. և ինքեանք են հասակաւք իրրև գհսկայս. որոց մարմինք՝ ի ձեռն ժրաջան աշխատանաց՝ որովք շարունակաբար կրթին, ընկալեալք են այնքան ուժեղութիւն, մինչ զի միայն տեսուլ նոցա զարհուրեցուցանէ։ Աւքանիացիքն (բ) եկեալք՝ ի յաւնատասանէ

պահ

(բ) Աւքանիացիք. ամբոխ Քնօչէոցոյ, որ քնակէին յերկրին Լողմանոյ Փաքնոպէքցին։

պահպանեն սոքիաւքին զբուն արմատս իւրեանց, ուստի դոյն ինչ մորդա-
վարք են քան զայլս, բայց ունին յարակցեալ ընդ զինուորական կրթուն
Յունական զօրաց՝ նաև զդիմնեալ զօրիդուքիւն բարբարոսաց, և զսովորու-
թիւնս տանելոյ խնամս կնոջ մերոյ՝ որոյք լեալք են անյաղթելիք. և կրկին էք
վհատ ինչ լեալ՝ հիւսեալ կարծր ոստովք իմիք ծառոյ՝ շրջապատեալ ի
մարթոց. և զինեալք են երկար վաղահասնութեամբ. Զրուկ իսկիք (գ) լեալ
յարշաւանս՝ ոչ էրեաց. Թէպէ թէ առաւել Թարմ խոտք՝ ոչ են կոխեցեալք
ունի առաջ նոցա, և հալիւ Թոզուն գհետս ոտից՝ ի վերոյ աւազոյ. ոչք յան
կարծակի յարձակին՝ ի վերոյ ի հնամեայ իւրեանց. և անդրև ուղեանան ասպա
նեցնով տրտուղիւք: Սմրոխք Հրօրհնացուոյ (դ) յոյժ երազգ են՝ ի ձգել
զնետս. Հաւատարակ այր մի՝ ի միջ Հունաց՝ ոչ կարէ յարել ազին մի այնպէս՝
որպէս տեսանի Հաւատարակաբար՝ ի միջ Հրօրհնացուոց. որք եթէ հրաւիրե-
ալք լինին երբեք՝ ի խաղս մեր, հաւաստապէս առանձին զօրաբար յաղթանա
կութիւնս՝ Նետք նոցա մխեղք են՝ ի ծորանս Թիւնաւոր խոտոյ խմիք, ոչ
ասի՝ Թէ գան յերկրեայ Սիկիլոյ գետոց. որոց Թռչնէ մահացուցիչ: Այլ վէ
Ներիմաց ազ, (ե) Պրինաիացւոց, (զ) և Սիսոսափացւոց, (է) ոչ առնեն
սոքա ինչ, եթէ ոչ՝ ուժգնութիւն մարմնոյ, և քաջութիւն իմն Թարց արհեստի:
Սգաչակ զոր ամբառնան միանձն յերկիրս՝ ի տեսանելն զեղ հնամիս իւրեանց
են զարհուրելիք. ի զորձ ածին կատարելապէս զպարտաւորիս, նաև մարզա-
նելով զօդն պարտաքարօք. բայց մարանելին առանց կարգի: Սհաւասիկ Սինն
Թօր այն՝ զոր բազձայիր գիտել. այժմ գիտես զառիթ և զհնին առնոյ պատե
բազմի. և եթէ ոյք են հնամիքն մեր:

Օ ինչ այսմիկ բացայայտութեանն՝ Թէլեմաք անհանգուրժ՝ ի մնալոն
չէր. Հաւատայր ոչ և ս ունել ինչ, եթէ ոչ՝ առնուլ զհինս: Սրդեզ զնա առ
կաւքին Սինեթօր՝ առնլով ցնա Մոսինէ պայտ. ուստի դայ, զի Հքրանեքա-
ցիք գոլով ամբոխք երևելք Յունաստանի՝ միաբանին ընդ բարբարոսս ընդ
դեմ Յունաց: Ուստի դայ, որ այնքան ձաղկեցեալ ծերակոյտք Յունաց՝
Թարց լինելոյ առիսկեցեալ կրեն զվիշտս պանդխտութեան պատերազմի, որ՝ ի քէն պատ
ճառեալ: Սի Մոսինէ՝ առաս Թէ ձեզ ոչ են Թուլացեալք առակաւքին՝ Եհա
լածել զբեզ. խակ ես առեմ՝ քեզ Թէ առակաւքն ոչ են եղեալք՝ ի դատաստ
բառել զբեզ: Սյնքան ձախորդութիւնք՝ զորս կրեցիր, ոչ են առակաւքին
պատուցեալ քեզ գոյն՝ զոր պարտ է առնել. առ՝ ի ընդառաջել պատերազմի
որ գալոցն է: Սյն՝ զոր պատմես ինքնին զբարձրս հաւատարմութեանդ քոյ
բարոյից, բաւական է ցուցանել Թէ կարելի զոս կեալ ընդ նոսա՝ ի խաղա
ղութեան. բայց բարկութեանն և ամբարտաւանութեան ի յառաջածին զպատերազմունս

(գ) Պրուկիացիք, ամբոխ Իտալիացւոց բնակիչ Հռոմայ վերնոյ, որք էին
հղկեալք, ոք էրեմք զնովքոյն՝ Սոչ, իմ Ազգ. առ ընթերս Սինոս գիրոյ:
(դ) Հրօրհնացի. տեղւոյ ի ծովեզերեայ Սիտալացւոյս, ի միջ Փիւրենացւոյս, և Սլպեան
փիւռենացիոյս, ի Սլբեցւոց տեղւոյն:
(ե) Նէրիմաց. Նէրիմացիք Սորթոս, փոխրիկ տեղւոյ ինչ՝ ի Նափօճորաբէ Սոփօլիտա
՝ի գաճաճին Օլիքանիացւոց, չորհնաւոս, հնամի մեղն մի՝ ծովեզերեայ Սիտալացւոյն:
(զ) Պրինաիացիք. իմ Պրինոնէզ է նմանագոյն չերնիցն Օլիքանիացւոյս. և է քաղաք
նաճահանգիստ բոլոր Իտալիացւոյս:
(է) Սիսոսափիա, տա ևս նմանագոյն է չերնիցն Օլիքանիացւոյս քան նաճահանգիստ մի՝
տեսանել քաղաք տան պատերազմի՝ որ չիտալիայ:

յաւէտ վտանգալից։ Արդեօք առ նոցա գոք ՚ի պատանեաց, առնուլ նմանութիւն
և ՚ի նոցանէ։ Զի զիւրքին ևս լինիլ քեզ յղել ընդ դիսպահաց նոցա՝ զմի
ոք յաւագաւորաց քոց, առ ՚ի առաջնորդել նոցա ապահովութիւն։ Եհատ
պիժ ՚ի վերանորոգիլ սմանէ պատճառանքն պարտէիր զու պատրաստ լի
նել. բերելով նոցա պատճառս թէ՝ զինուորքդ իմ ախարհիմք յարձակեալք
են, ոչ գիտելով զդաշնակցութիւնն երդմնակ հաստատեալ ՚ի միջի մերում։
Զարկ ևս էր ընծայել նոցա զնմ հանաստուն, և ապահովել թէ, զրոյս խոս
րելին. և հաստատել խոստովանին պատիժս ընդդէմ այնց հպատակաց քոց՝ ե
թէ պարտաւորիցին պայմանադրութեանն։ Այլ մի՛ երբէք խորհեալ ՚ի զինք
սկսելոյ ոյսմիկ պատերազմի։

Հաւատամ ես՝ պատասխանեսցէ Թոմինէ, որ մեք ոչ կարեմք թարգ
նուանութեան՝ որոնել զհաշտութիւն ՚ի սոյն բարբարոսաց, ոյք աճապար
նալք գումարեցին զհամայն ուրս իւրեանց, ոյք էին ՚ի հատակի մնորոնելոց.
ոյք և կոչեցին յօգնութիւն ՚ի իւրեանց՝ զոմ մերձակայ ամենեսեան, զնծայելով գնա
երկրացս, և նախանձաւոս ընդդէմ իմ։ Ասել թուեցաւ ինձ՝ թէ առաջել
մանն ապահովութեան մերոյ՝ էր տիրել փութ ամենակի կրճկից խոչիք անցից ըն
քանց՝ ոչ բարձրք նկատեցելոց ՚ի նոցանէ. զրոյս կալաք թարգ աշխատանաց
որովք և եղաք զմեզ ՚ի կարողութեան ջնջելոյ զբարբարոսս զոյսոսիկ։ Ե
որս բարձրացուցի անդ զաշտաւարակս, յորոց զօրք մեր կարեն հարկանել հե
տիւք գհամայն լճշնամիս, ոյք կամիցեն ՚ի լերանց անտի գալ յերկիրն մեր։
Իսկ մեք կարեմք մնանել յերկիրն նոցա, և աւեր հարկանել զգիւղաքաղ
բնակութիւնս իւրեանց, յորժամ և հաճիցի մեզ։ Զի ահա այսու միջոցաւ
կարեմք ընդդիմանալ անհաւատաւ զօրութեամբ՝ այնքան բազմութեան
անթիւ լճշնամեաց։ Զի այսուհետև հաշտութիւն ՚ի մէջ մեր և նոցա՝ եզև
ցոյժ դժուարին։ Զանգի ոչ կարեմք մեք լծաղուլ զաշտաւարակս զայսոսիկ՝
լծարց գնելոց զմեզ յորդոցելի արձակմանց և արշաւանաց նոցա։ Զմանա
պէս և նոքա համարին գմեզ ելբև զքաղաքացիս՝ ոյք չհանաւք առնելոյ
զնասս ՚ի ծառայութիւն մեր։

Պատասխանեաց Մենելաոս ցԹոմինէ, խմաստուն ծագաւոր ոմանս
դու. և կամիս, զի բացատրիցի ձշմարտութիւն առանց խիք հատուցանաց. և
ոչ ևս բնաւ յայնպանէ տեսք արանց՝ ոյք երկինքն լսել զնա. որոց և պա
կասին արտնեղութիւնք առ ՚ի ուղղիլ. և ոչ զբաւեն զիշխանութիւն իւր
նանց, եթէ ոչ՝ ՚ի պաշտպանել զնոցանս՝ զորս ունին արտեւակ։ Գիտեալ
ուրուն, զի սոյն բարբարոս ամենեքին՝ տուեալ է քեզ հինգերի նշան յաղ
թել իւրում ընդդէմ գհամայն ուրս. արդեօք խնդրեր ՚ի քէն զուցէ գա
ծարուեցեան։ Զակառիւր զուցէ սրտնեղութիւն՝ և կողմնակալս ընդդէմ
քոյ. տեսանես ահա յայտնապէս, թէ ոչ, ըստ որում վարժեալ է այսպէս
յարհնաս պատերազմի, և պաշտպանեցեալ յայնքան զրոցեաց։ Ընդ վտան
կր և դու ոչ համանմանեցուցանես զքեզ՝ նոցին բարեկարգութեանն։ Այլ
ամօթ մի վտանգ՝ և վտանգ անտուիք արկեալ են զքեզ ՚ի սոյն վտանգ։
Երկուցեալ ես առնել զիշնամին քոյ առաջել հպարտ. քանզի ոչ ես եր
կուցեալ առնել գնա յաջող։ Զի միաբանիլ նորա ընդ այնքան ամ
բոխից ընդդէմ քոյ՝ վտանգ անկրաճ և ամենատաճան դաժուց քոց. առ ինչ
օգտեն քեզ աշտարակք ոյսոքիկ՝ զորոց այնքան պարծիս։ Երդարև ոչ
առ ինչ, եթէ ոչ ՚ի գնել զհամայն ղրացիս քոյ ՚ի հարկաւորութիւն՝ կամ
կորնչելոյ, և կամ կորուանելոյ զքեզ առ ՚ի պահպանել զինքեանս ՚ի

ապառնացեալ ծառայութիւնն։ Այլ ասեխս դու բարեբաստիկեալ զառաջ
եղեալ ոչ՝ յառաստնեալութիւնն քոյ, և ահա յաղագս սորա պատեխս ի մէջ
մեծի վտանգի։ Ցառաջել ապահով ապաստանութիւն տէրութեան մերոյ ի
աւղղութիւնն՝ բարեկարգութիւնն և հաւատարմութիւն, և ունիլ հաւատով
ապահովութիւն դրացեաց իւրոց, եթէ՝ ոչ ի հնուա, կամ յեղեալ ի բըռ
նաբարել զերկիր նոցա։ Այլ առաւել ամուր պարիսպք՝ կարեն անկանիլ
ի զանազան պատահմանց յանկարծ եկելոց։ քանզի բազում է անկանան և
անհաստատ ի մէջ պատերազմի, բայց սէր և հաւատարմութիւն դրացեաց,
յորժամ զգացեալք են զբարեկարգութիւնն նորա, ջանան զի տէրութիւնն
իւր՝ մի լիցի բնաւ յաղթեցեալ. և ոչ իբր՝ ի թշնամեաց ոսնահարեալ։
Եւ յորժամ մինն ի դրացեաց՝ անիրաւաբար արձակիցի, համայն միաբանք
շահատիրեալք ի պահպանութիւնն նոցա՝ դիմեն փութով ի զէնս, ի պաշտ
պանել զնա։ Այդ ապաստանութիւնն այնքան ամբոխից՝ որք գոհանին զնո
ւեանց ձգմարիտ շահաւէտութիւնն, ի պաշտպանելն զքոյդ ընծայեին քեզ
առաւել կոչող քան զայսոսիկ աշտարակքս, որք ընձեռեն քեզ անապա
քինելի չարիս։ Ասեմ եթէ մտածեալ լիցիր դու նախապէս՝ վտարել զնա
խանձ համայն դրացեաց քոց, ահա նորածին բազում քոյ ծագիւրս յերջա
նիկ հաշտութիւնն, և լինիցիր դատաւոր համայն ազգաց Հասիկբիտացւոց։
Լռեցի այժմ զայս ամ խօսակցութիւնն, և դիցուք զմեզ ի քննել եթէ
ոքպիսի կարեմք ապաքինել զառաստնին վասն անցելոց։ Դու ինքնին առա
ջեր ինձ եթէ՝ ի կողմունս այսոսիկ դատանին զանազան ծերակոյտք յուսաց
Ամենեքին այսոքիկ պարտին առաջադրել յօգնութիւն քոյ, քառորդ ոչ
են մնացեալք՝ ոչ զմեծահամբաւն Ինքսո՝ որդին Հուալիէրի, և ոչ
զհռչակաւոր գործս քոյ ի պաշարման Տրոյիայու, ուրնշանակեցար այնքա
նեկս անգամ ի մէջ լեռնաբնակացն յուսաց, վասն օգտի հաստարակաց՝ հա
մայն յուսաստանեաց։ Ասան երբ ուրեմն ոչ ջանաս և խորհիս զի ծերա
կոյտքս այսոքիկ լինիցին դաշնակիցք և կողմնակալք քոյ։

Ցրքա ամենեքին՝ պատասխանեաց Ռոմինէ, յառաջադրելք են մեզ
անգամանալք. բայց ոչ է միայն լեռ՝ ոչ են հակեալք առնել օգնութիւն ինչ
այլ նաև փառաւորութիւն սոյնոյ քաղաքի՝ զոր ունէք ի նորոգ կառուցման
իւրեանց, զարհուրեցոյց զնոսա, և Յայնքս այսոքիկ՝ առաւել քան զայլ ամ
բոխս, պակասցեալք են ի մէնջ. եթէ մի՞ դու ցէ իցեմք ի դիտումն յարձակ
կել զազատութիւն իւրեանց։ Ասանորոյ և խորհին լեռ՝ զինի ստորադնելոյ
մեր զլեռնային բարբարոսս, տարածեմք զարքունի հաւատարմութիւն մեր յառաւել
հեռաւորս։ Ի մի բան. ամենեքեան ներկայք են մեզ և այնոքիկ՝ որք ոչ առ
նեն ընդ մեզ յայտնի պատերազմի, բաղձան կորանալոյ մերոյ, և նախանձն
ոչ լծողս մեզ զոք բարեկամ։

Օտար վերջաւորութիւն՝ պատասխանեաց Ինդեթօր. կամ լսել երևիլ
առաւել կարող՝ խանգարեա զկարծիսդ քոյ, և մինչ եղեալ ես յարտա
քուստ ննջակայ երկիւղի և նախանձու դրացեաց քոց՝ մաշես ի ինքեանս
բռնութիւն. զի հարկադրեցեալ ես դիմակալել այսպիսի պատերազմի միոյ՝
Ով ողորմելի և կրկնապատիկ ողորմելի Ռոմինէ. որ նոյն ինքն ձախորդութ
ես ոչ կարացեալ է դատախարակել, եթէ ոչ՝ մանն ինչ ունիս դու գուցէ
պիտոյս երկրորդի միոյ անկման և՝ առ ի ուսանիլ նախատեսանել զչարիս՝
որք սպառնան առաւել մեծամեծ թագաւորաց։ Ցորդ ուրեմն հոգալ ինձ.
և պատճառ միաստամբիդ միոյն, եթէ ոչ քեզ են ուրեմն սոյն քաղաքք յուսաց,
որք ոչ կամին դաշնակցիլ ընդ քեզ։

Վա

Պատասխանեաց Յուդիթ, զխաբէութեամն՝ ինոցուն՝ և քաղաքն Բեթուղիա, (ը) երիք ամաւ առաջ հիմնեալ՝ ի Ջալմանեէ և, ի վերայ սահմանի եզերից յորում հանաժողովեալ բազմաթիւ դունդս իմն երի- տասարդ արանց Ա՝ աքսենիացւոց, (թ) ծնեալոց յայնցանէ կռանանց՝ որք մոռա- հալք եկեն զբացակայ տրս իւրեանց՝ մինչ էին ի պատերազմին Տրոյիացւոց. և յորժամ վերադարձան տքք նոցա՝ կանգնէքն այնոքիկ ոչ զայլ ինչ մտածե- ցին. եթէ ոչ՝ մերժել զմանկունս, և զգալ գյանցանս իւրեանց։ Այնորդ և սոքն երիտասարդաց բազմութիւն՝ ծնեալոց արտաքոյ ամուսնութեան. ոչ ևս ճանաչելով՝ ոչ զհայր՝ և ոչ զմայր, մնան անբասիկարգ ազատութիւն. որոց գոլով գունդ բռնադատեալ՝ ի խաղաղ է օրինաց՝ հանաժողովեցան առ յանդուն՝ համարձակ և ամբարհաճառ զվնասուն Ջալմանեէ, որ զիտաց շահել զերբ տրս նոցա՝ իւրով հնարագիտութիւնէ, և ելին՝ ի վերայ սոյն եզերց՝ ընդ սոյց Ա՝ քսենացի երիտասարդաց։ Ի միւս կողմանէ ի Ջիլօթէեմ, որ ի պաշտ- պան Տրոյիացւոց առացաւ զմեծ փառս, տանելով յինքեան զնեաս Հերքիւ- լէսի. ունէր սա ոչ հեռի սահ բարձրացուցեալ զպարիսպս Փեթիլլայի (ժ) Ենթադիր սակաւ կարօղութիւնէ, բայց առաւել խնամատարութիւն կառավարէ քան զՅունարանէ։ Ա՝ երկոսիցս առակեալ ունելիք սահ՝ նահ զքաղաքն Ա՝ նէա փոխեալ։ (ի) զոր խոհեմն Աքսիօր հիմնեաց ընդ Փիլէցւոց խրոց։

Ա՝ երա՝ րկնեաց Ա՝ նէմէօր. ունէս ուրմն զԱ՝ նէմէօր (լ) սահ՝ ի Հէա փէրիայ, և ոչ գիտացեր զբաւել զնա՝ ի շահաբէտութիւն քոյ. Աէմէօր՝ որ այնքանէցս անգամ առեալ է զքեզ մարանչել ընդդէմ Տրոյիացւոց. և ունէր ընդ քեզ այնքան բարեկամութիւն։ Արդեաւ և գնա՝ պատասխանեաց Յուդիթ, վասն չարահնարութեան սոյնոց ամբոխի. որք ոչ ևն աստնենէն բաղ քարոզք, եթէ ոչ՝ անուամբ միայն։ Հանդիպ այնքան ձարտարք և հմուտք ե- զեն, մինչ զի հաւասարեցին նմա լեռ՝ կռուիւ լինիլ բռնակալ Հէսփերիոյ։ Հաւատարմացուցանեմք գնա՝ ասէ Ա՝ նէմէօր. քանզի ի Թէսալոնիք եառս գնա ի Փիլօ. յառաջքան զգալ նորա ի հիմնել զձեռակոյտ իւր. և նախ քան վեր քննահնուլ զմեծ ձանս պարհորդութեան՝ յորոնել զՅուլիոս Տակատին ոչ է ժուռացեալ նա զհսկայն զոյն, և ոչ գնշանս խանդաղատութե իւրոյ՝ զոր եառ որդւոյ նորա Ի՝ ուլիանքէ։ Արդ գլխաւոր հարկաւորութիւնն է մեզ ասլքէ նել նախ զերկիւղութիւնն նորա. քանզի սոյն պատերազմ բորբոքեալ եղև ի սահմանաց տոհմոյ ի քէն, առ համայն զրացիս քոյ. որոց աներևութ ա նալն ունայն առնէր քոյ՝ կարելի շինուցանել նահ զսոյն պատերազմ. վե բակինեմ ուրմն ինորոյ Թոզ լինէ հոգալ զսոսա ի սոյն բանէ՝ խոն- դաւատեալ Յուդիթ՝ ընդդէմ հեաց Ա՝ նէմէօր. և ոչ կարէր խօսել ի վախ- ձանի արտաբերելոց հոգւոյ զբանս զայսոսիկ. թող իմաստուն ծերունի առա- քեցեալ յնծց, առ ի ապաքինել զնա՝ սխալանս իմ։ Խոստովանիմ առու-

գիր

(ը) Ջալմանեէ, տեղի Ասկենազի, ի գետեզերին Ա՝ տաբէնոյ, ոչորմ Ա՝ լէքսանդրոսեան տեղւոյ Օքսիանեայն. ի վիրոյ երեսից ծիջոցին, ի ծերունիէ Ա՝ պօլլոնիոյ։

(թ) Ա՝ քսենացւոց, գտեալ ինչ Փէլեզգեացւոց. ոչորմ Յունարնէցւոց, ի Ա՝ ռաց։

(ժ) Փէրիլլա. ոչորմ Փէրիլլաեան, ի Յունարնէցւոց։

(ի) Ա՝ քսենացիոց. տեղւոյ ինչ ի ծովեզերեայն Յունարնէցւոց։

(լ) Ա՝ նէմէօր. ոչորմ Ա՝ նէլոցին, ի Ա՝ ռաց. նոյն՝ հաւանիմ հաւանիլ ևան էութեան իսկ՝ և ճարտարախօսութեան, ևս ևան էրկիւղածութեան. ոչ ասէ ինձ ամա՝ ամա երբեք տալցէ։

զիւր ցանուցս լինէ ընդդէմ այնց ամենից՝ որք համարձակիցին խօսիլ ընդէմ այսպէս ազատաբար երբև զբեղ։ Խոստովանիմ, զի ոչ ոք, եթէ ոչ՝ դուն միայն կարես հարկաւորել զիս որոնել զհաշտութիւն. քանզի յառաջադրեալ էի կամ կորնչիլ, կամ յաղթել համայն թշնամեաց իմոց։ Այլ երանելի են հաճառասէր խնամառնական խորհրդոց քոց, քան մանաւանդ եթէ իմոց ախտակրութեանց։ Ոչ երբեմնիկ ծնեալմանք, ոչ կարես բնաւ մոլորիլ դուն զիս, բաստորում ունիս այսպիսի առաջնորդ մի։ Ոչ Աննեթօր դու ես տէր՝ Խոսկնէի. և՛ քեզ են համայն խնամառութիւնք ածից. և նոյն ինքն Աբենէրիմ և՝ ոչ կարէ տալ առաւել վերկուէիս խրատս քան զայս. երթ խոստացիր. կատարեա. և տուր ջնմ որ ինչ իմ է. Խոսկնէ ընդունի զայն ամ՝ զորս պատկան համարիս։

Այնչ խօսակիցքն այսպէս՝ լռեցաք երեք յանկարծակի ամբոխեալք շատաչելիւնք կառաց. խրխնջիւնք ձիոց. երկիւղալի ձայնք մարդկանց և հնչմունք փողոց, որք լցուցանէին զօդն պատերազմական եղանակաւ։ Զգաստացեալ Աբենէթարիքն. ահաւասիկ թշնամիքն՝ որք մեծ իմն շրջառեալ ձանապարհաւ՝ առ՝ ի վաղորիլ զվիշաս՝ պահպանեալ կրձիկ՝ գան՝ ի պաշարել զԱլէնէթ. Ո՛ւ այն որոյ և ահա ձերք և կանայք հրապարակաւ երևէին ահա բեկեալք. երանի մեզ ասէին. զի՞նչ պարտ էր Թողոլ մեզ զսիրելի հայրենին մեր՝ զարգասաւորն կրկես. Հետևելով ապերջանիկ Թագաւորին մերոյ՝ անդրանցանելով զայնքան ծովս՝ առ՝ ի հիմնել քաղաք մի, որ ահա դառնայ ըստ է յաչխուն, ոչ Տրոյիայ։ Յետանէին՝ ի վերոյ նորամբարձ պարսպաց՝ ի մէջ լայնատարած դաշտին՝ վիպատակեալ ընդդէմ արձակեան. զկնոս և զղբահս, զաժդոս և զվահանս թշնամեաց, և խոտորէին աչք նոցա. Տիսանէին նմանապէս՝ ի խառն՝ ամբարձեալ և զինեալս, որ ծածկէին զերկիրս երբև զառատաղոյս հասկս, պատրաստեալ յՀննոյէ, ՝ի դաշտն Իւրում՝ ի Ախսիւոյ՝ ի կիզողական ջերմուեցէ ամարայնոյ, առ՝ ի չարձատրել զչիակս, վասն հասմոյն աշխատանաց Իւրեանց։ Եւ ահա տեսանէին զկառս զինեալ հատուածս ձիոց. և նմանապէս զիւրաքանչիւր ամբոխս՝ եկեալ՝ ի պատերազմ։

Աննեթօր երեալ՝ ի վերոյ բարձր բրգան միոյ՝ առ՝ ի առաւել ևս քաջայայտ ձանաչել զնոս. որոյ և Խոսկնէ ընդ Ոնէլամաքի հետևեցան զկնի։ Հպարիւ ձեռ եղ՝ ի վեր անդր՝ հետս եկեալ՝ ի կողմանէ միոյ զՅիլօթէմէթ, և՝ ի միւս կողմանէ զԱխսէթօր ընդ Խոսկնէամէթ որդւոյ Իւրոյ. զի դիւրին էր ձանաչել զԱխսէթօր, վասն յարդելի և փառաւոր ձերուեցէ նորա։ Դուռ ուրեմն՝ ազգակից Աննեթօր, հաճառասիրն ոմն Խոսկնէ. եթէ՝ Յիլօթէմէթ և Ախսէթօր հաձնալք լինէին միայն ոչ օգնելոյ քեզ. ահաւանիկ նոքա որք առաւալք են զինս ընդդէմ քոյ. և եթէ ոչ խաբեմ զիս՝ միւս խումբ զինուոր քոյ որք դան այնպիսի բարձոք իմն կորզաւ և հանդարտ քայլիւք, են դորք Աչեդեմօնացւոց, հրամայեցեալք՝ ի Ֆարանեմէ է։ Ուրեմն տես ամենեքին են ընդդէմ քոյ, և ոչ ոք է դրացի մի՝ ի կոչմունս յայսոսիկ. որ թարց կա մոյ քոյ՝ չնչին հղեալք թշնամիք քոյ.

Այսչափ զբանս զայսոսիկ՝ ես Աննեթօր՝ ի բարձրուէ այնմիկ բրգան, և ընդ ամենայն ժողովուրդն քաղաքին, ՝ի կողմն՝ յորում թշնամիք ընդառաջեալք էին՝ և հան բանալ զդուռն։ Խոսկնէ առաչեալ ընդ վերոյիշեալն իշխանութիւնն Նարա՝ ոչ հանդարձակիւք զոնէ հարցանել թէ զինչ կամի նշանակել։ Այս Աննեթօր նշանս ձեռամբ՝ թէ ոչ ոք խորհիցի հետևել ինքն

ման, և դնաց ընդդէմ Թշնամեաց։ Օ արմացան ամենեքին ՚ի տեսանել
Թէ այր մի՝ միայնակ ներկայանայ ընդ նոսա։ Եցոյց նոցա ՚ի հեռուստանէ
ոսո մի ձիով եկեալ ՚ի նշան խաղաղութեան։ Եւ յորժամ մերձեցաւ ՚ի տե-
ղի ինչ՝ յորմէ կարէր լսելի առնել զբան իւր, բնդրեաց ՚ի նոսունց հաս-
ժողովել ՚ի մի՝ բազում զինեալս զօրաց։ Եւ փութով հաւաքեալ յառա-
ջադէմք գումարեցան, ընդ որոց խօսեցաւ այսպէս։

Ո՞վ արք առաւտասիրտք գումարեալք յայդքան ազգաց, որք իբրև ըզ
ծաղիկս բաղմօրին ՚ի փարթամ երկիրն Հնդկաց. զիաւժ ես, զի
դուք ոչ էք եկեալք աստ, եթէ ոչ՝ վասն օգտի հասարակաց ազատութե-
դովեմ զձանացողութիւն ձեր։ Ասացէ համբերիցէք, զի մատուցից ձեզ զմի-
ջոց մի դիւրին, առ ՚ի պահպանել զազատութիւնն և զպատիւ հաւասն ամ-
խից ձերոց, եթարց հեղոյց զարիւն մարդոյ։

Ո՞վ Նէսթօր. խոհեմ Նէսթօր. որ երկիս ՚ի մէջ սպնոյ խմբի, գի-
տակ իսկ ես եթէ ոչքան թշուառելի է պատերազմն, նաև ինքեանց՝ որք
յիկ՝ որք յարուցանեն իրաւամբ ենթէ պաշտպանութեան ածց։ Պատերազմն է
մեծն ՚ի չարեաց՝ և ՚ի պատժոցն ածց, ՚ի տանջելն զմարդիկս։ Գիտեմ, զի
ոչ ես մուսացեալ քնաւ զայս՝ զորս Յոյնք կրեցին ՚ի տասն ամս, ընդդէմ
թշուառ պատերազմին Տրոյեացւոց։ Ո՞ն, ոչխի հերձուած ՚ի մէջ դլխա
պետաց. ոչխի անկարգութեք բազդի. ոչխի կոտորուածք Յունաց՝ ՚ի
ձեռն Հեկտորի. ոչխի թշուառութիք ՚ի մէջ հասնցն առաւել կարօղ
քաղաքաց՝ պատճառաւ պատերազմի. յաղագս յոլով յաւերմանն եղեալ
բաց իւրեանց. որոց ՚ի դառնալն ՚ի պատերազմէ՝ ամենք նաւաբեկք եղեն
՚ի Փրօմոնտորիոնն, այսինքն՝ ՚ի բարձրաւանդակս Կափարիսի. (խ) ամենք
դարձ զողջոյն մնան ՚ի մէջ բազկաց ամուսնոց իւրեանց։ Ո՞վ ազգ ուրեմն
՚ի բարիութեն ձերում յարուցեք զՅոյնս, զնոսա՝ զնոյն հաշակաւոր աւուր,
Ո՞վ ամբոխք Հեսպերիոյ, աղաչեմ ածց, չտալ ձեզ ամենևին այնպիսի յաղ
թանակութիւն ի թշուառ։ Գիրաւիս, զի Տրոյեա գտանէր ՚ի մէջ մնասց.
բայց վասն Յունաց՝ յայժ բարբառ լինէր, եթէ ունկնդիր նա տակաւին զայ
շողշողմունս փառաց իւրոց. և հեղգացեալն Փարիսէ՝ տակաւին վայելիցէր
խաղաղութիք զանազգ սէր իւր՝ ընդ Հելենէ։ Ո՞վ Փիլօթետէ, դու՝ որ
երկար ժամանակ ապերջանկաբար Թողեալ եղեր ՚ի կղզին Լեմնոսի (Լիմ
եաց.) ո՞չ երկնչիս քնաւ գտանելոյ համանման հնարդութիւն ի, ՚ի մէջ միոց
նոյնատարազ պատերազմի։ Վիտեմ ես եթէ ամբոխն Աքաեացւոց՝ ոչբան
ազմուկք զգացին պատճառաւ երկար հեռացմանդ Թուլաբերաց՝ զլխատե-
ցաց՝ և զինուորաց իւրեանց, որք գնացին ՚ի պատերազմն Տրոյեայս։ Ո՞վ
Յոյնք՝ որք անցեալք էք աստ ՚ի Հեսպերիա. յայտ խոկ է, զի ոչ տեղեակ
խեցայք դուք, եթէ ոչ՝ վասն դժոդակ ձախորդութեանն մերոց, որ հեռեալ
եղև ձեզ ՚ի պատերազմին Տրոյեայս։

Օ՛ինն խօսելոյ այսպէս՝ յառաջեաց Ա՞նթենօր դէպ առ Փիլիպացիս, և
Նէսթօր՝ որ ձախակէտ գնաց, եկ ընդ առաջ, աղջունել զմիաբան։ Ո՞վ Ա՞նթ
նօր՝ ասէ, բազմաժ ուրախութիք իմով տեսանել զքեզ։ Ա՞յնք բազումք են

յորս

(խ) Ռաքարէ. Գլուխ ապահովական հողմոյն հնդկաց Նեպտունեայ, այսինքն՝ Հյուսի-
սոյ, որ այժմ կոչի Գլուխ պատրիկ ոսկեաց։

յորս տեսի զքեզ յաւէտ ընտրեալ Հոյակապ ի Փօչիսէ, (ճ) ոչ ունիմք յայտնութիւն եթէ ոչ՝ զամն հնգետասան. և նախատեսանիմք եթէ՝ լինելոց ես դու սպասք խնամատուն, ոյր և լեալ իսկ ես զկնի: Այլ ոմպիսի պատահմանէ այժմ դուս Էիս յայսմիկ տեղի: Ոչ ք՛ն ուրեմն միջոց՝ որով կարիս հզօրանալ զայս պատերազմ: Ուսումնիկ առիւծաց զմեզ խաղալ՝ ի մէրոյ իւր, իսկ մեք ոչ խնդրեմք զայլ լինել, եթէ ոչ՝ խաղալոլեցի. և իւրաքանչիւր ոք՝ ի միմեանց ունիմք զմեծ նզովս հաշտութեան: Այլ ոչ ևս կարելի գտանել հաշտասիրել՝ ընդմէջ մեր առաւել նա զմեզ խոստմունս իւր, զի առաւել մերձակայ դրացիս իւր՝ հաշտութեամբ ոչ լինին ընդ նմա հաշտութիւն, այլ միայն օրամէջ նմա առ՝ ի ցրուիլ զիսպակիցութեան մեր, որ ի միմեանս ապստամբութեան մեզ առնեցուցանէ: Քանզի երկայն նա հանգոյն ամբոխից զդիտութեան ամբարհատաճութեանէ իւրոյ՝ ի գնել զնա ի գերութիւն, և ոչ՝ եթող մեզ զայլ լինել միջոցս ի պատրաստել զպատուհասութեան մեր, եթէ ոչ՝ ջանալ առ ի կործանել զնոսա ի գաւառութեան իւր: Այժմ վասն վատթար անհաւատարմութեան իւրոյ՝ ժողովեցաք ի միասին, կամ կռուատանել զնա, և կամ ընդունել ի նմանէ ջուծ ծառայութեան: Ընդ՝ եթէ զու կարես գտանել զկերպ ինչ, ի կարատցուք հաւատալ նմա. և հաւատալ զբարեդոյն հաշտութեանն մեր, բայց ամբոխագոս զու առնանես աստ, յօժարութեամբ՝ ի բաց արկանեն զզէնս, և խոստովան լինիմ ուրախութեամբ. Եթէ զերազանգեալ ես՝ ի միջոց խնամատութեան:

Պատասխանեաց Արենեօք. ոմ խնամատուց Ալեմօր, զիտաս զու, զի Յաւլիս հաւատացեալ է ինձ զգզգին իւր Փօչիսէ. երիտասարդս ապա՝ ան հանդուրժ՝ ի յայտանութեան նախասամանութեան հօր իւրոյ, էանդ՝ ի Փիլը, յերջևանել՝ ի տուն քոյ. ուր ընկալաք դնա հանգոյն նշանաւ՝ որ կարէ ակնկալ եալ լինել՝ ի միոյ հաւատարիմ բարեկամէ հօր իւրոյ. միով դի՝ եւտուր խոզ զօրգինն քոյ առ ալեղորդել և ընկերակցել նմա: Այլաւ յետ այնորիկ զբերան Ձանասպարհորդութեան՝ ի վերայ ծովու. Հռոս զԱխիլեայ՝ զՊիլատոս՝ ընդ հղգին Աիպրոս, և զայն՝ որ Արեւատացոց: Ի վախճանի հոդմանէ՝ կամ մեռանել եթէ ածք՝ սկիզն զնա՝ ի հոդմանն այսոսիկ. բառորում կամէք նա զերազատնալ Յիմաք: Ուրեմն եթող կարծեաց ժամանեցաք մեր առ յաքեմարապետ, առ՝ ի վաստրել՝ ի ձէնջ սարսռելի և անգութ պատերազմն մի: Օ՛ի այս ոչ ևս է Խոսմէնի, այլ օգոլ խնամատնդն Յաւլիսի, և ես, ոյք պատասխանեմք ձեզ վասն ամ իրաց ոյք լինին խոստացեալք:

Արենեօք խոսեր այսպէս ընդ Ալեմօրի՝ ի միջ համագումարեալ զօրականաց, Խոսմէնի և Փօչիսէի ընդ հանգոյն զինաւորեալ Արեւատացոց հոյ զօրականաց, Խոսմէնի և Փօչիսէի ընդ հանգոյն զինաւորեալ Արեւատացոց հոյ հոյ՝ ի բարձրութիւն պաքսակաց Ալեմօրի, և սպասէին զպատրաստիլ՝ ի նշանակել, եթէ ոմպ ընկալաք զնոսա զանք Արենեօրի. և բազմացան՝ ի լսել զնոսա զնոսա զրուցաբանութիւն երկուց խոհեմագոյն ծերունեաց. Ալեմօր միշտ հաւատացեալ էր յամենից դալ առաւել փորձառու, և առաքել զովելի՝ ի հանգոյն Թագաւորացն Յունաց. Օ՛ի նախ էր միայնակ մինչ տակ էր պարարուն Տրոյեցոյս. որ բաբեխառնէր զգոյեցանել բարկութիւնս Ալեքսիոսի. և զհպարտութիւնս Արենեօրի. (կ) զխստութիւնս Ալամաննոյ

(5)

(ճ) Փօչիսէ. էր տղայ ինչ Յարտասիոյ՝ ի յոյնս, ընդ հայացեալ տան ինչ Ալեքսիոսի, և ամ Արտասիոյ, ասէ Անտաննիոս, ասէ Ալամաննոս. այժմ ընդ պետութեամբ նուաքոյն, ի տասին Արտասիոյ

(կ) Ալամաննոս. Նահապետ Սելճուկեան. որ եղեալ ընդ ընտրեալ զօրացն յաղթոյ՝ ի պատերազմի Տրոյեցոյս.

(ՀՀ) և զյանդուգն վատահութիւն Տիմոթէի ։ Պատճ զի քաղցր հաճատացուցմունք բանիցդ՝ իբրև զառուս մեղրոյ՝ քաղիցին ՚ի շրթանէդ նորա, և հաստատ ձայն իբր՝ միայն առնէր ունկն դնել ընդ քեզանէ հաւատոյն հակասից ։ Այնք զի երբ՝ Ինձ թոյլ բանայր զբերան իւր՝ նազքա ամենեքին լռէին, և ոչ այլ ոք էր, եթէ ոչ նա՝ որ կարէր հանդարտեցուցանել ՚ի բանակին՝ զդաշտանահան ցասմանէն անհամաձայնութիւն ։ Շնորհէ ինձ ոմեքեան զգալ զվշտացուրութիւն ցրտացեալ ծերութեան. բայց տակաւին բանք իւր էին լի զօրութեամբ, և քաջզրուեալք ։ Պատմէր նա զինչս անցեալս՝ առ ՚ի ջնաւորութիւնէ դերեզմանարդս վերջաւորութիւնէ իւրով. բայց պատմէր նա լի ընդօրօք եղեալ ինչէր դոյն ինչ խլամնաբար։

Ի բաղդ Ցունաց՝ հիանալի ծերունիս այս թաղիւք եղէ՝ կորուսեալ առնէ զընտիք դովասանութիւն և զվեհամտութիւն իւր, համաքաղդառութիւնէ Այնմօրիկ, զի ծերութիւնն սորա երկնի իւր սխալացեալ և անկեալ առ ընդերք ծերութեան Այնմօրիկ, որպ երևի իւր եղեալ ամբ իւր յարդեալք էին զգօրութիւն և զառաջնորդութիւն բարեխառնեալ կազմածոյ նորա։

Վասն զի բանք Այնմօրի ոչքան և իցէին յամբաւարժք և պարզք, սակայն առնէին զոմարթութիւն և տիրողութիւնն ինձ, որ սկսանէր պակասել ինձմէն ։ ես՝ զորս ասէր, էին կարճք՝ հատուկ՝ և զօրեղք, և բնաւ ոչ վերթակրկնէր, և ոչ պատմէր ինչ ամենևին, եթէ ոչ զայն՝ որ հարկաւորն էր, և պէտանի ՚ի վճռել։ Երբ եթէ պարտաւորիւր ասել բաղձից անդամ՝՝ զմէ և զնոյն իր, էր առ ՚ի տպաւորել ՚ի միտս ունկնդրողաց, և կամ՝՝ ՚ի հաւաստեցուցանել. ասէր զնոսա նոր իմն կերպիւ, և կամ՝ ազդու իմն համառմանութեամբ։ Ունէր նմանապէս՝ ոչ դիտեմ, ծրպիսի հաճոյական և հրաշալի մի կերպ իմն, յորժամ կամէր առեներաբանել ՚ի պիտոյս ոյլոց, և կամ առ ՚ի ծաւալեցանել զառարկայս ինչ առաքինութեանն և շնորհաց ։

Երկոքեան յարդելի ծերունիքս՝ երկեն այնքան հաճելի առեարան իմն քաղաք համագումարեալ ամբոխից, մինչ զի հասցին դաշնակցեալ թշնամիքն Պալէնթի՝ երկանէն զմիմեամբ, առ ՚ի սեասանել զնոսա առաւել ՚ի մօտոյ. և ջանային էսել զիմաստնական բանս նոցին ։ Այնպէս և Լաոմէնէ, և իւրքն ամենեքին բռնադատէին զինքնեանս՝ լուրջ հայեցմամբ, և անթարթի նկատմամբ իւրեանց, անշուշտ իմանալ եթէ զի՞նչ նշանակէին, և զի՞նչ նշանացուցանէին շարժմունք, և երևմունք դիմաց նոցա։

(ՀՀ) Այլք, որպէս Օգնիոս Քագիանոսն Լօրբէնէ. ես Քլեոնաբիոյ ՚ի Քասսանդրէ ՚ի ռաճկին Փոլէմէ, զինի ասելոյն Տրօյեցւոց, էայց պատճէնքս կոյսիմոնէ

ՆԻՒԹ

ՄԵՏՄԱՆԵՐՈՐԴԻԴՐՔՈՑ.

Ծնեալոյ պիտոյ վՀՆՆԻՕՔ ՛ի վեր քաշնակոյց. Խոյլոլ գիծոլ ցայ՝ որ անցա նէր ՛ի գիշ նոյա, այլ քանալ զարուան Սալքնիկ. Ի գնացեալ ժամանէ առ ՀՆՆՔՕՔ՝ Նէրկայուիլ էր յանի հասուցանէ ընդունիլ քաշնակոյցն՝ զայլանա խաղաղ ըլլիլ, ու յաւելաբերել էինէր ՛ի ղողմանէ Իսրայէնէ։ Մանկն քահանայն այս առիթ՝ որպէս եսբէիմ, ՛ի Սալքնիկ Իսրայէնէ ընդունի զայն ոճ ու պայմանակալն էր։ Տուեալ էին փոխանակաբար պատանքս հիւանդ. Եւ առնանի ընդհանուր ողջոյնք զոհից՝ ՛ի վեր չաղարին, և՛ ՛ի վեր քանայնին, ու ՛ի վերահասարակելիլ սոյնպէս քաշնակոյնքէ,

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱԿԻ

Գիրս Մէտոնէրուք։

Յաջմիկ վայրի՝ Թէլամաք անհանդուրժ գոլով զանխուլ խուսափե-
եալ ի բազմութենէն՝ որք չըջապատեալ էին զնովբև. և ընթացեալ
՚ի դուռն՝ յորմէ ելանէր Աստղիկ, ետ գնա բանալ իշխանութիւն։ Ասէմ
նէ Թէև հաճոյացը գնա յիւր կողմն՝ զարմացաւ ՚ի տեսանել գնա արշաւել
՚ի բանակ Թշնամեաց, և ժամանել մերձ ՚ի Աստղիկ։ Աստղիկ ճանաչեալ
ընդառաջեց նմա, բայց ծանր էին քայլիւք, և յամր ՚ի գնալ ընկալնու գնա։
Ընդառաջեալ Թէլամաք՝ և՚ի հասանելն վարեալ զպարանոցաւն ընկալաւ
գնա ներ բազկաց իւրոց, Թարց կարելոյ խօսիլ ընդ։ Ո՛վ երջանիկ գոլեաց,
ո՛վ հայր իմ, (ոչ երկնչիմ կոչել զքեզ հայր. ըստորում ձախորդութիւնք ոչ
վերապահանելոյ զձշմարիտ հայրն իմ, և բարերարութիւնք՝ զորս ցուցեր ինձ,
ասն երաւնս զպատիկ խանդաղատ անուանն միով հաւարձակութեան։) Հայր
իմ, սիրելի հայր իմ. վերատես զքեզ. ո՜հ, երէն կարէիցէ այսպէս վերա-
տեսանել զՅուլիս։ երէն լցեր այլ իմն իր՝ որ կարէցեր միխիթարել զիս այս
պիսի դառն յանձատմանէ, լինէր այս միայնակ դառանել ՚ի քեզ այլ իմն հայր,
որպէս զնոյն ինքն Յուլիս։

Աստղիկ ՚ի ոչն բանից՝ ոչ կարաց արդելուլ զարտասուս իւր. և տես-
անելով զայն՝ որք հեղեալք լինէին հետևալ իմն շնորհիւ ՚ի վերայ այտից
Թէլամաքի, խարեալ եղև գաղանի իմն ուրախութեամբ։ Իսկ գիւղացուհիքն՝
քաղցրութեամբ՝ և ազնիւ վատահութեամբ այսմիկ անծանօթ երիտասարդի՝ որ ըն-
դէջ էանց Թարց իմիք պաշտպանութեան՝ ՚ի միջ այնքան զօրաց Թշնամեաց՝
ապշեցեալ զհանգոյն դաշնակիցս. որք և ասէին ո՞չ է սա որդի այսմիկ ծերուն
ւոյ, որ եկն խօսել ընդ Աստղիկ. այս առանց կարծեաց մի և նոյն իմաս-
տութեամբ էր երկուսին՝ զանազանեալ միայն հասակաւք, որոց միոյն ՚ի նոցանէն էր
՚ի ծաղկիլն, և միւսն բերէ աստուածութեամբ զհասուն պատուս։

Աստղիկ ունելով զառաջս՝ հաճութեամբ՝ ՚ի տեսանել զանդաղաստութիւն
Աստղիկայ՝ որով ընկալաւ զԹէլամաք. արդիւնաբերեալ ՚ի ոյն երջանիկ
դիպուածոյ՝ ասէ ցնա. ահաւասիկ որդին Յուլիսի յաւէտ սիրելւոյն բոլոր
Յունաց, որ և նմանանայս ահա և քեզ այսքան սիրելի. ո՞վ իմնասուն Աստ-
ղիկ, զաս ասա՛ քեզ ահա ունի պատանդ, և երբև գրաւ մի յոյժ պատուական
առնուլ կարես դու ասել հաճատարմութեամբ խոստմանց Յուլիսի։ Արդ զա
տեսջիր զի ոչ կամիմ զայն կորուսա՝ որ հօրն, պատահիցէ նաև որդւոյն, և
կամ Թէ՝ անբաղդն Փիղոկտիտ կարիցէ յանդիմանել զԱստղիկ. Թէ զոհ-
եալ ունի զերկուքեան իւր՝ վասն ամբարհաճութեան նորոյ արքային Սայիղեի։

Ընդ

Քանզ այսու պատմեցիք՝ որ ինքնին եկն՝ ի մատուցանել զինքն, զոր և Աստ
ծերօղք խաղաղութեան՝ առաքեցին առ ձեզ, սկսանիմ ոմն ամբոխք դուման
եալք յանդգնան ազգաց, առնել աստէղ առաջարկութիւն իմն՝ ի հատուցանել
զձեզ առ՝ ի միշտ խաղաղութիւն ու կացուն։

Ի սոյն անուն խաղաղութեան՝ լսելի եղև չնաշխարհ պղտուկ իմն դաս առ
դաս՝ յիմ կողմանց. և համայն զանազան ազինքն ազնաբիկ դուշային՝ ի բաղ
ձութեան, հաւատալով կորուսանել զժամանակն՝ յորում մինչ անկն էր պա
տերազմիլ. կարծելով թէ՝ առքս ոչ առնեն զայս ամ խօսակցութեան. եթէ
ոչ՝ թուլացուցանել զյաւուրս նոցա. և կամ՝ փախուցանել զաւար իւրեանց,
Ապա Անտիոքացիք՝ Անտուրիացիք առնջեին անհանդուրժարար, խոկալով
թէ՝ Իսամինէ յուսացը մի սանգամ ևս խաբել զնոսա։ Ելան բազմիցս զի
ամդբեին նոքա հատանել զբանս Աննեթօրի. երկնչելով թէ՝ գուցէ ի մտաց
նակաւ բանք նորա գաղջացուցին զերաշխակից իւրեանց. և ակամբ երկուց
ել՝ ի Յունաց՝ որք էին անդ՝ ի ժողովն Տեսեալ Աննեթօրի թէ՝ ամաւորեց
ամել սոյն երկեցուն. առ՝ ի սրկանել հերձուածս՝ ի միտս բոլոր ամբոխին։

Խոստովանիմ ասէ՝ վասն Անտուրիացւոց, ուսնել իրաւունս գանկա
տելոյ և խնդրելոյ զազգքինութիւն ինչ, վասն չարեացն զոր կրեցին։ Ոտից
ոչ են իրաւունք առնելի, զի Յոյնք՝ որք են ծերակոյաք քաղուք կանոն
աւորեալք՝ ի սոյն կողմունս, ինչն երկեցուք և նախանձառք առ հնադոյն առ
քեալս երկրին. այլ ներհակաբար՝ այսոքիկ Յոյնք լինիլ համանձայնք՝ ի միջի
իւրեանց, և առնել զինքեանս պատուիլ յայլոց. Զարու է նոսա՝ զի լեցին մի
ջոցն բարեկարգ. և ոչ մտածել առնելին յափշտակել զերկիր զրացեաց քոր
ևանց. Գիտեմ՝ ես, զի Իսամինէ ունէաց ապերջանկութիւն, ի տալ ձեզ սոյն
աստուեր. Այլ դիւրին է հաւատալ ձեզ. կամ վտարել զերկիրացուն ձեր.
զի ահա Թէլամաք և ես. տալք զձեզ պատանդ, պատասխանելով
ձեզ զհաւատարմութէ Իսամինէի. Ասեմք մեք՝ ի ձեռս ձեր, մինչ ց այն՝ որ
ձեզ խոստացեալ համայն երբ՝ հաւատարմութիւն լիցին լրացեալք Գիտեմ,
ըմբ Անտուրինքը, այն որ զձեզ զոյքացուցանէ, է այս. զի զինուորք Արբ
ատացւոց կալան զանցս լերանց ձերոց՝ դնելով զինքեանս՝ ի կոչէ մինուճ, զի
կարեցեն յարձակել և մատնել՝ ի ձեռս ձեր, քանիցս անգամ և հաճիցի նոցա
յերկիրս՝ յորս դուք մեկուսացեալք էք. Թողուով նոցա զհարթ երկիրս՝ որ
առ ափն ծովու, Աջմնայն կերդք՝ զոր Արեւտացիք ամբացուցին բարձր աշ
տարակօք, և լի զինուորօքեալ արամբք, են ձշմարիտ ենթակայք պատերազմի
Պատասխանեցէք ինձ ուրեմն, զո՞ն ևս այլ ինչ երբ՝ ի մէջ ձեր՝ և նոցա։

Յայնժամ գլխաւորեան Անտուրիացւոց՝ յառաջ մատուցեալ խոսք
ցամ այսպէս. ամենևին ոչ ունիմք դրդռեալ մեր զայս պատերազմին. վկայք
են մեզ Աստ. զի ոչ մերժելոցաք զիւաղաղութիւն, եթէ ոչ՝ յորժամ հաշտուի
փախեաւ՝ ի մէնջ Թարց յուսոյ վերստանալոյ զնա, վասն վերոյիչ ամբոխ
հաճանութեանն Արեւտացւոց, և վասն անկարելութեան՝ ուր երկին զմեզ նոքա
հաճատալ այսու հետև երդմանց նոցա։ Մեզ անդադար են, որք ածին զմեզ
ակամայ յաստիճանի սարսափելի իմն հարկաւորութեան, առ՝ ի կալնուլ զյոյս
ապահով յառաջադրութեան ընդդէմ իւրեանց. զի ոչ ևս կարացաք այլով կերպ
պիտի որոնել զապահովութիւնն մեր. եթէ ոչ՝ կորուսանելն նորին։ Վասնզի ցոր
քան պահպանեն նոքա զնայն կերդս՝ երկնչելիք մեզ, թէ նոքա կամիցին
յափշտակել զերկիրն մեր՝ խորհին գնել զմեզ՝ ի ծառայութիւն. Ո՛ի եթէ
ձշմարիտ էցեր թէ նոքա ոչ խորհէին, եթէ ոչ՝ կեալ՝ ի խաղաղութեան ընդ

Ընտիր և Փիլոմեթէթ՝ որք էք ի յունական սերընդոց, բայց յոյսովիկ
դիմել

դիպուածոյ բացորոշեալ էք զձեզ ընդդէմ Յուդայեցւոց, զգալ եղանակաւ ոչ կարէք լինել երկբայք, ի լինել առաւել օգտակարք ի շահաւէտութիւն ձեր. զի այն՝ որ շարժէ զձեզ, է օգտաւէտութիւն Հաստատութեան, ուրախալի զաղաւութեան և ազատութեան Հոգւոյն Սրբոյ։ Զոր ինքնին լերուք ուրեմն պաշտպանք՝ և պահպանիչք անցելոյն այնոցիկ, որք են զգուշաւոր պատերազմիս։ Քանզի ոչ ունիք դուք սակաւ օգտաւէտութիւն յարութեանն, զի հին ամբոխք Հոգւոյն՝ մի կործանեսցեն զ Յաչխեն, որ է նոր տէրութիւն մի Յաւետաց, համանման այնց՝ զորս դուք ունիք հիմնեալք, մինչ կամիք ազդեցուցանել զի Յուդայեցիքն մի յարիշտակեսցէ զերկիրն զոյացեալ իւրեանց։ Զգուշացարուք ուրեմն համակիրութիւն ինն՝ ի միջ միոյն և միւսոյն՝ և մոխանակ բերելոյ հուր և սուր ի տուն ամբոխի միոյ՝ զոր պատրաստեալ էք սիրել, ընկալարուք զնիստս՝ ի լինել դատաւորս և միջնորդս նոցա։ Ասացից կարէք ասել ինձ, թէ զպայմանս՝ զորս աքաքեցեալսն ցուցանեմ, կարծս հաւատալ թէ Յուդայեցիք կատարելոցն բարւոք հաւատարմութիւն. այո՝ ի պատրաստ եմ հաւատալ։ Բայց վասն հաւատոյ՝ փոխադարձաբար պատանդք, որպէս ասացի ձեզ. մինչև նոյն կերպ և բարւոք լեցին եղեալք ի ձեռս ձեր։ Որպէս յորժամ ապահովութիւն Հաստիպէտն և ապահովութիւն Յաչխենի՝ և Յուդայեցիք, լեցին ի ձեզ յանձնեցեալք, լինիք հաւատարիմ. կամ այնուհետև յորոց իրաց կարէք այլ ևս երկբայել. զուցէ ի ձէնջ ինքեանց։

Ընդ որում եթէ դուք ոչ իշխէք հաւատարմանալ Յուդայեցւոյն, Յուդայեցին ոչ ևս հաւատայ ի խաբել, և կամի հաւատարմանալ ձեզ։ Կամ սուտ կամի հաւատալ ձեզ զհանգստութիւն՝ զիւանս և զաղաւութիւն բոլոր ամբոխին իւրոյ, և իւրոց ինքեանց։ Արդեաւք եթէ չշմարիտ է՝ թէ դուք ոչ խնդրէք, եթէ ոչ՝ բարի հաշտութիւն մի, ահաւասիկ մատուցանէ ձեզ. և մերժէ զնոմ բաղաղացս՝ բացատրելոյ զնա։ Ընդդէմ մի և ևս ասեմ, մի երևակիրպիցէք թէ՝ երկիւղն ստիպէ նմա առնել ձեզ զայն խոստմունս, ոչ, այլ խմաստութիւն և իրաւունք են՝ որք հարկադրեալ զդաւճէն զնա հարկիլ ի սուտ թողլոյ աշխատանաց, առնելով միայն վասն առաքինութեան. որ թէեւ դուք վարկիցէք վասն ակատութեան։ Շշմարիտ է, զի սկզբանն սխալեցաւ նա, բայց ջնաւաբերն այժմ ի ձեռնասէրն խոստմամբ իւրով զորս նախատեսկոյց ձեզ։ Քանզի ակատութիւն՝ ոչնցանութիւն և գոհհիկ յիմարութիւն լինէ ի մարդուկ շահաւէտութեան իւրոյ, յուսալ ունիք կարել ծածկել զխոստումն իւր, ջնջալով պաշտպանել զնա հպարտութեամբ և իշխանութեամբ։ Այլ մի՝ որ խոստմանն զխոստանս իւր թշնամեաց իւրոյ, և խոստանայ ապաքինել. զուցա՝ նէ նուիրիմք՝ ոչ լինել յանդուգն. խակ թշնամին յորժամ ոչ կամիցէ առնել հաշտութիւն, պարտ է երկնչիլ բազմութեամբ յոյսպիսի հաստատուն և յիմաստնական յառաջադրութեանէ։ Օ՜ դիպաշրջութիւն ուրեմն չէ ազատ ղձիդ, զի կարիցէ նա առնել զձեզ յանցաւորս։ Օ՜ ի յայնժամ հրամանք ինքեանք խակ՝ լինին ձեզ վրէժխնդիրք։ Յուդայեցի՝ որ պարտ էր երկնչիլ՝ ի գտանել զնա ցասուցեալս ընդդէմ ինքեան, գտանէ զարձեալ զնա՝ վասն իւր ընդդէմ ձեզ։ Եւ մարտնչիմք նա՝ և Յ[illegible]ամար ընդ ձեզ, վասն բարեաց պատճառաց. և կռնեմք միացս՝ զհամայն ազգս երկնչեց, և դժոխոց, վասն ուղիղ առաջադրութեանց՝ զորս արարաք։

Յերջերին զբանս գոյսոսիկ՝ ամբարձ զբազուկ իւր՝ առ ի ցուցանել այնքան ամբոխից զոտան ձիերեանս, զոր ունէր ի ձեռին իւրում. ի նշան խաղաղութեան։ Վասնզի որք հայէին ի նա ի մօտոյ հիացեալ ասացին

խոտորեալք յՅոճային բոցոյն, որ փայլէր յաչս նորա։ Եւ երեւիւր վերմակեալ
իշխանութեամբ միով զերազանցեալ քան զայնոսիկ ամենեւին՝ որք տեսանէին
՚ի յայժ առաւել մեծամեծ անձինս, ՚ի մէջ մահկանացուաց։ Խնամառնալուք
քաղցրութիւնք և զօրութիւնք բանից իւրոց՝ յափշտակէին զոքիսս ունկն-
կիրդողաց, նմանեալ այնց մոգական բանից, որք ՚ի խորին լռութեան դի-
շերոյ՝ միով ակնարկութեամբ կասեցուցանեն զընթացս լուսնոյ՝ և աստեղաց,
և հանդարտեցուցանեն զկատաղի ծովս, որք և լռեցուցանեն զմռնչիւնս հող-
մոց, և ալեաց. և արդեւլուն զհոսանս յորձանուտ դեռոց։

Ահնեթօր ՚ի մէջ այսց զայրացեալ ամբոխիւ՝ կայր որպէս Պաքքոս, շրջ
ջապատեալ յընձուց, որք մոռացեալք զգազանութիւն՝ դարձեալք էին յլի-
տանեկցութիւն, ՚ի կարողութեամբ ձայնի նորա, լիզելով զոտս, և ատորագնե-
լով զինքեանս ՚ի զբօսանս նորա։ Եւ ահա երեւ վտութանակի խորին լռու-
թիւն լինի ՚ի մէջ բանակին, և զլխապետք հայելով ընդ միմեանս՝ ոչ կարէ-
ին ընդհմանալ առն միոյ այսպիսւոյ, ոչ և գիտելով թէ ոի՞ւ իցէ։ Ժամայն
զօրքն անշարժ Ծնացեալք՝ անթարթ ունէին արիականք զաչս իւրեանց ՚ի վէր
նորա, և ոչ ոք հաւարձակէր խօսիլ յերկիւղէ, թէ՝ գուցէ ունիցի այլ ինչ
և աւելոյ, և արդելցի ՚ի լսելի լինելոյ։ Եւ թէ և իւրաքանչիւր ոք հաճա-
տացը, ոչ ինչ և կարել շարակցիլ այնց բանից՝ զորս ունէր ասացեալ։
բայց սակաւ թոռնեցեալք էին նոցա բանք նորա, և բաղձալին ամենեքին, զի
այլ և երկար ժամանակ իցէր խօսեցեալ։ Եւ այն ոմ՚՝ զորս ասացեալ էր,
Ծնայր որպէս քանդակեցեալ ՚ի սկզբան նոցա, և ՚ի խօսիլն իւր՝ լինէր սիրելի
ամենեցուն, և հաճատալի։ և իւրաքանչիւր ոք Ծնայր փափագանօք էրբեք
անշարժելի առ ՚ի ժողովել ՚ի միտս՝ մինչ ցփոքր բանս՝ որք երանէին ՚ի
բերանոյ նորա։

Ա՛երջապէս գինի բազում լռութեան՝ լսելի եղեն սակաւ առ սակաւ տա-
րածել մեղմ ինչ շշնջմանց։ որք ոչ և էին նայն շշունչք աղմկելոք՝ որք
բորբոքէին զամբոխն ՚ի բարկութիւն, այլ ներհակաբար էին քաղցր և օգ-
տաւէտք։ և բացայայտիւր ՚ի դէմս նոցա պարզ և բարեխառն լինն քաղցրու-
թիւն։ Ծայրագեալքն մանաւանդ զգային անկանիլ գինուց ՚ի ձեռաց
իւրեանց։ Եւ գազանացեալն Ֆալանթէ՝ ընդ Աչէգմծնացւոց իւրոց՝ հէ
անայր յերգալն մեղմանալ սրտից իւրեանց, և այլք միւսք սկսան հառաչա-
նօք խնդրել զերջանիկն հաշտութիւն, զոր Ահնեթօր ցուցանէր մատամբ։
Ֆիլօթէթէ՝ որ և առաւել դիւրին էր շարժել ՚ի գութ, քան զմիւսսն,
վասն փորձառութեան՝ իւրոյ խակական ձախորդութեանց, ոչ կարաց սան-
ձարկել արտասուաց իւրոց։ Նմանապէս և Նէսթօր՝ ոչ կարելով խօսիլ
՚ի խնդութենէ՝ զոր բանք Ահնեթօրի պատճառեալք էին, փարեցաւ խան-
դաղատաբար. և բոլոր ամբոխն համանգամայն՝ որպէս թէ իցէ ասնշան խա
ղաղութեան, ազաղակ եբարձ ՚ի նմին ժամու ասելով, ոի՞վ իմաստուն ծնրու-
նի՝ եռուր մեզ ՚ի բաց արկանել զդէնս. խաղաղութիւն, խաղաղութիւն։

Նէսթօր բարբոք տեսանելով ոչ և լինել ազատ՝ խօսիլ հեռագաբար՝
շատանայ միայն ասել այսպէս։ Տեսանես ոի՞վ Ահնեթօր, որո՞յ է կարող բան
առն միոյ բաբուց. զի յորժամ խօսքն իմաստութիւնք և առաքինութիւնք՝
հանդարտեցուցանեն զնմ՚ ամբոխեալ կիրս, և արդար ցասուցմունք պատե
բազմի՝ փոխարկին ՚ի բարեկամութիւն՝ և ՚ի խնդիր հաստատ խաղաղութեան։
Ա՛հաւասիկ ընդունիմք զայն ոմ՚ զոր յառաջարկեալ ունիս։ Եւ համայն
միւս գլխապետք՝ իսկոյն ՚ի նմին ժամու տարածեցին զձեռս իւրեանց ՚ի

եղան հաճելութեան։

Ընդ այսմ Հնդիօք դէպ՝ի դուռն Սալինդիա առ՝ի տալ զնա բանալ, և վկուցանել Յոամինէի երանել՝ի քաղաքէն՝ի դուրս, առանց պաշտպանութեան։ Յայսմիկ վայրի ընդդիմեաց Հէսեր զի ի կալանս առնիցի, սիրելի՝ որպէս առաքել Քրիստոսոյն համայն յուսոյ. խնդրեմ՝ ցնծալ, զի լեցին իմաստուն նմանք նմա. բայց առաքել երջանիկ քան զնա, ոչ ունիս զու առակաւին վերադարձեալ ինչ՝ի պատահմանց նորա։ Երեւակերպութիւն հօր քոյ՝ որպ այնքան ունիս հանճարեղութիւն, օգտեաց մեզ՝ի շինուցանել զբարեկութիւն մեր։ Երբ Փաւղոս՝ լեր և դու այնքան զժնդակ և զանգանատարտ, և լեր և որքան և առ՝ն էր տեսեալ զՅուդա, ոչ՝ի բաց եղեալ՝ի լինիլ վշտակիր ձախորդութեան նորա. և արդեաւ իբր։ Երբ այսպէս յաւելցուն ապաշխեցեալ եղև Մակդալենէ՝ի պատմել նոցա զհամայն պատահմունս իւր, մինչև Հնդիօք վերադարձոյն ընդ Յոամինէի, և ընդ հանացեալ Կրնտացւոց, որք հետևէին նմա։

Ի տեսութիւն Յոամինէի՝ բոլոր դաշնակիցք զդոյին վերափոխել զումարութեան իւրեանց. բայց բանք Հնդիօքի շինուցանէին զայս հուր, յառաջ քան զբերելն։ Օ՛ի՛չ դանդաղիմք ուրեմն առ ց՛նոսա, ի կա տարուցանակել զսուրբ դաշնակցութիւն. որպ ձեռք լինին վկայք, և նախաքնամօղք։ Երեղբա առնուն վրէժ ինդրելի, եթէ ոք երբէք յանդգնէ հանդիպակիցի՝ի ջրել։ Երբ համայն ապստամբն չարիք պատերազմի՝ փոխանակ չարաչար հարուածելոց զանմեղ և հաւատարիմ ամբոխս, անկցին՝ի գլուխ երդմնազանցին, և փքացեալ ամբարտաւանին, որ առ ոտն հարկանէ զօրէն պատիկ մեղ խաղաղութեան։ Երդիցի նա գարշելագին և անարգել յանձ՝ և՝ի մարդկանէ, և ոչ բնաւ վայելեսցէ զպատուղ նենգաւոր գործոցն իւրոց։ Երկեսցին Հէլք դժոխային՝ ինեքեան առաքել զարհամարհելի կերպարանաց՝ի պակուցանել զնա ահագնակեաց յուսահատութ։

Ընկալ սատակեցեալ Թարց ակնկալութեան դերեզմանի. և մարմին նորա եղիցի որս՝ և աւար շանց, և գիշատից թռչնոց։ Երբ եղիցի՝ի գժոխս՝ ինեք խորին դէպ տաքուարոսի, և ամենայնս յաբիսոնից, յաւէտ անեղծութեամբ չարչարեալ, քան զԱնդեաթ և զՔրսէոն։ Բայց այն հաշտութիւն եղիցի մանաւանդպատիս առաքել կայուն և հաստատ, իբրև զարձանն Էմմանուէլ. (ա) որ հաստատուն կայ յերկինս։ Երբ այն ամբոխք պահպանիցին զնա, և ձաշակեսցին զպատուղ նորա, յորում յոյսիս Ընտանեացն՝ որք երդնուցուն այսօր. եղիցին յաջակցեալք սիրով և խաղաղութիւն՝ի բերանս յետագայ ազգաց մերոց։ Երբ այն հաստատութիւն հիմնեցեալ՝ի վերայ բարի հաւատարմութեան՝ և քրտանց, եղիցի օրինակ հաստատ հաշտութեանց, որ յապագայս առնէ՝ի բոլոր ազգաց և յապագայ երկրի, որք կամիցին լինել երջանիկ, հաստատելով սիրելութիւն միոյն ընդ միւսոյն, ՝ի խոկալ իւրեանց նմանիլ ամբոխիցն Հէսեփէրից։

Ի սոյն բան՝ Յոամինէ և միւս Թագաւորք երդումն զնացազգութիւն՝ ՝ի նշանակեցին պատմանէ, և առնել եղև յիւրաքանչիւր կողմանց երկոտասանն պատուիրակ։ Երոց միոյն յերկոտասանից՝ հաճեցաւ Յուդա լինել՝ ՝ի կող մանէ Յոամինէի։ Բայց ՝ի դաշնակցացս ոչ եղև հաճելի, զի Հնդիօք և ա

(ա) Ընկալեալ. Բնագրոյ Առաքելագործ, հաստատեալ առաքելաբեղուն, որոյ վասն առաքելութեան տնօրինեցեալ ՝ի վեր, և ամբողջեալ գինչ յերկինս. և ըստ այնմ ևս՝ պարտ գրել ընդ նմանօրեան ըստ ընդ յերկինս։

և էջէր ընդ նոսա. քանզի կամէցաւ, զի լինիցի առ ընտիր Յոսէնէի վա-
հանահաձեցուցանելոյ ի կողմանէ Յոսէնէի՝ խորհրդակցացն իւր յաղագս
յառաջադրեալ պայմանացս իւրոց, մինչև եղիցի լրացեալ հետևումն ամ
խոստացեալ երից։

Օ՛ոհնեալ եղև ՚ի մէջ քաղաքին՝ և ՚ի մէջ բանակին հարիւր երիսուն
սպիտակ իրրև զձիւն. և այնքան և սևին՝ ՚ի նոյն դոյն, որոց եղջիւրք էին
ոսկեզօծեալք և զարդարեալք ծաղիկամբք. Լուեալ լինէր ղղրդիւնն՝ մինչև
ցմերձակայ լերինս ՚ի զարհուրելի բառանջմանէ զոհից, որք անկանէին ննէթ
սրբացուցեալ սրոցն քրմապետաց. Եւ սրբիւնք զոհից ծխեալք լինէին ծա-
ճեալեալ յամ կողմունս լայնատարած դաշտին։ Հոսեալք զեղուին վասն
Խպացիանի (բ) անուշահամ գինիք, ամ առատութեամբ. և Հարիւրսիւք
(գ) քաննէին զիմորոտիս ողջակիզեալս, որք առաւելին զոդդողացին։ Օ՛ոհիւք
ծխէին վառարանք ՚ի վերայ սեղանոց՝ որոց ծուխք չև ակն բռնէին զթաւ ամ-
պըս, և անուշ հոտք նոցա բուրէին ՚ի բոլոր գաշտին։

Օ՛յեռորդք երիվարունց կողմանց՝ հասեալ զիշնամական ակնարկու-
թիւնս իրերաց՝ սկսան խօսակցիլ և պատմել միմեանց դիպուածս իւրեանց
ճաշակելով դյառաջակայ քաղցրութիւն սիրելի խաղաղութեան։ Խազուկք
յայնցանէ՝ որք հետևեալք էին Յոսէնէի, ՚ի պատանէ Տրօփայու, վերադա
նալով զայնս՝ որք ընդ Աչեթօրի, որք մնալանչելք էին վտրան ՚ի մէ
և նոյն պատերազմի, ընդդրկէին զմիմեանս խանդաղատութեամբ, պատմելով
իրերաց փոխադարձաբար զայն ամ՝ որ պատահեալ էր ինքեանց, զնի աճե-
ցածոց հռչակաւոր քաղաքին այնմիկ. որ լեալ էր զարդ համայն ասիոյ. Եւ
գոլով նոցա տարածեալք ՚ի վերայ լեառն խոտոց՝ պահակեալք ՚ի ծաղկանց,
ընկէին զգինի ՚ի միասին. որ բերեալ լինէր նոցա ՚ի քաղաքէն ամենաճա-
շակ առ ՚ինաճախատես՝ երջանիկ աճուր միոյ։

Խօսեցաւ Աչեթօր յանկարծակի և ասէ ՚ի թագաւորէն և զխապիեաք
համախումբք՝ զոռմարեալք ՚ի ներքոյ զանազան անուանց՝ և զանազան գրե-
խապետութեանց, ո՛չ լինիք այսուհետև, եթէ ոչ՝ ամբոխ մի միայն։ Ար-
դարև այսպէս կամին ածքն արդարք սիրոյք մարդկանց՝ զորս ինքեանք կնո
պաճուճեալ արարին, լինել նոցա ՚ի միջանձնական միաբանութեան, և ՚ի կա
տարեալ համաձայնութեան։ Հանդի համայն սեռն մարդկային՝ ո՛չ է, եթէ
ոչ՝ ընտրեալ մի, յորմէ եալ ՚ի վերայ երեսաց ընդհանուր երկրի։ Ա՛ն
ներքին եղբայրք էին, վայ և պատերն սիրել զմիմեանս այնպէս՝ որպէս եթէ
ինքեանք։ Այլ ամբարտաւանից այնոցիկ՝ որք որոնեն անդէմաբար մեռ
փառք լինի ՚ի ներ արեան եղբարց իւրեանց, որ է իսկական արիւն իւրեանց։
Այս պատերազմն է երբեմն հարկաւոր. և յերբաւի է այս, քանզի ամէն մեծ
մարդկային սեռի, զի պատերազմն՝ որ ՚ի դիպուածոց իմիք յառաջանայ, չիցէ
անվտանգ։ Ա՛ն ասիցէք ոմն թագաւորք՝ եթէ պարտէ ըղձալ այնմ՝ առ
՚ի առանալ զիշառս։ Հանդի ձշմարիտ փառքն՝ կամ պատիւն՝ ո՛չ երբէք
դանի արտաքոյ մարդկութեան. և ո՛ր որ նախադասէ զիւր յառուկ պա-
տիւն ՚ի մարդկային զուացմանէ, պլանդակի՝ ամբարտաւան ունէ նա, և ո՛չ

մարդ

(բ) Խպացիոն. անուն հիշմանց և պիշմանց գինւոյ՝ և այլոց ըմպելեաց, որ առնէին ՚ի պտուղ տուտ ուռենեաց։

(գ) Հարիւրսիւք։ Այսինքն՝ գոռշիչք, որ թարգմանի նախատացուք տղատանեաց. զոր չիննէին զիմորոտիս ողջակիզեալս։

մարդ. Եւ ոչ կարէ նա ունել ինչ ամենևին, եթէ ոչ՝ միայն անուն՝ Քաղաքում ձկնարիւս վաճառքն՝ ոչ ուրեք դասանի, եթէ ոչ՝ ի բաբեկարդուճ՝ և՝ ի բարերարուճէ։ Ուստի կեայ նա շողոքորդեալ և խաբեպեալ՝ ի հաճելացուցանել զնեալսն մնափառուճէ իւր։ Արդ վասն միշտ ասի ծածկաբար գնմանէ. (յորժամ կամիցի ոք ասել զձկնարիւն.) Թէ՝ այնքան պակաս արժանաւորէ փառացն և պատուոյ՝ որքան յաւէտ բաղձայ լինքն լինիլ փառաբերեալ, աներաւ ախտակրուճէ իւրով։ Ուստի մարդիկք ոչ պարտին հաւատալ ինչ զնա ամենևին, ըստորում նա այսպէս սակաւ համարելով զմարդիկս՝ հեղու զարիւն նոցա, վասն ագեղ և զաղիր մնափառուճէ իւրոյ։ Զրա նէ Թագաւորին՝ որ սիրէ զամբոխն իւր, և սիրեցեալ է՝ ինմանէ։ Ընաւոտ ըիմ է դրացեաց իւրոց, և ունէ հաճատարմուճէ՝ ինոցունց։ Եւ փախանակ առնելոյ ընդ նմ պատերազմն, արդելու, զի մի ունիցին նիք նոր ինքեանց. և ասյ նախանձիլ ամ այլոց ազգաց, վասն երջանկուճէ հպատակաց իւրոց, յունել նի այնպիսի Թագաւոր։ Ատածեցէք ուրեմն միաբանիլ ժամանակ առ ժամանակ. ոմ դուք, որք տիրապետէք առաւել կարօղ քաղաքացն Հեսպերիոյ, և արարէք յերից երից ամ՝ ժողով մի ընդհանուր, յորում ներկայ գասանիցին համայն Թագաւորքը, որք ասատ են, առ՝ ի վերանորոգել զդաշնակցուճէն նորոգ երգմամբ, յաղագս վերահաստատելոյ զխոստացեալ բարեկամուճէն, և զօգուտն հասարակաց։ Եւ որքան լինիցիք դուք՝ ի միաբանուճէ այնքան ունիցիք՝ ի սոյն գեղեցիկ երկրի՝ խաղաղուճ պատիւ՝ և առաւուճ՝ ինքեանց. և արտաքուստ լինիցիք միշտ անյաղթելիք։ Օ՜ի առ ոչ ինչ ունի երեալ՝ ի դժոխոց անհամաձայնուճէ, եթէ ոչ՝ առ՝ ի տանջել զմարդիկս զի կարիցէ վերադրել զերջանկուճէս՝ զորս ձեզ պատրաստեցին նոցա։

Պատասխանեաց Ագեսիլաոս. տեսանես զդիւրուճէս՝ որով առնեմք զհաշտուճէն. ուրեմն որքան հեռիք են՝ ի մէնջ առնել զպատերազմն, վասն սնոտի պատուոյ. և կամ՝ վասն աներաւ ագահուճէ, մեծանալոյ մեզ՝ ի վնասս դրացեաց մերոց։ Այլ զի՞նչ կարեմք առնել՝ յորժամ զասանիցի մեծագոյն Թագաւորն մի բռնակալ. որ ոչ ձանաչէ ամենևին զայլ օրէնս, եթէ ոչ՝ զկամուկ շահասիրուճէն իւր. և ոչ կորուսանէ ոչ ինչ պատիճ դիպուածս. առ՝ ի կողոպտել զերկիրս այլոց ազգաց։ Ա՞ի կարծիցես Թէ առեմ զայս վնասուն, ոչ. ոչ և ս ունիմ վնաս այնպիսի կարծիք. այլ առեմ վնաս Ա՞տրաս Թէ (ը) Թագաւորի Տալիխացւոց. յորմէ ամենևին պարտիմք ունել զերկիւղ, Քանզի արհամարհէ նա զնա, և հաւատայ Թէ համայն մարդիկք որք ծնեալք են՝ ի վէր երեսաց երկրի, ոչ առ ինչ են ծնեալք, եթէ ոչ՝ առ՝ ի լինել գործի ածեցման փառաց և պատուոյ իւրոյ՝ ծառայուճէ իւրեանց։ Օ՜ի ոչ կամի նա զհպատակս՝ որոց լիցի Թագաւոր և Տէր. այլ կամի ծառայս և երկրպագուս. և առ մատուցանել ինքեան պատիւս ձեռնի։ Որոյ միևնոյն ժամայ կոչ բաղձն եղև՝ ի Թիկունս, ՝ի յոյժ աներաւ բռնաբարուճս իւր։

Ա՞ռաջարեցաք մեք գալ՝ ի Սալէնթ այսու դիտմամբ. նախ՝ ի բառնալ առաւել զանդօր Թշնամի մի՝ որ առկաւճին ոչ սկսի, եթէ ոչ՝ հաստատել՝ ի նորոյ՝ ի սոյն կողմունս. և ապա դարձուցանել զդէնս մեր ընդդէմ այլ ևս առաւել կարօղ Թշնամւոյ. զի ահաւանիկ էառ նա զբազում քաղաքս՝ ի դաշնակացս մերոց. և Բրօթէոնացիքս կորուսին ընդդէմ նի զերկուս մի-

ա

(ը) Ա՞տրասն. Քագաւոր Ա՞րթոյէ, և Տալիխացոց՝ տէրունի Փռանկաստան. որոց ա՞ր երբեմն պատերազմ ընդ Թէոդոսիոս, վասն օգոսի Փօլինիէն գեղացի Իսրայ-

Ջամարձակի նա ամ կերպիւ հաձել զհայրապետութեի իւր, և ի գործ ածել միա
հաղոյն զզօրութեի և զպաճճանութեի, առ ի կարել յաղթահարել զթշնա-
միս իւր։ Ունի գումարեալ զմեծ գանձս, և զօրականք իւր բարբառք վարժեալք
և կրթեալք են ի մարտս. որոյ դլխաւորք զօրաց փորձառեցեալք։ Այժ բար
ձրք ծառայեցեալ է նա ի պաշտօնատարաց իւրոց. և զոլով զդոյշ ինքնին
վերահասու լինի հանապազ ի վէր ամենից իրաց, որք գործեալք լինին հրա-
մանաւ իւրով։ Պատժէ նա խստաբար զփորքր յանցանս, և վարձատրէ ազա
տաբար, յի՝ առատաբար, զպաշտօնս մատուցեալս ինքեան։ Ընդունել իւր
պահպանէ և քաջալերէ զվստահութեի համայն զօրականաց իւրոց։ Յերեսէ
լինելը նա կատարեալ թագաւոր մի՝ եթէ իրաւունք և հաւատարմութիւնք
կանոնաւորիցին ընդ նմա իւր։ Ասացի ոչ յաճոյ երկնչի, և ոչ ի խոյեռոցէ
խղճի մեռաց. և ոչ համարի բնաւ ինչ գանէ և զնոյն ինքն բարեհամբաւուի.
նկատելով ինա՝ ոտ մնոտի կեն յերևակերպութեի. և դիտէ միայն, եթէ ոչ
ինչ պարտ է առնել, եթէ ոչ՝ սանձել զոդիս տկարաց։ Ոչ համարի նա լինել
այլ ինչ մեքուր և բաւական կացուել, եթէ ոչ՝ յառաջանալն ի տէրել զմեծ
փարթամուել. և լինել երկիւղ ամենեցուն. առաւել հարկանելով զամ սեռս
մարդկային։ Ծուխով զինք նորա գան երևել յերկրի մերում. որ եթէ
միաբանութեի այսքան ամբոխից՝ ոչ դիցէ զմեզ ի կար ընդդիմակայութեան
համայն ակնկալութեիք ազատութեց՝ բառնին ի մէնջ։ Ընդ շահաբէութեւ
Ռոմկնէի է համանման մերոյս, առ ի ընդդիմանալ սոցնոյ դրացւոյ. որ ոչ
կարէ ըմբերել ազատութեե դրացւոյ իւրոյ ամենևին։ Ո՞վ եթէ մեք լինիք
ջինք յաղթեալք։ Ասէնեի ևս լինի սպառնացեալ ի սոյն թշուառութիւն։
Ջանասցուք ուրեմն ամենեքեան ընդառաջել նմա ի միասին։ Եւ մինչ խո-
սէր՝ Ակսիթօր այսպէս՝ յառաջանային դէպ ի քաղաքն, քանզի Ռոմկնէ ա-
զդեհեալ էր համայն թագաւորաց՝ և դլխաւոր զօրապետաց՝ մտանել անդ,
առ ի անցուցանել զգիշերն ողջոյն։

Վերջ Մեսրոպեր[illegible]

ՆԻՒԹ

ԵՐԿՈՏՄԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳՐՔՈՑ.

Ցքեմբեր յանուն քուրդ պաշտուցաց՝ ինդիք յիսուքնէն օգնութիւն ընդդէմ Տաճկաց ազգ ընտանեաց իւրեանց։ Ա՛նմեր ինչ պիտի ՚ի քաքօտ հաւատովքուն ջնջուիմք Աւետեաց. հրամեցէք զմեզ ոչնչացուցանել, խոհեմութիւք քրտով հաճեցուցանէք զձեզ պաշտուիցս, զի ինծի լաւագոյն է մեռանիլ քան հարկաւ աղտոտուիլ Աբեսալովոյ։ Ոչնչ ուրախութեան ձայն՝ Ա՛նմեր վերսին երկրին ՚ի տիս չունեմք չարչարիլ, և նաճահան գալին։ վերահասու էինք ամենից։ Տայ ասել Իսուհենէ զնոր հանուանաւորութեանս վճռաւորիմաց՝ հաստատութիւք նոցա։ Խոժոռել պայ զմերին չէրին զանազան քա ջիներ, յորոց ճանաչեցաք էինքին պարսիկք՝ ասորիսանք՝ և արբանեակ նոցա. ապ ՚ի զո նազանել էինայիչս։ Ընդառաջել զին ինաստատուիլ. և վասն զանազատ սրհնոս ապ ՚ի վերայուել զնոյն սրհնաստիզութիւն չերեցուցիչս, որ գնէ զարհանչին յաստուա ՚ի և ՚ի պատիճ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՐԻ

Գլուխ Երեսունեւերորդ։

Զամէն գործակատար դաշնակցեալ ուղիղին ահա գվնասս իւրեանց՝ եւ բանակատեղն ծածկեալ եղև՝ ի պատճառ գոյն վարձիւ տաղաւարացն, առ յորս զինուորքն Հնափերիացւոց վաստակեալք սպասէին քաղցր քնոյ։ Իսկ Թադաւորքն յորժամ ընդ հետեւակաց իւրեանց մտին՝ ի քաղաքն՝ եւ զեղն հիացեալք՝ ի տեսանելն՝ որ՝ ի միջ այնքան սուղ ժամանակի կարօղ եղեն կառուցանելոյ զայնքան գեղեցկաշէն տունս, և կամ՝ թէ վըրդովմունք պատերազմի ազատ թողլի մնայ՝ ոչ ամենևին հատուն արգել ածելոյն՝ այնոյ նորածին քաղաքի, առ՝ ի գեղազարդել համանգամայնն։

Օգտակար՝ ի վերայ իմաստութեան՝ և հնարագիտութեան Թոմինէի, որ հիմնեալ էր զպատերազմ թագաւորութիւն մի, իւրաքանչիւր ոք վճռահատեալ, թէ՝ ընդ նմա եղեալ հաշտութիւ՝ առաւել և կարօղ լինէին դաշնակցիլ ընդ նմա, եթէ Թոմինէ մտցէ՝ ի կապակցութիւն ընդ իւրեանս։ Տաճկաց-որոց՝ և՝ ի լինելն յառաջարկեալ՝ Թոմինէ ոչ կարացեալ բացատել զնոյ ուղիղ առաջադրութեան նոցա, խոստացաւ տալ զօրականս Ինդոյ բռնաւորում Ալինթօր, որպէս ոչ էր ամենևին անտեղեակ զնոցա ամենից իրաց՝ որք հարկաւորք են՝ ի ծաղկեցուցանել զերկրութիւն մինոր, նկատելով և ճանաչէր, զի զօրութիւնք Թոմինէի ոչ կարէին լինել այնքան մեծ՝ որպէս և երևէին, կալեալ զնա մեկուսի՝ խոստացաւ այսպէս։

Տեսանես, զի ջանք մեր ոչ եղեն քեզ անօգուտք, ահա Ալինթ զեր նա՝ ի թշնամութենանց, յորոց սպառնայեալ էր, և ոչ միայ այլ և մեզ, եթէ ոչ՝ քեզ միայնակ. առ՝ ի ամբառնալ գխառս և զպատիւ քոյ՝ մինչև յերկինս, և հաւանմամբել իմաստութեան Ինձոյ պապին քոյ, ի կառավարել զամբոխն։ Ընդ այսակս ուրեմն խօսիլ էր քեզ ազատաբար, կարծելով նմ՝ հաւնհաճիս ճշմարտութեան, և դարշիս ի հաւնցն մարդեղութենէ։ Դիտասցիս ուրեմն, զի մինչ թագաւորք ամենեքին գովէին զվսեմափառութիւն քոյ, խորհէի ես ինքնին զյանդուգն շարժմունս քոյ։

Ի այն յանդուգն բառէ՝ փոխարկեաց Թոմինէ զդէմս իւրոց, և աչք նորա պղտորեալ շառագունեցան, և սակաւ մնաց, զի հատեալ լեզ բանս Ալինթօրի յայանիցէր նմա զքաւկութիւն իւր։ Իսկ Ալինթօր ասէ ցնոսա

հա

հաւատամ և յարգամիջոց իմն ձայնիւ, բայց ազատ և համարձակ. գիտեմ, զի սոյն բառս յանդուգն՝ դժրնկայցէ զքեզ. և բարեւոք տեսանեմ. զի ամ այլ ոք բայ յինէն՝ արտաքոյ իրաւանց ունէր մեղանչել առելով այսպէս. Հանդիպ պարտ է յարգել զիմաստասէրս, և նկատել զմեծամտութիւնն բարուց նոցա, ի զրուցաբանէն ընդ նոսա, ըստորում բաւական խոչոռ զնա ձշմարտութիւն, քարոզ կցելոյ զիստակոյն բառս. Այլ հաւատամ թէ կարես ըմբռնել դու, զի խօսեցայց ընդ քեզ առանց քաղցրացուցանելոյ զիստութիւն բանիցս իմոց, առ ի ձանաչելոցուցանել քեզ զսխալանս քոց. Մանաւանդ զի՝ դիտաւորութիւն իմ է ի վարժել զքեզ, իմանալ կոչել զիրս իսկական անուամբ իւրեանց. և ձանաչել նաև թէ՝ յորժամ պղտան քեզ խորհուրդս վասն կացութեանց՝ և շարժմանց քոց՝ ոչ համարձակին բնաւ ասել քեզ զայն ամ զոր ինքեանք մտածեն. ուրեմն եթէ կամիս ոչ լինել խաբեայեալ՝ պարտ է զի միշտ առաւել և իմասցիս, թէ ոչ ասեն քեզ բնաւ լինչ՝ ի վերայ խմիք իբաց՝ որք լինիցին յօդուտ քոյ. Իսկ որքան վասն իմ, կարեմ ես բարեւոք քաղցրացուցանել զբանս իմ ըստ պիտոյից քոց, սակայն օգտակար է քեզ. զի այր մի՝ թերց իւրոյ շահասիրու թեան, և առանց համահեաւմանց ախտից քոց. ի ծածուկ խօսիցի ընդ քեզ խնամ լեզուաւ. Այլ ոչ այլ ոք բայ յինէն համարձակի խօսիլ ընդ քեզ այսպէս, և դու ևս ոչ տեսանես զձշմարտութիւն, եթէ ոչ՝ կիսատ, և կամ՝ ինեղբօդ կարի քոզարկութեանց.

Ի սոյն բանից՝ Խօսէնէ իսկոյն վերադարձեալ՝ ի ցաւամանց՝ և ցուցանելով զպատկառանս մեծամտութեան՝ ասէ ցԱրենեօս. Տեսանե՞ս ահա զինչ արգասանս ընդիւրեն սովորութիւնք լինել մարդկանցեալ. Քանզի պարտաւոր դոլով իմ՝ քեզ վասն փրկութեան հոգւոց լիազաւորութեան իմոյ, կամիմ առաւել ի խիստ բանից քոց. որ ոչ գոյ այլ ինձ առաւել և ձշմարտութիւն, եթէ ոչ՝ զի հաւատացից ես՝ լինել ինձ երջանիկ՝ ի լսել զբանս բերանոց քոց, ուրեմն զիա առ լիազաւոր մի՝ զոր համարձակ և մարդահաճութիւնք ունին լիւնաւորեալք, որ և ոչ ունի կարողութիւն ընդ ձախորդութեան իւրում՝ գտանել զարս առաքինիս՝ և առատասիրտս, ասել նմա զձշմարիտն. այլ ոչ գոյ զայր մի՝ որ բաւական սիրով իւրով կամիցի դրժրնկայցուցանել զիս, ասելով ինձ զիատաստել ձշմարտութիւն.

Այսչափ զբանս զայսոսիկ՝ լցան աչք իւր արտասուօք, և փարեցաւ ի դաղտաստաբար զպատանոցաւ Արենեօրի. Յայնժամ ծերունին խոհեմ ասէ ցնա. տեսանեմ զիս ստիպեալ ասել քեզ յաճախագութիւն իմով զայլ բանս առաւել խիստս, յորոց խորշիմ. բայց կարելի է գուցէ նենդել քեզ՝ ծածկելով ի քէն զձշմարտութիւն, դիր ուրեմն զքեզ ի տեխանակ իմ, և խոստովան լինիս եթէ՝ այս պարտ էի ասել քեզ. Ընդ՝ զի եթէ դու խաբեայեալ եղեր մինչև ցայժմ, պատճառ նորինն է, զի դու քոյին յօժարութեանդ կամեցար լինել քանզի երկեար ունել զիսորհրդականս առաւել հարազատս. Ընդեօք ունիս արձնեալ զարս առաւել անշահասէրս ինքեանց՝ և բարեւոք յարմարս առ ի լինել ընդդիմասաց քեզ ի հարկաւորուն. Ունիս արդեօք զան եղեալ ընտրել քեզ անձինս՝ պակաս արծարծիչս հաճութեանց քոց, և սակաւ հոգւոնական շահաչէտութեանց իւրեանց, առ ի գատապարտել զախտակրութիւնս՝ և զանուղղագ զգացմունս քոց. Ո՞րը գտեր զմարդկայդս և ցրուեցեր զնոսա. Պաշտպանեցիր արդեօք զքեզ ի նոցունց. Այլ ո՛չ

ամենևին ոչ ես արարել զայն՝ որք առնեն այնքիկ՝ ոչ սիրեն ջՀիմարսուել և արժանաւորին ձանաչել զնա։ Արդ՝ տեսցուք եթէ ունիցես այժմ վստահութիւն ողորմել զքեզ խոնարհիլ վէմ ՀիմարսուԷ. որ դատապարտեաց զքեզ։

Աւեմ՝ քեզ ուրեմն եթէ՝ այն ես՝ որ առաքեր քեզ զայնքան գովասանս ոչ է արժանի, եթէ ոչ՝ կատականաց։ Աստորուեմ միով ունիցիր արտաքուստ զայնքան թէնամիս՝ որք ապառնային նորոց եթագաւորեալ քոյ՝ տակաւին ոչ բարբառ հաստատեցեալ, ոչ մուծեր ինչ՝ ի մէջ նորոգ քաղաքի քոյ, եթէ ոչ՝ ի կառուցանել զպիղծիկ շինուածս, որք և արժեցան քեզ այնքան վատթար և վշտակիր դիշերայ. ոչ դու ինքնին խոստովան եղեր։ Ոչ ոչ երբեք մտածեցեր, ոչ բազմացուցանել զամբոխս քոյ, և ոչ գործել զարգասաւորս երկիրս այս կողմանց։ Ոչ պարտ էիր արդեօք նկատել յայս երկու իրս, ոչ յէական հիմունս՝ կարողութ քո. ՚ի՝ ունել զբազում այս բարիս և կրթել, և զերկիրս՝ բարբառ գործեցեալս առ ՚ի գործմանէ գնոյ։ Վասնզի պարտ էր քեզ երկար հաշուել մի՝ նոր այնչիկ սկզբան. առ ՚ի օգտել բազմացուցմանն ամբոխից քոց. և ոչ պարտ էիր մտածել զայլ ինչ եթէ ոչ՝ զերկրագործութէ, և հաստատել զառաջնէ իմաստնական օրէնս և կանոնս։ Սակայն ունայն անտ փառուն մի՝ դրդեալ եղեր զքեզ մինչև ցայսօր գահավիժմանց. և բռնութէ կամիլոյ երեսի մեծ՝ ունիս մտածել աւերել զՀիմարիս մեծութէն քոյ։

Արդ՝ ջանա ուրեմն ապաքինել զախտանս քոյ. ՚ի բաց արկ զամ մեծամեծ գործս շինուց քոց։ Ընդ արտաքոյ ժամուն զքեզ ափաւորեալ՝ որք աւելքն զնորահիմնեալ քաղաք քոյ, թող՚ի հաշտուել հանդիպիլ ամբոխի քոյ. և խոհակ դնել յառաջաւորեալ զերս՝ որք հարկաւորք են առ ՚ի դիւրել զմիջոցս ամուսնոյն նոյ։ Ընդ ափաւորիր եթէ ոչ ես թագաւոր. եթէ ոչ այնքան՝ որքան ունիս զամբոխս ՚ի կառավարել. և կարողութէ քոյ պարտ է լինիլ ըստ չափու, ոչ ՚ի տարածուել երկրի՝ որոյ իշխես, այլ ՚ի թիւս մարդկանց՝ որք բնակին ՚ի նմ. որք և լինելոց են պատրաստք և զգոյշք՝ առ ՚ի հնազանդել քեզ։ Տիրեա ուրեմն բարբառ երկրի միում՝ որքան և քոյ չափաւոր տարածուէ, և լիցի գնա բազմաթիւ և բարբառ կրթել աշխատաւոր ամբոխիւք։ Ընդ արա, զի ամբոխն այն սիրիցէ զքեզ. և լինիս յայնժամ առաւել կարող՝ առաւել երջանկի և առաւել փառաւոր քան զՀամայն թերագոտոզս, որք կործանեն զայնքան թագաւորութիւնս անափառութէն։

Օ՚ Ընդ՝ ինչ արարիցէ ես ուրեմն՝ պատասխանեաց Տոմինիկ, ՚ինկատ այդ թագաւորաց. խոստովանեցայց նոյ զտկարութէ իմ։ Յերկաւթէ, զի զանց արարի զերկրագործութէ. և զնոյն ինքն զվաճառականութէ, որ այնքան դիւրին է ինձ ՚ի վէր այնոյ կոզմանց. ոչ մտածելով ինչ, եթէ ոչ՝ առնել քաղաք մի շքեղ շուք։ Պարտ է ուրեմն ոճ սիրելի իմ Աենեթօր, նուաստանալով ինքնին ՚ի ժողովս այնքան թէչէռաց՝ յայտնել զանխտհմտութէ իմ։ Ընդ եթէ պարտ է, յոժար եմ ես. և առնեմ զայն ես՚՚ զոր հրամայես, եթէ ոչ զանգնոյս արժէքն ինձ. քանզի զգացուցեր եթէ՝ Ճիմարիտ թագաւորն արարեցեալ է վէմ ամբոխից իւրոց, և պարտ է տալ զինքն բոլորովիմբ նոյ. և եթէ՝ պարտ է նախագահել զամբողջութէն թագաւորութեան իւրոյ՝ քան զՀաւաքածս իւր։

Օ՚ գացմունք և խոհմունքս այսոքիկ՝ արժանիք են հօր ամբոխից՝ վերայ հրինեաց Աենեթօր. և ՚ի սղնախիտ բարուէ՝ և ոչ եթէ յունայն շքեղափառութէ եթէ քաղաքի քոյ՝ վերածանաչեմ լինիլ ՚ի քեզ սիրտ կամ Ճիմարիտ թագաւորի։ Ասաց պարտ է խնայել ՚ի պատիւ քոյ, խոհանալ վն օգտի թագաւորութէ քոյ։ Ծոյլ ինձ ուրեմն առնել զնա. գնամ ես ՚ի խելամուտ առնել զթագաւորս,

թէ պարտաւորեալ ես ՚ի վերահաստատել զՅուլիս, եթէ տակաւին կենդանի է նա։ Եւ կամ գոնէ զորդի նորա նշանակել ՚ի կարող թէոդորոսի Լեթաքի արտաքսելով բռնութեամբ զնա ի զսիրահարս փիլոմելիսի։ Ասաի ոչ կրեն նոքա աշխատանս ՚ի զգալ. թէ սոյն պատերազմ խնդրէ բազմաթիւ զօրս. վայ և հա մահաձիս, զի մի տայցես նմա յոյսմիկ յառաջարկութեանէ, եթէ ոչ՝ տակաւ մի օգ նութիւն ինչ ընդդէմ Տալիսիացւոց։

Այսպէս բանից Լեոմինէ՝ ոմն այր մի՝ դերծեալ ՚ի ծանրութենէ բեռանց, որ նեղէր զնա. ասէ ցԱնթեօք. գիտեմ դու ով սիրելի բարեկամ իմ, թէ համ բաւ և պատիւ պատմիկ նորածին քաղաքի Լամուի՝ յորում ասուիձանի ժամա նել. որոց զտկարութիւն կալեալ ծածկել ՚ի համայն դրացեաց։ Այլ ոչ յարմար լե նի ասել թէ կամիմ յղել զզօրականս յԼեթաք առ ՚ի վերահաստատել զՅու լիս, և կամ գոնէ զորդի նորա, մինչ Թէոդամաք ինքնին գրաւեցեալ է դնալ ՚ի պատերազմ ընդդէմ Տալիսիացւոց։

Մի կաղնուցուս բնաւ աշխատանս՝ վերակրկնեաց Անթեօք. զի ոչ ա նամ նմ ամենևին ինչ, եթէ ոչ՝ զձմարիտն. քանզի ահա նաւքն՝ զորս յղե լոցես առ ՚ի հասատատել զվաճառականսն, գնան նք ՚ի կողմունս Եգիպտո սի, և առնեն զերկուս իրս հանդգամայն, այ. մինն առ ՚ի հրաւիրել զծառա կան վաճառականս ՚ի կողմունս քոյ, և միւսն՝ որոնել զլուր Յուլիսի։ Ուր ե թէ տակաւին կենդանի է, պարտ է զի ոչ լինիցի հեռի ՚ի սոյն ծովու՝ որ բա ժանէ զՅունաստան ընդ Ասիոյ. մանաւանդ զի երևեցեալ է նա ՚ի փիւ նիկէ։ Եւ մինչ յորժամ ոչ և ս լինիցի յոյս վերադառնալոյ գնա. նաւք քոյ յատուկ իմն պաշտօն մատուցեալք լինին նմա. տարածելով զհամբաւ անուն երիտասարդին Թէոդամաքի՝ յԼեթաք, և ՚ի հանգոյն մերձակայ քաղաքաց, որք հաճատային գնա դալ մեռեալ ոչ զհայր իւր։ Եայնժամ սիրահարք փիլոմելո փիլի լինելին վերըմբռնակալք ՚ի լսելն թէ՝ ՚ի պատրաստի է նա վերադառնալ օգնականութեամբ կարօղ դաշնակցաց. ուստի և Լեթաքացիք ոչ համարձակին հր նարել խաղս. նմանապես և փիլոմելիսի սկսեալ ՚ի բաց արկանել զմիշտ ընտրելն զնոր ամուսին մի. և այսու կերպիւ պաշտօն մատուցանես Թէոդա մաքի. մինչ լինի նա փոխանակ քոյ ընդ դաշնակցաց՝ ՚ինքն կողմունս Լոաոլիոյ ընդդէմ Տալիսիացւոց։

Եայսմիկ ասուեալ դոչեաց Լեոմինէ, երանելի է Թէոդոր այն՝ որ պաշտ պանեցեալ է ՚ի բարի խրատուց Լմնասուն և հաճատրիմ բարեկամ մի՝ բարեօք օգտ Թադաւորի միոյ՝ քան զյաղթանակիչ դուքսս զօրաց Լայց կրկնակի երանելի է Թադաւորն այն՝ որ ձանաչելով զբարեբաղդութիւն իւր՝ գիտէ ար գիւնաւորել ՚ի գործուածն իմաստնական խորհրդոց։ Քանզի բազմից հանդէ պի, որք արք բարիք՝ լսասուեալք՝ և առաքինիք՝ հեռացուցեալք լինին վասն առաքինութեանց իւրեանց. որոց առաքինութիւն երկիւղ լինի այնոցիկ որք կամին ունկն դնել համոզից. որոց նենգութիւն՝ ոչ լինի բնաւ երկիւղ նոյ, որք յօժա րին ՚ի լսել։ Եւ ահա ես ինքնին անկեալ եղէ ՚ի մէջ այսր սխալանաց, և պատ ճառիչ քեզ գնամ ձախորդութեանս՝ որք եկին ՚ի վեր իմ, ՚ի սուտ բարեկամէ միոյ, որ համոզէր զսխալուրիս իմ՝ ՚ինձ ակնկալութեամբ իւրոյ, թէ և ես նման նմա պարտ եցէի համոզել զիւրն։

Դիւրաւ Անթեօք ես զգալ դաշնակից Թադաւորաց, թէ՝ Լեոմինէ պարտ է հոգատնակ լինիլ երակուեց Թէոդամաքի, մինչդեռ նք տարցեն գնա քնդ ինքեանս։ Այլ յօժարութեամբ համաձայնեցան ունիլ ներ զնակրաց իւրեանց զերիտասարդ զորդին Յուլիսի՝ ըստ հարկաւ Արետացի երիտասարդաց, զորս

Յոհաննէ ետ նմա ընկերակից. որք և էին ծաղիկք. այլ՝ ընտիրք աղնուացն ի զորս Թագաւորն բնակէր ըստ ինքեան ՚ի Սիսիան: Ապա ետես զնա յղել զնա ՚ի սոյն պատերազմ. զի պարտ էր ասէ զնա՚ի ժամանակի հաշտուել՝ բազմացուցանել զամբոխն Քրիստոնէից՝ զի մի բոլոր ամբոխն պղծեցուցեալ անկցի ՚ի տափուտէ զինուցն պատերազմի, հարկ է յղել զաղնիւ երիտասարդս՝ յօտար պատերազմ. առ ՚ի կրթել և զօտեխարակել անդ յար հետս պատերազմի. որք և աք բաւական լինիցին ունել զբոլոր ազգն ՚ի մէջ ջերմուեռ փառաց, ՚ի սէր զինուորութեց, յարչաւարհանս աշխատանաց, նաև մահու ինքեան, և վերջապ՚ի նոքա փորձառուք արհեստի պատերազմականաց:

Գնացին դաշնակից Թէլէորք հաձոյ քրիստոնէից, հիացեալ վն խմաստուն Սինեթոր, և յղեալք ուրախութ յաչէտ և ս՚ զի տանէին ըստ ինքեանս զԹէլամաք: Իսկ Թէլամաք ոչ կարէր զցաւս սրտի իւրոյ մեղմացուցանել յորժամ զգաց լինել բաժանեցեալ ՚ի բարեկամէ իւրմէ:

Որդ մինչ Թէլէորք դաշնակից առնէին զբարեաճճիս խրատուց, և երդնուին Քրիստոնէք պահպանել ըստ նմա զմշանջենաւոր դաշնակցուն. Սինեթոր ունէր զԹէլամաք ներփակեալ ՚ի մէջ բազկաց իւրոց, և ոտոգանէր զնա արտասուօք իւրովք: Ուրախ եմ յոյժ ասէր Թէլամաք, վն երեթալոյ իմոյ առ ՚ի առանձին զխուռս, և ոչ եմ խոցեալ, եթէ ոչ՝ ՚ի ցաւոց բաժանման մերոց. քանզի լաւ ինձ տեսանել վերստին զայսերջանիկ ժամանակն այն՝ յորում ես դիպեցից բռնաբարչելով զնա ՚ի գրկաց քոց՝ հեռացուցին ՚ի քէն, եթէ արդ եթողից յիս ակնկալութեն ինչ վերստեսանելոյ զքեզ:

Պատասխանեաց Սինեթոր՝ ըստ այսց քաղցր բանից՝ առ ՚ի միսիթարել զնա. ահաւասիկ ասէ՝ բաժանումն մի՝ յոյժ զանազանել ՚ի միւսոյն, զի սա ի կամաւ, և լինիցի համառօտ, մանաւանդ զի՝ զնաս դու որոնել զյաղթանակս կուել: Պարտ է որդեակ իմ, զի սիրիցես զնա սիրով միով՝ սակաւ խանդաղատս, քայց առաւել վստահ Արքեացդ գքեզ ՚ի հեռաւորութեն իմմէ. քանզի ոչ ունիս զնա հանապազ ներկայ: Եւ պարտ է զի լինիցի քեզ խմաստուն և առատ քննուն. մանաւանդ Թէ ներկայուն Սինեթորի. որ ազդիցէ առնել քեզ զայն ամ՝ զոր պարտիս առնել:

Ընդունին գաղեցեալ ՚ինեքրքոյ կերպարանի Սինեթորի, ասելով զբանս զոյսոսիկ՝ ծածկեաց զԹէլամաք լիժ խոհիւ իւրով, սիրելով ՚ինեքս նոր ոգի խմաստուն, և նախատեսուն: Նաև արիւն իմն անդղդղելն, և քաղցր բարեկարգուն մի՝ որք հազիւ զատանին աք ամենեքին ՚ի միասին՝ յառն միւսմ: Գնաց ասէր Սինեթոր, երթ ՚ի մէջ առաւել մեծի վտանգի, և լինիցիս օգտակար յամենայնսնուսմ նուաղի՝ ուր և երթիցես Թագաւորի՝ կորուսանէ զպատիւ իւր ՚ի քաց վարելոյ յինքենէ զվտանգս պատերազմի, մանաւանդ քան Թէ ոչ գնալով ամենևին: Քանզի ոչ է պարտ ամենևին՝ զի վատահարի պանդիկ՝ որ հրամայէ պյոց, եդեալ լիցի յերկրպագուն: Եւ Թէև հարկաւոր է ամբոխի միոյ՝ պահպանել զդլուխ, կամ զԹագաւորն իւր. քայց առաւել և առաւելն հարկաւոր է նմա՝ ոչ տեսանել ամենևին երկրպագել համբաւ իմն, զի քաջուն նոր՝ ՚ի միտ այծ ուրեմն՝ Թէ այն՝ որ հրամայէ, պարտ է լինիլ օրէնական համայն միւսոց, արիացուցանելով օրինակաւ իւրով զհամայն զօրականս: Մի երկնչիր ուրեմն ՚ի վատանդ խմիք որ Թէլամաք. և բարւոք է մանաւանդ զի կորնչիցես ՚ի մէջ պատերազմի, քան Թէ ցուցանել երկրպագուն արիութեն քոյ: Ճամոզիչք՝ որք ունէին առաւել ջանս՝ արդիլել զքեզ գնել ՚ի վտանգ ներ հարկաւոր դիպուածոյ. նք լինէին նախկինք ասելոյ ՚ի ծածուկ Թէ՝ պա-

կա

հանին ՚ի քեզ քաջութիւնք. եթէ գտանիցեն զքեզ դիւրին կասիլ ՚ի նոյնում դիպուածոյ: Այլ մի երեխայս այնպ որոնել դիտուա՝ թարց օգտակրուե: Հանգի արհուն ոչ կարէ լինել այնքան առաքինուե . որքան եթէ չիցէ կա նոնաւորեալ խոհեմուե: Որ այլիմաստս, լինէր խելագար արհամարհուեն կենաց և համաբձակուե ի զգեր, նաև քաջութե լեան անհարկաւոր, որ ոչ երբէք ունի հաւաստութե:

Հանգի նա՝ որ ոչ տիրէ լինքեան ՚ի ներ վտանգից, է մանաւանդ զայրագնոտ՝ քանեմ ուրե: Ունելով հարկաւորուե լինել արտաքոյ լինքեան՝ առ ՚ի գերազանցել երկիւղի, ընդուում ոչ կարէ յաղթել զնա, յորքան սիրտ իւր է ՚ի բնականի կացուե: Երբ յայնժամ թէև ոչ վախչի երբէք, գոնէ աղիւել հորուանէ զագաուե մեաց իւրոց, որ հարկաւոր էր նմա ի առլոյ զարձոք կանոնս՝ առ ՚ի կորուսանել զլե շնաւին իւր, և օգտել հայրենեացն: Արդ այնպիսին՝ եթէ ունի վստահուե զինուորի, ոչ ունի ամենևին տեղակալուե դլխապետի մեծ. տակաւին նաև ոչ ունի բնաւ աթուե զինուորի մի և ս, ընդուում զինուորն պարտ է միշտ նկատել կամ պահպանել ՚ի մէջ պատերազմի՝ զարագուե մեաց, և զբաբեկարգուե հարկաւոր՝ առ ՚ի հնազանդել գլխապետի իւրոց: Ուրեմն ո՞ք՝ որ յանդգնաբար դնէ զինքն յորոգայթ, վրդովէ զգ կանոն պատերազմական վարժմանց, և տալով օրինակ մի յանդգնուե՝ ննեթարկանէ բազմից ՚ի մեծագոյն ձախորդուեն՝ գհասոյն զինուորեցեալս: Հա ատ ինք՝ որք նախադասեն զմեռան ամբարշտաբաձուես իւրեանց՝ քան զհնազանդուե օգտի հասարակաց, արժանաւորին պատժոց. և ոչ վարձատրուեց:

Հարբոք նկատեա ուրեմն սիրելի որդեակ իմ՝, որոնել զփառս հանդերձ համբերուեբ. քանզի ճշմարիտ միջոց՝ գտանելոյ զնա, է սպասել հանդարտապար օգտաւէտ դիպուածոյ: Հաւաքինուն՝ առնէ զինքն այնքան յաւէտ յարգել, որքան յուցանէ զինքն աւելի պարզ՝ աւելի համեստ՝ և յաւէտ լինել ի ամ անախտաւուեց: Երբ ըս չափու ամենեան հարկաւորուե՝ դնելոյ զինքն ՚ի վտանգ, պարտ է ունել այնքան ՚ի պատրաստի նորոգ օգնականուե նախատեսուե, և արտեղուե: Հիշեա նա և ս թէ՝ ոչ է պարտ յարուցանել զնախանձ ումեք, և ՚ի կողմանէ քումմէ և ս՝ մի ունիցիս յաչագուտուե բարեկամդողուե ումեք: Գովեա մանաւանդ զնո ամենեսին՝ որք արժանիք են խիք գովելոյ, բայց գովեցողս հարագատաբար՝ առելով բարի զնոցունց ախորժանօք: Ծաղ կեա զչարիս սլլոց, և մի ՚ի մէտ ածեր, եթէ ոչ՝ յաճախցուե: Ալ ՚ի վճռատ տիցես զիր ինչ քնաւ՝ յառջ քան զհնագոյն գլխապետս, որք ունին զայն ամ փորձառուես՝ զորս դու ոչ կարես ունել ինքեանդ: Ալունկն զիր նոյ յարգանօք, և խորհրդակցիր ընդ նոս: Ալդուշեա առաւել գխոնոց՝ զի ուսուցանեն քեզ, և մի ամաչեր ընծայել դաստիարակուե նոյ զայն ամ լաւագոյն գործս՝ զորս առնես: Ալ երջանիկ մի ունկնդնիցես բնաւ այնց բանից՝ որք գրգռեն զերկբայուե, կ զնախանձ ընդեմ քոյ, և ընդեմ միւսոց գլխապետից: Խոսեաց ընդ նոս ուղղուե և հաւատարմուե: Երբ եթէ հաւատաս եթէ ունին պակասուեք ինչ ՚ի քեզ՝ յինէք պարտաւորուե իւրեանց, բայց զսիրտ քոյ նոյ, և ցոյց յայտնութս զամ իրաւունս քոյ. որք եթէ բաւականք են զգալոյ զանձնուե սոյնոյ յառաջ հուե՝ առանաս զբարի կամեցողուե նոյ. և ընկերուս զայն ամ արդիւնս՝ զոր իրաւամբք կարես յուսալ ՚ի նոցունց: Երբ ներհակաբար՝ եթէ ոչ են բաւա կան ընծայք իրաւանց՝ ձանաչես զայն ամ զորս ունին վնաս քոյ անիրաւաբար, և կամ վտանգաւոր, և զգոյշ լինիս առ ՚ի ոչ անկանիլ ՚ի փորձուե՝ մինչ եզերեսցի պատերազմն, և ոչ ունիցիս ինչ յանդիմանելոյ զքեզ ինքնին

Հայց

Այլ զեր քան զնա՝ մի ասիցես առնել ինչ առաք այնպիսի մարդկանց՝ որք
սերմանեն զանհամաձայնութիւն և զհերձուած, զպատճառս վշտաց քոց, որոց
հաճատաս ունել իրաւամբ ընդդէմ զօրագլխաց բանակին՝ յորում ես։ Այլ շո
բայարեաց Աննէօր նահ ԵԿ՝ ճամ ես առա առ՝ ի օգնել Թոմինէի՝ ինձ
հարկաւորութեամբ, ուր պարտ է նա աշխատիլ վն բարեբաղդութեան ամբոխի իւրոյ,
և եղերել նահ առ նմա ապաքինել զսիրտս իւր, զոր շար խուհուրդք մար
դելոյց ներբեռեալք են՝ ի նմա, ի հիմնարկութեան նորոյ Թէոռութեան իւրոյ։

Բայց ժամ Թէլմանք չհանդուրժեալ եղոյց Աննէօրի զհիացումն՝ ընդ
արհամարհանաց ինչ՝ վն վարուց Թոմինէի։ Այլ Աննէօր վերակրկնեց
խրոխտ իմն ձայնիւ. հիացեալ ես գու՝ ասէ ցնա, վն այնց՝ Թէ մարդկութ ա
առնել յարգելիք՝ և առաւել վարկանելիք իցեն տակաւին մարդիկք, և գու
ցանիցեն տակաւին միացորդ ինչ՝ ի մարդկային տկարուէ՝ ի մէջ անթիւ Թա
կարդից. և անձողոպրելի շփոթմանց Թագաւորութեան։ Իրաւի է զի Թոմինէ
անեալէ՝ ինձ սնափառութեամբ և իշխանութեամբ, բայց ոչնչի խնամատարն ոք կարէր
պաշտպանել զինքն, եթէ իցէր փախանակ նմ։ Հնշմարիտ է զի յոյժ Թողել է
նա զինքն ընտանեաց՝ որք ունեցան զհաճատարմութիւն նմ. բայց ա
առնել խնամատարն Թէլմոյք խաբեցեալք եղեն միշտ, Թէև որքան առաւել
պաշտպանել կամեցան՝ առ՝ ի ոչ լինել խաբեցեալ։ Հանգի Թէլմոյ զի՝ ոչ կա
րէ զանց առնուլ՝ ի նախատինս իւրմէ՝ ընտրութ օգնեցեալ է՝ ինմանէ, զոյով
հաճատացեալ նմա զինքն, և ոչ կարէ առնել ինչ Թագցնել։ Այսպէս Թէլմոյ զի
քան զյառուկ ազգ՝ յոյժ պակաս ճանաչէ զմարդիկս, որք շրջապատեն զնա,
քանզի միշտ կերպափոխեալք են առ ընԹերն նմ, և՝ ի գործ ածեն զնմ կերպ
հնարս՝ ի պատրել զնա։ Այ՛ր սերելի իմ Թէլմանք, բազում փորձառութ
առնելոցես դու. բայց գիտասջիր, զի ոչ գտանի ամենևին՝ ի մարդիկս՝ ոչ
նոյն առաքինութի, և ոչ նոյն խմացականութի, որ որոնեալ լինի։ Ընդ պարտ է
գիտել և ներհմնանալ Թէ Թէլմոյք գոլով մարդիկք՝ սխալականք են միշտ
և ոչ ժամանեն երբէք՝ ի վախճանի՝ առնել գործս զմարդիկս զայնոսիկ. որոց
վն ունէին պիտոյութի առնել զնմ գործս, յորոց օգուտ ընդհանուր հրապուր
կի։ Ասաք և են նք միշտ՝ ի յամառութի՝ յանխղճութի՝ և՝ ի յաչաղկատութի իւր
ոնց. և ոչ ևս են հաճատարմութիք, և ուղղութիք բնաւ։ Ընդ որքան առաւել ամ
բոխս ունին՝ ի կառավարել՝ այնքան առաւել նախատարս պարտին ունել զնմ
ոչ կարեն առնել միայնակ։ Ընդ որքան աւելի ևս ունին հարկաւորութի մարդ
կանց՝ որոց հաճատարմանն պիշխանութի իւրեանց. այնքան աւելի ևս առա
ջադնեն՝ ի խաբել՝ առ սոյնպիսի ընտրողութիւնս։

Ընդհակի՝ որք սոյնպիսի հեռատեսութ պաօք անգԹափոր դատեն զՔ
Թէլմոյս՝ որք կառավարեն. եթէ հաճատացեալ լինիցէ՝ ի վարձն նոյն կար
ղութի ինքեանց՝ յոյժ պակաս բարձրք կառավարիչն ինքեանք՝ առնելով զնոյն
սխալմունս նոցին՝ ընդ այլ անթիւ մեծամեծ սխալանաց։ Հանգի կացուի զի՝
յառկացեալ և առանձնացեալ՝ յորժամ կցեալ լինի դոյն ինչ խելացի՝ առ՝ ի
բարձրք ձեռնամատանել. ծածկէ զնմ քնական սխալանս, և վերամբառնայ զնմ
մոցորդութի նոյ՝ ի խառնելի ցոլացմանս. և առնէ երևիլ՝ ի հեռատեսն ոյ
այլ մի՝ յոմ կողմանէ արժանի յարգանց։ Այլ սոյն իշխանութի կնաւարուէ՝
զնէ զհամայն իմացողականութիս՝ ի խիստ խիճ փորձառութի, և բանայ զմեծա
մեծ սխալանս։ Հանգի մեծութիս է ոյ առեալ ինչ որպէս, որ զարդանայ յա
ճախմամբ բոպէի՝ ի յոմ հնԹակայս. և համայն պակասութիք և յանցանք
նոյ երևին ածիլ՝ ի բարձր աստիճանի, ուր փորձք յանցանք՝ ունին զմեծամեծ

հետև.

հետևմունս. որոց և առաւել թեթև՝ բռնաւորեալ են դիմակացեալք։

Ամանչ ՚ի զբաղեալք են ՚ի ինկաւել զայր մի՝ միայնակ. և դաւեալ յամենայնաւմ ժամու՝ ամ անաչառաւք։ Իսկ այնոքիկ՝ որք դաւեն, ոչ ունին վոր ձառուի ինչ ՚ի կայսէ, և յոտնուէ՝ յորում գտանի նա. և ոչ և զգան ամենևին զժոխարաւիս՝ զորս կրէ ։ Ա յլ կամին, զի մի՛ լսէ լոկ մարդ, մինչ զի՝ այնքան կաւարելոլի ինդրեն ՚ի նմանէ ։ Թէ որ մի՝ որքան բարի և խնամատուն և լսէ. և տակաւին մարդ. որոյ միաք կամ խնայասիրուիք իւր՝ նմանեալ և առաքինուիք՝ ցրուեալք են և անկայունք։ Եթ ունի և ս կամք՝ բարք՝ և սովորուիք, յորս ոչ է ամենևին տէր ինքեան։ Պաշտօրեալ է նա յարանց շահատիրաց՝ և դաւաճանից. և ոչ գտանէ բնաւ զգնուի՝ զոր որոնէ։ Ընկանի յա մենայնում աւուր ՚ի սխալանս. երբեմն յախտակրուեց իւրոց. և երբեմն ՚ի նախարելոյ իւրոց։ Եթ հազիւ թէ ապաքինէ զսխալուածն մի՝ անկանի յայլ խոտ։ Ա հաւասիկ ոնգուի առաւել փայլուն և առաւել առաքինի թէ՚ որոց։ Եթ որ քան աւելի երկար՝ և յաճէտ լայնագոյնք լինին թէ՚ որուիք, այնքան յաճէտ կարճ. և առաւել անկատարք են առ ՚ի տապաքինել ՚ի վախճանի զոյն՝ որք ունին աւերեալ, թարոյ կամելոյ յսկզբանն։

Թէ՚ որուին կրէ ըստ ինքեան զնամ ողորմելոլի իւր, և անկարուի մարդ կալին՝ առոր անդին ՚ի ինեղբոյ անտանելի ծանրուի։ Ա դրդև պարտ է ողբալ և խղճալ զթէ՚ որս, և ներել նոյ։ Եկրաւի արդեօք ո՞չ են նք ողբալի՝ որք ու նին զոյնքան մարդիկս ՚ի կաւելարել, որոց սիտոյք անթիւք են. որք և ասն այնքան աշխատանս այնոցիկ՝ ոյք կամին բարեօք վառաւարել զնո։

Եթ առ ՚ի ասել ազատաբար, մարդիկք են կարի առաւել ողբալի, վր դոլոյ նոյ կառավարեալ ՚ի թէ՚ որե միոյ՝ որ ոչ է, եթէ ոչ պր մի՝ համանման ինքեաց։ Ռանգի պարտ էր ածց՝ ուղղել կամ կառավարել զմարդիկս, և ոչ թէ՚ որոց։ Ա այց թէ՚ որք և ս՝ ոչ են սակաւ ողբալիք. որոց ոչ դոլով, եթէ ոչ մարդ. յ՚ տկար և անկատար . ունին ՚ի կառավարել զայնքան բազմութի՝ անթիւ՝ ապականեալ և նենգահնար մարդկանց։

Թէլամք համարձակ զուարթուէ միով՝ ասէ. Եթ ահաւանիկ Ասոմ նք վ՚ սխալանաց՝ կորոյս զթէ՚ որուի նախնեաց իւրոց. և այժմ Եթարց խոր հրդոց քոց՝ կորուսանէր նաև երկրորդապէս՝ զԱլէնթ։ Ա երակրնեաց Ա՚ենթօր. խոստովանիմ , զի արարեալ է նա զմեծագոյն սխալանս. բայց որո նեա, տեսցուք Եթ՝ ՚ի մէջ Յունաց՝ կամ Եթ ՚ի մէջ այլոց բարբոք կարգադրեցեալ ազգաց՝ գտանի՞ Եթէ՚ որ մի՝ որ ոչ իցէ արարեալ աններելի յանցանք իմն։ Ա կայն յաճէտ մեծամեծ մարդկանց՝ ՚ի մէջ բնական վարուց՝ և ՚իներ ասպիճանի իմացականուե իւրեանց՝ որք ներըմբռնին ՚ի յանցանս, առաւել գովելիք են այնոքիկ՝ որք ունին վստահուեթիւն ձանաչելոյ , և ապաքինելոյ զսխալանս իւրեանց։

Ա՞տածեա Եթէ Յուլիս՝ մեծն Յուլիս հայր քոյ. որ է նախադաղափար Եթէ՚ որացն Յունաց. մի Եթէ ո՞չ ունեաց այսպէ՞ս նա՝ զիւրն տկարուել, և սխալանս։ Ընդեօք եթէ Ա՚ինէրմն ոչ առաջնորդիցէր նմա քոյլ առ քոյլ քայ նիցս անգամ լինէր առարանկել ՚ի շլոթանս՝ և ՚ի կորուստ. ուր բաղդն խա ղայր ըստ նմա։ Ռանիցս անգամ Ա՚ինէրմն կալեալ գնա ՚ի ձեռանէ՝ ունի ուղ ղեալ և առաջնորդեալ ՚ի փէս՝ ըստ շաբիզս առաքինուե։ Ա՚ի ապասիցես դու յորժամ՝ տեսանիցես գնա փառօք Եթէ՚ որել յ՚Եթաք, գտանել գնա Եթարց անկատարելուե։ Օ՚ ի տեսանես գնա ոյնդ՝ առանց երկեցուե։ Ռանզի Եթէ և ամ Յունասան՝ և Ասիոյ, և համանց կղզեաք ծովու՝ հնացեալ գովելոյն գնա

ասիցեն քաց՝ ի սխալանաց իւրոց՝ նոյն իսկ հազարակերպ զաբմանալիք լինիցին մոռացեալք (յո՝ յիշեալք լինիցին սխալմունք) Այժ երջանիկ լինիցես դու՝ ի կարել նկատել զայս, և ուսանիլ անզգաստ ոգի՝ ի զգաստանալ միոյ Աստուծոյ, և իւր ինձ ոմի Ծատկանալ. առ՝ ի ոչ ապատել՝ ունել յառաջել մեծամեծ մարդկանց զգոն համ զոր ձշմարիտ մարդկային հնարս է առնել, և երիտասարդութիւն ոչ վորձառել՝ Թողու զինքն՝ ի հետաքրքրութիւն իմն ամբարհաւճ, որ ահաձիր համ զաղափարաց, որոց ունի սիրտդ հետաքրքրել, և անկանի՝ իներ անտեղի քննելի յամառուն Աստուծոյ զի քաց յայնցանէ ամից՝ զորս ծանեայ զոլ՝ ինձմէ, և նաև բնականաբար հարազատ. ուզիղ՝ հանդարտ առաւ՝ և բարեբար Ընթրել իւր է կատարեալ. և առէ վնարդալուն՝ յորմէ ձանաչէ. և աղաւ կամօք զղջայ ձշմարտիւ՝ ի սրտի իւրում՝ Ամենայն արտաքին խնդականներ Թէ՝ իւր՝ մեծք են և չափաւորեալք յառաքինեան իւրում՝ Ողջմտուն իւր՝ ի խոստովանիլ զյանցանս, քաղցրուն իւր՝ և համբերեալ՝ առ՝ ի Թողուլ ասելոյ ինձ նման զանս առաւել խիստս. և վատահուն իւր ընդմէնքեան՝ առ՝ ի ապաքինել հրապարակաւ զսխալանս իւր՝ վերադնելով՝ ի վերամ քննողութեց մարդկանց. յուցանեն զձշմարիտ մեծադիւն Ներելութիւնք և խորհրդականութիւնք այլոց՝ կարեն օգտել կերպիւ խիք՝ յոյժ միջակ կացուն եղեալ առն միոյ. իսկ Ստուծենէ ունի զերազանց շնորհ իմն յառուկ, որ կարէ Թէ՛ ոմն՝ այսքան երկար ժամանակ պահպանել՝ ինեն զաւորաց, գրաւել զնա, առ՝ ի ապաքինել զյանցանս իւր։ Եւ սովիմք և կարէ յոյժ փառաւոր, առ՝ ի վերամբառնալ զինքն այնոյ՝ որ ոչ ևս լինիլ անկեալ։ Ներաւի Ստուծենէ արարեալ է սխալանս, ոչ ևս համ Թէ՛ որք առնեն բայց ոչ ոք Թէ՛ որ առնէ զայն՝ որ առ՝ ի ուղղել զինքն՝ պատկանի առնել։ Ինն կոզմանէ՝ ոչ կարեմ Թողուլ զնա Թարց հնանալոյ, և զովելոյ զնա, ի կիսին՝ յորում՝ ներէ ինձ ընդմիաբանելոյ ինքեան։ Այեաց, և զովեա զնա դու ևս այսպէս՝ ոմ սիրելի իմ Աստուած, զի՝ ի պատճառս համառաւ Թեան նորէ՝ որ վասն օգտի քոյ՝ առաջ քեզ զայսոսիկ խրատս։

Ինեթօր կենդանի Աստուածքի նաև ընդ այսց բանիդ՝ Թէ՝ ոչքան վտանգաւոր է լինել անկեալ, ի մոռանել խստագոյն քննողութի ընդէմ այլոց մարդկանց և զեր՝ ի վերայ ընդէմ այնոցիկ՝ որք բեռնաւորեալք են չափոթալի զժոխարար կրութիւս կառավարութե։ Հեռևեցոյց նաև զբանս իւր ասել նմա, Թէ ահա ժամանակ՝ զի չոմիցես դու. երթ բարեաւ, ես սպասեմ քեզ առ Ամ սիրելի իմ Աստուածքիշեա, Թէ այնոքիկ՝ որք երկնչին յոյծց, ոչ ունին երկիւղ ինչ քնաւ՝ ի մարդկանց։ Գոտանիս՝ ի ծայրս առաւել որոգայթաւոր վտանգից. բայց գիտասջիր, զի Աստուծոյ ամենևին ոչ Թողու զքեզ՝ ի բացակայ։

Հաւիւ Թէ եղերեաց զբանս իւր, Թուեցաւ Աստուածքի լինիլ՝ իներ կայուն Ներ Աստուածն Աստուածքի. և էր յայնմիկ կիտաջ՝ ի հուաստել Թէ՝ առաւ դիմ նաե որ խօսի Եւ ինքեան, եթե Ներ՝ ի նորոյ ոչ էիցէր քոդարկեալ զկարծեան Աստուածքի, յուցանելով զինքն՝ գոլ Աստուած, առելովն զբանս զայսոսիկ. Ի մոռանայցես որդեակ զիմ Ջանս և զհոգս իմ, զորս կալայ ես՝ ի մանկուէ քումմէ, առ՝ ի ընծայել զքեզ արի և իմաստուն ոմի զհայր քոյ։ Ամենայն առաքինեաց՝ որոց վասն աշխատեցայ ես ներաղդել՝ ի քեզ։

Զհանդերձեալ արեգակն՝ ոսկեզօծ առնէր զգետեզերս լերանցն, յորժամ ելին Թէլեմաքոս ի Պալլենէ, ժամանեալ առ գօրս իւրեանց։ Ապրեցան զօրքն՝ որք շուրջ զքաղաքաւէն բանակեալ՝ սիրով ընդհանային ի ննջեցեալ հրամանատարին իւրեանց։ Զի տեսանելով յայտ կողմանց տեգը բարձրացեալ նիզակաց, որոց ցոլմունք՝ ընդ փողըտն մինդաց՝ խառնէին զաչս ակնարկողաց, և ամպ մի փոշոյ եաց ամբառնայր մինչև ցաւիղս։ Ասացին և Ինդեթօր ընկերակիցեալ ուղեւորին՝ ի գաշտին՝ զգաշնակիցեալ Թաւետրոս, որք հեռացեալք հեռանային՝ ի պարտպաց քաղաքին։ Ապրջանս բաժանեցան՝ ի միմեանց՝ զինք տալով ի փող և՝ ի միւս կողմանէ զնշանս ձկնարիւս բարձ կունեն. որովք և գաշնակիցք՝ ոչ ևս ունեցան երկբայութիւն, վն առելոյ հաշտութեան, յորժամ ճանաչեցին զբաւ ըսաւ սրան Ասոմինդէ, որ ներկայացեալ էր նմ յոյժ զանազանեալ յայնմանէ քան զոր էրն։ քանզի նախկին շարժմանք նոր գառեալ եղև՝ Թէ ոչ էք ահա՝ ի բնական զգացմանէ իւրմէ, այլ՝ ի խորհրդոց մարդկայց՝ և անկրաւ արանց որոց առեալ էր զինքն՝ բոլորովիմբ յաւար։

Զեռորդ մինչ գնացին զօրքն՝ Ասոմինդ առաքեաց զԻնդեթօր յամ մեղոցս և յանկիւնս քիլքին։ Տեսցուք՝ ասէր Ինդեթօր՝ ոմ արքայ ոչքան մարդիկս ունիս՝ Թէ ի մէջ քաղաքին և Թէ ի գաշտին, Թուեսցուք և քննեսցուք զնոր Թէ զոչքան երկրագործս ունիս ի միջի սոյ, և տեսցուք Թէ ոչքան զբազմութիս ըստ ըստ զորեղեացդ արտաքսեսն երկիրդ քոյ ի մէջ հասարակ տարեաց. կամ զգինի և զձէթ, և զայլ իրս օգտաբէրս. յորոց և կարեմք այսու տեսուլ զիտել, եԹէ երկիրն արտագրէ զայնքան ուտուելս, առ ի գործանել զընակիցս։ Ըստ կամ Թէ պղպեղարէն այլ և առատաւորէն, զի կարիցի ունել օգտակիր վաճառս և ակայ առելոցդուէ ի բաւ։ Ընեսցուք ամենայն Թէ՝ ոչոչքան նաեւ ունիս և զնաւակաբս, առ յորոց պարտ է գտանել կարողսն քոյ։ Գնացեալ ուրեմն ի նաեւահանգիստն և մաեալ յիւրաքանչիւր նաեւս՝ վերահասու եղև քաղաքացն, ուր իւրաքանչիւրք ի նոսին՝ զնային առնել զառուրեւառուն։ Հարց նաև Թէ՝ զինչ ապրանս բերէին և զինչ գնէին ի վերադառնալն. զինչ էին ծախք նոյ ի նաեւարկուեւ և զինչ վոխարկուիք՝ զորս վաճառականք առնէին ըստ միմեանս. և զընկերակիցդուեն՝ զորս ունէին ի միջի իւրեանց. առ ի գիտել Թէ՝ ուղիք ն համահաւասարք էին, և կամ Թէ՝ հաւատացմանք նկատեցեալք վերջալոյս քննեսցնան զդիպուածս նաեւարկուեց, և զայլ ձախորդուեն առևտրոյ, առ ի ըստ առաջ երանել զնաւուց վաճառականեաց, որք զի ապահուէ շահուց՝ բազմիցս ձեռնարկեալ էին ի մեծամեծ իրս՝ որք ի վեր անդր են քան զկարողուէն իւրեանց։

Ամենայն Ինդեթօր. զի խստաբարբ պատմէիցին անանկ վաճառականքն, քանզի Թէև ոչ են յանցաւորք բարի հաւատարմուեւ, բայց են միշտ չարք վ յանդգնուեւ իւրեանց, ձկտելով ի մեծամեծս, և տալով չարք օրինակ այլոց։ Աստի և յայնժամ արար կանոնս, տալով կէտ իմն՝ որ զիւրին եղև ոչ ևս անանկիլ բնաւ. յի՝ կացոյց զդատաւորս, որոց վաճառեկանք առցեն զնշիւս ընչից իւրեանց, նաև արգեանց՝ ծախուց՝ և ձեռնարկուեց։ Ընդ ոչ եղև նմ ներել ամենևին՝ դնել՝ ի վտանգի զբարիս այլոց. նմանապէս և ոչ ևս կարել դնել յորդոյիցն՝ նաև էսկ զիւրեանցն, բայց՝ ի կիսոյն ընչից իւրեանց։ Ասէր ևս՝ առնել ընկերակցուիլ ընդ այլոց՝ ի ձեռնարկուելս, զորս ոչ կարեն առնել միայնակ։ Ընդ անդառնալի էր կանոն ընկերակցուեն նմ, պատճառաւ թէ առաջն պատժոց հղելոց վրանի, որք եթէ ոչ հետևէցեն։ Յայնժամ ազատուի վաճառականութեն՝ եղև՝ ինն կատարեալ։ Ընդ փոխանակ վճռապնդել

զնե հարկադրուիք՝ խոստացեալ եղև համայն վաճառականաց վարձատրուիլ ինչք
այնոցիկ ամենեցունց՝ որք կարացին առ քաղաքիդ՝ ի Սալէնեմ զվաճառականու-
թիւն այլ իմն նորոգ ազգաց։

Հայեցիր ամ ամբոխին ահռելարբեալ արշաւէիր՝ ի խուռն լինել ամ հողմանեաց
և վաճառիցուն սոցին քաղաքիդ եղև նմանել հոսման և անդրահոսման ծովու
և գանձք մանկին ոչ զլիս, որք դրդեալ՝ ի հողմոց՝ դան ի վինի միոյ, ուս
ան և ամ իբր բերեալ և տարեալ լինելոյ տպատարաւ։ Հէ այն ամ՝ որ բերեալ
լինելոյ, էր օգտաւէտ, և զորս տանէին՝ թողոյր զայլ իմն հարստուի փոխանակ
իւր։ Հատատան արդարք բնակիդ՝ ի նաւէշնդատին՝ ի մէջ այնքան ժողովել
ամ ազգաց։ Հզաւուի հաւաձրմուի և հարստատուի թողուն թէ՝ ի բարձ
բուէ այնց վերամբարձեալ սպրսպաց։ Հրաւիրէին զվաճառականս՝ ի յոյժ հե
ռաւոր երկրից։ և իբրաքանչիւրոք՝ ի վաճառականաց՝ կիմգային յեզերս արև
ելեան, յորմէ արեգական յամենայնոսմ աւուր ելանէ՝ ի կրծից ջուրց։ և կամ
զառնային՝ ինոյն մեծ ծովու, ուր արեգական աշխատաւալ չընթացեալ իբրոց
դնոյ շինջուցանել զվառ ազոյմ ս իւր։ Հէ կեսոյն անդ ամենեքեան՝ ի Սալէնեմ
՝ի խաղաղութեան, որպէս եթէ էյէին՝ ի հայրենիս իւրեանց։

Իսկ՝ ինձեր քաղաքին՝ այլ պատր Հէնեմ ամ մտենաց՝ շահմարինաց՝ և
հանուելիցն արհեստաւորաց, և քոյոր վաճառականացն հասարկից։ Հտարգելա
ամ ապրանաց օտար քաղաքաց, որք կարէին ներմուծանել զշքեղազարդ՝ և
զիգաբարոյ հնշտուելիս կանոնաւորեցաց նաև զգեստս, զկերակուրս՝ զհան-
գամանս, և զմի ծախուս զարդս ատեց, վէր ամենեցն զանազան ոգիւս անձանց։
Հդրելեաց նաև զհամոյն զարդս ոսկեաց՝ և արծաթեաց Հէ ասէ ցհատմինէ
ոչ գիտեմ՝ եթէ ոչ՝ ի միոյնակ միջոցս՝ առ՝ ի բնծայել զամբոխն քո հա-
մատ՝ ի բոլոր ծախս իւրեանց։ որէ՞ զի իցես դու նոյ ինքնին օրինակ, յո՞
հարկաւորէ զի ունիցիս դու արատքու ատ ծայրզոյնս վսեմափառուի մի, բայց
իշխանուի քոյ լիցի բաւական նշանակեցեալ և վերաձանաչեալ՝ ինախաթարեցց
և՝ ի գլխաւոր գործոն ըստ քոց՝ որք չգոյատաեն զքեզ։ յո՝ առնոյ օրինակ
շատանալոյ զգեստուիւ միով՝ կարի յոյժ նուրբ ատեղինաւ՝ նեղկեալ՝ ի գոյն
բոստրային։ Հմանաւոյ և ատջաւորք ուրուք քոյ՝ տարցեն զնոյն զգեստն զինք
քոյ։ և բոլոր զանազանուի՝ ոչ յայլ ինչ կացասցի, եթէ ոչ՝ ի գոյնն, և՝ ի թե-
թեւ ձամուկ ոսկեթելս, զոր ունիցիս դու՝ ի քոյոց հանդերձից քոց։ Հէ
սոյն զանազանուի զուեոց՝ պատճառեցան՝ ի զանազանել զանազանուի աստեղանի
ոգուոց։ թէպէտ ունելոյ պիտոյուի ոչ ոսկւոյ, և ոչ արծաթոյ։ և ոչ այլ ինչ
իրաց։ Հանոնաւորեալ զարգիսուի աստեղանաց նոյ յոյ սերնդոց իւրեանց։ և դիր
՝ինոսկին աստեղանի գոյնսոսի՝ ոլք աւետել հնազոյն ազգի՝ ք են, և աւետել
փայլունակք։ Հնոքին՝ որք ունին արժանաւորուի և գիշխանուի զործակա
լուե, լիցին բաւականանալ հաձոյք գալ զինի այնց հնազոյն և պայծառափայլ
աղնուաց, որք են յայնպիսի մեծի տիրոջուե՝ նախկին պատուոյ։ Հէ մերդիկք
որք ոչ ունին զնոյն ազնուուի, ընձեռեն նոյ զանձկագահուին բարուք յօժա
րուէ, միայն եթէ՝ մի սոմորեցուսցեն զնոս տալ բանալ մեծի բարձ
բուե, և վերյոյժ փառաւանկի բազդաւորուե։ Հայլ դոլեցես զբարեկրօնու ի
այնոցիկ՝ որք՝ ի մեծի փառաւորուե՝ իցեն համառօտ։ Հանգի զանազանեալ
ընտրելականու ի իւն պահաս ստորեգեալ նախանձու՝ ի այն, որ գայ՝ ի միոյ
երկար հետեւեալ նախնականու ի ևանց։

Հէ որքան վէր առաքինուե՝ գիտեաց, զի հպատակք քոյ՝ մնան ազանդաւոր
փուքով արիանան հետեվել, և յոյժ եռանդնագոյր ծառայել ուրուե, միայն

ցեմ՝ ասացեալ նմա զպատահս, և դիւցազնական ի բարւոյ գործառութիւնս նորա, զի լինի նմանի այն սկիւթն ազնաւուէ որդւոց այնոցիկ՝ որք ունէին արարիալ զայն Աստ ձինք առաջին աստիճանի զկնի քոյ՝ զհոցցին սպիտակս՝ ոսկեայ ծոպիւ միով՝ ի ծայր հանդերձի իւրեանց, ունելով ի մատն մատանի մի ոսկեայ. և ի պատ բանոցն ոսկեայ մեռաղ մի նկարեալ պատկերաւ քով։

Եւ այնոքիկ որք յերկրորդ աստիճանի՝ զհոցցին զերկնագոյն, կրելով արծաթեայ ծոպ մի՝ ըստ ոսկեայ մատանւոյն, և ոչ երբէք մեռաղն։

Երրորդն՝ կանաչագոյն զգեստս, բայց թաթպ ծոպէ՝ և մատանւոյ. սա կայն ընդ մեռաղն։

Իսկ չորրորդն՝ ոսկեզոյն զեղչն։

Հինգերորդն՝ փարդագոյն կօշիկս։

Վեցերորդն՝ կապոյտ։

Եւ եօթներորդն՝ որ է վերջին դասն, դոյն ինձ լիմնի, այ՝ սպիտակագեղին։ Ահա զգեստք եօթանց զանազան ոճոյ՝ ազատ անձանց. իսկ հասցն ծառայք զգեստաւորիցին եօթն մոխրագոյն։ Եւ այսպէս ոչ ինչ լինի ծախիւք իւրաքանչիւր բոլոր յիւրում ոճոյ լինի զանազանեալ։ Այլև եղիցին վաստանելք ի Աստենէ հասցն արհեստաւորք՝ որք գրաւեցեալք են ի միաստակ արհեստս։ Եւ գրաւեսցեն զինքեանս ի հարկաւոր արհեստս՝ որք կերասին զիրեր թիւս արհեստաւորաց։ Եւ կամ տացեն զինքեանս ի մանաւանդիսն։ Եւ կամ թէ՝ կրեսցեն յերկրագործս իս։ Եւ ոչ ներիցի բնաւ փոփոխել՝ ոչ ի բնաւորել կերպասս, և ոչ ի կերպս զգեստուց. քանզի՝ ամենայն իր ինչ մարդկանց վերակացեցելոց ի պայծառ և յաղնիւ կեան իմն՝ հայել հակիւ ի նորահնար զարդարունս սիրահիցի։ Եւ ոչ նաև թոյլատրիցի գոհ, զի կանայք նոցա և նոյնպիսի անպատիւ զարդարունք՝ անկցին երբէք ի վարս անպիտանութեան։

Այնմհետ նման քաջհմուտ պարագլխի՝ որ հանդերձեալ երբեք ի խաղալ բեր ծառոց զանօգուտ փայտս, քանզի բառնալ զնոսին շուքս՝ որք ապրեցան զարտս. և վերաբերել զամ իր յայնկոյս և ի ժուժկալ պարզուն, կարգադրեցի նմանապէս՝ և զկերպիս քաղաքացւոց, յոր ազատաց՝ և գերեաց։ Որպէս ամենայն (ասէր,) զի աւուրս վերամբարձ մարդիկք հատուսցին զմեծութիս իւրեանց ի չիր ախորժալիսն որկրամոլութեանց, որովք և հեղգացուցեալ զոգիս իւրեանց խանդարեն անդադարեալքն զառողջութիս մարմնոյ իւրեանց։ Քանզի պարտին նք հատանել զպատուիրս իւրեանց՝ ի բարեկարգութիւն, և յիշխանութիւն, առ ի բարերարել ոյլոց մարդկանց. և ունել զհամբաւս բարիս՝ ի նախահոգալ իւրեանց զարեգործութիսն։ Պարկեշտութիւն և ժուժկալութիւն զկերպիս առաւել հատ զագոյնս. և արդարև՝ սա է որ տայ ըստ առողջութեան՝ նաև առաւել ուժեղութիւն, և բերէ ախորժս յաւէտ զուտ և հաստատ։ Պարտ է քեզ նախ ուրեմն պնդապատել զձաշ և զընթերիս քոյ՝ ի բարերոք կերակրոց, բայց թաթպ խմիք ձկպալիք արգանակաց։ Քանզի սա է արհեստ մի՝ թէ ունաւորելոյ զմարդիկս զայնոսիկ որք ցասմնեցուցիննն զախորժակս իւրեանց, բայց ի չմարիտ պետութեան կենաց։

Ասացեալ բերէր ձանաչեաց զյանցանս իւր՝ ի թողուլ բնակիչս նորոգ քաղաքի իւրոյ պղերգապարտ ապականել զվարս իւրեանց. բառնաբարեալ զամ օրէնս Աինոսի՝ որ ի վեր ժուժկալէր։ Ասացյ խմաստունն Աինոբիոս զինչ և խնդամուտ արար զնա. թէ օրէնքն այնոքիկ՝ որքան և թէ լցին վերանորոգեալք, եթէ չատակապես թէ ընդորն ինքնին ոչ տայցէր նշ օրինակ ինն հեղինակութիւն իւրով՝ լինելին անօգուտք. և ոչ լինէր կարելի այլով կերպիւ ստանալ զնոս։ Այդ և Ասացինէ փաւեթով կանոնաւորեաց զսեղան իւր, յորում ոչ եղ,

եթէ

եթէ ոչ՝ գերդպին հայց լիցի, և գինի քաղաքին, որ էր գօրեղ և ախորժահամ քայց յոյժ սակաւ քանակութիւն, ըստ այնց հասարակ կերակրոց՝ զորս ուտէր ըստ սովոյ Յունաց՝ ի պաշարմանն Տրոյիայու։ Զսուտ ոչ ոք համարձակիւր արտաբերել՝ ի կանոնէ միոյ՝ զոր արքայն եդ իւրոյ ինքեան։ Ընդ այսմիկ իւրաքանչիւր ոք արտաւարեաց զշտապլաթար զնոխութիւն, և զփափկութիւն ճաշուց և ընթրեաց իւրոց՝ յորոց սկսեալ էին զազրել։

Յետ այսորիկ արդեւեաց նմանապէս Աէնէաս՝ նաև զլայն և զիգական երաժշտութիւնս, ոչք առականէին զհամային երիտասարդս։ Ընդ դառնապարանց՝ ոչ սիկս խաղագոյն պատժով՝ զշամբշային երգեցմունս, որք ոչ սէր արբեցուցանեն քան զգինի, յորոց և յոգեպային բարք և վարք՝ լծեալք պակղուածք, և լքեալք։ Ընդ վերակացուեաց զհմայն երաժշտութիւս միացն՝ ինամիտիս տապարին, առ՝ ի երգել զգովեստս ածց՝ և քաջաց, որք եռուն զօրինակս առաքեալ հայրենասիրութեան ընդհանց։

Աէնէասիս նմանապէս եթէ ոչ՝ միայն մի տաճկերց՝ զմեծապարդ գերազն կէն կառուցմունս. այլ՝ ոգի սեանց՝ գիմաբորուեց՝ և կամերց՝ և այլոց։ Իսկ վէմ տանց նոյ՝ գազաւփառս՝ և զարդ ձեւս հասարակ շինուց՝ յոյժ հաճելի. առ՝ ի հիմնել՝ ի մէջ չափաւոր տարածուեն՝ տուն մի զօմարձալի՝ և գիւրահանգիստ վէմ թիմունակ ընտանեաց միոյ. այնպիսի իմն կերպիւ՝ որոյ դէպք եղեն բարեյարմարք. և օթևանք կամ սենեակք նորին՝ անպրաճեալք միմեանց՝ զի կարգք և յարստակութիք պիւրաւ լեցին պահպանեցեալք, և փոքր իմն ծախիք պաշտպանեցեալք։

Ասացեալ նաև՝ զի իւրաքանչիւր տուն՝ սէր ինչ վարկանելի անձանց՝ ունիցի առարան մի միջոյարկ,(այն՝ Սալոն մի.)և փոքրիկ տաղաւարտյարկ իմն հատատառել՝ ի վէր սեանց, վն տեսաբանի փոքրոց սենեկաց, յորդոց ամենից ազատ անձինց՝ նոցնոց բնտանեաց. քայց արգիլ կարի խստութիւ՝ զգաղմն, եւ ի լորդ և փեշշուք սենեկաց։ Այն զանազան ձևք տանց՝ ըստ միջոցաց և թիմնարտուեն քնտանեաց՝ օգտեն՝ ի գործելոյ փոքր ծախիք զմանն ինչ քաղաքին, ուր միւս մնան՝ ահա գիրել կայ ըստ միացածին հաճուեց իւրաքանչիւրոց. գոլով քայ՝ ի միջոցառուէ՝ յիշարկուել իմն՝ ապահարժ և անհանդիստ։

Ընդ ահա այն նոր քաղաք չինել ելով՝ ինքեան յոյժ սուղ ժամանակի։ Քանզի մի մերձակայ կողմանք Յունաց՝ յարդարեցին զմնուտ հիւս. և եկին քաղ մնեալ որպիսի գործոցդիր գործոցդրոց՝ ընդ այլոց գործաւորաց, այսու պայմանաւ՝ որ գինի կատարեալ գործոյ իւրեանց՝ քնակիցէն շուրջ զԱէնէասիս կալնուով զերկիրս՝ ի գործել որք օգտէն բազմացուցանելոյն զնուէ դուռնին։

Ապրիկ համարեցաւ Աէնէաս՝ լինել պատկերանկարուեն՝ և քանդիկդեր ծուեր մի գոցոյ սեր տրհետ իմն՝ ոչ՝ ի բաց արկանելի. քայց կամեցաւ, զի սա կաւուց լեցի ներեալ՝ կրթել՝ ի սոյն արհետ՝ ի Աէնէն։ Ընտուեաց նաև վարժարան մի, յորում կարգեցեալ էին վարժապետք՝ քաղցը ախորժանաց որք քննէին զգաստասիրեկու իս երիտասրդաց. քանզի՝ ոչ է պարտ ասէր ընտրել զանձինս՝ որք իցեն նուէն կիմանալ յարհետ իմ՝ որք լծարց պատճառանաց ոչ են հարկաւորք, ասկայն օգնէ՝ և հնազանդ ոչ պարտին կարգել եթէ ոչ՝ զմանկունս երբանեաս՝ ի միում այնպիսի ի տացանուեն. որ խոստուեալ զգաստութեամբ, և հնազանդ ի կատարելոյն։ Իսկ միւսքն՝ որք ծնեալք են յաղագս պէս պէսիկ արհետից. յորոց լիցին գրաճեցեալք, յարհետ օգտաւէտ տուի վարհարակ պետոյից ծերակուտին։ Ընդ ոչ ևս պարտ ասէր՝ ի գրաճել զքանզակիչս, և զպատկերանկարս, եթէ ոչ՝ առ՝ ի պահպանել զյիշատակ մեծամեծ

արանց

արենց. և մեծամեծ գործոց՝ արուրելոց ի ենոցուենց։ Ընդ այնք եւս ի իներ շինուած հասարակաց, կամ՝ ի մէր գերեզմանց՝ պարտին լինել պահպանեցեալք. վն նոր կայուն այնց ամենից՝ որք լեալք են դեր՝ ի վերոյ հնձորեղուզ միով, յոգուստ հայրենեաց իւրեանց։ Իսկ մի՞ ասացելոց՝ բարեկարգուել և բաւինուել Աստ ծոյ՝ ոչ արդեւեաց, զի մի ընդունիցէ զհամայնս զայնս մեծամեծ շինուածս կարգեցեալս մի արշաւնց ձիոց՝ և կոչ. նաև ըմբշամարտից և բռնցամարտից. և այլ ամ կրթուելոց՝ որք վարժեն զմարմինս լինել առաւել արագաշարժք, և առաւել զօրեղք։

Ընդարձ նամանաւ և զաւգմուի վաճառականաց՝ որք վաճառէին զիւրեղուսս մեռանելոց՝ և ոսկեհեղից, բերեալք ի հեռաւոր քաղաքաց՝ որք կին ծանրագինք։ Այնեաց նամանաւ և զանօթս ոսկեայ և արծաթեայ՝ յօրինեալ պնակ ըստ ձեց՝ և մարդկանց՝ և ամ անասնոց։ Ընդ վերջապէս՝ ձհան զայնոսիկ՝ որ վաճառէին զանազան քնդելիս՝ և զծխանելիս՝ և զանուշահոտ օծանելի իւղս։ Ամի նամանապէս՝ զի և զարդք իւրեանչիւր տանց՝ էգեն չափաւորք և հաստարակք. և՝ ինձնպէսի յերոյ արտերեալք՝ զի կեցցեն երկար ժամանակք։ Ընդ այսոյ ահա բնակիչք Աստենեցի՝ որք մեծապէս տրանջալով զանկասկին զաղքատուէ իւրեանց, սկսան խնդրել ձի՞ք ածել զաբդուի տարեմտիս ունէին։ Ասացի ձէ էին փարեմտիք խաբօղք, որք աղքատացուցանէին զնո. իսկ այժմ վերադառնայիմ լինել իրաւացի տարեմտիք, ըստ չափու վաստակուեցաք լինէին մերկացեալք յաբելորդուենց իւրեանց։ Արդ ահա փարեմտիանիկ այս է, (ասէին ինքեանք.) որ է արհամարհել զայնպիսի հարստուիս՝ որք վնասացուցանեն զունն որուն, և պակասեցուցանեն զպիտանացուս, որք վերաբերին ի ձշմարիտ հարկաւորութիւն բնական։

Ոչ անաց Աստենեօր նաև՝ ի տես երանելի համայն ծովային պատերազմացն որ յառաջագս պատերազմին նաւուց. և քննել զամ՝ ամբարանոցս նոյ առ ի գիտել ձէ զինք՝ և կամ ձէ այլ միւս հարկաւոր իրք պատերազմի՝ էգեն ի բաւ ընդ կարգագրուէ։ Զանգի պարտ է (ասէր) լինել միշտ ի պատրաստի՝ առնելոյ զպատերազմին, մի՞ ոչ լինելոյ ամենևին հասանել ի կէտ ձախորդուէ, առ ի առնել։ Ընդ ի գտանել նոր զբաղում պակասուիս համայն իրաց, փութանկաւ ետ ժողովել զարհեստաւորս, առ ի դործել այնքան յերկաթեա՝ որքան ի պողպատս՝ և ի պղինձս։ Ընդ ահա տեսանել եղև շինիլ փառաց վառելոյ՝ և հնոցացայ, որոց ծուխք և բոցք նմանեին հրոյ երելոյ ի վերսիմանէ Ընդ նոսա լերինս և շառաչիւնք կոտանց ի մէր սարից՝ որք ձնշեալք լինէին ի իներ քոյ կրկնակրկին բախմանց, հնչեցուցանէին զմրճակաց լերինս. Ընդ եղբոյ ծոլու ի միասին, և ձոխիւք ի բոցն չիւղոյ լինել յայնմիկ կողմանէ յորում Աուլգնն զօրացուցել քաջալերէր զԱկբրթիս իւր՝ ի գործարանի կացածինոյ հօր ձեց։ Ընդ ահա մի նախատեսանէին իմաստասիրեան միոյ երևիւր ի իներ խորհն հաստատութեան յանկ հաստատանել զամ պատերազմական պատրաստութիւնս։

Ցետ այնորիկ Աստենեօր երթալ ի քաղաքէն Ընտենեի՝ եգիտ զմեծ իմն տարածուէ արգասաւոր երկրի՝ որ միայր իրր անգործ։ Զանգի ոչ եգիտ գործակալ, եթէ ոչ՝ գիւղն, պատձառ զանցառուէ և չքաւորուէ գործաւորից՝ որք վն աղքատուէ պակասեալք էին ի վաստահուենց և յուժգնուենց մարմնոց՝ առ ի դնել զերկրագործուէնն ի կնճռուէ։ Ի տեսանել Աստենեօրի զգաշան խոպանացեալ՝ ասէ ցեղեցուն՝ երկիրն ահա ոչ խնդրէ ինչ, եթէ ոչ ի փառ ձեռնացուցանել զբնակիչս. բայց բնակիչք նոր պարտաւոր գտանին երկրին։ Ալցուք ուրեմն զհմայն աւերելոյ արհեստագործս՝ որք են ի քաղաքին, որոց

արհեստք՝ ոչ ծնչին, եթէ ոչ՝ ապականել զվարս և զծնեալս ամբոխին, և կարգ գեացուք զնո զի զործնացեն՝ ի դաշտս և ի բլուրս։ Քիրսէի է, զի Թշնամանուի լինի այս վտանգ, զի համայն մարդիկք այնոքիկ՝ որք կրթեալք են յաթ հեռաս, խընդրեն կեանք միմ՝ անաշխատ. և ոչ բնաւ վարժեալք են յաշխատնս քացց ահաւասիկ միջոց մի ապաքինելոյ և գայս։ Պարտ է մանաւանդ զանառ բունչ երկիրն՝ ի միջինն և կոչել զամբոխն յօգնականուի իւրեանց որք լինիցին ենթ հրամանի սոյ՝ լիներ աւելի աշխատիկը գործոց։ Ամբոխն այն յօժարութիւ գործէ, միայն թէ խոստացեալ լիցի նմ կերպիւ խիք յարմար վար ձառուի՝ ի բերրիս տնտես երկրի՝ զոր գործեն։ Այդ կարենանք և այ տիրել մա սին ինչ այլաւ երկրի, և լինին այսպէս նեղմտութեացեալ յամբոխի քոյ. որ ոչ է ակնկին՝ ի մեծի թռչոյ. միայն թէ լցեն աշխատիքը և հպտիկք օրինաց։ Ընդ այս պէս ոչ ունիցիս դու այլ ինն և բարեբաղ հպտիկ՝ քան զնո, որք աձեցուցա նեն զկարողուի քոյ։ Եւ արհեստաւորքը քաղաքին անդրափոխեալք՝ ի գաշտն կրթեն զաճակունս իւրեանց՝ ի գործ. և՝ ի հանապազորդ աշխատնս, առ՝ ի ապրիլ ուժեղագոյ։ Առաւել ևս համայն որմնադիրքը օտար քաղաքաց՝ որք գոր ծեն այժմ՝ ի շէնս՝ իներ քաղաքի քոյ, գրաւեցեալք են աշխատել՝ ի մի մա սին երկրի քոյ. և լինիլ երկրագործք, մնրմնացեալ զնո ի ամբոխից քոց, մինչ չև աւարտեալք լինեն զգործս քաղաքին. և այն շաւիղ առնի լինի գրաւել զամենեսեան՝ առ՝ ի անցուցանել զկեանս իւրեանց՝ եթէ տրուն միայ՝ որ ի միանգամայն ապասիսի քաղցր։ Ընդ այսոյ գործաւորքը գոլով ուժեղք՝ օրինակ նոցին օգտի առ՝ ի գաղթեցուցանել զարհեստագործս անդրաբափոխեալս՝ ի քա ղաքէ՝ ի դաշտն, ի որոց լինին միացեալք։ Եւ այսպիսի բոլոր երկիրն լինի բազմաժողով, ընդ ուժեղագոյն և զօրեղ ընտանեաց՝ առնել զինքեանս երկրագործս ուելիս։

Ի ունիցիս հոգ վտ ածցելոյ՝ առ՝ ի բազմացուցանել զամբոխն, զի փութով ժամանեն նք յանթուելուն, միայն թէ՝ դիւրացուցես զամուսնուի։ Ընդ կերպ դիւրացուցման՝ է յոյժ դիւրին, քանզի իրք թէ համայն մարդիկք յենեալք են յամուսնուի. և ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ՝ աղքատուի միայն որ արգելու։ Այդ եթէ դու ոչ ծանրացուցես զհարկաւորուիս՝ ապրին նք թարց ձգանց՝ ըստ կանանց և զամէից իւրեանց։ Քանզի երկիրն ոչ է ամենեին ապերախտ՝ ի դարմանել հանապազ պտղով իւրով զայնոսիկ՝ որք գործեն զնա աշխատասիրուեր։ Ընդ ոչ ուրանայ զբարիս իւր, եթէ ոչ այնոցիկ՝ որք ժլատք են ընծայել նմ զաշխատս իւրեանց։ Ուրեմն որքան աւելի ղորդիս ունիցի երկ բագործք՝ այնքան աւելի փարթամք են, եթէ թշուառք ոչ աղքտացուսցեն զնո։ Քանզի՝ որդիք նոյ՝ ի մանուղ մանկուե իւրեանց՝ սկսանին օգնել հարց իւրեանց որոց առաւել փոքունք արածեն զգառինս՝ ի մէջ խաշանց. և միւսքն՝ որք ևս անցեալք են ամք, հովուեն զմեծ երամս հօտից։ Ընդ վերջանալ՝ առաւել տա րեսրքն գործեն զերկիր ընկերակցու ընդ հօր իւրեանց. և մայր նոյ՝ ի միասին բոլոր ընտանեօք պատրաստ հայրի և սխորժ կերակուր իմն՝ վտ առն, և վտ սերելի որդեկաց իւրոց, որք պատրին վերդառնալ՝ ի տուն, վասնզեսալ՝ ի գործ ծոց աւուրն աղջոյն։ Ընդ նաև զմեծ իմն հուր. որք համայն անամպ և խաղա ղաւէր ընտանիքն այնոքիկ՝ շրջնտեալք կալնուն զախորժ եղանակս երգոց, և հրճուին՝ ի բոլոր դիշերն ապատլոյ քաղցր քնոյ։ Այլ և պատրաստ վտ նոյ պանիցս՝ և զշաբաթիս, և զայլ միրգս պահպանեցեալս՝ ի նոյնսւմ թառմ գալարութեան, որպէս եթէ նոյնժամ քաղեցեալք։

Ընդ հովիտք վերդառնան ըստ փողոց իւրեանց, և երդեն ընտանեօք հան

դերձ

զերկն զնոր երգս, որք ուսեալք են ՚ի վերնաբնակ մերձակայ ընտանեաց։ Եւ
երկրագործք մնանեն ըստ հնոյ, ի՝ սովից, և ըստ ծոյ. և եղինք գան աշխատիլք
՚ի կոր ունելով ցորենոցս՝ յաւն և ծայր քայիւք, զերծեալք ՚ի վշտից խեթանի՝
որ ամպրեր զնա։ Յայնժամ՝ ամ ձգունք աշխատանս եգերին ըստ աւուրն ՚ի միա
սին. և հանգիստ քնոյ՝ որ ՚ի հրամանէ ածոյ, սիրեալ ՚ի վերներկրէ, փոխարկէ
զամ խոտակիր աշխատս նոյ ՚ի հրձուժանս, և կալնուս զբոլոր բնութիւն կապեալ
՚իներ քաղցր և կախարդեալ նիրհմամբ, և ննջէ իւրաքանչիւր ոք ծարց նա
խասիրեալ զաշխատս՝ աւուրն հանդերձելոյ։ Երանի արանցս այսոցիկ՝ որք
են ծարց ամբարհաճանալոյ, ծարց անհաճոյանալոյ, և ծարց նենդաւորութ
միայն ծէ ածք չնորհիցեն նոյ զամ ըստ մի բարի, որ ոչ վրդովիցէ ամենևին
զանձրդ ուրախութիւն նոյ։ Այլ ոմանք սարսափելի անդիմութիւն, որ վերն ևս անափառ և
ամբարտաճանչ յերջանկութ ծայ՝ յաւիտեանից՝ զբաղդը պատուոյ երկ
րի նոյ, զոր ոչ ընկալանուն, եթէ ոչ՝ ՚ի ձեռն ազատ բնութ. և քրտամբք ձա
կատաւոց իւրեանց։ Ընդարև ընծուին միայն առաքար արդարէ ՚ի հերկեալ
բանջայ իւրոց զայն ամ՝ որ կարէ պիտանի վերանթիծ բարեկրօն և աշխատասէր
արանց, բայց հալածանէ և իւրացեալ անառակութիւն ոմանց ժողովանց՝
ներարկանէ զպղնձան անձինս ՚ի սարսափելի իմն տղքատութիւն։

Ընդ՝ զի՞նչ այրից եմ՝ ասէ Խոսկինէ. եթէ նոյն ամբոխն՝ զոր ես տես
բանեցեալ ՚է սոյն արգելիր զաշխ, զանոց արատեն ՚ի գործերոյ։ Պետականաց
Այնհնօր, արա ըստ ամ ներհուկ այնց ամենից՝ որ առնանի հաճելութ։ Բանդի
Թէ՞ւորք ապահ՝ առանց նախատեսութ՝ ոչ դոյլ ինչ մտածին, եթէ ոչ՝ ՚ի
ծանրացուցանել զհարկս այնոցիկ հպանոց իւրեանց՝ որք են առեալ զգաստք
և հակողք, և առեալ հնաձէորք առ ՚ի բազմացուցանել զբարիս իւրեանց։ զի
յուսան կարի դիւրաւ ընկալնուլ զհարկս իւրեանց ՚ինացունց. և յայնժամ
ամէն բեռնաւորին զայնոսիկ՝ որք երեսն ինքեանց վեր ծուլութ՝ անկեալք յա
ճէտ յողորմելութ։ Ջ՝ նջեա զու զոյս ամ վաստիար կարիդրութ, որք վշտաբ
նեն զբարիս, և փարձատորին ախտից, ներածելով զծուլութ մի թշուառելի,
այնքան փնասիր թէ՞ւորին ինքեանց՝ որքան առ հաւրակ տուրս։ Վերի հարկս
՚ի պատիժ յանցանաւորաց. և եթէ հարկաւոր իցէ նաև խոշտանգն պատիժս
այնոցիկ՝ որք յուսանն յանդասանոնս իւրեանց, որպէս և պատուհաս զինաւորս՝
որք ՚ի բաց թողուն զանգիս պաշտօնի իւրեանց՝ ՚ի ժամանակի պատերազմի
Երանգրիքերձորէն՝ տուր զարգելս ըստ քանակաւ և արժանաւորութ ընտան
եաց, որք բազմանան յաճախիս նոյ չնորհիւ բաւչն մասամբ զերկիր գործե
լոյ։ Երբ ահա փութով բազմանան ընտանիք նոյ. և բոլոր ՚ծ զօրանայ ՚է գոր
ծել. և վերակոչին ըստ ինքեանց ՚ի՞նել յարգելիս։ Արով և արհետան երկրա
գործաւ՝ ոչ ևս կինի արհամարհեալ, ոչ ինեցով վշտացնեալ յայնքանեաց
չարուեցս։ Երբ առանի պատուով գործածուլ լծոց, ձեռամբք այնոցիկ՝ որք
լինին յաղթնակիչք ըստ ՚ի թշնամեաց հպատակեալ իւրեանց։ Երբ ոչ լինի սիրք զե
զեցիկ սխորժելի՝ գործել զերկիր ժառանգուն նախնեաց իւրեանց, ՚ի ժա
մանակի երջանիկ խաղաղուն. քան առատապար պաշտպանել զնա ՚ի վերդով
մանն պատերազմի։ Բանդի հասցն գաշտն ընանի ծաղկամբ։ Ակրն պահկ
զնա ոսկեզօծ նիզակաւ հասկից։ Պաքքոն ձիւն առ յատս իւր զկանխահաս նա
զաղս, որք հոսին գառ ՚ի վայր լերանց գառուս գինուց՝ առաւել քաղցր քան
զ՚նկեթար։ Երբ խորք ձորոց հնչեցուցանին զհամաձայնութ երգոց և նուա
գարանաց հովուաց, որք ՚ի հետուստ ՚է պայծառ ուրեք երգն զնա
նակս աշխատանաց և ախորժից իւրեանց փողով. մինչ խաչինք նոյ կայտառալով

խաց

խայտալով տրաճեն ՚ի վէր նորաբողբոջ թարմ խոտոց և ՚ի միջ ծաղկանց թարց երկիւղի գայլոց։

Ո՞չ լինիս դու երջանիկ ոմն ասմունկ ՚ի լինիլ պատճառ այնքան բարեաց առնելով քոց ապրիլ ենթ հովանաւորութեանն անուճան քոյ՝ այնքան ամբոխից ՚ի ներ սոյնպիսի սիրելի լինն հանգամանաւ։ Սոյն փառք արդեօք ոչ է առաւել քաղձալի՝ քան զունել զերկիւղն յաւետ՝ առ ՚ի ցրտել զամենեսեան, որով իբրև այնքան ՚ի տան ինքեանց յաղթականութեան։ որքան այնոյ առաւել յաղթ եղելոյ՝ լինին կատորածք, ազմուկք, զարհուրանք. արտասուել ողբք, երկիւղք յոյժ սահատութիք, և անպատմելի անբմբերելի սուգք. յառաջացեալք և ներքածեալք։

Ո՞հ, որքան երանելի է թագաւորն այն, այնքան սիրեցեալ յԱստուց. որոյ հնորհեալք են այնպիսի սիրտ լինն մեծ. առ ՚ի կամիլ լինիլ ինքեան այսպիսի քաղցր վայելչութեամբ ազգի՝ ամբոխի իւրոյ. յոյժ ցանկալով ՚ի համայն դարս՝ նոր թիւրմութիւն իւրոյ՝ այսպիսի քաղցրահաճոյ լինն տեսանէն. որ բովանդակ երկիրք փոխանակ պաշտպանելոյ զինքն՝ առ ՚ի ոչ ատորանկանիլ ՚ի ներքոյ կարողութեամբ ՚ի ձեռն պատերազմի, գոյցեն առ յոտս նորա, աղաչել՝ պաղատանս զի կամիցի թագաւորել ՚ի վէր իւրեանց։

Պատահականաց Աստուածն, բայց զի՞նչ արարիցէ՝ յորժամ ամբոխն զօրեալ ՚ի միջ այսպիսի հաշտութեան՝ և աւերութեան բարեաց՝ ապականիցին ՚ի հիշատակէ և ՚ի վայելչութենէ, և զառնացցին ապստամբել ընդդէմ ինձ, նոցանով զօրութեամբ զօրս ընօրհեցեալ նոյ։ Ո՞ի երկնչիցէ բնաւ՝ ասէ Ո՞ՆԼԱԹօր, յայսոցանէ անպատահութեան քննել՝ այս է բազբազոյ լինն, որ միշտ յերկնէն զԼՃուորս խոստանայր, առ ՚ի հաստել զինքեանս՝ մինչ կամին ծանրաբեռնել զամբոխն հարկապրութեամբ։ Այլ դիւրին է գտանել հնարս։ Քանզի ահա օրէնքն՝ զորս ունիմք եղեալ այժմ վէր երկրապործուն, ընձեռեն զկեանս նոյ աշխատել. և ՚ի ներառատուն իւրեանց՝ ոչ ունիցին, եթէ ոչ՝ միայն զիրս հարկաւորս. ընդդէմ բառնամբ զնոմ արհեստս՝ որք յարդարեն զաւելորդս։ Յէ սոյն առաւել պահասք քան ինքեան ՚ի դիւրաւէ ամուսնանալ, և մէր մեծի բազմաւորութեամբ ընտանեաց։ Օ՛ք լինելով իւրաքանչիւր ընտանի բազմացեալ ՚ի բազում անձանց՝ և գոլով երկիր նոյ սակ՝ ունիցին հարկաւորութիւն միշտ զբաղիլ ՚ի գործ անխափան, թարց տալոյ խիզ միջոցի։ Ո՞ր զի հնշտութիք և ծուլութիք են՝ որք ներբերեն զամբոխն ՚ի ոտահակուն, առնելով զնա ապստամբս։ Յերաբէ՞ն զի ունիցին նոքա զհացս՝ և զնոմ առաւելս, բայց ոչ ունիցին, եթէ ոչ՝ զհացս և զպատուղս երկրի իւրեանց, արդիւնաւորութեամբ քրտամբք երեսաց։

Յէ առ ՚ի ունել զամբոխն քոյ ՚ինքեր այսմիկ բարեկարգութեամբ՝ պարտ է ներկայացեալ տալ կանոնս, վէր ասացեալ երկրին՝ զոր իւրաքանչիւր ընտանի՝ պարտ է սիրել Գնահատ դու, զի ունիմք մեք սրտհնալ զամբոխն քոյ՝ յեօթն աստիճանս, ըստ զանազան ոգուեաց իւրեանց. ուրեմն ոչ է հարկաւոր ներել իւրաքանչիւրոց ընտանեաց՝ յիւրաքանչիւրում աստիճանի՝ կարել սիրելոյ աւելի քան զառաջնոյն երկրի, եթէ ոչ՝ միայնակ վէր հարկաւորաց՝ որքան և դարմանել զօրէ զի իմս այնքան անձանց՝ յորոց լինին բազկացեալք։ Ընդ այն կանոն գոլով անդառնալի, աղնիւք ոչ կարեն առնել զատացուածս ինչ ՚ի միաս աղքատաց։ Ասատ ամենեքին ունիցին երկիր ինչ բաւական. բայց ոչ ոք ունիցէ յոյժ սակ, որ վէր և առիպեալք լինին բարբառք գործելոյ։ Յէ՞ երբեք զկնի ընթացից երկար ժամանակի՝ պակասիցին աստ երկիրք, լինին ազգք գաւառաք՝ որք բազմաւորին զայն տուրս իւն։

Գաւառատեա՞ս ինքնին, զի պարտաւորիս դու ունել զանս՝ առ ՚ի ոչ ըստ

ղու՞ղ

զուլ զինուց լինել յոյժ հաստարակ՝ ի Թէլեպսոս քոյ, և եթէ անկեալք ի ցեղն զաւզում որթն՝ պարտ է ձևոյ իմիք արմատախլել։ Քանզի զինեն է զ-
րուել և հիմն առաւել մեծի չարեաց, ի մէջ ամբոխին, զի նաև որ պատճառէ
գիւմանդուի՝ աղմուկ չարաչնարուի ծուլուի՝ ահաձուի զործելոյ, և զան-
կարգուել ի մէջ ընտանեաց։ Լոյն ուրեմն զինեն պահպանեցեալ ոչ տեսակ
ինչ զեղոյ. կի՛ոնչ ըմնչել իմն յոյժ հազուագիւտ. ոչ լիցի զործածեալ,
եթէ ոչ՝ յաղջակէզս, կի՛ ինաւակատես յատուկս։ Այլ մի յուսասցիս ամե-
նեքեան առնել կանոն մի՝ պատիսի հարկաւոր, եթէ նախ զու ինքնին ոչ տա-
ցես հպատակաց քոց օրինակ։ Ալ նա և՝ պարտ է անդադանալապէս պահ
պանել զօրինս Աստուծոյ. շուրջ զկրճուելն մանկանց. և պարտ է հաստատել
հաւարակ վարժարանս, յորում դասատիրեալ լինի երկիւղն Աստուծոյ, սէր հայ
րենեաց, յարգումն օրինաց. և նախադասուի պատուոյ՝ քան զհնչասիրեան
և ինքեան կենաց։

Պարտ է նաև ունել զդատաւորս, որք հակիցեն ի վէր ընտանեաց՝ և ի
վէր յատուկ ծխից։ Եւ զու ինքնին զգոյշ լեր զի ոչ լինիս Թէլեմ. այ՝ հո-
վիւ ամբոխից, եթէ ոչ՝ հակել զտիւ և զդիշեր ի վէր խաշանց քոց. որով ար
զելուս զանհուն բազմութի անկարգս Թէ և յանցանաց. և զայնոսիկ՝ որոց
ոչ կարացեր ըստ աչաց (այ՝ արդելուլ) պատժեալ յակզբանն խստացոյս։ Եւ
սա է տեսակ ինչ զԹուելեան, տալ ըստ պատկանաւորութեան ամենից՝ օրի-
նակս այնոցիկ՝ որք ընդ իրենց ազնեցան անկարգութեան։ Ի հեղումն դոյն ինչ
հարկաւոր արեան՝ խնայեալ լինի բազմացն։ Եւ Թէլեմն պահպանեալ լինիցի
ի հպատակաց՝ Թարց հարկաւորութեան գործածելոյ առ իսպ զխաստու-
թիւն։ Այլ ո՞վք գարշելն իր իմն է՝ ոչ հաճոյալ Թէլեմոյ միոջ՝ զտանել զհաճոյ-
ութիւն իւր, եթէ ոչ՝ իներ վշտացնութեան ամենեցուն. ոչ առաքել զնա յուսումն
և ոչ առաջնորդել յատարբինուն. և ոչ ևս բնաւ լինել ինքեան սիրելի՝ ի
նոցունց. այլ զնել զնա երկիւղիւ՝ մինչև ց յուսահատութիւն, և հասուցանել
մինչև ց զարհուրելն հարկաւորն. կի՛ ոչ կոտրել ըմբերել ազատաբար. և
կի՛ ջանալ զերծանիլ յանգուլեն սիրողին Նոյեմն։ Ապի սիրասիրութիւն է այս,
արդեօք հասանի զուցէ ի փառս՝ այսու եղանակաւ։

Ա՛միտ առ դու, զի յորում երկրի սիրողն Թէլեմոյ է առաւել ինք
նակալ՝ են այնոքիկ ուր այլեայնապէս Թէլեմուքն են սակաւ կարօղք. քան
զի՝ խլեն նք զայ, և տան զամենեսեան յաւերումն, սիրելով միայնակ բոյոր
աերութիւնն։ Այլ ընդհանուր ոտրութի այսու կերպիւ ւեւծեալ տկարանայ,
ընդուա՛ երկիրն միայ անդորձ, և իբր Թէ խոպանացեալ անապատ. քանզի
քաղաք պակասին ի բնակչաց օրըստօրէ, և պաճառ ակնուին ցամաքի։ Եւ
որովհետև Թէլեմն ոչ կարէ լինել Թէլեմ միայնակ, և ոչէ մեծ, եթէ ոչ՝
իբրոյ ամբոխիւ. ուրեմն ոչնչանայ սակաւ առ սակաւ՝ յոչնչանալն անզգալ
քաղ ամբոխին իւրոյ, յորոյ առաքարշեր գիտութիւնն և գիարտուն իւր, և
դատարկանայ ուրուէ իւր յարծաթոյ՝ և ի մարդկանց։ Եւ այն վերջին կո-
րուստ է յոյժ առաւել մեծ՝ և կարի անասպարինելի քան զայլսն ամ։ Ինքնա
կալ կարողութի իւր առնէ զոյնքան գերիս՝ որքան ունի զհպատակս։ Ստաեն
գնա ամենեքին, և ձևակերպին իւրաքանչիւրքն ի պաշտել գնա՝ դողալով
յամի միոյ փորր հայեցից նէ. բայց ապատեն գոն ինչ փոփոխութեան։ Այն
պլանդակ կարողութի վերամբարձեալ մինչև ցվերջին ծայր բռնաւորութեան՝
ոչ կարէ տևել երկար ժամանակ վի զգուճեցուցեալ և զայրացուցեալ ունե-
լով զբոլոր անդամս այսոցիկ ատելութեան՝ հարկադրեալ ստիպէ զհամայն

մարմինս տրուէ ևան՝ քաղձալ եւաւ դնաքար փոխարինութեան իմիք. Որ և
'ինախկին պատճ դիպուածոյ՝ որ հանդիպել լինի նմա, զօրութիւնն կոր
ծանեալ խորտակի առնակոխեալ յամենայնէ. Ընդ ժամ արհամարհանք՝
նախանձք՝ երկիւղք՝ դաժանութք՝ և անհաւատարմութիւնք, 'ի միւսն՝ հա
մայն չարութիւնք, և չարիք միաբանին ընդդէմ միոյ այսպիսի առեալ
կարողութեան: Այլ թագաւորն՝ որ 'ի մէջ ենասի թագաւորութեանն իւրոյ
ոչ գտանէր զմի ոք՝ որ համարձակիցէր առնել նմա վնաս, ոչ գտանէ 'ի
ներ ձախարգելութեան իւրոյ զանէ զմի ոք՝ որ չկարծիցէ շնորհել նմա անա
զաղիր առնելով, կամ պաշտպանելով զինս՝ ընդդէմ թշնամեաց իւրոց:

Յետ այսոցդ զոր ցաւանու թեանց՝ Խոսքեան հաւատացեալ 'ի Քրի
ստոս՝ աճապարեաց 'ի մանուածել զ'ի բացարկեալ երկիրն, առ'ի լցու
ցանել զնոսա համայն անօգուտ արհեստաւորօք, և հետև իլ այնց ամենից
կանոնաց՝ որք յառաջադրեցեալ էին 'ի Քրիստոս, վերստահելով միայնակ
զերկիրս՝ որք առհմանեալ էին վասն որպիսեացդ գործուածոց՝ որք ոչ կա
րէին հերկել, եթէ ոչ վինի աւարառելոց գործոց իւրեանց, որ 'ի քաղաքին

Վերջ Երիսաւաւանէրդրդի Գրոցդ.
Եւ Առաջին Հատորիդ.

Ց Ա Ն Կ

Յառաջ նշանակէ անձանց և իրաց մանրամասնաբար՝ նիւթ առաջին հատոր պատմութեան պարսկաստանեայց, քան երկրորդ տպագրութեան։

Աղաչէ փափագող իմաստիկ և ծնրադիր կրեատուրայ։ գիրք Ը։ յերես 61։
կամի նա ուսանիլ գիմաստնական օրէնս միաբան։
ընկալնու զդէրս օրինացն միաբան յարիսթոտէմէ։ գիրք Ը։ 85։
գիտայ նա ի լեռն լամբք։ գիրք։ Ը։ 63
հրաժարի ի լինելոյ եթագաւոր կրեատուրայ։ գիրք։ Ը 83
Ախյա, կամ հեռ. կղզին սիրոյ։ գիրք։ Ա։ 17։
Ալեքսանդր եթագաւոր մակրիական։ գիրք։ Ժա։ 154։
Ալհամահ կախարդեալ՝ ինչ գործէ։ գիրք։ Թ։ 126։
Ալիտէ որ էր նոյն ինքն հերքիւլէս։ գիրք։ Ը։ 53։
Ակամենոն և ամբարիշտութեան բարք նորա։ գիրք։ Ժ։ 146։
Ամպիծոնել կամ ամենիսուս քաղաք կիպրոսի։ գիրք։ Ը։ 49։
Անահիտ դիւամուս նկարագիր բոլոր։ գիրք։ Ը։ 46։
Անիկիտիկիա, և վնարգուն սորին ածուհւոյ։ գիրք։ Ը։ 64։
Արաքսէ որ վիճակը ընկաւ ակամենոնի։ վասն գինուց աշխարհի։ գիրք։ Թ։ 131։
և ամբարտաւանութեան սորա։ գիրք։ Ժ։ 147։
Արգելութիւնք առատք են և հաճոյք։ գիրք։ Ը։ 121։
Արեգակն մայր յուլիսի։ գիրք։ Ա։ 11։
Արհամարհանս լեզու, և իւր ոսկեայ խնձորն։ գիրք։ Թ։ 124։
սա է ազբիւր և արմատ՝ ամ եղջերաւորութեան։ գիրք։ Ժա։ 154։
Արիւզ, որոյ գերեզմանն էր ի սիսիլ։ գիրք։ Ա։ 20։
Աշխարհ եթագաւոր սիսիլեացւոց, որ էր որդի քրիսիդի։ գիրք։ Ա։ 20։
յերակարծ ասպատակել լինէր ի բարբարոսաց։ 21։
բնակչաց զօրութիւնք ի մենեթօրէ և ի լեռնականէն։ 22։
Աշխարհս գերազանց նոճազէն։ գիրք։ Ը։ 114։
յաչագիտութիւն սորա՝ վասն նոճափոյ մենեթօրի։
Աշխոյժ, որդի վիշապի եթագաւորին եթէոսալիոյ, որ լեալէր հռչակաւոր՝ ի պաշարմանն արօյիայու։ գիրք։ Է։ 53։
գինք սորա։ գիրք։ Թ։ 131։
յաստիճանական բարք սորա։ գիրք։ Ժ։ 146։
Աշխատանքն է աղբիւր առատութեան։ գիրք։ Է։ 45։
Աթարպէ կին փիլիմալիոն եթագաւորին եթերիացւոց։ գիրք։ Է։
հնարագիտութիւն սորա՝ ի գաղել զաստղութիւն իւր ի փիլիմալիոնէ որ սիրէր զնա։ 50։
՝ի դէրեւս սիրէր սա զմայրաշուն։ 51։
սիրահարութիւն սորա վասն ժօտպարի։ գիրք։ Ը։ 107։
Եթիւնէ զփիլիմալիոն։ 108։
ողբգէս աննեթարիկաէ՝ ի բարիութիւն ամբոխին։ 111։
Եթիւնէ զինքն ինքնին։
Ախերկ դառատ ժուպիթէրի։ գիրք։ Ը։ 118։
Ամէթ եթագաւոր եթէոսալիու։ գիրք։ Է։ 32։
Արտասէ եթագաւոր արկոյի և առլիսացւոց և վաստակ բարք նր։ գիրք։ Ժա։ 156։

Ամսոյ

Ասաւած երբեմն նահատակէ, հրամանաւտար նահատակ գիրք. Ը. յերես.
բարեկամութիւն և սէր սորա առ Թէկլա՝ 106։
Ասօն որդի սէնէկայի Թագաւորի հիւանդոտի, գիրք. Ը.
փարատիլ սորա՝ ի վարագէ, և անդ բուժիչին՝ ի վէնետիկ՝ 115։
Աբիսեթացի՝ և որպիսութիւն նորա. և Թագաւորին՝ ի կրետէ, գիրք. Ը 84։
Աբգնոթեանք, որք էին հակառակ յունաց, գիրք. Ի. 46։
Աղաչանք կատաց, առ՝ ի Թէոդոսի՝ ի հրեաստանէ, գիրք. Է. 73։
Ախուկացիք սովոյ ի՝ ձեռն զարհուրելի գիրք. Ժ. 139։
Ախոյն Թէ ո՞վ էր գիրք. Է. 89։
վն էր անկաւ յերկիր. և ի՞նչ պատուհասաւ՝ գիրք. Բ. 32։
վասն էր վերակոչեցաւ յերկինս՝ 33։

Գառաւ կղզի սպանիացւոց սէթիքեանց՝ գիրք. Է. 45։
Գերեզկութիւն և հրաշ՚ք՚անք վէնետկի, գիրք. Թ. 124։
Գինի և ջուր աղբիւրութիւն ներ, գիրք. Ը. 119. և Ժբ. 176։
Գօլու, կամ կոյս. կղզի օժիժէի գիրք. Ա. 12։

Դաշնակիցք ննջհակք խաւսկնէի. և առնեն խաղաղութիւն ընդ նմա՝ գիրք. Ժ. 139. և Ժա. 155։
Դաշան եղիպտի՝ գիրք. Է. 59. և 64։

Եգիպտոս Թագաւորութիւն ՃԽ. և առաւութիւն նորա՝ գիրք. Բ.
բարբոք կառավարութիւն նորա՝ 26։
Երաժշտութիւն և օգուտ նորին՝ գիրք. Բ. 114։
զոր՚ն՝ ի սմանէ վանելի է՝ ի քրիստ՚ն, և զոր՚ն պահպանելի՝ գիրք. Ժբ. 171։
Երբոպ դուստր ածխնօրի՝ գիրք. Է. 62. և Թ. 130։

Ընանապանութիւն զգաստութ՚ն՝ ի ձանձրել զաստիճանս բնակչացն սալեհնեցու՝ գիրք. Ժբ. 170։

Ժխտել ոմոութիւն սղնոյ զարհուրելի վահանին միհրովի՝ գիրք. Է. 101։
միհրովն տայ զսա Թէկլայեաքն՝ ի պահպանութիւն՝ գիրք. Ժբ. 163։
քուվիսոն ոչ կարաց Թափանցել ինեա իւր՝ ի սմա՝ գիրք. Է. 56։
Տամանմանութիւն նորա ընդ վահանին ժուպիթերի՝ գիրք. Ա. 22։
Ընկա կին աշխարհի՝ գիրք. Ա. 20։
Ընվքարի յաճերժահարսն քաղխինոյի՝ գիրք. Է. 91։
Ընանա լինաւն՝ որ սպառահանէ զհուր՝ գիրք. Բ. 32։
Ընօրէ դուստր ժուպիթերի. և ածուխի հաղմոց՝ գիրք. Է. 64։

Ոմբշամարտութիւն դոլ սովորութիւն՝ ի կրետէ՝ գիրք. Ե. 72։
Թէկլամբ սատանայ ղյաղթանակութիւն՝ ի սմա՝ 73։

Ոսպաճորք որք առնեն սիրուի գինեբանս, զանազանակալք են յայնցանէ,
որք պահուցանեն դամբոխն՝ գիրք. Բ. 26։
առաքեցք, որոց պարտին հետեւիլ Թագաւորք՝ 27։
՚ի սնապարծս անսնորելիք են Թագաւորք՝ գիրք Ժա. 156։
յոյժ խմաստունք նոցա և խոհեմագոյնք են՝ գիրք. Բ. 29. և Ժբ. 166։
զԹշնամութիւնս իւրեանց ոչ կարեն ինքնին առնանել՝ գիրք. Բ. 36։

ջաւթի Թադաւորեալք՝ ողբացեալ լինելն զինէն մահուանն, գիրք. Ը. 35.
խնդան՝ իմանալու չար Թադաւորացն, գիրքն. Ը 109.
արպիսու Թի առաքինի չար Թադաւորացն, գիրք. Ը. 35.
ազգութեի ծագս, որոց խնամոս՝ Թի ոչ բարեկարգի գքաղաքացն 36.
արպիսութեի ազահ Թադաւորացն, գիրք. Ը. 42.
իշխանութեի Թադաւորի, յորում պարտ կայանալ, գիրք. Ը. 69.
ծագս որք կարծեն լինել երջանկի՝ ընծայելով զամբարիշն իւրեանց յաղթ
ութեի, տալեջանիկք են քան զամ մարդիկս. 76.
Թադաւորք որք ոչ գիտեն կառավարել ոչ՝ ինձ պատերազմի, և ոչ
՝ի հաշտուԹե, ոչ են, եթէ ոչ կէս Թադաւորք. 76.
Թադաւորն մարելի՞ կ, եթէ խաղ փառացն իւր նախադասելի. 78.
Թագաւորք ոչ են, եթէ ոչ՝ գերիք ծառայելոյ գիրք. Ը 83.
յորում պարտին նորա գերազանցել քան զ-ստորինսն իւրեանց. 86.
յորում կայանայ ճշմարիտ փառաւորուԹի նորա գիրք. Ը. 113.
վնէ՞ր առաւել պիղծ քան զայլ գիրք. Ը. 130.
վերամբարձուԹի նորա, առաքելոյն վնասու համայն երկիւղի. 133.
զի՞նչ պարտ է լինել վառաւուի նորա ՛ի պատերազմի. գիրք. Ը. 163.
առ ո՞ր պարտ է լինել կարողուԹի նորա չափակցեալ. 161.
ճշմարիտ կերպիւ պարտին նորա որանել զփառս. 164.
պարտաւորք են նորա զօրագլուխ քան զամենեսեան.
ախալտեանք ձգ առաւել ներելիք են յայնց, որք. և այլն. 165.
ԹադաւորուԹի եթէ ոք որոնէ վա՞ր ինքեան, տհաճելի՞ գիրք. Ը 83.
և Ը. 176.
՛ի ԹագաւորուԹեի հրաժարիցան, մինեւ օր, ի հլուԹիւք և ապստիւ.
գիրք. Ը. 83.
ԹագաւորուԹիւն արիեսաւոյ՝ ոչ ընդունեաց՝ եթէ ոչ երիւք պայմա
նաւ. գիրք. Ը. 85.
Թանձոյ լեռ ո՞ր. և պիՆէ, գիրքն Ը. 112.
Թագաւորեալ յառաջ ազգեալ ազգաց հիմնեալ ՛ի փաշանեցէն. գիրք. Ը. 133
Փոխ ի խոսել ՛ի ժողով գիրք. Ը. 53.
Խոհեմ[illegible] [illegible] և փնտիլօվէն. որոց վա՞ր գնաց ՛ի սխալիլսայ չէ մեղ
[illegible] ամ ուրեք. գիրք. Ը. 11.
անկանոն [illegible] ՛ի ծովու ըմբռնելոյ ՛ի ստոյիացւոց. 18.
գասուն՝ [illegible] գալ ստոյիկեան. 19.
կասկած [illegible] ՛ի սխալիլ. 20.
գերբանիկ ծառայ ոչ շահու ՛ի մեղեաց. 21.
ազգ որոնց քնար ծառս գնէ՞նիսեան յիմար. 22.
բռնութեի յիմարացեալ, և քաջ ՛ի մեղեաց. գիրք. Ը. 25. 29.
առաքի յանապատ ՛ի ծառացուելոյ հօտից. 29.
լսե գազու շահու ՛ի գաբերացին. 30.
գասուն գերի եղեալ. 31.
բարեկարգ գհամիճս, և ապականի գառիւծն.
գերակուշ յերեխայս ՛ի ուսոցելոյ. 34.
գասուն ապատուի ՛ի ծառայելոյ յիմար.
արդեաւր գարբեալ յերեխայս ՛ի խրատոյ. 36.
գերծեալ հեռու ի ընդ գինեխաց. գիրք. Ը. 39.

Ջրատար և ջրանք նաթախալի սքօղիէ գնա՛ի փիլիմալիօնէ։ 40։
օրանի՛ի փիլիմալիօնէ. և գերծանէ հնարիւք ասէ տալէ։ 49։ 51։
քառանի՛ինաւ ընդ կիպրացիս, և ուղևորի։ 52։
տեսիլ երազոյ՛ինաւուն, գիրք. ի։ 55։
ժամանէ՛ի կիպրոս. և գարշի յոխտից նոցա։ 58։
գոսանէ զինեմօր ըզ ապտակ լի, և հեռանի նմա։ 60։ 62։
չուէ անտի ընդ մինեմօրի և ապտակի՛ի կիպրէ։ 63։
ունկն գնէ խօսակցութեանէ մինեմօրի և ապտակի՛ի։
տեսանէ զիլիոնա, և զամ՛ինեմրիմէ ածու հինն ծռմօ։ գիրք. իէ։ 64։
ժամանեալ՛ի կիպրէ. լսէ զպատմութեանէ խոսմինէ՛ի։ գիրք. ճ։ 70։
մրցանակ ընդ այնսոսիկ. որք պարտ էին յազգի անակութեանէ առանձ
զինազաւորութեանէ կրօնաւորաց։ 73։
քաղցրացուի զօրէնս մինեմօրի. պնդեսանելովք հարցմանցն ծերունեից։ 75։
կրօնաւորքն կամին գնա՛ի ազատ՛երկրացուցանել։ գիրք. իա։ 81։
հրաժարի՛ի սոյն պատուոյ։ 82։
ծնունդ ապէ՛ս և մինեմօր հրաժարի։ 83։
ջուէ անտի գնալ յիլիա. և քննախնդրութեանէ մինեմօրի՝ հանդիպի ալէ
կոծուէ. և բնակեալ նաւուն՝ անկանի՛ի կղզին քալիփսոյի։ 86։ 88։
սիրահարի անդ ևվքարձնի, և դժբաղդութեանէ զքալիփսո։ գիրք. կ 94։
յաւերժահարսութեանէ այրին գնաւն, զոր մինեմօր շինեալ էր. և արդեալ
ՙի չուէ ունա նոցա անտի։ 102։
գահավիժի՛ի մինեմօրէ՛ի ծով, և ելանէ՛ի կղզւոյն։ 102։
նաւն փինիկացւոց ընկալնու գնոսա։ գիրք. լ։ 105։
առաւմ վիպէ նոսա զպատմութեանէ թէլեմացւոց։ 107։
նմանապէս և պեղիկքացւոց։ 116։
ներգործէն հետացուցանէ գնաւն յիլիացէ։ գիրք. լճ։ 126։
հասանի՛ի քաղաքն սալէնեի։
սիրով ընկալեալ լինի յիտոմինէ։ 128։
լսէ գնահապուշահութեանէ քրմապետին։ 131։
գնայ՛ի բանակն դաշնակցաց խոսիլ ընդ մինեմօրի։ գիրք. ճա։ 149։
ճառ պատանդ՛ինոսա վասն հաշտութեանն խոսմինէ՛ի։ 154։
գրուէ գնալ՛ի պատերազմ ընդ դաշնակցաց։ գիրք. ճբ։
բարբառ դասակարգեալ՛ի մինեմօրէ, գնաց՛է պատերազմ։ 163։

Ալիպէ. շքեղափառութեանէ նոյնոյ քաղաքի։ 27։
Ալերէ մայր քալիփսոյի։ գիրք. ա։ 11։
Ալբանիոյ քան զ՚Իտալիա։ գիրք. ճ։ 39։
Ալբանոյ ծերունի սիրելին Աճոյ։ գիրք. լ։ 31։
Ալեսիա ծերունի սիրելին Աճոյ։ գիրք. լճ։ 131։
Ալիլէ քան զ՚Իտալիա։ գիրք. լ։ 112։
Ալոր քաղաք փինիկացւոց. և փառք նոցա աղաւաղեալ։ գիրք. ճ։ 45։
Ալրիացիք կամ փինիկացիք. փարթամութիւն և կարողութիւն նոցա։ 46։
Ալրիմոն. ածծռմօ։ գիրք. իէ։ 64։
Ամօփա ամաւսին փիլիմալիօնէ։ գիրք. ճ։ 50։

Յաւարտ երկրորդ հատորոյ Թէլեմակայ որդւոյ փառաւոր Հոմանէ ասքնարուեստի։

գլուխ. լը։ 107։

Պաթարոյութիւն և աստիճան առն իպաթարոյի։ գիրք. Ի։ 50։
Ընքնակալք որքան առաւել ինքնիշխանք են, այնքան յաւէտ անկարօղք լե
նին։ գիրք. Ժբ։ 176։
Առա. լեառն կրեսի առաւել բարձրադոյն։ գիրք. Է։ 67։
Առալի լեառն կիպրոսի. յորում էր տաճարն վէնիւսի։ գիրք. Ի։ 58։
Տօնիկնէ Թագաւոր կրեաց. առնէ ուխտ յանդուդն։ գիրք. Է։ 70։
ձեռամբ իւրով զոհէ զորդին իւր նեբդունէ։ 71։
վախչէ 'ի կրեաէ առ սալէնէ։
հիմնէ անդ նոր իմն Թագաւորութիւն։ 72։
սէզ ընկալնու սիրով զինեալ օր և զիէ էլամնաք 'ի սալէնէ։ գիրք. Լ։ 128։
գրաւի պատերազմիւ. և խնդրէ զօգնութիւն 'ի նոցունց։ 134։
գրաւի գնալ յայլիմն պատերազմն. և մինէ օր վերծուցանէ։
գիրք. Ժա։ 157։
'ի գնալն Թէ էլամնաքի առ գաշնակիցս, մինէ օր տայ նմա աւետիս հաղ
ուութեան։ 154։
բանակն գաշնակցաց չուէ լոյն գինի, մինէ օր և խօսինէ աշխատին 'ի
կարգադրել զսալէնէ։ գիրք. Ժբ։ 168։
Կրիտ դուստր Թագաւորի. սուրհանդակ ժունօնի և ածու հի անձրևայ։
գիրք. Լ։ 124։
Իքսիօն որդի Փլէժիայ Թագաւորի Լեհեսալիոյ։ գիրք. Լ։ 112։

Աբխուրինէոս որ 'ի կրեաէ. և որ յեպիդաւրոս։ գիրք. Է։ 69։
Աէրոպէ հայր յուլիոսի. որդի արսակիոյ։ գիրք. Ա։ 11։
Աքօսի գաւառ փիլիփոնի. այսինքն մօռացու։ գիրք. Ժ։ 143։
Էսեբիկոն քնակիչք լաոդիկ քաղաքի. ուրոյ Թագաւորքն անհիշեալ։
գիրք. Ա։ 17։
Իբանան որոյ անտառք պատրաստէին զնաւս Թագաւորացն։ գիրք. Ի։ 48։
Լաճօս կղզի 'ի միջերկրեայ ծովու։ գիրք. Ժ։ 145։
Լինօս որդի ապօլլոնի։ գիրք. Լ։ 31։
նաւատէր պերատանցւոցն զաւրիղաս։ գիրք. Լ։ 114։
Իպպոկօն Թէ զի՞նչ։ գիրք. Ժա։ 155։
Իրիսփէ մայր նարսիլի։ գիրք Լ։ 115։
Ուքանիացիք ամբոխք մարտիկք հէսպէրիոյ։ գիրք. Ժ։ 139։
Օքրանիացիք ամբոխք անյաղթելիք։ 140։

Սոհեմաւ Թէ կամ խմաստուԹէ, և Ճշմարիտ աստիճան նէ։ գիրք. Լ։ 118։
հանդարտացուցանէ զսիրտս։ գիրք. Ժա։ 153։
Տորատոր այր սէբլօսի։ գիրք. Ա։ 17։

Ուրուանիք օրէնսուսոյցք միևօսի. և բարձք ոգուել նոցա։ գիրք. Է։ 74։
Ուրուլուէ ընծայէ զամբոխն լինիլ ստահակ և ապստամբս։ գիրք. Ժբ։ 175։

ՎարԹաւն քաղաք աքրիկացւոյ՝ հիմնեալ 'ի տիտանէ։ գիրք. Ի։ 42։
Վիպրացւոց բարք և վարուցատուԹիւնք։ գիրք. Ի։
Վիպրոս կղզի միջերկրեայ ծովու. և որպիսութիւն նորա։ գիրք. Ի։ 58։
Վերստացուց երջանկաբերութիւն. ձէռք. և օրինքն միևօսի։ գիրք. Է։ 68։
հերպ ընտրութեան նոցա իւրեանց Թագաւոր։ 72։

Վրիտ

Արիամբ որ ներկայապես կոչի քանահիայ, կղզի ի միջերկրեայ ծովու · երկիրը արգասաւոր. յորում շուք և անախտաւորիք անծանօթք են, գլուք. Ե։ 67։
Արեան լեռն մանկանց. և որոյ վասն պարտէ ուշել զանս։ 68։

Բարիու սիրէք զու չարիչք նախատացուլեանն։ գլուք. Ժա։ 155։
Բոսիկըն գաւառ մերձ ի սահմանս իտալիոյ։ գլուք. Թ։ 126։
Բերբերացիս որդի ժուպիթերի։ գլուք. Ի։
Բերթեօր յաղթի յաշխարհ, որ էր քաջն տրոյեացւոց, 53։
Բիմբ քաղաք ի սիսիլեայ։ գլուք. Ա։ 21։
Բոտմաք կամէր անցանել ի կառամբոտուլիս զթէլամաքիւ։ գլուք. Ե։ 73։

Գիանք ընտրոյն կալեալ լուսկաէի և յուլիսի։ գլուք. Լ։ 131։
Գլեննէ որոյ ոստ նշանակէ գլխաղաղուլիւն։ գլուք. Ժ։ 138։ 145։

Դալաշօն արհամարհէ զասելարպէ և կորնչի ի նմանէ։ գլուք. Ի։ 50։
Դանաուրիացիք՝ ամբոխք ի թագաւորուլեան նաբօլիու, որք թողուն զերս ծովու խոսմնեի։ գլուք. Ժ։ 137։
պոդմանն՝ զոր առնեն ընդ խոսմնեի։ 138։
պատրասանին ի պատերազմ։ 139։
դաշնակիցս ունք իւրեանց հաշտին ընդ խոսմնեի, միջնորդուլեամբ մնթեօրի։ գլուք. Ժա։ 153։
Դեղուլիւն և խզաբարոյուլիէ խանգարէ զթագաւորուլիւն։ գլուք. Է։ 46։
տիրէր սա ի կիլարոս։ գլուք. Է։ 58։ 60։
անծանօթ էր ի կրետէ։ գլուք. Ե։ 68։
Դէթափօնիէ քաղաք ի ծովածոցին թարանթիէ։ գլուք. Ժ։ 143։
Դէթօֆիէ ունուլիւնն, անկումն, և վերականգնուլիւն։ գլուք. Լ։ 29։
Դինէա՝ թէ ո՞ իցէ։ գլուք. Ա։ 18։
Դնեթօր՝ թէ ո՞ իցէ։ 12։
գերի վաճառի յեթովպիայ։ գլուք. Լ։ 30։
դասահարակ զազգէլ մինչ գերին էր նմա։ գլուք. Է։ 61։
դասահարակուլիւն նորա՝ զոր առ խոսմնեի։ գլուք. Ժբ։ 159։
Դէսսափի գաւառ յերկրի օթրանթիէ։ գլուք. Ժ։ 140։
Դինդրի առաջնորդեալ դասահարակ զթէլամաք, ի ներքոյ կերպարանի մնեթօրի։ գլուք. Ա։ 12։
նկատակերպուլիւն ոմնոյ ծծուհւոյ։ գլուք. Է։ 56։
վն էր պատուհ կերպիւ երևեցաւ թէլամաքի։ գլուք. Ե։ 90։
Դինոս թէ ո՞ իցէ և դասահարուլիւն նորա ի ժոխա։ գլուք. Է։ 62։
լաճագոյն օրինք նորա։ գլուք. Ե։ 69։
յարդանք և պատիւ, որք ունէին վասն օրինաց նորա։ 74։
Դօնք սպարտացոց անգլիացւոց։ գլուք. Ը։ 110։

Եուլիս թէ ո՞ իցէ։ գլուք. Ա։ 11։
անհանդուրժ սէր իւր վասն վինեղոմիէ։ 16։
ասպիճան որպիսուլեանն նորա։ գլուք. Լ։ 26։
ի գնալն տրոյեա, տայ խրատս թէլամաքի։ գլուք. Է։ 40։
Եան է գաղափար թագաւորացն յունաց։ գլուք. Ժբ։ 166։
Եուշտապարիկք և որպիսուլիւնք նոցա։ գլուք. Է։ 64։

Ա յարտնալ հրամանատար նաւուն ինչնիսեանց. որ ընկալաւ զմինեաւ և զչ
թիլամանք 'ինաւն իւր. գիրք. ը. 39.
Հոգ նորա առ 'ի գտանել զթիլամանք 'ի ծանօթութիւն փիկմալիոնի. 41.
վարանումն նորա յորժամ բացատաքօղել եղև, և ոչն զերծաւ. 49.
Հաւատարիմ գոյն թագաւորին իւրոյ. 43.
վերակոչեալ գալ ի տաղտ դնել 'ի գահոյս գիրք. ը 109.
կառավարութիւն իւր ննեի պալեատարի. 113.
Ա յարեալ լեի ս ի քէն. և ոչ ելանս անգրաւիսելեացաւ. 115.
Ա յասս կողմն 'ի միջերկրեայ ծովս. գիրք. է. 91.
Ա նդրադարձ վասն վիճակաւն վերաժ լինելոյ լինել թիլամանքն. գիրք. ը. 86.
Ա նկեալ թագաւոր գիլիւ. գիրք. ժ. 143.
Ա նմեղ ածուհի պատժոց. գիրք. է. 70.
Ա նրեխտ ածուհի ծովու. գիրք. ը. 114.
Ա նրիքեօ ներկացեալն կոչի նարտոս. գիրք. ժ. 140.
Ա օնաքերի լեառն արքատիոյն. գիրք. ի. 57.

Տ արկեալ ապատաժ, 'ի վեր ակնկալու և նաւելոյ. գիրք. ա. 17.

Ո ւխտադրութիւն իսօսիինեի առ նէգդուն. գիրք. է. 70.
Ո ւղի գնա. գիրք. ի. 64.

Պ ալեատաբ որդի փիկմալիոնի. առաքիլն 'ի սամոս, ընկերեալ լինի 'ի ծով
գիրք. ը. 107.
պ ընդանի 'ի հնդամանի. 109.
դառնայ 'ի թիկր թագաւորել գինի մահուան հօր իւրոյ. 110.
բարեբաք շարժուածն և կառավարութիւն իւր. 111.
Պատահմանք թիլամանքի, դոլ ապերանութիւն քանասաեղծականն
գիրք. ա. 13.
Պաքքանի քրմուհիք պաքքոյի. 57.
Պաքքիւ կամ պաքքո որդի ժուպիթէրի. գիրք. ե. 89.
գլխաւոր գործք նորա. գիրք. է. 67.
զարդացումն նորա 'ի յաւերժահարսիկ նաւսօյին. գիրք. ե. 91.
Պէքիք գաւառ ապանիացու. որ ընկալաւ զանուն 'ի գնացից. գիրք. ը. 106.
նկարագրութիւն քաղաքին և հիանալի ձեռ բնակչացն. 116.
գործածութիւն երկրագործութեան 'ի սմա. 117.
Պիղծ թագաւոր թիկրի. որ սիրէր զամբոխն իւր. գիրք. ե. 42.
Պիքշոյի յաջորդէ հօր իւրոյ սեսոսթրի և որպիսութիւն նորա. գիրք. ը. 36.
խաւսուիլ իւր պատճառէ զապատամբութիւն և կործանիլ 'ինքեան. 37.
Պրինախացիք ամբոխք հիմնեալ. գիրք. ի.
Պրուիխացիք նմանապէս. 140.
Պօրիսնեան գուքս. և սպանիլ նորա յերիտասարդութիւն իւրում. գիրք. ը. 15.
սկիզբն դատաստանաւորութեան նորա. 26.
ծնունդ և մահ նորա. 14.

Ս աթուրնոս որոյ թագաւորութիւն հոչիւք դար ոսկեայ. գիրք. ը. 116
Ս ալենէ որ ձերկացապէս երկիր օթրանեի. գիրք. ի. 187
հիմնեցեալ լինի յիտալիա. գիրք. ժ. 152

Ալէնեցւոյն ոտից մկրտութեամբն էր՝ ի Թէբէորեայ նահանգին, գիրք. Ժ. 127.
Ակամ գործի լինել քառամբ մարդանէլոյ, գիրք. Է. 73.
Ակօսեալ եւ գրուածաք նորա, գիրք. Ը. 28.
՚ի յանդիմանի նա՝ եթէ ոչ՝ վասն երկու իրաց, 29.
Եզեքիայացիք անփոփոխք եղեն վասն մահաբան նորա, 35.
Ակրն ածուհի ցորենոյ, և այլ պատգոյ երկրի, 67.
Ակտակէր է շուն եռագլուխ յանցս գժոխոց, գիրք. Ը 115.
Ամէնքս գնա գժոխացին ձանապարհի, գիրք. Է. 57.
Անիծք եթէ ո՞ էցէ, գիրք. Ը 112.
Անիծէրն՝ ի կիպրոս կղզի ուր պղտեաշ լինի վէնիւս, գիրք. Է. 58.
Անէծքն լեառն մերձ Թէզկէի, գիրք. Է. 57.
Անհաս դուսար աբեզահան գիրք. Ա.
կղզի նորա, որ կոչի նաև պէտա 17.
Անունք հնդկաց լեզի գիրք. Է. 41.
Անբլոի փոլիմիէմեան և խորափոր պար երբ գիրք. Ա. 17.
Աօնիրոնիմ դինէ խթատ նա խոսիհնէի առ՝ ի լցուցանել զհոսատուին երբ.
գիրք. Է. 71.

Ա

Այնիւս կամ փոլլատէ. և որպէսութիւն նորա գիրք. Է. 55 և Թ. 124.
Նահակիցսուրեի տաճարի նորա որ՝ ի սիթէրա, գիրք. Է.
՚ի փաքօ և կիտալի՝ ի կիպրոս կղզի. 58
և պաշտօնն՝ որ ընծայն նմա.
վրէժխնդրութիւն նէ վր արհամարհանաց Թէլամացւոյ, գիրք. Ը 86.
և Է. 91. և Թ. 125.

Տանիտեանք յիսուն դասերք և այլն, գիրք. Ը.
Տանօ Թագաւոր արկոյի. 112.
Տորտարոս Թէ զի՞նչ տեղի էցէ, գիրք. Է. 64.
Տիտալէ հռչակաւոր անձն. վասն լարիւրինեթոսին կրկտի, գիրք. Է. 69.
Տիտոն կին սիշէյի, գիրք. Է. 42.
Տիտմիտէ որդի Թիտէոր հերօկէյի. յանդուգն վտաս, գիրք. Ժ. 147.
տիրէ չիոց ըհասոյն, գիրք. Թ. 131.

Ւհասս Թագաւոր Թրտասեի. սպանանի՝ ի յուլիսէ և՝ ի տոմիտէէ. և լսիլ՚
լինի՝ ի չիոց երբոց գիրք. Թ. 131.

Փանտոր կին հիանալի գիրք. Է. 60.
փարթամութենէ աղբիւր անհանգստութեանց և չարեաց, գիրք. Է. 42.
փաքիա Թէ ո՞ էցէ, գիրք. Թ. 124.
փէթէլ վասն հր հիմնեալ եղև. 134.
փէյն անհամառաձգութենէ, էարկ խնձոր ոսկեայ. 124.
փէլէփոնէզ որ պժիմ մօտայ կոչի, գիրք. Ը. 86.
փէրսա քաղաք եգիպտոսի, գիրք. Ը. 35.
փէնաթ ածք մանր, գիրք. Թ. 133.
փէնելոպէ կին յուլիսի և գէղեցկութիւն նորա, գիրք. Ա. 17.
փիլիացիք ամբոխք նախնեաց գիրք. Ժ. 143.
փիկմալիոն՝ քառնաւորութենէ և անգթութենէ նորա, գիրք. Է. 42.
Թողու զմօտիա օրինաւոր ամուսին իւր, 50.

վասն երկր սպանանէ զքահանայն զորդի իւր և յղէ զայլ քահանայ ի տաճար գլուխ. ը. 107.
Ուռանի թունով յասէ արդիէն. 109.

Վասիկաս ածուհի դատաւոր աթէնացւոյ գլուխ. ա. 11.
երբ անմիսիթար վասն չուճանն յուսիսի. 13.
ժամանաւոր թէլամաքի ի կղզի իւր միսիթարէ զնա. 14.
արպիսուհի ածուհւոյս. և այլն իւրոյ. 16.
ի տաւրն նորա ձայն թէլամաքի, սիրահարի նմա. 55.
հոգսունակութի իւր ի հանդուցանել զթէլամաքայ գլուխ. ը.
ոչ կարէր ըմբռնել միմեանս. 97.
ջանք նորա առ ի բնծայել զթէլամաքայ սիրահար ինքեան, գլուխ. է. 98.
յաչագիտաւորութիւն նորա վասն էվքարէի. 96.
շատագուժ իւր վասն արտահանելոյ զմինթօր և զթէլամաքայ ի կղզւոյն
քուրմ և գուշանէ զածոյին շինման նաւուն. 99.
ցասմունք իւն նորա ընդդէմ նոցա. 102.
յաւերժահարսունք նորա այրեն զնաւն.
կղզի նորա էր անմատչելի մարդկանց. 109.
Քարլօ երկարդ թագաւոր անգլիացւոց, գլուխ. ը. 56.
Քուբլիթօն որդի վէնիւսի. ած սիրահարուհէ. գլուխ. ը. 91.
աղջատու բնութ դաւաճանուհի իւն նորա. գլուխ. է.
Քրօթօն քաղաք քալապրիայու. գլուխ. ա. 140.
Քրօթօնիացւոց արագութի իւն արձակելոյ զնաւս.
Քրօմվէլ կեանք նորա. և արպիսուհի նորա. գլուխ. ը. 43. և ա. 110.
Քօսիթ գետ ներկի. 98.
Քօրսիր, քօրքու կղզին. 17.

Ով ազգ անապատ հեղիպատոսի, ուր յղեցուսուս եղև թէլամաք. և ազատիսալ
եղև հերքիւլիոսապետն նէստոր. գլուխ. է. 29.
Ովժիժ սրտիսի կղզին էր և ոչ անուանիւր. գլուխ. ա. 12.
Օրինչ թէ ո՞ էին. իմանէ ի դժոխս. գլուխ. է. 31.

Փալանթէ գլխաւոր լաչէդեմոնացւոց. գլուխ. ի. 134.
արպիսուհի նորա. և թէ ո՞ր քաղաք հիմնեաց. գլուխ. ա. 143.
Փառասէր որդի փիլիմոլեոնի. գլուխ. ը. 107.
Փեաթնացիք ուր յուլիս է հասա կղզի նոցա. գլուխ. ա. 17.
Փէնելոպէ կին ոդիսեայ. և կարողուհի փարթամուհենոյ. գլուխ. է. 41.
Փիլոքթէթէ որդի փանի. բարձրացուցանէ զսարիսա փեթիէլ ի հետե
բնայ. գլուխ. ի. 134. և ա. 145.
Փօլիտ քաղաք ինչ յաղքատաւոյ. գլուխ. ա. 146.

ՎԵՐՋ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒԼԱՄԱՐՏԻՒ ՈՐԴՒՈՅՆ

ՅԱՒԼԻՍԻՒ.

Ընտրել և զարտգրել ի Միջոց Ֆրանկաց Ֆինէլոնէ, Ընկեր Նպիս կոպոսէ Սալինեսցի. որ էր դաստիարակիչ Պատմափառ Թագաւորին Ֆրանսացւոց, որ և եղև յետոյ՝ Արհիեպիսկոպոս և Դուքս Կամպրէյի, և Անդուլ Ակադեմական.

Ա երատեալ նորոգ արբատրեալ և ուղղեալ ի վերայ Հետաքննութեան ըստ Նեղինակին. և թարգմանեալ ի Գալլիական լեզուէ ի Հայ Յետաքննական բարբառ.

Ուժ այժմ փոխադրեալ ի Գալլիացւոց և ի յԻտալիացւոց լեզուէ ի Հայ բարբառ՝ ջանիւ և աշխատասիրութեամբ Մարդար Ջաքարիայի Խոջայ Ներսեսեանց.

Մեքափեալ պճռաղութիւն՝ Հեղինակին՝ ի Թագաւորէն Ամբողջ Պետի Կոստանդնուպոլսեցւոյ Մորտեան.

Տպագրեալ ի Վենետիս. Հայրապետութեամբ՝ Լուսաւորչացուլ և Քահանայապետութեամբ Աթոռոյն Էջմիածնի՝ Տն ՂԱԶԱՐ ԿԱՂԱՆՑԻ Երիցս երանելագ Կաթուղիկոսի ամ Հայոց.

Հրամանաւ՝ Այս Աթոռոյն Էջմիածնի Դպրապետն Նուիրակի՝ և Հիւսիսային կողմանս եղել տեղիս Հայոց՝ Առաքելաշաւիղ Առաջնորդի, Սանահնեցի Երիսպետաքաղաքացի Աբրահամեան՝ Իշխանազնեայ Տն Ծաղեփայ Արքասան Ազգ Եպիսկ. Հիմնադրի նոր Նախկ. Ջահն և Գրիգորեանցի Քաղաքացին.

Ընդ Հսկմբ և ջանիւս Խոնարհագոյնս Ամենահաճոյ՝ Ջ՝ առաջեալ Պայծառ Իշխան Ազգ Ծօհանջանին Գրքոչեան, Բնակչի՝ ի Ընդիկս՝ ի Սուրաթ.

Ծառի Տն 1793. ի Օգոստոսի 20. Իսկ՝ ի Թուրքն Հայոց ՌՄԽԲ.

ՀԱՏՈՐ. Ը.

Ի տպարանի նորին Խարճր Արքասանեանց, որ Ընդհանրական պատճառաց եաւիչ՝ զնջարկեաւսաւ և արդիւնաւէտ տրուաք, ի Հնդիկս՝ ի գանա. զան քաղաքս բնակեալ Խարճեանցն մերոյնիցեղ Հայասրակութենէն.

Ընդ հսկմանաւ Երկնահանգիստ Աբ Խալ Գանիին՝ որ Հնդոց

ՆԱԽԻՋԱՆ.

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՆԻՒԹ. ԵՐԵՔՏԱՍՏԱՆԵՐՐՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Իսօսէնէ պատմէ Աէնէասի վհատասպանուելը եւ փրօմէթէոսի, եւ ուշաբանելով զո հաճառնուելն առնոյ խոսհրդուելնէ իւրոյ, զոր հանդիպեալ ընէ Դիմոգրգոնի՝ ի ձոր ներքին ընկղմելոյ, եւ նշանգիրք իւրոյ ինչեան։

Իսոսաոմէնի ևէ առասպեալ այսոց էպիսոդոյ որոնց ընդդեմ Ցիլօսէնէ, ի զոգեն զԻ նոգրաս գնալ առանձինէ ընա անգ՝ ուր առասէնդէրլէդ ի պաշտօն ինչ, ցորմ հրա նայէց հաճարտաչոյ իւրոյ։ Վրնալ Դիմոգրգոյ ի հարցանելն՝ Ցիլօսէնէ զբաց գալ զիջեան իւր՝ հպարտրեալ լուգն ի Սոռա ինդէն, զինչ յանդնելոյ զհրամանատրոն նահատրակին՝ առ փօլչին, զոր Իսօսէնէ անուանելէդ հրովարտակաւ իւրով, Կա յտրանէ Հս ևէ՝ ևէն չիցէ ներգործեան փրօմէթէոսի՝ ոչ ի տգէտ ոանչ յառաջագոյ քնեան պահելոյ հերառնոլոյ ի նմանէ։

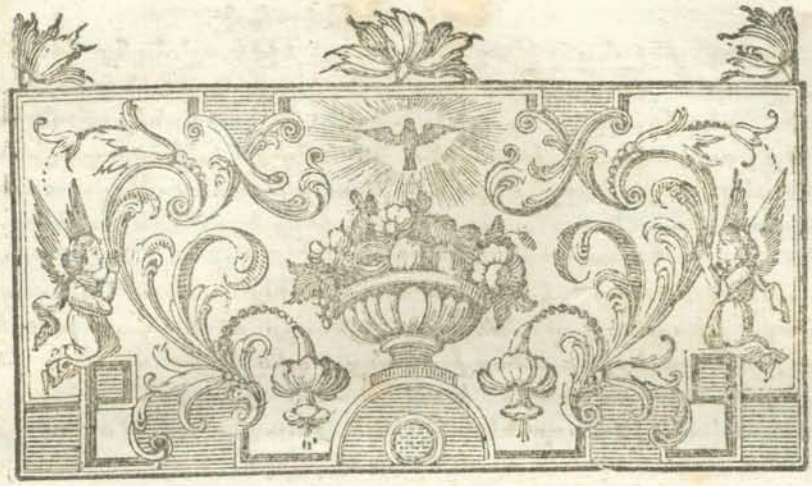

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՂԱՄԱՐՈՒ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Գլուխ Երեսուներորդ.

Եւ ահա համբաւ քաղցր և բարեկարգ կառավարութեան Յոաննէսի տարածեալ՝ խուռն առաքելիր յիւր կողմանց զամբոխս, որք դային յօդել ընդ նոսա, որոնցմով զբարեբազդութիւնս իւրեանց՝ նմանէ հովանաւորութեան՝ այսպես սիրելի ուրուն մերոյ։ Եւ ահա դաշտք և հովիտք՝ որք ի վաղ ժամանակաց ծածկեցեալք էին փշոյք և տատասկալին վայրենի խոտովք, խոստանային զիարթեամ հունձս, և զպտուղս՝ միանչեւ ցայն վայր անծանօթս։ Եւ երկիրն բացեալ զկուրծս իւր վիրաց Յոաննէսի՝ պատրաստեաց զդանձս, առ՝ի վարձատրել զդործուն նմա։ և ակնկալութիւնք բարեաց գուասիայլէին յիւր կողմանց։ Տեսեալ լինէր՝ ի մէջ ձորոց՝ և՝ ի վերայ բլրոց հօտ խաշանց, որք խայտային կայտառքին՝ ի վերայ դալար խոտոց։ և յոգնաթիւ նախիրք և զանց և կովուց՝ հնչեցուցանէին զբարձրութիւնս լերանց՝ բառանջմամբ իւրեանց, որք և ամ խաչինքս այսոքիկ օգտէին՝ ի պարարտացուանել զերկիրն։ Եւ Ահն քաջ էր պատճառ ունակութեան այսց խաշանց։ Քանզի, եա խորհուրդ Յոաննէսի նէր վերանաւակել զնոսա ընդ Փէռսէթացւոց (ա) ընդ համայն աշխարհս նոցա՝ զորս ոչ եա ներքէր լինել՝ ի Սալէնէ, որ պակասիւր՝ ի խաշանց։

Ի ժամանակս յայնոսիկ՝ քաղաքն և շրջակայ գիւղաքաղաքք լցեալք էին՝ ի զեղեցկագոյն յերիտասարդաց, որք բազմաձայ միջոցաւ առեալ՝ էին՝ ի մէջ ողորմելութեան։ որք և ոչ համարձակէին ամուսնանալ, յերկիւղէ բազմացուցանելոյ զչարիս իւրեանց։ Այլ յորժամ առեին թէ՝ Յոաննէս ազդեալ եղև՝ ի մարդասիրութենէ, և կամի լինել հայր իւրեանց։ ոչ եա երկեան՝ ի կանանց՝ և ոչ յայլոց պատճառս, որովք երկիւղ առնէին զերկիր։

Ար

(ա) Փէռսէթ. ամբոխ ինչ Թրքաստան Տաճկաստանի. որք քնակէին՝ ի նոյն կողման Լիմոյ, ոչ այժմ կոչի Երզնկա Պոլի, ի Թագաւորութենէ Տաճկաց։

Ինձ ասէր ոչ այլ ինչ ևս լսելոյ լինէր մեզ, եթէ ոչ՝ ձայնք հրճուանաց, և երդք հոլովեաց՝ և շքեղականաց, ոյք հանդիսացուցանէին զհարսանիս իւրեանց։ Ինձ երևակերպիւր իւրացանչիւրոյ ուրեք տեսանել զիման ձեռն (բ) ընդ խմբոց միոյ յուշիկապարկին՝ խառն ընդ Ֆրանկից՝ (կիսամարդ կինդանի.) կաքաւել յիղճակս փողոց՝ ընդ հովանեաւ անտառաց։ Այրք ամենեքին զգալով հանդարտք և ուրախք, բայց ուրախութիւնք նոցա ոչ էին բարկասրտելոյ համարիք. որք ոչ ներքաղէին. եթէ ոչ՝ արիւնաթաթաւ զօրանալ՝ ի դարձել և յաշխատիլ։ Այ ամենայն ի կին առեալ զաւարիք և առեալ առաջք։

Ծնորք հիացեալք տեսանելով զայն՝ որք ոչ ևս հանդիպեալ էին յաւուրս յընթացս երկար ամաց իւրեանց, լսէին վասն առեալ խնդութեանն խառն ընդ խանդաղատանաց. և ամբարձեալ զդողդոջիւն ձեռս իւրեանց դէպ յերկինս՝ ասէին, օրհնեալ ի՛լ մեծ Աստուածդ որ զմարդասէրն մեր՝ որ համարեցաւ զմեզ. որ և ի առաւել մեծ պարգև քոյ զոր շնորհեցեր մեզ։ Ընդարձակ ծնեալ է նա փառս բարեաց մարդկանց. ընծայեալ ևս զիմ բարիս՝ զորս ընկալաւ ի՛նմանէ։ Ինձ թառուցանք խառնեցոյ մերոց՝ սերեալք յայոց ամառանոցէն՝ ոչնեցիլոյ ի՛նմանէ, պարտաւորք լեալք ևս նմա ամենեքին միով ձև ջնջունդս իւրեանց. և լեալ նա ձկնբռիս հայր այսց ամենից ենեթակայից։ Ընդ երթասարդք՝ և զաւերք երթասարդուհիք՝ որք առանձինն. ոչ առնէին վայել՝ ի մէջ ուրախութեանց իւրեանց, եթէ ոչ՝ երգել զդրուագս այնորիկ՝ յորմէ այն քաղցր վայելչութիւնք և հրճուանք պատճառէին՝ ինձ։ Ոյոց բերանք՝ առաւել ևս անբաւ՝ շարունակաբար լցեալք էին անուշամթեռուս, և երջանիկ համարիւր նա՝ որ առաւել զնա. և երկնչէին կորուսանել. զի պահատուիլն նորա էր խանդարումն իւրեանց բնաւանաց.

Այժմ Խոսէնն խոստացան եղև Ինէնիթարի եթէ՝ ոչ բնաւ զգացեալ ունէր զայսպիսի զուարթ և ազդու հաձուիւն լինի՝ լինել սիրելեացեալ յամենախն, և առնել երջանիկ զայնքան մարդիկս։ Ինձ ասէր եթէ ոչ էր իմ հաւատացեալ ամենևին կարծելով եթէ՝ հանդէս մեծութիւնք Թագաւորաց՝ ոչ յայլ ինչ կացուանս, եթէ ոչ՝ լինել երկնչելի։ Ինձ եթէ ամենայորդք մարդիկնց արարեցեալք էին վասն նոցա։ Ինձ այն ամ՝ զոր լսեալ էի ասել վասն Թագաւորաց լինել նոցա սէր և վայելչութիւն՝ ամբոխել իւրեանց. Խուժէր ինձ դու զաւա առասպել։ Ասացի այժմ փորձիւ ճանաչեմ զձշմարտութիւնն։ Ուրեմն պարտ է ի պատմագրի քում եթէ՝ ոչ պակաս երեսնաւորիցն զսիրեալ քո, քանզ առաւել մեծապէս ընդունելի էր ինձ, ի վերայ Թագաւորական իշխանութեան։ Ինձ այս եղև առիթ բռնկանելոյ ատելութեան իմոյ։ Ինձ յայնժամ սկսաւ Խոսէնն վիսել այսպէս.

Փրօֆէկիոս՝ ասեմ մի առաւել անդեալ ամաք քան զիս, եղև միշտ նախ՝ ի համայն երկրագործս՝ զոր սիրելի առաւել զուարթ և համարձակ բնութիւնն նորա՝ էր ըստ սխորժից իմոց. եմուտ առ ի հաձոյս իմ, և համակերպել զսովորութիւնս իմ՝ երկրագործոյ գիւղ, վասն այլ ևս երբեք առասպել ասէն՝ զոր սիրելի նմանապէս, որ անուանին ի Ֆիլոզէլ։ Էր առ երկիւղած յաձս, և մեծասրտի, բայց բարեկարգ։ Ալ երդանէր զմեծութիւնն իւր՝ ոչ թէ լինել վերամբարձեալ, այլ առ՝ ի յայլեայլ կինսն, և ոչ առնել ամենևին զոր ինչ անարդ։ Ասօսէր ընդէս համարձակ՝ ի վերայ սիրալիրացս իմոց. և յոր

ժամ

(բ) Փոն աչ. էք ասէն ինսանէք. պաշտելիք համաճանգուածս՝ ի հովիտս, սիրտ-
եալս ծառերկրպագութեան պատճէն՝ ոգ կռնիցս մերձ գիշեր, յորմէ ընկերաց զգոն ելոյ։

ճամ ոչ իշխէր խօսել՝ լուռ էր և ակնարկ կ'ընծայ իւրոց՝ բաւական ծանուցանէին մեզ կամ յանդիմանել զիս։

"Ինձ՝ ասէր հարազատ շարժմունք նորա հաճելիք կին ինձ, և միշտ բացայայտէի մեզ՝ ուրախ լինիմ նմա հաճոյանալու ի բարի կերպս։ Այլ նա ինձ զայն ամ՝ զոր պարտ էր առնել, առ ի ընծայել ի վերայ շաբաթոյն Աստուծոյ և ընծայել զի ապաւորութեան իմ երջանիկ։ Սիրարի ոչ ունէր նա զինչ խոստին իմասութեան՝ որպէս ունիս դու՝ ով Աստեղ. բայց յաւէտ երկար էր նորին էին բարիք, որպէս և ձանձրանէի յայնժամ։ Յակ սակաւ առ սակաւ չէ բահնարութեան Փրօմէթիւսի՝ որ էր յաշակերտ և ի հպարտութեան, ասացեր զիս ի ինձանէ։ Յաւուրս էր նա այր մի հմուտ արտ, և ի ողոյն յաւուրս գէմ լինել սկսաց և շաւանայր միայն ասել ինձ զհնարիւնն, միով կամիմ ունկն դնել նմա։ Յանգի բարին իմ էր, և ոչ ի իւրն բարեբաղդութ, զոր որոնէր

Փրօմէթիւսի հաճոյանալոյ ինձ կարի ինն ազդեցութիւնք ի՝ Փիլոքլէս էր չարաչար և հպարտ ոմն, որ դասուցանէր զիմ զործառութիւնս իմ. և այնզոր ոչ խնդրէր ինձ յինէն, ոչ էր, եթէ ոչ վասն հպարտութեան, որ ոչ կամէր ընկալուլ պարգև ինչ յինէն։ Յանգի կամէր յուցանել զինքն լինել այր մի ազնուագոյն, և զբանցեալ քան զիս պատիւս։ Յարուեստիցս այլ ևս եթէ՝ նա որ խօսէր ընդիս այսպէս ազատաբար՝ ի վերայ սխալանացս իմոց, այնու համարձակութիւն խօսէր նաև ընդ այլոց։ և այսպէս բառնային զինքն եթէ՝ յոչ ինչ պատուի համարէր զիս, և այսու կերպիւ նուազ լոյս գհամբաւ իմ՝ կամէր զի հոչակմամբ մեծաշուք շնորհի իւրոյ՝ բանալ ինքեան շաւիղ ինն ի ազատութիւն։

Յակզբանն ամենևին ոչ հաճոյացայ եթէ՝ Փիլոքլէս ի միտ ածէի զհոգս վիճակի զիս յանձնոյ. քանզի ի մէջ չշմարիտ խոհեմութեան՝ զոյ յայնպէս ուղղութիւն, և ներբնայացութիւն, որ ոչ երբէք կարէ ներհակիլ. և ոչ ևս ամենևին էի պակաս ի ձանձրանալ զինչ ուրախութիւն, միայն եթէ՝ եթէ զոյզ մտադրութիւն քննիչի։ Այլ ընդդիմեցի Փիլոքլէսի զբ ընդդէմ ոտիւրութեան ախտից իմոց. ոհատ առնել կիս. և համաձայնեցի Փրօմէթիւսի՝ և անվանեցի հանձարեղութիւնք նորին՝ առ ի հնարել զնուրանոց հանճարեղութիւնս, նաւուն ինձ առաքել ևս զգալ զյոխորտութիւնն միւսոյն։

Այնչ յայսոսիկ ոչ կարէր քմծիծաղել Փրօմէթիւս, զի ոչ հաճոյացի այնց զրոս ասէր ինձ ընդդէմ ասելի իւրոց, սկսաւ ոչ ևս ասել ինձ բայց փութացաւ հաճոյանալ զիս առաքել զորիդ իւրոջ՝ քան զասացեալն իւր։ Այնհաճոյական

քիմ. ընդդէմ կեցի զնա մեծաւ ուրախութեամբ, և հաւատացի զնա ի մեծ յոյժ երջանկութիւն, վասն զի զնա հաւատարմութեամբ իմ առն միոյ՝ զոր կարծէի պատճառ լինելոց ամենայն ախտից և շահախնդրութեանց իւրոց։ Այլ աճապարանք արդարև թագաւորք արժանիք են յանդգնութեանց։ Այլ ես այս բարեբաստ ձանձրացեալ զնա, զոր ես ոչ ձանձրացի զնա ինքնին, և դիտեր թէ թագաւորք հաստատեալ կամ կործանեալ են և անկանին։ Վասնզի վասն հանապազորդ վարձատրութեանց՝ չարահնար և նենգաւոր դաւաճանութեանց մարդկանց ապականեցելոց, ոչ անկանին, քանզի ընկերակալք դոլով ի հեշտութիւնս՝ սովորք են ունել զյառաջագոյն գործակալս. որպէս թէ ի մոռանալ իրաց իւրեանց՝ ոչ ինչ ունել ինքեանց հոգ ինչ։ Վասն զի ուրեմն թէ՝ ոչ էր նմա դժուարին ի գնել զիս յերկրայութեի, և յաչագիտութեի առն միոյ՝ որ իրաւամբ արարեալ էր զգործս մեծամեծս։ Անանձանդապէս՝ ի հեռաւորութեան նորա կարէր տալ կատարեալ դիւրութիւն իմն, ի ինանգիել և ի նուիրեալ ղշարիս։

Ցիլդեզ ի գնալն իւր՝ նախատեսեալ զայն ամ՝ որք պատահելոց էին քեզ, ասէ ցիս. յիշեա՛ թէ ոչ ես կարեմ պաշտպանել զիս. քանզի ոչ ումեք ունկն դնեցից ես, եթէ ոչ թշնամւոյ իմոյ։ Ուրեմն ծառայելով քեզ վտանգիւք կենիս իմոյ՝ գնամ յորոշեալ, առ՝ ի ոչ ունել զայլ ինչ վրդովութիւն, եթէ ոչ զարկուածիւնն քոյ։ Այսպէս դու ինքնին զքեզ՝ ասեմ ցնոսա, փրօթէզիլայ ոչ բնաւ խօսի վասն քոյ, որպէս զաւ ասես վասն նորա։

Պարտ է ինձ խոստովանիլ քեզ ոմի Աղեքսիոս՝ զի բարեբաստ աճեսանեմ զս յայսմանապէս թէ՝ որքան հարկաւոր էր ինձ ունել զբազում անձինս ի խորհրդակցիչ։ Ուրեմն ոչ էր իր ինչ առաւել զս չար և վատ՝ ոչ այնքան զս՝ վասն բարեբաստ յանկ երևիլն իրակուրեանց իմոց, որքան յայլազգս յանձնառել լինելոյ ի ձեռս առն միոյ միայն։ Ուրեմն զիարդ առնեմ, զի խոստանայիմն խորհուրդք Ցիլդեզի՝ բազմից զերծուցեալ էին զիս ի բազում սխալանաց։ ուր բարեբաստ հեղինակաւն և իշխանութիւն Փրօթէզիլայի զիս՝ Կարէ բարեբաստ և զայլ՝ լինել ի Ցիլդեզի հնազանդութիւն, և ուղղութիւն իմն, որ ոչ ամենեին առաքինեալ ի միտս։ Այլ թողեալ էի Փրօթէզիլայի՝ կալուածս զիշխանութիւն իմն խօսիլ վճռաւորապէս և համարձակապէս, վասն այնց ի բաց՝ զորս ոչ ես կարէի առնել։ Օ, զուարճալի էի՛ ի գտանիլ միշտ ի միջ երկուց արանց, զորս ոչ կարէի համաձայնել։ Ուրեմն ի միջ այսր սարժանման՝ բարեբաստ կամէի յաղագս իմոյ ակարութեան՝ դնել ի ծախս վտանգի զքեզ ինձ՝ ի գործոց իմոց, գոնե վայելել զազատութիւն, ոչ ունելով զեղբ համարձակութիւն ասել նաև ինձ ինքնին՝ ապնապիսի ումեքայլ իրաւանց միոյ յառաջադրութիւն, զոր կալեալ էի։ Այլ այդ ամենայնքն՝ զորս ոչ կարեմ առնել, զորս ոչ կարեմ համաձայնել։ Ուրեմն ի միջ այսր սարժանման՝ բարեբաստ կամէի յաղագս իմոյ ակարութեան դնել ի ծախս վտանգի զքեզ ինձ՝ ի գործոց իմոց, գոնե վայելել զազատութիւն, ոչ ունելով զեղբ համարձակութիւն ասել նաև ինձ ինքնին՝ ապնապիսի ումեքայլ իրաւանց միոյ յառաջադրութիւն, զոր կալեալ էի։ Այլ այդ ամենայնքն՝ զորս ոչ կարեմ առնել։ Ցիլդեզ յաղեցեալ զբնակութեան, և բնակելոյ ձմերոցի յաղեցանակութեան՝ ամենայնքն վերադառնալ ի Արեւ, առ՝ ի յառաջադէմ լինել չար և վատթար ներգործութեանց՝ յորոց ունէր կասած։ Այլ Փրօթէզիլայ

տակաւին ոչ ոտաքնալ ժամանակ խաթիլայ վրայ, զրկ նմա իբր թէ՝ կամիմ
ես, զի՝ իցամաք հանիցէ զջուրս նաւուն՝ ի Քարփաթէ կղզի՝ առ՝ ի յաւէտ
արգիլեսցուին զյաղթականութիւնն, հաւաստելով ինձ՝ կարել դիւրաւ
առնել զկղզին։ Ոտոյց ասաց, նոյն իսկ կերպիւ, զի բազում՝ իրք պակասե
ին Փիլոքլէի՝ ի տոմսիկի յառաջարկել իմիք ձևանարիւնեան։ Ես ասիպ
եաց նմա հնազանդել այսպիսի հրամանի միոյ՝ յորմէ զանազան անկարգու
թիւնք պատճառէին՝ ի հետեւիլն։ Ես՝ ի սոյն միջոցի շահեցաւ զիրուն՝ ի
յոյժ չարաձձիկ պաշտօնէից իմոց, զոր ունէի առ ընծեր իմ, որ նկատեր
միշտ ցմանուանս հանդոյն իրաց իմոց՝ առ նմա հաւիւ. թէև յերեսս
կարծիւր թէ՝ ոչ առանձին զիմանաս, և իբր թէ՝ բնաւ ոչ իցեն լսելք
հաճախոհք յոչ ինչ իրս։

Սոյն պաշտօնեայ անուանեալ Դիմոգրատ՝ գայ յաւուր միում՝ ասել
ինձ խորհրդաւոր թէ՝ ունի բացատրօղական դաղտնի և մեծ իր ինչ յոյժ
վտանգաւոր։ Փիլոքլէ՝ ասէ, կամի ծառայեցուցանել զզօրս նաւատակէ
քոյ՝ առ՝ ի լինիլ թագաւոր Քարփաթէի. զլուսապետք զօրականաց յար
ելեալք են նմա, և հանդէս զօրականք առացեալք երկին՝ ինամանէ՝ վասն առա
ւաւտուն զօրաց նորա, և առաւել՝ զոմն ձեռաւոր և չարաչար ազատ
հանդրձակու թեան՝ որ նեղոյ գնասցս կնալ քան կամից իւրեանց։ Ես ահա
ասիկ դէպ մի՝ զոր գրէ առ մուն՝ ի թագաւորութենէդ իւրոյ, ի վերայ նպատակի
թագաւորութեան իւրոյ։ Որ ահա ոչ ևս կարելի է երկարել՝ վկիւղ պատճառի
յայտնի իմն վտանգի։

Ընդ հրդեհալ իմ զնոյն գէր՝ առաւգիւ եհաւելցաւ ինձ լինել՝ ի ձեռաց
Փիլոքլէի, զի ունէր կատարեալս նմանութիւն ձեռագրոյ նորին, զոր
Փրոթէ գրեալ հնարեալ էր ընկերակցութեամբ Դիմոգրատի։ Այն գէր էարկ
գիս յոյսս լիս յապշութիւն, և կրկնակրկին ընթերցմամբ շարունակաբար
ոչ կարէի հաւատալ գիս՝ թէ էդ գրեցեալ՝ ի Փիլոքլէէ, վերայիցելով
յանդիպեալ գիտս իմ գնամ նշանս սիրոյ և հաւատարմութեան՝ և բարի հա
ճատարմութեան, զոր յուսկսէ էր յանշահասիրութեան իւրում։ Ես
ոչ գիտէի թէ գիշնչ պատճէ առնել և գիշնչ միջոց գտանել առ՝ ի չ
գիմանալ գրոյ միոյ՝ զոր առապ հաւատայի, և ձանձրանէի գոլ երեալ՝ ի ձեռս
նէ Փիլոքլէի։

Դիմոգրատ յորժամ եառնս՝ թէ ոչ ևս կարէի ընդդիմանալ նենգու
թեան իւրոյ՝ ընդառաջեաց այլ ևս հանդրձակիմ ասէ գիս՝ (ձև ակնարկ
լոյ իբր թէ երկնչէր.) նշանակեցուցանել քեզ բան մի՝ սոյն գրոյ՝ զոր
Փիլոքլէ ասէ յղարեկամ իւր, թէ կարես խոսիլ հաւատալով Փրոթէի
կոյն, վասն իրի միոյ՝ զոր կարէ նա գիտուցանել քեզ նշանդրոյ իմով։
Ասաի հաւատեաւ Փրոթէի գիտց և հաղորդակից է խորհրդոց Փիլոքլէի,
՝ի բաժանել չիւրեանս զաւար կղզոյն Քարփաթէի։ Դիտես զու ինք
նին, զի նոյն ինքն Փրոթէ գիտցն է՝ որ խնայանաւ ասաւ գիս՝ յղել գնաց
գեմ Քարփաթացւոց, գիտի ժամանակի լինէ հատանելոյ խոսիլ ընդ քեզ նոր
հակ նորա. ոչ առնէր ատեպ ատեպ յայլուս նոհատիլ, և նոր հակառակ ակաւ
գոլով գնա և բարեխոսել վասն նորա յամենայնում գիտես ծոցդ։ Այդ և՝ ի
գաղ ժամանակաց հետ տեսանին ընդ միմեանս յոյժ հանդուստ։ Ի ստոյգ
կարծեաց Փրոթէգիւս կապակցեալ է ընդ Փիլոքլէի՝ բաժանել՝ ի միջի իւր
եանց բան չափուռ զաստղոյնածս Քարփաթէի։ Ես տեսանելս ինքնին, որ կա
ծեցաւ ատ, զի Փիլոքլէ առնիցէ զնոյն յառաջարկութիւն իւր ընդդէմ ամե

Ընդ այսոսիկ ասացեալսն՝ ոչ ինչ ինձ ի մտի էր ասել ի վերայ Ալեքսանդրի, զի ոչ ինչ ինձ ծանուցեալ էր ի նմանէ, եթէ ինչ ինչ ասելոց էր ի վերայ Ալեքսանդրի։ Ապա ես ասացի. Ո՞ր ինչ ասելոց էր ի վերայ Ալեքսանդրի, զոր ոչ ասացեր։ Եւ նա ասէ. Ոչ ինչ ասելոց էր ի վերայ Ալեքսանդրի, զոր ոչ ասացի։

քապէս ընդդիմանայր պատճառի մեծ ժողովրդին պատերազմի միոյ՝ վասն իւրոյ սրտի
արիութեան, և հանճարեղ քաջութեան, և վասն սիրոյ զօրականաց՝ որք ունէին
առնու. Չէր Էէ ծանեան ամենեքեան՝ ի մէջ բանակին՝ եթէ ոչն պատրաստ էր
զօրաց՝ ինաժուչն՝ ի ցաւոյ էր յանդգնութեան, և յոյժ միաբանական վասն ինք
եանց Արհատացոց. Բայց ջանայր իւրաքանչիւր որ բարեջանալ յանկ հանել
ոյ էէ՝ ի յաղթանակս էէ յայտնանէ՝ կախեալ կային կանգնք և բարեբաղ
դութիք իւրեանց. և իւրաքանչիւրքն ջոժարք էին՝ ի դնել յորդոյթի ըղ
կեանս իւրեանց՝ յամենայնում կիսի, ինչքան կատարեալ պատճառ
ժառանգն գլխապարտ միոյ՝ և հոդս ունակի, առ՝ ի լինել սիրելի ամենից.

Վերնդրատ կրէր զնամ երկիւղ՝ ի կամէն կորուսանել զայն ապարա
գեալ, ի մէջ զօրաց միոյ՝ որք սիրէին զնա այնքան եռանդնաբար. Բայց կա
տարի և կորչ ամրացաւանութեանն՝ Վերնդրատի՝ ոչ գտանէր ամենևին դրժ
ուարութի՝ ի հաձելացուցանել զԻրօթէդելա. ընդ որոյ ինքնակալաբար հրա
մայել երևակրպէր ինքեան. զինի մոհաւան Ֆիլօքլէի. Բանդէ Փրօթէգէ
լոյ ոչ կարէր ամբերել առն միոյ բարեաց՝ որոյ տեսութենն միայն՝ լինէր ծա
ծուկ իմն յանդիմանութեանն՝ չարագործ. Թէպ իբրեւ Անաւանդ գի՝ բանա
լոյ նորա զաչս իմ՝ կարէր խանգարել զնա՝ նկարագրութեամբ հնարս իբր.

Վերնդրատ շահիլ գիտաց երկուց դէմսպատաց՝ որք անբաժանելա
բար էին առ ընթեր Ֆիլօքլէի, խոստանայ նոցա՝ ի կողմանէ իմէ զեծա
ծոց վարձատրութիւնս, և ապա առնէ ց Ֆիլօքլէ, եթէ՝ եկեալ է ասել նմա
հրամանաւ իմով զերս խորհրդոյ զրոյս չէ պարտ յայտնել, եթէ ոչ՝ ի
ներկայութեան այնց երկուց դէմսպատաց, և Ֆիլօքլէ ներփակի ընդ նոսա
և ընդ Վերնդրատայ՝ ի սենեակ մի. Յայնժամ Վերնդրատ արձակէ զդաշ
նակն՝ ի հարկանել զնա՝ որպ՝ ի խոյս տալն՝ սպրդեալ դաշնակին՝ ոչ կա
րացէ՝ ինքեան Ակայն Ֆիլօքլէ եթարց շրեթանաց ելեալ զդաշնակէ՝ ի ձե
ռաց նորա՝ առնէ՝ ի գործ ընդ դէմ նորա, և ընդ դէմ միւսոյ երկուց, զոս
նորում ազգակից՝ ի նմին ժամու՝ փութանակի արշաւեալ զօրականաց խոր
տակեն զդուռն՝ և զերծանէ Ֆիլօքլէ՝ ի ձեռաց չերիզ դաժանաց արանց.
որք եղեն ըմբռնեցեալք, և ընդ նմին իսկայն յօշաւեալք, որ այնքան առատիկ
էր բարկութիւն զինաւորաց, եթէ Ֆիլօքլէ՝ ոչ արգելուցեալ զբազմութին.
Յետ այսորիկ առեալ զՎերնդրատ մի կուսակ՝ հարցանէ նմա քաղցրու թիւ
թիւ՝ ոլ պատրաստ էր զնա առնել զայն գործ չարութեան. Վերնդրատ
յերկիւղէ՝ զի մի սպանցի, աձապարէ յուցանել նմա զհրամանն զոր գրով
առեալ էր սպանանել զնա. Յետ որոյ ես միշտ յոտն և անարգք են ժամանիչք
ոչ մնաց զայլ ինչ, եթէ ոչ փրկել զկեանս իւր, բացատրօգեալ վիպե
Ֆիլօքլէի զնմ դարանակալ դաժանութեան Փրօթէգելայի. Ֆիլօքլէ
զարհուրի ի տեսանելն զայնքան չարութիւն մարդկանց, և կալեալ զկողմն
կատարել բարեկարգութեան՝ բացայայտ բանակին, Վերնդրատայ գոլ
անմեղ. և դնելով զնա յատպհովութիւն՝ վերադէ ի Արիտ. Այս յանձնէ
զհրամանատարութիւն զօրուն առ Փիլիմէն, զոր անուանել էր նոր հրով
տակին՝ գրեցելոյ իմով ձեռամբ, յանձնել նմա զհրամանատարութիւն զօրուն,
յարժամ ապանցեն զՖիլօքլէ. Ա երկայնէս յորդորէ զկինուորս ի հաս
տատութիւն՝ զոր պարտէին ինձ. և ինքն գիշերայն ընդ թեթեւ ձաւակի
մի՝ անցեալ գնաց ի Ամմոն կղզի. ուր ապրի և կեաց հանդարտաբար ներ
աղաչութեան, և առանձնութեան, աշխատելով ի քանդակագործութեան,
առ ի գարմանալ զհրահանս իւր. ոչ էս կամելով լսել խոսել զմարդկանց ներ

գուբերնաւ ամբոխուած, բայց դէր ՚ի վերջ զԼեռազաւորաց, որոց վրան հաճասոյ լինել նոցա առաւել ապերջանիկ, և առաւել կոչ՝ քան զամենայն մնդրիկս։

Քայսարի վայրկ հատեալ Մկնեցւոյ զբանս Յուսիկեկի՝ ասէ ցնա, Ինչ ցաղ ժամանակ ՚ի ձանապարհ քո զձկնորսուսի էիր։ Ած. պատասխանեաց Յուսիկ. Ծանիս սակաւ առ սակաւ զնեռազաւորս զաշանանաւթիւն Փրօթէ զիլայի՝ և Գիմոգրատաց. և ինքեանք ևս ի շնամոյան միաբանց, ըստորում չարք բարբաք ասէին մեզ ՚ի միաբանութեան. որոց հակառակութիւն եղեր եաց ՚ի ցուցանել ինձ զնոսա գերդի՝ յորում արկեալ ունէին զիս։ Յորի ուրեմն՝ վերակրկնեաց Մկնեցւոյ, ո՞չ ընտրեցիր զաս զնոսա երբէք զերծուցանել զքեզ ՚ի միջի՝ և ՚ի միւսոյն։ Ած. պատասխանեաց Յուսիկ. զուցէ ոչ ձանաչէաս զաս զոկարութիւն թագաւորացդ, և զշնութիւսն մերձ մանր ծնոց նոցա։ Ո՛ի յորժամ տանն եղբայր ինքեանս անգամ մի՝ ՚ի ձեռս արանց՝ որք ունին գՀնարս ցուցանել զինքեանս հարկաւորս, ոչ ևս կարեն յուսալ ունել զերծ ՚ինոցունց։ Եւ ընդ որք առաւել արհամարհեն զՔ թագաւորս, առաւել և յոգարբոք ընկալեալք լինին ՚ի նոցունց, և ընդ այնչափ բարերարութեամբք։ Ունելով ՚ի զայրացմանն զՓրօթէ զիլա՝ Թողուք ՚ինձ զիմ իշխանութիւնն իմ։ Ըհետալի յիմարութիւն, ձանչէի ինձ, և ոչ ունէի զօրութի վերընկալնուլ զիշխանութի իմ, զոր Թողեալ էի նմա, ՚ի միւս կողմանէ գտանէի ինձ բան ախորժից իմոց. և սաստկեալ ՚ի հաձոյս իմ. այլ և հնարագիտ ՚ի համոզել զախտակրութիւնս իմ, և հոգաս նոցա շահաւետութի իմոյ։ Ալ երջանիս ունէի երբաւունս բան սիրոյ իմոյ կանուխ իմոյ՝ ներել նմա ըն սրտի իմում, զի ոչ ձանաչէի զձկնորիս հնարս դիտութի ընտրելոյ զայր մի բարի, որ կատարելագործութի իմ։ Զանգի հաճատոյի ոչ լինել բնաւ այր ձկնորիս առաքինի՝ ՚ի վերայ երեսաց երկրի. և թէ՝ բարութի սրտի՝ կայանայր միայն ՚ի պեղեցիկ տեսութի դիմաց։ Ուրեմն զի՞նչ փոյթ է քեզ՝ ասէի ցինքեան, հոգասունակիլ զիքծուցանել զիս ՚ի ձեռաց առն միոջ չարատարծի, առ ՚ի անկանիլ ՚ի ձեռս ոչլոյ ուսիք, որ ոչ լինիցի ոչ անշահասէր, և առաւել հարուածոտ քան զայս։ Եւ արդ՝ ահա ՚ի սոյն միջոցի նաւարատակ զօրուն հրամայեցեալ ՚ի Փիլոմինէ՝ վերադարձաք ՚ի Կրետէ, և ոչ ևս մնաձկի զատացումն կղզւոյն Քարփաթէ։ Ուստ Փրօթէ զիլա ոչ կարէր խորհուրդս կերձելով պօղել թէ՝ ոչ էի անտեղեակ, և թէ ոչ ըստ չշահաբեր նա ՚ի զիտել իւրում, թէ Ցիլօքլէ ՚ր ՚ի Սամոս կղզի՝ արտաքոյ իմոյ երկիւղի։

Մկնեցւոյ կրկին է հատ զբանս Յուսիկեկի առ ՚ի հարցանել նմա թէ՝ զկնի այսպիսի չարագոյն ներհակութեան մտանութե՝ ունի՞ տակաւին ՚ի բաւականեալ զհաճատարմութե ՚ի Փրօթէ զիլա։ Պատասխանեաց Յուսիկեկ, յոյժ ևս զհաճատարմութեամբ։ Եւ առաւել ևս անհոգ առ ՚ի զերծուցանել զիս ՚ի ձեռաց նորա, քանզի պարտէի երկնել զբոլոր կա նոնս զրոս հատատատել ՚ի վասն հանդստութե իմոյ։ Եւ հնարել փոխանակ նորա՝ զայլ ոմն նոր գործակալ։ Որ և առ այս ոչ լշխեի ամենևին լինել ձեռնամուխ, ուստի և սիրէի կատարեալ զաչս իմ, առ ՚ի ոչ առնուլ զնեռազաւորս Փրօթէ զիլայի։ Ալ մինչ արէի զիս միայն ՚ի զգուշանալ ամանց խորհրդակից սրանց՝ թէ չէի ամաչեղական անհատատարմու թե նոցա։ և այսպէս երեակայէի զիս ոչ լինիլ խաբեցեալ, եթէ ոչ՝ կամաւ և գիտութե, առնելով մերթ ընդ մերթ զգալ Փրօթէ զիլայի՝ թէ ըմբերխէ

ես ձեղ անհաւատաս հնարեմ ես բոց. Հաձիլ լիներ ինձ միշտ ասել քնդ-
դեմ նմա՝ պատանեալ հրապարակաւ զամենս իրս՝ զոր ունէր արարեալ, եւ
վճռելով իմ ներկայ խորհրդոց իւրոց։ Բայց՝ որ ձանաչէր նա զի դիւրաթի
է ձուլուել իմ, ոչ վրդովիւր բնաւ՝ ի համայն դժրանաց իմոց. եւ միշտ
պատնայր յամառութիւն՝ ի ժամել. կիրթարկանելով երբեմն զիւրով ինն կարի
հարկաւորութեանն, եւ երբեմն քաղցրութեամբ եւ հանձարեղութեամբ հնարիւր շահիլ
զսիրտ իմ։ Ուր մանաւանդ պատուիրեալ էր ինձ մարգարէին քարոզել ընդ
ներս, վերակրկնէր զքանս իմ՝ առ՝ ի հնարել զնորագոյն իրս զբառանաց, վա-
ստակ ունայնանալոյ դոքիա իմ, կամ առ՝ ի զգաստացուցանել զիս՝ ի գործ ինչ
յորում՝ ինքն ունելիք պատեհ հարկաւորութեան, առ՝ ի ցուցանել արժանաւո-
բութիւն հեռանդնալոյն հոգւոյ իւրոյ, որ զիս խնդա փառաց՝ եւ քարհամբաւեաց։

Ուր երբեմն ես լինէի նկատիչ ընդդէմ հնարիցն իւրոց, զոյն ձեռք համա-
զանաց նորա ախտակրութեանն լինէր՝ առորագրեալ զիս միշտ լինել յաղթեցեալ
ի նմանէ։ Գիտէր նա զամ խորհուրդս իմ, և օգնէր ինձ ի վարանանալ ի-
մում, զօրացուցանելով զիս ի ներ առաւել զժոռալին գործոց իմոց. և
ապա դադար լինէին զամենեսեան՝ իմով խոկ ելիանալոյ. վանորոյ և վերջապէս
ոչ կարէի մտածել կորուսանել զնա։ Բայց պահպանելով զնա յաստիճանի ես
քում՝ եղի զամ ասս բառիս՝ ի կացուցիչ ինձ՝ որք ոչ կարէին ներկայացու-
նել լինձ՝ զիմն ձշմարիտ և միծամեծ շահաւէտութիւն։ Ուր յայն ժամանակէ
մինչև ցայժմ՝ ոչ ար եղև ար՝ ի ասել ինձ խորհուրդ՝ եշխեցէ խօսել զձշմա-
րիտն հանդգնակատիպ։ Ա առնորոյ և ձշմարտութեան հնազացաւ լինէին, և սիրա-
լուն՝ որ պատրաստ զանկութիւն թագաւորաց, տալոյ եաց զիս. ունելով
զոհեալ զՅիսուսէ՝ առ անզգաստ ամբարտաւանութեամբ Փրօթէզիլոսի։ Ուր ինք
ամենեքին՝ որք ունէին զառաւել չիրմեանդ Ջանս՝ վասն յարութեան վասն
անձին իմոյ, հաճատացին լինել ապատրոյ պարտաւորութեամբ՝ ի խաչելն զիս։
Ուր զինէի այսպիսի թշուառ օրինակի միոյ՝ ոմ սիրելի իմ Արնեթօր, ես ինք-
նին երկնչէի, թէ ձշմարտութիւն՝ ի ահաձայն մարդեղութեանդ՝ ոմ պատասխանդ
տայիս՝ առ՝ ի վերստին ասել՝ ի զատանել զիս. զի ոչ ես ունելով զերութիւն
հետևելոյ նմա՝ շատ ափոք նորա տանջանք էին ինձ. և զոյգ որ պատճառ-
եալ էր յիս բառիս՝ խոյեցոյս մտաց, թարց կարելոյ արտաքարշել զիս յորդ-
պիսի թշուառելի ցանհանդստութիւն։ Անգիտէի եմ, և տրտմեալ էի
Փրօթէզիլոսի՝ որ անզգալաբար կալեալ էր՝ ի վերայ իմ, արիանէին զիս՝ ի
հերպ իմն յուսահատութեան. որ երբ ոչ ես լինել կարող վերստացեալ յորդ-
ութիւն, դատաւ և ոչ կարճէ տեսանել զիս այսպես յամենալի կացուցեալ. և
ոչ նաև թողուլ տեսանել այլոց։ Գիտես դու ո՞վ սիրելի իմ Արնեթօր. զի
ունայն մեծութեան, և անտուի փառասիրութեան թագաւորաց՝ ներ որոց անանձին
ոչ կամին բնաւ ունել յանդիմանութիւն։ Ուր առ՝ ի ծածկել զմի սխալութիւն՝
առնեն զհարիւրս. որք մանաւանդ թէ փոխանակ խոստովանելոյ զսխալ իւրեանց
եալ. և կալելոյ աշխատանս առ՝ ի ապաքինել զսխալանս ի քանց՝ պարտաւո-
րին թագուլ զինքեանս լինել իսպեցեալ՝ ի հանդգն ժամանակս բոլոր կենաց
իւրեանց։ Ուհաւասիկ կացուցեալ՝ տիպ և անհոդ թագաւորաց, որ առաւելիւ
եր պատճառ և խնդ կացուցելոյն, մինչև որ հարկ եղև ինձ գնալ՝ ի պաշտպանութեան
Տրոյեայոց։

Ի գնալ իմ Թողի զՓրօթէզիլոս՝ որ գործոց. և առաջնորդէր նոցա՝ ի
հետաձգութեան իմում՝ խշտանալեաք՝ և անպիտանալեաք, և զոյգ թագաւորա-
թեանք Արեւելից՝ ապստամբեալ՝ ի ներքոյ լծանպատութեան նորա։ Բայց ոչ

զի իշխէր ազդել զառաւտեան ամբոխն, զի դիտելէր աներեւոյթ
թէ երկնչէին ես ի տեսանել զչմարտուէ, և թէ՝ բարձի թոռն առնէի
յանդիմուիլ Փրօքէդիոսի զհամբոյս զայն. ինչ՝ որք յառաջադրէին խօսել
ներհակ նորա, ոչ ուրեան նորա պակասէին ի բացողոքելոյ, այնքան չարու
թիւն նորա լսանելոյ՝ և ծանրանալոյ: Մինչ զի նաև հարիւրերորդ ինն աս
տաքանչ զարժանաւոր ծերունին Արքիմ, որ այնքան փառաց հեռահաս էր
քան ի սահմանս Տրօյական: Ընդ բոլորովին եղեալէր նախանձոտ ընդ
դէմ առնել, զրոյս սիրէին, և ընդ այնց համայնից՝ որ ցուցանէին զառաքի
նութիւն:

Պարտ է ես՝ զի ի խոհեմս դու՛ր սիրելի իմ Աննէոս, զի համայն ձա
խորդ ապերջանկութիւնք իմ եկին՝ ինձանէ, ես ոչ այնքան մ՚ի որդւոյն ի
մոյ՝ որ պատճառեաց զառաւտեան Արեւացւոց, որքան վրէժ ինդրելոյ ի
ձեռաց բարկացելոց ընդդէմ ախտակրութեանց իմոց, և քինախնդրութեանն ամե
նայն, զոր Փրօքէդիոսի գրգռեալէր ի վերայ իմ: Ուստի յորժամ հեղի զաբ
ւեան արդեւոյ իմոյ Արեւացիք գոլով զգուշեալք ի խաւարտնոյ կառավարու
պէս՝ ունէին ամենեքին կորուսեալք զհամբերութիւն իւրեանց. և յայնժամ
այն վերջին տակաւին գոլեաւ թէ ոչ տրամ զայլ ինչ, եթէ ոչ՝ յուսալոյ
նոցա արտաքուստ զայն՝ որ ի վաղ ժամանակաց հետէ աւիւռիանալ սկսեալ էր
ի խառն արտից իւրեանց:

Վերադրամ հետեւեցայ ինձ ի պաշտպանութիւն Տրօյացւոց, և ամեն խորհրդաբար
հաշիւս՝ առ Փրօքէդիոս գրեալ էի իւրով, վասն այնց ամենից՝ զորս կարէր
բացատրել Արտեմոն տեսանել զիս զերծեալ. բայց ոչ հասեալ մտածել
ինչ, գոլով յուսահատեալ ի գտանել հնար ելից զերծման: Այլ ի ժամա
նել իմ ի Արիսէ՝ մինչ յորժամ ապատամբեցան Արեւացիք, Փրօ
քէդիոս և Վերմոգդոնտեն առաքիչք ի փախչել և ի թողլ կարծեաց բարձի
քեաղն առնէին զիս՝ եթէ ոչ էիցէ տեսանել փախչել և ես ինքս փութով
զինեալ նոցա. Ընդ այս ինքն սիրելի իմ Աննէոս, զի մարդիկ առատակաք
պիշ ակտրք են ի բարեչաջողութեան, և երկչոտք ի ձախորդութեան, և
ամեն իսկոյն շուտարարք, եթէ ինքնակալ իշխանութիւն նոցա բարձի ի նո
ցանէ. և առասպելն այնքան անարգաբար ցածուցեալք, որքան լեալք էին
ամբարտաւանութեամբ բարձրացեալք, անցանելով ի ծայրէ մինչ՝ առ մին
սըն՝ ի մեռում բոպէի:

Ընդ ցնա Աննէոս, բայց ուսայ դուք, որ զինի ձանաչելոյ քոյ հիմնա
պէս զայս երկոսին չարաչճ կարս՝ ունիս առակաբեն առ ընդհեր քոյ: Ալ
հիանամ ես թէ ոնգա հետեւցան քեզ. զի ոչ գոյր նոցա այլ ինչ առնել
բարւոք քան զայս ի հետեւիլ քեզ, վասն օգտի իւրեանց. Ինչու՞ թէ ա
րարիր նոցա գործ ինն առասատիկս բարւոքութեան, տալով ան ազգ ապատանի
ինամատուտս քաղաքի քոյ, բայց ընդէրէ դնելոյ զքեզ առակաբեն ի
ձեռս նոցա, զինի այնքան բարբարոսական վարձատրութեանց.

Ալ դիտես դու պատասխանեաց Աննէոս, թէ որքան անօգուտ են
համայն վարձատրութիւնք՝ վասն թուլութեան և անդէտ թափաւորաց, որք
կեան և ապրին միայն մասին ինչ. որք և ոչինչ են յամենից, և
ոչ համարձակին ուղղել զանկարգութիւն ինչ: Ինքեան ամեն բնաւորել
սովորութիւնք իմ՝ շղթայք երկաթեայք գոլով՝ կապեալ և շղթայեալ
ունէին զիս յայմ ժամ ի տան երկոսին արս, որք և զինի լինելոյ իմ առ
արկին զիս ի մէջ այնքան բազմազանութեան ծանուց, զորս առաջի ինձանէն,

զինչ

ինչ ըլլի՝ սակարտուցին զոյն նորածէն տուելէ, և առքարչէնին զոյն պա-
տերազմ. որ գայր ի ձմրեր և խանգարէր զիս՝ թարց ք. ամ. և կրկնոյկ գնոյն
շահառուելի՝ զոր փորձ առեալ զգացի ի Վրիտէ։ Այլ ահա՛ ի վախճանի
քացեր դու զաշէս իմ, ազդելով ինձ վատահ քաջալերուելի՝ որ պակասութ
չիս, առ՛ ի դնել զիս արտաքոյ ծառայութեանդ, և ոչ գիտեմ թէ ինչ արարիր
՛ինձեր իմոյ ինքեան. քայց զայս գիտեմ, որ անտի և ես՝ յորում՝ ես գու-
ատա, զդամ ես զիս զոլ այլ ինն մարդ. քան զոր ի յառաջն։

Ա՛պա ես հարց Աննէոլ յառաջնէ. Թէ ո՞րպիսի խոհմանք, և զի՞նչ
շարժմունք էին Փրօթէգիլայի՛ ի վախճանումն յայսմիկ երեսակութեանդ, Պա-
ասխանեաց Աւոլինէ, ոչ ինչ առաւել ներհատնար խորամանկութեի դուտ
նի՝ զայս զրոյս աչեր ձա, զիկի ժամանելոյ քո այդր՝ Ինախնուն՝ ոչ եթող
զնա՝ արհասա՝ զորս ոչ՛ ի զործ էած՝ առ՛ ի ներազդել յիս զարմանակալուե
երկեպութեիւն ինչ՛ ի միտս իմ։ Ա՛ս երևացեալ ոչ ասէր ինչ ընդդէմ քոյ,
քայց սեաւանէ զանազան անձինս՝ որք զային տղդել ինձ, Թէ զոյն երկու
օտարականք՝ Թաւրին յայժ ձրկիւզանքէ, որոց միոյն՝ ասէին, է զրդի խաբէ-
քային Յուլիոն, և միւսն՝ այր մի գաղեցեալ և խորամիտ. որք սովորք են՛ ի
խառնակել զքաղաքավարութեի ըստ Թագաւորացն. ո՞վ գիտէ եթէ ոչ ի-
ցեն տալ

թէ բնութեանց։ Քանզի այն՝ որ զառաջնոյն զգայութիւնն, է անմարմնական նուիրեալն և խոշանակիչ վարք մեծամեծաց արուեստիւն, յորժամ տացի նմ՛ի թագաւորելն չափազանց հրամանատարութիւնն, թողուլով յանձն զախտակրութիւնս իւրեանց՝ անդր քան զահմանն. այլ և բազմութիւն մեծաց և փոքրոց՝ որք առին՛ի մեղկութենեան, շնչազուրկ ուրեանց՛ և՛ ծուլութենեան ևս և յոյժ մեծ խիլ բարկութիւնն արանց առնելոց զինքեանս՛ի պատերազմ, որք ունին նախնական զեմ արդասաւոր աշխատանս՛ի ժամանակի հարուածոցն. այլ ես և յուսահատութիւնն ընդ չարեօք ամբոխեցն, և վերջապէս է խոտորումն և յաումնականութիւնն թագաւորաց՝ և թուրքն ոտքս, որք անկարօղք լինին հակելոյ՛ի վերայ գործակալաց արուեստ, առ՛ի ընդառաջել վազումանց և խարդախութեանց։ Հաճախիկ առիթք՝ որք պատճառեն զազատամարտութիւնն, և ոչ թէ հայն՝ այ թագեալ լինի ուսոցել աշխատասէրսդ՝ էխոտազուրս, զոր առացեալ ունին զնա քրտամբք և քեռաց իւրեանց։

Յորժամ վրօթէ զելոյ ետես լինել իմ անշարժ յոյսիկ յառաջադրութեան, կալաւ զկոյիմ բոլորովին ներհակի՝ իւրոց անցեալ յառաջարկութեց. և սկսաւ հետևել իրակուեց՝ զորս ոչ կարաց եղծանել։ Այժմ ձևանայ ունել ձնշակիչ և ոտն թէ յաղթելոյ, խոտանելով լինի զգարտասղուն իւր՝ իբր լաւատեսիսդ իմ զնա յայսմ մասին։ Ոչնչ առաւել և զայն ասաց կարէի բաղձալ՛ի հանդատութէ և յօդնուի աղքատաց. զի ես նախկին՛ի ներկայացուցանել ինձ զսիւռա նոցա։ և առաղակել էզդեմ բազմագուժս ծախուց։ Վասնոյ ևս զս ինքնին՝ որ զովէ զքեզ, յուսացանէլով զգազան՝ աչքս. և ոչ թողու ամենևին ինչ և իցէ իւր, թաղց խոսելոյ զքեն բարի հաւ առնելոյ իւր ինչ թագոյ քոյդ հաճութ։ Ասէ վա՛ Վասիլգրատաց՝ սկսաւ նա ոչ ևս վարել սերով ընդ Վրօթէ զելոյն, և մտածէ ընծայել զինչն անհաւ՛ի նմանէ. բայց Վրօթէ զելոյ մնաց ոչ ևս, որոց ներհակուէ յառաջացեալ եղև։ զի ձանաչել եռուն ինձ զնեցգաւորութիւս իւրեանց։

Ասնեթօր ծիծաղելով պատասխանեաց Ասոմիկնի այսպէս. ուրեմն լիալ ես գու այնքան ոտար, մինչ զի թագեալ ես զքեզ բռնաբարիլ յոյնքան ամ յեզ կուց նենգաւորէլոյ, որոյ ձանաչել ես զնարամանի խարդախութ գաւ՛ձանաւելի Ալրակիկնեաց Ասոմիկնէ, ո՛չ, ոչ զիարս գու զայն՝ զորս մարդիկք չարաչնարք՝ կարօղք են՛իմ մտաց՝ ոչիր և անհոգ թիչերուի մէջ, որ յանձնել է՛ի նա զամ գործս իւր։ Ասանաչեղուցոյս՝ զի ոչ ես ասացի քեզ թէ Վրօթէ զելոյ փոխել զարս՝ ունի այժմ զդացմունս իւր իբրև զքոյդ. վա՛ բարեաց Հոդակաց։

Յաւել Ասնեթօր վասն իմ զի մ՛ք ասել այսպէս, յոյժ բարեաց առանամ թէ ոչբան զերազանցին ըստք՛ի վերայ բարեաց՝ առ ընթեր թագաւորաց. և առակաւ օրինակ լինի ես գու ինքնին։ Ո՛չ ասես թէ բազէ ես զոր ըստ քոյ՛ի վերայ Վրօթէ զելոյն, և առակաւբեն կափուցեալք են առ՛իթագաւել զկառավարուն իրակուեց քոյ՝ առ այրն այն անարժան կեալ։ Վասնոյ ձեր ոչ ազգայ, զի չարաչարիկք ոչ են ամենևին մարդիկք անհնազանդելոյ զբարիս։ Ասդարձ առնեն նոքա անպանազանապէս զբարին՝ քան զզչարն, յորժամ բարին կարէ ծառայել ամբարտաւանաւն նոցա։ Ասչ չարուն ոչ ինչ զնոյ արժէ նոցա առնելն, քանզի ոչ ունին զդացմունս ինչ բարուե, և ոչ սկիզբն ինչ առաքինուե, որ անձնահարիդ զնոսա։ Ասայց նոքա առնեն նոքա զբարիս առանց աշխատանաց։ քանզի չարուելի նոցա առիթ զնե՛ առնել զնա, առ՛ի համարել բարիս, և զգաստել զնեցգաւորս մարդկանց։

Քո՞ւ առ՝ ի խոսել և ես պատիանաւ՝ ոչ են նաքա կարօղք առաքինու՝ թե, թէև որքան երևեցին կիր առնել գնա, սակայն կ՝ ըօղք են առ ակիցել ամէն ոյոց՝ առաւել ևս սոսկալի մ՝ լուծիա, որ է հնգաւորու՝ թի։ Զսաւ որքան հաւիս դու թարդ պատճառանաց գործել զարիս։ Փըօխի զիւր լինի պատ՝ րաստ առնել ընդ քեզ առ՝ ի պահպանել զերկանաւորի՝ թիւն։ Այլ եթէ սակաւ ինչ զպայծ՝ ի քեզ դիւրու՝ թի ակնդատելոյ. ոչ թողու բնաւ՝ ի գործ ածել զամ հնարս, առ՝ ի սրկանել զքեզ՝ ի սխալանս, և առ՝ ի վերընկալ՝ նուլ ապաստաւք՝ զիաբրկի և զդատաստան բարս իւր։ Ընդ որ կարի՞ս ու՝ թիւն կիալ դու պատուով և՝ ի հանգաստութե՝ թե, մինչ այսպիսի այր մի՝ պաշտ՝ պի զքեզ յամ ժամ, մնաստանդ եթէ՝ ըստորեւ դիտես, զի խմաստուն և հաւատարիմն Յիսուս ել կեայ ազգատ և անյարդել, ՝ի Սամոս կղզին։

Խարհք զիտես դու ոմի Ստոմնէ զի մարդիկք խոբչիկք՝ նենդաւորք և յանգուգնք, որք լինին ներկայք, սիրեն սակաւ թ ապաւորայ։ Այլ նաև պատեհեր առակիլ՝ թե թագաւորք ունին նմանեցս և զայլ ինն ապերջան կուի՝ թի, որ ոչ է սակաւ։ Յի՝ դիւրաւ մոռանալ պատաքինու՝ թի՝ և զհատուցան ծառայու՝ թի առն միոյ հնուացելոյ։ Խորհուրդն մ՝ բղխանց՝ որք շրջապատ՝ ուն զթագաւորս, լինի պատճառ, որպ ոք զատել, ի արուեստ ստաւորու՝ թենչ՝ ի խորս սրտից նոցա։ քանզի ոչ ինչ փոյթ է նոցա վասն ուժոք, եթէ ոչ պատ՝ որ է ներկայ. և որ համոզէ զնոսա՝ խոհ համոյն ընացեալքն փոս՝ խոյ ընկնին։ Այնաւհանգամս՝ զի առաքինու՝ թի՝ սակաւ լինի սիրեցեալ՝ ի նոցունց. քանզի առաքինու՝ թի՝ փոխանակ համոզելոյ՝ դիմազարհեալ յան դիմանէ զակարու՝ թիս նոցա։ Ուստի ուրեմն զարմանալի իմն է, զի թագաւորք ոչ են սիրեցեալք, մինչ առաւդատս ոչ են սիրելիք, որք ոչ սիրեն զպղծինչ, եթէ ոչ՝ զմեծու՝ թիս և զհեշտու՝ թիս իւրեանց։

ՆԻՒԹ

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ ԳԻԾՈՑ

Անդիման պատահումն վիսկունտ՝ ասացել վիրգինէացիս ի վիկտորիայ՝ ի Սահ ցուպէ. և վերադարձ ձմեռնոյ՝ վերամբառնալ ընտ՝ ի պատճ է ս. Հոգեգալստեան գալով ցուրգել՝ ի հատարտուն տունս հրամանք՝ հետեւ տնորհանօք։ Հասանք ընդ այս էս ցուց սրանց՝ ի Սոհա, ուր պետանէ վերադիմեն է ցիներ՝ շտապել՝ ի փանել գնեան ի՝ ապրած և առանձնութիւն. Ո՛չ հոգի նա վերադառնալ ձեզ, եթե ոչ՝ քաղ գրամ գիտէք. գնչ ունի ապրիլ եղեւ ինչ առ հարս հրամայեն։ Հասանք ի նոր ընդ Հերակլեսեան՝ և հասանք ի Սալեան ։ Եւ հասանք ընդարձակ ոչ հաս էր նոյն առաջ ձիւն՝ վարելիանու գնա յոյժ սիրուն

ՊԱՏՄՈՒԹՒՒՆ

ԹԷԼԱՄԱԿԻ

Պ-ից՝ Ֆենելոնէ արքեպիսկոպոսէ։

Զհինն ասելդ Մէնթորի զբանս պատասխանի՝ հաւատաւոր Թեոմիհնէի որդ
ւոյն զԹելէմաքոս կ՚ելլայ՝ և գԻնդրատոս. առ՝ ի վերակոչել զՓիլոք-
լէս։ Ամենայն ընդդիմութենէ՝ որ արդելլոյր զԹագաւորն, երբ երկիւղ նորա, թէ
խոտորեցի Փիլոքլէսէ։ Ստոյգ ամենայնիմ առեր, թէ ոչ կարեմ հրաժարիլ յեր-
կիւղէ, վասն զարձի նորա. եթէ որքան սիրեմ և՝ ի պատուի ունիմ զնա, զի
՚ի մեծաւոր մանկութենէ մինչև ցարդ՝ կրթեալ եմ լինել զոհեցեալ. շողոքոր-
եալ՝ և կուրացուցանել։ Օ՜րս ոչ կարեմ յուսալ գառանել՚ի Փի-
լոքլէս։ Զանգի եթէ առնիցէ իբ ինչ՝ որ ոչ հաճելի ինքեան, իսկայն ցու ցա
նելով ինձ բաւական տեսութ դէմն՝ գառապարտէր զարարս իմ։ Ընչ յորիմ
լինեաք առանձինն ընդ նմա, կերպք և շարժմունք իւր թէ և ինն բարեկիրթ
և յարգանաք, բայց խիստ քան զիմք։

Ո՞չ առասանես դու՝ պատասխանեաց Մէնթոր, զի թագէորը ապահան
տալք՝ ի շողոքորդութենէդ՝ խիստ և խոժոռ համարին զայն ամ, որ ե ազատ
և հարազատ։ Յամանակն նորա մինչև ցայն դիւրալոյծ առաքինան, մինչ զի
երևակերպին՝ թէ ոչ ոք ունի առանդնաջան հուպ՝ ի ծառայութենէ նոցա և
ոչ առ սիրեն զիշխանութենէ նոցա, եթէ ոչ լիցին պատրաստք՝ ի համոզել
զինքեանս, ի կիրառութենէ զառաջել անբրաւ կարգութենիս իւրեանց։ Ընդ
քան (ցի խօսք) ազատ և ուղիղ՝ թուի նոցա ամօթ, զատաքննութենէ, և յան
դիմանալ թէ։ Ընչ լեալք են այնքան վախկոտք, մինչ զի ոչ ամ՝ որ ոչ ե
համազական, ժիրկցուցանել զպարտաւորանն ինոցա։ Այլ մտոհցուք յայլ և
յառաջ։ Պէտք թէ Փիլոքլէս առուղիղ և խոտ և խոժոռ. բայց խոտոր
նորա արդեօք ոչ արժէ առաջել և առ լաւ քան զմարդերկուղն։ Հարաձ չիկ
խորհրդակցայ քոյ։ Ալ զառանես դու զայդ ևս՝ թագաւոր՝ ի արտաքս։ Ընտաւոր
թենէն նորա՝ առաջել համարձակաբար առ՝ քեզ զճշմարիտն։ Ալ ե ստ
այն՝ յորմէ սակաւ պարտես երկնչել։ Այլ զի՞նչ առացեր. ևս թէ ոչ ե ա
պատ ևս հարկաւոր ստ՝ ի ուղղել զքոյդ։ և ստ՝ ի յաղթել ահաձութենէ՝
զոր վասն ճշմարտութենէ, ուր համոզանք արկեալք են դնել։ Պարտ ե քեզ
ունել զայդ ևս՝ որ ոչ ասիցէ ինչ, եթէ ոչ՝ զճշմարտութենէդ, զի և բարեաք ակ
քեզ զքո, զոր ոչ գիտես դու սիրել զքեզ ինքան, և ասիցէ քեզ զճշմա-

քիմա

Այնժամ Խաւիներ խոստովանին, եթէ արդարև յամենի բնութենէ չեն կարող յայտարարել այնքան ժամանակ ապաւորել զանձն ի մեղս խոշտանգելով. և ոչ պատճառել զայնոսիկ որք խոտեալ էին ինքեանց : Ինչպէս ոչ ինչ աշխատանս հրեաց եզրակացուցանել Թագաւորին՝ ի կորուստն Քրիստոսի իւր, քանզի պոռնս դիւրաւ ոչ ժամանի միշտ ընծայել զչհրդականս երիցանց և վաճառաւէր՝ առ առևտուր իւրեանց : Այլ զի Թագաւորք միշտ լինին ղեկ- ծուք և շինծուք յաւելք՝ ոչ են սրտին ինչ, եթէ ոչ վատթարիւք յիշք- նանց զերծանին : Խարեկաւանքն նոցա՝ ի գերեւս ելանեն, և պաշտօնք մա- տուցեալք ինքեանց լինին մոռացեալք , և անկուճ խորհրդակցաց իւրեանց ոչ ինչ տհաճուն ի պատահեալ նոցա : Զոյն եթէ՝ ոչ ևս տեսցեն զնոսա :

Իսկզն հրամայեաց Թագաւորն խորհրդոցաւ Հերժ փութալ՝ որպէս ի գիւղաքար գործակատար տան իւրոյ, ունել զՓրօթէ գերևս և ածել առնել զնոսա առաջի Սատոս հզոր և Թագաւոր անդ, և բերել ընդ ինքեան զՓիլոզէն յաշտարակաց իւրոց : Հերժ գնացեալ հնացաւ տեղ, ուր արքայ զոր ինչ գործեալ էր ցոյ

մեռաւ՝ մերձ բաղանեաց այն խորոց ընկոզիանաց փափկութեամբ՝ ի վերայ ծերանալոյն՝ և ոսկեկեղեց Յովհաննէս մականի, որ ի սուրբ խանջեան, և իբր թագ կաչեաց յաշխատանաց, որպ ոչք և յօնք՝ ոչ դիտեմ ո՞րպիսի զոյգեղէն արքայ՝ և ցասմանական դէմս ցուցանելոյն։ Ընտառեալ ամենամեծ տուեալ՝ շրջապատեալք գնացին կարգաւ նոտէն, ունելով դէմս իւրեանց յանդիման Փրոթէ գնելոյն. որոց դէմ ինչ ի տարիելոյ ակամ՝ պատրաստաք սպասէին, և հագիւ ի բանալոյ զերան իւր՝ ամենքին ուշ դնէին՝ ի տեսանել ի՞նչ կամիր ասէր։

Ա՛ի ոմն՝ ի գլխաւորաց զօրուն՝ պատուիր նմա հազնելոյ ական ինն հագուակ զգեստ՝ զոր Փրոթէ գնելոյն ինքն մատուցեալ էր պաշտօն ընչեցուցանելոյ։ Ա՛յլ ոմն հանուցանէր նմա՝ ի ձեռն պիեզէ խարհալ զմայր իւր՝ առնալ էնման կեանս, և ոչ որպի հօրն ուրացեալ։ Ընդառ նոյն ոմն եղանակէր զերս դրս, յորում և ասէր ի՝ Փրոթէ գնելոյ դաստիարակեալ՝ ի Ա՛ուգէ՝ ունէր նմանուն և հաւատարմութի Ա՛ժոլէնի վասն ոմի հանգաստանոցի, և դիտուցոյ իւրոց։ Ա՛յլ ոմն՝ առաջի անարգ և առաւել լերդ երաժիշտ՝ կոչէր զնաւորեալ դաքանաւելանն իւրում՝ հնարիչ և պարզեւիչ քարեաց ազգի. և հայր ամ գոհից՝ որ երջանկացու ցանկ ընտրեալ ինկաբէր զնա երբ ի՞նչ ունել՝ ի ձեռին կցիւր առաստաւելոնն՝ ամ քարեաց։

Փրոթէ գնելոյ յաչեր զայս ամ դանդաղանալ խոժոռ և զայրագին դիմօք ասել ի՞նչ ոյր մի՝ որ բարբոք դիտէ գալ ինքն արժանի առաւել ևս բազում մեծի գրուանդեայ, և առնել նոցա յոյժ մեծ խիղ շնորհ՝ ի տեղուոյ այնպես գոհելոյ։ Ինքեր նաև հանդիսիչ ոճն՝ որ կալաւ զհամարձակուել խօսիլ ընդ նմա յանկանել, առ՝ ի տալ բան ինչ ծաղրածական՝ ընդդէմ բարեբոք կանանց կառավարութեան, զոր Ա՛ինեմօր նախահպատոյ հաստատել Յոյտեաց Փրոթէ գնելոյն, և խոկոյն բոլոր ժողովեալք եղեն զինքեանս՝ ի ծիծաղել. թէև մեծ մասն նոցին՝ ոչ կարաց ամենևին դիտել թէ ո՞վ ի՞նչ ունէր ասացեալ։

Նայց Փրոթէ գնելոյ փառաւոր վերընկալեալ զիւր հպարտ և խոժոռ դէմս, իա կայն իւրաքանչիւրոք ի բաղարձաւ կրկին երկիւղ և՝ ի լուսնթիւն Ա՛նդ բազում ամենեքին որոնէին զրոպէն՝ յորում Փրոթէ գնելոյ կամիցէր դառնալ, և աննկուղիւր լինել դէպ՝ ինոսա, որք և երբ էին շփոթեալք և տարակուսեալք քանզի պարտ էին խնդրել շնորհս՝ ինոնանէ, որոց ողբալոյ շարժմունք՝ իսպէին վասն ինքեանց, համանմանեալ ըստ խոնարհուն՝ ոմի մօր, միոջ առ ոտս խորանին՝ խնդրէ յաձոյ զառաջնորդել միածին որդուց իւրոյ։ Ընդ առքս ամենեքին երկէին հաձոյք և սիրասիրք Փրոթէ գնելոյն, թէև ոչ նէին՝ ի սիրտս իւրեանց՝ ընդդէմ նմա նախանձ մի՝ անշիջանելի։

Ի սոյն միտ՝ եմուտ Ա՛ժէ գնելոյն. և առեալ գաւազ նորա բացայայտեաց թէ՝ զոյ՝ ի կոզմանէ Թագաւորին, առնել զնա ի կղզին Սամոս։ Յոյս ցանկ բանիցն՝ համոյն մեծաշուք խրախճանականս թէ՝ Փրոթէ գնելոյն անկան ոչ միայն գլուխցելոյ՝ ի զազաթանէ լերանց գուռ՝ ի վայր։ Ընդ ահաւասիկ ան կաւ դողալով առ յոտս Ա՛ժէ գնելոյն. լայր, և ծնոյր ապշել. շնորհացաւ և դողոյր. Փարեցաւ՝ ի ծունկս առն այնորիկ՝ որ ժամ միոյ առաջ ոչ գիջանէր գոնէ պատուել զնա՝ միով ակնարկութի։ Ընդ նոքա ամենեքին որք համազէ ին գնա գոհանալոյ՝ տեսանելով գնա կորնչեալ թագոյ փրկուե. փոխար հեցին զհանգոյն իւրեանց՝ ընդ առաջինս առանց գիտուե։

Ա՛ժէ գնելոյն ոչ կամեցաւ թագուել նմա ժամանակ, գոնէ առնել վերջին բարեաւ ընտանեաց իւրոց, և ոչ ևս առնուլ խորհրդական գրուե

քինէ

քիչ. և ամ ինչք նորա ընկուզիալք եղեն յաղբուսնիս։ Յղէ կալեալ և Դիմոթ քառա խակին՝ որ զարմացաւ ծայրաբաց. քանզի կարծէր զոլով ընչամոցեալ ընդ Փրօքէզիլայի՝ ոչ լինիլ հաղորդակից պատժոյ նորա։ Ասին՝ ինամ մի՝ որ պատրաստ ցեալ էր ի սոյն վարձանդ, և հասին ի Սամոս։ Հժ եզիփիւխ խոռնալ անդ զբիւռին Ըշխատակաց և առ՝ ի կատարումնակիլ զարբս նոյ՝ եհաղ բնակիլ՝ ի միասին, ուր յանդիմանէին զիմաստնս բարեաց, վասն արարեալ չարութեց՝ որք էին պատճառք Ըշխառնելի անկման իւրեանց։ Գ-ատանէին զինքեանս Ըստոյ ակնհայութեն վերատեսանելոց զԱստուծեն, զատապարտելոքս առ՝ ի կեալ անդ. հեռացեալ՝ ի կանանց՝ և՝ ի զաւակաց իւրեանց։ Ա չասեմ հեռացեալ՝ ի բարեկամաց. քանզի ոչ ունէին ամենևին Ա-րդ տարեալք՝ զերեն յանծանօթ երկիր մի՝ յորում՝ ոչ պատրաստ էին առնել զայլ քինէ և օգնութեն ապրուստիկ, եթէ ոչ՝ միայն զաշխատանս իւրեանց։ Ըշ ահա այնորիկ՝ որք անցուցեալք էին զկեանս իւրեանց յայնքան ամս՝ ի միջ փափկութեն զբօսանաց, այժմ իբրև երիտս դազնք վայրենիք՝ էին միշտ՝ ի պատ քատան պատառել զմիմեանս։

Ի սոյն միջոցի որոնեաց Հժ եզիփիւխ՝ եթէ յորմէ՞ս անկեան կղզւոյն քնակիւք Փիլքէլ. որպ զեկուցին եթէ՝ օթատպիւք յոժ հեռի՝ ի քաղաքէն՝ ի վերոյ լերին մեծ՝ ուր խուռ մի ծառոյ նման վանս օթատրանի։ Հաճեցաւ քնակիչք կղզւոյն տակին ցնա՝ վասն սոյնպ պանդխտի հիւսյմամբ և գթութեան իւք, եթէ՝ յոգեմեռս՝ յորում երկն՝ ի սոյն կղզի, ոչ ունի զոք զժբնչյուեալ և իւրաքանչիւրոք զարմանայ վասն հասիկերութեն՝ ազնատանայ՝ և հանդգնութեն սորա։ Ո՛ի ոչ ունելով քնաւ ինչ՝ ցուցանէ զինքն հանապազ հոգոյ յորպիսութեն իւրում, և եթէ հեռի է սա՝ ի գործոց՝ և գասանի ետոքց ընչից՝ և առանց իշխանութեն, ասկոյն՝ ոչ թողու բարերարել այնոցիկ՝ որք արժանիք են, և ունի հազարաւոր հնարս՝ առ՝ ի առնել զհաճոյս գրացեաց իւրոց։

Ընդառաջեալ Հժ եզիփիւխ՝ դէպ՝ ի յայրն՝ գտանէ զնա գաւառակ և՝ ի քաղեոց. քանզի աղքատութեն և պարզ կացութեն նորա՝ ոչ տային հարկաբրաւ յեղանելն՝ ի դուրս յայրէն՝ վտակել զդուռն։ Ա-ռաքեաւ կատր մի քրիստ գաւէր նմա վասն մահճի, և հագիւ անգամ լուցանէր հուր. քանզի ոչ ինչ ուներ եփելոյ. այլ շաքանայր յամառն՝ մրգերինեաց և՝ ի ձմեռն՝ չոր եղոյզ և արմատիք։ Ըշ պատճառ աղքատ մի՝ բղխեալ յապաւաժէ՝ կերպաւորել զղեցարձալի խաղացմունս՝ հրճուեցուցանէր զնա։ Ա չինչ ուներ յայրին եթէ ոչ՝ պատրճիս՝ ի քանդակել զարձանս, և զբնանս՝ յընթերունել հրեից՝ ի ձմեռն ժամ։ Ըշ այն՝ ոչ եթէ՝ ի զբղտարել զիմացականութեն իւք, և կամ հաճեցուցանել զհետաքրքրութեն. այլ՝ ի դադարիլն յաշխատանաց՝ դատախտակիլ և ևս, և ուսանել լինել բարի։ Ասկ վասն քանդակագործութեն՝ ոչ աշխատիր, եթէ ոչ՝ առ՝ ի վարժել զանձն, փախչելով՝ ի ծուլութենէ. և՝ ի շահել զիւրանս իւր՝ քարոյ ունելոյ հարկաւորութեն յուսահատից։

Հժ եզիփիւխ՝ ի մտանել իւրում յայրն՝ ապշեցաւ վասն քանդակեալ պատկերաց՝ զոր նորոգ սկսեալէր։ Ըստես զկնքելիսն էր՝ որոյ պայծառ դէմք ունէին այնքան վսեմափառութեն, մինչ զի՝ դիւրաւ ճանաչիւր զոլ նմա հայր ոգոյ՝ և մարգկանց։ Ըշ՝ ի միւս կողմանէ՝ ետես զԱրեն, յորում հրատն. դժնդակ և սպառնալի հայեցիւք։ Ասացն այն՝ որ առեալ զառաջին զարմացաւն, էր Ա-ինէրվի՝ որ ոգևորեալ զբարկութենէ զարհուռս, դէմք նորա էին ամենեւին և քաղցր, հասակ իւր բարձր և ազատ. և էր իբրեւ

կնոջ

հինդանի, և Թովմիւր յորոց և տեսեալ լինիլ, իբր Թէ՝ կաւիշ ընկմանալ։ Այլեալ հաճուի Հէժէզիփփէ ՚ի տեսանելն զայն արձանս՝ ել յոյնէն, և ետես ՚ի հեռատեսանէ գՓիլոքլէ՝ որ ընթեռնոյր քնդ հովանաւոր ծառոյ միոջ գաղմեալ ՚ի վերոյ դալոյ սիզոյ։

Փիլոքլէ ՚ի տեսանելն զնա՝ ոչ գիտաց զինչ հաճատալ. միչ է սա՝ ասէը քնքնին, նայն Հէժէզիփփէ. ընդ որոյ երկար ժամանակ կենդանագործեալ ՚ի Աբիտէ։ Ոտոյց միոնչ երեւակերպել պարտ է՝ զի գայցէ նա ՚ի տոյնակէտ կղզի հեռաւորս. Գուցէ ոմի նորա է սա. որ զինէ մահաճան իւրոյ՝ վերադարձեալ ունէ այսր՝ յեղերց Ալէքս գիտաց։

Մինչ Փիլոքլէ երբայսմիկ երեւակայեաւ, Հէժէզիփփէ ևհաս այնքան մերձ՝ որ ոչ ինչ արգելոյր ՚ի ձանաչել և ընդդրկիլ զնա. վաթեալ զնոսիսէ Փիլոքլէ, և ասէ. զիե՞ս ես ուրեմն ոմ սիրելի և մտերիմ բարեկամ իմ՝ զինչ դիպուածք և կամ օրպիսի ալեհոծութիւք արկին զքեզ ՚ի վերոյ սոյն եղերց։ Ասանէր Թողեր զկղզին Աբիտէ. գուցէ և սա է ձախորդութիւն համանման իմոյս՝ որ յափշտակեալ է զքեզ ՚ի ծոցոյ հայրենեաց մերոց։

Պատասխանեաց Հէժէզիփփէ, ոչ քնաւ ինչ ձախորդութիւ, այլ մանաւանդ Թէ՝ շնորհք ածց առաջնորդեցին. Ես պատմեաց նմա խոկոն զմեծամեծ չարութիւնս Փրոթէզիլայի, և զնաւանեակութիւնս՝ որ քնդ Իմիոգրատայ. այլև զիշխանութիւնս՝ առ որս գահոյիժեալք էին զԻտալիայն. զինախուտս նորա դէպ ՚ի կողմանս Հէսփէրիոյ, զհիմարութիւնն Սալէնթի, զժամանել Մենթօրի և Թէլեմաքի, զնմանատնական յառաջարկութիւնս՝ զորս Մենթօր եղեց յայտնի Թագաւորին, և զիշխանութիւնն երկուց չորաձիկացս այսցիկ։ Ասէրջանին շարաչեցաց և Թէ՝ բերեալ էր զնոսա ՚ի Սամոս, առ ՚ի առնչիլ յաքսորս, ուր նոքա առնչեալ ունէին զՓիլոքլէ. Հուսկ յետոյ ասէ ցնա Թէ՝ ունի հրաման առնել զնա ՚ի Սալենթ. ուր Թագաւորն ձանաչել յուի զանձնդութիւնն նորա՝ կամի յանձնել ինքեան զնմա գործս իւր, և վերընկալեալ զնա բարեբարեաւ։

Տեսանէր դուն պատասխանեաց նմա Փիլոքլէ, զպոյն խուզ՝ որ առաջել յարմար է լինել Թագաւորի վայրի գազանաց, քան Թէ քնակարան մարդկանց։ Ոչաշակերտ առ ՚ի մէջ պաքանչիւ ամաց՝ առաքել քաղցրութի և առաքել հանդարտութի. քան ՚ինձեր ոսկեզօծ պատրանիցս Աբիտաւ. Ասրդիկք ոչ ևս խաբեն զիս. քանզի ոչ ևս տեսանեմ զնոսա. և ոչ ևս յանեմ զհամոզել և Թիւնալի զբազցաւորութիւնս նոցա, և ոչ ևս ունիմ պիտոյութիւնք ՚ի նոցանէ։ Ձեռք իմ միանալք յաչխատանս՝ դիւրաբար ընձիւղեն ինձ բաւական բուծանել և դարման, որք հարկաւորք են, և ոչ պիտոյ է լինի՝ ոմի և տեսանել, եթէ ոչ՝ կատր ինչ կիրպատու՝ ՚ի ծածկել զնա. Ես ինչ ունելով պիտոյութիւնք ըստորում վայելեմ զնորին խաղաղութիւն, և քաղցր զազատութիւն. և իմատութիւն գրեանց իմոց՝ ուստ ցանկն ինձ առնել զայս բարի առմորութիւն. վայն ուրեմն գնացից ՚ինորոյ որոնել վիրատին զմարդիկս յաչխարհատես՝ խաբեբայս՝ և անհաստատս։ Ոչ ոչ սիրելի իմ Հէժէզիփփէ, մի՛ նախանձիր երջանկութիւնք իմոյ. Փրոթէզիլա մատնեաց զինքն ինքնին՝ կամելով նենդել Թագաւորին, և կորուսանել զնս. բայց ոչ ինչ չար արար ինձ, այլ փոխանակ չարեաց՝ արար յաժ մեծ բարիս։ Հանդէպ ազատեաց զնս ՚ի վտանգմանց և ՚ի ծառայութենց գործոց, Պատրաստեալ եմ նմա վասն սիրելի առանձնութեան իմոյ՝ և անմեղ հեշտութենց, զորս վայելեալ ձաշակեմ. Այլ բարեարձիր ոմ Հէժէզիփփէ, վերադարձիր առ Թագաւորն, և օգնեա նմա համբերել գթութեամբ

Ի մեծափառութիւնէ իւրում, և արար առ ընդհեր նորա զայն՝ զոր կամիս զի եւս առնիցէ քեզ։ Հրաման տուեալ այնք իւր՝ որ այսքան ժամանակ կափուցեալքն էին առ ձկնարտութիւնէ, և այժմ՝ ի վախճանի բացեալք եղեն ի ձեռն նորին առն ի հիւսանոյ, զոր անուանեաս Աղնիթօր, զոմն զնա ունելոյ առ ընդհեր իւր։ Ոսկ վասն իմ՝ զինի ետուր ինձ ըմպել ոչ ի պատկան լինել ինձ զայդ ընտանեցուցանել, ուր ալէկոծութիւք արկին զիս երջանկութեաք. և դնել զիս կրկին՝ ի խաղալիկ և՝ ի հրաման հողմոյ։ Ահ, որքան արժանաւորին թագաւորք ողբալոյ։ Հրահ, որքան արժանիք են ցաւակցութեան նորա՝ որք ծառայեն նոցա, որ ելեկ չարք են՝ որքան խոշտանգին զմարդիկս, և որպիսի առանձինք պատրաստեցուալք են նոցա՝ ի խաւարն տարտարոսի։ Ոսկ ելեկ բարիք՝ որպիսի ներհակութեամ ոչ ունին՝ ի յոյսդնել։ որպիսի նեղութեամ՝ ի վտարել. և որպիսի չարիս՝ ի հրեղ Արկին անգամ և սաստմոլ Հժէլիփ փէ, Թող զիս միալ՝ ինձ երջանիկ աղքատութեամ ինձ։

Ապին Փիլոքլէ խօսէր այսպիս բազում հրաժարական ակնկալութեամ։ Հէժէլիփէ հայէր՝ ինա հեգոյմամբ. զի յոյսդում նաւազի՝ ի Արկան, յորժամ կատարեալ զառաջիկ ճանապարհ գործս, տեսեալ էր զնա վտիտ՝ նիհարացեալ՝ և անզօր։ Ոանզի երանդնատ և խիստ բնութեամ նորա՝ ւբւ ծածկել մաշէր զնա ներ աշխատանաց. և անհամեմատ նրբաքնութեամ իմն կամ լոկ առնել՝ ի համոյն գործատութեամ՝ ոչ կարէր տեսանել զարդ բարիութեամ՝ ինալ ախտից անպատժեցեալս. վասն որոյ և ոչն տհաճելի կերբ՝ խանգարէին զգենիս առողջութեամ իւր. բայց՝ ի Ասմօս՝ Հէժէլիփէ տեսանէր զնա գիւրացեալ և ուժգին. և անցեալ ամք տհաճելի ծերութեամ՝ վերանորոգեալ էին՝ ի ծաղկեալ երիտասարդութեամ մի՝ ի գէմն իւր։ Ոանզի ժուժկալ՝ հանդարտ և աշխատասէր կեանք իւր՝ արարեալ էր նմա նոր իմն բարեխառնութիւն։

Հիացեալ էր՝ ի տեսանել զնա այսպես վոխարկեցեալ՝ սասց յոյնժամ Փիլոքլէ ծիծաղելով. ոչն մատաղաշութեամ և կատարեալ առողջութեամ զոր տեսանես, առանձնութեամ իմ պարգևեաց ինձ. թշնամիք իմ եռուն ինձ զոյն՝ զոր ոչ բնաւ կարէին դառնալ՝ ի մէջ առաւել բարերադրութեամ իմոյ։ Արդ կամիս դու, զի՝ ի քաց արկից զառագ բարին՝ առ ի հետս իլ զինք ստոյն. և ընկղմիլ վերստին՝ ի մէջ նախկին ողորմելութեամ։ Ա՛չ, ոչ ես դու առաւել անգութ քան զՎրօթէկ զինյ. ուրեմն մի նախանձիր երջանկութեամ՝ զոր ընկալայ՝ ինձանէ։

Յայնժամ Հէժէլիփէ ներիսպառոյց եմն, սակայն՝ ի դերեւս՝ զհամոյն բանս դորս արժանի հաւատոյ կարել հաւատալոյ զնա։ Արջառս անզգալ իմն ես դու ուրեմն (ասէ ցնա) վասն հանգիստ բերկրանաց, ի տառանել զազգականս քոյ և զբարեկամն և զսիրելիս, որք հատանէն վասն վերթարձման քոյ, և միոյնակ ակնկալութեամ նոցա է փարել զքեզ լինելիք ուրախութեամ։ Ոայց դու՝ որ երկնչիս յածոյ, և սիրող ես հատուցման պարտաճարութեամ քոյ. ոչ ինչ համարիս ծառայել թագաւորին՝ զոր կամի առնել համառաձեմ բարութեամ՝ զոր կամի առնել և ընծայել զայնքան սիրելոյ երջանկութեամ։ Երեցեալ է արդեօք առն միոյ խնամատուն վիճակաւ՝ նախապատրաստել առ յաւիտենից սեռից միապարտաց մարդկանց՝ բարիս սիրել զնոսն հանդատութեամ, քան զբարօրութեամ քաղաքակոյց իւրոց։ Ոչ լինիցես հաւատարիմ, զի՝ ի դժբեղեալ ցասմանէ՝ ոչ ես կամիս տեսանել զնոսա, բայց գիտել պարտ է, զի եթէ ես՝ որ կամիցաւ առնել քեզ չարիս, էր պատճառաւ, զի ոչ կարացի ձանաչել զքեզ։ և ոչ երբէք կամիցաւ մեռուցանել զմեղուրիս

քաջի՛ և առնիդ Փիլոքլէսի։ Ոտից այժմ որ ձանձրացաս, ձէ՛ և հոմարբէ դբեզ վառն պլոց ուժիդ. և թարց կարծեաց զնեւ վաղեմնի բարեկամուեան վերա- կնդունայնել ունի՛ իսրտի իւրում. և անհամբեր սպասելով՝ իներ անհան զուրծոց իւրոց՝ ամէն գօրս և ժամս վիրաւորմանն քոյ։ Աւրհնի ունելոց ես սիրա մի այնքան յոյժ կարծ՝ առ՝ ի լինել աննեղբի թագաւորին քոյ, և համարձ առաւել խանդագոյս սիրով՝ աց քոյ։

Փիլոքլէ՝ որ՝ ինախնաւանի՝ ի վերադանաշել իւրում զԷմժէնիփիսէ՝ ու նեղ խանդագոյս՝ և ուշոյս սիրա իմն, բայց՝ ի լսելն զբանս զայսոսիկ վերջին կալաջ վախսա և խոժոռ դէմս իւր նմանն ապառաժի միոյ, ընդ որոյ հողմի՝ և ծովու մռայլին, և առ որ հանապ ալիք գնան՝ ի խորտակիլ առանապատ։ Անդր անշարժելի, և բոլոր ապառանք և իրաւարանուելիք Էմժէնիփիսէ ամենեն ինչ զառանէ ինն ձանձրոյ ինչ՝ ի մառանել՝ խօսելոյ նմա։ Այլ՝ ի կիսոյն յորում Էմժէնիփիսէ սկսանիր յուսահատիլ ի հաճել գնա. Փիլոքլէս խոր- հըրդակցեալ ընդ ծոց՝ լռեաց՝ և դիմաց Թագնոց, և ծանեալ՝ ի փորձառեալ աղջամիկսց և յայլոց նախագուշակութեանց Թէ՝ պարտ է հետևիլ Էմ- ժէնիփիսէ։

Այնժամ ոչ ևս ընդդիմացեալ պատրաստեցաւ՝ ի գնալ. բայց ոչ երբ բնչ Թագոյ զգայոյ ահաձուելի զոլոյն պարտաւորելոյ՝ ի բաց Թողուլ զա- խորժս և զհաճոյս՝ ներ որոց ապրելոյ այնքան ամն։ Ընդաղ ասէ, պարտ է, զի՝ ի բաց արկից զքիչ՝ ով սիրելի խուզ իմ, ուր խաղաղ քունն զաչս յաճե- նայնում զիշերի՝ ի հանգուցանել զիս՝ յաշխատանաց կերակրի։ Այս Փալոքք (ա) մնակին ինձ՝ ի ձէջ ապրուստիդ իմոյ՝ զաւուրս ոսկեայ և մեռոքսեայս Այլ անկաւ՝ ի վերոյ երեսաց իւրոց լալով՝ պաշտօն մատուցանել Աթա- ոէն (բ) զոր երկար ժամանակ զոմացաբերեալ էր պագեալ և յատակ ալեօք ջուրց։ Ապա աղաչեալ զյաւերժահարսնիսն որք բնակէին ընդ ամ մեր- ձակայ լերինս։ Նմանապէս և զհամայն Աստուածս որք բնակէին ընդ ամ մեր- ձակայ լերինս։ Նմանապէս և զհամայն Աստուածս որք զանտառս։ Ոչ արձականալին լքեալ զանկատս նորա՝ հա մնալատասխանական արտասուիւ ձայնիւք։

Այս այսպիսի Փիլոքլէս ելիկ՝ ի քաղաքն ընդ Էմժէնիփիսէ բառնալ՝ ինամ. և հաւատայր Թէ՝ Թշնամանք Փրօմէթէոսի լի ամօթով և բարկու- ոչ կամիցէ բնաւ տեսանել զնա։ Այլ խարեցաւ. քանզի մարդիկ չարաչար Ձիկ՝ ոչ ուսնելով ամէն ինչ միտս՝ ի պատրաստակ են առ հերսիւ ցաւոց։ Փիլոքլէս չանայր աղօթել հանապատաբար զնոքա, յերկիւղ լինելոյ տեսանող- ևս յայսց Թշնամականաց. զի երկնչէր յաւելուլ զնշանս նոցա՝ ի վերայ կործանման նոցա։ Այլ Փրօմէթէոս զնա ոսկեայ զՓիլոքլէ՝

(ա) Փարաս. բանասաեղծ յունարէնին լինել երեի Փարոսից. ըստ Վրգոյ, Ասիացի, և Ազերսի, որպէս Հրեայքն և գիշերոյ. որ վերածին նախատահմանեալ և տհաս։ Վրգոյեան ինչ գիտեմք ի վերայ Հղոյ. Ասէին մանկ. և Ազերսի հասանէ գրեալ։ Ասինոյն՝ անբիծին պաշտպանէ գծուածոյն. երկրորդն՝ վարշան հիմնոց. և երեքն երեք գմահն։

(բ) Ասպատ. Յառերեսիսկսեան ազբերց և գիտաց, որք խոստացան պատուհասին գնա ասել Ազեան։ Ազնուա այս ծագէ ի Յունաստան քաղաքն Ասպոն, որ նշանակէ ի նոսա հոսանս, զոր հիշանիցէ և ինչ գնհատել։

կամելով շարժել ի գնա՛ ի դիմաւորէն, և զբաժել զի խնդրեսցէ ՚ի Թագաւո-
րէն վերադառնալ նորա ի Սալէնէ։ Ասաց Ֆիլոթէն զոլով յոյժ ուրախ առ
՚ի չհոստանալ նմա աշխատել առնել գնա վերադարձ զի բարեաց գիտէր ա-
ռաւել քան զայլ ամէն՝ ոչքան զնաւակից լինելոց էր դարձ նորա. ուստի ետ
տեսչաւ ընդ նմա յոյժ քաջագործ ՚ի չէ, զուցանելով զդաւակութիւն իւր. Հոդաց
զկիսէմարել զնա՝ և յորդորել խրատեաց՝ ազատական ոգեաւ, մնալու ի վերա-
և մեծաւ համբերութիւն ՚ի վասն խոհական հարեաց իւրոց։ Եբերատուն տե-
ղեկացեալ էր ՚ի թագաւորէն կալեալ ունի յարքունիս զամ ինչ անիրաւա
բար առացեալս Ֆիլոթէոսի զկին, խոստացաւ նմա զերկուս իրս, զորս և կատար
եաց տալա հարստատական. նախ՝ ունել հոգս հնոյ և ջաւակաց նորա, որք
քնակեալք էին ՚ի Սալէնէ. ՚Ի նոսա ողորմելի և ապրատիւ աղքատութիւն՝
առանկեալք հրամարակաին անարգանաց։ Երկրորդ՝ յղել Փրօ-
՚ինոյն հեռաւոր կղզւոջ օգնութիւն ինչ դրամոց, առ ՚ի միջնորդացանել զոյն
ինչ վաստակ Շուճառուն իւրոյ։

Յայսմիկ ջրոյն՝ մինչ յաջողակ հոդմ ինչ ուռուցանէր զառագաստս
նաւուն, ՚ի ժեղջիփ անհանգուրժ՝ չանայր չուել ընդ Ֆիլոթէէ։ Փրօ-
թէ կիլա հոգս զնոսա բարձեալ ՚ինաւ. և ոչ նորա ամօքն պղուցեալք՝ և
անհամբերք ՚ի վերայ եգերց, հնուեցուով նաւուն՝ որ պատառէր զալիս ծո-
վուն, և հոդմունք հեռացոյ ցանկին առէ։ Ա՛րդեաղ՝ թէև ոչքան ոչ ևս
կարէք տեսանել զնոսա, վերադառնայիմ յիրեակցութիւն իւրում նորա
նկարեցեալք կերպարանաք նոցա՝ առաջի աչաց իւրոց։ Ուստի և ազդիեալ՝
ցասեալ՝ և բարձի Թագի եզեալ յիսկական յուսահատութիւն, փետեալով ըզ
հերս իւր՝ գլորեալ Թաւալիւք ՚ի վերայ աւազոյ։ Ա՛րտասանեաց զնոցա լե-
նել անդուռն. և ՚ի զուր կոչեաց յօգնութիւն ինքեան զմահ. որ խլանայր աղա
չանաց իւրոց, և ոչ զիջանէր ապատել զնա յայնքանեաց չարեաց. որ և ոչ
ունէք վատահութիւն տալոյ ինքն ինքեան զմահ։

Իսկ նաւուն Ֆիլոթէէի օգնեցեալ ՚ի Նէպտունէ և ՚ի հոդմոց՝ հասանէր
փութով ՚ի Սալէնէ. ՚Ի զհուցանիլն արքայի Թէ՝ ատա մատանեն ՚ինաւա-
հանեալ, խոկցն ել ընդ յառաջ Ֆիլոթէէի Մենեթօրիւ, և ընդդիմեաց
խանդաղատաբար։ Ա՛կայեաց նմա զդուռ ասնաձուի իմն՝ ունել զնա հալած-
եալ այնքան անիրաւութէ։ ՚Ի ոչն առօրեայսն՝ փոխանակ համարեալ
լինելոյ տեսութէ ինչ Թագաւորի մեծ՝ եղև նկարեցեալ ՚ի բոլոր Սալէն-
Թացւոց՝ երբև մեծի ագնիւ զօրութէ հոդւոյ, որ համբառնայ ՚ի վերայ խո-
կական ահարկանաց, խոստովանելով զնա վատահութէ առ ՚ի տապրիներ ՚ա
մեղն մարդիկ լալին յուրախութէ, վերատեսանելով զայր ի բարի՝ զոր ոչ
բէր ամենեին, որք և լսէին խօսել նմա ընդ Թագաւորին՝ այնքան խնառուէ
և բարուէ։

Ֆիլոթէէ հասեալ՝ և յարդելի ինն զինքն ընկալեալ զողջագուրկ Թա-
գաւորին՝ և վինչ հանապատասխանելոյ նորա՝ ջանայր անհանգուրժաբար
մեկուսացեալ ամենեքեան ՚ի դրսէառաց՝ և ՚ի գաւառաց ամբոխին, հետս ե-
լով Թագաւորին ՚ի պատան։ Ուսին Աննեթօր և Ֆիլոթէէ զինչն խոկ համա-
խոհ հաստատութէի ունեցան միմեանց, ոչ Թէ անցուցանել էին զկեանս
իւրեանց ՚ի փառսն, Թէև ոչ երբէք տեսեալք էին զմիմեանս։ Քանզի ոչ
խնդալեալք են ասել զինն ընտրելական չարեաց՝ ՚ի ձանձրել զաղբիս, և պատ-
գեւեալք են բարեաց գշնորհս՝ առ ՚ի ձանձրել զմիմեանս։ Ա՛յլ առ ժամայն
Ֆիլոթէէ խնդրեաց ՚ի Թագաւորէն մեկուսանալ մերթ Սալէնէի առ անձնա-

Բայց մինչ այսու կերպիւ պատրաստեր Անդրեաս զմիջոցս առ ի պահ

պանել զերկիրսատարդս մերոսս՝ անմեղ աշխատասէր՝ քաղցր և բռնաւորեցա
ջանս պատուոյ և փառաց։ Ծիլոջէն՝ որ սիրէր զպատերազմ՝ ասէ ցնա, թէ
զեր սովիրեալս յաշխատանս զարս երկիրսատարդս, ընդ այսց կրթուեց՝ եթէ
թագուհս գնասա Թուլանալ՝ ինչեր հանապազորդական հաշտուե. ուր նորա
ոչ ունէին փորձառուելի իմն պատերազմի, և ոչ հարկաւորելի ինչ փոր
ձելոյ զարելուելի իւրեանց. որով և անզօրացեալ տիարանայ անզգալութեա
ապին, և պղերգանայ քաջալերել նոցա։ Կանդի վայրկեանք առականն
գնէաս կրթուեց, և միւս մերոսկ ամենեն՝ ոչ ինչ աշխատանս ունէին յառ
ելել սոցա. ուստի փոխանակ վարձելոյ զչարիս՝ որ պատերազմի առելոյ
գնեն իւր, մանաւանդ՝ ինչերդոյ առասիելի ձառայե։

Պատասխանեաց Մենթոր, չարիք պատերազմի՝ ենթակաբէն առաջել
առասիելիք՝ զորս դու ոչ մաածես. քանզի պատերազմի ախորժասցանէ
գեղեցուելիս՝ գնելոյ հանապատ յորդորելի կորսեան զպնդոսկ իսկ ինք
եանս՝ որք վիճաստանան զառաջել մեծամեծ յաղթանակուելիսնս։ Ո՞վ ընդ
որով և օգտաբէս պատերազմելոյ և յառաջադիմուելոյ ախանիկի պատե
բազմի, ոչ է ամենեն հաճասակ վարձանիլ եթերց գնելոյ առելոյ առա
ջել դժնդակ ձախորդուելիսնս բազդի։ Երբեմն ոչ գնա և գերազանց զօ
ջուելիս ձեռնարկելոյ ձակատ մի՝ զոյն ինչ սխալանք՝ կամ երեսակերպակալ
երկիւղ լինի՝ և կամ ոչ ինչ իր մի՝ ի բաց գառնալ զյաղթանակուելիսն, որ
երբ ասա՝ ի ձեռն քոյ, և անզգալեսխ՝ ի կորգին թշնամոյ։ Այլև յորժամ
Թագաւոր մի՝ եթէ և ունիցի՝ ի բանակի իւրում զյաղթանակուելի՝ որպէս
շղթայս շարունակ, ապաւեսդ գնեցն՝ ի խանգարելն զթշնամին իւր։ Կան
գն ամբոխ երկրի իւրոյ պակասին, և դադարք իւր Թագաւորք լինեն երբ ան
զօրեք, և վերդովեալ շփոթին՝ և նուաճեցին հնազանդ վաճառականելիս։
Այլ որ առաջել չգոն է՝ ակարացեալք ապշեցին զարի կանանազարելիսնք
իւր, և Թագաւ ապականիլ ծիսից՝ և կրթուելեանց։ Երիտասարդք ոչ և
առն գինեքեանս յընտելանուլ. և զուտն հարկաւորելիսն պատճառ ըմ
գերել վնասակար համբակուելեան զօրականաց։ Պատասխանեաց՝ և ըարե
կարդ կանոն կառավարուելեան՝ բոլորովիմբ վանգաւորին՝ յայսցանէ ան
կարգուելեանց։ Այլ Թագաւոր մի՝ որ հնդուս զարիս այնքան աջողից, և
պատճառէ այնքան ընշանաուելի, առ՝ ի սառնալ զոյն ինչ փառս, և կամ
առրածել զսահման ընդարձակուելի իւրոյ, անարժան է փառաց՝ զոր որո
նէ. և արժանաւորի փորձանել զոյն՝ զոր սիրէ, յաղագս կամելոյ յաւիրջ
առնել զոյն՝ որ ոչ էր յառկացեալ ինքեան։

Այլ ահաւասիկ վերջոյ՝ ի վարժել զարուեստելիսն ազդի մերոյ՝ ի ժա
մանակի խաղաղուելեան։ Տեսեր ահա զիրելուելիսնս մարմնոց՝ զորս հաս
առելոյսք, նաև զվարձառելիսնս՝ որք արձարծեն զքաջուելիսն, և զա
ռարկայս փառաց, և առաքինուելեանց, կամ շնորհաց. զորս՝ ի վեր անդր
կանանազրելոյք, յորոց յայնցանէ եզանակեալ զվեծամեծ գործառուելիս
քաջաց՝ վերբայանալին սիրով և ոգիք մանկանց ջօրօրոցի անտի. յարտկեալ
բնդ այսոսիկ նաև զնոյն օգնուելիսնս՝ ի նոսա ժուժկալ և աշխատասէր կո
նի միոյ, որով զարդասցին երիտասարդք՝ ի քաջուելիսնս։ Այլ և այս՝ ոչ է
առկասին բոլորն, այլ խոկոյն՝ մինչ ասկսս մի՝ զաշնակցեալ ընդ ազդին
քոյ՝ լեալ գրասելոյ՝ ի պատերազմ ինչ՝ ընդ ազդի ումեք՝ պարտ է յոյժ լրջ
ծողիկ յերիտասարդացս քոց. մանաւանդ զպնդոսկ՝ առ որս երկեն
ղեալք՝ և հակեցմունք պատերազմի՝ ոյք և լեզին առելոյ յարմարք առանա

քոյ գիտութեան։ Եւ զայսու կերպիւ պահպանես զարուեստդ քո հաւիտեան։ Եթէ ընկեր պայմանակից քոյ, և յայնժամ գաշնակցութիւն քոյ լինի արուեստիդ քոյում, և երիցուկ՝ ի կարուածներդ։ Եւ զայսոյիկ թարց ունելոյ զպատիւն՝ ի տան քում, և թարց ծախուց՝ ունկնիցես հանապատ գիրս տաղարանաց՝ և վարժելո՝ ի քաջութիւն։ Այլ եթէ և ունկնիցես խաղալուդ՝ ի տան քում, ոչ թագուստ առնելոյ զմեծ պատիւս ընդոսիկ՝ որք ունին գիտացական նուէս՝ և զարիւնս պատերազմի։ Զանգի ձկնորիս միջոց հետացութեանցդ զպատերազմին՝ և պահպանել զերկար հաշտութիւն ի՝ ի գործ ածել զղէնս, և պատուել զմարդիկս՝ որք ի երազանցեալ՝ ի քէն մաս արհետին։ Զատ ունել միշտ զընտիսիս՝ որք կրթեալք են՝ ի հետաքրքրութիւս, որք և ճանաչեն զօրութիւս՝ և գիրքսն՝ և զնեւս, որովք միրձակայ ամրոցք առնեն զպատերազմին։ Բայց սակայն պարտ է լինել և նոյ անյարմարք՝ ի յառնել զպատերգմին վն ամբարհաւճութեան, և ոչ երկչոտ վն անզօրութեան, յայնժամ լինելով պատրաստ միշտ՝ ի պատերազմի՝ յորժամ լիցի հարկաւորութիւն՝ ոչ ժամանակ ունել նոցա պատերազմ իբր եթէ երբեք ամենեւին։

Իսկ վն գաշնակցաց՝ ծանիցես յորժամ պատգամիցին նք առնել զպատերազմին՝ միտն ք միւսոյն, ի քեզ անկանելն լինել միտնորդ. որով և առանց միաբան առնել հաւատս՝ և առնել հաւատակ, քան զայնս՝ որք առանձն պատերազմիւք յաղթանակեալ։ Ուստի և արդ հաւատարիմն ի խել և ի պատիւ օտարազգեացն։ Ընդրուէ առնին նք սիրացուս՝ ի քէն, զի եթէ զօրեսցես՝ ի վերնոյ վն հաւատարմութեանդ՝ ունի եթէ զօրեսցես ի վեր հպատակ քոց սիրողութեանդ. և լինիցես գրաւական խորհրդոց նոյ, զատաչինազ պայմանաց, և որ սրտիկ նոյ. և բարի համբաւ քոյ հռչակի ընդ ամ յոյժ հետաքրքրութիւն։ Զնուն քոյ լինի ոսկի անուշահոտ քուրայսան՝ որ բուրել լինի յերկրի յերկիր, և յամբոխէ առ ամբոխ՝ առնել հետաքրքրական։ Զդէղ լինելոյ քոյ յայսմիկ աստիճանի՝ եթէ ամբոխ մի միրձակայ՝ յարձակիցի՝ ի վեր քոյ, թարց կանոնց՝ և իրաւանց, դատաւոր զքեզ վարժ՝ ի պատերազմի և պատրաստ. բայց այն՝ որ ես յոյժ առնել զօրեղ, դատ ևս զու քեզ բարեխաւն և օգնական, զի համայն զրաքք քոյ ղինուորին վն քոյ, և հաւատաւ են եթէ՝ ի պահպանուէ քումէ վախեալ կայ հաւատաւ ամբոխ իւրեանց։ Ահա ձերաշնեալ մի յոյժ առնել հաւատաւ քոյ զնամ պարիսպս քաղաքաց, և քոյ զնամ յոյժ ամրացուցել հրապարիկս։ Հաւատիկ ձշմարիտ փնք։ Բայց օրքան սիրք են այնոքիկ եթէ՝ որք զեռիցեն որ՝ նել գնա, եթէ ոչ հետ՝ ինոցունց։ Այլ ընդ ամն գիրն խոսիկն առնել զ

ՆԻՒԹ

ՀՆԳԵՏՄԱՆՆԵՐՄԱՐԴԻ ԴՐՈՒՅՑ.

Ամէնուրեք ի քաղաքին գտանէին՝ ասացեալ ընդէ Ֆիլիպպէսէ, որ ի նախնուայն ցաւիդեալ մխացեալ նմա պատճառաւ Յուլիոսի հօր իւրոյ, Ֆիլիպպէս պատճառ նմա պատուհասանս իւրոյ ինչիսան, նէրք ոչով մտաքանէ մանաւանդ պատուիրակ կայսեր ոչ ճանչէ՝ հանճան Հէրմիոնէի. պատճառելով ի ինքնամեռ ընթերցողէ՝ ընդ Սինքեր ՚Լեասս առաքեալէք Տէմոնիդէսէ. Պատճ նմա ևս ինչ ոչ ընկալաւ յայնմանէ ամէն ընդատակին նեղս իւր, նաւեցոյ ոչով ուշէր ի ծովին առնուլ ընդաղան Տրոյեան. ևս ինչ ոչ էին նա պատճէցեալ վասն ոչինչ առնելոյ ընդհանրապէս Հէրմիոնէի. ևս ընդատակին էրէս ընդ իւրոյ ի ինդիեն Լիսիասի. նաև ինչ՝ ոչ օգտէցաւ Յուլիս ի ՚Լէքիսանդրիա ոչ ի գտանել ինա գնալ ի պաշտօնս Տրոյեանոյ. ոչ էին ասացք քաղաքալ ի վերոյ իւրոց, ասելանէօք ոչդեանն Ընտրելոյն.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒԼԱՄԱՑԻ

Գլուխ Ընդհանրական։

Այսու ամենայնիւ մինչ Թէլամացիք ցաւագանեալք զքաջութենէ և զարիութենէն իւրեանց՝ ի միջի վտանգից պատերազմի, ի չունել իւրեանց ի Սալէնթէ, զանազան շահից զրկութենէ ծերոց զինապետաց, որոց համբաւ բարի և փորձառութիւն կատարելապէս էր. Նէսթօր գոյակ տեսեալ զնա ի Փիլօ, և որ ուրեք զսկզբանէ Յունիոսէ, ընկալեալը զնա ունի իսկական որդի իւր։ Տայր նմա բազմամեայ դասատրակութիւնս՝ որք համապատասխանէին զնա զանազան օրինակաց պատմելով նմա զայն ամ՝ որք ի մանկութենէ իւրմէ պատահեալք էին ինքեան նմանապես և զմեծ նշանակելի դէպսն առաքինութեան՝ զոր ունէր տեսեալ, առնել քաջաց յանցեալսն ժամանակի։ Եկեղեցականութենէ խմաստուն ծերունեացն որ առիթ էր յերկիս կեանս մարդկանց, էր ոչ պատմութենէ մի հնոց դարուց քանզի ինքեանք՝ ի վերոյ մարմնանանալ վիճի, և կամ փորձել՝ ի վէպ պինդ։ Ինչպէս Փիլօթէթ ոչ էր հակեալ՝ ընտրութեամբ սիրել զԹէլամաք՝ ոչ զՆէսթօր քանզի նախանձն զոր ունէր դաստիանեալ այրեան երկար ժամանակ՝ ի սրտի իւրում ընդդէմ Ցուլիսի՝ զարշելոյացանէր զնա յորդւոյ նորին, և ոչ ևս կարէր տեսանել, եթէ ոչ՝ առնչանօք սրտի զոր ունի՝ ընդհան՝ որք Թուէլինք ի ձեռք պատրաստեալք էին յորդւնէն այսմիկ աւուն երիտասարդի, առ՝ ի ընծայել զնա համանմանել քաջացն՝ որք ասպետացէին զբազումսն Տրոյեան։ Այդ վերջանալ բարեկարգութենէ Թէլամաքի՝ յաղթեալ ամ ցասմանց Փիլօթէթէ, որ ոչ ևս կարող դաշտապանել զինքն՝ զոնէ ոչ սիրելոյ զնոյն ընդհանրի ոմանէ, զոր ունէր ոչնչացն քաղցրութեամբ և համեստութեամբ։

Սակայն զԹէլամաք առեալ առեալ և տանէր ցներս, ուրեմն իմ, (քանզի ոչ ևս խորշիմ անուանել զբեզ որպես) խոստովանիմ, զի հայր քոյ և ես՝ երկար ժամանակ էջնամարտք մեծանայր։ Խոստովանիմ նմանապէս՝ որ զինեալ կործանելոյ մեր զամբարտաւան քաղաքն Տրոյեայ՝ սիրտ իմ տակաւին ոչ էր հաշտեալ ամենևին ընդ նմա։ Ես յորժամ առեալ զբեզ դիպեցայ առանձանաց, ի սիրել զառաքինութենէ առ որդին Ցուլիսի, որ վասն և բազմիցս յանդիմանել եմ զիս ինքեան։ Այլ ի վախճանի՝ յորժամ հնարէն է քաղցր ուղիղ՝ նբբելմամբ՝ հանձարիդ՝ և համառատ, զերազանցիլ ամենեքումբք։ Եհաս որպ յայտնութեան փիլօթէթէ զդիտաւորութենէ իւր՝ թէ կամէր պատրաստել նմա զայն ամ՝ որ ունէր բազմազեալ զայնքան առեղութենէ ի սրտի իւրում ընդդէմ Ցուլիսի։

Պարտ է ուրեմն ասէ սկսել զպատմութենէ իմ յառաջին բարձր սկզբանցն՝ Հետևիլ ըստ ամէն մնծին Հոմերոսի, որ զպատերազմն զերկիր յայնքանեաց

յայ

յայլանդակաց. որոյ համարատաւութեանն մեռ ո հոկտեմբ ամենեքեան ոչ էին
եթէ ոչ իբրև գինեգն առաջի մոգերից, և իբրև զառիւծ առաջի արծուոյ։
Իսկ Լիշեաւոր Լիքը Տեառ և եմ՝ եկեալ յախտակրութեան մեզ, այսինքն՝ ի սէր
բահարութեան. որ պատճառեալ բոլորովին զառաքել սատանայի դժբաղդու
թեան։ Հերքեն լեր՝ որ յայլմեռաց այնքանից ահագնակերպ պլանդակաց. ոչ
կարաց յաղթել ոյնոց ամենեցուն պատակրութեան, և ոյն անգութն վանկանն
Պռոխիոնի, որ կատակ արիւնակ խաղայր նոքաւք։ Ո՛չ կարէր Լիարդ պատկա
առանց վերայինի ընդունել՝ եթէ ոչ նմանեալ ունէր զնախկին փառա
քութ, ինչ ըղ նուաստացեալ ժամանել՝ ի մանել զկու չա՝ ի հրաշեղեան Օձիա
լէն Լիազուհոյ | Խաչին. (ա) երբեմն առաւել անապատ և առաւել խաւար
տոյն, քան զնմ մարդիկս, որ այնքան վերընձեռնեալ էր ի կայ սրբոյ Յա
լով անգամ խոստովան լինէր ինձ Լիէ՝ ոչն մնան կինոյ իւրոց ունէք ա
ղատացեալ զառաքինութեան իւր։ և իբրև Լիէ նանմոգուցեալ էր զվիճառ
այնքանից քաղուլեն գործոց իւրոց։ Ո՛չ. ոլ ասէք այնպան ակարութեն
և անհաստատութեն մարդկանց՝ որք խոստանան զնմ՝ ինչ յնմ զօրութեն,
ոչ ասան հաստատ գոնէ յիրն խնդրէ։ Ա՛յլ, վայ, դի մեծն Հերքեւլէ անկա
նիցի ի Լիակաթեն սերոյ՝ զոր առեալ ոչնամարհէր Ալբեաց զՏէմանիրէ,(բ)
և լինէր յոյժ երջանիկ, Լիէ ձեռացէր հաստատ ի սէր այսիկ կնոջ, որ եղև
աճուրդն իւր։ Նայ չքնաղ և բարեշիր երիտասարդութեն վասիկուհւոյն Ո
լէն՝ որ զնմ հրաշեղեան պերճութեամբ ի զէմս իւր, յաւիշտակեալ
զերեսաց զսիրտ նորա։ Տէմանիրէ զարեալ՝ առնոյր յաչաղկատութեն, յիշ
եաց զզգեստն այն Լիշեաւոյ՝ զոր Ինեթօր Ալնտոս Լիաղեալ էր առ նմա, ոչ
միջոց մի՝ հաճասան շիջուցեալ սիրոյ լանջացն Հերքիւլեսի, Լիէ յամենայ
նում նուազի ցուցցէ՝ ոչ թժշկել ի սիրելոյ երբեմն զնմ ոմն կին։ Ա՛յդ,
ասէ զգեստ զոլով ներկեալ Լիէշեալն արեամբ Ինեթօրի, զազէր յինքեան
պլինգեն նետին, որով մեռաւ էր ասէ մեծ հսկայ՝ դիմելխաբէն ոյն։ Այն զի
սեւ դու, դի նետ Հերքիւլէի՝ որով խոցեալ գնենգաւորն Ինեթօր, Լիայ
եալ էին յարիւն Հուրոյ | Երնեկ, (գ)որով և Լիհնաւօրեցյան նետ Հեր
քիւլէի, այնպիսի իմն կերպիւ. որոյ անբժշկելի էին վէրք. զոր նէ առնէին,
Հերքիւլէ զգեստաւորեալ ձգնով զդեստիւ՝ զոյց խոհոյն գՀուր իմն
ծախէ, որ Լիակնդիւք մինչև յոլորեալ ոսկերացյ իւրոյն։ Ա՛յնուհետև ասէ
առնէլ և անհնարին ձգնեցս ի մէջ Օձեաղերին, որ վերապրեալ ընդ նմա
հնդիւրացանէր զնմ խոցս ձորոյ, մինչ զի և ծոլեն ինքեանն երկն իւր վշտացն
եալ Ընաւէրէ կատարէ երկինք և ցուլք՝ որք բառանչեալ զոչեն ի մարան

(ա) Հերհուլէ զինով այնուան փառաւոր յաղթանակութեամբ՝ եկեալ անցեալ ի Բրիգիա
նաց Օնքալեն. որ վուան անոյ նորա անպատմելիս ընկալաւ իւր յաղիկա, և ընկալ
եալ զինեան իւրոյ տարեալ ատեղ ոչնոյ Լիռափուհոյ։
(բ) Տէմանիրէ. զառաջ Լիուլեոյ Լիլելիոյ. ապա վուան ապան Հերհուլէ
զԼիենեօք Ալետոյ հարմարէ ինքն ինոյ՝ ընդլիալ յատեան Հերհուլէ։ Ալետոյ անուն
Հերհուլէ զինեան Տէմանիրէի։ Ալ նա յետոյ
Հերհուլէ. ապա չէ զինեան ինքնաշարժ Հերհուլէ ասա Հայոց՝ ի յոտահարտուածէ։
(գ) Լիրնայ. էր անասա ինչ ի նահանգին Ալբիոյ. հաշմեցեալ էր նոյնոյ Հերհուլէ
յիր ձեռն, ինչ Լիշտացին. որ ոսկեր զինեան հոգեր, զոր Հերհուլէ ապան զինա։

չել իւրեանց ընդ միմեանս, այլ առնէին այսքան քաջութիւն և ահագին թնդիւն դղրդանաց։ Այսպէսքանիկն | իշա՝ որ չքմեղիկս մատաց նման՝ ի կողմանէ Տիմբրէի զլեհնալի զգեստն այն, զոլով համարձակեալ մերձենալ նմա. իսկ Հեղբիւրէ՝ ի ներ վշտակիր ցաւոց իւրոց՝ կալեալ զնա արձակեաց պըզտուտմամբ՝ ի յօդն, որպէս զպտրտաքար մի. որ՝ ի բուռն կարողութէ ձիւնին անցեալ՝ ի բարձանց լերանց անկաւ՝ ի միջ աշեաց ծովու։ || Ուր յանկարծակի փոխեցաւ մէմ մի ապառաժ. որ վերապահէ տակաւին զկերպարան մարդոյ. զոլով միշտ բազմեցեալ՝ ի զայրագնալ կոհակաց. ահաբեկեալ՝ ի հեռաստանէ զհմայեցեալ նաւազողիս։

Օ կնէ այսպիսի թշուառութեանէ | իշայի՝ կարծեցի ոչ եւս հաւատալ զինս Հերքիւլէսի, և խոհացեալ թողուլ՝ զնեղս առաւել խորափիսս այրից։ Տեառնէ զնա՝ արմատախիլ առնել զերեսաւ միով ձեռամբ զսոսեաւր ծառս, և զկնոգին մացրիս, որք՝ ի բազում դարս արհամարհական զգաստութեամբ բռնութեամբ հոգմոց՝ և փոթորկաց. և միւսով ձեռամբ՝ ի գերեւս չանեցոյց կորզել՝ ի բաց զզեստն թշուառ՝ որ կպչեալ ընդ մարմնին՝ և իբր թէ միաց եալ էր յանդամս իւր։ || Ընդորքան պատուէր զհանդերձն՝ այնքան և քեր ձէր՝ ի մարմնոյ և՝ ի մաշեցոյ իւրմէ, յորմէ իբրև զեռաց հոսեալ արեան ոտ ւանէր զերկիր։ || Երջանիկս խնայականութեամբ իւր զերազանցել քան զցաւս գոյեաց զօրութէն, ասեանէս ոմն սիրելի իմ Փիլօթէթէ, զբարիս՝ զոր ասէք եաուն ինձ՝ ի հրել։ Արդարք են նոքա, զի զժրեցան յինէն, քանզի նենդեցի հարատաւս սիրոյ ամուսնութեանէ։ Ընդ զինի յաղթելոյ իմ զանհուն թշնամիս՝ թոզեալ եղէ անարգաբար յաղթիլ վասն սիրոյ օտոր զեղեցկութեան. որ և ոչս մեռանիմ. և մեռանիմ հաձութեամբ առ՝ ի միդմայուցանել զբարկութեաս ասծոյ։ Ասոյց վայ ինձ, ոմն սիրելի իմ, ոչ փախչիս յինէն, խայթոց զ և զիշաք ցաւոց եաուն զօրծածել ինձ ընդդէմ ողորմելոյն | իշայի՝ անիրաւ խաւութեանէ մի անգութ. որոյ վասն արդարև կարի յանդիմանանդի զիս ինքնին զի ոչ գիտեր նա՝ թէ օրսիսի թշնամի ասուցանէր ինձ. ուստի և ոչ էր արժանի այնպիսի թշուառութեանէ՝ զոր կրեաց՝ ի ձեռանէ իմմէ։ Ասոյց հաւատամ զու, թէ կարեմ մոռանալ զբարեկամութեանէ՝ զոր պատ եմ քեզ. և թէ՝ կա միմ հնանել զկեանս քոյ. ա՛յլ ոչ, ես ոչ թողից երբեք սիրել զՓիլօթէթէ. Փիլօթէթէ վերընկալուս՝ ի կուրծս իւր զոգի մի՝ որ ահա՝ ի պատրաստի է չուել. և նաև որ համաժողովեսցէ զաձիւնս իմ, ո՛ւր ես ուրեմն՝ ո՛վ սիրե՛ լի իմ Փիլօթէթէ. Փիլօթէթէ, ո՛ւր միայնակ ակնկալուի իմ, որ ծայ ինձ՝ ի վերայ երկրի։

Ասացն զայն՝ աձապարեաց արշաւեցեալ՝ ինա, որ ընկալեալ զիս՝ ի գիրկս իւր՝ կամէր փարել զինեա, բայց յերկիւղէ բորբոքելոյ և՝ ի կուրծս իմ՝ զանգուեալ հուրն՝ որով ինքն առչորեալ առանձինւ՝ չոգաւ յեաս. աճապարեալ ահա նոյն իսկ վատնիլ ապառաժ իմ. ոչ և ներէ զոնէ ողջագուրել զքո՛ղ։ Ասացեալ իւրում ոգոյսն ժողովեաց զհամայն ծառս՝ զոր զգուանեալ էր, և զիվեսս զոնսա որպէս արձան մի՝ ի գլուխ լերինն։ Եւ հանդարտաբար՝ ի վերայ ալիսն սահեալ փայտէզ՝ և աստիճանեալ զմերկն առաւ ծոյն Ասիմի, (ը)

(ը) Ասիմ. անուամբ կոչ Հաւատիմ, որ Հերքիւլէս ոգոն զառաւել ի ահագին, ոգոց ծոլնուէր զգենուցանելոյ զիշ՝ չիշատակ ոգոյնիկ տալոյ նմա։

ամէն երկրի ցիւրմէ. առ՝ ի եղծանելով զայնպակաս՝ զերծուցանել զապիրջա
նիկս և ընկողմեցեալ՝ ի վերայ նորա՝ հրամայեաց վառել զհուր արձա
նափայտին։

Զնոսք իմ գողալով՝ և պաշարեալ՝ ի սոգաւոյմանէ՝ ոչ կարէին ուրա
նալ և ոչ գոյն անգութ պաշտօն, քանզի կամք իւր ոչ և էին վասն նոք
պարզև ինչ տձց՝ որ այնքան էր նման լճշտառելի։ Այլ երկնչէին և ինքեանք՝
եթէ տապնապ ցաւոց իւրոց ամ՝ նորբնիցէր գնա՝ ամենև առնել գոր ինչ ան
վախել այնց առաքինուեաց, որպէս ունէր հիացուցեալ զաշխարհ։

Այլ ամենչ հառս գի բոց սկսանէին ծախել զկոյտս փայտից, դուխտս
յանժամ, սկրսին իմ Փիլոթէթէ այժմ գիտեմ փորձ առեալ զքոյ ձշմա
րիտ բարեկամու թե. քանզի սկրեցեր զպատիճ իմ առաւել քան զկիտնս՝ զոր
ձեզ ընդհէնց. Եթողում քեզ ուրեմն զայն՝ զոր ունիմ առաւել պատ
ճառական՝ ի վերայ երեսաց երկրի, գնասս իմ ներքինեցեալ յարքուն Հերոդի
Ագրիպէի, որոյ վասն գարմանք գիտես, գի վերքն՝ զորս առանն, անողջանա
լիք են։ Որովք լինիս և դու անյաղթելի՝ ոչ եղէ ես. և ոչ ոք մահկանացու
կարէ խլհել մարմնոյ ընդ քեզ։ Այլ ես, գի ահա մեռանիմ ես հաճառա
բիմ՝ ի սիրելուս Աստուած։ Այժմ մոռացիս բնաւ լեզ՝ օրքան եր սէր իմ
վասն քոյ։ Այդ եթէ ձշմարիտ է, գի սիրտ քոյ զդայ զգալի ինչ վասն չար
եաց իմոց, բարձաք կոթիս տալ ինձ վերջին մխիթարուի՝ խոստանալով ոչ
բացայայտել բնաւ ուստք մահկանացուաց՝ ոչ գինի իմ, և ոչ զաւդին՝ ուր
ամփոփիս զմարմին իմ։ Խոստանայի նմա. ածաղ երդուաց և ս, ուռոյանելով
զդիպակեայս վայելից նորա՝ արտասուօք խմովք։ Սակայն ձառապայել ինն էրն
դուն երևեցաւ յակունս իւր. բայց փուքանակի փայլակ բոցոյ շրջապատ
եալ՝ հատին զձայն նորա կորուսանելով զտեսուն իւր։ Տեսանէի զնա տա
կաւին՝ ի մէջ բոցոյ, խաղալ՝ և պարզ դիմօք. ոչ ևս էին ի մէջ հատին
շրջապատեալ բարեկամաց իւրոց՝ ծածկեալ բուրմամբ անուշահոտ ծխա
նելեաց, և պատկերեալ ծաղկամբ՝ ի խրատ ձանձրալից վայելչական խնճոյից։

Ծախեաց հուրն փուքիս զայն ամ՝ որ էր՝ ի նմա երկրային և մահկա
նացու, և ոչ ճեաց՝ ինա բնաւ յայնց նէ ամենից՝ զորս ընկալեալ էր՝ ի ծնա
նել իւրում՝ ի մարմ աստրեղ. բայց վերապահեաց հրամանաւ Յուպիտէրի
զնոսն նուրբ և անմահ բնութիւնն, և զնոսն բոյն երկնային, որ է ձշմարիտ
սկիզբն կենաց՝ զոր ընկալեալ էր՝ ի Տրէն տձց։ Այժ այսպես դնաց ընդ նմա,
որպէսքն՝ ընդ անմահ բնութ՝ կեալ՝ ի նոր բոց ոսկեզօծ լուսափայլ խորանաց
Օլիմպէ, ըմպել զնէկտար. ուր տձք շնորհեցին նմա վասն ամենանուէից
գործոցն Հերկէ. (ա) որ և տձուհին երիտասարդուհեաց. որ և մատուցա
կեր գնէկտար՝ ի բաժակ ածէ Յուպիտերի, նախքան զոր Վանամիտէ
ընկալաւ զոյն պատիւ պաշտօնի։

Իսկ որքան վասն իմ, նեաքն այնոցիկ գորս եա լինէ, առ՝ ի գերապան
ցել՝ ի փառս, քան զնա՝ քաջս և գիտակս, եղէն լինէ առիթք անմահարելի և
անխափան անուանելի յաւդոյ։ Քանզի յայնմիկ միջոցի մինչ եթադաւորք
պայմ նակից յաւաջադրեցին վրէժխնդիր լինել Աղնէայի՝ ընդդէմ ան
արդին Փարիսի, որ յափշտակեալ եր զկինն Հելենէ, և կործանել գերու
Թ-րեայիացւոց։ Աիսլենանն դարերայ՝ ձանոյց նմ եթէ ոչ կարէին երբեք յու
սալ երջանկալի եղերբ զպատերազմն, եթէ ոչ ունիցին զնեսա Հերքիւլէսի,

Յու

(ա) Հերկէ. գրաւոր յիառնին, առանց հօր. Եթող սա զինեն անհնել ի հարսնեաց
Հերայ՝ ի Հերկէս՝ ի Հրաժոյ Յուպիտերի. որ պէտ եա զպատճառս այս Վանամիտէ։

Յուլիս հայր քոյ՝ որ էր առաւել վայելեալ, և առաւել գաստիարակիել հանճարեղ՝ ի նմա համայն խորհրդականաւթեանց. յանձին կալաւ հաւատալ զիս գնալ՝ ի պատանիշ Տրոյեացւոց, առանելով զնեաս Հերքիւլէսի, զոր հաւատացեր ունէր ընդ իմ։ Բանզի՝ ի վաղնջուց դոլով որ Հերքիւլէս ոչ կամաւթեամբ՝ ի վերայ երկրի. և ոչ կարողեալ լինէր տալ լուր ինչ զդարձոյ առյնոյ քումէ. և Յոյնք ոչ գիտէին զինչ հաւատալ վասն նորա։ Օ քուռ ասէր թէ մեռեալ էր. և այլք պնդէին թէ գնացեալ է մինչև ցբնակութիւն Աբգաս առաւտեալ (զ)՝ ի տիրել Երկնից։ Բայց Յուլիս հաւատէր թէ մեռեալ է, և յանձն էառ խոստանալ զիս։ Ասաւ եկն դառնալ զիս՝ ի ժամու միում յորում աղբեր ոչ կարէի մտիքս առել՝ ի կորուսանն մեծին Հերքիւլէսի։ Այդ և կրնայ ամենազոն աշխատանս՝ ի մերձենալ չիս. քանզի և ես՝ ոչ ևս կարէի տեսանել զմարդիկս, և ոչ ևս կարէի ըմբռնել, զի տա՜ նէին զիս հետ՝ ինձոյն յանապատ Օթէայ լերինն։ (է) Յորում ունէի տեսեալ զիորուստ սիրելեացն իմոց։ Եւ ոչ ինչ մտածէի, եթէ ոչ՝ ներկայացուցանել ինձ զերևակերպութիւնն ասյնոյ հսկայի, և աշխարել զնա, տես նելով զախտալի՝ և այնքան թշուառելի տեղիս։

Բայց քաղցը և կարօտ հաւատացողութիւնն իմ էր՝ ի վերայ շրթանց հօր քոյ. և երևիւր այնքան տիրալի՝ որ էրբև զիս հեղոյը զառուս անմխիթար արտասուաց, որով դիտայ նաև ազդոզաբար շահել զսիրտ իմ, տաքարշաւալ դհաւատարմութիւնն իմ. և դրդեալ զյաւժակութիւնն իմ մերմնքեցուցանէր զնա՝ վասն թագաւորացն Յունաց, որք երթային մերձենալ վասն ուղիղ խրատանց. որք և ոչ կարելոց էին յանկ հասուցանել թարց ինձ։ Իսկ ոչ կարացաւ արտաքարշել զանձն նշոյլ ինչ՝ ի բերանոյ իմմէ վասն խորհրդոյ մահաբոյն Հերքիւլէսի, զի երկուձակ էի ոչ ումեք յայտնել բնաւ։ Ասկայն նա ոչ ևս երկմտեալ երկբայէր թէ՝ ոչ ինչ մեռեալ, և խնդրէր չինէն ժառելով՝ յայտնել զառեղն՝ ուր ամփոփեալ էի զաճիւնս նոր։ Այլ ինձ. զի սիրելեայ ես առնել երդմնազանցութիւն մի, ասելով նմա զգաղտնիս՝ զոր խոստացեալ էի ոչ ոք երբէք յայտնել ամենևին։ Եւ ունէցայ ակնարկել՝ ի սակ զերդումն իմ, ոչ իշխելով ընդդիմանալ նմա, տալով աքացի ոտիւք գնացին ուր եղեալ էի զնոխերս Հերքիւլէսի. վայ և ծանր պատժեցին զիս։

Ցետ այնորիկ հետևեցայ գնալ՝ ի շարակից ընդ գաշնակից Թագաւորացդ, որք ընկալան զիս այնու ուրախութիւն, ոչ թէ՝ ընկալեալք ունէին ըզ Հերքիւլէս։ Եւ մինչ անցանէաք՝ ի կղզի ն Իմնոսի կամելով յուցանել համայն Յունաց զայն ոտ՝ զոր նեաք իմ կարէին առնել, պատրաստեցաք հարկանել զգուլ մի՝ որ ձորակէր յանտառին, բայց անդգուշաբար թողի ան կանիկ յաղեղանէ՝ ի վերայ ոտիկ իմոյ. զոր զայրք մխեցեալ արար ինձ վէր մի՝ որ տակաւին զգամ զցաւս, և փորձառեալ խակայն ծանեայ գնոյն խոց ցաւն՝ զոր Հերքիւլէս ունէր կրեալ։ Յուցանէի զկղզին տիւ և գիշեր ազազակաւ իմով՝ Հերիւն մի սեաւ և ապականեալ հոտելով՝ ի վերայ իմոյ՝ և առաջեալ՝ ի յօդն՝ ախտէր՝ ի բոլոր բանակն Յունաց զդաշնահոտաւթիւն մի

կա

(զ) Աբգաս առաւտեալ. Տես Հրէայն շրջանակին հետևող. որ՝ ի հետաքրքրութիւն ասի գոնէ առնին նոյնանուն աշխարհին։

(է) Օթէա. լեառն գ՝ ի նոյնահոս Մելեաւրեայ, գոտեշրեալ գնալ ցծոցն Հրէից. ասկինան՝ Բոլոխիլոյէ. և հետևիենշրեալ վասն գերբերանի Հերքիւլէսի. որ և՝ ի սոյն երեսէ Հրեաստանեայ՝ ի նոյնանի ասի։

կարօղ հեղձամուղձ առնելոյ զաչբէլ զբեղ անձինս։ Իսոյր բանակն քաոսին
հալ սարսռեր տեսանելով զիս՝ ի ծայրագոյն լճշուառութիւն, և եղբարձակել
զատեաց իւրաքանչիւր ոք՝ թէ պատիժ եմն է այս, որ յղեցեալ եղև ինձ
յարդար ածց։

Ցուրեա՝ որ հաձեցոյց զիս գնալ ի սոյն պատերազմ, եղև նախկինն
բարձի թողի առնելոյ. և ծանեայ զինքն, զի նա արարեալ էր զայն՝ որ ի քաց
արկին զիս անդ միայնակ։ Ռանգի նախատասեալ էր զօդուտն հաստատուե
Ցունաց՝ և յաղթանակութեանց նոցա՝ քան զերաբանց բարեկամութեանն, և կիր
յատուկ բարեբարութեանն. զի անառանձնի էր վիշտ իմ, մինչ զի ոչ և ս կարի ինն
ի բանակին զանձ զոհ և ս մատուցանել. որ այնքան սաստուն վիրաց էմոց
և զարշահոտութեանն իւրոյ՝ և բռնութեանն ձիոյ տղաղակի էմոյ՝ աղմկեալ վրդովէր
զբոլոր բանակն։ Նայց ի կիսոնն՝ յորում առեալ բարձի թողի եղեալ զիս՝ էբո
լոր Ցունաց՝ վասն խորհրդատուութեանն Ցուլփեի. սոյն արարք նոցա թուե
ցաւ ինձ սաստուկի թեն անգթութեի և առաւել չար նենգաւորութեի անբա
րերելի. բայց ամաչ էնձ, զի կայր էի և ոչ առնայի թէ ուզիղ և իրաւամբ
էր. զի առաւել բարի և իմաստուն մարդկէք ևս էդէին անգութի ասոյք Ը
դէմ ինձ, քանզի ևս ինքնին զայրացուցեալ էի զնոցս։

Ընդ այնմ անդ իբր ց ամ ժամանակս պաշարման Տրոյեացոց միայնակ,
թարց օգնականութեանն՝ թարց ակնկալութեան, և թարց քաջալերութեան յու
մեքէ, թողեալ՝ ի սարսռելի ցաւն՝ ինձն յանապատս և վայրենի կղզւոջ.
աւր ոչ լսէի ինչ, եթէ ոչ՝ շաչիւն շառաչիւն ալեաց ծովու, որք գային խոր
տակել ընդդէմ ափոտաժիցն։ Գտի ի սոյն միայնակութեանն զիսորադոյն այր մի
դատարկ սառն վիմի միոյ՝ որ ամբառնայր գէպ յերկինս՝ զերկուս ծայրս
նմին երկուց գլխոց, յորոց միոյն ելանէր պղծատ աղբիւր մի։ Ընդ էր սոյն
այր՝ որչ գազանաց. որոց կոտաղի բարուց ննջարկեալ կացի առաջ և գիշեր.
ձաւաքեցի զառերևս վասն ճահճի. և ոչ ճարտեալ էր ինձ՝ ի բոլոր ընչից ի
մոյ, եթէ ոչ՝ գառ հիւսածծ անօթ մի փայտեայ։ Ընդ ծուէնք պատառոտել
հանդերձիցն՝ որովք փաթաթեալ էի զերս իմ, յարգելոյ հոսմանէ արեան,
և սրբէի նոքօք զերատախս և զվերս իմոց։ Ընդ բարձի թողեղեալ
ի մարդկանց՝ և մատնեալ ի բարկութեի ածց՝ անցուցանէի զաւուրս իմ
միայոյզ գնեաս որոշս յատաճնիս՝ և յայլս թռչունս՝ որք թռչէին շուրջ զկղ
մաւէն, ըմպել յաղբէրէն։ Ընդ յորժամ սպանանէի զիոչունն ինչ՝ ի բուծու
մըն իմ, պարտ էի գետնաքարշ առնել զիս ցաւօք և հեծութեի՝ ի ժողովել
զաւուրս իմ, և այսու կերպիւ պատրաստէի ինձ ձոնոք իմ զայն՝ որ զարմա
ներ զիս։ Ընդ ժողովեալ զիոչիսն վառէի զհուր աշխատել՝ ի հարուածս զայլ
խարիցն։ Օ՛ի թօշակքն՝ որս Յոյնք թողեալ էին ինձ՝ ի գնալ իւրեանց ան
ահ, առ եցին սակաւ ժամանակ։

Ընդ այն դժնդակ կեանք՝ թուէր ինձ քաղցր, զոլով հնոի՝ ի խաւար
քայ՝ և յապերախտ մարդկանց, եթէ յաւէն ոչ վտանգէիցէր, և եթէ շարու
նակաբար ոչ էիցէն հանդիսացեալք՝ ի միտս՝ տխրալի ահնջանք ձախորդու
թե իմոյ։ Ա՜հ, ո՞րելիսք անգթութիւն՝ առէք ինքնին, հանել զայր մի՝ ի հոյ
բնեռաց իւրոց, ոչ եթէ մի միայնակ կարօղ վթէ ժխնդիր լինել վասն Ցունաց,
և ապա թողուլ՝ և սոյն անբնակ կղզի՝ ինձեր քնոյ։ Ռանգի նրնջէի ևս մինչ
Ցոյնք չուէցին անտի. Դատեաց սրեալն եթէ՝ ո՞րքան եղև հիացումն իմ. և
ո՞րքան զարտասուս հեղի՝ ի զարթնուլն իմ. յորժամ առեի նաւուց պատա
ռեալ զգլխոց։ Ա՜շ, վա՜շ, զի որոնելով զհամայն կողմանս նոյնոց վայրենի և
ահալի կղզւոջ՝ ոչ գտի ինչ, եթէ ոչ՝ զցաւս։

Ընդսաքս ոչ գոյր յայնմիկ կղզւոջ. ոչ նաւահանգիստ, ոչ տուրքս առ
քեն, ոչ երթևեկութիւն, և ոչ մարդիկ ոք կամաւորապէս ուղեւոր մերձ
ենային անդ և ոչ առանձին, եթէ ոչ՝ գիտասդք որ յայնէ կոծուելոյ բռնա
դատեալք էին և ոչ ևս կարելի էր յուսալ ընկերակցութիւն լինել, եթէ ոչ՝ ի
նաւաբեկութենէ ։ Եւս այնոքիկ՝ որք պատահական կամաւ մերձենային, ոչ
էշխէին ընկալուել գիս ի նաւս իւրեանց՝ տանել գիս ի հայրենիս իմ, քան
զի երկնչէին ամենեքին ի բարկութենէ ածոյ՝ քան թէ և ևս ի Յունաց. ուս
ան էին ամք ասան յորս ըմբռնեալ ես ի ծովու՝ անուցանելով զվէրսն՝ որ
ապատէր գիս, և ակնկալութիւն մեռանելոյ էր ի սրտի իմում ։

Յաւուր միում ի դառնալն իմ յորոնելոյ զբժշկական առնկս վասն
վիրաց իմոյ՝ յանկարծակի երևեցաւ յայրի իմում ի մտանելն իմ երիտա
սարդ այր մի՝ դեղեցիկ և շնորհալի, բայց մեծաոգի և հասկաց ։ Ծանե
ցաւ ինձ առանձին զՆշիլէ, որ այնքան ունէր զկարճառած և զհայկս՝ և
զընթացս համանմանս։ Այլ հասակ ասոյ նորա՝ միայն զգացուցանէին ինձ
թէ սա ոչ կարէր լինել Նշիլէ։ Ծ գոյի ի դէմ իւր համանգամայն ցաւա
կրութիւնք և վշտանմունք ի միասին ։ Որպ ի տեսանելն զիս՝ ծորմոքեցաւ,
թէ որովք վշտովք և հնձութիւնք դիտնաքարշ լինիմք. և վշտալի ցաւակիցք
ազազակք իմ, որք հնչեցուցանէին զարձագանգս եղերց՝ կսկծեցուցանէին
զսիրտ նորա ։

Ընդ ինձ ինքն ոմն օտարական յոյժ հետաքրքր. որպիսի ձախորդութիւնք
բերին զքեզ ի սոյն անմարդաբնակ կղզի։ Պատուիրեմ ի քեզ զգետաս Յու
նաց։ Սոյն զգետաս որ տակաւին սիրելի էինձ այսքան։ Ա՜հ, զի՞նչ, կամ ո՞
յամեցուցանէ ինձ լռել զգարշելիս քոյ, և զտանել ի շրթունս քոյ զվերուն
զոր ուսեալ ունիմ ի մանկութենէ, որ ոչ ևս կարացի խօսիլ ընդ ումբ՝ յետ
այսքան երկար ժամանակաց՝ ի նեղ տղոյ միայնակութենէ իմոյ. խօսեաց ընդ
և ոմ ունիցիս ընտրեր երկիւղ ի տեսանել զայր մի՝ այսպէս թշուառացեալ. այր
վասն պարտիս ունել զգուշութ ։

Հաղիւ թէ Ալէքսէյէվիչ ասացաւ թէ Յոյն եմ, ազազակեցի
ոմն քաղցր բարբառ, որ զինի այնքան ամաց լռութենէ և ցաւոց՝ թարց միսի
թարութենի, կրկին լսեմ. ոմն որդեակ իմ. պի՞նչ ձախորդութենի, զի՞նչ ալէ
կոծութենի, և մանաւանդ թէ՝ որ հողմն յաշխարհակ երեր զքեզ ասաս, աս ի
նեղերել զյաբիս իմ. Պատասխանեաց ինձ, ի կղզւոյն Ալքիրոյէ (ր) եմ ես,
և այժմ վերադառնամ անդ. և ասէ թէ՝ որդի եմ Նշիլէի. և դիտես զոս
զնացեալն։

Համառօտ բանիւք այսոքիկ՝ ոչ հանդարտեցին զհետաքրքրութիւն իմ,
ասեմ ցնա, ոմն որդի հօր միոյ՝ զոր այնքան սիրեմ. ոմն ծնունդ Լեքսանդրէի,
(թ) ոմն եղիր ուրեմն այսր. պատասխանեաց թէ՝ գայր ի պաշտպանէն
Տրոյեայոց. ասեմ ցնա. ոչ երբ դու յայնժամ ի նախկին ուղևորութեան
այնմիկ. ասէ ցիս, և դու ոբ երբ. պատասխանեցի. բարձր տեսանեմ զր
ոչ ձանաչես, ոչ զանուն Փիլոթեթէի՝ և ոչ զտպի ըմբռնկութի նորա, ամաչ

ան

(ր) Ալքիրոյ. ե եղէն ի Լաբլնէլաւոյք, երբ պատան դրնաւ հետ ի Նէոլօփոնէնէ. ք
Լոյնքոյէ. ըհա ի ծովն հիւսիսային։

(թ) Ա՜սյն Նշիլէն ասա ի ոգեվարել գնա գնալ ի պաշտպանէ Տրոյեայոց. եմոյ
գնա ի զգեաս աղջիկն, ի որոյին խոպատրին Լեռնեցիքն, որ էին ազգակոր Տէր
ոմանէ. յորմէ առնեաց զկիրթս, կամ զՆէոլօփոնէնէն։

անբաղդութիւնս, յոր եմ ես։ Ձալածիչք իմ այսչափ առնեն զիս ներ աղօթք լուիցեն իմոյ։ Յուսահատանալ ոչ պիտէ զոր ինչ կրնծն. որ և ի սմա յաւելանան ցաւք իմ։ Ով, Աստիճանք (ժ) են ոչք բերին զիս ի սոյն կացուլի, որոց ձեռք արասցեն փոխառութիւն։

Ասքս պատմելոյ նման է՝ ոլոլ կերպիւ Յոյնք քարձի էոզի տրաբին զիս. որոյ ի լսելն զգանկաս իմ, արար և նա զիւրն և ասէ, զկնի մահուանն Աշխլէք . . . խոկոյն հատիկ զբանս նորին՝ ասելով. ով, մի է Աշխլէ լէ մեռեալ է. ներկայ ինձ որպեսակ իմ, զի արդելուս՝ զշարայարութիւն պատմութեանդ։ Հանդերձ արասաւօք, զորս պարտ եմ հօր քոյ. պատասխանեաց Աքսիթօլէմ, մխիթարես դու զիս հանեալով զբանս իմ, զի ոչքան քաղցր է ինձ ի առեալն Փիլոթէհէն՝ ողբալ զհայրն իմ։

Ա՛երատիսեալ զբանս իւր կրկին՝ ասէ ցիս, զկնի մահուան Աշխլէքէ, Յուլիս և Փինեհս եկին որոնել զիս, հաւաստելով թէ՝ ոչ է կարելի առանց իմ առպալել զքաղաքն Տրօյիա, և ոչ կրեցին աշխատանս ինչ ի տառնել զիս ընդ ինքեանս. քանզի կսկիծ մահուանն Աշխլէքէ և բազմանք ժառանգելոյ զիշխանս նորա՝ ի սոյն հուչակաւոր պատերազմի, յոյժ դիւրաւ զբաւեցին զիս հետևիլ նոցա. Ժամանեցաք ի Սիկիւն, (ի) և բանակին բոլոր գումարեցեալ շուրջ զկնի՝ երդուաւ իւրաքանչիւր ոք վերատեսանել զԱշխլէ։ Ասացա ամէն. զկնա ոչ ևս էր։ Երեսդոյզ իմ մանուկ՝ և թարց փարձառութեան՝ հաւատացի յոտեալ ունել զոյն ամ գովասանութիւնս զորս ասէին ինձ. և խնդրեցի վտեսով Աքիլեսեանց զդէնս հօր իմոյ։ Պատասխանեցին ինձ անդրադարձ՝ թէ ունիցիս զաւ զմնացեալս ամ որ յատկացեալ է նմա։ Ասացի վասն զինուց՝ սահմանեցեալք են նոքա Յուլիսի. որ ի լսելն իմ խոկոյն ազդեցեալ լացի զայրացեալ։ Ասացի Յուլիս առանց վրդովմանն ասէ ցիս, ով որը երեսատարդ, ոչ էիր դու չէ մեզ ի մէջ այսր վտանդի երկար պաշարմանն, ուստի և ոչ ունիս արժանաւորութիւն այսպիսի զինուց. և զի ահա խօսիս յոյժ ամբարտաւանութեամբ, զնաց երբէք ոչ ունիցիս զառաս։ Արդ կողոպտեցեալ անիրաւաբար ի Յուլիսէ՝ վերադառնամ ի կղզին իմ Սքիրօ, ոչ սակաւ զայրացեալ ընդդէմ Յուլիսի, քան ընդէմ Աքիլեսեանց։ Երբ ոք ոչ լսիցէ երջանկի նոցա՝ կարէ լինիլ սիրելի ածց։ Ով Փիլոթէհէթ ահա ասացի քեզ զնոսն։

Ասացի յայնժամ ցԱխիլլեսէօք. որպէս՝ Աքիլեան Թէտիսեանն ոչ կարաց արդիլել զսոյն անիրաւութիւն։ Պատասխանեաց։ Կռուիցի բարձր ձայնիւ, Յուլիս ոչ մեռանի. այլ հակառարձակաբար փառաւորի ի մէջ զօրուն։ Ասա հարցի ղերդ Աքիլեսեան՝ որդւոց ի մասանացն Աչեսեօրի. և վասն Փաղեօքլէսի՝ այնքան սիրեցեալ Աշխլէյի։ Ոչքա և մեռեալք էին, ասէ ցիս։ Ասացի զուիցի հրկինն, ոչ. մեռեալք են ուրեմն, ասաց. զի՞նչ ասես դու ինձ. ահա անգուիր պատերազմի՝ հնձէ զբարիս և խնայե չարեաց։ Յուլիս ուրեմն է տակաւին ի կենդանի, ուրեմն նմանապէս և Փիլոթէհէթ (լ) ողջ է թարց կարծեաց։ Հաւատացի այն ամ՝ զոր ինձ առ

(ժ) Աստիճանք, որպէս Աքիլլէսի, Աիսիենայն, և Մենելայոս։

(ի) Սիկիւն. ով այժմ կոչի Սկիռոս պատճ՝ ի Պատրոկլոս, ի թագաւորն Լիկոմեդոն Կոալիզոլիոս, յանպիտան ձայնին Թօմանիոս. ուր պիոյն զգիւ-զատաղան Տրօյիս։

(լ) Փիլոթէհէթ-Ցիշելով սրտագիպարտ և առումն անուշ ոմն՝ ի հին քանաւին Յու

նեն, և մեք տակաւին զովիմք զնոսա։ Եւ մինչ էի ես ցոտուցեալ ընդդէմ հօր քոյ, Աբեդնեգովին շարունակեաց խօսել ընդ նմա՝ կոչելով զերբայրն բանս այս, որդի հեռացեալ՝ ի բանակէն Յուդայ՝ ուր չարն գերազանցի բարւոյն՝ դնամ ասելիք յօժար հաճութեամբ՝ ի վայրենի կղզին Աքերբէ. ուրեմն մընացիր բարեաւ, գնամ ես, և ձեզ բժշկեսցեն գքեզ։

Խոկայն ասեմ ցնա. ով որդեակ իմ, երդմնեցուցանեմ գքեզ՝ ի սէր հոգւոյ՝ հօր քոյ. և՝ ի սէր մօր քոյ. և վասն որոյ ամենից՝ զորս ունիս զուարճանալ սիրելի՝ ի վերայ երեսաց երկրի. ոչ կարող կիս միայնակ՝ ինձ այն չարեաց, զոր տեսանես. չեմ անտէրունակ եմ՝ ողբան բերեն զինեմ քեզ. բայց յոմանց լինէր քեզ բարձի կարող առնել զիս ասա. գոնէ արկ գիս յայն խորշս նաւու քոյ. ուր գքեզ ոչ սանեն անհանդիստ։ Եւ ոչ ոք է, եթէ ոչ՝ անձն ագնաբասիրտ, որ զեռ եմ՝ ողբան փառաց է մարդոյ լինել ումեք զուարթութիւն։ Ուրեմն մի կարծեսցես զիս ընաբ յանապատի միում՝ ուր ոչ է երեսք մարդկանց. տար զիս յերկիրն քոյ, կամ Էպէս. (խ) որ ոչ է հեռի՝ ի լերանն Օրեհայու. և՝ ի Յորդանան. (ծ) և յախորժելի կողմանց Սիկղեմայ։ (կ) Հաճեսցի քեզ զերծուցանել զիս ասաքն, և տանել առ հայրն իմ, վաշ, դուցէ եբկնչիմ եմ մեռանել ես. զի ծանուցեալ եմ նմա յղել ինձ գնաբ մի՝ որ ոչ եկն, ուստի կամ մեռանել է, կամ ընդոքիկ՝ ոչք խոստացան ինձ առնել նմա զերշոտութիւնի իմ, ոչ ունին կատարել զխոստումունս իւրեանց։ Ուրեմն առ քեզ դիմեմ ով որդեակ իմ, յիշեաւ զանկացուն երշոտութիւնի մարդկային իրաց. և՝ ի միտ այծ եմ՝ այն որ է՝ ի մէջ փառաբորութեանց, պարտ է երկնչիլ՝ ի խարդախելոյ գնա, և օգնել առերջանկաց։

Ընհատակ այն՝ զոր կակիծք ցաւոց իմոց տային ինձ՝ ասել՝ Աբեդնեգոյ մի. որ և խոստացաւ տանել զիս ընդ ինքեան։ Արկէն գոչեցի յայնժամ, ով օր երջանիկ. ով սիրելի Աբեդնեգոյ՝ արժանաբոր որդի փառաց հօր քոյ. ով սիրելի ընկեր բակիցք իմ այսր ուրախաբորութեան՝ ներեցէք, զի առաջեայ բարեաբ մեզ այն բնակութեան։ Տեսէք ուր կացեալ եմ, և ծանեբուք զայն՝ զոր կրեալ եմ. արդարև ոչ զբ կարէբ ըմբռնիլ. բայց հարկաբորութեանն զաւսխարակեաց կիս. զի նա է որ ուսուցանէ մարդկանց զայն ամ՝, որք ոչ կարեն զգալ այլով կերպիւ, եթէ ոչ՝ կրեալ իւրեանց. իսկ նոքա որք ոչ ունին կրեալ քնաբ. ոչ երբէք գիտեն լինչ. և ոչ են ճանաչեն, ոչ զլսբիս՝ և ոչ զբարիս, և ոչ նաև զմարդիկս՝ և ոչ իսկ զինքեանս։ Եւ զկնի խոսելոյ այս ցնէ՝ կալայ զաղեղն իմ, և զնեցաս։

Աբեդնեգոյ ապազակեաց ինձ նետիլ, զի համբուրեսցէ զկինն զաղնաւսիկ, այնքան բարի համբաւս և արբացուցեալս, վասն անյաղթութեանն Հէր քեւլէի։ Պատասխանեցի նմա եթէ՝ կարող ես ամենից. զի դուս ես այն ով որդեակ իմ, որ ընծայես այսոր ինձ լոյս. պարգեւես ինձ գհաճնեղին իմ, և ըզ հայրն իմ քեռեղբարեաց ծերութիւնը. զսիրելիս իմ, և կիս իսկ ինքնս. ուրեմն կարօղես դու ճառիլ այսց գինուց, և պանծալ լինիլ միացնակն՝ ի մէջ Յուդայ՝ որ եղեր արժանի հպիլ նմա, և առ ժամայն Աբեդնեգոյ եմաւս՝ ի յայրն՝ ի տեսանել և՝ ի մերձենալ՝ ի գէնս իմ։

նաց, որ ի բանակիւք էինէք ընդ առաջել գնդաւն գէբոպէրաց։ զսոսք ի Աշխարհ քէ բարիացեալ սպան զնա գիով քաւսէ։

(խ) Էպէս, կոչեցեալ Աբեդնեգոյ փոխանէ, որ է Էպիդոզ։

(ծ) Յորդանան. Հոլոտ ինչ՝ ի յՈւէսուէյից։

(կ) Սիկեղմայ. յՈւէսուէյից, որ է Նաբլուս. Տես Փէլէ վերն։

Ի սոյն կիսոի ըմբռնեալ եղէ յանդուիմ ցաւոց մերոց՝ որ այնքան ժլատաբար ետուն վրդովեաց գիս, որ ոչ ևս գիտէի զինչ առնել. և որոնէի զհատուցումն՝ ի հատանել զոտն իմ։ Պատչիցի ուժգին ձայնիւ, թէ մահ այնքան քաղցրալի՝ քան կեանս դառն. թէ երջանկասրդ այրեա գիս ի սոյն ժամու, որպէս այրեցեալ ես զորդին Յուսիփեդրի, թէ երկիր. թէ երկիր ընկալ զկեանսս մեր՝ որ ոչ ևս կարի վերադառնալ։

Ցայսմանէ վերսկսանց ցաւոց՝ անկում յանկարծակի ի խորին քաղ կացմանէ իբրև նուաղելոյ. և ուժգին հոսումն քրտանց՝ դոյն ինչ հանգուցեալ ներ գիս, արտահեղմամբ փսեցեալ անաւ արեան ի վիրաց իմոց։ Ի սոյն միջոցի՝ յորում թմրեալ ձեռին, դիւրին եր Աէօփիթոլէմի առնուլ զկենսս իմ և չուզել. բայց գոլով նա որպէս Աշխարհի՝ ոչ եր ծնեալ ինձ նմին։

Ի զարթնուլն իմ ծանեայ զչեռքեանս իւր, որ հատուցեր ոչ այլ ինչ զոր ոչ գիտէ նենգել. և գործել ինչ ընդդէմ կամաց իւրոց. Ցեսանեմ զքիզ ամբոխեալ՝ ասեմ ցնա, զի՞նչ ունիս ուրուն ի միտս քոյ։ Պատասխանեաց ինձ՝ թէ պարտ է քեզ հետս ել ընդ իս ի պաշարումն Տրոյիայու. վերակրկնեցի խոսիս, ա՜հ, զի՞նչ ասես դու ինձ որպեսզի եմ, մատո ինձ զաղեղդ. Առանեալ դաստանեալ եղէ ուրուն, ազէ մի բառնաբ ինձն զկեանս իմ։ Ընդ ոչ պատասխանեաց առնելոյն, հայեալ յիս հանդարտութեամբ. և ոչ ինչ դադրեր գնա ի ցաւակցութենէ իմ։ Ուսաւ անկեալ ի յուսահատութեան աղաղակեի այսպես. ով ծովեզերք. ով բարձրաբնակք Ալիմոսի, ով գազանք, և ով սպառաժք, ձեզ գանկասիմ, քանզի ոչ զոք առնիմ, եթէ ոչ զձեզ. որոյ կաբ ինչ ողբալ զիս, զի դուք եք տալոր ի վայր խոկ հետ առնէք գնել վշտացնութեանց իմոց։ Ա՜հ, պարտ է ինձ ուրուն լինել նենգեալ յորդւոյն Աքիլլեայ. Օ՜ի ելէ նա յենէն զարբացուցեալ ազեղն Ֆիլոքտետեայ. և կամ ով տանել զիս բռնի ի բանակն Յունաց, առ ի յաղթանակել ինձ. ով թէ ոչ երեւի՝ թէ սաղ յաղթանակել ի վերայ մեռելոյ միոյ՝ սուրերի միով՝ և նետից պատկերի միով։ Ա՜հ, եթէ յարձակիցիւր ի վերայ իմ յառաջուցեալ և յուժեղացեալ իմուն. բայց տակաւին և այս ինձ բերկայուն՝ ոչէ, եթէ ոչ պատրազական յեղակարծ ըմբռնուցիս։ Ա՜ղբնծայեաց ի քեզ ով որդեակ իմ, զարձիր համանմանիլ հօր քոյ. վերադարձիր նմանիլ քեզ ինքնին։ Օ՜ի՞նչ ասես դու. ոչ ինչ պատասխանես բնաւ։ Ա՜հ ապառաժք վիպրենիք ի՝ ձեզ վերադառնամ կրկին, ահա մերկ ողորմելի և բազարկեալ մեռանիմ միանգամ՝ առանց Թռչակի բուծանելոյս, ըն խորս պատիկ այրի. ոչ ևս ունեմ լոկ զաղեղն իմ՝ առ ի սպանանել զազանս, որք սպառելոյ են ինձ. ա՜հ, ոչ ինչ փոյթ. լեզի որ ինչ լինելոցն է. բայց դու ով որդեակ, ոչ երեխս այդքան չարաձձիկ. ինչ և եղէ խորհուրդ քոյ՝ թողուլ զնա՝ առ ինձ զկենսս իմ, և գնա աստի։

Ի Աէօփիթոլէմէ արագասռնաթռիչ աչօք՝ սակ ցիս՝ խոնարհ և մեղմ ձայնիւ, հաճեալ եղեր ընդ՝ որ առնեն ինձ ոչ եղեկ երեալ ի Աքերոյէ։ Ի սոյն կիսոի աղաղակեցի, ա՜հ, զի՞նչ տեսանեմ ես, ո՞չ ես դու Յուլիոս, եղակն լուծ զձայն նորա, որ պատասխանեաց ինձ, այո ես եմ։ Խոստովանիմ՝ քեզ զսպոյն՝ ով Ախիլլէս, որ եթէ խաբար եղապատրուեցի Փլուտոնէ եղեր ի բացեալ, և եթէ տեսեալ եղէի զսարսափելի տարտարոսն, զորս ոչ ինչ երանիք ևս երևնէին ի վերանկատիլ. ոչ սոյնքան լինէին սոսկացեալ ի մեծ յերկիր կիւղն՝ որքան սոսկացեալ յոյնժամ ի տեսանելն իմ զհոգի քոյ։ Աղաղակեցի կրկին, ով երկիր Ալիմոսի՝ զքեզ կալնում վկայ. ով արեգակն՝ տեսանես

դու և համբերեմ Յուլիս պատասխանեաց ինձ՝ առանց վրդովմանն. Յուլիս լեզուն կամ ի հետ եղուցից զբեզ ինձ ։ Ընդունգակիս դու ասեմ ցնա, անձնանել զՅուլիսիեէ . առանձնս դու զերիտասարդ այրս՝ որ չէր բնաւ ծնեալ վասն ննջելոյ , և ըմբերէ այժմ՝ ի հետեւութեան այնց՝ որոց պատրաստ երեալ կս զնա առնել զնոսա։ Այլ ոչ լեզ՝ ի խաբել զքեզ ասէ Յուլիս, կամ սպանանել եկեալ եմք առ. այլ առ՝ ի պատահանել զքեզ՝ ի տեղւոջ զրկելի կացուլեզ, բժշկել զքեզ և ընծայել զքեզ՝ ի փառս՝ և ի տապալել զՏրեքիա. և վերստանել ի հայրենին քոյ ։ արդ դու ես, և ոչ Յուլիս, որ եսպ եշնամի Իսլոեիեէ ։

Այնժամ ասացի հօր քոյ զայն ամ, զոր բարկութեէն կարէր ազդել. վերջացոյս ասեմ ցնա , որովհետև բարձի Թողէ արարիչ զիս՝ ի վերոյ այնեզիզոյ. ընդէ՞ր ոչ Թողուս զիս՝ ի խաղաղութեի։ Կնաւ զփառս մարտի յաղթանդամութեէ՝ և ամ հաճութեէ՝ վայելելոյիր, նոյնպես և զերջանկութեէ քոյ ընդ Աստուծոյ. և Թող զիս՝ ի քոյոց և ի շնչաւորութեէս իմ։ Օ՜ խոյդ է զիս այժմ հանել ասէ. զի ոչ ես եմ ինչ՝ և ահա մեռեալ եմ։ Այնէր ոչ հաճառատ նան այսօր, ոյզ հաճառացեր յայլոսմ նոճագի եէ՝ ոչ ես եմ՝ ի կացութեի երանելոյ՝ ի սոյն կղզւոյ . և Թողեր այսպես՝ ի միջ առաւապանաց. որ ազատակ իմ, և գաթշհոտութեունք վերոյ իմոյ՝ չիսեթեալ արգիլէին զքոհութեէս։ Ա՛վ Յուլիս՝ հեղինակ չարեաց իմոց. զոր ածք կարեն քեզ։

. . . Բայց ածք ոչ լսեն ինձ. այլ մանաւանդ եէ՝ անդրադարձօրէն զօրացուցեալ օգնեն եշնամեաց իմոյ։ Ա՛վ երկիր, ա՛վ ածք, եթէ տակաւին ձայն ինչ՝ ի ձեզ բաւական արդարութեէ՝ առ՝ ի ունել գեաութեէ ինձ, պատաժեցէք. պատժեցէք զՅուլիս, և յայնժամ հաճառատ զիս ողջոյեալ։

Այնչ խոսեի այսպէս՝ հայր քոյ հանդարտ հայեր յիս վշտակիր իմն դէմք, ոյզ այր մի՝ որ ոչ եէ զժամանիցէ. այլ ըմբերեալ ներէ ապաշխարելոյ մանաւ՝ ապերջանկի ձեռ վշտացնացելոյ՝ ի բաղդէ ։ Ըշ առանձնի զնա նմանի վիճի իմիք՝ որ՝ ի կատար լերին միոյ՝ արհամարհեալ զյաուսն հողմոյ՝ զառ. ակարանալ բանաեէ ոյզ, միոչ ինքն ձեռ անշարժելի։ Այսպես և հայր քոյ՝ կելով՝ ի լռեէ ապատէր ակարանալ ցասմանց իմոց. քանզի գիտեր եէ՝ ոչ ես պարտ դիմադրել կրեց մարդկանց՝ առ՝ ի առերազանել զնոսա իրաւանց, եթէ ոչ յորժամ ակամին ակարանալ կերպիւ իմիք վառակեցմամբ.

Ետ որդ ասէ ցիս՝ այսպես. Ա՛վ Իսլոեիեէ. ոչ են բանականեէիք քոյ և վառուեէիք ։ Հնարաւիկ ժամանակ արդեաւորելոյ. Ասէ եթէ քոյ առես դու՝ ի հետ եէ ա՛վ ոչ՝ ի կատարեանակէ զմեծ նշանակութեէն Յուլիեէրի, որ՝ ի վերոյ քոյ, ձի՝ որ կարգել ունէ գերկ՝ ի սոյն գործ, մեռցիր բարեաւ. արժանէ ոչ ես դու լինել ազատիչ Յունաց , և առապալիչ Տրեքիացոց։ Ետ՝ ի լեռնոս. և զէդ՝ քս այսպիսի՝ զորս տանեմ ընդ քս, ասէ ինձ փառք ամ՝ որ պատրաստեցեալ էր քեզ ։ երեքկոյս՝ Աէօֆիլօէեմ, անս գուտ խոսել ընդ նմա. և վասն վշտակցութեէ ասէ ամ՝ ոչ է պարտ եթողուլ ամ զերկութեի ընդհանուր Յունաց ։

Այնժամ զգացի զիս՝ ոյզ մեռեալ ամ առեւծու, որոյ գան յափշտակել զկորիւնս. որ և լսելացանէ զանտառս ահագին մեղմամբ իւրով . և ասէի, ա՛վ երջանիկ, ոչ ընաւ եթողից զքեզ , գու լինիս գերեզման իմ , ա՛վ բնակուս եէ ցաւոց իմոց՝ վերաեեալ ասու առանց բաժանելոյ՝ ի քոյոց ակնկալուս եէ։ Ա՛վ սպան լինէ ասուր՝ առ՝ ի մեռեալ յիս։ Ա՛հ, եթէ եաչուեք կարէիք

առնել զիս՝ առաջ իւրեանց. քաջասրտութիւն ոչ ևս ունէի գնալոյս իմ՝ ի ճնշողսն պատուականս, աղերսն սրբացուցեալ՝ ի ձեռանէ որդւոյն Յուլիանէ. ոմն սիրելի Հերբիւլէ. եթէ ինձ ի քեզ ասելիք դպացուածս՝ ոչ ցասնուս, զի աղէկն քոյ՝ ոչ ևս ի ձեռս հաճատարիմ բարեկամին քոյ, այլ յանմնաքուր ձեռս նենգաբարին Յուլիանէ: Ոմ եթ չունիք աճապարանք, և գաղանք պատասխանի, մի ևս փախչիք յայրես յայսմանէ. զի ձեռք իմ ոչ ևս ունին գնալոյս, ազորելի եմ, և ոչ ևս կարեմ ապանանել զձեզ. եկայք՝ ի լսելով և ապառել զիս: Կամ մանաւանդ եթէ՝ կայծակն Յուպիտերի մնիցուցուցէ զիս:

Ասէր քոյ՝ ի գործածելոյ զնմ միջոցս՝ առ ի հաճատեցուցանել զիս, գաառեայ վերջանալ եթէ՝ քարերք լինէի վերապահն տալ ինձ զլեռն իմ. ուստի ետ նշմարանս Աէօփիլօլէմի, զոր գտուելով մատոյց ինձ: Այնժամ առեմ զնա արժանաւոր ոգւոյ Աշխէն՝ ահա ցուցանես դու զքեզ՝ որ ևս: Ասացի ես ինձ մտել ի թշնամին իմ: և էի ահա սրիանալ գնեա մի՝ ընդդէմ հօր քոյ. բայց Աէօփիլօլէմ արդեօք զիս ասելով բարեկամեցի քոյ վրդովէ զքեզ: և ոչ արդեօք ի սեռանալ զանարժան գործս՝ զոր կատարս առնել:

Իսկ Յուլիս երբեմն այնքան հանդարտ՝ ընդդէմ նեաւից իմոց, որքան ընդդէմ նախաառնացս՝ զոր ասէինս. զկնեցեալ հղէ յայսմանէ քաջագէմ մուտիւ և՝ ի հանգերուէ նորա, և յամօթի հարայ՝ ի կամել յառաջին շարժանն բարեկամեցի իմոյ՝ ի գործածել զզէնս իմ՝ առ ի խափանել զոյն՝ որ կրկին ևս ինձ զնոյնս: Բայց ոչ ատելութիւն բարեկամեցի իմ ոչ էր շիջեալ յայժանմիտ եւ լինէի, յաղագս զոյց իմ պատասխանեալ վասն զինուց իմոց՝ առն այնմիկ՝ զոր այնքան ատէի:

Յայսմիկ միջոցի Աէօփիլօլէմ ասէ ցիս, գնասաջիր, զի ոճուհին Հերկինոս (Հ) գոլով Արլես, ի քաղաքէն Տրոյեայս, վասն հրամանի և ապրեցութեան ոճոյ՝ վերապատրաստ մեզ զլինելոյն: Ասելով եթէ անկանի ապրջանիկն Տրոյեա, բայց ոչ կարէ անկանիլ, եթէ ոչ՝ գինի լինելոյն հարկ ևս նացել յայնմանէ որ ունի զնասս Հերբիւլէի. և պարն ոչ կարէ բժշկիլ, եթէ ոչ յորժամ լինիցի առաջի պատասխանն Տրոյեայս, և արդեք Աքսեսլափիէ (է) բժշկեսցեն զնա. Ի սոյն կիսոջ զգացի յերկուս անդամել մեաց իմոց. ցի՝ եղէ խանդաղատեալ՝ ի պատմելիսն Աէօփիլօլէմի. և՝ ինչպէս բարեկամ հաստատեալ՝ ի նորին, որ զաղէկն իմ կրկին գործոյց ինձ գնաս: Բայց ոչ կարէի յառաջադրել զնա՝ ի առանել ևս, պատասխանի զնոյնս՝ և զկեանս իմ Յուլիսի, և վաստիաբ ամօթ լինի՝ ոչ ևս ողոյր ինձ հակիլ՝ ի սի կողմն, և ասէի ցինքեան՝ սեռանակցացեալ ուրեմն ընդ Յուլիսի՝ և ընդ Աէթիա հանց. զինչ, և ոճոյ կարծեցեալ լինիմ արդեօք՝ ի մարդկանց:

Երբ զինչդեռ էի՝ ի միջ այսոցիկ երկմտութեանց, լսեայ յանկարծակի զձայն սի ահաւոր՝ առաքել անդր քան զմարդկային. և առեալ զՀերբիւլէ՝ ի միջ լուսաւոր ամպոյ՝ շրջապատեալ՝ ի ճառագայթից փառաց. զիւրամբ ծանանց

զհաղ

(Հ) Հելինէ. գուսար Փրիամոսի և Հեկուպայու. ա գաղանաքար յայտնեաց Յունաց գառաջել զինուին անդս և գտնելիս. որոյ խոցելին ունել Տրոյեայս:

(է) Աքսեսլափէ. որդի Ասքլեպիոսի. որ էր ներհմատացեալ՝ ի բժշկականութիւնն արհեստի, զոր խոստացաւ աջացուցանել պատերնին՝ ինչուհայ ետ գտուին օձի, տանուանգ գատես՝ ի յերկիսն՝ և՝ ի Փերգամս գաղաքին գնա. որոյ՝ Հոմերոս անուանէ զերկուս որդիս՝ հաշտուսոր բժիշկս, որոց գնան ետուն Մաշտոն, և գեսն Փոսալիոյ:

զիւղամէջս նորին, որ էր բաւական մեծահասակ և յաղթանդամ, և զայրզ
կերպս իւր։ Ասացի ուստի դէմ մի սիրողական և վսեմափառ. որ ոչ երևեալ
էր ի ինձմէ բնաւ՝ այսպիսի մեծասիրտութեամբ ինձ՝ յորժամ վանէր զայլոնդասիս։
Ասէ ցիս, ահա լսես և առասանես զՀերքիւլէ. որ թողեալ զբարձրութիւն Օլիմ
պոսի՝ եկեալ ծանուցանել քեզ զհրամանս Յուպիթերի։ Զիարս դու ինձ՝ պարոն
աշխատանք առացայ զանհնարն։ Ասէ պարտ է քեզ, զի երթիցես դու ընդ
որդւոյ Աշիլլէի, առ՝ ի ընթանալ ի վէր հետոց իմոց՝ ի շաւիղս փառաց։ Ընդ
պղջացիս դու. և մնանցիս զնեառ իմ՝ ի փարիս՝ ի հովիւնական այնքան չար
եաց։ Ընդ զինի կարծանմամն Տրոյիայոյ՝ առնիցես դու զիարքիամ հասուս
աւարս. և յետոյն առ Փիլոքտէտ հայր քոյ Օլիմպոս լերին. և սոյն կոդո
պուածք եղեալք լիցին ի վէր զիրենէ իմոց, ոչ թէ յիշատակ յաւիտենա
կան յաղթանակութեանն նոցա իմոց։ Ընդ դու՝ ոմ որդի Աշիլլէի, բացապա
տեմ քեզ՝ թէ ոչ կարես յաղթել քարոց Փիլոքտէտէի. և ոչ Փիլոքտէտ
քարոց քեզ։ Գնասցէք ուրուն ոմն զերկուս առիւծս, որք որոնեն ի միասին
զամար իւրեանց։ Ընդ ես յերկրէ ի Լեմնոսէ՝ ի Տրոյիայ, առ ի բժշկել
զՓիլոքտէտէ։ Ասէ զեր քան զամենեսին՝ ոմ Յոյնք, սիրեցէք և պահպա
նեցէք զօրինս, քանզի այլք ամենեքին մեռանին, իսկ նա ոչ մեռանի ընաւ։

Ցկինն լսելոյ իմ զբանս գայտառիկ՝ ապաղաչեցի մեծաձայն, ոմ օր երկնա
նիկ, օր քաղցր. յուսանեմ դու զքեզ վերկանգն դնիցէ այնքան ամաց։ Ընա
զանդեմ քեզ, և երթամ զինի ազնուելոյ զահելիս այսոսիկ։ Ասացիր բար
եաւ սիրելի խուզ իմ, մնացէք բարեաւ յաւերժահարսունք կառավարիչք
կոզմանցս, ոչ ևս լսեմ դմասն մրմնջիւնս ծովուս այսորիկ։ Ասացէք բար
եաւ ոմ եգերք ծովու, ուր այնքանիցս բմբեռեցի բռնութեանց հողմոց։ Ասա
ցէք բարեաւ ոմ բարձրաբանդակք, ուր արձագանգն պատասխանէր սեր
քանեաց զանհատանելոց իմոց։ Ասացէք բարեաւ քաղցր աղբերք, որք հէք
ինձ այնքան զասն։ Ասացիր բարեաւ ոմ երկիր Լեմնոսի. և թող զիս գնալ
երջանկացո. բաստրեամ երթամ յայն աեղին՝ ուր կոչէ զիս կամեցողութիւն
ածց՝ և բարեկամաց իմոց։

Ընդ ահա չուեալ անտի՝ ժամանեցաք ի Մեծ ժէ Տրոյիայոյ, ուր Ա
շտեն և Փռոտարէք՝ վասն ազգային հնութեան Յունաբնակութեան բժշ
կեցին զիս, և եդին ի սոյն կացութեան՝ զոր ահա տեսանես. որ ոչ ևս կրեմ
ինչ՝ զատնելոյ զնմ զօրութիւնս իմ, բայց կողանամ ստիւրիկ մի։ Ընդ իմ
կին զիս զիարքիամ վերաբ նետից իմոց՝ ոմ զերկուս եղնիկ ու՝ խոցեցեալ յորոյ
դէ։ Ընդ վառեալ քաղ քն Յլիոն՝ փախեցեալ եղէ յայնէն։ Ընդ զինացեալ
բարեաբ զիտես զու։ Ասէ ոչ սակաւ ունէի տակաւին՝ ոչ զիտեմ ոքանիսի
տարեաց ինձ՝ վասն խմասանոյն Յունիսի, յաղագս վերատակել յիշատակի
չարեաց իմոց, որոց հնարհագործեալ՝ ոչ կարէր շինուցանել զաարկու թիւն իմ։
Այլ տեսութիւն որդւոյ ինոյ՝ որ հասանիմանէ նմա, որ և ոչ կարացի արգե
լել զիս ի սիրելոյ, մեղմացոյց զսիրտ իմ վասն նորոյ հօր։

Ա.ԴԲՔ ՀՆԴԵԱՍԱՍԱՆԵՐԸՊԱՐԴԻ ԴԱՐԵՑ։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ

ՎԵՐՋՏԱԿԱՆ ԵՐԻՐՄԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳՐՔՈՑ։

Յովհաննէս տեսանէ զի գրաւ գիրքն ի Յաղտէն, յորում ամենայն քանասցելոցն, որոց վասն վիճակին ընդ դիմանալ։ Ասացանէր, եւ յաղթէ Հրեշտակն, որ սրհատասիսելոյ զմանիսուելիքն ասէ՝ ոտիքդ նմա քանասցելոյն, վասն Յաղտին եղիսոյ իւրոյ, վկայացնի Յովհաննէս զի ոտիքն՝ վասն յանդգնուելիք, եւ վասն սխալանաց իւրոց եւ հոգի վիքսաին տալոցին ասելոյն։ Ապա ի տեսլեան՝ Աստուած ընագաւոր Տաճկաց։ գոլով վիքսհատաւ քէ՝ ընագաւորս գընելոցն ցոյց տայ ինչ պատմէն, էին ոչ՝ ի հանդարտել վէրն Յովհաննէս եւ Հրեշտակն. գնաց ի երի հարցանել նոցա յանկարծակի. եւ վէրն տեսչորք ըմբռնելոց վհատելոյ ձաւճա նոցա՝ զոր անգրագիտելոցն էին ըստ զօրս ի քանակս իւրեանց. գնէ ընտա ի հոս՝ նոցին։ Սկսան երի հարցանել զնացին՝ ի քանակիսոցն Յաղտին։ Ասէ՝ եղիսոյ նոցա Հրեշտակն. եւ Յաղտիք ցնծան եւ տան վիքսահատել։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՏԻՒ

Գրէր Ա. Շիշմանեան։

Եմինէդեռ Ֆիլոմէլեի պատմէր այսպէս զամ հիւրս պատահմանց իւր
բոց, Մէլամուք հայր ոմն ազգեալ, և անշարժ։ Ոչ հաւանցաւ տատա-
պանք ցաւակրութեանց՝ որք վիշտացուցեալք էին զՀերքիւլ։ զՖիլոմէլեի,
զՅուլիս, և զԱնօփելօչին, հետ առ հետ նշմարեալք էին՝ իվերոյ դէ
մոց Մէլամուքի. բաց չափու՝ որքան ներկայացուցեալք լինէին ըն շարակ-
ցութեանն՝ այնպէս պատմուէին . և այլ նորա պշուցեալք էին՝ իվերոյ պէտ
սանն՝ որ խօսէր ։ Աւասիկ և մերթ ընդ մերթ հառաչելով հառանէր զբանս
Ֆիլոմէլեի՝ թարց մոռանալոյ. և երբեմն երկիւղ յափշտակեալ լինէր
նէ, ոյզ ապ մի՝ որ քննել խորհէր զիարդութիւն իրաց։ Ոչ յորժամ Ֆի
լոմէլեի ներկայացուցանէր զվարանումն Անօփելօչին՝ զոր ոչ գիտէր
բնաւ կեղծել Մէլամուք երկիւղ զոլ էրը՝ էներ նմանց վարանումն . ո՛չ
նայն բոպէի՝ հաւարեալ լինէր փոխանակ նորա . որպէս թէ ցեղ նոյն էրնքն
Անօփելօչին։

Ոչ ահա զինք գաշնակցաց՝ բարեաց կարգադրութեանն ընծայեցին Հե-
գեմ Ատրաւեցոց Լաւագործքն Տալիխացւոց. որ ապրեսմարիհէր զնոսա. և ոչ
որոնէր քնչ, եթէ ոչ՝ ի պատրիկ գմարդիկս։ Մէլամուք գառանէր զնոսա
գիւրաբերելիս՝ առ՝ ի բարեաց կենցաղավարել բաց հաճոյից ամենից ճա
ղարացն այնոցիկ յաշակոտաց՝ որոյն ընդ միասին ։ Ռանգի պարտէր նմա
ոչ առաքինեալ՝ յերիտասարդս՝ ունէր՝ ի նոցանէ՝ լինել սիրելի ամենե
ցուն։ Ոչ գի՝ ճանչէս բնաւին իւր բարի՝ և հարազատ էր, ապա՛ն հնոյ՝ ի
համոզելոյ զոք ոք և իցէ, զի ոչ գիտէր կեղծել՝ որով և կարճէր առնել գիտ
ցոյս այլոց՝ Նաև ոչ էր բնաւ սիրահարեալ միարեմանի. ապա՛ն ոչ հա
ւանեցին գիտէր պարզևել։ Ոչ այսպիսի ապիրատ ինն արտիւ՝ գոլով ճնճղա
կոպ բոլոր բարերարութեանց , ոչ երեւիւր ամենևին՝ ոչ պարտաւորեալ. կամ
հարկաւորեալ , յի՝ գիւրին՝ ի սիրել զոք. և ոչ ապատ. և ոչ հաս պարտաւորը
ցուցանէր գինքն՝ ի ճանաչել զՄանս այլոց, ոյզ կամելուն հոգս՝ հաձել նմա
Ոչ հաս ոչ պատրաստ՝ առ՝ ի ընտիր կացուցմունս զանազանել զարժանա
էորութիւնս, այլ հետեւիւր սիրարժանաց իւրոց՝ առանց մտաւորութե ։ Քան
զի փիլոմէլօչին մայր ՝ի դժուանակս Անդեմօքի՝ անուշակէր զնա ՝ի մէջ

բարկութեանէ և հպարտութենէն, որք նեռնացուցանէին զայն ամ՝ զոր ունէր ընդ յինքեան գումլիս։ Զամարէր զոլ ինքն ոչ ինչ եթէ ոչ եւս յայնմ ընտրեալ քան զընացեալս յայնոյ մարդկանց. և զայս ամենեսեան ոչ համարէր եղեալ յաջոյ՝ ի վերոյ երկրի, եթէ ոչ՝ առ՝ի ծառայել, և համահաճիլ համայն կամս՝ և բղծիլ իւրոյ, ընծայելով նմա զպաշտօնս իւրեանց՝ ոյր միոյ ծառայէ։ Զի երջանկութիւն ծառայելոյ՝ էր բաւական բարձր վարձատրութիւն այնց ամենից՝ որք ծառայէին ինքեան։ Զի ոչ պարտէր բնաւ ամենեւին գառանիլ անկարելութիւն ինչ՝ յորժամ զործածիւր զոյն ինչ՝ ի հանգուցանել զնա։ Զի յայժ սակաւ յամեցուաւ իմիք երից պաշտօնի՝ բորբոքէին զյաճեռա և զպարագնաս բարկացաղ բնութիւն նորա։ Այլոքա ամենեքեան՝ որք տեսանէին զպատկերս բարս՝ ի բնաւելի նորա, դառնէին զոլ նմա անկար՝ ի տիրել զպէ իւն իր, եթէ ոչ՝ զինքն ինքնին միայն, և եթէ ոչ էր զոյացուն իմիք երից, եթէ ոչ վաստաց՝ և հաճոյից իւրոց։

Այլոց սոյն անզգամագանութիւն վասն այնց, զի՝ ոչ ինչ համարիր զպէս. և սոյն հանապազորդական ամբաւիւ ձանձրանալ՝ ի վերոյ ինքեան, ոչ յայլ ուստեք գոյին՝ ինձ, եթէ ոչ՝ ի շարունակ ապտնապեցմանէ՝ յորում անկեալ էր վասն բուռն տխուսիրութեանէ իւրոյ, գոլով համոզեցեալ՝ ի մտի իւրում յօրօրոցէ անտի. լինելով ամբ իմն օրինակ թշնամութեանց այնոցիկ՝ որք ծնանին՝ ի բարձր բազդաւորութենէն։ Զի դժնդակութիւն բազդին՝ զոր զգաց նա յիւրում նախկին մանկութենէ, ոչ ունէր բարեկարգեալ զպս ամ բարհաւած ամբանութեան։ Այր եթէ զրկեալ և բարձի թողեալ էր համայնից և սառանկեալ այնքանից չարեաց. սակայն ոչ ունէր բնաւ կորուսեալ զիւր հպարտութենէն։ Այլ ամբառնայր միշտ ունի ցուպ մի՝ կակուղ և ջլուռ. որ վերբուղառնայ անընդհատ ամբառնալ և ուղիլ ինքնին, որքան և ջանասցեն թեքել զնա։

Ասկ միոջ լինէր ընդ Այնեծօրի՝ սոյն արարք ամենևին ոչ երեւէին՝ ի նմա, զգակատելով միշտ նմանն անսանձ և օդապարիկ երիվարի միոջ՝ որ աշտա նակեալ վազս առնէ՝ ի միջ լայնատարած գաշտի. որոյ ոչ ժայռք ապառաժիք՝ ոչ խորափոր գահավիժմունք, և ոչ հոսանուտ հեղեղք կարեն առ ղկաց առնուլ. և ոչ ինչ ձանձրէ, եթէ ոչ՝ մի միայն զձայն և զձեռն ծանօթ և հմուտ առն միոյ՝ որով լինէր ընտանեկեալ։ Այնոյնպէս և Յովհաննէս լցեալ՝ ի միոջ ազնիւ և ազատ համարձակութենէ՝ ոչ կարէր լինիլ ստնձարկեալ, եթէ ոչ՝ միայն Այնեծօրիւ, որ զանձ միայն հպանցմամբ իւրով կալեալ կառէր զնա՝ ի միջ մեծի ամբարհաւածութենէ իւրոյ. զի զդայր խոհեմ թէ՝ չէ՛ նչանակէին հպարտքն այնոքիկ։ Ասաի և վերահոչէր փութեալ ձեր սրտի իւրոյ զնամ շեղեալ զգացութենիս շնորհաց իւրոց. և խոհեմութեանէ իւրով ակամայ և դժաձարաւ ընծայէր զնէն իւր քաղցր և պարզ. քան սարսափ կատարի աչեաց զայրացելոց, որոց յորժամ Այնդունն ամբարձեալ զ Յովհաննէս իւր սպառնայ՝ ոչ հանդուրժեաւն բնաւ կալի շուտափութենեամբ զվտանգաւոր մըրիկս ծփանայ իւրեանց։

Ընդ՝ Յովհաննէս յորժամ գտանիւր միայնակ՝ համայն կիրք իւր վերակախարեալք, յի՝ կատեալք արգելեալք լինէին։ Այոյ որպէս յորձանուտ և յոր դահոս հեղեղ ջուրց՝ որ արգելեալ լինի՝ ի զօրութենէ գիմահարեալ եղերց՝ և անկեանց երկրի, և ապա վերատին ըմբռնէ զնախկին ընթացս իւր. այսպէս և նա ոչ կարէր ըմբռնել՝ ի տեսանելն զ յանդուգն հպարտութենէն Այնչէդէմնացւոց՝ և Ֆալանթեից, որ էր պատ և զօրադլուխ նոցա։ Ոչ սակ

զօրաժողով՝ որք եկեալք էին ի հինգին զ Ծարանէէ. բազմացեալք էին յոր
բիւրասարդ արանց՝ ծնեցելոց յանօրէն հարց՝ մինչ առէր պաշարումն Տրօ-
յիայու. որք և ոչ ունէին զոչ ինչ բարեկրթութիւն. զի անհաշտ ծնունդ
և անկարգ ծէսք նոցա՝ և անասնաձեւութիւն նոցա որոց անեալք էին, ապին նոցա
ոչ դիտեմ՝ ոՀրոմէի և զիմաստ զազանական բարբարոսութիւն, որով և հաւան
նմանէին մանաւանդ Լեհ՝ զօրաց միոյ ազգաւորի. քան Լեհ զօրաժողովի
Ցունաց։

Փալանէէ յամենայնում զիպուածոյ որանէր զիմադրել Ծ-էլամաքի.
հատանելով հանապազ զբանս նորա նենգ ժողովին. և արհամարհէր զնոր-
հուրդ նորա, որպէս Լեհ՝ իցէ այր ի մանուկ, և Լեհ ըստ փորձառութեան։ Այն
ծաղր առնէր զնա համարելով որպէս անզօր մի զինուցեալ մի։ Այն տապր նշա-
նակել զլասաւատաց բանսկին զիտցը սխալանս նորա. և ջանայր անբմանել
նախանձ յամենեսին. և նենգութիւն զգաստանալոյ Ծ-էլամաքի,
առնելով առնից դաշնակցաց։

Այսուր միում Ծ-էլամաք առնէր ի Տաւիխացւոց զոմանս կալանա-
ւորս, Փալանէէ զիմադատ լինէր, Լեհ սոյն կալանաւորք պատրէին աւետ
զիլ ինքեան, ըստորում՝ ասէր, զոլով պատ | ատէդ մնացուց՝ ինքեանք
վանեալ և աւերեալ էին զղօրս Լշնամեաց. և Լեհ՝ Ծ-էլամաք զառնելով
զՏաւիխացիս նուաճեալս և եղեալս ի փախուստ, ոչ ինչ զ ժուժարուի կրը-
նաց, Լեհ ոչ՝ տալով նոցա կեանս՝ թերել ի բանակն։ Իսկ Ծ-էլամաք զի-
մադրէր զնորհսկին, Լեհ էր նոյն ինքն՝ որ օգնեալ Փալանէէի, ոչ լինել
յաղթեցեալ ի Լշնամեաց. և Լեհ՝ ունէր ինքն վերատացեալ զյաղթանա
կութիւն ի վերայ Տաւիխացւոց։ Այդ և զնային երկրորդին համանդամայն ի
ժողովս դաշնակցեալ Լազաւորաց. ի պարտադանել զնորաւունս իւրեանց։
Ուր Ծ-էլամաք վերադարձ ցատմամբ ի բանից Փալանէէի, և հաս ցնոյն կէտ
մինչև ապառնալ նմա, և մարանէին ընդ էրեսս իւրեանց, Լեհ ոչ էին
ինչ արդիւնեցեալք ի միաւորց։

Ունէր Փալանէէ զերջապէս մի՝ անուանեալ Ըիվիվիա. որք հաւակա
ւոր ի բանակին՝ վասն իւրոց քաջութեանց՝ զօրեղութեանց՝ և արիութեանց. որոյ վա
ռեալն Ծ-էլամանէհնացիք Լեհ՝ Փօլլուս (ա) ոչ մարանէին չ ստիճ՝ առա
ջել բարբառ քան զառ. և Լեհ՝ Հասեթօր ոչ կարէր դերազանցել ի կառավա
րութեան ձիոյ՝ քան զ Ըիվիվիա. որ ունէր իբր ուժեղութեան և հասակ Ըէր
քիւնէ, յորմէ հանգոյն զօրքն երկնչէին. քանզի էր առաւել կառաւարք և
ազեղաձարտ, քան Լեհ զօրեղ և զգաշ։

Ըիվիվիա առաջնորդեալ Լեհ՝ ձրպիսի իշխանութեամբ խրոխտացեալ ապա
նայր Փալանէէի հոգւոյ իւրոյ. զայրացեալ զնոյն արագապէս՝ ի խիլ զկեան
նաւորս՝ և առնել ի Ծարէնէի, Լեհայց ապատեալ զաստղութեամբ ժողովին
ի լինել Ծ-էլամաքի զկուռցեալ խորհրդաւորս՝ ալեայսմ զոգալով՝ ի բարկու
թենէն, որպէս վարագ մի փրփրեալ՝ որ արշաւէ ընդառաջ որսորդի խոցոտին
քինքեան։ Այսպէս ընթանայր՝ ի դաշտին ատաղնեալ՝ որունելով աչօք զա
ռին իւր, ունելով՝ ի պատրաստի զրնտալ նետ իւր միանգ՝ Լեհա. վերջապէս
պատահեալ նմա, ի տեսանելն կրկնապատկեցաւ բարկութիւնն իւր։

Ա՛Հ

(ա) Փօլլուս. որպէս ժողովրդեան Ա Լեհայի ինոյ Ծ-էնեասի. քաջութեամբ զանմահութիւն
ընդ Վիրգիլիոսի, էնեալ փոխանակութեամբ ամ ի յերկինս. Ա՛ի պատմութ
Լնտեսի։

ձ32

Ալ և սէր նոյն Յովհաննէս դաստիարակեալ ի Քրիստոսէ՝ հերոտեանել Աննիբովլի. այլ ոմն կատաղի առիւծ զգերեցեալ զշէնսն խանգի զօրութեամբ առ Հիմիմիա. կաց ոմն առաջեալ անտրտղ ՚ի միջ ամբոխանց. կաց, զի տեսցուք նոր սահմուռց, եթէ կարեւս իցէ զիւրանաւորս զպատուիկ՝ զորս ունիմ յաղթեալս Քրիստոսէ ոչ տարբերս զնոսա քնաւ ՚ի Յարէնեմոս. Երթի ուրեմն և էջ ՚ի խոստս երկիրս Սիրիոյ Կատ, և արձակեաց զնոսա իւր. Կայր պղնձեան բարկութիւնն՝ որ ոչ կարէր յոյժ առնուլ նշան՝ վրէժխնդրեցեալ ՚ի Հիմիմիա վնասէ. Խակին Յովհաննէս ՚ի շնջեալ քաջեցաց զվաղակաւոր իւր՝ որոյ դաստատութենէն ասէին. զոր Կատէթա (ը) պարզեւասէր էր նմա՝ ՚ի չուժել իւր յիմանալ, ոմն աւետող ի խանդակաթ սիրոյ Քրիստոսի՝ որ ՚ի գործս ետաղմանէ բազում վաստակ, մինչ տակաւին երիտասարդն էր, որ և ներկեալ էր յարիւն բազում հաւատոյ սիրոյ՝ զօրացեալ Հոգւովն Աստուծոյ, ՚ի պատերազմի մի միում, որոց յաղթանակեաց Կատէթա.

Հաղիւ Յովհաննէս կէսն զսուրն, Հիմիմիա կամեցեալ արդիւնաւորել զուժգնութիւնն իւր՝ յարձակեցաւ ՚ի խոյլ զսուրն ՚ի ձեռանէ երիտասարդ որդւոյն Յուլիոսի՝ ՚ի բեկանել սրոյն ՚ի ձեռս նորա՝ թողեալ զնա, կալեալ վերեւս Հիմիմիա ՚ի ահաւասիկ իբրև երիտասարդ զաղջանք՝ որք արտնեն վերակաթելով պատառել զիմիմիա. վառեալ ցասմանայր Հուր յաչս նորա, և բաղխեալ զիմիմիա՝ հեռանային, զդեռանէին, և յառնելով Հարկանէին միմեանց, ներկեալ արեամբ. և կալեալ զիմիմիա. որոց ոսք ընդ ոսկի՝ և ձեռք ընդ ձեռաց՝ ոչ ետ կարծիլ, եթէ ոչ մի։ Այլ Հիմիմիա զոյով ամօք առաւել անցեալ քան զՅովհաննէս՝ երեւեցաւ թէ պատահէր յաղթել ընդ, որոյ մատաղ մանկութենէ տակաւին ոչ էր այնքան հաստատեալ զԳիմիմիա. Երբ ահա Յովհաննէս նոմանգեալ ՚ի զօրուէ՝ սկսաւ զգալ դողմանն ծնկաց իւրոց. Հիմիմիա առաւանելով զնա տակաւրանալ՝ քաջալերեալ երկայնակեաց զուժգնութենէ իւր, և որդին Յուլիոսի կորնչեալ զնացք ՚ի կրել զպատահիս յանդուգն ցասմընականութենէ իւրոյ. եթէ Աննիբովլի՝ որ հսկէր հեռաւոտանէ ՚ի վերոյ նոցա, (որ և ոչ թողոյր զնա անկանել ՚ի միջ այսր ծայրագոյն վտանգի, եթէ ոչ զի տիցէր դաստիարակել զնա) ոչ եթող կատարեալ գյաղթականութիւն ՚ի յօդուտ և յարդիւնս Յովհաննէսի։

Աննիբովլի ոչ ՚ի բաց եթող զՄալկեմ. և ոչ ել քնաւ ՚ի պատահէն Յուսէ մինչեւ, բայց յետ նա զնացու հինն Երիսէ (է) պատրաստ առ բհանդիսն ածոյ որ թագչելով ՚ի ետ պատառէր զանհատն հեռաւորաց ՚ի օդոյ. Թողուլ զինն իւր լուսաւոր լինն շաւիղ. և ինարէր զամն մի՝ հազարիցս զանազան դէմսիք դատնաւորեալ. ոչ դադարելով ուրեք, եթէ ոչ՝ ՚ի վերոյ այնց եղերց ծովու, ուր բանակեալք էին անհիւ զօրք դաշնակցաց. Հայեցեալ ՚ի նոսա՝ ասէ՝ ՚ի հեռաստանէ զմարտս՝ և զհամբաւակ յաւելուածն և բանակաւորեալն երկուց մարտակցաց՝ ասակաց ՚ի տեսանելն զորոգայթին՝ յորում էր անկեալ մնաւ ինն Յովհաննէս. Ապերջանիկ ՚ի նա՝ շրջապատեալ ՚ի լուսաւոր ամպոյ՝ կերպարանեալ ՚ի նմանէ զգեստիւ գոյնի. Երբ ՚ի նմանէ ժամու յորում Հիմիմիա

վերայ

(ը) Կատէթա. հայր Յուլիոսի՝ և Պատ Յովհաննէսի, որպէս Նշեցաք.

(է) Երիսէ, գոյութ Յովհաննու և Հիմիմիա, որ էր օտարհանգստ ամէն ժառանգի, և ամենայն անչքոյ.

փիսոյ զգացեալ յինքեան զնոմ ուժգնագոյնն իւր կատարեալ. և հաճեսցեալ վինդել յաղթանակիչ՝ ծածկեաց զմանուկն անուշցեալ՝ ի Աինդիլի աքսունչիկի Հրմ ակիճն ազատուցան խնամատուիցն՝ զոր յանձնեալ էր նմա. Հրմ խոկցն Աինդիլ մաք՝ որպ զգօրութիւն ակարացեալ էր, ախտաւ վերատին արիանալ. և բոսա չափու՝ որով նա զօրանայր, Հիփիփոյ շփոթեալ զգայր՝ ոչ գիտայր ինչ պնդել ածելի իմն երկուցանէր զնա՝ և ոսոկայսցեալ տիարացուցանէր։ Ցելամաք առանահարեալ արձակիւր՝ ի վերոյ նորա մերկ՝ ի միոջ՝ և մերկ յոյզ կողմանէ. և վանելով զնա բանութիւբ՝ ոչ թողայր զանձն բոսկ մի՝ շնչառելոյ օգոմանալոյ. վերջապէ՝ զարհուրեցոյց զդիտնի՝ անկաւ՝ ի վէմն ներ։ Հրմ յիրաւի՝ ի հասանելոյ հալածելոցս բազմամարդ հացնայ՝ ապծապոյն ծայրեայ Խաս լերին, ոք գղեակ զանառեան զոզոցուցանէ զերկիրն անկմամբ իւրով՝ և զանձնանձն ոգեշնչութիւբ են վիրս. ոչ առնէ այնքան գղղիւն, որքան սա։

Յայնժամ Ցելամաք վերատացեալ ընդ զուարթ և խոհեմութիւն հազիւ եթ Հիփիփոյ անկաւ՝ ի ձեռըսդ իւր՝ զգայ զսխոլանս ոգոյն Յուլի ան, զոր արարեալ էր յարձակիւր, և՝ ի գիւն հարուլ պատկ՝ ի վերոյ եղեալ դաշնակից թագաւորի միոյ. որ եկեալ էր յօգնութիւն. Ա երացիշոյ խոկցն ինքնին ձեռամբ պատկառանօք վեմատնակաւն խրատս Աինդիլի, և յանձին հարեալ՝ ի յաղթանակուն իւրում՝ եառն բարեպ եթ ոչքան արժանաւորք իւր լինել յաղթեցեալ։ Յայսմիկ ինջոցի Ֆալանեթ շարժեալ՝ ի բարկուէ՝ աշխուժեր յօդնութիւն եղբօր իւրոյ, ունելով բարեդ միսել զնա ի ձեռն իւր՝ ի Ցելամաք, զոր կրեր՝ ի ձեռնին, եթե չունկնգեր երկիւղ միսել նահ եղբօր իւրոյ Հիփիփոյ, զոր Ցելամաք ուներ՝ ինեզեայ իւր՝ ի միջ փաշոց։ Ա երդին Յուլիսի կարեր եթ ոչ ոք աշխատանոյ աւարտ՝ ի զինանս ոսոխի իւրոյ, բայց բաւ կուել իւր դոյով անցեալ՝ ոչ ևս մատեր ինչ, եթե ոչ՝ ապաքինել զսխալանս իւր՝ յուցանելով զբարեկամգութիւն։ Ցեղոյ զնա և ահաց յոսին ասելոյ Հիփիփոյ. բաւականէ լինել ասուցանել քեզ՝ ոչ ևս արհամարհել ապնել զմանկուելի իմ, հետց ապրելոյ։ Հիանամ ես՝ զօրեղութիւն ի, ի սմանկին զմանկուելի իմ, հետց ապրելոյ։ Հիանամ ես՝ զօրեղութիւն ի, ի արտեղութիւն քոյ. արդարև ածը պաշտպանեցին զիս, մատո ուրեմն զայս ամ գարտղութիւն նոցա, և ոչ ևս մատածեսցուք ինչ եթե ոչ՝ մարանչել՝ ի միասին քնդիմ Տալիսացւոց։

Հրմ միսել Ցելամաք խոսեր այսպէս. Հիփիփոյ յարեաւ յերկիրէ՝ շա պատեալ փաշուով և արեամբ, լցեալ բարկութիւբ և ամօթով։ Իսկ Ֆալանեթ եթ ոչ հասոյ ձախեցաւ զրաւել զինանս այնորիկ՝ որ զայր շնորհելով առա ասատատութիւբ եղբօր իւրոյ, և ձայց ապշեալ և արտաքոյ ի քեռն։ Ա երշաւե ցին հասոյն զաշնակից Թագաւորք՝ և բաժանեալ ատրան ի Ցելամաք՝ ի մի կողմն՝ և ցՀիփիփոյ՝ որ կոտաւեալ էր զհետս ասելոյ Հիփիփոյ, ոչ իշխէր ամբառնալ զաչս՝ ի վէրս։ Իսկ բոլոր բանակն ոչ կա տուելի էր ի, ոչ իշխէր ամբառնալ զաչս՝ ի վէրս։ Իսկ բոլոր բանակն ոչ կա մարդիկ ոչ կարեն ատկաբեն լինել կատարեալ զօրեղ, ոբպէս կարաց ատ պատել Հիփիփոյ, որ եր հաճանանալ ուժգնագոյն և յաղթանդամագոյն ոչ ոք ի ամենայն հոսոցն՝ որք ի դարս անցեալս իշխեցին շարժել զպատերազմն, ատ ի աքսարել յիրենից զանձանց։

Ի ամենայն ինչ ոչ կարեն ամենեքեան ոչ կարեն յաղել՝ ի հնոցմանէ և ատա զրաւոր հացիւ՝ ինձ՝ որպէս Յուլիսի զոյով յոյժ հետ՝ ի վերելոյ զաղթա ծոյ՝ ի ամենայն ինչ ոչ կարեն ամենեքեան ոչ կարեն յաղել՝ ի հնոցմանէ և ատա զրաւոր հացիւ՝ ինձ՝ որպէս Յուլիսի զոյով յոյժ հետ՝ ի վերելոյ զաղթա ծոյ՝ ի

ջեալ ընդ ամենայն ազգս, եւ ոչ ոք ի նոցանէ ընդդիմացաւ նմա։ Ապա
ի ժամանակի մի ելանէ ի Պարսս, եւ գայ ի Հայս, եւ ամենայն զաւառս
Հայոց գրաւեալ ունի։ Եւ ի Վասպուրական հասեալ՝ ի Վարագ լերինն
Կաղնոյ կայ զօրաւորապէս, եւ ոչ ոք կարէ ընդդէմ կալ նմա։ Եւ
ապա ի Վարագայ ելեալ՝ գայ ի Տարօն, եւ ի Մուշ, եւ ի Բասէն, եւ
ի Կոգովիտ, եւ ի Կողթն, եւ ի Բագրեւանդ, եւ ի Տայս, եւ ի Գուգարս,
եւ ի Սպերս, եւ ի Գողտն, եւ ի Կորդուք, եւ ի Մոկս, եւ ի Վանանդ,
եւ ի Վասպուրական, եւ ի Սալնաստեան, եւ ի Տուրուբերան, եւ ի
Կորճայս, եւ ի Հաշտենիս, եւ ի Ծոփս, եւ ի Բասեան, եւ ի Կամսա-
րական, եւ ի Տարաւն, եւ ի Բաղաշոտս, եւ ի Սասուն, եւ ի Մոկս,
եւ ի Վանանդ, եւ ի Վասպուրական, եւ ի Սալնաստեան, եւ ի Տուրու-
բերան, եւ ի Կորճայս, եւ ի Հաշտենիս, եւ ի Ծոփս, եւ ի Բասեան,
եւ ի Կամսարական, եւ ի Տարաւն, եւ ի Բաղաշոտս, եւ ի Սասուն,
եւ ի Մոկս, եւ ի Վանանդ, եւ ի Վասպուրական, եւ ի Սալնաստեան,
եւ ի Տուրուբերան, եւ ի Կորճայս, եւ ի Հաշտենիս, եւ ի Ծոփս, եւ
ի Բասեան, եւ ի Կամսարական, եւ ի Տարաւն, եւ ի Բաղաշոտս, եւ ի
Սասուն, եւ ի Մոկս, եւ ի Վանանդ, եւ ի Վասպուրական, եւ ի Սալ-
նաստեան, եւ ի Տուրուբերան, եւ ի Կորճայս, եւ ի Հաշտենիս, եւ ի
Ծոփս, եւ ի Բասեան, եւ ի Կամսարական, եւ ի Տարաւն, եւ ի Բաղա-
շոտս, եւ ի Սասուն, եւ ի Մոկս, եւ ի Վանանդ, եւ ի Վասպուրական,
եւ ի Սալնաստեան, եւ ի Տուրուբերան, եւ ի Կորճայս, եւ ի Հաշտե-
նիս, եւ ի Ծոփս, եւ ի Բասեան, եւ ի Կամսարական, եւ ի Տարաւն,
եւ ի Բաղաշոտս, եւ ի Սասուն, եւ ի Մոկս, եւ ի Վանանդ, եւ ի Վաս-
պուրական, եւ ի Սալնաստեան, եւ ի Տուրուբերան, եւ ի Կորճայս,
եւ ի Հաշտենիս, եւ ի Ծոփս, եւ ի Բասեան, եւ ի Կամսարական, եւ ի
Տարաւն, եւ ի Բաղաշոտս, եւ ի Սասուն

քանիսուն՝ ի մեռոց զշարժմանն նոցա։ Այնմօր և Փիլոմիքեայ երիտասին
և պային շարունակէր՝ ի վրան Սիմէոնաքն, ասս վրանն՝ անհաշուելոյն Փա
լանգիկ, որ հաւէրը, և զոչիսն խնդրելեօք ոչ զիմէ ժխնդրուն։ Քաղցը
ձարտարապետութիւնք Սիմէոնի, և իշխանութիւնի մեծին Փիլոմիքեայ՝ ոչ
կարէին մեզմացուցանել զպատճառսն սիրոյն այն, որ առաւելին անհաս
քար յաւելեցին՝ ի դուռան և ի բարկութ բանիդ եղբօր իւրոց Փիլիպպոսի։
Այնժամ բեռնաւորքն էին յոյժ ի վերադառնալեն, համարն զօրքն նոցա զո
լով անկեալեաւ՝ բոլոր բանակին ըմբռնէր ոչ առն մի անտիպ։ որոյ ելեն հո
բատարել հարկն ընդանեաց, որ էր բազմութիւմբ ապաչինութիւն և քաղցր ակն
հալուն ի տրտմել մանկանց իւրոց։

Ինքեր զայսմիկ անհոգութեան և վարանմանն բոլոր բանակին լուծեալ եղեւ
յանկարծակի շչեն շառաչեան կառաց՝ զինուց՝ խինդմանց ձիոց՝ և ազաղա
կի մարդկանց. ամենց յաղթութեանն և արիաբար քաջուն. և ունեցն փա
խստեան, ի մահ՝ և ի վէրս։ Այնուհա մրրիկ իմն փոշւոյ ամբարձեալ կերե
պէր զերծուն և ազօտ զառիս մեր՝ որ ծածկելով զերկիրն շղթապատեալ ամենա
փեր զբազոր բանակն, ընդ նմին և խակեր ծուխ իմն թանձրամած և մառախ
լոտ միասնու ընդ փոշւոյ՝ և տարածեալ ի յօդն՝ արգելոյր զշնչառուն։ Այն
ձայնք աղիողիոր շառաչմանց լուծեալք լինէին ի բերն շշնջման նմանեալ կոցակ
նացեալ բոցոյ զոր լուսոն Ալանա արաւելեան՝ ի խարոյց աղեաց իւրոց, յոր
ժամ Ալուլքանն ընկերէր՝ ի սոյն յանկարծ պատահմանէ։

Ալարաւելն զգաշչ և անհանգիստ վերահասու գոյալ ամ շարժմանց նոցա
յեղակարծ պատշաճեալ զգաստանալոյ, աբօղելով՝ ի նայուածս զյանկարծահաս
եձ ակոխել ի ը՝ անհաւատալի իմն արագուն՝ շղթապատեալ անցանելով՝ ի
լուսնի միջ զորոյ հասցին կերպն կարեալ էին դաշնակիցք։ որք ունելով
զնոսա՝ ի կարգուն իւրեանց՝ համարելն զինքեանս ի ապահովութ։ և հա
ւատ էին ևս՝ կարելն ընդ ամենայն յեղուստ լերինն, յորժամ հասանելին զօրք նոցա՝
վերայ ևշնամեացն յեղուստ լերինն, յորժամ հասանելին զօրք նոցա՝
ապահին։

Ալարաւելն՝ որ ձեռնարկէր զգրոմն ուսուցանելոյն սրոք՝ ու՝ ի գիտել զգ
խորհուրդ ևշնամեացն իւրոց՝ ունէր իմացեալ զյաւելցուրս ևնոցա։ Ուստ
զի Ալեքսիոս և Փիլոմիքեայ երկոքին զվեհապետք այնքան զիտունք ի վարդ
ուեսլոք՝ այլ էին ամենայն խորհրդոցն՝ ի խոհմունս և ի դիտումնս իւրա
նց։ Ալամբ՝ Ալեքսիոս ի հնոտիմանէ բանտեսեալ աւուրց իւրոց՝ հանիւ էր յոյժ
ի հաձոյս պատեալ զայն՝ որ առ թերեր ինքեան գովեստ։ Այլ Փիլոմիքեայ
քիչ բնականապար ամենայնիսոյ բայց յոյսիսոյ և քաղիացոյ։ և այնպէս փո
քրիկ արծարծիւր առանձնասոյ բարիս լոյ ի իւր, միշտ զի զի բան ասոյ
նմա ասել զայն ամ՝ զոր ունէր յառաջադրեալ գնել՝ ի գործ։ Ալայ ասէր չա
բաշնորէն գաւառքն էին զրանալ սրան նորա, ա՝ ի պատահանել զառաջել
պիսանացու զատանի խորհուրդս։ Ալրը և ոչ ուներն, եթէ ոչ՝ ի բարկացու
ցանել յայնժամ ևշտալ՝ յաւեալ և արուեցոյ ինքեան եղեալ յայտնէր
զգաստանալիս, և պանծալոյ ունել միջոցս հաւատալիս՝ ի ժամանել այնց ամ
նոյ՝ որոց բազմացոյ։ Այնոր ի չերն իւր սակաւուք երկոյիլ ուսելի ի իւրոյ
ջանալոյ պարզապարանել անխոհեմութեամբ և թուրց խոհեմոյ։ Ալուսի և ուսուցել
գաղտնի խորհուրդ դեռեամ արուեցոյիւր՝ ի խորոյ սրտի իւրոյ, համանման
ձայնել պատուական անօթի, յորմէ հեղանին յաչէս սխորժահամ ըմ

պիլիքը. Նէստոռն սիրտ ասկոց մեծի գլխաւորեալ՝ ոչ ինչ կարէին բնաւ վերստ ասհարել.

Ընդ՝ ապականեալ մտանիչք վասն գրամոց Կարտասիի՝ ոչ պակասէին խաղ առնելոյ զսակարութիւն երկուց թագաւորացս Հռոմոյ ինչ՝ Ոլիմպոս շրջունակաբար մնասի գրաճասիք՝ վերադիշեցուցանելով զանցեալ յաղթանակութիւնս իւր, և հիանալին իւր՝ ի վերայ նախատաւորութեան նորա, ոչ թողուլ քնաւ՝ ի դավաճանելոյ. Ի միւս կողմանէ գրգռին կերպակերպ չարութիւն հեռաւոր զանհամբերն բարս Փիլոթէքէի. և ոչ խոտին ընդ նմա, եթէ ոչ դիմառուիք. Ներքինիսկուի ժամանակաց՝ գիմանգոս՝ և զանազանաւոր հնարս, և զարհաւիրքս անհնարինս. Նէ խոկոյն միոյ ցաւագնալի բնութիւն բազբազութիւն՝ խոհմտութիւն իւր թողոյր զնա. և ոչ ևս էր նոյն առաջին մարդն.

Թէլեմաք՝ ի տհաճելի արտաւէորութեան իւրում՝ զոր ունէմք առեալ էր սակայն կարի խոհեմ՝ ի պահպանել զիտրհուրդս, զոր ուսեալ էր՝ ի ձեռնաղակ դիպաւածոց՝ և՝ ի հոգիաւորութենէ, զոր ձրեալ էր՝ ի մանկութենէ, ի աքսորել զկորհուրդս իւր՝ ի սիրտս հարաց Փէնէլոպէի. Կարէր նա պահել զկորհուրդս քաջ սակայն. և ոչ յուցանէր նա զգեմ ինչ տխուր և վհատական. զի հաստատակատար կոչէցէն մարդիկ առնուլ նշոյլ ինչ՝ ի նմանէ, որք չկանային՝ ի դէպ զգաստանալ՝ առ՝ ի յայտնել ոչ և պարտն է. Ոչ նոքա ոչ ինչ ծանրուն համարէր ընդ քան սակայն զկորհուրդն՝ զոր կամէր պահպանել, գոլով միշտ առանց կրից բնականաբար, և զուարճ. և ոչ ոք ի մէջ այր մի՝ որ ունի զսիրտ իւր՝ ի շրթունս. Այլ յաւելն զոմն զոր կամէր կարէր առել քաջ հեռանան ձեռաւոյ. Կարէր նա խոկոյն հաստանել ըզքան իւր՝ քաջ շփոթելոյ զիտօս, յորժամ լինէր ժամանակ յիր ինչ՝ որք կարէին առաքել կարծիք ի մեզ լսողաց. և կամ յուցանել դոյն ինչ նշանս յայտնութեան վասն այնց ամենից՝ զորոց կամէր լսել. Կանգուն սիրտ նորա էր անձեռականգնելի. միշտ զի և յայժ առաւել մերձակաց բարեկամիք իւր և՝ ոչ ինչ կարէին գիտել, եթէ ոչ գոյն՝ զոր հաճաւոյր օգտաւ՝ ի յայտնել նոցա, առ՝ ի տրտաքարշել՝ ի նոցանէն զիմասանոկան խորհուրդս. Նէ ոչ զոք ուներէր, եթէ ոչ՝ միայն զԱնդիօր. յորմէ ոչ ինչ պահէր՝ ի ծածուկ. Նէ թէև հաճաւոյր և նա ևս զոյց բարեկամաց. բայց զանազան առաքինեօք, և բազում մասամբք փորձառութենց՝ զորս ունէր արարեալ՝ ի բարեկամութենէ և՝ ի խոհեմութենէ նոցա.

Թէլեմաք սակս վերծանելոյ եթէ յառաջադրութիւնք խորհրդոց ոչ սահմանեալ տարածէին՝ ի բանականն, զդայուցանէր Անդիօրի՝ և Փիլոթէքէի. Այլ երկոքին սրտի այնպէս փորձառեալք՝ ոչ ինչ փոյթ առնէին զայնպիսի փրկուիս և օգտակար ապացոյցս. Կանգուն ծերութեն ոչ ևս ունի բնաւ կատարունակել և ընծայել՝ ի լսողութենէ խրատուց. Օ՜ի երկար ժամանակաւ բնաւորեալ սովորութենէ իւր՝ ունի զնա ասել եթէ՝ ի շրթանց որ ոչ ևս կարի զառանել կերպ լինի զերծել՝ ի յանցանաց՝ և՝ ի սխալանաց ախտից իւրոց, համանման այնց ծառոց՝ որոց կորիզ և թանձրակերպ արմատք կարէ ևս ցուրտ՝ ի հիւղ ժամանակ՝ ոչ ևս կարէ ուղղել. նմանապէս և մարդիկ այնպէս անցեալ տարք՝ ոչ ևս կարեն իրր եթէ կերպանալ ինքեանս ընդէմ հնաց սովորութեց. որոնք ծերացեալք են. և եթէ անցեալք են նոքա՝ միևնոյն ցաւագին ախտերաց նոցա. Այլք և եթէ ոչ ևս բարեկիցս ձանաչեն, բայց յայժ առնգն՝ և՝ ի դերեւս գրկացեալ տրտնջան. Նէ միայն մատաղ երիտասարդութիւնն է

հա

հատակ ինձ՝ յորում մարդն առաւելն կարէ բոլորովիմբ լինել կար զ՚ի մէկ
ինքեան, առ՚ի աւղղել և բարեկարգել։

Այլ անդ՚ի բանակին Տօլփոցի մի՝ (զ) անուանեալ Այվիմոք. այր
զաւտիարակաւ համոզիչ. որ դիտէր առանձին քաղցրաբար զարթեկամուին
ազգ ազգին. և յօրինել գիմ՝ արուեստ՝ և զհամոզն հակերգունս թագաւո
քացն։ Այր առ երբեմն և զգայշ և վարժ՚ի հնարել նոր՚ի նորոյ զառիթս
հաճոյիցն նոցա, որոց ոչ ինչ դժուարին լինէր լսել զբանս նորին։ Այնքան
հարցանիցուր՚ի նմանէ խորհուրդ ինչ՝ հնարագիտաց լինէր իսկոյն պատիւ
քանից՝ որք առաւել համոզի և արուեստի լինէին լսողաց։ Այր կամ՚ակաւ և
դիւրափոփոխ քան տիարաց. բայց ննջեակաց հաճոյից պնդ՝ յորոց երկնչէր։
Այր ևս հնարօք ձարտարք դրվատից պատրաստ ինն ոճիւ՝ որ բարւոք ընկալ
եալ լինէր նոցա՝ ի յոյժ առաւել հաճոյս մարդկանց։ Այր նաև ծանրաբար
նալ՝ ընդ ծանրաբարս էին։ և թեթեւաբարսն՝ ընդ թեթեւաբարսին։ և
ոչ էր բնաւ գժուար նմա կալնուլ զհամոցն տեսակս կերպից։ Այրդիկք
հարազատք և առաքինիք՝ որք գոլով միշտ՚ի նոցունն առաջադեմն՝ ի կանոնի
առաքինուե, ոչ կարեն լինել երբեք պատուս հաճելի թագաւորաց. այլ ևս
պատրիկ՝ որք համոզեն զսխրոզական ախտակրս ելիս նոցա։ Այս Այվիմոք
գիտէր նաև մարանչել, և էր հանճարեղ յիմաց գործս իւր։ Այր անդ նաև կա
ուաւարիչ զօրաց սակ՚ի պատշաճի Այնեթօրի. որոց շահեալ էր Այվիմոք ըզ
սիտս՝ և զհաճատրմուէի ինքեան, յորմէ արատհանէր՚ի խորոց սրտի նորա
զամն ինչ ունայն և ազդու զովաստանուէ զոյն ոմ՝ որոց բազձայր դիտել։

Իսկ Փիլօթեքիդ թէև ոչ հաճոյացեալ նմա բնաւ, բայց արամուէ և
անհամբերութի իւր առնէին նմա զոյն՝ զոր հաճատարն Այնեթօրի առնէր
ինքեան։ Քանզի Այվիմոք ոչ ունէր ընդ նմա ինչ, եթէ ոչ զիմարանալ
որ և նորա՝ ի բարկանալն բոցոյացեալ զոմ։ Այրս այս ընկալեալ էր զանձս
զոյն գուժարս զրամոց Աթրասիդ. առ՚ի յոգիլ նմա զնոմ ձեռակերպուէիս
և զդիմանալն դաշնակցաց։ Այնոցն թագաւոր Տաշիսացւոց ունէր՚ի զօրս
իւր զինիւ ինչ փախստականաց. որք ասի՝ զինեալ ասիք՝ փախչէին՚ի բանակէ
դաշնակցաց, և վերադառնային կռուին առ իւրեանս։ Այնքան չափու՝ որքան
ունէր հարկաւորուի զնոր ինչ յայտներոյ Աթրասիդ. փախուցանէր Այվիմ
մոք զնի յոյնց փախստականաց, առ՚ի տանել զնուրս Իտալիուէիս այս՝ ոչ
լինէր դիւրաւ բացատրելի. ըստորում նոյն փախստականք ոչ առնէին
բնաւ զգրեանս. որք և եթէ լինէին ըմբռնեցեալք՝ ոչ ինչ գառնիւք, զի
դնէցեր զՅվիմոք՝ ի կարծիս թագաւորացն։

Այսու կերպիւ Աթրասիդ վերահասու լինէր համոյն յառաջարկուեց
դաշնակցաց. և հոգիւ եթէ յառաջադրութի իւր կալեալ լինէր նոցա՝ ի խոր
հրդարանի իւրեանց. Տաշիսացիք փուճով առնէին զոյն՝ որ հարկաւորն
էր առ՚ի տրգիլել զկատարուէն և զերս երացն։ Այնպէս եթէ ոչ թա
զոյժ՝ ի բաց բնաւ որոնելոյ զպատճառն հրատարակման խորհրդոց և՝ ի զգու
շացուցանելոյ ոչ թուլանալոյ Այնեթօրի՝ և Փիլօթեքիդ, բայց չանգ նէ
անօգուտք և՝ ի դիւրս լինէին, զի կուրացեալք էին։

Յառաջադրեցաւ էր՝ ի խորհրդարանին սպասել բազմութի զօրաց՝
որք պատրաստ էին ժամանել. որոց վասն և յղեալ էին՝ ի գազա՝ հարիւր նաւակս

(զ) Տօլփոցիք էին՝ ի խոշորագոյն Թէսսալիոյ, ազգս Փիւռ քաջագործ նոցա՝ յայտնեալք
՚ի պատերազմս Տրոյական. ի նեղութեան սասանեցուցեալ Փիլիպեանց.

քեզ առաջնորդել զօրացն այնոցիկ զիշերոյն ՚ի առաւիւտսակ
ծովեզր մի. ուր պատրաստեին հասանել մինչև ցանգ, ուր զօրքն ամենեքեան բա-
նակեալք էին. Եւ մինչ հաւատային լինել յատակովաւք. (քանզի ունէին
զտակնաւոր զօրականսն զինեալս լերկինս, որ էրր ՚ի միոջ կողմանէ՝ էր անվա-
նելին և անկրկնելին Աիննան. (ե) Եւ ՚ի միւս կողմանէ՝ դնտե Աղէս. (զ)
որոց յերեսս զնտեղեալ էր բանակն՝ յոյժ մերձ ծովուն ՚ի մէջ դաշտին, և
դաշտս այս էր վայելուչ՝ և առատ խաշամբ. և հոսէին պատուիք. բնդ որոց
կարէր անցանել. Եւ ոչ բաւորում դիտայր ՚ի՝ առաւօտն էր՝ առաւիւտ
ոչ կարէր անցանել. Եւ ոչ բաւորում դիտայր ՚ի՝ առաւօտն էր՝ առաւիւտ
առաքեալ զօրականսն՝ որք պատրաստեին ժամանել. Եւ ՚ի՝ զօրք բանակէն յերկուս
էին պատճառք, վասն վիճմանդ և խառնուեցաւ Թէլամաքն և Ցալանդիէլ, ջա-
նաց առնել զմեզ իմն շրջանս. և ընթացեալ պատուէր տուին և դիշերը յերեքն
ժամս՝ էանդ զմանապարհ, որ միշտ հաւատացեալն էր Թարգ պատճառս
նոց՝ զոլ անհաւթելի. Եւ ՚ի՝ ոչ ընտիր վատոյ ջանացողսն և աշխատանք՝ ՚ի
վերս երանել ՚ի յոյժ դժուարինս. քանզի ոչ ինչ էր ՚ի նոսա անհնարին առ այնո
սիկ՝ որք զիտեն մատեանս լինել ըմբերիոյ. Իսկ այնոքիկ որք ներհակն՝ հա-
մար էին ՚ի՝ նոքա դժուարինք անհնարինք են, վասն որոյ և արժանիք են լին
նելոյ յերդակարծ առանձինալք.

Աղատեալ ՚ի՝ ամենայնէ ՚ի՝ վերայ հարեալ նաւուցն զաշնակացս,
քաջառողջ ոչ էին բարբոք պաշտպանեցեալք, և արուէստս ոչ զոյր երկիւղ
ինչ յոսոսն՝ սակրապետել զնոսն Թարգ ՚ի՝ նոքա ընդդիմանալ՝ ՚ի գործ կաց զնա
առ ՚ի անդրադարձուցանել զզօրս իւր ՚ի բերան զետոյն՝ անհաւատալի բան արագու
Թիւ. յետոյ եկեալ կարի փութով ՚ի կայմսն՝ յորս զետոյն՝ Աղգա ամենեքին
որք դիտակք էին, յառաջ քաղցեալք հնոյ շուրջ զբանահաւէն՝ դէպ յե-
զերս զետոյն, հաւատացին Թէ՝ նաւքն այնոքիկ բերկրին ինքեանց զզօրսն
որք ապատալքն էին, և բարձին ՚ի՝ նախանձուն մեծ բան ազատակ ուրախութե

Աղատեալ և զօրականք իւր ելին յերկիր նախքան ՚ի լինիլ ձանձրացեալ
և անկան ՚ի վեր զօրացն դաշնակցաց՝ որք ոչ էին բնաւ պաշտպանեցեալք զի
գտանէին ՚ի տեղւոջ փուխ բանդրավիմբ ՚ի բացեայ՝ առանց կարգադրութեա
առանց պատի և Թարգ զինուս. Աստն բանակին՝ որ յերդակարծս բանդեցաւ
նախատեալ բանակն Աղարանեցւոց՝ առ հրամայեալ Ցալանդէ. Տալիքս
ցիք հարկան առնել մանր ըստ այնմանս ուժգնութե՝ որ նայն քաջակորով երիտա
սարդք Աչէդէմնացւոց զօրով յանկարծակոխ եղեալ՝ ոչ կարացին ամե
նեին կալ ընդդէմ. և ՚ի՝ զինչ սրոնելով զգինն իւրեանց՝ վարանէին ՚ի՝ զինն ըստ
ան՝ ներ յայսմիկ շրջմանն, վասնեաց հուր Աստուած ՚ի բանակն, և խակոյ
փուխանակի դիմելոյ բարբանացքն բուռն ՚ի վրանաց մինչև ցամբոխ. և լուծեր
ացրեր՝ և ծախեր գնան, նմանս յորդահեղեղ գետոց. որ ոտղեալ զգետոյր գաշտն
ամբարշիշ յաւշտակին բանուէ իւրով զլեռնամերձ մայրիս՝ ըստ խորամուխ ար
մատոց. և վարեալ՝ արբել տանէր ըստ իւր զիտունսն և զիւրս դաշտին, նաև զիւս
քսան խաշանց, հոտանեզամայն և զհօտս. Աչսպէս և հոգիս ամենայնիւ առնել տանէր

(զ) Աղէս. կամ Ատէս, ոմանք Ատեայ, ՚ի վերայ Ատրպատականի Ատրոպատենէ Աղեքսանդրի, և հետևաբար շրջապատակ ինքն դնելոյ Ատրոպատենէ։

(է) Աիննան. կամ Ատինան, ՚ի վերայ Միջագետաց, ՚ի վերայ Եղիմացոց Աղեքսանդրի, և հետևաբար շրջապատակ ինքն դնելոյ Ատրոպատենէ։

Օձիս գետոյն Օձմանիէից. Եւ զինչ ընդոծոյ ինդոց յոլովատոտ՝ տամանդ ՚ի ծովն Ատրպատենէից։

անգիտաբար զբոյն ի վրանէ առ վրան, և փուխով հանգչեն բանակին ևղև առ հին անուսա մի՝ զոր կոչէ մի փոքրիկ Հրեհհ բոյսբովին։

Ցալանթէհ երբեմն առաջ գիտացան առաւել ի մասէ ինքեանք՝ քան զայլ ոչ կարաց զառանել հնար ինչ. Ճանաչելով, զի համայն գործք իւր Ճշմարիտ լինէր հրեղէնն՝ եթէ փուխով ոչ թողուցեալ զբունակեցոյն։ Այլ Ճանաչելով նաև այս եթէ՝ այնպիսի յեաս ընկերիս՝ որքան անկարգուի և երկիւղ պատճառէ զօրաց իւրոց՝ առաջի յաղթանակիչ թշնամւոյն. սկսաւ քաջալերամբ ըզհոգի յարուցանել զերիտասարդ։ Այնդհանգոյնս իւր, տակաւին գոյով կիսոյն թարց գինուս։ Այլոց Աստուած ոչ եթողոյ բնաւ ընդ ընտրել. զի ի միոյ կողմանէ գունդս մի՝ ի զօրացն Աստուածի՝ արտաքանեն երազուն ձիոքն գնացս անթիւս ի զօրսն Ցալանթէհ, և՝ ի միւս կողմանէ այլ խմբ գունդս՝ իբրև զտասարիս կարկաց՝ ահագնս մարիանիկս պարսիք։ Այն՝ ի միջի՝ Աստուած ինքնին տուր ի ձեռին գնացը ի գլուխ գնաց փայ՝ ընտրը և առաւել մարտիկ Տաճկաստանի սրտեղաց. հալածելով ի լոյս հրեղէնն՝ փախուստ առեալ զօրս նոցին։ Այն զգործեալ զանհնարինն նախձիրս՝ մաշէր, հնձէր ի սուր կատարմամբ հսկայն զայնոսիկ՝ որք ձողով բեռլը զերծանէին ի հրոյ։ Այն առնելով զհազարիս արեան՝ լողայր ի մէջ նոր, ոչ կարելով յագել ի կատարածէն։ Այն իւրք՝ և ինքք՝ ոչ հաւասարէին բարկութեանն նորա, յորժամ փետեկոտեալ փախուցան զհոգիս ընդ խաշանց։ Եւ զօրք Ցալանթէհ ժառանգեալք՝ առոյնակիալք. ի բաց Թողոյր վատահուն իւրեանց գնա. և ապրեցոյց մեռեալ զմարդ՝ առաջնորդեալ քերեալ լինէր ի վիշապագլուխ հերոսացեալ զօրէից։ (1)

Ասէին արքունի յերակա իւրեանց. և սարսել սարսափէին հիասքեալ անդամք նոցա։ Այն զգոյչիւն սրտին իւրեանց յայտնակէին յինքեանց գոնէ միմեանց զանկալուքեն փախստեան։

Ցալանթէհ՝ որպ առնէր և յուսահատութեք ասպին առակէին ճնշոցքն ինչ ուժով և զօրեղութ, առնանելով անկանել յերկիր առ ոտս իւր՝ նզովս իւրոյ Էլիփէնայի՝ ի բաղմանէ կացմակնահար ձիոյ Աստուածի՝ ամբառնոյր զայն և զձիոս իւր զեղ յերկիրն։ Տարածեցաւ Էլիփէնայ Թաւալմամբ յերկիր ի մէջ փոշւոյ. և արիւն մի սեաւ և հոտաւորդ հեղեալ հաւեր ոչ առաւէր՝ ի խոտ խոցոտածոյ գոլոյ նորա։ Այնք իւր փակեցան՝ ի լուռ, և ցասմնական հազի նշոյլ փախուստ ըստ համայն արևան իւրոյ։ Ցալանթէհ ինքնին ներկեալ զոյութովիմբ յարկնէ ողջոյ իւրոյ՝ և ոչ կարելով օգնել նմա, նստա զինքն պաշարեցեալ ի թշնամեաց խմբոց. ոչ ջանացին առապարել և զնա։ Այնդ նոյն ծակծկատոհմ հազարաւորք ոչնախուք. և մնացին իւր խոցոտեալ ի բազում տեղեաց՝ ոչ նա կարաց զինուցս զգոյեալ զգոյեալ և փախստական զոյս իւր։ Տնաւրէնն գնա ոչնչ, և ոչ ինչ փոյթ կալան գործոց։

---

(1) Այնդհանգոյնս Ասէ. որ ըստ Գաւղիացոյց ասի՝ Ֆիլիպէն Ֆէդեռալ՝ զ՝ զօրեղ զօրօղ։ Ասի ասանկին զղաւոյնագործ՝ ի գործս, փոխանակ յատկագործողի՝ որպ պատկան ընդ ընդ ասանկին, ի գործս Աստուածի, և ձեռաւորեաց։

ՆԻՒԹ

ԵՕԹՆԵՒՏՄՍՆԵԲՐՈՒԹԻՒ ԳՐՔՈՑ.

Ծնելաւս գոլով ընդեղեալ ընթացքն ընդ՝ որշափ յօգնութիւն Ժողովրդեան. Տալ ազգիս փրկութիւն կացուցանէր նախատէս դիտիչն՝ ըստ որում Աստուած՝ ա՛ռաքելոյդ ի վերոյ նպատ յոգեընծայումն ձգ՝ կատարեալ, եթէ գործով ինչ ձեռն ք՛ցոյնել՝ ոչ սրբելութեամբ վարուն։ Ձեռ որոյ Ծնելամաւ պաց անդրաբերել վէրս հոգւոց ի բանայն. խոնարհ կացո՛ ի բժշկիլ ընդսա. եւ համառօտագրէ՝ վասն Ժողովրդեան։ Աստուած վերնէրէն պարուհա հատուած էնիկենից, որոյ գմոնքեր՝ գնաց ընդ ծաղկանել էրէրց նորա Ժողովրդէն, ի հել աւրեաց անօրէնաց։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՄԱՒ

Գրեաւ Եւթնաւտանէեցւոյ։

Պաշտեալ Ժուպիթէր՝ իմէջ համայն երկնային ուժութեանց՝ հպէր՝ է կատարած դաշնակցաց, ի բարձրութեէ Օլիմպի։ Եւ՝ ինձին իսկ ժամու խորհրդակից ընդ անխոփոխ նախատահմանութեանն, ի տեսանել ինչ ոյք էին՝ ի գլխապատաց՝ որք պատերէին յաւուր այնմիկ կորուսանել զկեանս։ Եւ ի բարեբաստիկութեան ածց կային հսկիչք առ՝ ի գիտել՝ ի դիմաց Ժուպիթերի՝ թէ զի՞նչ ունէր՝ ի կամս ցաղուելն ի բոյս։ Ասացի հայրն ածց՝ և մարդկանց՝ քաղցր և վսեմ ձայնիւ մինչ առէ ցնոսա. տեսանի՞ք դուք թէ յոյժ ամպատպան վառանդի ինձ արկեալք եղեն դաշնակիցք։ Եւ տեսանի՞ք նաև՝ զի Աթրատա առատալէ զիշամիս իւր։ Ասաց այն տեսանէն յոյժ պատրոգական։ Քանզի փառք և յարգունակութեի չարատարծաց է կարճ տուղ աւուրբք։ Ասելի և ամբարտաւանն Աթրատա՝ իւրով չար անհամառատութեամբ՝ ոչ վերընկալնու զկատարեալ յաղթանակութեիւն։ Եւ այն ձախորդ եղծառութեի՝ ոչ եհաս դաշնակցաց, եթէ ոչ՝ առ՝ ի դառնութեամբ ուղղել զինքեանս, և բարբոք զգուշանալ՝ ի պահել զսարհուրդս յառաջադրութեանց իւրեանց։ Ասա իմաստունն Մինեվրի պատրաստեաց նոր խիճ փառք երի առատաբերին իւրոյ Ծիլամաքի, որով զբօսնու նա յոխորժս իւր։ Եւ զաղաղ հաց յայնժամ Ժուպիթէր՝ ի խօսելոյ. և համայն ածք շարաբանեցին՝ ի նկատել զպատահարսն։

Յայսմիկ ինքեան Աէսթօր և Փիլօթէթէ ձանեան թէ՝ մի մասն բանակին ահա եղե պրեալ, որ և բոցն վառեալ՝ ի հաղմոց յառաջանալոյ միշտ. և զբօք իւրեանց էին յանկարդութեե. և թէ՝ Փալանթէ ոչ ևս կարէր դիմանալ կռիւ բռնութ եղինամաց։ Ընդիւ թէ սոյն Ծօթալի դաւժ էհաս յականջս նոցա՝ արշաւեցին՝ ի կինս, համահաւաքելով զբօքսդելութիս, և հրամայեալ նոցա՝ զի ջանասցին ելանելոյ՝ ի բանակէն՝ առ՝ ի վտարել զհրկիզուն։

Ծիլամաք զոլով տխրամածեալ և անմխիթարելի, մռաացեալ զվիշտս իւր էառ զդէնս, որ էր նաև պատճառին պարգև Քիւ յիմաստանցն Մինեվրի՝ յերևելոյ՝ ի պատկերի Մինեծօբի. որ ձևակերպեալ ընկալնու զինք՝ ի միոյ զերազանց արհեստաւորէ Վալէնեի։ Ասացեալ էր նա զործել Վշուդանի, ՝ի ծխալիր յայրին Էլենա լերինն։

Օ հնքս այսոքիկ արծնեալք էին ոսկ հայելւոյ, և բացափայլեալք ոսկ ձև ասպետի ից արեգական։ Տեսանելոյ քանզակեալ՝ ի մերոյ այնց զինուց՝ Ենէք զուն և Փալլատ, որք վիճէին ընդ միմեանս թէ՝ ոքն՝ ի՞նոցունց՝ ունիցէք վառա տալոյ անուանն իւրոյ՝ ի նորոգին քաղաքին։ Երեւելոյ Նէբդունի հաց

ֆանել առաքինի զերկիր Թիւհանէիւ իւրով՝ և եկանել հրաչին ձիոյ մերոյ յորդ աչաց եկանէին բոյք. և վերուբ՝ ի բնութեան նորա. և վարդք իւր ալէ- ծրփուալք ըստ ախորժից հոգւոյն։ Որունք նորա հուրբք և ջաւրբք, որք շրջ ջաշուրջն լինէին զօրեղ արագ ջ. և ոչ ընդհանայր քնաւ. քայց արշաւէր այնպիսի սրամտութեամբ՝ որ ոչ ի ոտից գոնէ գինեա ոտիկ իւրոյ։

Ի միւս կողմանէ Մինէրվա ժառանգանէր բնակչաց նորաձին քաղաքի իւրոյ՝ զպատուս ձիոնանց, յինքենէ անկեալ ծառոց, որոց ոստք յորոց կախեալք էին պատուղք, ներկայացուցանէին զքաղցը հաշտութեան ընդ առա- ստուածս, առ ի նախագահել ի վրդովմանց պատերազմի, զոր ձին Ներդունք պատակերակերպէր։ Այլ ածուհին յորում անակնկալ ընդ իւրոց պատրէ և օդ- ատուէտ պարգևաց և ամբարտաւանութեան Ձիոնէն ոտանէր զանուն իւր։

Տեսանելով նմանապես Մինէրվա ժողովէր շուրջ զիւրն զհամանձն գեղեցիկ աբհեստս՝ քանդակեալ ի կիսալաթեան մատաղ և կերպի մնկանց. որք դոլով պակուցեալք ի ժողովուրդ բարեաց Աթենայի. ի՝ ոտաբ, որ հոգածանեալ աւետ գամենեսեան, միախոհեին բոլորել շուրջ զՄինէրվիւ իւրեն գպատկերս, որք միախոհին շուրջ զամբոխ իւրեանց՝ ի տեսանելն բացեալ կոկոր դիւք զգայլն սովեալ՝ յարձակիլ ի վերայ իւրեանց՝ ի գերչաւել։ Երեք իւր նաև Մինէրվիւն՝ որ խոժոռ և յաւելեալն դիմօք՝ յամօթի առնէր զերկապանց զոր ծով իւրով զերեալ յանդգնութեամբ Ներպտնի. (ա) որ համարձակեր վիճել ընդ նմա՝ վասն կատարելութեան ոստայնագործելոյ իւրոց. որ և առեանիւր առիթ յանձինն՝ զի բոլոր անդամք իւր պլակնկալեալ փախչէին ի տարտ։

Յետ պատրիկ նաև ի նմին տեղւոջ առանձին Մինէրվիւն խորհրդակից ժողովելոյ էր, որ ի պատերազմին հակառակ՝ քաջարիութեամբ պահպանէր զհա- մայն ածս վարանեալս ի իւրեանս։ Ներկայացուցեալ էր նմա նաև ի գինս յայտնի. որ ածուհին Մինէրվ Ներժիտիւ և զեղարդեամբ իւրով ի վերայ եգերց Քառանիէի (բ) և Սիմօէիի՝ (գ) առաջնորդէր Յունաց, կռուեալ զնեառնէ՝ զօրացուցանելով զհնախառական զօրականս Յունաց. դիմադրե- լով զօրութեանց առաջի քան և զօրեղ դիմապատացն Տրոյիացւոց, և զայր- հուրիւն Հեքտօրի ինքեանն։ Ներկայացեալ նկարէր ի նոսին նաև յառաջ մա- ռացանել Յունիսի զդաժանն Մեքենային, որ ի մեռանի զիշերի պարսպ կործանել զկայսերուն Փռիամի։

Ներ ի միւս կողմանէ՝ վահանս այս ներկայացուցանէր նաև զԱխիլ ի նեռ արդասաւիր դաշնին Ներնայի, (դ) որ ի Սկիւրիոս։ Տեսանելով նմանա- պէս Ներժիտէ ածուհի՝ որ ածուհին Աւրէ համաժողովէր ասստանդական ցրուեալ զամբոխն՝ որք սրունէին զիմոշակ իւրեանց զքամբ, և կամ ժողո-

---

(ա) Ներպտնի. զգաստ Ներպտնի եւ Ներպտնի, որ փոխարկեցաւ ի ասէդ՝ ի Ներդիա, զանգ հաճաստայ եւ էջեր ընդ նմա՝ ըստ բարբառ ասատանեալէր դան գնեառնին, որոյ փոխել էինք հետևեալութեամբ։

(բ) Քառանիէ, կամ Քառամանդէ, գիտ ինն ի հնագոյն ընտիրսն Տրոյիացոց որ անկանի ի ձեռն Ներժիտ. ըստ՝ Ներդիեանոյ։

(գ) Սիմօիէ. ա եւ ե գիտ զ՝ ինոյն չատոյն, որ խառնել գոնայ ընդ Քառանիէ, եւ ընդ նմա անկանի ի ինոյն ձեռն՝ Ներդիեանոյ։

(դ) Ներնա. հին չատոյ Սիմօիէոյ, իւրով յոյժ հաւանարար՝ ասա տառերն, ընդհատեալ ի պատիճ Սերեցի։ Ներ ինչ՝ ասէ նա Փլատոնէ յայտնել՝ ի Փլատոնէ յայտ գիտոց։

վիրով զպատուս վերջինս՝ անկեալս ի ներքոյ ծառոց։ Ընդ ուսուցանելոյն այնպէս զհնչիւն արուեստ զարհմարս զերկիրն, և արուհանել ի պատառաժաղ լանջից նորա՝ զայն ամ՝ որ պարտէր օգտել նոցա ի բուծումն մատուցանելով նոցա խոտ և լուծ, և արօր, և ցուցանելով ընդ նմովիմբ գիշերս։

Ցհատանելս անդ նահ երկիրն բազմաց յերկուս՝ ի զօրութենէ խոտոց, և երևէին ոսկեայց հատից, որք ծածկէին զպատառաժան արտասուսն դաշտին, և մշակն հնձէր մանգաղաւք զբազմն պատուս՝ զորս երկիրն ընծայէր, և վար ձառնելոյ ինքեան ի համբոյր վաստակոց իւրոց։ Երկաթէն՝ որ առհասարակ էր յոյզոյ առ ի աւերել և կոտրանել զանձնանսն, ոչ ի գործ ածելոյ անդ, եթէ ոչ առ ի պատրաստել զառաւաւելն, և յաղագս ծնուցանելոյ վհատմանն հաճոյս։

Յաւելցաւ ապահովալը ծաղիկանք կաքաւէին ի դաշտին ի վերայ եղջերց գետոց, ամբ անտառի մէջ։ Ցան նոճազէր գիտոյ իւր։ Ցաւ նէ՝ և Ալեխիք խոյտային ի մասին ի միւս կողմանէ։ Երբ իւր նմանատէս նահ Պաքքիւ՝ պահակեալ զարբեաւ, ընկողմնեալ ի վերայ կարասոյ իւրոյ՝ մերկ ձեռամբ։ և միւսովն ասնէր արբէն՝ զարդարեալ ի փուճ և յոյժ ողկոյզս ի գլուխ խաղողոյ։ աղեղնաւորք ի բաց էին ելեալ՝ ոչ գիտեմ ընդէ՞ր սպրդ սի ազնիւ սերմնարուեստ, և սիրեցեալ էր նմա՝ յոյժ։ երբեմն ասրճանկին՝ Ալբեասանէ, (1) մինչ գասնիւր միայնակ, և բարձր էր ոգի եղեալ՝ և մտանեալ ի խորս տրամաբերից և վշտաց, ի վերայ անձանօթի ազգոյ Ալաոսի։

Ալերձակս առասնիւր քանդակեալ ի նոսա՝ առ համայն կողմունս բազմութիւն ամբոխս, որոց ձերք գնային ի մատուցանել զիանիսահաս պատուս խրնանց՝ ընծայ տաճարին, և երիտասարդք վերապատնային դէպ յամուսինս իւրեանց՝ ի ծակեցեալք յաշխատանաց աւուրն։ Ցան ոչ երեսացին ընդ յառաջ նոցա տանելով ի դիպիս փոքրիկ մանկունս իւրեանց՝ ողջագուրեալ Ալամասիս և հովիւք եղանակին զերգս՝ նուագելով զիսոս, և ամանք կաքաւէին ի նոճազս փողոց։ Ալբզ՝ հանդէս պատկերըս այսոքիկ ներ կայացուցանէին զնատրաստութիւն՝ զատաւուն և զվայելչութիւն, և յայմ իրս՝ երեսիւբ ուրախութիւն և երջանկութիւն։ Ալինչ զի իմաստն էր և՝ նահ դալք էին յարտաս, և խաղային ընդ ոչխարաց։ Ալհասեալք մատացեալք զդաշտն զանուրեան՝ ձարակէին ընդ նզանց՝ և ընդ մատաղ գառանց, և զբոլորն ի միասին փոքրիկ հոմիւ մի առնէին ըստ իւրում։ Ալերջանդս այն ամ արքայ քանդակագործ նկարմունք՝ որ ի վէմ այնց գինուց, վերակոչէին զամ հրձուալք ուրախութիւնս ոսկեայ դարուն։

Ցհետանք գոլով զպահանջել առիմնիք ածային գինուք, և փոխանակ կանելոյ զսովորական վճանն իւր՝ էառ գնոյն ահաստ Ալժխան։ զոր Ալինչ ըստ յոյժ էր նմա, հաճառարմունեցաւն Ալրքահ առ բհանդակին ածց։ և Ալրքահ առ բհանդակ ածեալ՝ զհանն իւր՝ ի ծածուկ՝ առեալ էր փոխանակ նորա գնոյն Ալժխան՝ զոր առ արհանդս ինքեանց ածց։

Ալ.

(1) Ալբեասանէ. գրուածք Ալինոսի Ս փոխիմաէի՝ ոգ իս ծնեալ գրել զ. ա՛, ի ընդհատեալ ի Ալբեասանեան էրոց ընդեղեալ ինդուածոյ, և հետևեալ նոյն գիրս ծնեալ Ալաոս, ուր ոգն ասրճանկին՝ ի ինդեղանեան գոլանոց Ցաոսի։

Ընդհանուր այսու պատրաստութեամբ Ներսիսեանք ի բանակն՝ եկ՛ի քարձրաբանդակ տեղին՝ ի տեսանել և շէջուցանել զբոցն, կոչեալ առ ինքն զօրեղ իմն ձայնիւ զնմ զօրագլուխս բանակին։ Նա՛ահա այն ձայն ըստ բացուցեալ քաջալերեցեր զնմ թափացեալ և յուսահատ դաշնակիցս։ Ձայն իմն ահագին փայլէր յահուկն քաջամարտիկ երիտասարդին՝ որ երկեր մինչ քաղցր՝ ազատ և հանդարտ. և միշտ զբաղեալ ի տալ գէրամանս և զկարգադրութիւնս՝ որպէս խոհեմագոյն ծերունւոյ հրամայողն՝ ի կանոնաւորել և՛ի կառավարել զընտանիս. և՛ի դասախօսակել զմանկունս իւր։ Նա՛ վասն՝ ի կատար ժամանելոյ զկարկառուր կարգադրութիւնս՝ էր պատրաստ և սպառ, նման յորգահոս գետոց, որ ոչ միայն յառաջ սարեալ խաղացուցանէ զվիթխրուն հոսախտ իւր, այլ և առնէ ընդ ինքեան յերն թափանալ իւրում՝ զառաջեր ծանրաբեռնեալ նաւակս։

Փիլոթէթէ՝ Ներսէթ՝ և գլխաւորեան Անանուրիացւոց՝ և այլոց ազգաց, սեսանէին յորդին Յուլիան՝ ոչ դիտեալ ոքանիսի իմն սիրազգալի, որպ պարտէին յանձնել ամենեքին՝ առանց ընդդիմանալոյ։ Ի ծերոց պահապէին վարձառուքեք. և՝ի դլխաւորացն՝ խորհուրդք և քննասուքեք յափշտակեալք. և բնական խոկ մարդկային յաչուղիսուքեք գոլորովիմբ շէջեալք՝ ի սրտից իւրեանց՝ ամենեքին լռէին, ամենեքին սպասեալ ակատ ին նշմարանաց Ներսիսեանք. և ամենեքին պարաճանդէին զինքեանս՝ հետևիլ սասանց մտախոհութեանց. ոչ թե՝ ի վաղ իսկ հետէ կրթեալք էին հնազանդիլ նմա։ Ընդառաջեաց Ներսիսեանք, և ել՝ ի վերոյ բլրոյ միոյ, յորմէ սեռ եալ կղերս թշնամեաց՝ զասեաց փութով զոյ հարկաւոր ջանալ լինել յան կարծակիս՝ ի նոսա այնմիկ անկարգութեանց նոցա, անդ՝ ուր ոչ մատածեն ինչ, եթե ոչ՝ յայրել զբանակս թշնամեաց։ Ուստի արշաւեալ համայն արագութ՝ և բոլոր գլխաւորքն առեալ փորձառեալք հետևելովնմա՝ յարձակեցան ի վերոյ Տաճկաց՝ ի յետկուսէ, ի կիսոր միում՝ յորում հանգստացին զոյ զօրացն դաշնակցացն ներփակեալ՝ պաշարել ի մէջ բոցոյ՝ և շիոթմանց։

Այն յեղակարծ լեռ ահռելի ահագնակաղ շրմարկոցիւն, և անկան ի նոսա Ներսիսեանք, ոչ զտերեւս՝ որք ի վերջին աւուրս աշնան թօմափին յանտառս, յորժամ անգութ ձմեռնայն հողմն Գռիհոն առատալէ զհնագոյն առնին՝ և վշտագնեալ քանդեալ զարմատս ծառոց, իբրև առաքար կատարեալ զոսա՝ զձիւղս նոցա՝ Ամենայնս և երկիրն ծածկեալ լինէր ի դիականց նոցա՝ զորս Ներսիսեանք առատութեամբ դիպեալ կացուցանէր։ Ընդ որոց և միւսոց ինձա իւր ի սիրտ Ներսիսի՝ առաքել մատագաշ որդւոյ Աստուածի. որ ի սոյն մարտի համարձակեցաւ կալ ընդդէմ Ներսիսեանքն, առ ի ձողոպրել և զերծուցանել զկեանս հօր իւրոյ, որ դիպն ինչ ամացեալ էր բառնել ի Ներսիսեանէ։

Ընդէն Յուլիան և Ներսէթ՝ էին համանգամայն զեղեցիկ՝ ուժգին, և լի քաջասիրտ վսասհուէ, ի մի ևնոյն հասակի, ի մի քաղցրութեան, և ի մի ամն. հաւասար երկոքեանք սիրելի ծնողաց իւրեանց։ Այլ Ներսէթ եղև ոչ ծաղկի բացեալ ի գաշտի՝ պարտաճարեալ հասանել առաք գերանդեաւ՝ ի հնձողէ։ Նեռ այնորիկ կործանեաց Ներսիսեանք զԼօփուրեան զառաջին հրաչագործն ի հանգոյն Լեռնինեի նորանոր ամուսնացելոյ. որ խոստացեալ էր ամուսնոյ հոյ իւրոյ՝ բերել նմա փարթամ աւարս՝ և կողոպուտս ի թշնամեաց, ասպ թե ոչ՝ ոչ ևս վերադառնալ զնա։

Աստուած յաւետ՝ կատարեալ գողտրի՛ է բարկութի՛ւն՝ ի սեռական զմահ որդւոյն՝ և բաղմաց գլխատեաց. սեռականելով նաև յաղթականութի՛ւն կոչել՝ ի ձեռաց իւրոց։ Օ՜ թէ Գալանթի գոլով հարեալ առ ոտս իւր՝ համանմանութի՛ւ որպէս կիսախողխող աղջկանցն, որ զերծեալ՝ ի սոյն քրմապետէն փախչի հեռի՝ ի սեղանոյն՝ յորում պարտ էր լինել զոհեալ։

Գալանթի մինչ լողայր՝ ի մէջ արեան իւրոց՝ և՝ ի մէջ արեան զօրակա նաց իւրոց՝ որք մատանչէին ընդ նմա, յոլով զձայն դոչման Յեղլամացւոց, որ յառաջանայր օգնել ինքեան. և խոհոյն ամպն խաւար՝ որ ծածկէր զայս իւր փառատեացս։ Եւ Տաւիխացւոց զգացեալ ահա զսոյն յանկարծակի եհեակո խել՝ ի բաց թողին զԳալանթի, առ՝ ի փնտռել՝ ի վտարել զառաւէտ վտան գաւորն Թշնամին։ Այն և Աստուած ընտ սարսափ ընձոյ՝ յորմէ հոմիւք բռնութեամբ կորզեն՝ ի բաց զաւարս՝ զոր ունէր՝ ի պատրաստի՝ ի լափել Յեղլամացւոց որոնք զԱստուած՝ ի մէջ խռնութեան զօրականաց. և կամէր եղերել՝ ինանգամայն զպատերազմն, վերծուցանելով զդաշնակիցս յանհաշ տելի Թշնամեաց իւրեանց։ Նոցա ժողովեցեր ոչ կամեցաւ պարդևել որդ ւոյն Յուլիոսի՝ կատարեալ յաղթականութի՛ւն մի դիւրաւ։ Այնէրկիւղ եւս կամէր, զի ընդայնէր նմա տակաւին ըմբռնել չարեաց՝ առաւել և եւս երկար. առ՝ ի բարձրք կրթիլ և ուսանիլ կատարելոյ զինուորի։

Աստուածամանն Աստուած եղև ուրեմն պաշտպանեալ՝ ի հօրէն ոճոյ՝ զոր ինքն ընտրեաց. զի Յեղլամաց ունիցի ժամանակ առնուլոյ յաւէտ փառս՝ և առաւել շնորհս։ Այլ սակս և ահա առիթ մի խոշոր ընծայի Յուլիոսի՝ զոր ինքն ստեղծեաց առաքեաց տարածել՝ ի յօդն, վերկեաց զՅաղիխացիս. և կարի սառամիկ ահաղնաձայն ձայնի մունք որոտմանց բացայայտեցին զկամս ոճոյ։ Ինձին ժա մու հաւատայր իւրաքանչիւրք՝ թէ յաւիտենական կամարն Օլիմպ՝ ի քարձրութենէ իւրմէ զինայր անկանել՝ ի վէր դլխոց տակաւ մահկանացուաց։ Գալակք ընդ կայծականց՝ պատառէին զամպս՝ ի ծայրէ միոյ՝ մինչև ցմիւսն։ Եւ՝ ինձ թափ բռակին՝ յորում խառնեցուցանէին զաշս մարդկանց՝ ի հրոյ իւրեանց՝ զոր ցոլացուցանէին, անկանիւք ահա խառն մուխն դէ շերտ. և բաղմահղիզ տարափն անձրևոյ եկեալ խոկոյն օդառաց՝ ի բաժանել յերկուս՝ զդինուորեալ ձախաւոս մարտակցաց։

Աստուած արդիւնաւորեալ յօգնութենէն ոճոյ՝ և ոչ դադարել գոնէ՝ ի սրտի իւրում՝ գոհունակ լինել կիսատուութենէ նոցա. արժանաւորեցաւ յաղագս ոգնոյ ապերախտութեան՝ լինել պահեցեալ յայնմ առաւել անդամալի վրէժխնդրութեան։ Ջանաց ուրեմն անցուցանել զզօրս իւր՝ ի միջոյ կիսակիզեալ բանակին, և՝ ի ձախնայէն ազատութի՛ւն վայրէ միոյ՝ որ տա բաժիւր մինչև քեզերս գետոյն։ Եւ այնքան հնարագիտաց շատապելիք երա գութեամբ դարձաւ ընդ կրունկն, մինչ զի բարձրք եցոյց իմն՝ ոտքն ու նեղ հարկաւորութենէն օգնութեան և շնչառութեան։ Ուր դաշնակցաց զօ բացակայ՝ ի Յեղլամաց՝ էին և կամէին վերստահացնել զնոսա. բայց նոքա արդեամբ այնու ճերկախառն ալէկոծութենէ՝ զերծան՝ ինոցունչ, ոչ թէ բա չուն մի որ զերծանի թեթև թևօք՝ ի թռուարթէ որսորդաց։ Այլ՝ դաշնա կից ոչ ևս մտածեցին ինչ եթէ ոչ՝ վերստահանալ՝ ի բանակս իւրեանց. յաղաքինել զկորուսեալսն։ Որոց ի մտանելն՝ տեսին զայն ամ՝ որ ի ուժգին սարսափելի, և սուէտ ոգնալի՝ ի պտեղատակի։ Ջիմանդք և վիրաւորք պիտի՝ ի զբուեցան՝ առ՝ ի սրտատրշիռ զինքեանս՝ ի վտանաց, ոչ ուշելով կոչ պաշտպանելոյ՝ ի հրոյ՝ երկնէն կիսախորով. արձակելով դէպ յերկինս զիւ

առաջս ձգեալ ողջոյ՝ և աղաղակս անհնարին ցաւոց։ Ելոյ խոցոտեալ սիրտ Ոդիսեանի ոչ կարէր արդելուլ զհոսումն արտասուաց իւրոց. և կափուցեալ զերեսս զերծուցանէր բաղձից զայս իւր՝ ի սոյն ատիճանի առաւարանէն զոլ խարեալ մերձիցեալ՝ ի զարհուրանաց և ի սիրելեանէ։ Այլ ոչ կարէր առեանել թարց քաւաքելիք սարսռանաց՝ զմարդինս առակիւն կինդանիս և զբաւելոյս յերկար և յանգուիմ առնջանս մահու։ Ո՛ի համմնամանելոք էին ապերջանիկքն այնոքիկ մոց ազջակիղաց, որք խորտիլք լինին՝ ի վերոյ սեղանոյ. որոց ձենձերք սիտեալք առարածին ընդ յոմ կողմունս։

Աչեղ. ազատակերք Ոդիսեանք. ահաւասիկ ուրեմն չարիք՝ զոր պատրաստին ներբերել ընդ ինքեան։ Ո՛հ, որպիսի կոչ սրամտութեի զրդեալ յոյսոյ մատուցանել զիշատութեի մահկանացուաց. ատիսք աչուրք կինդանի ունին՝ ի վերոյ երկրի՝ և այնք ոչ պտղոյ իշատութիք։ Ո՛համր ուրեմն առնարել մահսան՝ զր մերձ խակ ինքին։ Ա՛ռնէր կցել արդեօք զոյն զարհուրելի և զառն աւերմունս, բառարում ձեռք վնաստարերք են զինանց այս՝ պատիսս կարճ և հանուռս։ Ջոյն մարդկիկ զոլով երջայրք՝ և պատառն զիմանան։ Ա՛յս պատանք առաւել վիճակք են քան գնասս։ Ա՛նիծք ոչ առնեն բնաւ հասուրակարար՝ կամ ընդհանրապար պատերազմ՝ ընդ առիծուց. և ոչ ինձ լէ ընձուց. և ոչ յարձակին նոքա, եթէ ոչ՝ ի վերոյ յոտաւի իշնամեաց՝ և տարսան տեսակաց։ Այլ տես մարդն միայն՝ աւազ բանականութեան իւրոյ, առնէ զայն՝ զոր անբանք գոյով անբանք՝ ոչ առնեն երբեք։ Ջայց նոսա ընդէր այն պտղարգին, մի եմ ոչ գոյ բաւական երթ հիր յընդհանրականութեան աշխարհի, առ՝ ի բաշխել համայն մարդկանց առաւել քան զոր կարեն դոքայք։ արգարև ոքան երկիրք դոն անբնակ. զոյս տեղ մարդկային ոչ կարէ լցուցանել։ Ո՛րպիսի ուրեմն անտի փոյթ՝ և ունայն պատիճ տիրելութեան, զոր ի տագնապ մի առանալ կամելով՝ զոր բոլոր զպատերազմն՝ ինքեր այնքան ընդհանուր՝ ըմբն և ընդարձակ առաջնորդ Թեան երկրի։ Ո՛ստուքիւ այն պիսիսի՝ առնել է աշխարհն՝ ի բարկութեն ազգ. զր զոհեալ ազջակիցք զիրարս անձինս ոյլոց, ի նահապետաց իւրումն Պատրէ ուրեմն զի ամենն ինն կորիցեն, ամենքեան լոպացեն՝ ի մէջ արեան, և ամենեքեան էցեն լափնչեալք՝ ի բոյոյ. և պղտիկ և՝ որք զերծանեն՝ ի սրոյ՝ և՝ ի հրոյ, ոչ կարիցեն ի վերածանել առաւել յանդուիմ առնել։ Ո՛ազ ձենն, զի մի միայնակ այր՝ կամ՝ ի խառն զբոխնարակ մարդկային բնութեի դառնիցեն՝ ինքեր այն ընդհանուր առնելոյ զոհ Թեան կամայ իւրոց՝ և զհատս իւր։ Ո՛հ, որպիսի տրտմակ փառք։ Ո՛րելի է արդեօք առաւել և քան զայս անարգել զնարդինս, մինչ զի այքան ամբողջապէս մոռանալ զմարդկութիւն՝ և զմարդասիրութ[illegible]

Ո՛չ ոչ ոքան հետ են՝ ի լեռնէլոյ նմանօրք ձեզ. որք ոչ ևս զանի են խոհանալ մարդիկք։ Ա՛րդարև պարտէն պատիճքս լինել՝ ի նախատինս, և՝ ի պարշտանս ամենից, ի հանդէն զարս աշխարհի. ասր նոքա հաւատան լինել պատուհաս և զոլիլն։ Ո՛հ, որքան նիսատանան պարտէն ունել Թագաւորք վասն պատերազմանց՝ զորս յարուցանեն, որք պարտէն լինել ուղիղք և իրս ճանչք, և այս տեսակին ոչ ե բաւական։ Ա՛յլ պարտ է նաև՝ զի իցեն հարկաւորք վասն բարեացն հասարակաց. քանզի արիւն ամբոխին՝ ոչ է պարտ հեղանիլ, եթէ ոչ՝ առ՝ ի փրկել զնոյն իսկ ամբոխն, ի՝ ինքս պիտոյութեան ծպտագանդ վտանգի։ Ջայց սկս հաւատիլ և պատրոպական խորհուրդք, և առնան զիմունք փառաց, և մեռոք յաչաղկասութիք և անիրաւ ոգոհու-

քեզ՝ որք ծածկեալ պատրուակին ննջեն գեղեցիկ բաղաքացեաց. այլ պատճառ առնաց . և վերջանայս՝ անզգայ գրաւեցմունք ամբարհաւաճ անուխտ քեզ՝ ներածեն միշտ զիաւիշտս անզգալաբար ի յոմանս պատերազմունս, որովք ընծային լինիլ ապերջանիկք. քանզի գնեն զինչ ինչ ի փառսդ եւ արդ հատ կաշխուրեն. և առնեն աշքան չարիս հպատակաց իւրեանց՝ առաւել քան քեզ եղշաաձաց .

Զայսպիսս իրաւաբանելով ընդ ինքեան Ծելամաք՝ ոչ բաւական հաձոյանայր միայն ազգակից դշարիս պատերազմի , այլ եւս ջանայր անձամբ խնամով՝ ի մեղմացուցանել Վնասդ՝ ի վրանս՝ օգնել անձամբ անձին հիւանդ զաց և մեռելոց. ապր նոցա դրամն և սպեղանիս, մխիթարէրն և քաջալերիչն զնոսա զօրացուցական բանիւք. և յոչէր զայլ՝ ի առաւելի աշխոյիկ . որոց ինքն անձամբ՝ ոչ կարէր ապ ելանել.

Ի միջ ընկերակցաւն Հունաց՝ Ծելամաքի էին արք երիս ծերունիք որոց միոն անուանեալ Ծրազմանիքիս. և միւսն՝ Վոզոփուկս Ծրազմանիքիս լեալ էր՝ ի պաշտման Տրոյիացւոյ՝ ընդ Ատամնեկ, և ունէր ուսեալ՝ ի մանկուելէ իւրմէ Հոգաբուժութեանց՝ զարհեստս բժշկելոյ զվէրս. Արսկէր՝ իներ առաւել խորհրդածող՝ զանազանահոտ խոզ քեն , որ ծախեալ սպառէր զնուեալ՝ զապրականեալ՝ և զնուեալ միոս , ի զոյց ունելոյ սկիտոյս ի քեզ հատանելն, և կերպանալ բուռուցանէր փուլեալ զնոք միոս՝ առաւել նուբք. և առաւել ազնիւ քան զառաջինն։ Իսկ Վոզոփուկ ոչ ունէր ընաւ տեսանել զբժիշկն Հոգաբուժութիւն, բայց ունէր միջոցաւ Աերբոնի (ղ) գերեզ ի՝ որում ցուցեալ՝ և խորհրդատու՝ Հոգաբուժութիւն, զոր տեսեալ էր արդեօք իւրոց .

Ուրեմն ի ժամանակ՝ Վոզոփուկս էր ի իրոլոր սրտէ սիրոյ ածք, և ունէր շարս դրոյ զառաջաւորական դրօսաւոն՝ ի պետիւ արդեօք Ազօսայի. (է) և մինաւուցանէր յոմանսդոսէ՝ ոմեսր զանխոտակ և անարատ ոչխար ի՝ առ Աքիլ լէս, յորմէ միշտ ներարգելեալ էր . որպ Հոգիւբ՝ ի տեսանելն զՀիւանդ ի՝ ձնուսչէր զնա յոյզս՝ և ի բղտունս՝ և ի կերպարանսդանէ մարմնոյ. նաև ի ընդառաջելենէն՝ զառիթ հիւանդութեան նորա. Այլ ի լրիւ մեռուցանէր զդեղ ինչ՝ որք քրանեցուցանէին զհիւանդն, և երկաթիկ ազդեցութեամբ առողջանայր՝ (որ այսու միջոցաւ քրտանց՝ ընծայել լինէր ի հիւանդն,) ցուցանէր ինէ՝ քրտունքն ծրսէս դիւրացուցանէր զառաղուելիքն, և պատճառացուցանէր զանհամաձայնութեան մարմնոյն, վերահաստատելով զերկոսեան կազմուածն . Ի միրիլ ապր վասն վատթար սրբոյ ոգոյ ախտին՝ զառաջ ինչ ընկերս, որք առաջ առ առաջ զօրացուցանէին ապիր մասունս մարմնոյն, և վերանորոգէին զմարդն՝ քաղցրացուցանելով զարիւն նորա . Ապց հաճաստեր բաղձից՝ ինէ պակասութիւն իւրեր չնորհայ՝ և հարկաւոր զի առնելոյ, զի մարդիկ ունէին պիտոյս ինէ բազմաեռակ դեղոյ ինէ։

Ի մեծ իմն ասէր՝ վասն ուրդեանց, ունել զայնքան հիւանդութիւնս, քանզի՝ բարբառ կրնեալ կենցաղավարութիւնք՝ յառաջադրեն զառաջնութիւն՝ և ոչ ինէ զհիւանդութիւն։ Ի՞ր անբարեխառնուն վարուց ասէր՝

(ղ) Աերբոն էր սաղիէ Հոգոյն Ատամնեկ , և յայնժամ հոգաբուժէր ծովային զօրաց, որք առաջ ընդ նմա ի պատերազմ Տրոյացոց , որ էր չալածոյն գԵնեասիս. և ցոյց փոյթեալ ի պատերազմէ.

(է) Ազօսայ պատասխ Հոգ. որ առնէաց ի Ոդիսականէն գԱքիլեայ՝ և գՏիտեայ՝ ի Հոգիսն Աերբոնի .

փոխարկիէ՝ ի Քրիստոս մահացաւ՝ նաև զբուժանելիս, որք սահմանեալք են՝ ի պահպանել զկեանս։ Ասաի՝ առ՝ ինոցունց ընկալեալ՝ անբարեկարգ հոգեվարքիւնք՝ յոյժ կարձեն զաշուրս իւրեանց, զորս դեղորայք ոչ կարեն երկարել։ Զքրիստոս միշտ սակաւ հիշանդանան՝ ի պահեսուէ բազմազան կերակրոց՝ քան զհարսուստս, որք ընկալեալ զառատումս. քանզի բուժանելիքն՝ որք կարի խաթելով զձաշակիցն՝ ասն ուտել յաւելի քան զլիտաց, ի բնութեան մանաւանդ, քան ի բուժանեն։ Այս ինքեանք կոկ դեղորայք ձշմարիտ Քրիստոս են, որք խանգարեալ աղաւաղեն զբնութիւնն, զորս ոչ է պատ՝ ի գործածել, եթէ ոչ՝ միայնակ՝ ի կարի հարկաւորութեն։ Այնձա պոյն միտ անվնասակար դեղն՝ ևիշտ սովորութիւն լինի օգտաւէտ՝ և ժուժկալութիւն, և բարեխառնութե՝ ի յոյժ հաձութիւնս, նմանապես և հանդուրժութիւն մտաց՝ աշխատակրութիւնք մարմնոյ. որով քաղցրացեալ արեան՝ ցրուել արտաքսանց զամ աւելորդ հիւանդ։ Յոյս կեցուիչ խնամատուին Քրիստոսի էր առաւել հեանալի, ի պատձառս խորհրդոյ՝ զոսկիկ կանոնաց՝ զորս տայր քան ի վան դեղորիցդ իւրոց. առ՝ ի ընդառաջել ախտաժետութեանց, և ընծայել զդեղերացս զոլ անօգտակարս։

Երիտքին արքս այսորիկ յղեցան՝ ի Մելամաքէ՝ յայցելութիւն հեանալոց բանակին. որք և բժշկեին զյոլովս զեղորիւք իւրեանց. բայց առաջել և ողջոյնացանկին Քրիստոս ի հոգեբարձութիւն, քան ի դեղորիւքն. քանզի հոգ տանէին ունել զնոսա յաստակութե, առ՝ ի արգելուլ զվնասակարութի օգոյ՝ այնու մարքութե. և տային նոցա զգուշանալ՝ ի կանոնի կամ առնել ժուժկալուե. (որ ե փէրհիզ.) ի տրամադրիլ առողջուե իւրեանց.

Ձամանն զինուորքն ներազդեալք՝ ի սոյն օգնութեն՝ վասն մատուցանելոյն ածց, վասն յղելոյ նոցա զՄելամաքն՝ ի բանակին գաշնակցաց. և առիթ ի ոչ ե սա մարդ ոմն սոյ կարծեաք, այլ Քրիստոս կարծեաց՝ ե սա բարերար ածուելի մի՝ ի ներքոյ մարդկային կերպարանի։ Ուսկ եթէ մարդ ե, ապաքէն նմանեի ածց՝ քան ի ծագորդաց մարդկանցն։ Ոչ ոչ ե լեալ սա յերկրի, եթէ ոչ՝ ի բարերարել. ե նմանապէս՝ յաւէտ սիրելի վասն իւրոյ քաղցրութե և բարեբարուելոյն, քանի ի վասն իւրոյ քաջութե և աքեութե։ Ով, եթէ կարիցեաք ունել զսա Թագաւոր մեր։ Ասցց ածք վերապահեն զնա վասն ամենայն մոյ՝ առաւել երջանկի՝ զորս սիրեն. զի վերանորոգել կամին յերկրի նոցա՝ զդարս ոսկեայ։

Մելամաք միանգ գնացը՝ ի դէշերի վասն այցելութե՝ ի շրջապատսա բանակին, առ՝ ի հանել ընդդէմ խորհրդոյ Քրիստոսի, լսեր զքանս զոհս ածց՝ որք ոչ էին բնաւ երկրպագելիք ի իմն վասն համոզանաց. ըստ այնց՝ զորս մարդկայզք ասն միշտ առաջի Թագաւորաց զհամոզիչ դրուճատս. հա մարելով ի՝ ոչ ունին նորա ոչ համեստութի և ոչ այնուհաւատարմութե. և ոչ կամին ի՝ իցէ այլ ինչ, եթէ ոչ՝ գոլով գնոսա անչափաբար. առ՝ ի առնուլ զարդիւնս նոցա։ Ուսկ որդին Յուլիսէ ոչ ձաշակէր, եթէ ոչ՝ ըստ ձշմարիտն. և ոչ կարէր ըմբռնել այլոց գոլեսից, եթէ ոչ՝ այնց՝ որք առ ինքն լինէին նմա ծածկաբար՝ հետ՝ ի դիմաց իւրոց, որոց վասն և ունէր իրաւամբ արժանաւորութի։ Այնու նորա ոչ էր անազդելի առ այնս, և զայլ այնպիսի քաղցր՝ և այնպիսի զուտ հաձութի՝ զորս ածք ոչ ունին ապրիլ եթէ ոչ՝ միայն եղելոց՝ ի ընորհս. յորոց զրկեալք գոլով չարարարոյք՝ ի փոր ձառութեց՝ ոչ կարեն երբեակերպել՝ և կամ հաւատալ։ Այց ոչ թողոյք զինքն բնաւ անհանիլ՝ ի նոյն հաձութիւնս. այլ փութով վերադառնային

խուսան՝ ի միտս իւր համոյն սիրալանք՝ զորս արարեալ էր. ոչ մոռանալով ա-
մենեքեան զնի բաժակաբեր ընտելի իւր, և անդամանալանալ առ մարդիկս, ընդ
որոյ վարիւր, ոչ զանազանելով զինին՝ ի միւռոյն, որոյ վասն ունէր պատկա-
ռանաք իմն զաղանի՝ յաղագս դալոց ծննդեան պայծառի կարծրարանութեան, և միւռ-
հել երբ ևս անդուէ ։ Ասաւն և միշտ ուրեմնաբեր իմ առանցին Քինեքրին
զհամոյն վասն՝ որք սակաւք լինէին նմա, համարելով զինքն անարժան։

Ասաւ ես այն առեր՝ ոմ միշ ածուհի, որ հասուր լինէ գՔինեքոր առ՝ ի
պատրաստակել գնա, և ուղիղ զվաճառս բնութեան իմ ։ Ասաւ ես այն՝ որ հա-
սուր լինէ զնմանասուելի արդիւնաբերել՝ ի սխալանաց իմոց, առ՝ ի ոչ հա-
հաւասալ լինէ ինքնին ։ Ասաւ ես այն՝ որ սանձահարս զանբարհամարհ սխա-
տակրութեան իմ ։ Ասաւ ես այն՝ որ հասուր լինէ զգալ հանգոյս՝ և սխորժս հա
սանելոյ յօդնութեան սպեղանեաց։ և ծարաւ քոյ լինիցի ասելի, և արժանիս ա
լինելոյ ։ Ասանց քոյ առնել միշտ զսխալանս անուզղելի, և լինել ոչ ա-
նուկ մի՝ որ ոչ զգալով սկարուելի իւր՝ ծաղեալ զմարդն զլորն առաջի
պայլոյ։

Ներեցար և Փիլոքսենէ հնազանդել ի տեսանել զՔինեքոր փո-
խանցեալ յայսպիսի քաղցր և օգտակար ոգիս, առ՝ ի պարտաւորել ինքեան
զմարդիկս բարեբարուելի իւրով ։ Յայսիսի զործուն՝ պայսիսի օգնակա
նութեի ժամանօղ, և պայսիսի նրբամիտ՝ առ՝ ի նախահոգալ զամ պէտից։
և ոչ գիտէին զինչ հաճասել, զի ոչ ևս ճանաչէին զնա՝ զոլ նայն մարդն
առաջին։ Իսկ այն՝ որ առաւել հիացուցանէր զնոսա, եթէ հոգասնակուել
նորա՝ զոր կալաք վասն մահաճան Հիւիւիայի, զի նա ինքնին արտահանէր
զաբեղնաններկ և անկերպարան մարմին նորա՝ ի տեղւոջէն՝ ուր կայր ծած-
կեալ՝ ի նեղբոյ կուսացեալ զիակաց սպանելոց և հեղուլ ի վերայ նորա զաղ
աստուա ցաճաղինս՝ ասէր, ոմ միծոգի, գիտես զոր այժմ ի՞ր՝ ըզքան պա-
տիւս ունիմ յարժանաւորելի քոյ. յիրաւի է, զի հպարտանի քոյ շարժ-
եաց զես՝ ի բարկութիւն. բայց յանցանք քոյ գային յեռանդնոյ յերիտասար-
դութենէ. գիտեմ ես զհատակն այն, թէ ոչքան ունի կարօտութիւն։
Ի ներելոյ ասաւ հարազատաբար փարատել ։ Յանգամուր եմ ես՝ ի կողմա
նէ իմէ։ Ոմ միծոգ՝ ընդէ առեք յինէնս նախ քան զբռնադատելն իմ զնա՝
՝ի սիրել զնոս։

Յետ այսորիկ Ծիլոքսենոս ևս լուեալոյ դիմաբինն անուշահոտ ջրոյն, և
ևս ասաւ հրամանն պատրաստել զարձն ի՝ միտիոց ։ Այսրիք միծամեծք
ասպնջապետել՝ ետասպարէ՝ անկանէին զերդմամբ՝ ի բարձրութենէ լերանց։ որք
հնազանդ արդիք զոլով երկրի՝ ապատնոյ կարծէին երկինք՝ բարձրագոյն ա-
սպիք և ձիւղովք իւրեանց։ որոյ զլուխք զարդարեալ էին՝ ի կանաչասա-
զարդ տերևոց։ զոլով լեալ զարդք անասնոց ։ Ասէք և հատեալ ծայրն
ղեղեալ՝ ի միոյ ևեղոյ զեսացն Ասլէսի ։ Ընդ ամբարձեալ բարձրացաւ
օրինակաբանելն զիպարանն ի պատանոց։ որոյ ձև ակնարկութեի համանմանութեա
կանոնաւորութեամբ զիպիցիկ շինուածոց ։ Ի ներս քոյն սկսաւ երգել և մա-
սախուղ ի ձեռն՝ համբարձեալ ի բանսոյր միոնգ յերկինս։

Ի աչեզինացեալ յատուկ ջնարդային եղոյ և յոյժ եքն քոյիւ, ունելով
զնիզակս իւրեանց յերկիր կորացուցեալ՝ և զաչս՝ ի խոնարհ, նկարեալ ըզ
ցաւ քեն զառն՝ ի միոյ զազանացել զեմոց իւրեանց, հեղուլ յորդաս սա
զասաստաս։ Յետ որոց առանիւր զալ Ծերտնեայն Ֆիլիպպոսի՝ ոչ սկսաւ
վշտացնել՝ ի բազմութենէն ամոց, առ՝ ի ապրել զինչ ՚ի փիլիսոփ, զոր որ

ետուգիտալ էր, ի մանկութենէն իւրմէ։ Ուստի զձեռս իւր դնէր յերկինս և աչք իւր լուացին յարտասուս, և ըստ վանականի էր առ սկիզն մնահոմանս իւրեանց փիլիպ զամ բուծանելիս, և քաղցր քունն ոչ ունէր կար ծանրագոյնացեալ զարթուն առնես աչաց իւրոց և ոչ ես կարէր զանձ ըստսի մի՝ մեզմագոյնացեալ զդառնակսկիծ ցաւս իւր։ Ընթանայր զղջութիւն քայքի, և ոչ դիտէր ոչ երեսաց ։ Ոչ ինչ ըստն ելանէր ի բերանոյ իւրմէ, քանզի սիրտ նորա վիճակեալ էր յոյժ, ոտնեղով վրդովելիւն ի յաւասիտս և ցաւակիզ։ Ուստի մինչ եռաց զղխոլմացան վառեալ՝ երևեցաւ յանկարծակի ցաւագեալ, և ազատ զսիրոյ։

Ա՞ղ Հիփփիաս. Հիփփիաս ես ոչ ես տեսանելոց եմ զքեզ. Հիփփիաս աչ ես՝ և ես ապրիմ ասկաւիճն. ոմ սիրելի իմ Հիփփիաս. անգիտելի և անոգեբժութիւն ինչ ես ինձ այս։ Յերամբ ես ոտաւցի քեզ՝ արհամարհել զմահ. բայց հաւատացի եմ՝ ձեռք քոյ փ կէին գաչս իմ. և եթէ դու վիրաժողովեր զվերջին ածիւնս իմ։ Ա՞ղ ասէ անգուիք, երկարեցէք վիճակս իմ առ՝ ի կատարանել ինձ ի վախճանի զմահ Հիփփիասի ։ Ա՞ղ սիրելի ծոցեակ իմ՝ սնուցի զքեզ. և արժեցար ինձ յայնքան հոգս, այժմ ոչ ես տեսանեմ զքեզ, բայց տեսանեմ զմայր քոյ՝ որ մեռանիցի ախտութիւն, յանկարծանելով զես վասն մահու քոյ։ Տեսանեմ ես զերիտասարդութիւն ամուսնոյն քոյ՝ բաղձալով զիս ըստս՝ փեսայ դիերս. որոց լինիմ ես պատճառ ։ Ա՞ղ սիրելի հոգի՝ հոչակ զես զանձ յերեսս Աքիլլեսի, զի լայն առելի է ինձ և դու ես միջնակ՝ ոմ սիրելի իմ Հիփփիաս՝ զոր կամիմ տեսանել. Հիփփիաս Հիփփիաս, ոմ սիրելի իմ Հիփփիաս, ես ոչ ես ապրիմ, եթէ ոչ՝ առ՝ ի ընծայել մնորոյ քոյ զվերջին պատիւս։

Այն ինչ մարդին երիտասարդին Հիփփիասի՝ տարածեալ և եղեալ էր ի ներս արկղի միոյ, զարդարեալ ծերանի կնքպատիւք. նկարեալ գանով և արծաթեով, տեսանիւս, զի մինչև որ շինող էր գայս աշաց նորա, ոչ ուներ տակաւին կար մերժել բոլորովին զդիպուկութիւն դիմաց նորա ։ Տեսանելոյ նմա շուրջ զպատանոցսն՝ (որ էր տասնից ապիտակ քան զձիւն,) ալէծփել երկար վարսից նորա, յաւէտ պճոյ և դիպուկ քան զԱքիլլ.(ը) և Ալեքսանդրէ. որք պատուին կինք տակաւին փոխել ի մանկէ ։ Այրևիւք նմա ի հոգս իւր խոր խոցեալ վէրք նորա, յորմէ բոլոր արիւն իւր հոսանէր և ի քաւցեալ էր զդէմ նորին ի խաւար թագաւորութենէ Փլուտոնի։

Ա՞ղէքսանդր տեսանէր և ուիծեալ հետ իւր մերձ դիպչն արկանելով զծոպիկս ի վերայ նորա ։ Այն յորժամ մերձեցան առ դիպուկսն՝ որդին Յունիսի ոչ կարաց տեսանել զերեսն թափանցիկ ի կերպասս որովք պատեալ էին զդին, մարց վիրաւորանել զնորապսակն արտասուս։ Ա՞նայնբ բազ տաւ՝ ոմ փառասիրդ Հիփփիաս. քանզի ոչ ես համարձակիմ կոչել զքեզ սիրելի բարեկամ իմ ։ Ասդիսը ոմ մեծագնիրդ հոգի, որ ունիս արժանաւորել զայնքան պատիւ։ Եթէ ոչ սիրեիցէ զքեզ՝ նախանձէ բարձրանալ քեզ։ Ո՞վ թերծեալ ես դու ի թշուառութենանց յոյս եւիք մի՝ ապրելոյ. ելիր դու առաւել փառաւոր ձանապարհաւ. վայ՝ ոմ լինէի եր-

---

(ը) Աքիլ. էր երիտասարդ ի յոյժ սիրելի՝ զոր Պատրոկլէս. որ պատմօն զմահ Հեկտորայ գնոյ Աքիլլեսի, ասաց զնոյն ինքեան՝ ապա զնոյնն ի Լուկ. ԺԹ. ԽԱ։

ջանիկ վախճանել այսպես խնդրեմ յԱծդ, չի գիտեն Քեֆիքա՝ ոչ սպասելցէ
սմանէն զանցս հոդւոյ քոյ. և դարձեալ Էլիզէ՝ բացեալ լինել քեզ. և ա-
նուն քոյ եղիցէ պահեալ՝ ի բազում դարս, և մնիցէք քոյ հանգիցեն՝ ի խա
ղաղութեան։

Հաղիւ թէ ասաց զայս ցայսոսիկ՝ խառն ընդ հառաչանաց՝ բոլոր բա
նակն եբարձ զաղաղակ լալոյ, և ամենեքին մնացեալքն՝ ի վերոյ Հեփեփիա-
սայ և պատմիչն զմիմեանց դարձան ողբալութիւնս, և կակիծ մեհեան ոգբա վե-
բայիշխողացանէր զամ բարբաք ոգբալութիւն եղբա, մեռացուցանելոյ զյանցա
նըս՝ զորս մեծամեծ երիտասարդութիւն և վատնեալ հրեշտակութիւնք իւր ընդ
ծոցակալ էին նմա։ Ապաց առաքել և ոգբոյ եղև՝ ի սիրոյս Նոցա՝ խանդա-
զատ մտմնջեցմանէք Թ-էլամքի՝ և ասէին ասէ ուրեմն ազն Հայն երիտա-
սարդն, այնքան հպարտ՝ այնքան գոռոզ՝ այնքան արհամարհող՝ և այնպիսի
անկենդան զաղաքել. որ այժմ ահա փոխարկեցեալ տեսանէք զայնքան քաղցր
մարդասէր և խանդաղատ։ Յիրաւի թէ ոչ կարծեաց՝ Ամենեցին զոր ունէր
այնքան սէր ընդ Յուլիոս հօր իւրոյ՝ սիրէ նմանապէս և զսա։ Յետ առանց
կարծեաց՝ ունի արարեալ ամն առաքել պատճառական ոչ ըզգի, զոր ձեզ կա
րօղ են առնել մարդկանց, առլոյ ամն ընդ խոհեմութեան՝ և սիրա մի
գլեաց՝ և սիրալիր։

Յայ ահա մարմին մեռելոյն ծանեալ՝ ի բացոյ, զոր Թ-էլամք ինքնին
առագնաց անու շահատ ջրով՝ զմախիրս սանկարէն սիւսեցեալս, յատուկ ժո-
ղովեալ՝ ի մէջ ոսկեայ անօթոյ միոյ՝ պահեալ՝ ի ծագիանց, և բերեալ մա
տոյց Փալանեքէ. զի կացր ընկերանալ՝ և խոցեալ՝ ի բազում վէրոյց. որ
՝ինեալ ծայրագոյն ակարութեան իւրոյ՝ նախատեսանէր՝ ի պատրաստ վան
ինքեան զգրաւնս խաչաբ գ-ժոխոց բացեալ։

Յայն ահա Թ-էլամ Փիքել և Ասոզիա ի յղեցեալք յորդւոյն Յուլիոս
առ Փալանեքէ՝ ի գործանել. որք և ունէին առեալ նմա զամ օգնութիւն
արհնաւոր խրճանց։ Ա երակոչէին ասկաւ առ ասկաւ զոգի նորա, որ էր՝ ի
պատրաստ՝ ի թռչել։ Ընդ նոր՝ ինորոց չուն՝ ի վերադարձանացն՝ ի նմա ազ
գաղարաբ։ Հարցեր գործութեան մի՝ և ազգս պատասխանի կենաց՝ ներքուզ
հոգի թափանցէին յերակս ընդարձակս մինչև ցկիզբն սրտի իւրոյ, և ասէր
ժեղի չկարմրեալ մի բնական վերակենդանացուցանէր զ՝ի ժահ առաւցել
անդամս իւր։ Ընդունեալ բոլորի յորում հիասքանչութեան վարքիւ, պա
տահեցաւ առաքել և ոգբակցութեան. քանզի սկսաւ զգալ գնահ ներքոյ
իւրոյ՝ որ միշտ ցայժմ ոչ էր լեալ՝ ի կարգութեան զգալոյ։ Ընդ ասէ
ընդէր կալայք պատկեսք մեծ հոգս՝ առ՝ ի ողջացուցանել գիս. ոչ էր ինձ
բարբաք մեռանել և հետել սիրելոյն իմոյ Հեփեփիայ. ասէ՝ ես գնամ մե
ռանել առաջի իմ Աստ Հեփեփիա՝ քաղցրութիւն կենաց իմոց, ողբայր իմ,
սիրելի եղբայր իմ, ոչ ես ասես զաս, ես ոչ ես կարեմ ուրեմն՝ ոչ տեսանել
զքեզ՝ ոչ լսել և ոչ փարիլ. ոչ ասել քեզ զաշխատանս իմ, և ոչ մխի-
թարել՝ ինձ քոյոց։ Աստ ծանք եշնամիք մարդկանց, ոչ ես ունիմ զՀիս
փիա վասն իմ. կարելի է այս. Բայց ոչ է ես արդեօք երազ մի, ոչ, ասէ
ռաւաքել քան զձշմարիտս, ոմ Հեփեփիա, ես զքեզ ունիմ կարեւոր։
Ես զքեզ տեսի մեռեալ, և քէն՝ պարտէ զի ես տարկեմ տակաւին ան-
քան՝ որ ինձ հարկաւոր, լինել վրէժխնդիր վասն քոյ. կամիմ ես սպանանել
զանդուքն Ասորւոցն՝ որ ունի նենգեալ զձեռս իւր յարենէ քոյ, և զտնել
զնա փոխանակ քոյ։

Մինչ

Ա՛ինչ Յովանէի խօսքը այսպէս, և արքն երկոքին ջանային մեղմացանել զցասումն նորա, յերկիւղէ զի՛ մի յարձակեալ չարիք իւր արկցէ զաղդիցութիւն դեղոյնէից, յանկարծակի երևեցաւ նմանհրեշտեայ ճի՛ լամբի, ՚ի նախանձէ՝ եղև խարեալ սիրտ նորա յերկուց նիզակ վշտացուելեանց. Նախ՝ զի առակաւ վիրապ հիր զնա ՚ի վտանգէ ոչ անցեալ էր ՚ի մէջ Ա՛ելամանքի և Հիւիւիոյ, և կրկին մահաբեր ազդէն գոյաւ ՚ի նմա առաւել զօրութեամբ. Ա՛մուս կողմանէ՝ ոչ իշխէր ուրանալ ՚ի՝ պարտէր վտանգ պահպանու[թ]եան կենաց իւրոց Ա՛ելամանքի, զոր ունէր կորզիել գնա կիսամեռ և արիւնամաքուր՝ ՚ի ձեռաց Ա՛ղուանէի. Ա՛ապա յորժամ եառնոյր զանձնէն ոսկեայ՝ յորում էին ամփոփեալք մարմինք՝ այնքան սիրելի եղեալ իւրոյ Հիւիւիոյ, եհեղ զաչս արտասուաց. Ա՛ղդրկեաց նախ զ Ա՛ելամանք թարց կարելոյ իսկ ընդ և ՚ի քաջապատս բանակին, ուր ոչ երբեք առնէր պակաս՝ գոնէ երկոցա անգամ ՚ի մէջ առաւել զիշերոյ աշխատանաց պատերազմի. Օ՛ր ննջէր սակաւ, և զաւուր իբր հատել լինէր առեալ. վասն ոյդ ինչ շշնջմանց՝ զոր ընկալեալ ՚ի բազումս ժամս զիշերոյ, որպէս և ՚ի յերկրին. Ա՛մ վասն այց երևելոյ ՚ի բազումս ՚ի մէջ առաւել զիշերոյ, որպէս և ՚ի յերկրին. Ա՛մ վասն այց երևելոյ ՚ի բազումս

(թ) Ռաբօնի, որպէս Ա՛ղուանէ և գիշերոյ, նահապետ ցիւռնոց. այլ ընդ նահապետութեամբ անցանէին հոգին ՚ի վերայ Սիփոյ՝ և ապա ցիւռնոցն գերեցոյ.

հետևաբար՝ ի միում՝ խոկ ժամ ե, առ՝ ի բարբառ՝ յիղակարծ ընդունելոյ զդէմ առաւ՝ սրբ ոչ բաւական հսկելոյն։ Ի հրաշառնայր առաւ՝ ի վրան իւր՝ մածեալ քրտամբք և վշտացեալ՝ և կիրակուրք նոցա ի նմին հաստարակ. զի կենդանի վարիւր որպէս զի՝ ի զբաւականաց, առ՝ ի տալ նոցա՝ օրինակ ժուժկալու թեան, և համբերութեան։ Ո՞ի գոյով դոյն ինչ պակասութիւն կիրքեաց զօրակոնաց բանակին, դառնացոյ յարմար առ՝ ի կատկ զորոյն զօրակա նայ, ըմբերիլով ինքնին անհանգստութեան իւրոյ խոկ անձին։ Ուստի մտ խանակ նուաղելոյ, կամ տկարանալոյ՝ ի մէջ այսպիսի աշխատակիր կենի՝ զ քանայր, և ուժգնանայր յիւրաքանչիւրում աճուր։ Չի սկսաւ ոչ և ս ունել զնոյն փափուկ զիրութիւնս. որք են արդիս ծաղիկ առաջաւոր երիտասարդ թեան, և մարմնոյն նորա զարձաւ՝ ինսիմութիւն, և տակաւ փափուկ. և անդամք նորա նուազ բարձրացեալ, բայց առաւել հաստատ ջղօք և զօրեղութ

ՆԻՒԹ

ՈՒԹՆԵՒՏՍՈՆԵՐՐՈՐԴԻ ԳԻՐՔՈՑ.

Ծէլտաս՝ ի նոցին հաճառակաւ չէզոզոյ իմոյ ևս՝ հայր իւր Ցուխ՝ ուչ կա՛ր ի քէզուց էնչէ. յառաչեցէք ի ծիսատոնութիւնն իւրում գնալ և ոչոնչ զնա ի գիւղս։ Ընդդէմ ի գիշերի եկաւ ի քանայէն ընդ էդնոց Աբրահամ ինչուն հիպահէզ՝ ինչև յառաջ ի՝ ջեղեցոյ հաւիտեան այլն Աշխարհայն. տանէ ոմն ոչ անդրադարձաւ ի խուճան, և հասանէ չէլէն Աբիմաք։ Բարձանէ ընկալաւ զնա ի՛ննաճայն իւր ։ Գնայ անդիցանաւ առաջի փլոքօնի։ Գտանէ զնա պատ առ՛ի ի՛ նոյնտեղէն ոգոնելոյ զհայր իւր ։ Ընդ որ անցեալ զառաջադասն՝ պէտանէ զտանջանս՝ ընդս էրէն առիւծիսոյ, երգիմաղանդ՝ դիզքաճոյ, և գնդ կան զանդնէսի՛ քոգաճոյ չաքաքեցոյ ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՐԻ

Գիրս Ա-ԻՆՆԱԹԱՆԷՈՒՍԻ։

Ապասին՝ որպ զօրք գոյակ առաւել ևս անզօրացեալք ՚ի մարտի, որ տաքարշաւ էր վինքն յետիոյս լերկինն Ալվոնի, (ա) առ ՚ի պատռել օգնական ինչ, և ջանալ ՚ի ահաւոր յանկարծակի կռիւն անգամ մի ևս ըղ ՚ի շնամին իւր, համոնման առնել առաւծու՝ որ վանեալ ՚ի հոմուէ՝ և վերս գարձել ՚ինսեմ անտառս՝ վերստին մուտք յորջ իւր ՚ի որդ անդ զՀիրանս և զժանիս, սպասելով յայնպակ ժամու, առ ՚ի գիշատել զհօտն ամբողջ։

Թէպէտ և կամեալ հոգս ՚ի դնել զկատարելագործութիւն իմն քառ լոր բանակին, ոչ ևս մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ հնարեալ յառաջացուցանել զձև իմն նորոգութեան, զոր ունէր յղացեալ ՚ի մտի իւրում՝ և աքօղեալ ՚ի հա ճոյն դիմադարձութեան զօրականաց։

Այլ ահա ՚ի ձեռն ժամանակս խառնիճաղ վերադիմեալ իրը յամենայնում գիշերի յիմիք երազոց, որք ներկայացուցանէին նմա զհոյզ իւր Յուլիոս։ Այն երեւակերպուն ՚ի Յուլիոսէ՝ վերադառնայր աշխ ՚ի վիրջն գիշերոյ՝ նախ քան զինչ արշալոյսն գայր ՚ի հալածել ծննդական փայլմամբ իւրով՝ զաստե ղըս յերկինից։ և ՚ի յերկիւղ գբաղեալ քունն՝ ՚ի միասին ընդ իմաչղական երա զոյ։ Ամբոխ հանուագաց առաջանալ զՅուլիոս սիրէ՝ յերջանիկ հզգուած միտս, ՚ի վերայ երկրի գեղոյ, ՚ինքեան դաշտի մէջ՝ զարդարեալ ՚ի ծաղիկունց։ և շուր ջանալով յուշերժահարսիկ՝ որք արկանէին նմա հանդերձս ՚ի ծածկել։ Ամբոխ ամուր նմա առաջանալ զնա խօսիլ ՚ինքեան պատճառաւորել պատճառ միոյ՝ զեղագործութեան յոսկւոյ և յարծաթոյ՝ և ՚ի փղոսկրէ։ ուր մարդիկ պատկերալք ծաղկանց ուշնկն զնկ ինն նմա հանուէին՝ և հիացմունք։ Ա յսպես հանապազ առնէ առնէ երկիւղ նմա Յուլիոս յանկարծակի ՚ի միջ խնդութեան խրախճանութեան։ ուր միայնակ ուրեմն ՚ի ՚ինքեան դայլայլեր ։ և յուշանալ լինէր քաղցր համակրութեամբ ձայնիւ երգոյ՝ ընդ քնարի միոյ յոյժ քաղցր քան զքնարն Ալվոնի, և քան զերգս և զձայնս՝ բոլոր միաբերից։

Թէ

(ա) Ալվոն, որ այժմ կոչի Վոլտ. է լեառն ՚ի Քալաբրիա նահանգի վեղնոց տեղ ՚ի գլուխ Ադրիայի ՚ի վերայ ոտից է տեղւոյն՝ որոյ ստորոտ անտառք. ուր երբեմն լեռ էր էպիմոսոսաքան, և գբօսարան թագաւորին։

Յովհաննէս՝ ի գալ Ներսիսի առաքելոյ յայց ախտիցն եղեալ՝ զուիժը հաւատալով. ոմն հայր իմ, ոմն աբեղի հայր իմ Յուլիոս, երազք առաւել զօր հուրելիք՝ լինէին ինձ առաւել քաղցը. զի այն երջանիկ երեւակերպութիւնք առն ինձ զգալ, թէ դու ահա իջեալ ես ի բնակութիւնս հոգւոյ եթանելիացդ արդ ձեզ վարձատրեն զառաքինութիւնս, առ՝ ի յաւիտենական հանդստուն։ Հաւատամ ես ասեանել զդաշան Յիսուսի. ահ, որպիսի անդուն առնչիք ոչ ես ունիլ յոյս. ուրեմն ոչ ես առանելոց եմ զքեզ՝ ո՛ աբեղի հայր իմ։ Կնաւ ոչ փարեցայց զնովքա՝ որ սիրէր զիս այնքան. զոր և որոնեմ ընդ այդ քան աշխատանաց։ Կնաւ ոչ լսելոց եմ ես խօսիլ այնմ թերանոյ՝ յորմէ ելանէին բանք իմաստութեան։ Կնաւ ոչ հայեցայց զայն ձեռս՝ զայն պատուական ձեռս՝ որ գանեալ զայնքան ի ծնանդիս, որդեւօք ձեռքն այնոքիկ՝ ոչ ես պատժեն զանզգամ սիրահարս վհատելոյն, և ի մեռաք ոչ ես վերստ դառնայ և նորոգէ յաւերակութեանն իւրմէ։

Ո՛վ ածք քաղցրագոյք հօր իմոյ՝ դուք էք որք յղեք ինձ զնզիկըն զերազ պատրոսիկ, առ՝ ի եղծանել զսաստկն ախնկալութիւնն որոյ իմոյ. որ ի եղծանել զիւրանս իմ, ոչ ոչ ես կարեմ ասելով՝ թողն երկրայութեան, զինչ ասեմ ես, աւաղ, ոչ եմ ես, եթէ ոչ յոյժ հաւատամ ի՛ն՝ հայրն իմ ոչ ես։ Գնամ ես ուրեմն որոնել զհոգի նորա մինչեւ ցերորս դժոխոց։ Ի՛ն զէօ (բ) ես ունի իջեալ։ Ամբարտաւանեալն Ի՛ն զէօ՝ որ կամէր բռնաբարել զդժոխային ածուածիւնս, խակ ես գնամ առնել զնա անդ վասն զթութեան։ Հերքելոյ ես ոչ իրաւի. բայց ես ոչ եմ Հերքիչ։ սակայն բարեաց է համանմանիլ նմա։ Օրինէ՝ ի պատուիրն զպատմուճանիս իւր՝ վասն ընկալելոյ ապերջանկաբեմիան իւրոյ՝ բարեաց կարաց շարժել՝ ի գութ, և մեղմացուցանել զսիրտ այնմիկ այ. որ ընդարձակ լինի՝ ի մարդկանց՝ որպէս անփոփոխելի՝ և առապնդիլ. և ընկալաւ՝ ի՛նմանէ, զի Հիմնարկեալ վերադառնայիցէ՝ ի միջ կենդանեաց։ Այս ուրեմն առաւել արժանի եմ զթութեան՝ քան զՕրփէօ. (գ) զի կորուսան իմ կարի մեծ է քան զնորսն. ոմ կարէ համանմանել ներացուցանել զբիւրաւորդուէն ապիկի մի՝ համանմանեալ այնքանեաց պղոց բազմաց՝ ընդ մի գնոյ իմասանացն Յուլիոս գտանել՝ ի բոլոր Յունաց։ Երթիկիւք ուրեմն, մեռցուք գանդ եթէ հարկաւորէ։ Ա՛ն ես երկնչիլ՝ ի մահուանէ՝ մինչ զգամք գայքան միշտ յապրելոյն։ Ո՛վ Փլուտօն, ոմով փրօսէրպինէ. վարձ առիւ ահա՝ իներ առկաւուց՝ եթէ այնպէս անգութ էիցէք, որպէս և ասի զձէնդ։ Ո՛վ հայր իմ, զինի առյուծելոյ իմ՝ ի գերեզմանդ ընդ ծով և ընդ ցամաք՝ առ՝ ի գտանել զքեզ. գնամ՝ ի վախճանի տեսանել եթէ ոչ ես դու բնաւ՝ ի ներ խաւարն բնակութեանն մահու։ Եթէ ածք քաղցրագոյնք ինձ վայելել զքեզ՝ ի վերոյ երկրի, և՝ ի միջ աւուրց լուսաւորու թեան արեգական, կարելի է որ ոչ գտայիցեն ինձ տեսանել գոնէ զհոգի քոյ՝ ի ներ թաղաւորութեան խաւարի։

Ասելով Ի՛ն զայս զբանս զայսոսիկ՝ եղեալ զմահիճս իւր արտաստօրք,

(գ) Օրփէօ եղ՝ ի փոխան առնուլ զսիրտն իւր զԷվրիտիս. զոր առնէր արտասուել զմահ երեք ընտրեմ հրաժանի Փրօսէրպինոյ՝ ոչ առնիցէ վերադարձ յաշխարհս։

(բ) Ի՛ն զէօ. որդի Էյէօ խաբեւորին Ամինտոս. որ ելեալ՝ ի փոխան ընդ Փիլիքօյ՝ ա՛ ի յափշտակել զԻփօսէրփինէ. եղեալ շղթայուածեալ հրամանաւ Փլուտօնի, գնէր նոյն Հերքիւլէս զի թողացուսցէ զնա։

ե յարեաւ վուխտ որպեզ լուսով տեսչիւան՝ զառիթ մեղմացուցանելոյ
ցկոկծալի ցաւակրութիւնի իւր, զոր եղեալքս ոչխարիկ պատճառեալք էին նմա։
Այլ էին որպէս անհուտք միտալք ի արուի իւրում։ զորս և կրէր միշտ ընդ իւր։
Զայս՝ ի մէջ ոչոց մատուցանելոյ ցառաջադրեալ իմանալ՝ ի դժխոյ՝
ի հալածակաւոր սերմոյն միոյ՝ ոչ ոչ էր հետ ի բանակին։ Այլ իւր առնէին
զոր Հաշխոնեցիս։ (դ) պատճառաւ՝ զի առնին այն ունէր ոչոց մի ոսկեալ, յոր
մէ լինելոյ ի վերոյ նոցա Հերոսի։ ընդ որ՝ ածք ինքեանք ևս երկնչէին
երդնուլ։ Զաղաքն էր հռչակ ի վերոյ ոչոցն ոչխարի միոյ, ոյր ի ձեռն մի՝ ի
վերոյ բարձր ծոցոյ քանի։ և ոչ ոչոցոյս ոչխոյ ոչխարի՝ զոնէիւր ոչոց
ոչոց, ոչ որ երկիւղած մոհկանացուք ոչ կարէին իշխել մերձենալ։ Հոլիք
զանոլին հեռացուցանել զնոսա իւրեանց տնոլ։ Հէզեկիասիկ ծծմբոյնիք
զիշոն ի ձեռ Աքէքոլի՝ որք երանէին շարունակաբար՝ ի ոչոց պատճառաւ,
ի ինչ ի ոչոցոյ ոչոցոյ ոչոցոյ ոչոցոյ ոչոցոյ ոչոցոյ ոչոցոյ ոչոցոյ
ոչոցոյ

զուրկ՝ որ ինքնիր յանկնայնուամ ամաւթ՝ ի դժոխս, յանձնել Պարսից
պետին լինէ մահացոյց. պատուիրեաց Թագաւորն խաւարին՝ ի կողմանէ Հռուսի
երկրի, եղողուլ մոռանալ որդւոյն Յուլիոսի ողջմոյ՝ ի կայսերական իշխ-
ութիւնք հեռացեալ զամենայնէ գիշխանէն՝ և ընթացեալ
ետ լուսով լուսոյ՝ կուէր ինքեան յօդնականուելի դէմ կուրող ուժգնութիւնն
որ գալով առաջ լուսոյ երկինս՝ ի դիշերի՝ հանդիպացաւ և ողջախոհն
Տիանայ (ա) ի յերկիրն, նմանապես և զարհուրելին Աքրեպէ՝ ի դժոխս. Այն
ուժգնութիւն լուսոյ արդեամբ պատուանաշնորհ քանիք մի քուրիր սերտ էր,
և մանաւանդ զի առաջնորդեալ էր՝ ի սիրոյն գիշերէ՝ որքան որդի մի պատ-
կ հօր իւրոյ։

Այն հազիւ թէ մերձեալ եղև՝ ի մուտս այրին, լուաւ մանչիկ սաղերկ
բոյնն կայսերուելոն. Այրկերն զոդոզը՝ ինեղբոյ քոյնի իւրոյ, և երկինն զի
նեղած փայլակամբք և հրով, որք թռուչէին անկանիլ՝ ի վերայ երկրի։ Այն երկ
աստարդ որդին Յուլիոսի զգաց զոդոզ արտի իւրոյ. և բոլոր մարմին իւրմանի
հեալ եղև՝ ի սաստն քրտանց. բայց սրբ և քաջ վաստհուելի իւր զօրացու-
ցանէր զինա։ Ընդարձ զայն և զձեռս իւր յերկինս, և ղոչեաց, ով մեծ ածք.
զյաւիտենական զորս կալայ՝ հաւատամ լինիլ բարեբոք, կատարեցիք զոնդ
զդործս ձեր. ասէր, և կրկնապատակելով զքայլ իւր մտանեալ ընդ յառաջ
վաստհուելի։

Իսկայն ապառեցաւ Թագնձրամած և սեաւ Ծուխն ծծմբային, որ ընծայ-
եր՝ ի ներշնչուելի զայր կենդանին՝ որք մերձենային՝ ի մուտս այրին, և հա
տաւ փոքր ինչ ժամանակ՝ հոտն ներկնաւոր, և ներկայութիւն Հոգւոյ սիրոյ.
քանզի մահկանացու ոք զինքն կարէր իշխել հետև իւ նմա։ Իսկ երկրին
Արեւտացիք՝ որք ընկերակցեալք էին նմա միշտ ցայս ինչ հետաքրքրուելիւն
յայրէն, որոց և ունէր հաւատացեալ զգազանի դիտաւորուելի իւր, միայն
զոզալով ահաբեկեալ և կիսամեռ՝ յոյժ հետ յայրէ անտի, ինեղ տագնապի
միոյ՝ առնելով ազօթս վասն նորա. զի ոչ կա յուսային վերադառնալ ըզ
Ծխլամբք վերադարձեալ՝ ի դժոխոց։

Յայսմիկ վայրի որդին Յուլիոսի՝ սուր՝ ի ձեռին յառաջ մղեաց զինքն
՝ինեղ ապնդ զարհուրելի խաւարի. փութալով երթեցաւ նմա տակաւ և ազօտ
լոյս բաց՝ նման պնդիկ լուսոյ՝ որ՝ ի գիշերի տեսանի՝ ի վերայ երկրի. Այն
տես զոդոս եղեալս՝ որք թռչէին շուրջ զնովբ զորս և ցրտեաց սրով
իւրով։ Այս պնդիկ նոտս զախրամած եղեալ Սիրքս գնացն, որոյ տիմն
լիր և մեռեալ ջուրք՝ ոչ ինչ առնէին, եթէ ոչ՝ զպատուս։ Ընտես նաև՝ ի
վերոյ պատիկ եզեր գանելիք բազմութիւնն մեռելոց՝ զրկելոց՝ ի գերեզման-
նաց, որք՝ ի դերեւս ներկայացուցանէին զինքեանս անդիմադրելի Պարսից։
Այն ուժ՝ որոյ յաւիտենական ծերութիւնք և միշտ տարամած և ատելեանաւոր.
լն բռնութիւնք՝ սպառնալիքք և վտարտուելիք՝ ընդոստ ոչինչ ընկալաւ՝ ինա
Հակն իւր զերեսուորդ Պայնն։ Այն՝ ի մտանել Սիրքս՝ ինեղ ոչ՝ լուաւ
զանձնիւթ վշտագնուելիս հոգւոյ սիրոյ։ Ո՞վ ինչ ուրեք՝ ասէ ցնա՝ առիր
ջանկութիւն քոյ, և ոչ էիր դու՝ ի վերայ երկրի։

Պատասխանեաց նմա հոգին այն՝ ասէ նորան զարդանդ, որ ի նորուդ

(ա) Տիանայ. քան զեղանուկիս. աշխարհ այսոց. էր փոստոր Ղուսկիոնէից և Լիկիոն.
և տոյր Ափոլլոնի, որ յոյժ սիրեր զնա. Այլք սա՛ ի գործս Հրաւէք. Ի յերեսին Տիանա.
և ի յերեսին լուսոյն։

զնոսսոր. հաչակաւոր թագաւորը Խաթիլոնի՝ և բոլոր ամբոխին արև ելեան, ոք զաղջին միայն ի կոչմունէ անուանն իմոյ, և առնէք զես պաշտել Խաթիլ լայտոյ, ինձեր մարմնոցն առաքեալ միոյ յորում արձանացուցէք պատկեր մի ոսկեայ. որպ առաջի ծխանէին սիւն և գիշեր կարի պատուական զանուշահոտ ծխանելիս Աստուածականս և ոչ ոք անձն համարձակիւր գնդիր ինձ՝ թարց լինելոյ պատժոյն. Ընտրեցէք իւրաքանչիւր ոք ձեզ ի ձեռն ձեր զոհ պատրաստել ի նոսա երթալ և ուժգին. վայ, վայ. զի վայելչութիւնք և փառաւորութիւնք ինչ՝ ոչ մնային ինձ երկիր՝ ոչ ձգտիկ ի վերոյ գահոյիցն իմոյ։ Խոց կին մի՝ որ սիրէր յոյժ. և նա ատէր զիս՝ ի սրտի իւրում. բարւոք ծանոյց ինձ թէ՝ ոչ էր ընդ (ի-)ինեաց զիս, և ահա ոչ ինչ եւս բնաւ։ Արդեկ եդան ժոխիցք իմ զառաջ յանօթի մի ոսկեայ. և բաղումք ոգւոյին, կոծէին՝ փետտէին զհերս, և ցուցանէին անկանել՝ ի ոտս դիւցազնիցդ իմոց, առ՝ ի ձառանիլ ընդ իս. գնային նաև սգալ առ ոտս գերամբարձ գերեզմանին իմոյ. բայց ոչ ոք ահաձեցաւ՝ ի՛մ՚ հ իմ։ Արձայոր եղեալ յիշատակ իմ՝ ի գաղշաւմն միջնէ ցներ իմոց խոկ ընտանեաց. և ահա՝ ինձ ոչ ինչ ի կերակուր հուրիցի վառս առնջանաց։

Թէ լամաք կամիցաք մորմոքել յայսպիսի տեսարանէ՝ առ ցնա. հիւր դու իրաւացդ երջանիկ՝ ի ժամանակի թագաւորութեանդ քոյ։ Ո դպիր դու զայն քաղցր խաղաղութեանդ՝ թարց որոյ սիրտ ամենեցուն միայ միշտ վայելել և ձմկել իմիջ հեշտութեանց։ Ես, պատասխանեաց Խաթիլայինն, ոչ նաև խոկ կիամ զայն՝ զոր դու կասիս ասել. այս իմաստութիւնք գոլեն զայն հանդարտութեան սրտի, ոյր ինչ ոչ միայնակ բարի՝ ի միջ ամենից բարեաց. խոկ ես ոչ ունիմ բնաւ զգացեալ. սիրտ իմ շարունակեալք տանջիւր՝ ի ճգտանոր ըղձից, յիրիկունէ և յուռաստաուէ, ջանալով վրդովել զիս ինքնին՝ յաղագս ունելոյ միշտ՝ ի բորբոքմանն զոխառակութեանս իմ, ունելով հոգս յարտաքոյ զայս արտեցուի ախտից. և փոքր միջոց իրաւացի խաղաղութեանն ժամանակի՝ լինէր ինձ յոյժ դառն։ Ոչ խաղաղութիւն և հանդարտութիւն զոր վայելեցի. և այլք ամ ի ժուռն ինձ ցնորք, և երազք, և այսոքիկ են ժառանգել բարիքն իմ, որոց՝ ի կորուստ դժրախտ եմ։ Ի խոսին այսպես Խաթիլայինն լայր ուժգին ոյր ի իգաբարոյ՝ որ էին ի զիսացեալ վասն անախտութեան. և որ ոչ է վարժեալ, բնաւ ըմբռնել հաստատապես խիզ ձախորդութեան։ Ունէր առ առ ընթեր իւր զամենայն ծառայս՝ զորս մեռուցեալ էին՝ ի պատիր մահաբանորայ։ Ամբոխն աճապարեալ էր զնոսա ընդ թագաւորի իւրեանց՝ յիշխանութիւնն Ալաօնեի, և պարգեւեալ էր նոցա ինքնակալ կարողութիւն՝ ի վերայ թագաւորի իւրեանց՝ որպ ծառայիցք էին՝ ի վերոյ երկրի։ Այն ոգիք զերեզ ոչ ևս երկնչէին՝ ի հոգւոյ Խաթիլ զորմոսորայ. ունէին զնա շղթայակապ և առնէին զառաւել անարգանս՝ ասելով, մի թէ ոչ եմք և մեք մարդիկք իրրև զքեզ. ուրեմն ոչ էր դու այնքան անգգայ՝ ի հաճառալ զքեզ ոչ։ Այլ թէ ոչ պարտէր մտածել՝ թէ և դու էիր՝ ի սեռէ մարդկան։ Այլ ոչ ևս առ՝ ի յանդիմանել զնա՝ ասէր, ունէիր իրաւունս ոչ իսկ լսելոյ՝ զի համարիցէին զքեզ մարդ. քանզի էիր անողորմ ալանդակ։ Այժմ ուր՝ ասէր. ազէ ասա՛ր ևս ես այժմ համարիչք քո, որոց ոչ լինէ ունիս պարգեւել՝ ոմ թշնամեալ. և ոչ ևս կարիս չար ինչ ունել, զի ահա դարձեալ ևս զերի զերեաց քոց իսկականաց։ Արդարև ձեզ յամէ ևս առնել ղշաւասաան, բայց աւղիղ պատն՝ ի վախճանի։

[illegible]

Ի մեծ ժամանակի ի վերայ սեամ արանոսեաց աթոռոյ իւրոյ, դէմք իւր պղատունեալ և դժնդակ, աչք նորա խարանկիլ և հրաբորբոք. ձակատ նորա ահարկու կռնճմեալ և սպառնալի. և տեսուլ կենդանի առն միոյ՝ առելի նմա, ոյր և լոյսն է առելի և ճկտաւոր աչաց գաղանաց. որք առ ժողք են ոչ հլանելոյ յօրջոց իւրեանց, եթէ ոչ միոյ ի դիշեր։ Տեսանէր փրօսէրփինէ նստեալ առ ընծեր իւր, որ առձիւթ միոյն առ նա հոգեկ նորա՝ որով թեմբեր սակաւ մի մեղմնալ արտի իւրոյ։ Այսոքիկ նա միշտ գոգ դեղեցկութեան մի, բայց երբեմն միացեալ ընդ իւրում ծածկին ազնուա դեղութեան՝ ոչ դիտեմ եթէ սրտիկի խոտութեի և անդիտութեի ոմն իւրոյ։

Այսր առ ոտս աթոռոյ նորա՝ ծախիչ և ապականիչ մահն, [illegible] մանգաղի իւրոյ՝ զոր որեր շարաբնակութեամբ։ Ի շուրջ զի՛ բև թեռչէին տխուր մանր հոգւոյնակութիւնք. անոգոմ անհաւատարմութիւնք, անգութ վիշ ժինգ բութիւնք՝ ծածկեալ վիրօք և ի հիդմամբ արիան, տխուր անխրատք, և անյագ ագահութիւնք՝ որովք մաշեն զինքեանս, անսիսկ յաւտահատութիւն՝ որ [illegible]

կան

ձեռնձեռամբ իւրով պատուոյ վինչն, բանեղատեալ ամէն ոքատաճանաւելի ոք աւերեալ կործանի զանձնին սինն, ննջեցեալ մնանողաս է, և զարմանալ զամանաւելի՝ որ կամի ծծել ցարիւն, որ և ոչ կարէ ինդոց չբերաց. ե- է ոչ պիտ՝ զոր առնէ. չարաչար եախանձ՝ որ սիրէ զիսհացուցիչ է ոյնի իւր շուրջ զիբրև, որ և զառնաց՝ ի կատարի բարկութիւն՝ միշչ ոչ կարէ ա- ուրացանել. անազգամ անգթաւելի է, որ փորձ ժամն ինքեան զնդատակ խոր- խորատոս՝ ի դահավիժել ի ծոց յատոյ. զարհուրելի և խորհրդական երևակիր- պաւելիք՝ ոյք ներկայացուցանեն զիմեռեալս և զչար ոգիս առ ի ահարկիել զինեղանիս. և երկոցք զարհուրելիք. Ահա սոյն ամ՝ երևակիայում է ինձ շրջապատեալք էին զդժոխակ փլոտիմն, և լցուցանէին զպատս յորում բնակէր։)

Պատասխանեաց Փլոտիմոս. Ծիծաղելոյ՝ ցածուն լեռն ձայնիւ՝ զոր զղջիցս զիսորհէ, (զ) ձրխոտարդ մահկանացուս՝ որովհետև նա- խատհմանալիքն ի պատարհաց քիչ բանաբարել զայս սրբատահիսկ տպատանան հոգւոց. հետևեաց ուրեմն վերնապետն նախատհմանալիքն. Ես ոչ առեմ քեզ ասելն ինձ՝ ուրէ հայր էդ, բառհանդ քեզ այն զի կարիցես ազատաբար որանել զնա առ բառորում լինել ի թագաւոր ի վերայ երկրի։ Այժ ոչ ունիս դու այլ քնչ, եթե ոչ ընթանալ ի կողմանէ ոյն՝ առ խաբեբան տերն տրտասրոսի, ուր չարագործք թագաւորք լինին պատ ժանալք, և ի միւս կողմանէ երանել ի դրախտն Էլիզէի՝ ուր թագաւորք բա րիք լինին վարձատրեալք։ Ասաց ոչ կարես գնալ ատեն ի դրախտն Էլիզէի, եթէ նախ ոչ անցանիցես ի տապատրոսէ, աջապարհուց ոտիցն երանել, զի կայսերութենէն իմիջ։

Ասացն կիւտ Ծիծաղելոյ գնացր, որպէս թե թագչեր ի սոյն թափուր և յանդիր տանգիր տահմանաց. որ ոյնքան էր անհանդուրժ ի պեսոել թէ՝ տեսանիցէ արդիոք գնացր իւր, և հետանալ ի տոսկալի ներկայութենէն անդրտրմին ոյն մէկ՝ որ ունէր յիրկիւղի գինեղանիս և գձողել։ Ասես փուքով ի մտատ գնատարն տարտարոս. և ահա երանէր անտի ծուխ իմն տեսանելի, ոյոյ թիւնալի գաշշահոտութենի տպար գմահ խոկոյն ներձ սիրեխիւր ի մէջ բնակութեան հինդանաց։ Ծուխս այս՝ ծածկէր զգետս մի հրոյ՝ և կայծա- կանց բոցոց, որոց շառաչիւն նմանիւր ոյնց հսկի առատ բաւան հոսանաց յորդաբուղխ գետոց, որք յորժամ անկանիցն ի յոյժ բարձրութենէ տպատ ժանէ ի յատակս անդնդախոր ձորոց, և առնեն պնդական շշնչիւն՝ որ ոչ լի- նէր կարելի լսել քնչ պարզապէս ի ննոյն թշտաւելի տեղւոջ։

Ծիծաղելոյ խորհրդաբար զօրացեալ ի Վինեղիէ՝ եմուտ թագչեր երե- կիւղի ի ննոյն ոյն դրան. որոյ նախ երևեցաւ մեծ քիմ լապտերի մարդկանց, որք էին ապերախտ յատուածեղ հոգւոցն տյորդիսութենան տատիճանի, և էին պատժեցեալք փառն որանելոյ նոցա զիարքատուելիւն՝ գաղտնելութիւն, մատ նոզութիւն՝ դատաճանութիւնն, և անպուտ անկրտաւելութիւն։ Ներս նոյն դռնէ երեցաւ մեծ քիմ լապտերի մարդկանց, որք էին ապերախտ յատուածեղ հոգւոցն տյորդիսութենան տատիճանի, և էին պատժեցեալք փառն որանելոյ նոցա զիարքատուելիւն՝ գաղտնելութիւն, մատ նոզութիւն՝ դատաճանութիւնն, և անպուտ անկրտաւելութիւն։ Ներս

(զ) Ձրխոտարդ. ոյն փոխանակ՝ ոտ հայր գիշերոյ. գիտել ոտ՝ ինչպէս գտնել ոտ ի խոտորն, ոտ ի Պոտիփարայ գիշ իմացիտ լինի վոտ փոխոյ, ոտ յայսմ տեղւոջ ոտիրոյ ոտիրոց, ոյ և ոյնք. ոյն ձրխոյ տերչն Փլոտիմոն։

ԷՈՐ մարդիկն։ Իսկ նոյն մարդիկք՝ որք ունէին խորհուրդ՝ նաև զնոյն ինքն
գառաքինութիւնն, որ է մեծ քան զամենայն՝ զոր ետ մեզ մեծն կարօղ են շնոր-
հել մեզ ։ էին պատմեալք որպէս առաւել չարագնացք՝ քան զամենից
մարդկանց ։ Որովք՝ որք խորհուրդք էին գՀոգւոյ և գմեռս։ Զմտաւորսն՝
որք մխեալք էին զձեռս՝ յարիւն ամուսնացս իւրեանց։ Զայլ և նենգաւոր
գաճառնայողսն՝ որք մատնեալք էին գՀոգւոյն իւրեանց՝ ի կործանումն
թշնամեաց, զինք բռնաբարելոյ ։ յո՛ առնէր զերգսումն, զոր ունէին արուե-
ստալք, որք ամենեքին կրէին զանունն սակաւ անդուէն՝ քան զնոյն կեղ
ծաւորս ։ Զանգի երեքին գաստուածոյն դժոխոց՝ որպէս ունէին վճռեալք,
և աշաւոսկի իրաւունք նոցա։ Ճշմարտէին թէ՝ կեղծաւորք ոչ շառանա-
յէին միայն լինելոյ չարք՝ այլ ՅՈՅԺԱՐՔ ՉԱՐԱՑ ։ այլ և կամէին և երևել
որպէս զարարս, և ասէին օրինակս այսու առաքինութեամբ իւրեանց,
զի մարդիկք ոչ և ս իշխէին հաւատալ նաև իրաւամբ ձշմարտին, ուստի
ՅՈՅԺ՝ որք լեալք էին խաղալիկք նոցա, որք և իբր սրհամարհելք և անարդ
եալք էին յայնպիսի մարդկանց, այժմ՝ զօսնուն՝ ի դրամբել զհամբոյն կարո
ղութիւնս իւրեանց՝ վասն ժխդիր լինելոյ նոցին յանդգնութեանց։

Ա՛երձ՝ ինոստ երևէին բազմութիւնք այլոց մարդկանց ։ որոյ վասն
հաւատարկութիւնն՝ ոչ հաւատային զոր յանցաւորս, այլ վճիռ ժխդրութիւնք
ՅՈՅԺ՝ հալածէին զնոսա անողորմաբար։ Աթա էին որք ապերախտք, սատ
սայք՝ համղէչք՝ կամ մարդերգողք, որք գոմարանէին զխաղս։ չարաղնիկք՝
որք չկանային եաներել զառաքինեալս մարդս առաքինեալ իւրեանս ։ վերջապէս էին
այնոքիկ՝ որք դատէին յանպղնաբար զերս՝ Թարց զերեալ զերկին, որք և
վասն այսորիկ աղօտացուցեալք էին զբարեհամբաւութիւն անմեղաց ։

Ասացն ապերախտութիւն՝ ըստ սովորութեան ածց՝ պատճեցաք ընդ այլ
ծագսին չար՝ առաւել քան զամենեսին։ Որոյ վասն ասէր Աստուած, թէ համա
րեցեալ այնպիսին ոչ ապրեսցէ ոչ մի, յորժամ պատկառելի երեսաւորութիւն
տալ հոր, կամ բարեկամի իւրոյ, յորմէ ընդունելի օգնութիւն կամ բա
րերարութիւն ինչ։ Որպէս պանծայ արդեօք մարդն՝ լինել ապերախտ ածց՝
յորոյ ունի ընկալեալ ողորմութիւն և գՀամայն բարիս, զոր ներարկեալ ինք
եան։ Այլ թէ ոչ է առաւել յոյժ պարտաւոր վասն իւրոյ գոյութեան՝ քան
հօր և մօր իւրոյ՝ յորոց ծնեալ է։ Այսոցանէ նոյն յանդգնեալք՝ որք են առաւել
յոյժ ներելիք և անպատժելիք ի վերայ երկրի, առաւել և են՝ քննելոյ
եաց՝ ՆԵՄԱԿԱՅՔ ԱՆԹՈՂՆ ՎՃԻՌ ԺԽԴՐՈՒԹԵՆ ՄԻՈՅ, յորմէ ոչ է քաւեալ զերծ ։

Թէպէտ՝ ի տեսանել իւրում զերիս դատաւորս բազմաւոր՝ որք դատա
պարտէին զայր մի, համարձակեցաւ Հարցանել նոցա՝ Թէ զի՞նչ էին յան
ցանք նորա։ Ասէին դատապարտեալն ապաղաչեաց. Ես ոչ երբէք արարի չար
ինչ ումեք, և զգոլով Հաճութիւնս իմ՝ եղէ առնել զերարիս ։ Ընդէ ես
ապիրատի՝ առաւ՝ և ուղիղ առ ի՞նչ ուրեմն կարէն յանդիմանել զիս։
Յայնժամ Աստուած ասէ ցնա, ոչ յանդիմանեն զքեզ բնաւ ի՛նկատս մարդ
կանց. բայց՝ մի Թէ ոչ պակաս պարտէիր դու մարդկանց՝ քան Թէ ածց։
Ո՞րն է ուրեմն ուղղութիւն քոյ՝ որով պանծաս։ Երբեմն՝ ոչ պակասեցեր
քնաւ ի քումդ պարտաւորութենէ, դէպ առ մարդիկս, որք են ոչինչ. և ե
ղեր առաքինի. բայց Համայն զառաքինութիւնս քոյ՝ վերաթեթիլով առ անձն
քոյ՝ և ոչ առ ածս, որք շնորհեալք էին քեզ զնոսա։ Զանգի կամէիր դու
միայն վայելել գատուղս առաքինութեանց քոյ. վերաթեթիլով զնոսա յարդիւնս
և յօգուտս քոյ։ Նմաներ դու քեզ ած քոյ ։ Ասաց ածք որք արարին գամ՝, ոչ

քնաւ

քեամբ արարչին ինչ, եթէ ոչ՝ միայն վասն իւրոց ինքեանց։ Ընդ միևնոյն ժամա-
ցայք դու վնասու, նոքա ևս մոռացան զքեզ. և բարձրեցոզն արարչին զբեզ
՛ի քէզ բառնալոյ կամեցար դու լինել. քոյ՝ և ոչ նոցին։ Ուրեմն որպէս
պիտի՝ եթէ կարես գասանել մխիթարութիւնն քոյ՝ նոր յաստուկ արամբ քոյո-
Ընտրեսցի բաժանեցար մինչդինաբար ՛ի մարդկանց՝ որոց կամեցար հա-
ձոյանալ։ Ընտրեսցի դու միայնակ ինքեանն՝ որ եղեր քեզ կուռք քոյ ինչնին։
Ընդ ուսեալ եմ՝ ոչ ե բնաւ ձշմարտապէս առաքինութիւն թարգ պատուոյ՝ և
սիրոյ մարդոց, որոց պատճառս զնամ։ Այսուհետև առաքինութիւնք քոյ՝ որով երկար
ժամանակ մոլորեցուցեր զմարդիկս՝ ՛ի դիւրաբեր խաբել, դնամ և երթիմ նո-
վիմբք՝ միացեալ ամենայն և շինեցեալ։ Արդիւնք ոչ դատին զմոլութիւնս
և զառաքինութիւնս, եթէ ոչ գործոցն՝ որք ահաձայք են ինքեանց. քանզի
կոյրք են յընտրութիւնէ չարի և բարւոյ։ Ասացեալ լոյս իմն ածոյին՝ առ-
պարիւ միշտ գնամ վերթևեռնի գատաստանիս նոցա, և գատաստարուխ միշտ գայն
զոր նոքա արդարացուցանեն, և արդարացուցիչ գայն՝ զոր նոքա դատա-
պարտեն։

Ո՛ւստի բանիդ փիլիսոփայս այս՝ հարեալ եղեւ ունի ՛ի կայծակէ, և ոչ ևս
կարէր տանել զինքն ինքնին։ Ամայն հաձոյ՝ զորս ունեալ ունէր յայլոսն
նուազեր. քի՝ վասն զի քաջալերեալ էր, և հակեցմունք առատատարած՝
և կամ աղնուասիրութեանէ իւրոյ, փոխարինեցեալ՝ եղեն յաստուածութիւն։
Տեսուէ իւրոյ իսկ արար՝ գոլ ճշմարտի ածոյ. եղև ինքեան առնչանք։ Ոչ
նա զինքն՝ և ոչ ևս կարէր ժառանգել զոհս իւր։ Ոչ նա զունչնութիւն
գատաստանէ մարդկանց, որ ՛ի նոսա կամեցաւ հաձել յոմի գործս իւր. և
խոկոյն ընդհանուր ապստամբական փոփոխումն էին եղև ՛ի նոսա իւր, ոչ
եթէ բաղդատիմբ վեր ՛ի վայր շրջեցին ներքնագոյնք երկամունք իւր. և ոչ և ս
եղիցի գինքն՝ ոչ յաստուածութեան։ Ամայն ազնուական ՛ի սրտի
իւրում, և խղճմտանք իւր՝ որք վկայեն նմա զինել պնդելի քաղցր, յաղել
ընդդէմ նորա նախատանացն գնա գատնութեան, վասն արտաքոյ հնդծեալ և
անտես հանցանաց առաքինութեանց իւրոց. որք ոչ եղեն բնաւ ընդունելիք
ածութեանց, ոչ յսկզբան և ոչ ՛ի վախճանի։ Այնչ գահ ազգակից, յի սմօ-
թով խոցեցեալ իւրք, և յուսահատութիւնք։ Այլ գժախտիցն ոչ առնչէին գնա
բնաւ. քանզի քաւական էր թողուլ գնա ինքնին, և խոկական սիրտ իւր բա
ճականապէս վրէժխնդիր լինէր նմա վասն ածոյ արհամարհեցելոց ՛ի նմանէ։
Որոնէր զանգիա առաւել մխիթարել զնա՝ ՛ի աքօղել յոյսոյ՝ ոչ կարելով գադիլ
յինքենէ։ Որպէս գնաւար՝ և ոչ կարէր գառանել. վի լոյս իմն առնչանաց
հետ իւր նմա առ յաւիտեան. և յաւիտեանին ցնցուղք ձշմարտութեան՝ սիր-
նալք և լափանցնելք գայն ՛ի խնդրել զվրէժ վասն ձշմարտութեան, որ
զանց արարեալ էր հետ իւր նմա ՛ի հնազանդութեան իւրում։ Այն պատ՝ զորս
ունէր սիրեալ, եղեն նմա քննախնդիրք, քաւարար նորա էին արդարք նմա
չարեաց իւրոց, որք ոչ ևս կարէին եղերել։ Ա՛ն անուրց և առէր ինքնին. Ոչ
անգամ ոչ ունիս գու ուրեմն ձանաչեալ ձշ գործս՝ և ոչ զմարդիկս՝ և ոչ
զքեզ ինքնին իսկ. ոչ, ոչ ունիմ՝ ես ամենևին ձանաչեալ. քաւարար ոչ
ունիմ բնաւ սիրելի զիացնակ և ձշմարիտ գարձին։ Ամայն ընթացք իմ
ՀԱԼՔ են արատութիւնք, և խմնասութիւնք իմ՝ ոչ էին, եթէ ոչ՝ յիմարութիւնք.
նմանապէս և առաքինութիւնք իմ ոչ էին, եթէ ոչ՝ ամբարտաւանութեան
ինն հայարա, և լեալ էի ես ինքնին կուռք իմ։

Ա՛յլ ազգ եառես Ծիլամանք նաև զիա ադաւնորս՝ որք էին գատապարտ-

եալք վասն խաբդախելոյ զկարողութիւն իւրեանց ։ Ի մէջ կողմանէ Ալք մի քննականիքն՝ ներկայացուցանէր նոցա հոգիլ ինն, որ ցուցմունք նոցա զայլանդակութիւն մոլորեաց իւրեանց ։ Ի երանկաւաճին նոքա անգ՝ և ոչ կարէին արդիլել զահեաւութիւն զահհիւանն և անմարտական ունայնափառութիւն ընդիւց իւրեանց, վասն հաղնեցուական ծաղրածու գոլեսանոց, որք առնելոք լինէին ինքեանց ։ Տեսանէին զնաստատուն թիւ իւրեանց վասն մարդկանց . որոց ունէին պարտս՝ առնել զնոսա երջանիկս ։ Օ արհամարհանս անզգայութեան իւրեանց, վասն առաքինութեան՝ և շնորհաց ։ Օ երկիւղ իւրեանց՝ առ Աստ ւոյ զՀնարտութիւն. և հակումն առ իգացեալ և մարդկային անձինս ։ Օ անզգուշութիւն, պակերգութիւն, անառակն անհամառատութիւնն, ունայնութիւնն, զնոսան և անվայելի մեծամտութիւնն իւրեանց՝ հիմնեալ ՚ի վերոյ խոնգարման սովորից ։ Օ արարհամառն թիւն իւրեանց՝ վասն առանալոյ զգնչ ինչ մնոսի փառս արուեստ քաղաքավարոյ իւրեանց ։ Ընչ վերջապէս դանդաղութիւնն իւրեանց՝ որ յիւրաքանչիւրում յաճախ երեսեալ-որանալ զնոսա ՚ի նոցոյ ախորժանս , ՚ի միջ արտասուաց և յուսահատութեանց՝ այնքան եաց դժբաղդեաց ։ Տեսանելով նոցա մշանջենաւոր զայս ամ ՚իներ հայելոյն պանիկ՝ դասանէին զինքեանս առաւել սարսուիլ՝ և յաճեա պլանդակք քան զՀիմերայ (է) յաղթեցեալ ՚ի վիզ լերինն (ը) Ընչ քան զՀիմերայն լերանցն՝ յաղթեցեալ ՚ի Հերքիւլէսէ, և նմանատիպ Պերսէոսի. լեռ և փսիսեր ՚ի բացակալ յերից կոկորդաց իւրոց սեաւ և թիւնաւոր սլիսեր լինն, որ բաւական էր լեռնաւորել զամ սեաւ հնդանիք մահկանացուաց՝ ՚ի վերայ երկրի ։

՚Ի նմին ժամու՝ Ալք մի և՛ ի միւս կողմանէ՝ վերոյգիշերոյ ամենքն նոցա նախատանօք՝ և արհամարհանօք զամ դրուատս, զորս հաստիչք նոցա ՚ի հինդանուելեան իւրեանց՝ մատուցանէին նոցա ։ Ընչ ներկայացուցանէր այլ ևս հայելի՝ յորում տեսանէին զինքեանս պատկերացեալ, որպէս և մարդկութիւնն ունէր զնոսա ։ Ի երհատարութիւն ոգոյ երկուց նկարակերպութեանց՝ էր անհնարին առնչանք իմն մնասուածեան իւրեանց ։ Տեսանելով նոքա՝ զի առաւել չարաչարիք ՚ի միջ ոգոյ քաղաքացոյ՝ էին պատճառք, որոց առնել էր առաւել երջանկութիւն քան բարիքն. ուստի և չարոյ որպ առաւել առապարձիչ և համոզչական գործոյ. և նոքա

(է) Հիմերա . է լեռան ի Սիցիլիայոյ . որոյ ՚ի գագաթանէ ածածկին բոց հրոյ. և ի ընդոծոյն առիթոց ։ ՚Ի ձըմեռնէ ընդ ստորոտն նոցա ածէին ոչխար. և ՚ի ստորոտս աւուրն օձս։ Ասեն և թռչել իրիս առուին, ըստ որ ոչ այլանդակ ի գլխով առիւծու, ՚ի ղմէջ ոչխոյ. և ի ամառ վիշապ։ Ընդ ըստ ասացեալ ոմանց ընդ ընդ ընդ

եւս վերընդունել ընկալեալն առանց ամօթոյ զիմաստասոյն հաւատոյնս առՀԱՍ
ուկասաց ։ եւ ձուսանդատն Հարստասանեաց՝ ժամանակի իւրեանց։ (Թ)

Ի ՀՌՀԱԼՔ լինէին դանդաւած ոգին ամենայնում՝ ինչպէս խոստացաւած էր
Տեառն. յորում ոչ կարեն աՀաւասիկ ինչ, եթէ ոչ՝ անուղղակս և նախատինս
սրոց պատմիչն ըմբռնել ։ Ա՛չ ունելով շուրջ զիւրեանմէք էր ինչ՝ որք ոչ
տրհամարհէին, ոչ դիմամատիկին, և ոչ յամօթի հարցին զնաւս։ Վասն
նակ զինորս որք՝ ի վերայ երկրի խոց առնէին զիւանս մարդկանց. և բեռ
նադատին լեզ ամենեքին երգելոք ՀՀ՝ ի ծառայել ընդունդ, ամդ՝ ի տուր
սարսռ՝ բարձիմացելոք ՀՀ ասՀԱՄ անկանան հիանս պերճաց իւրեանց ։
որք միանգ զինէ զիւրացն՝ ասանց նոցա փորձ առնուլ զանազանել ընդ ծառայա
քիւն։ Ո՛ասացեալն նորա նոցա ՀՀ՝ և ոչ ամայ՝ ինոսա յայտ լինէ ամե
նեքին՝ ի կարել ամենայնումն զՀարիս իւրեանց ։ Ա՛չ անզգուշ բռնաՀա
յուելիւնք նոցա՝ ասուանկիալք են՝ ի ներքոյ դանել՝ և Հարմանց պատ զեր
նաց, ըստ սարսռի ոտի զարբնաց՝ ասուանկիալ ինչ Հարմանց կուանաց
զոր փոան Ա՛ինա լրքին։

Ընդ նոսա Թէլեմոք զոմանս զէմս պատերազմական, զարհուրելիս՝ և
սխրամածս ։ Ասպ էր սէքուէնիս իմն խաՀարի՝ որ ցասուցեալ առՀասի
զայնս յանցաւորս որք և ունէին սոսկումն յինքեանս՝ յինքեանց. և ոչ ՀՀ
կարելին զերծանել ՀՀ՝ ասանց սարսափմանէ. ոլոկս ՀՀ յիսկական բնաւելոնն
իւրեանց։ Ա՛չ ոչ ՀՀ ունէին պերացուելիւն պատ ասնջանալ՝ վասն մեղաց
իւրեանց, քան զնայն խոկ մեղս։ Օ՛ր սեռանէին նորա Հանապատ՝ ինքն ա
մենեքին՝ զպատանդակուելիւնս իւրեանց, որք ՀՀ՝ ի ներկայ լինէին առաջի աչաց նոյ,
արսիս զարհուրելի կերպարանաց՝ որք Հալածէին զնոսա, և նորա ա՛ի
փրկիլ ՀՀ՝ ինացունց՝ արանէին զմահ ՀՀ առաւել կարող քան զայն՝ որ ունէր
բռնանալ զինքեանս ՀՀ՝ ի մարելոց իւրեանց ։ Ա՛չ ոչ դառնալով՝ կոչէին ՀՀ
ներ յաւահաւելոնն՝ յորում էին, յօդնուելիւն ընկերանց զմահ ՀՀ՝ որ
կարող էին ՀՀ առաւելանալ զմա զդպաւելիւնս իւրեանց, և զհամայն Հանա
ջուս ինչեանց ։ Ա՛չ ինդրէին զծածկոյթս Հարց, զի դուրք կլանիցէին
զնոսա ա՛ի զերծանել՝ ՀՀ՝ ի քլեսնանդէ Հաւատոցիս ՀՀ՝ ասնջանալ՝ որ
Հալածել ասնջէր զնոսա։ Ասպ նոքա պահպանեցեալ էին՝ ի վիճ ժամանակ
ելիս. որ իբր ընդհան կաթլուն անկանէր ձՀմարտութիւն՝ ի վերայ նոցա
զնսի չորացին բնաւ, և ապաչէ նոցն ձՀմարտութիւն՝ զոր երկնչէին ասա
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն
ՀՀ՝ ասՀԱՍ նոցա ասնջանս անՀնարելիս։ Հետանէին նորա, բայց ոչ ուն

(Թ) Ի գիրս հատորոյ Պատճինոսի և ծառայութեան ծագմանացն։ Այլ քանա
կան ծագմանացն, և դրեթէ հատորս ասնին զիշ հատիկս ՀՀ։ Ի գիր
ուսոյն է լինել հատորիչ հանգրուել՝ նման լինելոյ ծագմանացն, և լինել ծագմա
քան՝ նման լինելոյ տագերացոյ։ Ա՛չ գիտցի զնոսա ասնջանալ Փիլոնիոս,
զոր ասէ ինչ՝ ծագմանացն զոմանս ասանել լինել՝ ասանց բարձ ՀՀ ասնջանալ
ինան, ըստ ինչ ասու ինչ՝ ծագմանացն ինչ և վասնգոյ ինչ ասնջանալ
ծառայութեան ոյնոյնիչ ասու ոչ ասնջն հատիկս ՀՀ՝ բարձ ՀՀ ասնջանալ զնոս

ատեցաւ՝ մինչեւ ցերեկանալն. և կամ համանման մեռանիլ բորբոքելոյ ի հուր։ Այնպէսնակ և հոգիք նոցա էին արդէն զուարճացեալք ի նոյն քինոյ խրճիթիւ հոգւոյ, յորոց ոչ ինչ կարենչիւր ի դիմակայութենէ, և ոչ ծանրութիւն ընաւ ինչ ի գործելոյն իւրեանց։ Այլ ի փառացեալ ներմուծանիւր միանգամ ի սիրելն իւրեանց Տէր, ոչ եւս կարելով առնել մեռանիլ։ Այնպէս հաստատեցեալ էին ի հաւատսն՝ և ոչ եւս կարէին զառանել՝ ոչ ապաշաւանս, և ոչ հանգիստ ինչ ի վայն մեղ վայրկենի. և ոչ եւս ունէին կեանս, եթէ ոչ գործս սիրոյ արժանի ընդդէմ խնդրանացն, և՝ ի կորուստ համոյն ախտից, որ ընծայէ նոցա բանալիսն։

Այնպէս եթէ ննջեսիցեմ՝ որպէս ասրսաղ քաւութիւն տիկնոջ դիտեմ ի լամբիւ, եաեւս նաեւ զիմացաւորս | խոխոչ ոգւոց, ոչք պատժեցեալքն ի նախատասելոյ վայելչութենէն պղերգ կենաց միոյ՝ քան առ՝ ի աշխատել վասն հանդարտութեան ամբոխին, որ պարտ է լինիլ անբաժանելաբար ընդ թաղաւորութեանն։

Այն թագաւորքն յանդիմանին զիմաստունս՝ վասն հուրբութեանն իւրեանց, որոց միոյն ասեր միայն՝ որպ լեալ էր որդի՝ ի վերոյ երկրի. ոչ պատուիրեալ էր քեզ միշտ՝ ի կենաց ծերութեան իմոյ, և նոյնպ քան զմահն իմ։ տալ քինել զչարիս՝ զորս արարեալ էր վասն պղերգութեան իմոյ։ Այլ ի շուտ անելն հայր՝ ասեր որդին, ոչ սակ օրինակ քոյ՝ որ ապրեալ ունի զնա փառութիւն, հայրասիրութիւն՝ և անդրդուելութիւն՝ ի մարդիկս. սակայնպէս եմ զքեզ թագաւորել այնքան պղերգութեամբ, և շրջապատել այնքան խղարարոյ մարդկութեամբ, ուստի և ես կրեալ եղէ ի սիրել զհոգեսն և զհաճոյս. և հաւատացի եմ՝ ընդ այսորդիք մարդկանց ի բազդատութեան թագաւորացն՝ էին ձեր և կամ ալ անասունք բնութեամբ՝ վոխանակ մարդկանց. քի՝ անասունք՝ որք ոչ վասն ինչ իմիք եղեալք են, եթէ ոչ ուռ ի մասուցանել զծառայութիւնս՝ և տալ զհնդատութիւնս թագաւորացն, զոր հաւատացի այսպէս. և զոչ էին որ արարեր ինձ հաւատալ. որ և ահա հրեշտակ զայգեան չարիս. ուռ ի հանգիստ եղէց իմ զքեզ։ Այլ ի սոյն յանդիմանութեան շարունակեն նաեւ զառաւել սասկալ անդրդուելութիւնս, և երեւէին կատարեալ ի յոյս նոր ինչ ի պէտս զիմանալու։

Թագաւորքն նաեւ շուրջ զպատգիս թագաւորք արդէն զէջնիկունս զի շերեայ՝ անդուլ կասկածանք, անսահ երկիւղք՝ և անհաւատարմութիւնք որք կամ ինն առնուլ զիմ ժխնդրութիւն ամբոխին, քնդդէմ անգթութեանց, և ընդդէմ անյագ սուրճ վասն փարթամութեանց՝ և անսահ ագահութեանց, որ միշտ զկանոնք յանդրաւելնանց՝ և ի տղերդ մեղքութեանց նոցա՝ կրկնապատկէր զնմ չարիս ուռ մարդիկս, քնարց կարելոյ ընկալուլ ձշմարտիւ զհաւատքիւն ինչ։ Այլ և երկնին բաղուժք ի սոյն թագաւորաց՝ պատժեցեալք խոտարար, ոչ վասն չարեաց զոր արարեալ էին, այլ վասն բարեաց զոր պարտէին ասնել՝ և ոչ արարին։ Ամենայն մեղք ամբոխին՝ որք պատճառեալ էին ի զանցառութենէն նոցա ի չպահելն զօրէնս, պահանջեալք լինէին ի թագաւորացն. որք ոչ պարտէին թագաւորել. եթէ ոչ պատճառաւ, զի արժանն թագաւորութեանն ձեռնոյ էր իւրեանց։ Պահանջեալ լինէր ի նոսցունց նաեւ համայն անթարամութիւնք որք յառաջանային ի նոսունէ և ի շրթեցազարդութենէ. և ի համայն այլ պատճառանէն, ուռ ի նոսունէ գործոյն՝ վասն սասանելոյ զինեալ ասեցաւ պատճառ՝ որք արիանեն զմարդիկս ի մէջ դժնդակ կացութեանն և ամենայն պատճառանէն, ուռ ի նոսունէ գործոյն՝ վասն սասանելոյ զինեալ։ Այ մանա-

ԵՒ ՎՃՌ Ա.

ԳԼՈՒԽ ՓԸ.

ԻՆՉՈՒ ՏՐՈՆԸ ԲՐՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Ցնծալոյս մանկէ՛ իմ տղայ Իւլիքէ՛ ասէ ելեա ժանուչեա յԱբշալոմ հաճոյ ի-
ձէ. ոչ հաճասուկ նմա ես՝ Յուդա ասուհին քինդանի է. Ես ես ափսանէցոյ ընա
յիքաս. և քաղաքացելոյ ղինի նորա անդ։ Աբշալոմ նկատէ նմա բոլոր պիրճան-
դուլին՝ յորում ոչ ուղէր երթալն։ Ընճանաճանգամէ քարի քաղաքացոյ, որ՛ ի
ջինդանուլի իրիանց՝ թաղայիալ են ասէց, և քաբերուէ ուրուիալ են ղարիսին,
որ՛ ի նոցանէ էր խաղալիրքիալ Յուցանէ նմա և ղաչ հսկայ, որ ունայն գերթ
զանցուէին յոգիսանի առնելոյ զպատերազմն. ոչ և էին յոյժ պատ էրկանիւ՛ ի դուռ
յաղայ փղոսկր Ալբիամէ՝ պայ յոլով գաղտիրուրիւնի ցնծալոյն. ձորոց՝ ի-
քարտաղայ ցնծալոյս աճապարելով վերադարանել՛ ի քանակն գրչագրոցս.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱԿԻ

Գլուխ Ութերորդ.

առին զքաղ նոցա քաղցրագոյն քան զմեղր եւ զկաթն բազմութեամբ բազմաառատակ զեղեցեալ Տեառնէ՝ հնչեցուցանէին զանուանդ՝ քաղցր նուագօք երգոց իւրեանց։ Տնաւնեաւք անդ համանդամանցն ընդ ծաղկանց գարնան՝ որք բողբոջէին՝ ի ներքոյ քալից նոցա, նաև վարդամատուռք աշնան, որք կախեալք կային՝ ի վերայ մշտադալար ծառոց։ Ընդ բնաւին ոչ զտայեալ լի նէր առ ասպ տանդաստաց Քանդքուխ։ (ա) Ընդ նաև ոչ երբէք դիշեր՝ այլ նաեւ Աստուծոյն դժոխոյ հոտին հեւտխտացին ոչ էշխէր վիշել և առնել զգալ անդ խաւար՝ ձմերոյն։ Ընդ ոչ պատահրացին ագռաւք վիշտովք զարնուն, և ոչ անտեղուին նախանձ՝ խոյիկեր թիւնաւոր առաջամբք իւրով զիրեարս, ուր նեղոյլ զբազմութեանն իմն կուտակեալ՝ ի լանջս, և շրջապատեալ՝ ի բազուկս։ Ընդ ոչ յայտագիտաւելի և ոչ անհնազանդութեամբ, ոչ երկիւղ և ոչ անաւել իղձք մերձենալոյն բնաւ՝ ի սպանիկ բնակութեանն խաղաղութեան։ Տիւն ոչ երեկոյանայր ամենևին, և գիշերն իւրով խաւարաւ բոլորովքին անծանօթ էր անդ։ Այս ամի՝ քաղցր՝ և ոչ գայծառ ամառով շուրջ գմարմնով այոց ուղիղ արանց, որոյ ձառագայթք ոչ հանդերձ շրջապատեալ լուսաւորեր զնոսա։ Այս այս՝ ոչ է նման ամենևին այնմիկ աղօտ լուսոյ՝ որ լուսաւորէ զաչս ողորմելի մահկանացուաց, որ՝ ի հասանելոյն սորա՝ ոչ է ինչ, եթէ ոչ խաւար ։ Քանզի սա է մանաւանդ եթէ՝ վասն քեզ երկնային, քան եթէ լոյս։ Թափանցեք սա կարի ներքատար՝ ի մարմինս առաւել քան զձառագայթս արեգական ոչ թափանցիկն անդր քան զԱստուած ։ Այս այս՝ ոչ խաւարեցուցանէ զաչս բնաւ, այլ մանաւանդ եթէ զօրացուցանէ և առնէ զնոսա խորս հոգւով՝ ոչ գիտեմ ո՞րպիսի զուարճութեամբ, և պայծառութեամբ։ Հմայն երջանիկ անձինք՝ ի սմանէ միայն լինին բաժակցք։ Ելանէ և մտանէ ի նոսա՝ ոգի հնչառութեան։ Թափանցէ և մարմնանայ ի նոսա՝ ոգի և կերպարանք մարմնոյ ի մեզ։ Լուսաւ առնանեն և լուծն, և սակ հնչառութեան նոցա։ Կանգ ծնանիլ ի նոսա անանց հանդարտութեան և ուրախութեան մի՛ անվախճան։ Հմ ընկերակիցք են ի ներսն խորս հրճուանաց՝ ոգի հոգւոյք ի ծոմս։ Ընդ ոչ ևս խնդրեն ինչ, զի ունին զամ, ոչ ունելով ինչ ըստուգ ձեռակեր այն պայծառապատնեղ լուսոյ՝ հիմնացեալ զամ՝ առաջ սրտից նոցա։ Յաղելք լինին ամ իղձք նոցա, և լրութիւք նոցա առնեն ոչ ևս ունել հոգս այնց ամենից որոց վիճ մարդկիկք թափուրք և սուտիկք գնան որոնել յոյսս անհիմերաց։ Ամենայն վայելչութիւնք՝ որք շրջապատեն զմարդիկս, ոչ ինչ են ի նոսա. քանզի յատաւարդ երջանկութիւնք նոցա՝ որք գան ի ներքոյ նոսա ոչ թողուն ի նոսա զդատումն ինչ վասն այնց ամենից վայելչութեանց, որք գան և անհետանին յատաւարտուստ։ Հմ են նոքա ոգի եթէ ածք, որք են յագեալք ի Աբելեմարէ, և Յամլթոյէ, և ոչ գիշանին լինել բաժակցք ի գահոյիկ կերակրոյ մարդկանց. որոց եթէ և ներկայացուցեալ լիցի հաճոյագոյնագոյն և վայելուչագոյն սեղանն մնիկանացուաց։ Ամայն ջրիկք հեռի փախչին ի սոցն խաղաղական աեղեաց. մահ՝ հիւծանդութիւն աղքատութիւն ծերութիւն ցաւ կսկիծ՝ խայթոց խղճի մտաց, երկիւղ՝ (նաև ինքն խոկ յոյսն արժեալ լինի միշտ որ քան երկիւղն.) անվստահութիւն՝ անհամաձայնութիւն, տհաճութիւն, և սրտմտութիւն. և այլ ամ այնպատիկք ոչ կարեն ունել երբէք մուտ ինչ անդ ի նոսա։

(ա) Քանդքուխ. այ՝ աշտարտ ընդ սասիկն. որ յոմանց յունէից տաճկին պերկին ասի՝ ոմով կերպարանի նոցա՝ ընդ որս տեսիլն։

Բարձր լերինք ծովուն էի՝ որոց ձեռակաք ծուծկիսալք ի ձիւնոյ և զուլ խք լցեալք սառուցիւք խոկզբանէ աշխարհի, և այսաւուն զամաս, դիւրաշ առալեալք լինէին հիմունք նոցա և գիւալք ի խորս երկիր, քան թէ սրտից այոց ուղիղ սրանց լինել խարեալք և խայթեալք ի կրից։ Ունէին նոքա միայն զԱստուածն իմն վասն ազգաի լնոց՝ որք աքսին կենդանի մարդիկք ի վէմ երկրի. բայց առ զԱստուածն ի՝ քաղցր և խաղաղ, որ ոչ վըդովէ ամենեին զանփափոխ երջանկութեն նոցա։

Ունէին նոքա երբեսասրդութեի ի՝ յոյժ խոնարհական, երջանկութեի ի ան վախձան. ուրախութեի ի՝ անզրաւ, և փոյթ ի՝ զոյութենվիւք ծածկին, լցեալ ի վերայ երեսաց նոցա։ Ազգ ուրախութեի նոցա ոչ երբէք ունի խոզխզիւ թեի և անպատահութեի. այլ ուրախութեի ի՝ քաղցր՝ ազնիւ և լի վեհմտա ութեի. և է ձաշակ իմն վերնոգին և գերազանց ձկնութեան, և շնորհաց՝ զոր նէր ի վայելեն։ Այլ ոչ մշանջենաբար յիւրաքանչիւրում զոյէն՝ ի՝ ինքն նոցին իսկ հրաշալանաց սրտի, յորում է մեր ի՝ մինչ վերատեսանէ միանդա նի զոյէն իւր սիրելի, զոր հաւատոյ ճանաչէ։ Այլ ոչ ոք խնդութեի՝ որ փութով կորզեալ ելանէ ի սրտէ մօրն, ոչ երբէք փախչէ ի սրտէ այսոցիկ սրանց։ Հանդէպ սոքա ոչ բնաւ թաղծալք լինէին գոնէ կէս միվայրկենի. այլ հանապազ նոր ի՝ նորոյ վերսնորոգի վասն սոցա՝ ազն խնդութի։ Ըրաշ խալք են նոքա յորերեցուէ, քարոյ ունելոյ պղտորեալ ազմուկս շփոթմանց և վրդովմանց կուրութեն խելոց։ Ասօսակին ընդ միմեանս՝ զոր ինչ տես նեն, և զոր լինչ ճաշակեն։ Անհատրեն նոքա զմիմիս վայելչութես, և զուն ազն ծածուկեն նախկին կացութեէց իւրեանց. զոր և ոչ զոյութիչն հա ճութէ զանցեալ ապականալոյ ազնութես՝ առկաւ ասեալ. յոր ունէին հար կաւորութեի ի լինել քարեր, մարանդելով ընդդէմ ինքեանց՝ և ընդդէմ հեզնոտարար մարդկանց ապականելոյ չարութես։ Ասովաբանեն միշտ զոյ նութես ասց, որք առաջնորդեցեն նոցա, ոչ թէ կացեալք ի ձեռանէ՝ ա ծել յառաքինութեի, ի միջոյ այնքան որոգայթից։ Այլ գիտեմ թէ՝ ոչ պիտի անալին հանապազորդ ինն գնացուք վերադիմալք եղեն սիրոք նոցա, այլ հնոգոս ջուրց՝ առ ձեռնին, և միաբարեցան ընդ նոսա։ Տեսանեն և ճաշա կեն նոքա թէ երջանիկք են. և ձնդասչեն թէ՝ լինելոց են մշանջենաբար։ Երկրն նոքա զդեղատանութեին ասց. և ոչ առնեն նոքա առնեքին ի միա սին, եթէ ոչ՝ գձոյն մի՝ զիմացուածն՝ զիսկութես, և զսէրս մի. դոյզ ի ուն և ինոյն երջանկութե. այնպես՝ յորում էրր թէ՝ ինքն ծալոս խաղան յաւաջ. և դառնան յետս՝ միացեալ հոդիքս այսոքիկ։

Ծէլամանք որ որոնէր զնոցա իւր՝ ունելով ակնկալութի դառանել գնա ի այն սրանչելոյն շանկեաջ, ձեաց ի այն ախտաժէտ խաղաղութէն և յերջան կութէն այնպես վերըմբռնեցեալ, մինչ զի կամեցաւ դառնալ անդ ընդ Ոյուլե սի. և միաւորեալ ինքեանն վասն լինելոյ սահմանալ միրադառնալ կրկին յերկերկայութի մահկանացուաց։ Ասա գասանի ասէր՝ ձշմարիտ կեանքն, և մերն ոչ է, եթէ ոչ մահ։ Ասացն այն՝ որ հիացուցանէր զնա, էր ունել տեսեալ զայնքան բազմութի երանելոցն գտեալ ի տարտարոսի, և տեսանել այս պէս զսահմանս ի դաշտին Ոլխիմի։ Որոյ գիտացեալ նա թէ՝ սահմանք են երանե ելոց՝ որք ունէին բաժական հատատութեի և քաջասրտութեի, առ ի բնից դիմանալ իւրեանց խոկական կաքոդութեանց, և ի բաց արկանել զհամազան պնդանեալ սրանց, որք արձակեն զամ սահատկութեին իւրեանց։ Ասսոխ ձանաչեաց թէ՝ քարի թէշերոյ յոյժ հազիւք են, և ըստ մեծի մասին չարք են։

Ասք

Ոչ եւ ձեզ ոչ լինելին ուղիզք . զի զհնչեալ խաբողական յոգ
յայսմիկ կենաց զկարօղութիւնս խոցեցանց , ոչ պատժեցեալ զնոսա զհնչեալ մահ-
ւամն ի հանդերձեալսն կենաց։

Թէկլա՝մանք ոչ տեսանելով զհայր իւր Տուխե՝ ի միջ ամենայն ամ թափա-
ձորաց, զոնչ որոնեաց աչօք զնա ամենայնիւ լսելեօք զոտն իւր ։ Եւ ձին՝ ի
գերեզմանն զնա , ձերբունք ոմն յարձակեալ և փակեալ զիմաք՝ ընդարձակ
եաց զեզ ի նա։ Որոց ձերբակալեալ ոչ հանանձնեցաւ ամենևին այնց ձերբունք
մարդկայնոց. զորս բռնեալք ամենայն ձանրացեալ պահեցուցանէին ի միջոյ երկ
րի. այլ երեխեալ լեզ՝ լեալ էր նա ձեր նախ քան զհասանիլն ։ Եւ էր խաւա-
նեալ և միայնակալ ընդ այնց ամենից ձանրացեալ ձերբակալեալ՝ բոլորակիմբ շնոր
հալի երիտասարդուն մի։ Քանզի շնորհք վերադնանէին ի յանէծս անկեալ
ձերբունս ի նոցունս բոպէի յորում անդրադարձան լինէին ի դաշտն Իկո
նիոն ասս բնակաւայրեալ արտգալեցէ՝ հայր ի Թէկլայէ մարմնոյն ա
ստղ Թէկ յանձն մի՝ յայժ սիրելի քնքուշն ։ Իսկ Թէկլայէ ոչ ճանաչելով զնա
ամենևին՝ էր ի կարծիս, և ի տանջանս մնաց։

Ներեա՛ քեզ ո՛վ սիրելի որդեակ իմ, ասէ ցնա ձերբունն, քանզի ընաե
ոչ ճանաչես զոր դու դնա։ Ես եմ Ներկայ (ա) հայր Թէկլայէ . և երկրորդ
գալուստս կենաց իմոց դայն ինչ յառաջ քան զդնալ Թեոնաս իմոյ Տուխեայ
ի պաշտպանութիւն Տէրոյ հայոց. որ ասկաւթին վտարեալ մանուկ էիր դու յայնժամ
ի գերկիս գայեկի քոյ . և յայնմանէ ժամուց ունէի յղացեալ ի սրտի իմում
զմեծ իմն յոյս վասն քոյ, զոր ոչ եկեն երբէք ինանիլք, բառարում ասեի ըզ
քեզ կրկնակ ի Թեոդաճորութենէ Փուբիոնի՝ յորմանէ դհայր քոյ. որ և ձեզ
պաշտպանեցին զքեզ ի սոյն յառաջադրութենէ քոմ ։ Այժ երկնաւոր մանուկ
ոճեզ սիրեն զքեզ. և պատրաստեն քեզ զիտուք իմն՝ նման հոր քոյ։ Ո՛ եր-
կանաւորեալ՝ ի վերատեսանել զքեզ Աստուած ուրմեր որոնել զՏուխեն՝ յայս
միկ տեղւոջ. կենդանի է նա տակաւին, և պահպանեցեալ է տա՝ ի վերում՝
բառնալ զտուն մեր ի կորստենէ ։ Ակրեէ ինքն Թէ և ծանրութիւնք
ամաց աքենցուցանեալք են զնա՝ վայելել տակաւին անդ զլոյս, և ասասէ, զի որ
դի իւր վերադարձեալ կատուցէ զայն իւր։ Ծանիր ուրեմն որդեակ, զի
մարդիկք ահա այսպես անցանին ունի ծաղիկք , որք բանին բնդ պղն՝ և բնդ
երկայս լեռատեալ հատանին, և լինին ունայնհարեալք յանցաւորաց։ Քան
զի ծննդականաւելիք մարդկանց՝ հասին ունի ջուրց այս գարշելոյ գետոյ։ Եր
բեմն ոչ կարիս կասել զժամանակին , որ առքարշէ զկնի իւ զայն ամ՝ որք
Թաւին առաւել անշարժելիք։ Եր դու ինքնդ ոմ որդեակ իմ, զոր վայելես
այժմ զերկնաւորութենէ մի գոճացեր , և զգալոյս ի խորհուրդս։ Վերապիշեա
զի այն հասակ ոչ է , եթէ ոչ ծաղիկ մի՝ որ հասեր Թէ լանիք՝ խակոյն չորա
նայ, և քաղի Տեսանես դու զքեզ փափկեալ անզգալութեամբ։ Չքնաղ և բա-
նալի զեզերկութենէք և քաղցր ախորժանք՝ որք ընկերակցին քեզ ընդ ու-
ժեղութենէ, առոգութենէ և ուրախութենէ , ունայնանան ոչ զերկնիկ ախոր-
ժալիր երազոյ, և ոչ ամայ քեզ ինչ, եթէ ոչ՝ տրտում և տխուր յիշեցողու-
Թիւն։ Տկար և Թշնամի ախորժից ձերբունքն ցրտացեալ՝ զոչ ի ծիծաղել ի
բեռս քոյ. կքանձմեալ զմարմին քոյ, ակոտցուցանել զանդամս քոյ. ցա-

մա

(ա) Ներկայ. էր ասս որդի Թեոդոսիոսի՝ կայսեր Հռոմայ և որդի իւր էդեսիոս ա-
ռաջին։

մեքենացանել զաղբիւրս ուրախութեան սրտի քոյ, ապահովիմ առնել զքեզ
՚ի ներկայիդ, և պահպանել յաղագս պատճէնի, և անզգոյ առնել զքեզ ՚ի համայն
նեց, բայց ՚ի ցաւոց և ՚ի հիւծութենէ։ Զմայլ խարհս զու զքիզ որպէսզի իմ.
ժամանակս այս ԹՈՒԻՒ քեզ կացուցանել, բայց շնորհ նա՝ և ահա ժամանի արշաւա
նաց իւրոց. և այն որ գայ այնքան յորդահոս արտորմամբ՝ ոչ ի հեռի ՚ի քէն
և ներկայանի որ փախչի յայժ հեռի քանզի ոչնչանայ ՚ի կիսին՝ յորում հա
պիչք, և ոչ ևս կարէ վերադառնալ։ Ալի համարիցի քնաւ ինչ աւելին որպէ
սիկ իմ, այլ յիշեալ զբանն և ժամեալ զպատուհաս առաքելոյն, ապա
գայ անաւելի։ Պատրաստանալ զու քեզ մեքենայ կացուցանել՝ և սիրով ու շա
տութեամբ։ ՚ի սոյն երջանիկ և խաղաղ բնակութենէ ՚Ա.զդ՝ անասնա
լոյս ևս ՚ի վախճանի գիշեր քոյ. վերընկալեալ զիշխանութենէ յԱստուծոյ։ Ընծայն
եալ ևս զու ՚ի թագաւորել զինի նորա։ Ասացի ամէն, ով որդեակ իմ, զի
թագաւորութենէն այն է խաղաղ, և յորժամ նկատիցէ ՚ինա ՚ի հեռուստա՝ ոչ
երեւի. նիզակ ոչ ամծուածի, պատնաւորի՝ և վայելչութենի, բայց ՚ի մօտոյ՝ բո
լորովին փշալի։ Յաւուրս ոմն կարէ թագաւոր անարգանաց առնել զինան մի՝
քաղցր և ազգա, խակ թագաւորս մի ոչ կարէ թագաւոր անարգանաց՝ նախադա
տել զինան մի քաղցր և դատարկախոհ, ՚ի ծանրաշխատ գործս ուրեք կա
տարելոյ իւրում։ Զանազի՝ ասացեալս նա հասցես մարդկանց՝ զորս
կատարէ. և ոչ ի բնաւ ներհակ նմա լինել վասն ինքեան։ Յայժ փոքր յան
ցանս նորա՝ պատճառն գհետ ամենս անհունս. զի լինի առիթ ապիրքնա
կութենէ ամբոխին, և երբեմն ան ՚ի բաղում գործս։ Պարտ է նաև հետել
զիշխանութենէ չարեաց, պաշտպանել զանմեղութենէ, և ողջանալ զդատաստան ի
Ա.յլև ոչ ի բաւական նմա՝ ոչ առնել զչար ուժիք, այլ պարտ է զի պատոյգ
զնայ բարեբարութենէ, որոց ակնութենէ իւր ունի զպիտոյութենէ։ Այլև ոչ ի
բաւական՝ զի միայն ինքն առնիցէ բարիս պատոյ, այլ պարտ է արգելուլ զհա
մայն չարիս՝ զորս պատոյ առնեն, եթէ ոչ լիցին կալեալք ՚ի սանձս։ Արիկիր
աւրեցի որպէսզի իմ, երիկիր յայսպիսի վտանգաւոր յոյնս ենէ, և զինեա ըզ
քեզ քաջութենէ ընդդէմ քեզ ինքեան, ընդդէմ ախտից՝ և ընդդէմ հա
մարձակաց։

Ա.րշէսիս յասելն զբանս զդաստակի՝ երկիւղ բազումք վտանգել ուժգին
լինն հրով, և ցուցանել Արտյամարի զդէմն իւր՝ յերակ ՚ի վշտակիր մարմնոցս
նոց, վասն չարեաց՝ ոյք ընկերակից ևն թագաւորութենէ։ Ա.ՀԷ ասէր, յորժամ
թագաւորն ի ՚ի գործ ածէ զիշխանութենէ իւր՝ առ ՚ի հաճեցուցանել զինքն.
է նա պատճառ և անկրճէ բռնաւոր. խակ յորժամ ՚ի գործ ածէ առ ՚ի յցու
ցանել զպարտաւորութենէ իւր, և առաջնորդել անհիւ ամբոխից, ոմն հայր
ապի՝ որ առաջնորդէ որդւոց իւրոց. առ պաշտօն ապի ծանրաշխատ և աջնե
ցուցիչ. ոչ խնդրէ զբաջութենէ և հոգեպատուութենէ։ Ա.յնպէս
սինէ ձշմարտասէն այն ՚ի յանցանէ՝ որք թագաւորելոք են հարազատ առա
քինութենէ. որք և սակս վախճեն ասա զայն ամ բարիս՝ զոր ասէր կարօղ՝ կա
րեն շնորհել ամենք, առ ՚ի բնածին զնաս յերջանկութենէ կատարեալ։

Ա.յժմ ինչ խօսեր Ա.րշէսիս զայսպիսի, բանքս զայսոքիկ ներսեղէն մինչև
ցհասս սրտի Արտյամարի, և լինին ևս ծածուկս քանդակեցեալք. ոչ և ոակս
բինն հմուտ փորձ զգաստիկերս ՚ի վերայ պղնձոյ, առ ՚ի յուշանալ յետագային
մինչև ցերիտասարդ ժամանակ։ Ամաստանական բանքս զայսոքիկ էին ոչ բաց ևս
նուազ՝ որք Թագաւորեցին մինչև ցերիկամեսներս Արտյամարի. և զդայր զինքն
բազմօրինք խրատել և վարել. և ոչ գիտեմ ԹԷ՝ ՚ի՞նչպիսի ՚ի՞նձ ազգ

մամբ ձուլեալք լինէին ի միասին։ Եւ լինէր խոշտանգաբար ծախեալ յոյնցանէ՝ զորս կրէր յատուկ ներքնային մասունս իւրոց ինքեանց։ Եւ ոչ կարէր ոչ ասանել՝ և ոչ բմբռնել, և ոչ ևս բնդդիմանալ այնպիսի զօրիդ ապստամբութեան։ Քանզի էր գազանացեալ իմն զօրիդ և քաղցր, և հաճութեամբ մի զօրութիւն խառնեալ ի միոյ առնջանաց բաւականապէս կարող խելագ ոգևանս։

Եւ նոյն պահուն Թէոդոսիոս սկսաւ շնչատնալ ապստամբաբար. և ձանձրացաւ ի ոչխարանոցէն՝ որ ի Մաքրիանէ, և հաճեցաւ յերկիր Նաբղսիոյ ներքնագոյն ուրեք տեսանել ի Քուլիս Հայր իւր՝ զնկատս ինչ՝ այսինքն նամուխեն որ գնացեր ի պատանէն Տրոյիայու։

Այն ևս նախ քան խանդաղատանաց զսիրտ նորա, և քաղցր սրտառուք խառն ուրախութեամբ հնազանդին յոչխար նորա։ Ուստի՝ փարել զոգնեալսի պատուհասական գնդամբ. սակայն բռնակից՝ ի գուբ ձիանցուց, քոնդակ հղիս այս փոխանակ՝ ի տիրոջ նորա՝ ոմն խաթօղ երազդ, որ լսեալ ի ձեռաց այնորեւէ ի մարդոց՝ միշտ հաճատար սիրել նմա. կամ քան զայն՝ որ միրեր բնական նորա պատճառ՝ ի ծարաւոյ ընթանալ դէպ ի փրկաւետական ջրոց, և կամ երբեմն շրթունք իւր շարժին՝ ի կերտուել զիսոս, բայց թէպետև դու իւր՝ ոչ կարէ արտաբերել և կամ ձեռք իւր տարածանել ուժգնութեամբ ոչ ընթռնուն ինչ. այսպէս և Թէոդոսիոք ոչ կարէր հաճեցուցանել զիանդա-կանութեան իւր, զի տեսանէր զԱրշակ, լսէր՝ ինամանէ, խօսէր ընդ նմա, և ոչ կարէր հպիլ։ Ա երջապէս ելաւ նմա, թէ ոչ գիտէին արքն այնորիկ զորս տեսանէր շուրջ զինքն։ Տեսանէ դու արդեօք եմ պատասխանեաց նմա, զինասուն ծերբունքս. արքս այսորիկ լեալ են զարդք դարուց իւրեանց, և փառք և բարեբաղդութիւնք տեսից մարդկանց։ Տեսանէ դու զայս սահիճ քիմ Թագաւորաց, որս լինալ էին արժանի լինելոյ, և արարքն հաճատարութիւնք զինուորութեանս նոցա՝ ի վերայ երկրի։

Եւ զայս միւս՝ զորս տեսանես դու ոչինչ միրձառ նոսա, բայց բաժանեալք միջարկութեամբ նացոյց փղերիկ ամպոց։ Նորա են հակառակ։ Ոչխար երեսի ի վի եղեն քաջք։ Ասացի վարձատուութիւնք արուեստից նոցա, և զործառութիւնք զօրավարութեանց նոցա՝ ոչ կարեն լինել բաղդատական ընդ փառաց այսց երանաւոցն, ուրիշ՝ և բարերար Թագաւորաց։

Ինձ այս արեաց՝ տեսանէ դու զԹէոդէ, որ ունէր զդէմս իւր դէպ ինչ ստոր. քանզի զգացեալ ունէ ստահակ ձախորդութիւնք իւր. վասն լինելոյ յոյժ հաճատացեալ հնազանդարար. և է տակաւին վշտացեալ վասն անարգարարեալ ընդդէմ նորա՝ ի Կէդրունէ՝ զանազորմ մահ ոգոյն իւրոյ Հիպիսիմիոսի (գ) երանելի ընտիր ընտանեաց պատուական և դերելոյն ի բարկանալ։ Տեսանէ դու նաև զԿիլիկէ յոնեալ ի վեր

(գ) Հիպիսիմիոս, որդի Թէոդէի և Հիպիսիմիի, եղև սպատասանեալ ի խորհրդոյ իւր ի Թէոդոսէ. եթէ ի հանդիպել նորա ընդ Թէոդոսի ի Կիւրոպէ. և ոչ ցաւատրեալ ինչ ի պատերազմէն յանցանացն։ Եթէ Թէոդէ հրամայեաց, և ոչ ինչ ի նմանէ ի գործ արարեալ։ Եւ ոչ ևս ի ներքս ընդունելի եղև յաղագս ամբաստանութեանն։ Եւ ոչ ևս ի ներքս ընդունելի եղև յաղագս ամբաստանութեանն։

[illegible] (ղ) քանզի ոչ կարէ ասկաճին բարձրք դարձ ածել զառս իւր պատճառաւ վիրաց՝ զոր ընկալաւ ի գարշապարի իւրում ի ձեռանէ անաթ դէն Փարիսի, որով և եզերեաց զկեանս իւր։ Սա եթէ իջեր նախքան իմաստուն, ուսիր՝ և բարեկարդ, որքան և էր ահաւոր, պարզևեալ էին նմա ձեռք ընկերք [illegible]ապատուել ի մի, բայց զի ացին նորա Ֆիլօկեանց (ե) և Տօլօփեան։ Ի վիրաց որոց պատահէր բնակիանս բաւ [illegible]ապատուել զկնի Փիլէօփեան ոչ ածէր ոչ կամեցան մնանել զայնպան ամիսան՝ ի կորսոյս [illegible] քան բարեացոյն։ որ առաւել զիւրինէր սա՝ ի բարես [illegible] ծովաս ալէծփիլ։ Ահ որդւոց իւրոց կարճացոյց զաւուրս իւր, և եզև ոչ ծայրակ մի հայիլ բացեալ՝ զոր խոմն է հատ. և անկաւ նախքան երեքիլ աւուրն, յորում առեալ ունէր զնաւն։ Ի՞նչ ոչ կամեցան այլեցուցա՝ ի դարձ ածել զնա, եթէ ոչ՝ ոչ զհնդիկ, և զայլ կոձուածէ, առ՝ ի պատուել զմարդիկս՝ զոմն յանցանաց իւրեանց։ Ի՞նչ ծառայեցուցին զնա՝ ի կործանել զպարիսպս Տրոյացւոց. զոմն վրէժխնդիր լինելոյ երդնեցողացն (զ) Լաօմեդոնի, և անուղղոյ սիրոյն Փարիսի։ Ի՞նչ զկնի այսոցա՝ ի դարձ ածելոյ նոցա զգործս գայս՝ զոմն վրէժխնդրութեանց իւրեանց, բնիկն զնա՝ ի վախճանի, ոչ խնայելով արտասուաց Թէլեմէ, ի [illegible]ողալ զայն քաջ երբեմն արդ հիացս՝ երկար ժամանակ ի վերայ երկրի. որ առ ոչինչ պատկանել էր, եթէ ոչ աղմկել և վրդովել զմարդիկս, և առատալել զքաղաքս, և կործանել զիմաստութեանս։

Բայց առաւելն զոր զայն պէսն՝ դժնդակ գիմօք, որ է Աչիսեհ, որպէս Թէլամօնի, և քեռ որդի Աչիլլէ. գիտես զոր առանց կարծեաց՝ զի ընկալաւ զնա զվիսաս իւր ի մորթի. և զկնի մահուան Աչիլլէի՝ գաւառանդիր եղև [illegible] զղէնս քաջին այնմիկ՝ ոչ ումեք կարելի էր առ, եթէ ոչ ինքեան, իսկ հայր քոյ՝ ոչ հաւանեալ, վճռահաւան Յոյնք յարդիւնս Յունիսի հօր քոյ. ուսան Աչիսեհ էապան զինքն՝ ի յոյս սահմանէ. վասն որոյ և բարկացեալ իւր ասկաճինն նմա բնաւ է՝ ի դէմս իւր։ Ահ մերձենացես նմա որպեսզի կամ, քանզի կարծէ [illegible] նախատանք զնա՝ ի [illegible]ոխարդութիւն իւրում. և յիրաւի ոգեալ նա. ոչ նկատես, զի հայի՝ ի մեզ տանջանօք։ Մի զուցէ մնանիցէ շառագած՝ ինձն անտառն մէջին, քանզի մեք եւք ենամ նա խանձել։ Տեսանեմնատ՝ ի փուս կոխել զՀեքթօր, որ լինէր անյաղթելի, եթէ արգին [illegible] ոչ էիցէ լեալ բնաւ յաշխարհի՝ յայն ինչ ժամանակի։ Բայց աճառանիկ Աչիլեօն՝ որ անցանէ, և կրէ առակ ինչ՝ ի վերայ իւրեանց զնշան

(զ) Աչիլլէ գաղղ. էդդա անգամ ընդդեմ՝ ի տօրէ իւրմէ՝ ի Լուսն Անիւս, ընծայեաց զնա լինել անմեղանեալ, բայց՝ ի գործելոցն, յորմէ խոշտանեալ։

(ե) Ֆիլօկեանք, և Տօլօփեանք էին ազգանուն [illegible]ապատուելոցն. որոց վերայ Փիլէօ Նագաճոսէ։

(զ) Լաօմեդոն որպէս և [illegible]ապատեալ Լուսի՝ [illegible]ոնգնեալ զպատերազմս Տրոյացւոյս օգնականս ունէր Ափոլլոնի և Նէպտունի. որոց խոստացեալ երգմամբ փոխատրութիւն ինել. զոր առնուս չէսաց. որ Նեռոս վրէժնդիր եղեալ հիւրասիրելոյ շարիօ, այնպէս՝ որ սա [illegible] հաշտեցուցանել զնոսա, պատրաստեալ զարմի իւր Հերկիւլ զբնել զսա [illegible] ի ծովային գայլայլուի փոքրածոց. և Հերկիւլ յանկն էսա պատրել ընդս, [illegible] ի պոյ տանի. զի Լաօմեդոն պատրեալ նմա զձիս ոսկեթեւս, զոր ուներնա. որ նմանութիւս այս նա եղեալ [illegible]ոնգնածոցն յայմմանէ. զկնի գինչ Հերկիւլ փոյթ եղեալ [illegible]

ՀԱՆԴՈՒԼԵՏ ՐԼԻԱՆՆԵՈՒԹԻՒՆ ։ Ասկաւ ես որ հակ իմ՝ ի մատաղութենէ ե-
մուտ զձեռնարկութիւն սպասուց քոնասնեալ՝ մեծամարն Աղեքսանդրի, և զանհամա-
ձայնութիւն իւեղեա երիտաց հզօրաց՝ Ըլիդիէի և Մակեդոնի. (Ե) որք լցին զ-
առնեա զայս արիւնահեղութիւնք Ընտ, որպան ունէք յանդգնեալ ի՝ առաքել
զմի՝ սն՝ Կամենան զոյժ գլխաւոր Յունաց՝ ի պատերազմն Տրոյիացւոյ՝ ոչ
ունեաց ժամանակ մեկնելոյ գնացողութեան, և զմեռս ոսոխին՝ զոր սասց-
եաւնէր ։ Ընդ այս ասել է, եթէ Հայ՝ բազդն համայնից սերտագոյց յոխորտ-
ասանաց, զի ասէն մարդիկք՝ զոյս տեսանես, և ձեր որք անուանեալք՝ ի պատերազմ
գայք ոչ գիտեն ընդ սերմն ձեր՝ և առաքինիք. ուսոի և այժմ ոչ են, եթէ ոչ՝
յերկրորդի քննութեան դատաստն Աստուծոյ։

Ընդ սոքա որք ասա ընդդէմ են, են այնոքիկ՝ որք Թագաւորեցին ուղ-
ղութեամբ, և սիրեցին զամենեսեան իւրեանց ։ և են սերունդք նոցա ։ Ընդ միով
Աշխէնն և Կամենոն՝ լիցուք և զեմամարտս պատերազմիք իւրեանց՝
վերապահեն ասա ասկաւն զառաջնոյս և զընտիրն ասոյս իւրեանց, և ոչ
և այն ինչ, եթէ ոչ՝ ոդիք անկարօդք և Թափուրք։ Հա այն ուղիղ Թագա
ճորք սերբեալք են ձեռամբն Յունաց, որով և բուծեալք են, և ոչ ևս ունին
քննաճխդիր, և կամ բաղձանս ինչ՝ վասն երջանկութեան իւրեանց։ Ասացին
նորա խղճմտով յանհանգստութիւն և՝ ի վիշտս մնհկանացուածց. և առա-
ջել մեծամեծ գործք՝ որք վշտացնեն զմարդիկս ամբարտաճանս, թուի՞ նոցա
արդեօ թէ խաղ մանկանց. զի սիրեալք նոցա յապետալք են ձչմարտութեամբ՝
առաքինութեամբ չհոգեցան։ Որք և ոտոզեցեալք են յաղերկ նորին, և ոչ
ևս ունին կիրս ամենևին, ոչ վասն ինքեանց՝ և ոչ վասն այլոց ։ և ոչ ևս
խղճ. ոչ ամիտս՝ և ոչ երկիւղ. զի բոլորն եղերեցեալ է վասն սոցա, բայ՝ ի
հրաժանաց՝ որոչ քնաճ իզիրի։

Ա՛ւշ դէր որդեակ իմ՝ վասն նոյն վարդապետին Ինաթօի, (Զ)
որ հիմնեաց զմեսրոպեան Թարգմանչաց։ Տեսանես զու զնա՝ ընդ նոյն քաղց
քիկ ծերութեան՝ զալ այսպիսի վտանգիս ։ բոլորջին ծագիկք՝ ի ներքոյ
առիկ նորա, և քնեալք իւր Թեթևք՝ հանապանին Թռուցման Թռչնոյ։
Ունի՝ ի ձեռս իւր քնար մի առեալ, և՝ ինքն եռանդն սիրոյ յարհամենակա
նի՝ երգէ զաքաղեցիս ոճոց։ Ընտանեալ՝ ի սրտի և՝ ի բերանոյ իւրմէ քաղցր
ձայնակ անուշահամ բուրուն, և համաձայնութիւն քնարի՝ ձայնի՝ և երա-
նակի իւրոյ՝ զմայլեցուցանէ զմարդիկս և զոճոս։ Ա՛ն եղև այսպես վարձատրել
նոյ վն սիրելոյ իւրոյ զամբոխն՝ որք՝ ինձ ի դրանի նորոյ այսրատոյ իւրոյ
հանդուժանելք եղեն. որոյ ես զօրէնս ինչ՝ որովք կարիցեն կատարիլ։

(Ե) Ա՛ըէս՝ և Ալէքսանդր, որդիք Փէլիպպոսի, և Ոլիմպիասայի առանձին անքննելի
նախանձ ինն ատ միմեանս. քի իւրանի ոչ մտածէք, իրե ոչ՝ գհաճս ի ընդ ոսո
անարգիցես զանձողին նորա, և հատցիսե հետ յոտհոգոլոնիե։ Ա՛ըէս ազ ուռնէր՝ ի
ճագարդութիւն խորհուրդ զորդի Ոլիմպիասի, ընդգծեաց իրե տուել գհաւատիցել զանձս-
արքանա իւր, և հոգեաց զնա՝ ի ծաղ. ազ՝ ի գնալ Ոլիմպիասի, և՝ ի վերջանալ քաղցն
Ա՛ըէս եղոյց նմա գհատուել չէ։ և ագիքերես ազբա չնորս, առանելով նմա գիարե-
քն՝ ինքեան երթ զմարդիս ի ոսոխանց։ Ապ Ոլիմպիասի գրաճելոյ հարցելոյ գՈլիմպիս
քնաճան զորդի իւր՝ ասե՝ ի ինքերել զինքեան ոչ ինչ ոչ ոսոխ։

(Զ) Ինաթօ. ՝ի նոյն Փէլիպպոսի, յամի տիշխանի 2197. [illegible] Ոսկանոս Ոսկանոս, Ա-
ֆիանոս Ա՛ւլիաստանպոլիս, և այլ բազումք վիպասանք հռետորացին ինչ՝ ինաքաճորս
ասս յիաւելեալ ժամանակիցն Ա՛ոլեսոի ։

Ի մեւս կողմանէ կարես տեսանել զոր՝ ի մէջ դմոցնեցոյց զՀերթօփ եղիսաբեան (թ) որ նախնեաքոր եղաւ ՅԱԼԻՆ քաղաքի՝ որը քաղուցեալ իմաստնութիւն ածուհասին, որպ եւ կրէ զանունն։ Հերթօփ բերե յոմ զօգուտէն օրինս եղիսաբեանց՝ եղեւ վասն յունաց ազգին իմաստութեան, և բարեաց ծիսից։ Ունէին զգազանական բարս քաղաքացն Ալեքսանդրացւոց, և հաղորդեաց ընկերակցութեան, իզեն նա ուղղ՝ զնաց՝ և ազգութիւ տ, եղեալ զարբանս յառաւելեան, և զընտանիս իբ՝ ի միջակ բարեկենցաղութեան, ոչ կամելով բնաւ՝ զի որդիք իւր ունենին տիրապետութիւն զիւր իւր վիճակին վերադասէր եղեւ՝ յոց զուցէ զառանիցին առաւել և ազգութեանէրքն։

Պարտ է նաև՝ զի ցուցից քեզ՝ ինձեր սոյնպ փոքրիկ ձորոյ՝ դէպերիքեան. (ժ) որ եկիտ զկերտուածութիւն արծաթոյ՝ վասն զրամոց՝ զոր ասեր զիամանդ, ի դիւթել զաուրս առաւելութիւն՝ ի կղզիս յունաց։ Այլ նախատուս եղեալ անկարգութեանցն՝ որը ծնանելոց էին՝ ի սոյն գիւտդ, Քանացարուք զուք՝ ասէր՝ առնոյն բոլոր ամբոխն, ՝ի բազմացուցանել՝ ի տունս ձեր ըզ քնական հարստութիւնս՝ որը են երբուձիքք, ՝ք՝ զարծեցէք զերկիր, առ՝ է ունել զձեզ առաւելութեան յօրինոյ՝ ոտիցաց՝ զինւոյ՝ ձիոյ՝ և այլ պատուոց։ Ասացարուք զանհամար խաշինս, որը բազմանան զձեզ կաթամիք, և ծածկեն ասերք իւրեանց։ Երդորքան ունիցէք առաւել զորդիս՝ այնքան լինիցէք փարթամք, միայն թէ կրթիցէք զնոսա ՝ի գործել Վանդի երկիրն է անօթ կարանալի, և բազմացուցանէ զմտաբերութիւն իւր առ մեսին Թոմայ երբ նահիւց իւրոց՝ որք ջանան գործել զնա՝ և հաստուցանէ առատաձեռ զնամ աշխատանս նոցա ։ ուր նեղհակատար լինէք ժլատ և ոչ պերախտ առ սմանսիկ՝ որք գործեն պղերգաբար ։ Ո՞անացէք ուրեմն զլեառնդրատէս՝ ի ձշմարիտ փարթամութիւն, որը հաստուցանեն զիւհկական պետացս մարդկանց ։ Երդ վասն արծաթեայ գրամոց՝ ոչ է պատճառ ունել զնոս այլ քնչ առաքաւ, եթէ ոչ յորժամ ինչ հարկաւոր. կամ վասն անհնարելի իմն պատահարացն ։ որ ընդդէմ այլոց ամբոխից պարտ էիցէ պաշտպանել։ կամ վասն առն արդ՝ ի պիտոյ նացու եղո՝ որը զտակասին ՝ի ձեր քաղաքն ։ Վասն լինելո բաղձալի՝ որ եթէ ազգացդ կարնչել խոպան առ տուրս էին այնց ամից եղաց՝ որը յոչինչս օգտաեն, եթէ ոչ վասն շքեղութեանէ, ընտիրութեանէ՝ և էպարթյութեան։

Ամասուն Հերքեթն տեր միշտ, երկնչիմ ես որդեակք իմ. առնել զձեզ թշուառելի տալով ձեզ դիւտս զրամոյ։ Ախտասանանեմ, զի պնդմունէ առ զազահութեի՝ հպարտութի՝ և զննափառութեի. որը վերտակին զանհուն ոգեաց իւրեանց ի չարութեի ամենայն. որը ոչ յոչ ինչ վերտերին, եթէ ոչ՝ յիզատութիւն, և յոտակոծութիւն բարւոյ ծիսից ։ որը և ապականիմ երեւցուցանեն ձեզ զերջանիկ՝ պարզ և ազնիւս կացութեան, յորմէ յառաջագոյն ամ հանգստութեէք, և՝ ի միասին ամ տար հոգութեէք գնացս։ Ի՞ր

(թ) Հերթօփ, առ հինգերորդ՝ Հ ըստ այնմ գերազիցուցոյ զգազան Ալիքն, Հանուանէն ըստ առնուն իւրոյ Հերթօփ, առ է առաջին հաստատուն փիլոսոփայութիւնէ ինոյ ընդ առն՝ օրինաւոր ապահովութիւնէ ի մէջ Յունաց։ Հղջանալով զհնութիւնէ նոցին ինանոց. որոյ վասն հնութեցնէ հաստատուն վասն սոյն ապերախտութեան նոր՝ սոյն ինգերորդ հոգ ունելոցէ գրելոյս։

(ժ) Հերքեթօն՝ յորմանէ ինգերորդ Ալիքնացոց, ծնեալ յերկրէ , ի՛ ի Վոլգայէ առ հնագնոց գերազիցուցութիւնէ արքանէից զգացոյց ի հաստատ։

ջասէ առ նա ձեղ արհամարհել զերկրաւորսծուլքն, որ է հինն մոռնկեալն
հնոյց, և առլիւր համայն երանելոյն բարեաց։ Ասաց վհոց ընն ասէ, զի ու-
նիմ զերեսս մաքուր՝ ի տալն իմ ձեզ այն հնարադիտութիւն օգտակէտ լսո-
ղացն։ Իսկ ի վախճանի յորժամ եռաս ընդ երեսս ծնողն իմոյ, զրոյն արծաթ-
ասաց՝ ապականեաց զվարս ամբոխին, որպէս և ունէր նախատանել, զղջացաւ,
և առանձնացեալ մեկուսացաւ ի կուժացաւ ի երկնոնաց սրտի իւրոյ, ի երեսին վայրն-
նէս, ուր եկաց աղքատաբար, և հեռացաւ ի մարդկանց, մինչև ցվերջին
ծերութիւն, ամաց կամելոյ մնանել ի կուսակարս ի մի քաղաքի։

Օ կնի սակաւ ժամանակի նոր երևեցաւ ի միջ Յունաց հերձուածոյն
Մակեդոնիոսի. (ա) որոյ անունը Սկիզբ ուսուցեալ զարհեստ հերձուածոյն զոր-
կէր. և առնել յամենայնում ամի ծածկել զանդաստանս ոսկի զօծ հասկիւ,
Ոչ եթէ մարդկիկք ոչ ճանաչէին զգործեան, և կամ զարհեստ բազմացու-
նելոյ զնա ի սերմն, այլ ոչ պիտէին զնաստարեալ գործառութիւն։ Մակեդո-
նիոս առաքել ի Սկիզբ գոյ, խոսին ի ձեռին, առ ի մատուցանել զնուիրա-
ծոյսն՝ հանցն ամբոխին, որք ունէին բաւական քաջութիւն յաղթել
բնական ծուլութիւն. և առ ի առալ զինքեանս ի քրտնաջան աշխատանս։ Իսկ
կոյն Մակեդոնիոս ուսոյց Յունաց հերձուածն զերկիր. և արդարաւորել զնա
խոցելով զկուրծս նոցա որ և մշակք եռանդնոտ և անխոնջք՝ արկին զինս
մանգաղս իւրեանց ի մերոյ հանցն զեղաբոյս հասկից, որք ծածկէին զգ-
դաշտն։ Ընդ բոլոր վայրենի և գազանաբարոյ ամբոխն՝ որք չրուէալք ազա-
ճէին առաքեալական առ ի դարմանել վայրենի սրտիւք ի նոսա անստուեց
Մակեդոնի և Մակեդոնէ, բարեկարգեցին զվարս իւրեանց, և ստուգանկան օրի-
նաց յորժամ ուսան ժողովել զհունձս, և կերակրել հոգիս։

Մակեդոնիոսի ծանոյց Յունաց զախորժս, առ ի ոչ ունել ուրաք սպա-
սաւորութիւն վասն հարստութեան, եթէ ոչ՝ աշխատանաց իւրեանց, զոյն-
լով ի գաշտս զոյն ցամ՝ որ պարտէ առաքել ի կենաց մի հանգիստ և եր-
ջանիկ։ Այն պարզ և անմեղ առաւելութիւն՝ որ լինի ջանիւ երկրագործաց,
յիշեցուցանէր նոցա միշտ զեմաստանին Խրատս Էրիքթեանի. և արհամարհէ
ին զդրամն և զոսկ արուեստաւորեալ փորձառութիւնս, որք ոչ են փորձա-
մուքիւնք ինչ, եթէ ոչ՝ երևակայութիւնք, որք դրդին զմարդիկս որանել
զախորժս վտանգաւորս, առաքամերժելք յաշխատանաց՝ յորս պատանէին զկա
մայն բարիս ձգնարիսս՝ ընդ մոքուր վարուց ի լիակեր պատուելն։ Ո՞նա-
չեալ երկն ուրուք եթէ՝ արդասաւոր գաշտ ցբարձրք գործեցեալ ի ձգնա-
քիս գանձ լինի խոհեմ ընտանեաց, որք կամին կեալ շատանալով՝ քան կեն
ցաղալարս։ Եթ նախանձ ծնողաց իւրեանց։

Երանելիք էին Յոնք եթէ կացեք լսէին հաստատ յոյսիկ անձուկ
պատկիսն յարմարք առ ի ըր ծայել կարօղք, ազատք՝ երջանկիք և արժանիք
լինելոյ զուտ առաքինեաց։ Ասացք աճուղ. սկսան նոքա նկատել ի անտառ ի
քամուելիս, ի բաց արկանելով սակաւ առ սակաւ զձգնարիսն, և արատ-
ասմունք եղեն ի նոցն գոլիկ կացուելիք։ Ալ որդեակ իմ, քաղաճորելոց

(ա) Մակեդոնիոսէ. որպէս Սիւնհոդ. (սմանս տալեն Էլեւսիոյ եւն) ընդդեմ Էլեւսիոյ, գո
լով հօր սուրբ ընկալեալ պատուով ի Սիւնհոդ , ոչ որոներ ընդառաջ նոր Փիլոսոփային
յանդգնեցեալն ի Փնտոսէն. զանազան տալն ազգահին վասն երեսփոխանաց Սիւնհո
ոսոյց որպէս նոցա Մակեդոնիոսէն զարհեստ սերմանելոյ զցորեան. ոսոյն և սա է
որ ոսոյց զարհեստ երկնագործութիւնն Աստուածոյ։

եւս գու յաճախ միւսմ. ՚ի մէջ առ յայժմ առնելոյ զմարդիկս յիրկրա-
գործութիւն, պատուհասով զայն սրհեաս. և հանպատրաստեալ գնասս՝ որք
ջանան աշխատել, և ոչ ըմբռնել քնաւ՝ զի մարդիկ ոչ կեցցեն ՚ի ծուլու-
թեան, և ոչ տրաղեալք յարհնաւս՝ որք վերապահեն զգուշ և ջիգ ամարտիս
Աստուծոյ՝ երկոքին արդ այսոքիկ որք հղին այսպիսի բմաստուներ ՚ի վերայ երկ-
րի, են ասա ակրկլիք ածց՝ Աշանակեաց արդեաք իմ՝ զի փառք սոցա անդրան
ցեալ ի այնքանեաց շրիսդուածք՝ քան զԱշիլլէս և ապրոց հակառակ, որք ոչ էին
պերապանցեալք, եթէ ոչ ՚ի պատերազմի, որքան և պերապանցեք քաղցր և
հաճելի գաբուեն ՚ի սառնամանեաց ձմեռն. և կամ որքան անդրանցանէ
առաւել փայլեսցի յոյս սուրբութեան արեգական քան զլուսնոյ։

Ինչդեռ Աստիս խոսէր այսու կերպիւ, երևեալ, զի Ծովհաննէս ստեպ
առեալ արկանէր միշտ զաչս իւր դէպ ՚ի կողմն փոքր անասուն միոյ՝ դաբնոյ,
և աղերս միայ շրջապատելոյ ՚ի մանուշակաց, վարդից՝ և ՚ի բրաբիոն՝ և յոյլ
անուշահոտ ծաղկանց. որոց զբաբելի գոյնք համանմանէին այնց գունոց
Իրեաց ածուհւոյն՝ յուժամ լինանէ յերկինքն յերկիր, առ ՚ի պատգամաբերս
լինել ու միոք մ՚հանապազաց, քան հրամանաի ածց՝ Աշը անդ մեծ թագաւորն
Աեսոսէթի, զոր ձանաչեաց Ծովհաննէս՝ բնակիլ նորա ՚ի նոյն գեղեցիկ տեղ
ընդ Աշը նա հաղորդիլոյս անգամ առաւել վսեմութեան, որ ոչ էր լեալ բնաւ
երբեք այնպէս՝ մինչ էր ՚ի գահոյս իւր յերիսաոս։ Նաագոյնք քաղցր
լուսոյ՝ հառանէին յայնց նորա պնդիսիկ լեռն կերպիւ, զի ոչէր Ծովհաննէս
միայնի խոտորեալ. և ՚ի առաւանէն գնա իւրաքանչիւր ոք հաճատացը եմ՝
արբեցեալ էր ՚ի Աէքեմարէ, որ այնքան լցուցեալ էր զնա հոգի ածային,
առ ՚ի վարձատրել զառաքինութիւնս նորա գերազանց եմն խնդութեամբ,
զոր միաք մարդկային ոչ կարէ իմանալ։

Ասէ Ծովհաննէս ցԱշիսէթ, ՚ով հայր իմ, ձանաչիս զս զԱեսոսէթի՝
գնացն լսնատուն թագաւորն Աշիսատաի զոր տեսի գնա անդ՝ որ ոչ էր երկոք
ժամուանակ Աշհամասիկ է պատատխանեաց Աշիսէթ։ Աշ տեսանես ահա օրիս
նակաւ տորա, եմ ածք ՚ընդան մեծատուք են՝ ՚ի վարձատրել զառն եմ գործս
էորս։ Ասայց պարտ է գիտել քեզ եմ՝ համայն այն երջանկութիւնք, ոչ
ինչ են բնաւ՝ ՚ի բաղդատութիւն այնց՝ որք պատրաստեալ էին ժանտոս,
եթէ տառաւել մեծ էին փառաւորութիւն ոչ էին զանց առեալ գնա՝ ՚ի
կանոնադրութիւն բարեկարգութեան և զղջութեան՝ ՚ի վերայ երկրի,
յիշատակութեան իւրում՝ Վանդի ըզձակրութիւն ատոր արիւոյ պհպատու-
թիւն և գանդգնութիւն Ծովհաննէս, և դիմագրաւ լինել նորա ՚ի բուռն
ածել զքաղաքս նոցա, որք առացուածս եան նմա իղձս՝ առնել համառաչ և
զայս, թագաւոր գինքն հակիլ ՚ի անապատութիւն ուխտաւորութեան. ուստի և
սերունդ, կամ առ ՚ի բարեաց ասել՝ յաճախել ՚ի հոգ զբաղումն Աշիս, որք ՚ի
վերապատնան Աշիսատաս՝ եղիտ, զի նոքա իւր սերունդ թագաւորութեան,
և ունէր վայելել անարգաց կառավարութիւն իւրով զբարեպաշտ օրինա
քաղաքին։ Ասյր ազգաւոր մեծապոյն սերտագոյնութիւնք իւր առ ոչ ինչս օգ
տեցին, եթէ ոչ յաղթիկ զկատարեալ իւրոյ։ Ասայց այն՝ որ ընծայեաց
գնա առաւել աննեղութիւն, նոքա, զի արբեցեալ յիւրոյ խոհական փառաց՝ ոտ
լծել ՚ի կոտոր գառաւել հպարտս ՚ի կատարեալ հաստատութեան, զորս ուներ գերեալ
ինք

ինքեանց։ Զի ոչ հաւասարիկ այն՝ որ զերկիր զիաւուրս, որք յայլ իրս են այնքան ուղիղք և բարեբաստք։ Զի արդ ասա այսչափ որ նաեւ ազգեցուցանէ դիտաւորս. զոր ձեզ ունելին պատասխանիլ ։ Ո՞չ տեսանես դու զայն միւսն՝ որ երկուսիկ իմ, որպ միտք սիրեն զայնոսիկ ձառագայթս ։ Այո՛ մի՛ ի Թագաւորացն Հարիացւոց՝ անուանեալ Տիօքլետ, որ շահատակեաց զինքն վասն ամբոխին իւրոյ՝ ի պատերազմի, քանզի դաւիրացն Հիւլեանն՝ ունէր ասացեալ ես՝ ի մէջ պատերազմի Հարիացւոց և Լիսիանացւոց, ազգն՝ որպ Թագաւորն մեռանի՝ ի պատերազմի, լինի յաղթականիկ։

Ասացեալ և՝ ի միւսն, նաեւ խնամատարացն օրէնսդիրն միտ, որ առաքել ազգի իւրոյ յարմար օրէնս, առ՝ ի ընծայել զնոսա լինել բարիս՝ և երջանկիս երկրիցդ զնոսա, զի միտ որ բռնաբարեսցէ զմի ինչ յայնցանէ օրինաց, յղէ որքան ինքն աննեղկոյ պատանիկի՝ ինոսա, որ և զինի չտեսլոյ իւրոյ անտի աքսորեսցէ զինքն ինքնին՝ ի հայրենեաց իւրոց. և միւսանգամ յաղթառութեան յոտար երկիրն, առ՝ ի պատառաքողել զամբոխն իւր՝ ի պահպանել միջանցնաց պէս զերդուեցեալ այնց օրինաց։

Իսկ զայն միւսն՝ զոր տեսանես, է Այնքան Թագաւորն Փիլիպացւոց, և միտ՝ ինպատեսցայն խնամատարացն Աղեքսանդր, որ՝ ի ժամուսիտն միւսում՝ որ ան մարդիս առնէր զերկիր, և ծածկէր նորանոր Հոգւովք զերկրս Աշխարհին, խնդրեաց յածոյ հանգստարանեցուցանել զարարածս իւրեանց ի չարամտէ մահուանէ իւրոյ, փոխանակ այնքանեաց հազարաւորաց արանց անմեղաց ։ Որոյ զինադիրս ընդունելով ածոյ՝ եռուն նմին դառնալ առ զշնորհիսն Թագաւորութիւն. որոյ՝ ի բազդատութիւն բոլոր այնք երկրայինք ոչ են, եթէ ոչ՝ ունայն առածքդ։

Այժմ ետեսանելն այն՝ զոր տեսանես պատկերեալ՝ ի ծագիանդ, է հազիւս Էարն Պէլս ։ առ Թագաւորեալ յերկիսսոս ։ Այմուսնացաւ ընդ Այնիւնոկի գստեր Այեղոս գեաց, որ զաղերսէ զանկն առնէր իւրոյ՝ փարեամացուցանէ զերկիրս առաջմամբ հոգեզայ։ Այնկ առ՝ ինամանէ զերկուս որդիս, անուն միոյն՝ Տանաս, որոյ գիտես զպատմութիւնան, և միւսոյն՝ Այժիլիէ՝ կամ Այդիփէ, որ եղ զանուն իւր՝ ի մէջ նոյն զեզերիկ Թագաւորութեան։ Պէլս հաւատոյ զինքն կարկ վարեցաւ, վասն առատութեան՝ յորում եդեալ էր զամբոխն իւր, և վասն սիրոյ հպատակաց իւրոյ ինքեան, վասն հաստոյն հաւատակապրութեանց, որ ունէր զիարոդութիւն գնոսայ ոգա եթէ կամիցէր։

Այդ այն մարդկիկ՝ զոր դու հաւատաս մեռեալ, կենդանիք են ձրդեակ իմ։ զի կեանքն այն՝ զոր ասեին ողբալովքդ՝ ի վերոյ երկրէն, ոչ է, եթէ ոչ՝ մահ ։ Այնոսին միայն է վախճեալ ։ Հանգոյնին ձեզ պարտիլ քեզ զբաւութիւն խնդ, առ՝ ի լինել արժանի այն երջանկի կենաց, որ ոչ բնաւ կարկ երթեալ։ և վերոյիլ։ Ո՞անսի դու է ժամանակ ունելոյ որոնել զինոյ ձոյ ։ բայց նախ քան տեսանել՝ կամ գտանել ձոյ դնա, ասէ ։ տեսանես հեղուլ ոգեան զարհնա ։ Այակայն՝ ոչպէսի փառք վերապատհասեալ է քեզ՝ ի գաշտին Հեսփերիոյ։ Ցիշնա դու զկտաւս իմ սառանայն Այնեհօրն, և միայն Թէ՝ եթէ հետևիցես նմա, անուն ձոյ լիցի մեծ առ ընտեր ամ ամբոխիդ, ի համայն դարս։

Այսէ, և իսկայն առաջնորդէ Ալեքսանդրի դէպ՝ ի դուռն փղոսկրեայ, յորմէ կարէր երանել առաքս՝ ի խաւար հացերութեէ վերուզանն Ալեքսանդր արտասուաթոր աչօք նեղոյ գնա Թարց կարելոյ ընդդրկել ։ Զի յետ նեղն՝ ի նայն հոգեղէն բնակութեէ՝ վերադարձաւ շտապով դէպ առ բանակն

զաշխարհացոյց՝ զինչ ի վերայ ասմանելոյ է վերայ Հաճատպերհին՝ երկուց երեսաց
ժողովոյն Վարուժանայ, որք ունէին ընդհարակից նմա՝ միմեանց մերձ տըրեն։
որք և ոչ ևս յուսային վերստին ելանել։

ՆԻՒԹ

ԿԱՄԵՆԵՐՄԱՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Յիսուսէ վերադարձեալ ի քանուկն՝ առ նախարժքներովքն իսրայէլ ի ծովեզերեայ գեղաքաղաքացն գաղիլեացոյ, առ՝ի ոչ քաւութիւն ղջազգն Աբրահամ, իսկայ ձերբուց իշխանից ղտառեցոյ՝ տա Լուսանիուցիս։ Առնէ ճանաչել զիմաստութիւն իւր՝ ի գիտուածս էրկնուց փոխատանացս. որոց միոյն ի նոցունց հոյեցեալ Աստուածէ՝ ուսանէր յաստուածպաշտել ի ներանել գնոսա։ Եւ ասէ՝ հայիցեալ Տիրոջ, որ խոստացայր գաղտուածոց գիտելոյն Աբրահամ։ Ի նոյնէ ճակատուց՝ որ ելիցի հետեւեցուած, քանզի եղեալ էր ուսոց ի ներանել գնոսա, ուր էրքեայ ի գտանել զԱստուածն։ Սոյն քաղաքացոյ յորանել իսրսոյ զանիշ զԻսկայսոյ՝ էսպան ղորդին Ներսիսեան զՓիլոխրիստոս։ Ա՛ր գտանիցէ Ծիլօքէքէ, ե՛ր նմին քաղաք՝ յորում էիցէր ոսոխանել զԱստուած, նայ քանզ վէրսուսցեալ, ե հարիւրապետի տուշել յերա ի հարթած։ Իսկայոյ արշաւէ գէպ յաղաչանս գաղիլեացոյ, որոց Աստուած ասանէ քաղաք իսրսոյ։ Ա՛րքանչ ընդ ասոյն ընդառաց, ե ասէ նմա Իէսուս՝ զինչ ցաղթելոյ գնա՝ պայմանաւ գոլը Իսրայ գա հաճանն Աստուած՝ յերա ընդունելոյ զաղաչանս՝ յերկիրգն զԻսկայսոյ. յորմէ ցաղթեցեալ էրքեայ անգամ՝ ասանանէ ի նմանէ,

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՐԱՒ

Գլուխ Քառասունըվեց։

Այսու ամենայնիւ զվնասակարութիւն զօրացն բանակին դաշնակցաց համադասումն եալք խարհէին առ ի հերքակացուցանել, եթէ պարտ էցէ մերել քաղաքին Ա՛ղեքսի. (ա) որ էր քաղաք մի ամուր։ զոր Ա՛տրատա բռնակալ եալ էր յառաջնումն ի թշնամեացն իւրոց՝ յԱ՛փխազեանց փիւղեմացւոց։ Այլ բանակիչք ընդդէմ նորա մաեալք էին ի կատարածութիւն ընդ դաշնակցացն, առ ի խնդրել զաւուրսատան, վասն ազգին բռնի յափշտակութեան։ Ա՛յլ Ա՛տրատ առ ի հանդարտել զնոսա՝ եդեալ էր զքաղաքն Ա՛ղեքսի ի ձեռս Աւքանեացւոց։ Այլ շահեալ նորա զվերակացուս և զպահապանս քաղաքին կաշառօք, ոչ ունէին Աւքանեակքն խնդրոյ տիրելոյ քաղաքին, եթէ ոչ վասն Ա՛տրատայ, որ և Ա՛փխազեացքն էմացեալք էին ի վերակացուէն և ի մեծամեծաց Աւքանեացւոց խոնարհեալք էին յայսմիկ պայմանադրութիւն՝ զոր յառաջս Ա՛ղեքսի, զի մալք էին առ դաշնակիցս։

Ա՛նդորդ Տէր Յովհաննէս անուանեալ առաքեաց խոստացեալ էր դաշնակցացն զանխաւոր բանալ նոցա զիշերային ժամ դուռն քաղաքին. որ էր կոչեալ մեծ խիս յայժ օգտաւէտութիւն նոցա։ Ընդդէմ Ա՛տրատայ զգուշացեալ ամենայն պատերազմին ամրապնդեալ էր՝ ի բերդ մի մերձակայ Ա՛ղեքսի. զոր ոչ կարէին պաշտպանել, եթէ Ա՛ղեքսի ի ձեռս չհասանէին։

Ֆիլոմելեան և Ա՛նտիոքոս ունէին ահա դիտաւորութիւն եթէ՝ պարտէր արդիւնաւորել յայսպիսի հնարիկ լինի դիպուածոց. և համայն դէմառաջ բերիցեն զայսպիսի ժամուրձն աւուրց մին՝ զոր ընդունելոյ ժամն դիտաւորութիւն։ Այլ Ա՛ղեքսի ի դառնալն իւր առիթեաց ուժգնապէս՝ ի բաց հրաժարել նոցա՝ ի սպառ յառաջարկութենէ։

Խորհուրդ գիտեմ ես ասէ ցնոսա, եթէ ոչ երբեք արժան է բնաւ մարդ ձգտուածք լինել յիդուկութիւն ընդունելոյ։ Ուր Ա՛տրատայ արժանի է ամենեքեան չարութեան. քանզի բազմիցս ունէք խաբեալ զհայրն, Տեսանեմ բարեր-

---

(ա) Ա՛ղեքսի. փոխանակ ի՛ ի նախադրութեանն Ա՛ղեքսիա. ոչ այլմէ եկեալ իսկապես։

տալ՝ եթէ թեւակոխելէն ետեր ալ՝ չկրնար ինքզինքը պահել ու ձեռք մը կամ ոտք մը չտար։ Ասանկ ալ՝ քաղաքին ամէն կողմերէն, որ ան տարբեր մը՝ իր վերի կացութեան համար, ըստուգեց Արտաշէս զինուորի գործարան յանձնել՝ ուստի շահելով հրամանատարը և պահապանները՝ նորա կաշառքով, առ՝ ի մահանալ սնդ, յորժամ և դատիչ յանձնէր։ Ոչ ձաշեր միջնադարեան գնդի. որ եթէ դուք կարծէք ոչ՝ հապա՝ յերկրորդում աչուր սիրէր նահ ամիսին՝ յորում ամ պատրաստութեան պատերազմին Արտաշէսի միտքերուն էն, և պատ նոյն ըստ՝ ի ձեռ երկուց աչուրց զայնա- տարած բանակարգով պատերազմի մեծ։

Կոյց տասնեակ ինձ՝ ձեռք ընդունել. զոն եթէ յաղթել պատ մի- ջոցաւ։ Պիտակ արդեօք վատրել զեսարեւելեան՝ խաղեցաւ Աստղիկ ու բեմն աշխարհի, եթէ այնքան կատարեցաւ թագուհիը՝ առ՝ ի պատժել զամ բարեսէրն Արտաշէս, պատրանաք ի բնէն՝ նոյն խաղօղ էրքն զնա։ Ար- եթէ ներկայեալ ի մեզ առնել ոգի Արտաշէս, նա ոչ է ընաւ յանցաւոր, և մեք ունիմք տեղի յանդիմանելի, ի կամել պատժել զնա։ Ասքեան հա- մայն Հնափերիոյ ամրագիտեաց յանդգնեաց խորհիլ Յունաց, և շրջապատե- նել, ի քաջաց պահպետից Տրդատայ։ ոչ ունէին այլ ինչ զինս ընդդէմ նենդաւորին և երդնապանքին Արտաշէսի, եթէ ոչ զդարմանական դաշնա- նելի և զերդնիապանդուն։ Անդեն երթալու էք դուք, էլեր առաջ առ- տրաս, եթէ քաղաք գոյ հնարս յանդ, ի հնոյ ուրանիացոց։ Ինա- կիրք նոցա՝ առաք, շահեցան զի հաշտութ Արտաշէսի, որպ հաւատամ և ես՝ ոյզ զնդ։ Նոցա նոյն զինակիրք վերադարձան ի միշտ ի ուրանիաց- ոց։ և ոչ բնաւ ուրացիալք են՝ ինոցուն գհնադանդութեն։ Հզոյն յե- րեսեցս պահեալ ուշին գանգանագիտութեն։ յոյ անկոզմնապահութեն։ Ոչ Արտաշէ՝ և ոչ իւր սիրելքն բնաւ մոռեալ են՝ ի քաղաքն Ոհնիս։ Պայմանն առակուին կոյ հաստատ, և գերգութիւն ձեր ուշնան ինչ ոչ են մոռացեալ ընծ- Ուրեմն՝ նկատեալ լինելն խոստանալ. յորժամ ոչ պահանին առիսիչ առիթք, առ՝ ի բռնադարձ։ Ոչ լինի ուրեմն հաստատութիւն և օրինապահ վա- երդման, յորմ ոչ կարէ առանալ ինչ, եթէ ոչ պահանալով յիսկական հա- հատութեն։ Ոչ ըզ եթէ ձեր առ ապրնաւեն և երկիր ղ ածք՝ ոչ խոցեն կամ շարժեն ղձեզ. զոնէ շարժեցին զձեզ բարեհամբաւութենէ և խիսկան շահատեսութենէ ձեր։ Ասանգ, եթէ ցուցանեցք մարդկանց զոյն շարա- ութեն օրինաց՝ պահպանել՝ ի խոստման, և՝ ի ուրեն. ի բռնադրել զիրեւ ձեր, առ՝ ի ազգերն զպատերազմն. զոլորիսի պատերազմ ոչ գրգռեք ի մէջ ձեր՝ պատճառ ամենայն չարեաց։ Ոչ ըզպիսի մի բնակեց սահմանակից սերոյ՝ ոչ սահել լինի երկնչել ի ձենջ. և արհաւիրչիլ զձեզ։ Ոչ կարէ յապաղացն՝ ի կարի նեղանկաւ հարիւրաւորութեն ձերում՝ հաւատալ ձեզ։ Օ՞ր՝ հաւատաւորութեն կարեք ասլ՝ յորժամ կամիցեք լինել հարազատք կամ հասկ լինելի ձեզ՝ ի հաւատալ դրացեաց ձերոց զհարս զաւակ ձեր։ Ի լինի արդեօք պատճառաբանութեն ինչ հաւատալ՝ յայլ քան հաւատալ ու ասնա հարկ։ Ի լինի գաւակ երդնեալ՝ որոց հաւատացին։ Ա՛հ, ոչ լինի գիտեալ եթէ դուք ոչ ինչ հաւատարիք զիրեւ յորժամ յոյժ ամէն շահիլ երդնեցուած եղանակաւորութեն ինչ։ Ուրեմն հաւատար անհաւատալ եթէ ընդ ձեզ լի- նին։ Ասանգ՝ ի հաշտութեն. կամ՝ ի պատերազմի, և այն ասլ՝ որ պատմանեալ լինին ի ձեզ, ընկալեալ լինին յոյլոց՝ ասլ պատերազմ. կամ ձեռակերտեալ՝ կամ բա-

վասն

անարժանութեան Պաւղոսի, ամենաստահան Պաւղոս՝ ի՛ ձեռն մի բուռ.
այն։ Աստուածդ, ում ասես նեղ պատրիկ. մանաւանդ քան թէ յայլմէ
խոհեմութիւնդ ձեր կացուէք ընդ այնքան զօրութեամբ, որ բուռ ի ձեռ
աստեղութիւնս և քաղութիւնս, ասէ՝ իւրայիւրեան, ասանց խառնուածոյ
հոմարհիկ զերծմանս։ Օ՞ի՛նչ երկնից դուք, մի թէ չէ՞ ունիք բաւական
աքինութիւն իւրեանց, ըստորուա՞դ ձեր ինքնին ունիք ուսուցիալ նոցա ար
քերաբար զիարիսեսս հաւատացեալ, զոմն յանիւղացանելոյ զիարիսեսս
եր, ոչ ևս կարէք. ոչ՛ ինձդ հաւատալ ձեզ միանգամ, ասէ՛ ի հաստատել փոխա
նակ յաղթել։ Այլ եթէ անգամ մի դուք ինքնին բնականիցէք զցանգ պատուոյ
և հաւատարմութեանն, ասէ կորուստ լինէ անասնաբնակն։ Հանդէս յայնժամ՝
քան խոհեմ փոքանաւութիւնէ՛ ի վերոյ անհատար ամբախից. մի դժբախտ ել լսել
զնարհուրդ տան միոյ երեսաստրդի, եթէ էիցէք ընդ ծովակա
դին ծանրութիւն յորում երբեմն դահավիժ պատերազմն զմարդիկս, պատա
հէք և յայնժամ վերապահել զձեզ յերկնաւորութիւն, հսկողութիւն և զօ
րութիւն խոհեմութեանն ձերոյ. քանզի ձկնորսքս ոչ թողու երբէք
յաղթել։ Այլ եթէ անգամ մի դուք ինքնին բնականիցէք զցանգ պատուոյ
և հաւատարմութեանն, ասէ կորուստ լինէ անասնաբնակն։ Հանդէս յայնժամ՝
ոչ ևս կարէք. ոչ՛ ինձդ հաւատալ ձեզ միանգամ, ասէ՛ ի հաստատել փոխա
բերաբար զիարիսեսս հաւատացեալ, զոմն յանիւղացանելոյ զիարիսեսս
խրախուսիչն՝ ի բարի վարձանն. և ոչ ևս ներածել զմարդիկս ի նախկին ա
աքինութիւն իւրեանց, ըստորուա՞դ ձեր ինքնին ունէք ուսուցիալ նոցա ար
համարհել զերծմանս։ Օ՞ի՛նչ երկնից դուք, մի թէ չէ՞ ունիք բաւական
կարէք դուք հաւատալ ասէց, եթէ անգամ մի դուք ինքնին բնականիցէք
զմիացնակ կապն ընկերացութեանն՝ և հաւատարմութեանն, որ է հաւատն բարւո
յեսարոց միոյ ունիցէք հաստատակաք զերծմանացանցութեանն վասն ասարկացն
ասէ՛ ի ունել՝ ի՛նձ՝ նմ զմեծամեծ օգուտս. զի կարելի լինիցի բռնաբարել
զկանանս ուղղութեանն և հաւատարմութեանն, վասն մեծի խիք շահաւէտութեան։
Այլ ազ՝ ի չէնչ պիտոյ հարկ հաւատալ ասէց ումք, յորժամ նոյնս
կարծեցէք հետևել ի մեծ շահաւէտութեանն խիք՝ պակասիցէ իւրեց խոսանցն
և խարեցէք զարեկամն։ Այլ եթէ լինիցէք դուք յայնժամ։ Այլ է որ ոչ կամիցէք
բնաւորել ննջեցեալսն ի բացոյ երեց նորին իսկ դատճանութեանն։
Այլ եթէ հինն ունիցէք կապակցութեանն մի՝ այնքան ամբոխից, մինչ համաձայնք
նն՝ ի միջի իւրեանց ընդհանուր առաջադրութեանն. այ, մինչ ներեցիցէ յո
զակարծ թեանիսեալ զերացոյս խոր, բռնաբարելով զհաստատուն։ Այլ
պիսի ոչ լինիցի անհատարմութեանն ձեր՝ միանգ, և անհամաձայնութեանն
և առանձնաձայն խոյք՝ առ՛ի խաղաղարար փոխարերութեանն զմիմեանս։ Այրասի
ոչ ևս ունիցէ պիտոյս դիմ հարել ձեզ. զի դուք ինքնին ջնջէք զձեզ, ա
զատացուցանէք զնեղութեանն։

Այլ խոստանն և փառաւոր թագաւորք. այլ դուք, որք հրամայէք այս
քան խոհեմ փոքանաւութեանն՝ ի վերոյ անհատար ամբախից. մի դժբախտ ել լսել
զնարհուրդ տան միոյ երեսաստրդի, եթէ էիցէք ընդ ծովակա
դին ծանրութիւն յորում երբեմն դահավիժ պատերազմն զմարդիկս, պատա
հէք և յայնժամ վերապահել զձեզ յերկնաւորութիւն, հսկողութիւն և զօ
րութիւն խոհեմութեանն ձերոյ. քանզի ձկնորսքս ոչ թողու երբէք
յաղթել։ Այլ եթէ անգամ մի դուք ինքնին բնականիցէք զցանգ պատուոյ
և հաւատարմութեանն, ասէ կորուստ լինէ անասնաբնակն։ Հանդէս յայնժամ՝
ոչ ևս կարէք. ոչ՛ ինձդ հաւատալ ձեզ միանգամ, ասէ՛ ի հաստատել փոխա
բերաբար զիարիսեսս հաւատացեալ, զոմն յանիւղացանելոյ զիարիսեսս
խրախուսիչն՝ ի բարի վարձանն. և ոչ ևս ներածել զմարդիկս ի նախկին ա
աքինութիւն իւրեանց, ըստորուա՞դ ձեր ինքնին ունէք ուսուցիալ նոցա ար
համարհել զերծմանս։ Օ՞ի՛նչ երկնից դուք, մի թէ չէ՞ ունիք բաւական
կարէք դուք հաւատալ ասէց, եթէ անգամ մի դուք ինքնին բնականիցէք
զմիացնակ կապն ընկերացութեանն՝ և հաւատարմութեանն, որ է հաւատն բարւո
յեսարոց միոյ ունիցէք հաստատակաք զերծմանացանցութեանն վասն ասարկացն
ասէ՛ ի ունել՝ ի՛նձ՝ նմ զմեծամեծ օգուտս. զի կարելի լինիցի բռնաբարել
զկանանս ուղղութեանն և հաւատարմութեանն, վասն մեծի խիք շահաւէտութեանն։
Այլ ազ՝ ի չէնչ պիտոյ հարկ հաւատալ ասէց ումք, յորժամ նոյնս
կարծեցէք հետևել ի մեծ շահաւէտութեանն խիք՝ պակասիցէ իւրեց խոսանցն
և խարեցէք զարեկամն։ Այլ եթէ լինիցէք դուք յայնժամ։ Այլ է որ ոչ կամիցէք
բնաւորել ննջեցեալսն ի բացոյ երեց նորին իսկ դատճանութեանն։
Այլ եթէ հինն ունիցէք կապակցութեանն մի՝ այնքան ամբոխից, մինչ համաձայնք
նն՝ ի միջի իւրեանց ընդհանուր առաջադրութեանն. այ, մինչ ներեցիցէ յո
զակարծ թեանիսեալ զերացոյս խոր, բռնաբարելով զհաստատուն։ Այրասի
ոչ ևս ունիցէ պիտոյս դիմ հարել ձեզ. զի դուք ինքնին ջնջէք զձեզ, ա
զատացուցանէք զնեղութեանն։

Այլ խոստանն և փառաւոր թագաւորք. այլ դուք, որք հրամայէք այս

վասն էր ուղեղոյ նմա երկիւղ նմանելով մեղկեալ խտութեամբ, և անդ համատարմութեամբ իւրով։

Յովհաննէս միշտ հղեբեայ զբանս իւր՝ զաց, զի բաղդը հաւատացմանք՝ որք բղխէին ի շրթանց իւրոց, ունէին ազդեցմունս միշտ ց խորհրդոց նոցա, և առեալ խորագոյն լրութիւն ի մէջ ժողովոյն։ Իբրև քանչիւր ոք հայէր, ոչ ինա՝ և ոչ ի շնորհական բանս նորա, այլ առ ջուրն իւն ձգմտաւելեան. որք զգացեալք լինէին ի հետ մանց խրատուց նաւթեանց նորա։ Հայցմունք բազմի նկարեալք էին ի դէմս ամենեցուն, և վերջապէս ընդ լինէին ձեռ՝ շնչիւնք. որ սակաւ առ սակաւ տարածէին առ բոլոր ժողովն։ Հայէին առ միմեանս, և ոչ իշխէին խօսել նախառաջեալ։ Ապատելով զի զիմապատուք զօրաց բացայայտիցէին զղացմունս իւրեանց. և իւրաքանչիւրն ձգիւբ ի սիրել և ոչ յայտնել զտրամախոհութիւն իւր՝ ի վարձանի՝ սիրատուն Աստուծոյ սկսաւ ասել այսպէս։

Աբժանաւոր որդի Յաւլիսի, ածք խօսեցուցէն զբեզ. և Աննէրվին՝ որ այնքանիկ անգամ՝ ազդել ունի հօր քումմ, եղեալ ի բարի քում զկամսն նոսկան և զանձինս խարհուրդս, զորս պիտի եւսուր մեզ։ Ահ հայիմ ես յորջ առատութեանն քոյ, և ոչ խոկամ ինչ, եթե ոչ՝ զԱննէրվին, ի մէջ այնց ամենից՝ զոր ասացեր. և շնորհաւք նորա ունիս առացեալ. զի թարգման նորա առաւել մեծ օգտաւէտութիւնք՝ ձշմարտապէս կարուսոք են, և առանց նորա առքարշի մանաւանդապէս վրէժխնդրութիւնն ի շնաւանաց՝ և անհետաքննութիւն զբացերաց. զղջմունն և սոսկումն համայն բարեաց՝ և որդար բարեպաշտութիւնն ածց. քան եթէ օգուտ ինչ արդեանց Աստուածք ուրիմն զԱննէս՝ ի ձեռս Յուքնիացւոց, և ոչ մնաձեռացուք ես ինչ, եթէ ոչ՝ յաղթել Յարաւեի քաջարտաւելք մերով։

Ասաց նա, և համայն ժողովն գոհաբանեաց զնմանապէսական բանս իւրեանց՝ ի գրոհատեղի՝ իւրաքանչիւրք ոք հիացեալ աչիմնէր զայն դէմ յոգիկն Յաւլիսի. և հաւատացեալ լինէր յամենեցունց՝ որոտալ ի նմանէ քաջատաւելեան Աննէրվի, զոր ներպղեալ էր ի նա։

Ձեռնեցաւ խոկալ ապ ինն դիպուածս ի խորհրդարանի Թագաւորացն, յորմէ ևս ի ձեռնէ ապատ՝ ոչ սակաւ վասս։ Յարաւեի միշտ անդուլ և գարանակալ դաւաճան՝ յոչ ի բանակն՝ հերսիւ փախստականի Քանքէ անուանեալ զանձ, որ պարտէր դեղել զառաւել պղծուս գլխապահս բանակին, զեր ի վերայ հրամայեալ էր նմա՝ ի գործածել զամ հնարս, ոսպնանել զերկաւատարգն Թագլամանք, որ էր ահա գոգացուցիչն համայն Տաւնեցացւոց։ Թագլամանք որ ունէր զգացում սրբատղութեան և զհարապատութեան ոչ լինելոյ հակառակ յանհաւատարմութեան վասն ուրուք, զի բաւ ընկալաւ սերով զինչն Քրշաւառականն, որ ունէր տեսակ զՅուդա ի Ալխիլեայ, և պատեր նմա գանցս քաջին այնմիկ։ Ասաւ զարմանէր գնա, և հոգացս մխիթարել յայնմիկ ձախորդութեանն նորա։ քանզի Քանքէ դանկատէր զատ գեալ, վատաբար լինել յԱրտասէ։ Այլ ոչ գիտէր թէ՝ բուծուն և ջրառուցեալ լինէր առ իներ իսկական լանջս իւր՝ իժ մի ընտանեալ Քինաւէր բանալ՝ զոր բաղդատեմբ՝ պատրաստ առ ի առալ նմա զիմ մահացուցիչս։ Եղև նա և բմբռնեալ ապ ոմն վախստական՝ անուանեալ Արիօն, զոր Քանքէ յղեր դէպ յԱրտասէ, առ ի գեկուցանել վկացութիւն բանակին գաշնակցացց. և հաւատալ նմ։ Թէ՝ ի հետևեալ աւուրն ինինաւորէ զառաջադիմ Թագաւորս՝ ընդ Թագլամանքի, ի հանդիսի խնճոյիցն Քրախմանութեան

վերց

Աստ՝ զոր առաջի երկնոյս։ Արքունի յրմբռնին խոստովան եղև զգաստութեամբ
Թիւնն խորհեցեալ։ Երկբացել եղև ուրեմն Թէ՝ Համախոհ էիր ընդ Աբեան
Թէև, քանզի յայժ բաբեկամք էին միմեանց։ Ասաց Աբեաղեմ խորամանկ
ձևոնապէ անմեղ, և կուռ պնառալ պաշտպանէր զինքն այնքան արուեստա-
հնար բանիւք՝ որ ոչ էր կարելի յաղթել. և ոչ ևս բացառաքոմել զնոսա
խորամանկութիւն նորա։

Ապաւէն ի Թագաւորաց եղեն՝ ի հաճանութիւն յայսմիկ արիւզայուէ
զօհել զԱբեղեմ վասն ապահովութեան հասարակաց։ Պարտ է՝ ասէին
նոքա, սպանանել զնա, զի կեանք մարդոյ միոյ՝ ոչ ինչ է, յորժամ զոհիսկ
լինի առ՝ ի փրկել զկեանս ազգին Թագաւորաց. և միոյ փայլ է՝ ի Թէ
անմեղ մի կորնչի, յորժամ՝ ի գործածել վասն պահպանելոյ զայնասիկ՝ որք
ներկայացուցանեն զնա՝ ի Քէ մարգկանց։

Ընդդէմ առաքեաց անողորմ, և որպէսի դատաստանութիւն բերբերսոյական
պատասխանեաց Թէոդեմոք. այնքան արհամարհիչք և փափուկք էք մարդ
կային արեան։ Մի գուք, որք ընտրեցեալք և հաստատեալք էք հովիւք մարդ
կանց. և ոչք ոչ հրամայէք՝ ի միւս նիզ Թէ ոչ, առ՝ ի պաշտպանել զնա,
հովիւ մի պաշտպանէ զհօտս իւր։ Ուրեմն անպատուեցէք գոյք էք գուք և ոչ
հովիւք. կամ Թէ՝ ոչ վասն ազգոյ երկի էք հովիւք, Թէ ոչ՝ առ՝ ի կողոպտե-
ալ և խողխողել զնոսա, փոխանակ առաջնորդելոյ յօրհնս։ Ցկարաբերա
գատման ձերոյ, այր մի յորժամ է ամբաստանեալ, ուրեմն և հետաքննեալ
յանցաւոր, և կարծիք մի՝ բաւական յանցանք իմն է նմա արժանի մահու։
Ըշ անմեղութիւնն Թողեալ է՝ ի պահպանութիւն նախանձուոյ՝ և զըն-
պարտողաց, և բոռ չափու՝ որով ածէ ունգութիւն երկիւղութիւն սրտի ձերոյ
պարտ է զանգան առաւելապար խոհեմել զոհս։

Ծնեղեմոք ասէր զբանս պղծասիրի՝ զանգիսի իմն անհրամանութեամբ,
և արհեստն վատահութեաբ, որք Թափանցիկ ին՝ ի սիրտս, և ծածկիկ պատկա-
ռանոք գիտեղնական՝ զպղծիսի անարդ խորհրդոյ։ Ցհատոյց առէ զնոսա մերմ
և բաղդ ձոցնիբ, ոչ սիրեմ զիւնան՝ ըղձալով ապրել պղծիսի յարժողու-
Թեան։ Սիրէի բարբոք, զի Աբեղեմ լինիցէր չորսգործ, քան Թէ ես, և
Թէ՝ նա բառնայցէր զիւնան իմ ներգործել, քան Թէ ես անհրաժարտարմա
հպատուցանէի զնա վասն միոյ երկրպագութեան։ Ասաց Լաբարոք ինչ ոչ դուք,
որք կարգեցեալք և հաստատեալք էք Թագաւորք և դատաւորք ամբոխից.
Թէ պարտ էք զեռել դատելոյ զմարդիկս ուղղութեամբ՝ խոհեմութեամբ՝ և բոլոր
կարգութեամբ։ Թողէք ինչ ուրեմն հարցաքննել զԱբեղեմ՝ ինձ իսկայսուհետ
ձերում։

Վասն մեղ հարցաքննին եղեալ շուրջ զբարեկամութեամբ և զերկակութեամբ՝
որ՝ ի միջ նորա և Աբեղեմ. Ճնշեաց զնա հարցանելով՝ ինձանէ զանգիսի
պարտադոյս. և ձևացուցանէր բռազիցս անդամ վերայդել զնա առ Աբեղեմ
ուղ զօրակից մի ի մեռանելոյն, արժանի պատժոյ, առ՝ ինձանէ ևս Թէ ունէր
երկիւղ՝ ի լինելոյ կրկնաբերեալ, Թէ ոչ Աբեղեմ զինձ և ձեզ Աբեղեմ
ամենայն հանդարտեք և անվրդովք։ Ի ներքսագոյն ոչ հարեալ ազատել զձեզ
բեան՝ ի խորոց սրտի նորա, ասէ ցնա. առաք ինչ զմտաւանին քոյ, զի կասիմ
յոյել առ Աբեղեմ։ Ցայսմանէ խոհեմ մտաւանդ՝ ալեզուհատ շինեցեր
ցաւ Աբեղեմ։ Ծնեղեմոք՝ որոյ աչք էին ակն արկեալք՝ ի վերոյ նէ իմա-
գեալ ուտ զմտաւանին։ Ցգեմ ես՝ ասէ, ազգ զոռ Աբեղեմ, ձեռամբ Թա-
քանչացոյ միոյ՝ կոչեցեալոյ փոլեքրոփ, զոր դուռ ձանաչէս, և ցուցանէ նմա

գնաս

զնացեալ առ նա՝ եթէ զաղտաբար ի՛ կղզւոյնէ քումմէ. Որով եթէ կարաց ցաւք բռնաւորել այսու ձմեռնապարհամ զհամախոհուն քոյ ընդ Աստուածէ, մեռանիցես դու անդէպաբար առաւել անողորմ առնջանաք. Իսկ եթէ հակառակ սմին՝ խոստովանիս դու յայսմիկ ներկայութեան զյանցանս քոյ՝ ներելի լինի քեզ. և շուտանամք միայն յղելով զքէ՛ ի կղզի մի՝ ուր ոչ ինչ պակասի քեզ։ Յայնժամ Աստանէ խոստովան եղե բոլորովիմբ՝ և Թէլեմաքոս ետ նմա՝ ի համայն թաղաւորեալ՝ շնորհել նմա զկնի։ Ըստ որում խոստացեալ էր նմա, Յղեցեալ եղե առ կղզին Ոգիգիոս, (որ այժմ կոչի Հուրջուլաբի կամ Աստուլէբը) ուր եւրոց խոզապէտ էր։

Ոչինչ աւուր աւուրց Տանէիացի ոմն՝ ի դառնիկ սերնդոց, բայց բռնի, մտանի՝ և վատահ. կոչեցեալ Տի աքօթօ. զայ՛ ի պիշնէրի առ բռնակին զաշնակցաց, և խոստանայ նոցա խոպանել զաքսեայն Ատրասէ՝ ի վրանի իւրում զոր բարեպահս կարէր. քանզի ոչ է կնոջ այլոց, այն՝ յորժամ ոչ ինչ համարի ինքն. Այս այս ոչ բաղձայր, եթէ ոչ՝ վրէժ խնդրուածք. քանզի Ատրասէ հանել էր բռնաւորէն զինն առաջ՝ զոր սիրէր առ խնամառարար։ Ունէր նաև զաղտնի մտաւածիս զիշերային՝ ի վրանս թաղաւորին, օգնութիւն բազում զօրագլխաց Տանէիացւոց, ի սպի յառաջադրութեան իւրում։ Այլ հաւատացեալ ունել հարկաւորութիւն. զի թաղաւորը զաշնակիցս յարձակիցէին՝ ինքն ժամու՝ ի վերայ բռնակին Ատրասէ. ի վտանգի. զի՝ ինքն նոցին շրխկեսցի՝ կարկէ առաւել դիւրաւ սիրկելով զինքն՝ ազատել զկին իւր. և շուտանայր դանդ մեռանելով՝ եթէ ոչ կարէիցէ զերծանել յետ ըստ զօրքսն։

Իսկայն՝ ինչ Տիօգօթօ յայտնեաց թաղաւորացն զդիտաւորութիւն իւր, աւղղեցին ամենեքին զաչս իւրեանց դէպ առ Թէլեմաք. որպէս թէ՝ ի հարցանել զդատաստանութիւն և զվճիռ իւր։ Պատասխանեաց նոցա. Ձեք՝ որք պահպանեցէք զիս՝ ի մանկանց, հրամայեցէք միշ հրաժարիլ՝ ի գործածուէ մեռանելեանս։ Ես յորժամ նա ևս եթէ ոչ ունիցեմ բաւական շնորհս արհամարհելոյ զդաւճանութիւն, բաւական լինիցի միշ զանձ միայն՝ ի յօդուտ մեր՝ արտաւանել զնա. զի խոյզն՝ մինչ առաջ զչդիմանութիւն դաւճանութեան օրինակաւ մերով, արժանաւորիմք. զի վերապաճեցոյն ընդդէմ մեր. յի՛ յառաջագոյն և՛ ի միշ դաւճանութիւն։ Ես ոչնուհետև՝ ի միջոջ կարէ կեալ ապահով Ատրասէ կարէ բարւոք վանել զպատասխանի, ապառնացեալ նմա, և առնել անկանիլ՝ ի վերայ թաղաւորացդ դաշնակցացն։ Յետոյնորին պատերազմիմ՝ ոչ ևս լինի պատերազմ։ և խնամատարութիւնք՝ առաքինութիւնք՝ և քաջութիւնք ոչ ևս լինին գործածեալք և ոչ ևս տեսանին այլ ինչ, եթէ ոչ՝ ննջեցութիւնք, դաւճանութիւնք՝ մատնութիւնք՝ և խորամանկ ապանութիւնք։ Ես յայտնեալ դիպուածոյ ըզդամբ զիշերաւարձի հետևմունս. և արժանաւորիմք (բառս ուղիմք լսել հրեղինակք,) առաւել մեծի չարեաց։ Ընդհակառակն՝ ուրուն թէ, պարտ է յոյժ զմտանիկն առ Ատրասէ. Խոստովանիմ թէ՝ այն թաղաւորոյ ոչ է արժանի այդ, բայց որովհետև բոլոր Հէսպերիոյ՝ և համայն Յոնիք, ունին զաչս իւրեանց՝ ի վերայ մեր, արժանի է, զի ունիցիմք առաքինական գործառութիւն, առ՝ ի ընկալնուլ զպատիւս. քանզի՝ մեք պատրիմք վանս մեր ինքեանց լինել զերայ յայտնեալ իրակութեանց։ Ի երջանկ է պատրիմք նա ևս՝ ի նկատ ուղիղ ածել՝ առակ յայտնեալ խորամանկ ներհուածութեանց՝ և դաւճանութեանց։

Խոհեմն Տիրոջ երկեաւ ամա Ընդդեմն, որ առակացեալ պղտոց ՚ի վը-
ատանդէ կորուեան, յորում ՚ընկալեր։ Ոչ ոք կարէր բաւական հիմնալ վասն
աղեխառնութեան ՚ի շնութեաց։ Զանգի չարագործք ոչ կարեն լսառ քա-
հականին ձանձրել կամ երես ակնդարձել զգուշ ՚ի չշմարտութենէ, և զատ-
կենս
թեն։ Ընդդեմն զգամնագք նկատեալ ՚ի վատթարութենէ իւր, յաղագս այց
ածմանէ լսարեաց՝ զորս տեսանել էր ՚ի նոցունց, և ոչ համարձակէր դալոյ։
Ոչ գայն ոգեկէ զգծանալ ի դաշնակցաց վերաբերեալ առեալ առեալ ա-
լեալ ՚ի միաս իւր, և զամ ննջագրելու և զանգիտելու՝ զորս արարեալ էր
և որոնէր նոսեալեցուցանել զանձնասպանել ի շնութեաց, զոլով
յաւելի հարկանել՝ երեխ ապերախտ, քաղարում պարտ էր նշ գիտանալ իւր։
Ոչ ոք մարդկէք վատթարք և ապականեալ չարիօք՝ խրատանան ճանաչանդ,
քան ի ծերացեալ ընդդիմ ոգոյ ածմանէ՝ ոչք կարեն խոյիլ ՚ի յաւսանալ
ի սրտիկ իւրեանց։

Ոչտես Ընդդեմն ի բարի հանդամ դաշնակցաց յաւելցնալ օրիս ի-
կարծեաց զու հարկաւոր՝ առնել զորձ ինչ նշանաւոր ընդդիմ նոցա։ Ոչ
ոք ոչ կարէ առնել գիր ինչ առաքինական կամեցաւ գոնէ վերասանալ
զվճռացեալ օրասաէտութիւն ինչ ՚ի վէր նոցա՝ զիմուք, վայ ՚ի շասպերցաւ մը-
առանել՝ ՚ի ձեռնատ մարտի։

Ալերժամանելով օր մարտի. և հարկ ի ծէ սրշալոյն բանալ սրեղա-
կան զրուցս սրեկեալն՝ ՚ի շարելոյ սերմնանալս ՚ի վարդից, յորում երկ-
սասարդն Ծերունեաք նախահոգացել ջանիկ զհսկողութիւնն՝ իբր առաջել
ծերացեալ գլխաւորաց՝ վասն ՚ի կրծոց իւրոց զբուն քաղցր, դնելով
նմանապէս ՚ի կարգ և ՚ի բաժին շարժուցեալ զհամցն զորձակալս զօրուն։
Առաւարատ նորա ծագելոյ փութալով՝ ծգեցին փայլմամբ ՚ի վերոյ գլխոյ
իւրոց. և ելանելն որ էր ՚ի վերոյ եհիսանց նորա՝ խոստեցուցանէր զայն ամ
զօրականաց։ Ոչ գլուխն ձեռնարկ Աուլոսնի՝ ունէր բաց ՚ի բնական գե-
ղեցկութենէ իւրմէ, նաև ցնդալի փայլեցուցանս Ոչխոնէին՝ յորում զա-
ղեցեալ կայր։ Ասնէր գնդապետն ՚ի վերոյ ձիոյն, և գլուխն նշանակէր զա-
նազան տեղիս՝ յորում պարտէին զնտղել, և կազմել զձախատս զօրաց։
Ասիերքն եղեալ էր յայլ նորա հուր ինն ածելոյն, և ՚ի վերոյ գլխոյ նորա
վանդակաւորեալ էին մի շտեղ՝ որ խոստանացը ասհաղ յայլեանակութիւն։
Ընդանացը նա՝ և հանցն ի ազատութեան, մասագեալք զազգականաց հասակս՝
և զարժանաւորութիւնս իւրեանս ՚ի բնանց՝ զգալին գինքեանս անգրաբերեալք ՚ի
վերնագոյն չիմիք զօրութենէ, որ առեալք նոցա հետանել շարժուց նորա։
Ընդօր յայտնութեան ոչ և սուն մարտ ՚ի սէրտս նոցա. և սանձեալին
սայլն գչաստանութեան ՚ի։ Ասնէին անհրաժեշտ ի ձեռս ունել զձեռանն
առաջնորդէր նոցա։ Ոչտես շարժմանք նորա՝ ոչ յանդգնաբար էին՝ և ոչ
զանգիտ ժարար, այլ էր մեղմ՝ հանդարտ և համերաշխ ՚ի միմեանս։
նախատեր՝ և խրատուս ՚ի սէրտս յաւելս բոյսակցեալ, և կարգադրէր զնա
նեին։ Ոչ շուն ՚ի իւր բնաւ, և ոչ շարժէր զոք ասր
նեին։ Ոչ ՚ի ոչ զգոյշ
տեսանել ՚ի ոչ ոք ասեալ, ասպիրնէր զնախանձ և յաւաջադէմ լինել
ներհակաւ ՚ի ասանձնին։ Ոչ ընդդէմ ասնին ինն յուսնէ զանկութիւն, և ազդէ
ասնեցուն՝ առասնին ազատաւ ՚ի, և հաւատացեալ։ Ոչ ՚ի ասոր ասիք հրա-
ման ոչ կարէր առնել գիր ինչ առաքինական կամեցաւ գոնէ վերասանալ
զվճռացեալ օրասաէտութիւն ինչ ՚ի վէր նոցա՝ զիմուք, վայ ՚ի շասպերցաւ մը-
առանել՝ ՚ի ձեռնատ մարտի։

յաչս նոցին, առ ի զգալ, եթէ բարերար իմացիալ էին զայն, զոր կամէր առ
ձեզ նոցա, և ասէր բնականաբար ամենեցեան նոցա լինել՝ եթէ օրհնէս իմոյ
հալածելն զամեն իւր, և մանաւանդ ասէին զայն՝ զոր պարտէին գնել՝ ի
հաւատս։ Եւ յորժամ բարեպաշտ փոխառնոյր զուգիղ վերահասուելոյ
այնորիկ՝ զոր յաջողեալ ինայն պաշտօն, ոչ թողոյր երթալ, եթէ ոչ՝ գինի
առեալ նմա նշան ինչ պատուոյ և հաճատարմութեան, առ ի քաջալերել զնա։
Եւ այսպէս առնէին՝ զոր յղէր, հին լի հեռանդնալ թեամբ, առ ի հանգչել
նա՛ եւ ի կատար հասուցանել զգործն, ոչ ունելով բնաւ զերկիւղ
վնասելոյ ատելոյ, եթէ գործն ոչ յաջողիցի։ Զանգի Թէոդոսիոս ներել
հաժանիկ յանցանաց, որք եթէ ոչ վնասէին բնաւ յառաջացեալ կամաւ և՛
շահ խոհեմութեանց։

Եւ ահա երեւեալ հորիզոն երկնից շառագունեալ, և բազմաձայն շուք
շաղիալ՝ ի նախակին ձառագայթից արեգական, որով և ծանեալ լինի ցնդիլ
կան լուսով աւուրն, յորում ամ կոյժունք ծածկիալք ջրոյ՝ ի մարդկանց
՝ի գինուց և՝ ի չիրց։ Եւ որժամունք հասոյց՝ և ազդակ շիթեթնալ շշնջմանց
նոցա հանդիսականիւր երբեք ջուրց հոսանաց, և համ կոհակաց աղաղակ
ունէր՝ ի երգուն զրգռեալ՝ ի խորոց յատակ ծովուց՝ զիւսաղիկ ալիկ կածու
թիւնս։ Ի մանաւանդ և ի բոլոր՝ ակռանէր՝ ի շառաչմանէ գինուց և յերեւա
կայելի սակալի մրցանակին՝ ոչ բնաւին զերկիւղ ունել ի նոր հանդիպ սրտից։
Ի ուշանս յոյժ ատելոյ զգալ զոլով՝ ի խուսան ալեաց ի ջերմուկ ծովուն,
նման ակնոց հասակաց՝ որք ծածկին զերկիրն արեգական՝ ի ժամանակի
հնձոց, ամբառնայր ահա յերկրէ ամպ խիտ փոշոյ, որ սակաւ առ սակաւ
անբեւեւելացուցանէր զերկինն և զերկիրն՝ յաչս մարդկանց։ ուր և ոչ
մարդ՝ ասկմունք՝ երկիւղք՝ և անդորրմ սաստկմունք՝ նախընթացեալք
յառաջանային։

Հաղիւ եթէ նախկին գինակրութիւք երեք շարժեալ՝ Թէոդոսիոս ամբարձ
եալ դաշն՝ և գնեաս իւր դէպ յերկինս՝ արտասուելոց գթառատ զգաստիկ։
Ալ ՀՀուսկիլեցէք հայր ածց և մարդկանց. առանձին դու՝ ի կռիւնդ մերմ
զեւղութիւն և հաշտութիւն, որ ոչ ունեցաք բնաւ զամենի՝ ի ներքոյ։ Եւ
ահա ակամայ մարանչիմք՝ կամելով խնայել յարիւն մարդկային։ Ալ զի ոչ
ունիմք գիմի ժանդրութիւն ինչ բնաւ՝ ի սոյն ընդամէնս, եթէ և ի անդաւ
ննդաւոր՝ երդնուածոյ և արիւնարբուժ։ Տեսէք և դատեցէք՝ ի մի՞ մեզ
և նորա. եթէ պարտիկ մեռանիլ կամիք մեք նմա՝ ի ձեռս քոյ. և եթէ
պարտ է ազատել զ՞ի՞ մեզ՝ և հարկանիլ զառնաւորն, լեզիք առ ի
քեզ կարգաւորեան, և իմաստուեան Ալինելոյն զատել քոյ. որ շնորհն
մեզ զյաղթականութիւն։ Եւ զի քեզ միայնոյ լեցար պարտաւորեալ մի միաւոյ
յաղթականութեամբ, զի զու ես որ ունիս զիշխ՝ ի ձեռին կարգադրել զբարս
յաջողութեան պատերազմի։ Ունի՞ մարանչիմք՝ ի վասն քոյ. և ըստորում ար
դար եղեւ, Ըստորեմ և առաւել քեզնոյն քոյ քան եթէ մերոյն։ Ալդ՝ ասաց
եթէ յաւուրջ քան զերկիր յաղթականութեան մեռանել՝ ի մեզ՝ ի պատիւ
քեզ՝ հնդեալ լինիք արիւն հառաքեալ Ընտրեցաք (ը) ազգակիցք, ի վերայ
ազգի մեր։

Ասաց, և խոկոյն խաղաց ընդ յառաջ՝ վառեալ և փրփրեալը ցասմամբ,
՝ի ձակատ առաւել խուռն և բազմաց կարգաւորեալ քշնամեացն։ Պատահե

(ը) Ընտրեցաք. Ի ոգեշնչելոյն քաղցեալոյ՝ ի հրեից եղեալ։

գաւ՝ ինաւնեաւ ի Փերիանտրոս | զքրիստոսեայսն. որ արիւնաւել էր զիւրն զմորթն առիւծուն՝ զոր սպան՝ ի Միտիլիոս, զինչ ձանձռացաբհորդէր ընդ։ Օ՞ քնաւոր հայր էր նա իբրև զՔրիստիւէ, ասելով՝ ի չէութիւն զուսն մի չափազանց մեծասիրեաց, որպ հատակ և ուժեղագոյնքն կերպարանեալին գնա՝ նման հակառակ անձնիցն՝ ի տանուանել նորա զԱծխլոմոսք՝ արհամարհեաց զերկուասարդութիւն և զգեղեցկութիւն զիմաց նորա, և ասէ, ոմի երկուասարդ իցայեալ. քո՞ր չար մասն վիճակ ինձ փառաց յայլմանակութիւնե. Երբ աւրեաց ոմի մանուկ. երկի՝ ի ձիոյ՝ ի միջի հոգւոց՝ որոնք զինքն քաշ։ Օ՞ ոչո ասացեալ ամբարձ զձեռն և զահաւոր աւուն իւր՝ շրջապատեալ ծոցաւոր երկաթեօք. որ աւնէր զգեստ ընտուր՝ ոչ կոչի հաւու։ Ուրաքանչիւրոք սարսափեալ զնազոյցուն՝ ոչ ես հոգեկի ինքեան՝ ի ջախջախել զգեստիս. Երբ սպասեցոյց հարիւ գիլեց որգուն Յունիոս։ Բայց նորա կոյսիալ՝ ինամեն՝ ոյսոյսե՝ ի ձի ի կոնց կուսն՝ ի միջոց փերիանտրոյ՝ նման արձուի, որ սլասուսե զօգս սրտ դուիքե։ Յանկանիցն ուսան՝ ի վայր ջախջախաց զանձիւ կառան ձիոյ՝ որ կայր առ ընձեռ Թեսալացի։ Իսկ երկասարդն Յոյն մեծաց զերկայնիւ ի պարանոց փերիանտրոյ. յորմէ արիւնն հեռուեալ հասուց լը լայնութիւնն, և խեղդեցեալ հասաւ ձայն նորա։ Երբ կատարեալ ձիոյ կասուց ոլին՝ ոչ ես զգալով զօրութիւն թալիացեալ ձեռն ոչն իւրմանց. սկսան արշաւել յանդգնաբար առ՝ և անդ, ի միջ բանակին բացարկեալ սպասուցիչ, որք ծիկին ի վիրաց պատանացոյց ոգոյս։ Ընկեալ գոռոյն ի վայր ի կառաց իւրոց՝ կոփուցեալ ոչոք ի լուռաց. և սպասաւորեալ մահն՝ նկալեցեալ էր ահա ի վիրաց սլասկեալ զեմաց իւրոց։ Թեսլոմոք ունելով գուլ գնամ նէ՝ ետ զմարմինն նորա սպասաւորի իւրոց, և երթև զիշան յաղթանակութիւնե՝ պահեաց յինքեան զաւն՝ և զմորթն առիւծուն։

Յետ այնորիկ որոնաց զԱտրատա՝ ի միջ խառնեցելոց. բայց յորոնել՝ գնաց՝ զահաւիժեաց նոքա՝ ի դժոխս՝ զատմանաքի խաւարն զօրահանաց, նաև զՀելէս՝ որպ կատն լծեալ էր յերկուս ձիով, նման ագնց՝ որ արիւնական. որք և խրնջեցին ահագնաբար՝ ի լցնատատած դաշտին՝ առաջեցելոց Յօշիսաց գեղացն. (գ) և զՏէմոլէօնեան, որ՝ ի Միտիլիոս յայլում նաւուտի հաւատաբեալ էր երբ թէ ածին Հրեայքն, ՝ի մատաս նիզակի. զԿատանեօն, որ լեալ էր հիւր՝ և բարեկամ Հերքիւլեսի, փնչղեալ ասն արդին ժառուիսէրի ան՝ ցաներ՝ ի Հեսպերիոյ. և զաշտիս զկնան արագին Կաքոյի. (դ) զԱնդեք քաւի, որպ ոտան առէն համանմանել փուլլուսի յերկնաշատաւելն. զՀիպ փիքոն Սալիմացի, որ նմանեալ արագութեք ագնուցն Կատեօրի՝ ի կառս վարել դէն. զԱրգաչատոսն որսորդն Հերկիլ արագ ազգուց և վարակեց. զորս ապանանէր՝ ի վիրաց չիւնալեր զազատեան Սիփնինօ կուզ ցուալ լերինն, որ և լեալ էր առէն սերնդի Տիանայի. զԱրքեսիլեաոն, յաղ-

---

(գ) Ոչ ինչ. որ ենդնայատեալ նուչ Ոչքաչեօ. ի Քաւաշուրաւելն Վայիչիս . որ ընաւն ի լերանց Արկադիոյ ի ՀԻ դարուն Քրիս. և բաւաձեալ զնահանգն Պաղեստ տուկոյ, անկանի ի Հռոմէական պատերազմ . Ոչ ընդէր այսպէս գերագոյ հանդիպելոցուն հասկնալոյ զնաւնայն.

(դ) Կաչոս. զգալ Ի սուլեանի. էր հռովմ Հասարակ, որ հերոսաւանդք գերդ Ընդնիկնո լերին. և գնաւնաւ զերկնիս Հերկիլ, տասելովնս չերայոյ խոյ ազգին Հռոմ: Կա նասաչեցեալ յետոյ ընդ ամենայն ուսոյ զերկնս ընդ. յորոց ի մուկն արտասանեալ զնաւ և զերդ.

ջիտոյն հակառակ մեզ, ի մէջ առնուսցուք զարիւնսն Տրդատայ , (ի) որ արտասուեցին
իւր տուր ի բերանոյդ իւրում. և դու ևս՝ ցկոչումնիկ, որ պատրեր ամենայն
նոյ ընդ երիսասարդս հուպն Յիսուսի դառնայր | երկի գետացեր. (ղ) որ խոս-
ասացեալ էր ընդ՝ ի հարկ իւրում, եթէ ապստամբեցեր գնա՛ ի քեզ տանդ վիշապ
յօշիւ պիոյ՝ որ ելր ի վիճակ թագաւոր պիտոյ՝ և պատրեր կլուսնակ գնա յիս-
ասակաւ աւուրց, քան նախասացութիւնդ գան շրկատի մեզ : Ի բնասարդս այս՝
վասն ես ասացելոյդ սիրոյ, եղ գնկեսնոս իւր ի վաստակ , ասա՛ ի ապաշխարել զայ-
ղանգատին, որ ես հասայց ի կեսաս: Այլ ոչ կարաց գիտել դատաւոր յաղթո-
նակաւոր եղբայր. գի միշտ ոչ կարաց ոք ի քաղցր հարկանել,
և անհանդուրժ ապատր Հրէականէն, յոմն ի նոսանց ընդ Աստուա-
ծէ՛ ի պատրաստեցեր . և ընդեր չգոհասցի, կորուցա գիտանա իւր : Ասատ ընդ
դառնակսկիծ վշտիւ իւրով գանատաս և գերբերեա, որք էին աշրջ պատ-
Հրէիդ յաւէտ ի իւրոյ գերազատս ասատաս, գիտասց զնդանդիկ չհրա գլեայ
իւրոյ . մատացաւ գտանել ծաղիկն՝ զոր ունէր սովրութիւն ժողովելոյ. և
ամբաստանեցաց յերկիցն գանատրութիւն : Հրէ սակ ոչ հաստատէր գողոս սիրէ
և գիշեր ուժգնութիւն հնդկաց ասատաս ի . Ի գուռ չարժեալ ազգ ի վէր
հաստատեալ նորա, և վասն ապստամբաց գիտացեր , եղեալ ի վտանգաւոր դժու-
թիւնս ի ստակաւոր գասն, և խոսք սգերց նորա ոչ ծագիկն բնաւ, և ոչ գասանի հո-
վանէ բնչ՝ բաց ի ենձէաց, ի վիճակ ապստամբութեան ծագերց նորին.

Ընդ այսմ ասեն ծանուցեալ եղեւ Ասատասի, եթէ ահա ի հլատեալ սիտ-
նոյ ասատածէր ահ և երկիւղ յոյժ կազմուցեալ : Ասատ սրտներ գնա շատատ
և յոտատեալ յազգիդ ազգս ցն Յունաց, ընդեր պատեսիր մատոյ հատակի նոյն
Տանեէր չարչ գերբե գերբատաս Տալիքատցիս սուրբ ուժգնոյ՝ ապատա՝ և յան
գատաչ վատահս. սրոց ոչ կարէր խոսանալ գանձատած սրբգեա, եթէ կարիցէ
յին ի մարտ ապատանել ի Պետրոսէ՝ ազգով կիրգիէ և հզեր կորնելոյ: Ընդեր
և եթէ ընդեր ժամս հանդիպեցեր, քաղց կարծեաց՝ ապա երատն ասեր
շրջատատեալ գնատս Պետրոսի , և պէս Ասատասի յարձակեր ի վերայ
նորա ի գատաս գիտելոյ ոչ կարէր ընդ ոչ ոք ասատանել գնա,
բաց Պետրոսէ մերկացեալ գշրէիդա նորա .

Ցաւագնատ Ասատասի յոտ գնաց Պետրոսէ յատատատ կրկնեալ պիտ,
գատաչեր, ի սատատատ բերան պիտ՝ ուր ունէր ապատ գատատ ի ոչ մարտակատ.
Ասատ փախչէր Պետրոս՝ ի գատաս ասատանեալ գնա, բայց Պետրոս ոչ ետ
գնա ի ոչ ինչ ժամս հանդիպեցեր, քաղց կարծեաց՝ ապա երատն ասեր
և եթէ ընդեր պատեսիր մատոյ հատակի նոյն Յունաց, ընդեր չարչ գերբե
Տանեէր չարչ գերբե գերբատաս Տալիքատցիս սուրբ ուժգնոյ՝ ապատա՝ և յան
գատաչ վատահս. սրոց ոչ կարէր խոսանալ գանձատած սրբգեա, եթէ կարիցէ
յին ի մարտ ապատանել ի Պետրոսէ՝ ազգով կիրգիէ և հզեր կորնելոյ: Ընդեր
և եթէ ընդեր ժամս հանդիպեցեր, քաղց կարծեաց՝ ապա երատն ասեր
շրջատատեալ գնատս Պետրոսի , և պէս Ասատասի յարձակեր ի վերայ
նորա ի գատաս գիտելոյ ոչ կարէր ընդ ոչ ոք ասատանել գնա,
բաց Պետրոսէ մերկացեալ գշրէիդա նորա .

(ղ) Վրատ. Խոսք. որ ասյր ինչ Ասատասի Ասատասին. ի ընատատատին Պետրոս անցան
ատատատանեալ գտատեալ գերբեր ասյնպէս գատատ. ատ ի ի ատատատին Ասատասի Պետրոս
ընտատատ էրեկ գնա ասյր, ատ ի էլ ձե հրեշտատ ինչ տատատ՝ ինչ գատատ՝ ինչ ատ գերբ
(ի) Ի իատ Ասատ ձե. իսյ ինչ ատ գերբ հրեշտատին. ի ընատատատին Պետրոս ատ

դիակաց, և իբրև զաւուս հոսիւը արիւն յոտ կազմանց։ Պէլլոն և Աարեմ, (տպաւնքն հրատ.) ըստ ժողովոյն Աւգիոյ՝ զգեցեալ վարիւնաշաղախ զգեստս արիւնակիզն զինգոմեայ ոտից իւրեանց՝ ի վիրաց ոչնախիտ ըմշտատ տեսարանին և վերանորոգէին անդիջատ զբաղումեալն՝ ի սիրտս մարտնչողաց։ Այն ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք

Ընձակեաց Փիսիթիդէ ուժգնուէր գնելոյ իւր ընդդէմ Արտաշէսի, որով Տաճկացին լինէր մեծագեալ, բայց վերիպեցուցեալ կորզիցաւ, և մինչ յեաս քաջշէր զգեզարդն՝ վարանեալ ի վրիպմանէ հարմանն, Արտաշէս մերձ եաց զդաշեակ իւր յորովայն նորա, որոյ առնէ վայրենալ անկան արտուքս ընդ ուրեանն առաջի։ Եւ կոյն պղատունեցան գնդիք նորա ոչ ծածկի ձիոյ հատուցին՝ ի ձեռանէ յաւերժահարսի յիւրեաք՝ ի պաշտօն։ Եղեալ նորա ելին իբրև խոտ հարեալք, և ձայն նորա Թաւիացեաց Վահէ զառատարտիկ նորա՝ որ էր յեաս կոյս իւր, կալաւ զնա ինչ գլորիւր, և ոչ ունեաց ժամանակ լինչ, եթէ ոչ՝ ասելոյ զնա՝ ի գիրկս հոգւոյ իւրոյ։ Կամէր անդ հոսիլ լինչ և տալ գինըչէն նշան խանդաղատութեան իւրոյ, բայց՝ ի բանալի պերճանն ձիոյ զարձն։

Ապա ելեալ Փիլոթէմէ առ՝ ի շինուցանել զպօրսն Արտաշէսի զոր ծէր նախաձիրս, աճար հաշտանալով զինեալսն՝ առնէր զանհնարինն կառարծրս, և դնէր զամենեսին յանկարծ աւերմունս, Ղևաթիոր ուներ սեղմեալ՝ ի մէջ լազիաց իւրոց զդէմ որպէս իւրոց, լցուցանելով զօդն ողբալի հառաչմամբ և ազաղակաւ, և ոչ կարելով ըմբռնել հնարս լաւ, ոչ, որպիսի թշուառութեամբ լինիլ հայր, և տալբել նեկաբ ժամանակ. ուստի՝ որ անդուլ նախատանհնարութեամբ, վասն էր ոչ եգերեցոյր զինեան իմ. զամ՝ ի յորս վարգին Վալիաօնիացւոյ, (ք) և զամ՝ ի Ճանապարհին Վօլշոյ, (ժ) և զամ՝ ի նախկին պաշարմանն Տրոյեացւոց. զի ճառեալ լինէի վտանգ՝ և ոչ՝ ի զաւն կոկծանեալ։ Հիմ կրեմ ներկայացեալ զծերութեանն ցաւալի, ոսկր՝ և արհամարհեալ. և ոչ ևս ապրիմ, եթէ ոչ՝ վասն վշտաց։ Երբ ոչ ևս ունիմ զգեցուլ զգեստս իմ, եթէ ոչ՝ վասն տրտմութեանն։ Ոչ զրդեակ իմ. սիրելի որդեակ իմ Փիսիթրատէ, յորժամ կորուսի զիզբայր քոյ Ընձակեաց՝ զբեզ ունէի ինձ մխիթարութեան. այժմ ոչ ևս ունիմ զբեզ. և ոչ ոք միխիթարէ զիս. քո լորն ահա եգերեալ է վասն իմ։ Քանզի յուսադրութեամբ ոչ միայնակ ունիք զքէզ զարմանն և ապերջանիկ ձեղմութեանն՝ առանձնացոյց մորդիանց, որ և է բարութեան իմն պարգեւեալ ածց, ոչ ևս կարեմ յուսալ։ Ընձակեաց՝ և Փիսիթրատէ իմ սիրելի որդեակք իմ, հաւատամ ես եթէ՝ զաւոր ոչ կորուսի զձեզ զինեալ՝ ի վիասին. զի մահ միայն բանայ զիվերս, զոր միւսն ունէր խոցեալ՝ ի խորս սրտի իմոյ. ո՜հ, ոչ ևս տեսանելոյ եմ զձեզ. ուրեմն ոչ կափուսցի գայլս իմ, և ոչ համաժողովեսցէ զածինս իմ։ Ո՜չ սիրելի իմ Փիսիթրատէ զաւեր և գու ունի զիզբայր քոյ քաջութեանդ. ես միայն եմ որ ոչ կարեմ մեռանիլ։

Յաւերն խնդրեին զբանս զայսոսիկ՝ կամեցաւ միսել յինչ գնևան զոր ունէր՝ ի ձեռին. բայց կուլեալ զձեռս նորա՝ ի բաց առին զդէմ արդ՝ պն իւրոյ. և ծերունին անբասիր ըստորուեմ անկաւ կիսամեռ, տարեալ եղեն՝ ի վանս իւր, յետոյ կամեցաւ կրկին վերագառնալ՝ ի մարտ. բայց եղև արգելեալ ակամայ։

Իսկ Արտաշէս և Փիլոթէմէ որոնեին զմիմեանս, որոց աչք կայծակնացեալք էին ունէ առիւծուց և ընձուց. զոր որոնեն՝ ի պատառել զմիմեանս

(ք) Վալիաօնիայ. հին տաղտ Իբերիացւոց, անբնակատիս ծովեզերեայ Պոնտի, ընդ Լիմոնիայ, որ էր իսանգիսեալ՝ ի վերայ ձիոյ, զոր Ալեքսանդր նետաց սիրեր նմա, բայց ոչ ետուց նմա օգտուիլ ի նմանէ։

(ժ) Ա՛ռանգագիտարանութեամբ Վօլշոյ՝ վերակոչեալ էին՝ ի Լիմոնիոյ, ի գնալ յետագոյն ցուցմանն ոմանց հօղոյն. նոյ վերացուցեալ՝ ոչ՝ ի պատմութենէ Հերոդիանոսի։

Ասաւ ի հիմին, յորում Փիլոթէթ կամեցաւ սպանանել, եղև խորհուրդ
մեզամբ Ամփիմանգէ յերիտասարդն Աւրգանեցւոյ. յաւէտ չքնաղ-
դեմ գեղեցիկ քան զհնչակաւորսն Աէրէ. (ա) որոյ զգեղեցկութենէ ոչ աւ-
ելի ասին, եթէ ոչ Աշխարհն ի մէջ ամենից Յունաց՝ որք մարանչէին ի
պաշարմանն Տրովադայ։ Ձայրէր Փիլոթէթ ընկալաւ զվէրս՝ արձակել
զնա իւր ընդդէմ Ամփիմանգէի՝ միանաց ի սերտ եղբարս։ Այլ խակոն տաւ և
գեղեցիկ աչք նորա շինեալք ծածկեցան ի խաւարէ մահուան։ Ընթացք
բերանոյ նորա առաւել կարմիրանգն և գեղեցիկ քան զկոհոնս վարդից՝ զոր
արշալոյսն ի ծագելն առաւօտի ցօղով հարբեցոնէ, պլատուենակալք սեւացան. և
զարհուրելի գեղնութեի ամապարեալ ազօտացոյց զսլայծառ դէմն նորա։ Փի-
լոթէթ ինքնին զԹացաւ ի՛նա. և հանգոյն մարմնոյ ի վշտապնդացն ի տեսա-
նել իւրեանց՝ անհանել ոգոյն երիտասարդ առն՝ ներ արեան իւրոյ, յորում
լճաւալեալ , և գեղեցիկ վարսք նորա՝ քան զեղեցկութենէ հերոց Ափոլլոնի՝
առքարշակք լինէին ի մէջ փուշոց։

Փիլոթէթէ յայլեայսմ Ամփիմանգէի՝ սակաւիկ եղև ի բաց քաշել
ի պատերազմէ, քանզի կորուսանէր զարիւն և զուժ իւր, և ի մուխ
լեռ առնոյին վէր իւր՝ ի ձգանց պատերազմի՝ պատրաստ էր վերստին լինել
բացեալ ի վերաձորսդել զցաւս իւր։ Կանգն որդեքն Ինգուլափեի ընդ
ձեռնին գիտաւ իւրեանց՝ ոչ էին կարացեալք ամբողջապէս ասպարէզս
Ամ ասա մարձ էր անկանել ի վիրաց շիջչի մեծ՝ արիւնաշաղախ դէմսաց՝
որք շուրջ անկեալք էին անդ։ Ընշխատանէին առաւել ուժգին, և առաւել
վատահ և քաջ ի համայն Ինգլիենացւոց, (բ) զոր Փիլոթէթէ բերեալ
էր ընդդէմ իւր ի հիմանէ զվնասիցէսդ , յարիշատակեալ էհան զնա ի մարտէն,
յորմէ հիւծոյ յորում Ամփոսի առանց դժուարութեան կարէր արիա-
նել զնա առ ոտս իւր։ Ուրեմն Ամփոսի ոչ ևս եղեալ բնաւ զրկ՝ որ համար
ձակիցէր ընդդիմանալ նմա, և ոչ ևս յատպէր զյաղթանակութենէն իւր.
քանզի առնէին անկանէին, առնէին փախչէին, և ինքն նմանութիւն մրկին
հեղեղի մոլ, որ անդրադանգալ առհմանաւ դիտոյ՝ վարեալ առնէ զինէ իւր
զիւրս հնձոյ, զհօտս ոչխարաց՝ զհովիւսն՝ և զքաղաքս՝ տրոյ և հանդիպի։

Թէպէտ լուեալ ի հեռուստ զվարկուածսն տաղտկալի յաղթողաց, և

(ա) Աէրէ. Քաղաքն Աասոսի. որ է Աարա. էր յոյժ գեղեցիկ. քանզ ծագումն
նորին առասպելս ի գեղեցկուհւոյ։

(բ) Ինգլիենացիք էին քնակիչք Ինգլիոս, մերձ Թասոսեայ։

տեսեալ զշուրթսն վրդովմունս իւրացնոց՝ որք փախչէին առաջի Ըստա-
ֆէի, որպէս զերծման երկիւղ ազդումանց՝ որք ցրուին ի լայնութիւն դաշտի ի
յանառաս և ի լերինն, նաև ի յորդահեղեղ գետս, յորժամ հալածեալք
զինեն յարտորդաց զոցքացաւ ուժգնապէս. և բարկութիւն զորբզքեալ յաչս
իւր՝ ի բաց եթող զառիւծն՝ ուր մարտնչէր երիւթ ժամանակ, ընդ այնքան
ժամանակս, և արշաւեաց ի սպառազինել զիւրոցինսն։ Ընդառաջեալ արքա
կեցաւ ներկեալ բոլորովիմբ յարինն բազմաց թշնամեաց՝ զորս տապալած
սպիտակ էր ի նոսա փուշտ. և զոչեալ զառաց ահաղնաթաթ ի հեռուստ,
լուա՛ իւր հանգոյն գինուորաց՝ յերկիւղածեց կազմանց։

Ընդեալ ասէին Ա՛ինէրվի՝ ոչ գիտեմ սրպիսի ահաղնաւթիւն է և ի
ձայն նորա, մինչ զի մերձակայ լերինք ևս սարսային ի նա կերպիւ հնչեցին
ի վիսախն։ Որ և ինքն իսկ Ա՛ստեղ՝ յի՛նչ հրաման, ի՞նչ կառուցածոց գնաւ
ոչ ունէր հնչեցուցեալ այսպիսի կարի զօրեղագոյր զաւրաձեռիւ ձայն իւր,
յորժամ կոչէ զՆէրս զժոխացնս՝ ի սատերսայմ և ի տանջանս։ Այն ահա
դէմ ասպատակ Թշնամեաքն՝ երեք գիւսաւորութիւնք և զքաջ արիութիւնն ի
սերտս իւրացնոց. և ահարեկեալ դողայցեալ յերկիւղ զինչնաժիս Ըստաեի
ինքնին հարաւ յամօթի զգալն իւր վիզգովիլ. և ոչ գիտեմ թէ՝ ոմանք
թշնամեաց նախագլուխք ստեպղուցանէին զնա։ Ընդ ոգբանիսս ջանացը
արքունեալ. մանաւանդասիկ լինէր յինքնեան այնքանիսս տագնապիլ յաւուր
հառաջութենէն, քան եթէ արիաբերութեան։ Ընդիսս անգամ՝ ծունկն իւր դողալով
սկսան տկարանալ ի՝ներքոյ իւր, և երիսիս անգամ չոչափ յետս, եթարց զի
տեսանէր զայն՝ զոր առնէրայնչափ Ա՛յլոց աւելացեալ դէմք իւր ի տկարութենէն,
և սաստն քրտունեաք հոսէին ի բազում անդամոց նմա։ Ձայն իւր խլիզել զոզոզ
ձայնս, և ոչ կարէր հնչելոյ զլաւն ինչ զոր կամէր ասել։ Ա՛ւ ընդ այս յայն
նահանգ հրամ. և կարծեր եթէ կայծակք երանեին ի ճակատուց իւրոց՝ և երև
իւր օրհնեա զՕ՛ստեղն՝ ասելով՝ ի ժժոխոյին Ա՛յրէից և հասանն շարժ-
մանեաք իւր էին վրդովեալք։ Ձայնժամ սկսաւ հաւատալ եթէ՝ գան ասէ, և
երևակերպէր առաւանել զնոր բարկացեալս։ Ընդեաւէր ընդհան յոյժ զլաւս
իմն ձայն, որ եղեալ ի խոր գբոյ անդնդոց՝ կոչէր զնա ի տարտարոսն։ Ի հա
մայնս և յամենեսին՝ զգայր նա զձեռն իմն երկնային և աներևոյթ՝ կախել
ի վիզեայ զլաւոյ իւրոյ, որ զնայր առ ի ծանրացուցանել զհարուածս և զվէրս
զոր ընկալոյց էր։ Ձոյս ակնկալութեանն շինչեալ էր ի խորոց սրտի իւրոյ, և
յանգուցն վատահութեան իւր՝ ձերժեալ վատթիւր ի նմանէ։ Որպէս և լայն
ցերեկի՝ ձերժեալ հալածի յորժամ արեգական մառանէ ի ծոցս արեաց. և
երկիրն շրջատակ խաւարամբ զիշերոյ։

Ընդարտաւանն Ա՛ստեղ՝ որ այսքան երկար ժամանակ ակաց թողեալ
ենթերեալ ի՝ ձէջ ծխ, (ոչ էր տեսեալ եթէ միտգիկք այսքան երկար ժա
մանակաւ՝ ոչ ուտիցէ՞ն արժանաւորս թիւն այնոսիկ սպառոյ պիտ.)՝ ի
պաղձանի՝ ձերձեալ զոլով վերջին ժամ սոյնպէս ամենաշունչ, ահա արշաւէր
ընդառաջ անդառնալի վճռոյ իւրոյ, և ընդ նմին ձիացեալ՝ երկիւղ ազդ սար
սեալ ամենայն, խռովութիւն և սրտատանջութիւնք, յորս ձգեալ բարկութեանցն
և յաւատահատութիւնք՝ ընկերակից էին նմա։ Ձոգիւք եթէ ետես զինչ զնաց,
եթողեաց նմա տեսանել զգայուն ազդացն դժոխոց, և երանել կացուցանէին
և եռաբերբեռք բացք՝ խաւար Ցիւժէրնի, (ա) սատրաստաք ձեզ ի լափել

գնա

(ա) Ցիւժէրնն է գաւառն գետ ի գժոխս, յորմէ հոսի հոսք բորբոքեալ, և հասեալ
Ա՛ւէրնոյ նա բոցս հրոյ։

ջնա. Աբձակեաց զաղաղակս, բայց բերան իւր ոչ բացեաց՝ թերեւս կա-
րելի արատաբերել բան ինչ, որպես առն միոյ ընկերոյ՝ որ ի մէջ սոսկալի
հրոյն՝ բացեալ զբերան իւր ջանայ խօսիլ, իսկ բանք իւր պակասին ոչխա
ինչ անտի, և ՚իսերևս ոգոնէ ինչ։ Այնժամ զղջմունքն և դահավիժեալ
ձեռաք արձակեաց զնետս իւր ընդդէմ Թէլամանքի, բայց ՚ինաց կիսով Թէ-
լամանք որպէս սերմին ոսկոյ՝ արագապէս ծածկեաց զինքն վահանաւ, և երև-
իւր ՚ի՝ յաղթականութիւնն պատրաստանելով զնա ՚ի օդ իւրովք՝ առնելոցն
ոտս ՚ի վերուստ պատկ մի կախեալ ՚ի վերոյ գլխոյ նորա։ Հաղորդ և հան-
դարտ արիական արուեստիւն իմն՝ փոյթ ինին յաչս նորա, և համարեալ լե-
նէր փոխանակ Աքենէրմի ինքեան, միչ զի այնքան խոհեմ՝ և չափաւոր
երեւիւր ՚ի մէջ առաւել վատնդաւոր որոգայթի։ Վասն որձակեալ Ա՚ա
բասիճ՝ լինելն ՚ի բաց քաջեալ ՚ի վահանէ. խոկայն ջանաց Աղրասիճ քար-
շել զսուր իւր՝ առ ՚ի խրել յորովայն Յուլիսի զյառաջադիմութիւնն ձգե-
լոյ նմա զնետ իւր՝ ընդդէմ ինքեանս։ Նետեալ Թէլամանքի զԱղրասիճ՝ սուր
՚ի ձեռին. ջանաց զնել և ինքն նմանապէս զնետն ՚ի սուր, և ՚ի բաց եթող
զնետն անօգուտ։

Խոհասիրել զօրականաց՝ ապնոյ երկուց քաջաց մարտնչել ՚ի մօտոյ չ-
միանան, բոլոր մարտիկք յերկոցունց կողմանց զկոյս առեալ՝ հապճեպ լռու-
թեամբ, և ՚ինեանալ հսկողութիւն, սպասելով առեանել զվախճան հանդի-
պատերազմի՝ միայն ՚ի ոչն ժամանակս լինել կոխեցեալ։ Ոչ ահա երկու-
քին առաջաց շաղշղունք էին որպէս զվայրկեան յորոց ցալանալին կոյծակք
և յարձակէին առ միանալն բազմից անգամ, ՚ի զուր հարկանելով ՚ի դէնս,
որք առնէին զվնդութիւնս հնչմանց։ Երկոքին մարտիկքս հեռանային և մա-
նային ՚ի վերոյ միանալ, խոնարհէին և բարձրանային հանդարտմամբ, և վեր
ջապէս՝ զկոյս առնէին։ ՚Ի վազելն վտիտ ձիոցն զդիմադրք՝ որպէս և
Լեհերթ, (յ՚ Մարմաշէտ,) որ ՚ի բուսանիլն առ ոտս Օլմայի (յ՚ Օխտ-
մար ծառս,) ոչ սեղմէ առաւել խոտութիւն զկարծր արտն և զՂէտոր ոտս
մինչև ցառաւել բարձր մասին ծառոյ՝ փաթաթելով ՚ի չիւղս նոր,
սոյն երկու մարտիկք՝ սեղմեալ ՚ի միմեանս։ Աղրասիճ պնոտր բազ
մից յեղուկարծ կոխել զիշնային իւր, և անշարժ ունել։ և ևս ջանայր յոյժ
ձեռբակալեալ լինել զսուր Յոն երիտասարդին, բայց ՚ի զուր։ Ոչ ՚ինչ
կիսէ՝ յորում ևս զբաղեալ հոգւոյս սոսկիմբ, վերացուցեալ զնա Թէլամանք
յերկրէ՝ զդեամեալ ՚ի մէջ աշտոց։ Այնժամ սոյն ամբարտաւանն, որ միշտ
արհամարհէր զնոյն, ոչ ոյժ երբեմն զերկիւղ իմն մահուան, բայց ամաչելով
խնդրել զկեանս՝ ջանաց արձակել զդուռն Թէլամանքի։ Արդէ Յուլիսի
ասէ, ՚ի վ զնանիք այժմիկ ժամանակի ձգնաշէշ զնոյն արդարս. որք պատ-
ժեն զնա՝ ըստ արժանւոյ իմոյ։ Ոչ ոչ է, եթէ ոչ՝ միայն ձախորդութիւնն, որ
բանայ զաչս մարդկանց, առ ՚ի տեսանել զչնչնարտութիւն, տեսանեմ, զի նա
դատապարտ դնս. բայց թագաւոր մի ապերջանիկ՝ ոտից քոց ՚ի միտ ա-
ծել զնայր քոյ՝ որ ի հնոյ յիմաքն։ և շարժեցեալ ՚ի զուր զսիրտ քոյ։

Թէլամանք ունէր ոչ զնա ՚ինեղբոյ ծնեալ իւրոյ, և զգուռն ամբարձեալ ահա
՚ի միտ ՚ի լսելն Նորա, պատասխանեաց ցնոյն. ոչ ինչ բողոքեմ ես, եթէ
ոչ՝ յաղթանակութիւն, և հաշտութիւն ազգայ՝ որոյ ինչ օգնել, և ոչ ամենևե-
ւին սիրեմ հեզուլ զսիքեն. կեաց ուրեմն Աղրասիճ, բայց կեաց առ ՚ի ա-
պաքինել զսխալանս քոյ. և հաստուցանել զոյն նմ՝ զոր ունիս յանիշատակ-
եալ Աքսլ զինարատիս ծաղկեացն խաղաղութիւնք և աւղղութիւնք ՚ի բոլոր

հոգւոյն մեծին Հեսափէրիոյ. զոր ունիս այնքան վիպասիրաց և ազգիդ նման զուարճալ և խորամանկ դաւաճանութեամբ քոյ։ Այսոյ և փախարկուածդ գթալ ինձ այլ եթէ այր՝ քան զառաջինն։ Ուրիշ յանկամանէ քումմէ, զի ածք ապարդէն. և չարագործք շահաւոր եղեր։ Իսկզբան նոքա յորմանէ զիրքանկուէ՝ իբառնաւորութեան՝ յանգիծութեան՝ և՝ ի մեր առաքեանն. որ՝ ի վաղձանի՝ ոչ ինչ է։ Այլ ոչ զոյ այնպիսի քաղցր՝ և ոչ այնպիսի երջանիկ, որքան զառաջինն և հաճոյակ առաքինութեամբ Արդ առաւ մեզ՝ ի զրաւ զորդին քոյ Աննիբաղաւորը՝ ընդ երկուս տասն գիւաւորաց ազգին քոյ՝ և հետց խաղաղութեամբ։

Այս այսպէս՝ եթող Յովհաննէս յառնել Արտասեթ, և առնուն ձեռս Թագրերիւղի՝ ի չար յանհաճոյանալմանէ նորա, բայց Արտասեթ խակին միտաց՝ ինձ՝ զերկբորդ նետ ի կարճապէս, զոր ունէր զաղիալ. որոյ ազիղն այնքան էր լայնալ և ուժիղ. և այնքան արագութեամբ արձակեաց՝ որ լինէր Թափանցեալ՝ ի զրահս Յովհաննէսի, եթէ ոչ էգգէն լինալ ետծայինք։ Այլ խակին էանց Արտասեթ յայնկոյս ծառոյ միոյ՝ առ՝ ի վտասել յինչէնէ զհաց ուճած Յան երբեսասպէին։ Յայնժամ Յովհաննէս աղաղակեաց՝ ոմն Տամ նեայիք, տեսիր զուք զյաղթանակութիւն մեր։ Ամբարտաւանա այս ոչ ինչ մտածէ, եթէ ոչ՝ զնենգութիւն և զդաւաճանութիւն՝ ասա՝ որոչ քնած երկնչի յածց, և երկնչի՝ ի մահճակէ. կամ ներկիրաբ՝ ոք ար երկնչէ, ոչ պարտ ունի զերկիւղ, եթէ ոչ միայն յածց։ Յասելն զբանս զայս՝ լուաւ նայ դէպ՝ ի Տաճկացին, և արար նշանս իւրացոյց՝ որք էին յայնկոյս ծառոյն, հասանել զնանապարհ ննդաճարին Արտասեթի։ Արտասեթ՝ որ երկնչէր լինել պաշարեալ, եցոյց զառնալ ընդ կրունկս, և կամեցաւ ցրուել զԱրեւտացիս, որք խափանեալք էին զանցս նորա։ Նայց Յովհաննէս սլացեալ յանկարծակի՝ արագ ընկկացուն, որ՝ ի հեռանէ հօր ածց արձակի՝ ի բարձրութեան Օլիմպի՝ ի վերայ գլխոց յանցաւորաց, անհաւ՝ ի վերայ թշնամւոյ իւրոց. և ձմլեալ զնա յաղթող ձեռամբ մամ՝ առալուեաց. արդէս և առնոզքրիա Արքելօն՝ զառնաշունչ քաջին առալեալ կարծանէ զհասակ, որք ակնդօծ զարդիւք զարդարեալ զանդաստանս։ Այնչ և լսեմք նմա, որքանէքս և ամբարտաւանն հանդրձակեալ ջանաց՝ առաւելն անգամ մի ևս խարդախութեամբ մեզմացուցանել զաւարիութեամբ արտ նորա։ Այնուհետև ուրեմն զուռ իւր՝ ի լանջս նորա, և զահավիժեաց զնա՝ ի գուբ բոցոյ խաւար տաք առատ, արժանի պանջանաց՝ քան իւրոց յանցանաց։

ՎԵՐՋ ՔԱՌԱՍՐՈՐԴ ԿՐՔԻՑ։

Ն Ի Ւ Թ

ԿՍՄԱՆԵՒՄԻՆԵՐՈՒԹԻՒ ԳՐՔՈՑ.

Գուլ ինքեան Մարտուկ՝ Տանիկացի գաղութէն ղէյսարիոյ նահանգէն, ի նշան խաղաղութեան. Ասիրքն ի նոյեմբեր ամսոյ՝ ի հիւանդութենէ յողբէ ինքեանց. Ելեալ անվնաս ի գուլ ի նոյեմբեր ամսոյ ի՝ ոչ գոհանի նէքսոյ ի խորհրդանի գնացեալ, որոց քաղաքն յաւազակութենէն ինք՝ պատրաստ քաշանել զջաղաքս յաղթեալ, և առաւ ծնէլմահի գիւղին Մարտոյ, ծնէլմահ փոխանակ ընդունելոյ՝ ցուցանէ ինչ շահաբերութենէ բոլոր գումարոյն ընծայել գվիճակաւոր քաղաքացոյ Տանիկացոց, և ինքեան՝ ի նոցա գիւղին նոցա. Հաճաւոք նոցա ապա՝ առ գիւղին Մարտոյ Տիօհաւէ՝ քաղաքացոյ վերոյիշելոյ. Ի քնելոյ խառնակութենէ և շնորհանց այս գէս էդիրնայէ՝ քաքանչն ամենայն առ ի վերապահանալ քարոզութենէ ի հաստատ հաւատոյ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔՈՒ

Պէտք Քառանիսկրոյ.

Եպաիմէն մեռաւ Ալբասէ. զոր Տաղիխացիք փախուցեալ տղայոց զանուանն՝ և զիւրսեսամիսպոսէ իւրեանց՝ Տրմուելով խնդալեն վասն զերծանելոյն իւրեանց ի մահուանէ, և սարսածեցին զձեռս իւրեանց առ պաշտակիցս, ի նշան հաշտութեան։ Ակէթօսօրէ որդի Ալբասէի՝ որոյ հայր իւր մնացեալ էր զնա համոզական առ քէյսիւք, և ի մէջ անիրաւեալ թեանց և անպէտութեանց, ի մեռանիլ հօրն՝ փախեաւ իգաբար։ Այլ գիտէր ամի՝ ի կատարեալ անգիտութեան և յանարգութեան իւրում, որ աղաւտեցուցել էր զնա Ակէթօսօրէ, և լցուցեալ միարմամութեամբ, որպ և հաճատաց զինքն ի փախչիլ իւրում, իսկայն ոչ մտածեաց ընչ, եթէ ոչ, նենդիլ զնա իւրով վասն յաւտակ շահախրութեան իւրոյ, և սպան զնա յեռակուսէ մինչ փախչէր, և հատեալ գլուխն՝ եբեր ի բանակն դաշնակցաց, յուսով մեծ ինչ վարձատրութեան, վասն չար յանցանացն ոչ՝ որ աւերարտէր զ պատերազմն։ Այլ եղև յոչ սակաւից սոյն չար գաճճանութեան՝ յաչս դաշնակցաց. վասն և մեռուցին զնա անգթաբար։

Թէլամաք տեսեալ զգլուխ Ակէթօսօրէի՝ որ էր այր երկատասարդ հեհ նալի գեղեցկութեամբ՝ և գերազարմացաւ բնութիւն. որպ սկսաւ ողբալ հեշտութեամբ՝ և վատեսար օրինակիւ հոգի իւրոյ՝ ապականեալ էին զբաթս, ոչ կարաց տալ լեզ զարտասուս իւր. աչքն ասէ հոսաչ լուն Աղամասիկ տպուզ՝ զոր արտ դրեն Թղոնն մեծ ափսեաւ։ Երկատասարդ Թագալնէ մէկ։ Ա՜հ, յերեսի աղեխին սրբոյն առաջել վերացեալ բազդիւ. և որպան առաջել գձեռսել զուարթութեամբ, պնդան առաջել հետանոյ՝ ի զգացմանէ բազոր առաքինութեանց։ Ա՛յո՛ հերկիցեալ կարելի էր զի և հոս լինիցի պատճառ, եթէ ձախորդութեամբ՝ յարուա՛ ծննալ հոգի, և չնորհք ածց. և վարդապետութեամբ Ակնաթօրէ՝ ոչ էցէ՛ն գաստիարակել՝ ի բարեկարդել զինս։

Ժամադրութեամբ Տաղիխացւոց՝ խնդրեցին ոմն պետնակ առնել խաղաղութեան, զի ներեալ լիցի նոցա կարդել էնրեանց Թագաւոր՝ յազգէ իւրեանց, զի կարիսկ մարթել զԹագաւորութենն առաքինութեամբ՝ ի բժնել զոր ամբարտաւանն Ալբասէ ծանկնալ էր այնքան գործութեամբ։ և հնարհաւալութեամբ մատուցանէին ոծց՝ վասն բազմալոյ գլուխն՝ ի նոցանէ։ Գայլն առնենքին խուռն՝ ի համբուրել գձեռս Թէլամաքի, զոր Թագեալ էր յաբիւն պատնեշին, և անկաւ ի բերանց՝ էր ոմն յաղթանակաւոր իմն ընդունել։ Ընդայնա անկաւ՝ ի միտ բոլոր Թագոյ իմիք օգնականաւ՝ նոյն կարօղ, զբ ըսպառնացք ալեց ամենեքին՝ զբ էին՝ ի Հնդկաստան, և գողացուցեալ պա-

հու

կուսանքը զայնքան ամբռնա։ Ընկալ կրծանեցաւ նոտ հանմնման նոյնոյ
երկրի, որ արուաքնաւոտ երևի հաստատ և անշարժ. բայց՝ ընդբնաւոտ յամր
իմն դործառնելոյ երկար ժամ նոսկի՝ ասկամ առ ասկամ բրնալ դառորկու
նայ՝ ի հիմանց, առ ոչ երբեք երևի տկարացեալ՝ ի քանդիլ, այլ բոլորովիմբ
միացեալ յայմ կողմանց առանի հաստատ։ Ուսկ մինչ բոլոր յեցուկքն առոր
երկրային՝ անզգալապաս լինելն կործանեալ՝ յանկարծակի երկիրն՝ ի վայր
անցեալ բանդ խոր իմն գոլ։ Ընդայնս և կարդալոյ մի՝ անիրաւ և խարե
բայ՝ մինչ ջանացմանէ բանալոյ բնակիչս գիծափաւոյ ինչ, պեղել
ինքնին դրուբ իմն գահավիժական՝ ի ներքոյ ոսկի իւրոց։ զի անբաւուիք
և ըրկանք՝ ասկամ առ ասկամ փորին գտանել ամուր հիմունս հաբստատ
սերոդութեան. յորմէ ամենքին աքանչացեալ դողոյին առաջի նորա, երկնչեր
լով՝ ի նմանէ մինչև ցնոյն կէտն՝ յորում ոչ եւս։ Ընկանէն նա յիւրոյ խակա
կան ծանրութենէ, և ոչ եւս լինէր կար վերացուցանելոյ։ Ուսկզի կործանեալ
ունի նա իւրով խակ ձեռամբ զերաշտի յեցուկս բարի հաստատմանէ՝ և
աւղղութեն իւրոյ, որք առաքելին ինչեան զսէր և զհաստատմունի ամենից։

Ամենաժողովեցան զքահանաքն գօրաց՝ ի հետանալ աւուրն՝ ի կարդել
զերազատոր մի Տաճկաց. և բերկրեալ հրաճէշն՝ իառնանալ զերկուս
բանակ՝ կապակցեալ ապոյս անանձնալ բարեկամութեն, մինչ դէ երկոքին
բանակքս ոչ եւս էին, եթէ ոչ մի։ Ամաստունն Աղեթոր՝ ոչ կարաց դատ
ձել՝ ի սոյն խորհրդարանէ. քանզի կակիծ որդուոյն՝ ժամանեալ ընդ ծերու
սիրեցեալ էր զերբոր նորա, ըստ սարսափ անձրևոյ՝ որ՝ ինամանալ երկոքին՝
և՝ ի ժամանել գիշերոյ՝ հարեալ Թալկացուցանէ զծաղիկն, որ ընդ այգն
առաւօտու՝ զոմալեալ զայդ և փառք իմն դեզեցկութեն եղեալ էր՝ առ
զարեցուցեալ դուշակն։ Ընչք նորա լեալք էին երկու աղբիւրք արտասուաց.
որք ոչ կարէին յամաքել. և քաղցր քունն հետ փախչէր՝ ի նմանէ. զի զա
նէ սակաւ ինչ հանդիպէր՝ ի տանջանաց. և յոյն որչ կանգ արտի մարդոյ
շինեալ էր՝ ի նմանէ։ Ամոյն բուժանել զաւանէին սոյն ազբատ ծերուն
ոյն, և լոյն ցերեկի՝ առելիէր նմա։ Ազգի իւր ոչ եւս խնդրէր ինչ, եթէ
ոչ՝ ի բաց արկանել զմարդին իւր, առ՝ ի ծածկել՝ ինձ յաբեհաճական զե
շերի՝ խաբար կացեալ ի Փլուտոնէ։ Ամոյն բարեկամք նորա խօսէին
ընդ նմա՝ ի զերեւս. զի սիրա նորա մաշեալ էր, և ապաւորժ էին ամ մխի
թարուիք՝ համառանան հիւանդաց, որոց ապաւորժ քաւին ամ քաղցրաձա
շակ կերակուրք։ Ընդհոգոյ ամենից՝ որք կարէին ասել նմա՝ ի սիրտն՝ ա
առնել ազդու քրաւսալ զգոն ինչ, ոչ ինչ պատասխանէր, եթէ ոչ՝ հառա
չանս և հեկեկանս. և մերթ ընդ մերթ լսէին ասել նմա, թէ Փխոխեցաբ.
որդեակ իմ՝ Փխոխեցաբ. կոչես զնա. ահաւասիկ պատրաստ եմ ես. Փխ
ոխեցաբ առաբ ինձ զքաղցր մանկն։ Ուէ սիրելի որդեակ իմ, ոչ եւս ըղձամ
զնան քոյ բարւոյ ինչ, եթէ ոչ՝ ի տեսանել զքեզ՝ ի վերոյ եղերց Աքէբ
գետոյ։ Ընձառ անցանէր՝ ի կատարեալ ժամ՝ Թագր պատասխանելոյ բան
ինչ. բացց վշտագնեալ հառաչմամբ ամբառնայր զձեռս և զոչս՝ լցեալ պա
տասխանք դեպ յերկինս անմոռանչ։

Ուսկ Թագաւորդ գումարեալք ապատին Թէոդոսիոպէ, որ գալով մերձ
դեսակին Փխոխեցաբի՝ սփռէր զբազմութեն ծաղկանց՝ ի բառսէ՝ ի վերոյ
մեռեալ մարմնոյն, յորակցելով զանուշահոտ ծխանելիս, և հնդլով զդատն
պատասխան՝ ասէր, Ոչ սիրելի իմ, ոչ երբեք մոռանամ ունել տեսել զքեզ
՝ի փլուտ, և հեռանել քոյ ինձ մինչև ցԱպատեաս. և՝ ի վաղենի զտանել զքեզ

ասաց՝ թէ Հայկեցիքն Պարթեւորեայ քո հպատակ և հնազանդ։ Ոչ երեւի զքեզ նմանապէս և դու սիրելի կամ։ Ասացեալ եմ զայնմանէ քեզ, որ գերազանցել էր քան զքառասուն Հայրապետսն Հռոմոց։ Ընդ որ դու ես նա արար քեզ մեռանիլ վաղագս, բայց երկարէ յաշխարհի զառաքինութիւն մի բողոքելն՝ հանճարեղանալ հօր քոյ։ Այլ խնայեաւէ քեզ՝ և ձգեաւ ձարտարապետութիւն՝ թէ նորահաս հնկէ քեզ՝ նմանել էր այնոյ ծերունւոյ՝ որ անդադրեալ ամիս Հռոմ. Ընդարձակ ունէիր դու ահա զնոյն քաղցր վարդապետութիւնս, առ՝ թէ տալոյ՝ թէ սիրոյ պատճառ, որք ոչ կարէին ընդդիմանալ յորժամ դու խօսէիր նոցին. Համակ կերպիւ առնելագանէիր. և նոցին խոհեմ բարեկրթութիւնք՝ որ զքաղաքացիսն մերմոցս զանձինս զսիրատ առաւել զարգացոյր։ Ունէիր զնոյն սիրոյ հեզնականութիւն, զոր մարդկիկ առանցին խոհեմութիւն և զօրութիւն բարեխորհրդոյ քոյ, և ապրիլս պարտ։ Առաւել և յորժամ խօսէիր դու՝ ամենեքին ունէինդնէին զդուշտարար՝ թէ լսել. և ամենեքին զգաստացէր ի նէին՝ թէ բարի գիտասբութիւնս՝ որք ունէին վասն քոյ բազմալսիլ վերայնութեանդ հատատի, զի դու ունէիցէր երաշխաւոր, և ապրէիր ահեղ՝ թէ հնազանդել քեզ՝ և առաջադրութեանդ քոյ։ Ասացեր քոյ պարզ և թեթեւ դժուար թաւնել՝ մանաւանդ՝ թէ ոչիրաս. ոյր ցօղոյ՝ որ իջանէ՝ ի վերոյ դալար բողբոջեալ խաղող։ Ընդ այնքանեաց բարեաց՝ զորս վայելէիր դուն ինչ յառաջ որք այժմ՝ ի քոյ բարձելոյ՝ նոքա՝ ի մէնջ մշտնջենաբար։ Ով փխրութիւն՝ որ ունէիր փարեալ գքեզ այսոր առաւօտու. ո՛չ, զի ոչ ևս. և ոչ ինչ քեզ մեզ, եթէ ոչ՝ յաւելիր հեռանալոյդ։ Ա՛հ, երանի եթէ դու կարէիր զայս ինչ ասել՝ թէ ես ոչ ինչ ինձ ինչ ինձ ինչ ինձ

Ցետս այնր՝ բնիկ Ծննդեանդ եմուտ ՚ի ժողովս պատմականիցն Ղեպտեսացոց
ասէ ցնոսա ։ Ցկերիս եղբարք ։ ոչ ինձ ինչ ՚ի մեղս ունիք ։ ոչ ինձ ինչ
հանցս շահագործեցաք զձեզ ։ եւ ոչ կարեմ խօսել, մա
նաւանդ զի՝ զոմանս ՚ի ձէնջ ոչ ինչ ՚ի մեղս ունիմ ։ Ցայլազգս այնց ասեմ՝
յազգէ այնց ասելով զնոսա, առաւել եւս յամենի հաւատացեալս
ածէին զնա, եւ կուռիցն կարել Ղեպտիէլ։ զոմանց առաջնոցն՝ ար Ծննդեան
մանկ երեւեցաւ վարդապետ եւ շնորհաբաշխ առաքեալ եւ խնդրեաց ՚ի նոցանէ՝ ոչ
ինչ շնորհս ինչ առնելով նոցա՝ այլ ոչ ասել զոմիսս։ Ցհաւատ ցնա. ոչ է այս
ինչ ես ոչ սկզբամ զոմիկ. մնասանդ զի յորժամ իմն առնիցէ ինչ ոք
պիտի բարեաց զոմոյ՝ ի գոյութենէ առաքինութեանն ։ բայց ոչ կամիմ լինիլ
նոցա առաջի իմ, զի երկնչիմ ՚ի յոյժ սիրելոյ զնոսա։ Ղանդի ապականեն
զոգս զմարդն, եւ լցուցանեն մեծամտութեամբ՝ ըստ ինքեանց, բնծայելով զնա
լինիլ անապատ եւ անձարհաճաձ։ Ալ անուրց պարտ է արժանաւորիլ, բայց
փախչիլ ՚ի նմանէ. ըստորուժ՝ ուղիղ զոմիսոն՝ նմանիլ աստի։ Ցհաւատիցէ
վաստիարքն ՚ի հաւնոյն մարդկանց՝ որք են բռնակալք, են այնոքիկ՝ որք առ
նեն ասել զառաքեալ զոմիսոս ինքեանց՝ ՚ի մարդկեղէն արանց՝ քան զոյլս։
Ալուրեան զի՞նչ ախորժ անդ՝ լինել զոմիկոջ ոյն զնոսա։ Օ՜ ի ուղիղ զոմիսոջ
են այնոքիկ՝ զորս ասացէք ինձ զուք յանդիմանեալս ընդ ինձ, եթէ հզէց ըս
ւանդ երջանիկ արժանաւորիլ նոցա։ Ցրդ՝ եթէ զատեք զուք զիս զոմ
Ձշմարտասէր բարի, պարտիք նմանութեամ հաւատալ լինիլ հաւատ՝ եւ երկիւղ
՚ի անափառութեան։ Նախատիցէք յիս ասելեաւ զոյս՝ եթէ ունիք զիս ՚ի պատուի
եւ մի զոմիք ոչ զոյդ մի՝ սիրոյ զոմիսոնութեան ։

Օ՜ինչ խօսելոյ պատշաճ Ծննդեանդ՝ ոչ եւս պատասխանեանց ինչ այնոցիկ՝
որք շարունակեն զղջութեամբ, ամբառնալով մինչև յերկինս. և անգամանալ
քան զիմամ՝ արդեւք փուլոմով զոմիսոս, զորս ստիպէ նմա։ որք և սկսան եր
կնչիլ զղջութեամբանել զնա ՚ի զոմիկն, և լուծկէն ։ Ալայց հետացուսցի յաւետ
նոյն յաջնեանէն, զխոսելով ամենեցուն վանդաղատս մորմոքեալ՝ զոր ու
նէր յուցեալ առ Ցիսուսեմեան. և գհաղածուիլն՝ զոր կայծոյր էր առ ՚ի քէն
ծայել նմա՝ զիերկնին պատասխանութեանն իւր։ Ղանդ բանային եղև շարժեալ
՚ի յոյժ սիրոյ՝ վասն նշանաց բազութեանն զոմի եղոս, և վասն հաւատոյն հրաշա
ւոր խոհեմութեանց և արքեւթեանց, զորս առեալ ինչ յաւետ ասելն ՚ի նմա։
և ասէին զանխոսուլ ցմիմեանս. արդարև՝ է ասա խոհեմ, ասէ՝ քաջ և սիրելի
ածց, և է ճշմարիտ հոգեյ ՚ի մերում զարոյ, զոլով զերազանց յասեանե
ցունց մարդասիրութեան։ Ցհասոյն ասէ ունելիք՝ որք զասանին ՚ի ասա, են
քրիստոնեայք զոմիկք, որք ոչ առնեն մեզ ինչ, եթէ ոչ՝ աքանչանալ։ Օ՜ է ար
զասիք է զիածս. բարի՝ հարազատ բարեկամ, և խանդաղատ է ճոխ ազգիս
սիրս, առատ՝ բարերար՝ և ամենևին կատարեալ առ այնոսիկ՝ զորս պարտ
է սիրել։ զոլով վայելչութեանն նոցա՝ որք պատրեն հետ և ասլիկ ընդ նոսա
Ալ՛, օրհնեա ՚ի քոյդ արժանալ է զառաքին մեծամտութեանդ, ինչնահաճութեանդ,
և ամբարտաւանութեան իւր։ Ցհաւատիկ այն ասէ բարձ՝ զոր պարտէր ՚ի
հերքանել։ Ցհաւատիկ այն՝ զոր ազդէ ՚ի սիրտս։ Ցհաւատիկ այն՝ զոր
ասէ ապատաւ ՚ի ումանէ ։ Ցհա որ պարտ մեզ զգալ բոլոր առաքինու
թեանց իւրոց։ Ցհաւատիկ այն ասէ՝ զոր առնէ զա, զի առցուք մեք զնա կեանս
ասէ՝ գնա, և փրկանակ զորա։

Ճաղիւ թէ եղերեցին զայն զղուշաբանութիւն, եկին ջանս՝ ՚ի խօսել
զհարկաւորութեանն, առ ՚ի առաջ զնացուցանել զՏաճկաստացուս։ Ալն մտան

քա

քեղէրացի՝ որք էին ի խորհրդարանին, մտադիր էին եւ այսպէս գործել ի միջի իւրեանց գործոցդ, որպէս երկիցն մի առանձինս։ Ընծայեալ եղև Փիլիպպոսի՝ ի մասին իւրում զարգասուհեր երկիրն Ըրիւդիայ, (ա) ուր երկիցս անգամ՝ ի սահմանի զինուորական հանձնաժողովի իբր, և երկիցս անգամ հատուածակի Պոլքքիւն, իբր՝ խաղողն. և միշտ դատապարտութեամբ ձերհանուցմամբ Ընկերքին։ Այլ երկիրն՝ սահին նման, պարտ է քեզ մոռացութեամբ զաղքատութիւն Լեռնաց՝ ընդ զեղջից իւրոց՝ և երկիւղալի սպառազինից Տուլիէի, (բ) և զանտառս վայրենիս Ալինեթի։ Մի և սրտերդ միայն զի պարտ է լեալ դոլ նմա կորուսեալ՝ ի ներ ակաց, և սպառազինից բարձրաբուսնդակացն Քասիարէի, վասն որոյ ժխնդրութեան Ադուիլիոյ, (գ) և վիցասանից Ներդունի. և ոչ ևս զմնաց քոյ՝ որ ի վտղհատ մնալ լինի ի կարողութենն սքրատարաց իւրոց, և ոչ նաև գկայսրենիդ քոյ՝ որպ երկիրդ ոչ է արդիւնաբերեալ յերկնից այնքան՝ որպէս այլոց, զոր մեք ընծայեմք քեզ։

Ընկճեցաւ նա համբերութեամբ այսց բանից, բայց ապատաժքն Թէսաս լինայու և կամ Թրասիայու՝ ոչ են այնքան խուլք և անդգայք՝ առ դանդաղս յաւանական սքրատարաց՝ որք առնեն նոցա վասն ոսկոյ իւրեանց, որքան էք Թէլամոք վասն խոստմանց և բանից՝ զորս մատուցանէին նմա։ Պատասխանեաց նոցա. վասն իմ ոչ է ինչ հոգ, ոչ հարստութիւն՝ և ոչ վճռեցուածք։ Օ՜ինչ փոյթ է ինձ տիրել լայն և մեծ երկրի միոց, և հրամայել առաւել մեծի քանից՝ բազմութեամբ մարդկանց՝ որք ոչ զայլ ինչս ունին, եթէ ոչ յաւէտ շինութիւնս, և սակաւ ապատութիւն և հանդստութիւն։ Ապա՛նանդատիս՝ զի կեանքն է լի ձախորդութեամբ՝ մարդկանց առաւել քան ոչինց և բարեկազդից։ Թարց շատակերութեամբ նաև զաշխատասէրս ապրող մարդկանց անկենցաղավարութեանց, անհանդստից՝ անուղղայից՝ խաբեբայից՝ և ապերախտից։ Ընդ յորժամ կամի ոք լինել իշխող մարդկանց՝ վասն սիրոյ իւրոց ինքեան, ոչ նկատելով ինչ, եթէ ոչ՝ միւրն իշխողութեն հաձութիւն և փառք, այնպիսին է հպարտ, բռնաւոր՝ անիրաւ, և պատիժ՝ մարդկային սեռի։ Յոր յորժամ ներհակաբար՝ ոչ կամի կառավարել զմարդիկս, եթէ ոչ՝ քան օրինի ձշմարիտ կանոնի՝ վասն յառուկ և իսկական բարեաց նոցա, այնպիսին ոչ է այնքան իշխան նոցա, քանզի է ծիւղ նոցա։ զի ոչ ունի, եթէ ոչ՝ զանազ աշխատանս, զորով յոյժ հեռի՝ ի կամելոյ տալածել յայլ

(ա) Ըրիւդ. տաղաւ ի Փռուիդիոյս. Տանիկացոց՝ որոյ առաջաւոր չաղտն էոլիդ Ադրիդիա. և Ադրիհիդիա, որոց մերձակ պատանին պահանջեն։

(բ) Տուլիէ. որ այժմ կոչի Թուրք. եռորիկ եղեալ ինչ ի ծոլոս Ցոանոց, յորմէ ելոյս էղեսոյն Քհիքաշխիոյս։

(գ) Ադուիլիոյ. ընտիրս Ադուիլէի, բուսիացեալ գոլով՝ առանձ գլխաւորաց Ցոանոց ընդհատուելն անդրադարձով՝ ի փոքրատրծնելոցդ իւր գիտելեաց, ըստ ինքեան Ցուլիոյ. զոր հոռ՝ ի վերոյ լերինն Քհաքորէի, (որ այժմ ներկոյս պէս կոչի գլուխ Ալիքերէի,) ի կողին Լեռոյն. որ վերահայի Լընկեփոնին, առ ի խոխոջմամբ ջուրցն անդր ընտրս Ցոանոց ի գետջրի, և ընդ ընդհատեալ յոտ պատուհից. բայց ի ժամս ելնն աշխատանս իւր. զանազ Ցուլիս և Լուսինն կոչեն զայս գետ, ի վերոյ ժամանակի ի պատերազմէն Տրոյեցւոց. առ ի գնալ յերեսս իւրեանց։

ևս հեռաւորս ղիշխանութիւն իւր։ Յիշմանի ձշմարիտ հայիւրի, որ ոչ ուտէ
բնաւ զուխտաւս հօտին, այլ պաշտպանէ զնոսա ի գայլոց, զնեղելով ի վտան
դի զիևանս իւր, որ և հսկէ ամէն և զիշեր՝ առ ի տառապեցուցանել նոցա ի բար
ձր արօտս, և ոչ բաղձայ բնաւ ինչ իրի, եթէ ոչ՝ յաւելուլ զքիւս ոչխա
րաց իւրոց, ոչ գողանալով ի դրացեաց։ Յիշհայ սորա ամենեքին լինին
յաւելուած աշխատանաց իւրոց։ Ասէ՛ք եթէ՝ յարտիցեաց Ծ֊ելամաք,
թէպէտ եւ ոչ եմ լիակատարեալ հրեշտ, բայց ունիմ ուսուցանել յօրէ
նաց՝ և յիմաստուն արանց, որք ցուցեալ են ինձ՝ օրքան աշխատելի է առաջ
նորդել և կառավարել քաղաքաց՝ և թագաւորութեանց։ Ձածխի եմ ես ա
ռանձին աղքատիկ ևթաքին իմում, եթէ ես որքան իցէ փորձիկ և ազրաքիչ, և
լինիմ բաւական փառաւորեալ. սիպին ինձ կարիցեմ կառավարել ուղղու
թեամբ, զիմութիւն՝ և վառահութիւն, հանդերձ երկիւղիւն Աստ
ծոյ։ Ինաւ յորում ժամանակի և հառանիցիմ թագաւորել՝ եթէ հաձեցոցին
Աստ, զի հայր իմ զերծեալ՝ ի կառապի ալեաց՝ կարիցէ թագաւորել երկար
ժամանակ՝ միշև՝ ի խոր ծերութիւն, զի և ես կարիցեմ ուսանիլ զկառա
վարութիւն ընդ հովանաւոր նորա, միշտ յարտիցեալ կարի փութով ինձ
պատչս այսքան յաղթել ըղձակրութեանց, առ՝ ի բաղեկատրել զայս կառա
վարութիւս՝ հանապազ ասէր ինձ։

Ցետ այնորիկ ասէ Ծ֊ելամաք ։ լուարուք զայն՝ որ թագաւորք հոմա
դումարեալք, զոր հաւաստի ասել ձեզ, վասն շահաւէտութեանց ձերոց։
Եթէ ապացէք դուք Տաղիկացւոց՝ զթագաւորս մի ունիլ. նա կառավարէ
զնոսա ուղղութեբ, և ասացանէ նոցա թէ՝ օրքան հարկաւոր է պահպանել
զհաւատարմութիւն, և ոչ յանդգնիլ բնաւ յափշտակել զարիս զրացեաց
իւրոց։ Յիշպես այն՝ զոր նորա ոչ կարացին երբէք ուսանիլ՝ ի նենգեալ ամ
բարտաւանին Ասրաբի։ Յիշ միոյ օրքան լեցին նորա կառավարեալ՝ ի բա
զեկարգ և յիմաստուն թագաւորն միոյ, զոյք ոչ ունէք ամենևին զիրկիւղ
՝ինացունց, և պարտաւորեալք լինին ձեզ՝ վասն նոցն բարի թագաւորի իւ
րոմէ, զոր դուք ունէք առեալ նոցա։ Յիպարտաւորին ձեզ վասն հաշտու
թեի՝ և ծածկաւաւութեն, զորս վայելեն ձեզ։ Այն ամբոխք հետ լինին յար
ձակելոյ՝ ի վերայ ձեր։ օրհնեն զձեզ անընդմիջաբար։ վերաձանաչելով զայ
նոց թագաւորին և ամբոխն զգալ իւրեանց՝ ի ձէնջ։ Ասի եթէ ներհակա
բար կամիցէք դուք բաժանել զքաղաքս նոցա՝ ի միջի ձերում։ ահաւասիկ
չարիք՝ զոր նախ ասեմ ձեզ։ Այն ամբոխ անկեալ՝ ի յուսահատութեի ինա
նի պատերազմիլ։ մեռանին իրաւամբք վասն իւրց ազատուե, և ածք ի շնա
ձիք բռնակալաց՝ և անիրաւութեանց՝ մի բաւականք լինելով վասն նոցա, միա
ցեալք խառնին ընդ նոսա ։ ուստի եթէ կանուխ և եթէ անագան լինիք
աղիկացեալք, և փառաւորութիւք ձեր ապրեսն ոտի ծխոց ։ Խորհուրդք և ի
մաստութիք վերանան՝ ի գլխոցս նոցա ձերոց։ և պակասին քաջասրուեիք
՝ի զօրաց ձերոց։ Ստասեիք երկրի ձերոյ սարչանան, և խաբեք զուք զձ
ձեզ ։ և լինիք յանդուգն՝ ի յարձանակուե ձերում։ Ստասեալ հալածեք
զբարի անձինս, որք կամիցին ասել ձեզ զձշմարիտն, և անկեալ հարծանիք
յանկարծակի, և ասացեալ լինի զձէնջ։ եթէ առքա են ուրեմն ամբոխքն
այնորիկ ծաղկեալք, որք կամիցին ասել զօրինս հաւատոյ և պժիմ փոխ
չելով առաջի թշնամեաց իւրեանց՝ խոտորելիք են ազգաց, որք առնակոխեն
զնոսա։ Ինհաւասիկ այն՝ զոր ձեզ առնեն։ Ինհաւասիկ այն՝ օրոց արժանաւոր
լին ամբոխքն անիրաւք, հպարտք՝ և անզուեք։

Ա՛յլ խոհեցեք բարեբաք, զի ելեալ գուք կալջիկ՝ ի բաժանել՝ ի միջի ձերում զայն առացուած՝ միաբան յարուցանէք ընդդէմ ձեր գոմ միրձակաց ամբոխս։ Ընդ առնոյց՝ ինոխանձ գաշնակցութեամբ ձեր, որ կենսաբոյսն զպաշտպանութեան ազատութեան ընդհանուր՝ Հոփերիոյ, ընդդէմ յափշտակողին Ալարասեի։ Ընդ յայնժամ գուք ինքնին լինիք պատճառք զի բոլոր ամ բոխք խրամատիք ամբ սասան լեցին զձենջ՝ ի կամել յափշտակել ձեր՝ զընդհանուր բանակութեանն։ Ասացի դիցուք եթէ՝ կարեաք գուք յաղթել Տ՚ելիսաց ուց, և այլոց ազգաց ամբոխից՝ բայց սոյն յաղթանակութեամբ խակ խանգարել զձեզ և ահա լեր ինչ։

Ա՛մեծ առեք յոյժ, զի սոյն զործառութեամբ բաժանել զձեզ ամենևին ի միմեանց, քանզի ամ ոչ է բնաւ հնարեալ՝ ի վերայ իրաւանց և ոչ ևս կալիք ունել կանոնս, առ՝ ի սահմանել զդատաստանագործելի ուժիք։ Զանգեղ իրաքանչիւրք կամի, զի մեռանի իւր՝ ի սոյն առացուածոց՝ լինի մանաւանդ յարմարութիւն, քան կարօղ ուրուբեք իւրոյ. և ոչ ոք լինի՝ ի միջի ձերում՝ որ ունիցի զբաւական հնդինակութեամբ, առ՝ ի բաժանել խաղաղութիւնս։ Ասաք ահաւասիկ հնդին և առնեք պատերազմի պոյ, որպ զաւարս և զխաշանն՝ նաև զոռուանք ձեր՝ ոչ առանձին։ Արդեօք ոչ է յոյժ բարեբաք լինել ուղիղ և բարեկարգ, քան եթէ հետևել ամբարհաւանաբար՝ այնքան վանդացս. և ընդառաջմանց այնքան անվանելի ձախորդութեանց։ Խորին խաղաղութեամբ ընդ որոյ և քաղցր և անմեղ հաճութեամբ և փափկութեամբ ընկերանան, և ոչքան նիկ առաւել եթէ բարեկամութեամբ զրացեալ։ Ընդ փառքն՝ որ միշտ անբաժանելի է յուղղութեամբ, և իշխանութեան մի՝ որ առացեալ լինի յայնժամ, եթէ կցեալ լիցի ընդ բարեբաք հաճառարմութեամբ, և լինելոյ միջնորդ և դատաւոր այլոց օտար ազգաց։ Արդ ոչ են ի՞նչ եթէ սոքա առաւել բազմալի, քան զնեալա անափառութեամբ՝ անբիրաւ և անուղիղ առացուածոց միոյ Ալ թագաւորք տեսեք գուք. զի խոսիմ ընդ ձեզ եթէ արդ շահաբերութեամբ, լաւագոյն ուրեքն ազնիկ՝ որ բաւական սիրէ զձեզ. և ընդդէմ տրանքն առ՝ ի տհաճեցուցանել զձեզ, ներկայացուցանելով զձշմարտութիւն։

Ա՛ինչդեռ Թէոդոսիոք խօսէր այսպես հանդարտիկ իշխանութեամբ, որ ոք չկալ ուժիք ոչ երբեք ետ տեսեալ. և համայն թագաւորք ապշեալք և հիացեալք հոգին յիմաստութեան խորհրդոյ նորա, լսելով ևդեռ շփոթեալ շրջուն էին՝ սիրեալ՝ ի մէջ քանակին, որ գայր ժամանեալ վինչև յաւերակն ուրեքն ժողովելոյ Օասարական ոմն՝ առեքն, ևկն մերձենալ՝ ի սոյն կողմանս՝ ընդ խմբոյ իւիք վինեալ մարդկանց։ Ընծանօթս այս՝ ունէր առաջի քան ազնիւ, Հոնաստան բոլորովիմբ հսկայից. և բարեբաք ձանաչէին եթէ՝ յերկար ժամանակ կրեալ ունի գրազամ աշխատանս ճգանց. բայց մեծաւ արտեղութեամբ իւրով՝ գերագանցեալ ունէր քան զամ վիշաս՝ հանդիպակալ լինքնեան։ Ինոխոնութեամբ ամբոխք առեալ՝ որք հակեն՝ ինոյն յերկիր, կամ ևս ընդ ոտիւք ոտիւ ընդ ձեռամբ ձեռաց՝ որք գայ յաշար հարկանել։ Ասաց գինի քարշելոյ նորա զաւար իւր՝ վասն հին ինչ դիմաց, յայտնեաց եթէ՝ զիտէ պատրաստանալ գինեցն. եթէ յարձակիցեն՝ ի վերայ նորա։ Ասկայն ոչ խնդրէ նա լինել, եթէ ոչ՝ վասնդասիրելի, և զկենդրնկալութեամբ։ Ընդ հանդիպ մեռոյց զձիւղ մի ձիթենւոյ, ուր եթէ ունի մասուցանել տերս լինել, որպ ունին երեսել երեւ, և խնդրեաց լինել առաքել առ այնոսիկ՝ որք կառավարին զհասարակութեանն՝ ի սոյն կոմսունս Հոփերիոյ. որ և ահա բերել եղեւ առ՝ ի առել նմա խօսել ընդ թագաւորացս հասարժանութեանց.

Հաւիտ էիցէ աւետաբեր նովէ սոյն աղաւորութեանդ, տեսին մեռանել սոցա
նոց անձանօթի վախճանիւս տեսութեանէ, զինչ զի պատահական բոլոր ժողո-
վեան՝ դիւրաւ ունէին հաւատալ եթէ՝ եցէր առ ազգս Ամորեից, այլ՝ հրաման,
յորժամ դուն մարթեալ ժողովել զամենայն զօրս իւր, ՚ի լերանն Թ-բաւուր։
Եւ ակնաւոր խօսիլ պատուիրեաց։

Ահա դուք հովիւք ամենեքին՝ որք եք ծարց կարծեաց դուստրեցեալք
ստ, համ առ ՚ի պահպանել զհայրենիս ձեր՝ ՚ի թշնամեաց. կամ առ ՚ի
ծաղկից ուցանել առաւել և զուղիղ օրէնս։ Լաւարուք առն միոյ՝ զոր
բազում հաւծէ։ Տացին ոճք՝ զի դուք ոչ բնաւ փորձառնիցէք այնպսիսի
հոխորտութեանց։ Ահա եմ Տիօմեսէ (դ) Թագաւոր Լիճոլիացոց՝ զոր խոցեաց
Ա հնիւան ՚ի պահպարմանն Տրոյիոյս։ Ա յժմիկնգրութեանն սոյնպ ոճոտիւոյ՝ հա
լածեաց զինս առ ընդհանուրս։ Եւ Անդրուանն՝ ոչ ինչ կարեկամ բազառել
սոյն ոճոտութեանդ զառեր ծոյոս՝ եղ զեռ յոյժ բարկութեանդ հոգմոյ և ալեաց,
որք բազմիցս անգամ եգին զինուս իմ ՚ի վտանգս ոտառաժից։ Ընդհզմանս
լին Ա հնիւս խոհաց զնա ակնկալութեանս իմ՝ առ ՚ի փքացառնալ զքաղա
հորութեանդ՝ և զլինառնիս իմ, և զայն քաղցրիկ լուսաւորս քաղաքն իմ՝ յոր-
մէ սկսանէ առնանել ծնունդ ոճոտն։ Ա չ՝ ես ոչ ես վիրաւորից երբէք
զոյն ոճոտ։ որք լուսք էին ինձ յոյժ սիրելիք յաշխարհին։ Ա յժ արդ՝ ահա
զամ ես զինեալ այնքան նոճոտութեանց արդանել ՚ի այն անձանօթ երկիրս՝ ըզ
դոյն ինչ հանգիստ՝ ոտիահոգ բնակարանի։ Ա երեսի եղէք երկնչիք դուք
յոյծց, և դեր քան զամենեսեան ՚ի Ժուպիտէրէ, որ է հոգածու օտարակա-
նաց. և ես եթէ ունիք խորհ և դուք, կամ յոյժարուիք, մի զլանայք ու-
րանայք ինձ ՚իներ սոյն լսհատարած երկրի՝ զանկիւն ինչ ոտիրջ անապատ
ինչ, աւազուտ ինչ, կամ քարանձաւ ինչ, ոտ ՚ի հիմնել անդ ընդ ընկերաց
իմոց՝ զքաղաք մի, որ լինիցի գոյն ինչ ոտիրալի նշմար՝ կորուսեալ Տոյբեն-
ոյն մերոյ Ա յդ մեր ոչ խնդրեմք, եթէ ոչ՝ զդոյն ինչ ոտիլի, որք ձեզ էցեն
անօգուտք։ Ա ցցուք մեք բնդ ձեզ ՚ի խաղաղութեան, ՚ի ծայրագոյն գաշնակ-
ցուե, Թ-շնամեք ձեր՝ լինին մեր. և մտանեմք մեք ՚ի համայն արդիւնս ձեր.
զի մեք ոչ ինչ օգնեմք, եթէ ոչ՝ զազատութիւն և զաճաղաղութիւն, և կեաղ ըն
հրամանի օրինաց մերոց։

Ա ինչդեռ Տիօմեսէ խոսէր այսպէս, Ա ինեայ արկեալ զաչս ՚ի վերոյ
նորա՝ ցուցանէր ՚ի դէմս իւր զմեծ մարմնոցական խնդագաստութիւնս. և յոր
ժամ Տիօմեսէ պատմել ակսաւ ՚ի բազմոց իւրոց ձախորդութեանց զմնաց յու-
սացը եթէ սոյն վտանգիտս ազգ՝ էցէ հայր իւր։ Ա այց խոհոյն ինչ բացայայտ-
նոյ զդոյ իւր Տիօմեսէ. դէմք Թ-էյանցնէ ոտրագաւնեցան որպէս դիզիցէ
ծաղկի միոյ՝ որ յանկուէ խոտոր հնչմանէ Ա ղտիլեանաց հոգոյ՝ թառամի։
Ա յնպ յեռ ացնոյ բանիցս Տիօմեսէի՝ որ ցաւակիցս յերկար դատմանէ ձա-
ուհոյ միոյ, խանդագատեալ երեք ՚ի յիշուածն զոր կրեալ ձախորդութեան
իւր, որ վասն հօր իւրոյ՝ և վասն ինքեան։ Ա ղաչեաւ ընդ ցա-
ւակիցս է, և ՚ի խնդուէն՝ հեղանէ ՚ի վիրոյ սոցին իւրոց, և անկաւ յոտն
կոթծակի ՚ի վերոյ Տիօմեսէի՝ ոտ ՚ի ընդգրկել ընդ։ Ա ետ, ես եմ որդին

(դ)

(դ) Տիօմեսէ որդի Ա իսէոյ. ասի ընդ դնդի Ա շիլլեսի և Ա յասի՝ ոտ երթ ոտռնել
զոլն ՚ի մէջ Յունաց, ՚ի պաշարեալն Տրոյիոյ. ուր մարթանէր յոտաստուածութեանէ
ընդդէմ Ա ինէասի, և ՃԷնիսիոյ. որ ես ենեալ զյողոքեալ պատռաճիան ընդան Տրո-
յեցոց։

Յուլիան՝ զոր ձանձրացեալ ունէին. որ ոչ եղեւ քեզ անօգուտ՝ յորժամ կալաք զհին Կեսար, (ե) ծածք վարկցան քեզ նմա, որպէս և ընդ քեզ անզգուեցաւ և եմեկ դարձեալն Կոստանդիոս (զ) ոչ խարէ զհս՝ հինգամեայ նա տուիչն. Բայց ասէր՝ ոչ առնեմ քնաւ վասն իմ։ Ինձ ոչ ոգոյն եւս ի կենաց՝ ասէ. Ի արտաքս զնա, և ոչ կարեմ այժմ վերստահասանել՝ ոչ դնոյ, և ոչ ի կենաց։ Ուստի ասացեալ ես՝ ի ձախորդութեան իմում՝ զոլորիսն մարմնոյս կարեմ ունել վասն այլոց. զի օգտաւէտ ինձ ոգոյն լինի՝ և այն՝ որ ոտն դնեալ խղդել առնդանաց այլոց։ Ի բազ եմեկ արքան օտարական էակ առա, կորզեալ եմ զնմ մեծ Տիոճէսէ (կարեմ կոչել զի այսպէս, քառասուն հղկելի աղօրհնութիւնք՝ որք ձնշեալք են զհայրենին իմ՝ ի մնոկութենէ իմմէ, ոչ եմ զնոյ վառասել հրեղեակ, առ՝ ի չգիտել յորմէ առաքնան զոլ փառք քոց՝ ի պատերազմունս.) կարող եմ զնմ առնել անյաղթելի ի հանցան Յունաց՝ զինեալ Աշխէնէ, նախահօգոյ քեզ զօրնութենէ ինչ։ Այսու զի քառասնորդ այսորիկ՝ զորս առեալեցեր, են դեռ ածք. գիտեն նորա եմեկ՝ ոչ գոյ, ոչ շնորհք, ոչ առաքինութենէ, ոչ ձշմարիտ վառասութիւն, և ոչ փառք հաստատուն՝ քեզ զի ածութենէ. Այլ ձախորդութիւնն յորմէկ երբեմն զնորոգ լինի պղծառութենէ ի փառս մեծամեծ արանց։ Ուր պահասի իրաւմանէ նորա իր ինչ, յորժամ բնաւ ոչ են լրացք ամենևին զժբաղդք։ Օ՜ թէ արդարև պահասի նորա ի կինն իբրեւնց օրինակ համարելոյ են, և հաստատուն։ Քանզի առաքինութեան ձախորդակ գիտեաձոյ ևս ձամանցն սիրոյ արք ունէին զձշմարիտ ինչ զոյն առաքինութեան։ Ծնող ուրեմն ի մեզ զհոգս մեր քաւելոյ զքեզ. բառորում ածք յոկոյին զքեզ առ մեզ. զի այս պարգև ինձ՝ զոր առնեն մեզ. և պարտիմք հաճատալ զմեզ երջանկիս, ի կարելոյն փոխ զվեշտս քոյ։

Ուր մինչ նա խօսէր, Տիոճէսէ հեւացմամբ հոգւոյ ի նա ուշադիր, ըզ գլուխ խոնարհատիպ սրտի իւրոյ. Փարեաց ե զվիճակաւք որպէս թէ լիցի էդէին ի վազ ժամանակաց կապակցեալք անխզելի բարեկամութեամբ։ Այլ ոչ ժամատոր որդի Յուլիան՝ ասէր Տիոճէսէ, ուրախ եմ վերստահասանել ըզ քաղցրութենէ ի դէմս քոյ, շնորհս ի բանս քոյ, զօրութենէ ի ձարտարութեան նուէրս քոյ, ազնուական ի զգացմունս քոյ, և խնամատու ի մտածմունս քոյ։

Բայսմիկ կիսոյ նաև Փիլոսթեղէ փարեալ նմանապէս զարդուսին մեծ Թէոդոսի. և վիպեին միմեանց զձախորդակի դէպսն ածս իւրեանց։ Ցետ որոյ Փիլոսթեղէ ասէ ցնա, Ես արդ կարծեաց զնեամ ես ունել քոյ զառաքինութիւնս՝ ի վերստահասանել զհնոսատունն Աւտոմօր, հորոյս նա զկերտեր որդին իւր զՓիլոսթեղէ, ոչ ես ասեմ նմա՝ ի կենաց իւրում, եթէ ոչ ձանապարհ մի արտաքս՝ որ առաջնորդէ նմա՝ ի գերեզմանն։ Այդ ուրեմն՝ ի միխիթարել զնա. զի դժբաղդ բարեկամի միոյ՝ առաւել հարկաւորէ յառաջ քան զամենայնն՝ սփոփել և մխիթարել զհոգի սրտի նորա

Վնա

(ե) Կեսար. Թագաւորն Թէոդոսէ, որ երկու յօրինածոյ Տրօյիոսոյ. ընդդէմ Յուլիանոս Թագաւորի փոյթ մասանիցեալ՝ ի Թէոդոսէ զհնոսատուն Տրօյիոսոյ եղեւ ասանիցեալ յառաջ նահատակեալ՝ ի Տիոճենէ. և՝ ի Յուլիանէ. Ելեսա հերետիկ, զի սուիրակ չէր նորա ոչ խոհեմն ընդել՝ ի զանոր գիտոցն, և ոչ նա խոհեմն արածել՝ ի փոյթն Տրօյիոսոյ. քանզոր ասէր զնա եր առանել այնպես, զի Տրօյիոս՝ ոչ լինիցէ անձինս՝ ի չեռա ընդա-նոս. ըստ փոյթ մասանիցեալ Օսոսէնէն, այսինքն՝ փոյթ մասանիցեալ փոխերտին։

(զ) Կոստանդ անուանի՝ ի քառասունիցն՝ որք գերեցոյ, ձեռնադրեցաւ ե՝ ի քառասնից. ե ամենանցիկ ընդ գերեզմանն։

Գնացին նոքա իսկոյն ՚ի վրուան ՝ւյեաթօրի, որ հազիւ թէ կարաց ձանաչել զՏիօմիտ. որպ ակրուելի այնքան ախտացուցեալ էր զինուս և զդպրութեան նորա: ՚Ի նախանձու Տիօմիտ էլաց ընդ նմա. և ՚ի վերատեսանել նոցա զինուանն՝ կրկնապատկեցան յաւք ծերունւոյն: Բայց ոսկեաձ առ սակաւ ներկայութենէ այսպիսի բարեկամի մեծ՝ զազարիացոյց զդն ինչ զիզոմոնալ սիրոն նորա. և զհետ ձանձաւ թէ կակիձք իւր՝ սակաւ ինչ մղմղացեալք էին ՚ի հաձոյից պատմութենէ այնց ամենից՝ զորս ունէր կրեալ. և ՚ի բերելոյ համայն անցից՝ որք ժամանեալք էին Տիօմիտէ:

Յորժ ինչ խոսակիցէին սոքա ընդ միմեանս՝ թագաւորքն դումարեալք՝ քննէին ընդ Թէլամոնէի թէ՝ զի՞նչ պատրաստէին առնել Տիօմիտէի: Թէլամոնէ ետ նոցա խորհուրդ առ զերկիրն Արմիոյ՝ Տիօմիտէի. և ընտրել ՚ի թագաւոր Տաւիխացւոց՝ Փոլիտաւմ անուանեալ զոմն՝ յայդ իւրեանց: Այն Փոլիտաւմ էր բարեհամբաւ զօրագլուխ մի, զոր Աթրաւթ վասն նախանձու՝ ոչ կամեցաւ երբէք կարգել ՚ի պաշտօն. առ ՚ի ոչ լինել վերատրեալ ՚ի պատիժ այնոց ներհուն առն՝ եղէք իւրոյն քաջութեանց, յորոց յուսայր Աթրաւթ ունել միայն ինքեան զամ փառս յազթանակութեանց: Փոլիտաւմ բազմիցս առացեալ էր նմա առանձնաբար, թէ՝ ՚ի յայժ որոգայթս դնէր դիւան իւր. և զառողջութենէն անձին և հասակի իւրոյ՝ ՚իներ այսմ պատերազմի, ըստ եմ այնքան երգուեալ սպգաց: Յորժ կամէր զերծուցանել զնա ՚ի վերատուն առաջնոյ ուղիղ, և առաւել համառօտ ելիս կերպի վարուց, ընդ դրացուց իւրոց: Բայց մարդիկք՝ որք առին զերաձուն, առին նմանապես և զանձինս՝ որք համարձակին ասել ինքեանց զձշմարիտն. և ոչ լինին բնաւ ազդեալք, ոչ ՚ի կատաղութենէ, ոչ ՚ի հաճատարիմ հոգւոյ թշնամութենէ. և ոչ նաև յանձշահութենէ նոցա: Ասեն ունայն անափառութենի մի՝ խոստացեալներ զերիս Աթրաւթի ընդդեմ առաւել փրկաւէտ խորհրդոյ նորա. որոյ ոչ անասելով՝ և ոչ հետևելով ամենեքին՝ յազթանակեր յաճախեալ ՚ի շքեղասիրութենէ իւրոց: Արտմուելիք, անհաճատարմութիք՝ և բռնաւորութիք իւր՝ մեղս ունին նմա զյազթանակութիս. և համայն թշուառութիք՝ զորոց Փոլիտաւմի ՚ի վաղ հասեալ զգուշացեալ էր, ոչ երբէք ժամանեին նմա: Ո անսպրոց Աթրաւթի զայն առնէր զոյնասարսուռ երկիւղ խոհեմութենի նորա, որ նախատառաներ միշտ՝ զանյարմար անհարկութենիս: Ասաի և լեալ էր նմա տհաճ և անբաժանելի. զոր վասն և հեռացոյց զնա ՚ի համայն պաշտօնից, և եղեալ ւմեծել և մարել ՚ի մէջ առանձնացեալ աղքատութենէ:

Յոկղեանն Փոլիտաւմ երկա կարի ձնշեալ ՚ի սպն հոխորդութենէ, բայց պատրաստ նա ևս զոյն՝ որ պատեհութիւն ինքեան, առ ՚ի բանալ զաչս իւր ՚ի վերոյ ունայնութենէ մեծի բազդին: Առացաւ զմեծագոյն խոհեմութենի՝ ծախ իւք իւրովք, և բերկրեալ ՚ի լինելն դժբազդ. և սկսաւ սէր առ սէր համբերել, և ապրիլ ընդ վտքերոյ, և դարմանանալ զինքն հանդարտարար իրաւամբ ՚ի գործ ածելով զդպտանի առաքինութենէն, որք են յաչէս յարդելիք քան զհանդիսաւորս և յայտնիս: Յորժ վերջանայր առ ՚ի լինել անկարօտ ՚ի մարգկանէ. բնակէր ՚ի սարտոս Արկան լերին. (ե) յանապատի միում՝ ուր կիսատ կամար քարեղ ապր մի՝ ծառայէր նմա վասն բնակութենէ. և աղբիւր մի՝ որ հոսէր ՚ի լեռնէն, զովացուցանէր զծարաւ իւր և ծառք ինչ՝ ապրին նմա

(ե) Արկան. կոտն Փաւլիայոս, ՚ի նոափաճորութենէ Նափօլէոն, մերձ Եղիսաւետաճեան քաղաքն Սէֆուէնէ, յոմ Սան Ընճելոյն:

զպատուոյս իւրմանց ի կիր։ Ընդէր զերիտուս ծանեայ՝ որք գործեին ի փոքրիկ արարս միում. և ինքն եւս գործէր ընդ նոսա՝ իսկական ձեռամբ իւրով։ Զր կիրն հատուցանէր նմա զվարձս աշխատանաց իւրոց առատութիւն, և ոչ թո ղոյր պակասիլ ինչ նմա։ Ընդէր նա ոչ միայն զուսոյս և զպատուոյս առատու ոյլ նաև զնմա տեսակս անուշահոտս և վայելուչս ծաղկանց։ Զգեցոյր նա զա. զերջանկութիւնս ամբոխին, զոր՝ ամբարտաւանութի անդադար՝ և անգութ թա գաւորի միոյ՝ մահուամբ ի կորուստ։ Պատէր յամենայնումն աՀա թէ՝ ածք արդարք՝ եթէ որքան հաճելոյ են յաՀուր միում զարտ ասիժն՝ ի գահավիժել զԱրտասէս. և որքան առաւել ագին վառաւորութի նորա, այնքան առաւել ի մնալոյ հաւատոյն տեսանել զանապարհնեի անկու մըն նորա։ Քանզի յորժամ անհաճեմ առնաւորութի զառանելով նրբանկի և կարօղ՝ ինձ ոմանցուց իւրոց՝ որքան ձեռամբ հասանի միտքն ցվերջնն ծայր՝ բարձրագոյն ստեղծանի՝ ինքնակալ լինելոյ ինձ, այնքան արագապէս ընթանայ յարշաւմանս կործանման թագաւորին՝ և թագաւորութի։ Արդ յորժամ քաՀաՀա զանկումն և զմահ Արտասէսի, ոչ ինչ երկոյց հրճուանս ոչ վասն ունելոյ իւրոյ նախատեսակ, և ոչ վասն լինելոյ իւրոյ զերծեալ յա նիրաւութի նորա։ Այլ ցաւեալ վշտագնեալ միայն յերկիւղէ՝ ի տեսանել զՏաճկաց մատնեալ՝ ի գերութի։

Ահասարիկ պարն՝ զոր Ծովէանք յատաջարկեալ՝ ի թագաւորեցուցա նել. զի ունեալ էր ասԱ ժամանակ ինչ՝ ի ձանձրանալ զքաջութի և զպատ նասարութի նորա։ Քանզի Ծովէանք հնարեալով խրատուց Ահնթօրի. ոչ թագաւոր վերահասու լինելոյ ամ ոմանց թարեաց՝ և չարաց, հանդերձ անձանց՝ որք էին ի ներքնակաւոր պատուոյն խիք. ոչ միայն ի վերջ զգաշնակ ցեալ ազգացն՝ որք ծառայէին ի տան պատերազմի, այլ նաև ի տանէ ջնամ եաց։ Զի գիտէր Հոգ լուր էր բազաքօղել և քննել յամէն զմարդիկս, որք ունէին զՀանձար ինչ, և կամ զգնորհ ինչ առաձնականս։

Ի նախնումն թագաւորք դաշնակիցք ունելով դիմադրութի ինչ՝ ի գնել զՓօլիտամ՝ ի թագաւորութի՝ ասէին ցնա, մեք ունիմք փորձառելք թէ՝ թագաւոր ոչ Տաճկաց ոչքան սիրէ զպատերազմն, և դեռ յարուցա նել. զալով աշխատեցուցիչ զրացեաց իւրոց. Փօլիտամ ուրուն գոլով ճա զօրագլուխ ումն՝ կարէ նա արիանալ զմեզ՝ ի մեծ քան յորոգայթ։ Ասացն Ծով լամաք պատասխանի նոցա. Փօլիտամ յիրաւի գիտէ առնել զպատերազմն, բայց սիրէ նաև զխաղաղութիւն։ Զի ահասարիկ երկու իրք՝ որք պարտին խնդրիլ։ Այր ոչ՝ որ ձանձրի զձախորդութիս, զվատնգս՝ և զդժուարութիս պատերազմի, և առաւել հանձարիկ ի փառս գնա, քան զայլ ոչ՝ որ ոչ ունի զիմրաստութի ինչ։ Անաւանդ զի՝ ուսեալ է նա ի ձաշակել զինչան կութի հանդարտ կենաց, և ունի պատապարտեալ զանիրաւ յաւաջադրութիս Արտասէսի, նախատեսանելով զիշխանական պատուս անիրաւութի նորա։ Ծովէանք ոչ՝ ակամբ և յիմար, է առաւել երկնչելի վասն ձեր, քան զայն՝ որ դիտէ ձանձրանալ զիրս. և միայն յիրաւնէ ներգործեալ զերծուելիս։ Քանզի անգոր և յիմար թագաւորն՝ ոչ գիտելով ինչ, և թագոյ փորձառու թեն խիք իրաց, ոչ տեսանէ, եթէ ոչ այսօր՝ միրձակաց ախտակիր խորհրդա կանի միոց. և կամ հանդիպիլ վրդովիլ և ամբարտաւանն եղարբոտի, և կամ նախատարի իւրոյ։ Ասաւ և այն կայր թագաւոր՝ ակամբ գրաւեալ ի պատե րազմ. և դուք ամենեքին ոչ կարէք հաւատալ լինել ինձանէ. քանզի նա ինքն ոչ կարէ հաւատալ լինել վասն ինքեան, և ոչ միոյ հաստատ ընդ ձեզ՝

ի բանս իւր, և ընծայէ զձեզ ի ծայրագոյն հարկաւորութեան, որ հարկ լինի, զի կամ դուք կորուսանիցէք զնա և կամ նա ձեզ։ Այլ ուրեմն առաւել օգուտ, առաւել հաճոյական, և նաև հանգամանաւոր առաւել ուղիղ և առաւել ազնիւ հատուցմամբ հանապատասխանել հարցապատուհանց Տաճկաց, և շնորհել նոցա զիմաստսն մի՝ արժանի հրամայելոյ։

Խոյր ժողովն հաճեցաւ ի սոյն բանիս՝ զնացին ուրեմն յառաջ արկել Տաճկաց զՓոլիտոսի՝ ի խաղաղութիւն, որք և սնհանդուրժ սպասէին ի նոցանէ ընկալուել զպատասխանի մի հատու։ Մինչ լուան զոմանց Փոլիտոսի՝ եռուն ամենեքին զպատասխանի միահոգւոյն, այժմ բարբառ ձայնեալ զխաղաղութիւն դաշնակիցս, որք կային ընդ հատուածովն՝ վարել ընդ մեզ առնելով զհաշտութիւնն մի մշանջենական, բառնալ կամեցան շնորհել մեզ խաղաղութիւն՝ զոր մի շնորհալի և հանձարեղ, ի կատարել գործոյ։ Որ եթէ յառաջ մատուցանէիցէն մեզ զոր մի՝ սիրելի և խրատական և վատահիրաւ, հաւատացաք մեք՝ եթէ ոչ որոնեն ինչ, եթէ ոչ՝ ի պատուիրել գործ. և ապականել զիւրեանս կատարութեան մերոյ։ Եւ պահէաք՝ ի սրտի մերում զպատնի զգօրիդ ցաւուն, և զոխս վասն ապականի խառնեալ ընդ ընդհանուր կիրառութեան։ Այլ ընտրողութեամբ Փոլիտոսի՝ ցուցանէ մեզ ճշմարիտ պարզամտութեամբ, յղի՝ ողջմտութեամբ, և հաւատարմութեամբ։ Եւ եթէ խաղաղութիւնդ դաշնակից՝ առանց կարծեաց՝ ոչ ինչ կիրսիւ մտածեն զմեզ, եթէ ոչ՝ ուղղութեամբ և ազնուութ. մինչ համախոհ հրաբիրեն մեզ զխաղաղութիւն մի՝ որոյ ոչ կարելի առնել ինչ ընդդէմ ազատութեան, և ընդդէմ վաստակ՝ և պատուոյ ազգի մերոյ։ Այսորոյ կարելի վկայել առաջի ձեր՝ եթէ ոչ ազգութեամբ վերստաւնման յակունս իւրեանց, այսպէս նախքան հաստանել մեր՝ ի սիրել զայսպիսի խաղաղութիւն բարերարս, կամիցին ձեք, զի վերջին խաղութիւնք խաղանց մերոց՝ յիշեսցին զաղթարարութիւնս զորս մեք ընկալաք այսօր. և նորոգեսցին ծննդոց՝ ի ծնունդս մեր՝ խաղաղութիւնք ոսկեայ զարուն, ի բոլոր հողմունս Հեսպերիոյ։

Ծերամոք յառաջարկէ նոցա յիւս այսորիկ, պարգեւել Տիմոթէոս ընդ դաշան Ընդիոյ, առ՝ ի հիմնել անդ զեկեղեցոյ մի. այլ նոր ամբոխ՝ առեր նոցա, պատասխանի լինի ձեզ՝ ի բնակիլ քաղաքի միում, որ անընդհակէր՝ ի հնոյ։ Յիշեցէք զուք եթէ ամ՝ մարդիկք պատրեն վտխարէրարար սիրել զմիմեանս, բառնալով երկիրն ի յոյժ ընդարձակ վասն նոցա։ Որ և յոյժ բարի է ունել զդրացիս, որք իցեն կարի պատասխորք ձեզ՝ վասն հաստատութեան և բնակութեան իւրեանց։ Ա՛տածելցէք շարժել ի դուք՝ վասն խաղաղութեան, որ ոչ կարէ դառնալ յերկիր իւր։ Փոլիտոսի և Տիմոթէ գոլով՝ ի միասին, ոչ կարէ դառնալ յերկիր իւր։ Փոլիտոսի և Տիմոթէ գոլով՝ ի միասին՝ ի ժողովս ձեր. վասն ուղղութեանց և առաքինութեանց իւրեանց՝ որ է միաձայնակ բարին ամենայնի։ պահպանեն զձեզ՝ ի նեղ խորին խաղաղութեան. վերընծայեալ ձեզ զբազմութիւնք շքեղակազմ ժողովս՝ որոց լինին նոքա հոգածուք՝ ի միաձայնութեանել։ Ընդ՝ առաջնէ դուք ո՞վ Տիմոթէոսիք, զի առաջ ասա երկրի ձերում խաղաղութեան մի կարող ամբառնալ զիւրաս ձեր միշտ յերկինս, առաք և դուք նմանապես՝ ընտրութեամբ՝ ի ձէնջ, զերկիր մի՝ որ ամենեւին անօգուտ ձեզ, խաղաղութեան միոյ՝ որ է արժանի ամ կերպի օգնութեան։ Պատասխանեցին Տիմոթէոսիք՝ եթէ ոչ կարեն ամենեւին բաց առնել ինչ Ծերամոքի. քառորդ երկնամոյն՝ որ նախահոգացեալ էր նոցա զՓոլիտոսի՝ ի խաղաղութիւն։ Այլ իսկոյն զնացին նոքա որոնել զնա յանապատի

զգնալ խաբեանց՝ եւտուն զարդասատուր դաշան Ալփիոյ՝ Տիսմիտէի, առ՝ ի հիմնել անդ ինքեան նոր իմն թագաւորութիւն։ Եւ թագաւորդ դաշնակից՝ կալան՝ ի սոյն գործ զմեծ հոգաւորեցեալ. քանզի սոյն նոր ծերակոյտ Յունաց՝ կարէր օգնել կարօղութեամբ՝ ի կողմանէ դաշնակցացս, եթէ Տաճկաց[ն] կամիցեն վերակրկնել զյափշտակողութեանէ, որոյ Ալրասէ առեալ էր չար օրէ նակս։ Ալդ համայն խաղաղարար՝ ոչ եւս մտածեցին ինչ, եթէ ոչ՝ վերադառնալ յերկիրն խաբեանց։ Եւ Թոխլամաք արքայաւորեալ այնմ՝ չոհեաց ընդ գործոց եւ լաց, զինն խանդագաղատութեամբ փարելոյ զարքունեն Տիսմիտէի, և զան միսիթար խնամառնալիս՝ Ալխթօրիւ, և զհայրաբարեսրեն Ֆիլոթէթիկէ, որ էր արքանաւոր ժառանգ՝ նահապետ Հերքիւլէի։

Վերջ Քառասներորդի գրոց։

ՆԻՒԹ

ՔԱՄՆԵՒԵՐԿԱՒԵՐՐՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Թէպէտև ՚ի հասանիլն ՚ի Սալէնդ՝ սպանչեցաւ ՚ի ուշաքանչիւն ընթերցանն՝ այնպէս քաղ հոգեբնչեալ Օրմանդայ ՚ի գիտանելն թէ՝ պատահել անոյշ ջերմեռանութեան յաղթութեան։ Այնուհետև պատմէ նմա զպատճառս այսմիկ փոփոխութեանն, և սկսանի նմա նշանակել ընթացանն՝ որ սրտիւն ՚ի ներքուստ ընդդէմ ընդունելոյ կերպարանին ՚ի բաղձալ յաղթելով նմա զինքն և ջանասիրութիւնս ի սիրելն։ Թէպէտև բանայ ջերմ ընդդէմ եղև Անհնարէ ՚ի քերայ հայելոյն թէպոյ՝ սա սկսանի ընդ Ընդունելէն փոխել սոյնոյ քաղցրութիւն։ Անհնարէ գովաբանէ ընթերցողս վասն և ընթացս և ընդդիմութեանն նորա, և հաճոյեալ ինքն՝ աջս սահմանեալ էին զնոսա. բայց նեղիւյոգեալ ոչ պարտ համարիլ զայն էին, եթե ոչ՝ չոքել անոնք, սա ՚ի գնալ ցիւրս։ Եւ զիրթողացանել զՓէնելոնէն ՚ի հալածանաց Անգլիացոց նորա։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԻ

ԳՐԵՑ ՖԵՆԵԼՈՆԵՑԻՆ։

Երբոր ասրդին Ցուլիսի անհանդուրժ ըղձիւ քաղձայը վերատես սանել զԱՒենթօր՝ ի Սալէնթ, և բառնել նովաւ՝ ինաւ, առ՝ ի վեր քաղաքնալ յԻթաք. ուր ակնունէր թէ հայր իւր հասեալ էր անդ։ Նոյն յորժամ մերձեցաւ Սալէնթի՝ եղե յոյժ հիացեալ՝ ի տեսանելն զբոլոր շրջակայս դաշտին՝ զորս թողեալ էր իբր անգործ և անասպատ՝ գործեցեալ և բազմացեալ ուղ պարտէզ մի վայելուչ, ցցեալ քրտնջանս աշխատաւիքը դեղջուկաց, խոկոյն ձանաչեաց լինել ասդիւնք և գործք իմաստնոյն Ավենթօրի։ Նոյ այնորիկ՝ ի մտանելն՝ ի քաղաքն տեսս, զի սակաւաքանչ էին վայելչականս արհեստք՝ զոր հեշտալի կենաց, և յոյժ նուաղեալ նախկին շքեղասիրութենէ։ Ուժգեցաւ դոյն ինչ ընդ այս Թէլամաք, քանզի սիրէր բնակա նաբար զառակութիւնս՝ և գնաց շքեղ և գիտաւոր իրս։ Նոյց միտ՝ ոչ իմն խոկմունք մտաց տիրեցին նմա. միանչ եռես՝ ի հեռաստանէ գալ ընդառաջ ինքեան Մենթօրի. որոյ սիրա առժամայն լցաւ՝ ի խանդաղատ հրճուանաց։

Սակայն ոչ ինչ վստահութիւն բերէր ինքեան՝ վասն հանգոյն բարերաղդիկութեան՝ զոր առացեալ էր՝ ի մուրտի, ընդդէմ Աստուածոյ, քանզի երբ կընէր, թէ գուցէ Ավենթօր ոչ ախորժեալ յանդիմանանաց յաղագս այնց ամենից, և բառ չասիւ՝ որքան յառաջանայր, այնքան և որանէր յաչս Ավենթօրի առանձին՝ եթէ կամիր առ ինչ յանդիմանութիւն։

Փութացաւ նախ Ատմինէ զիմելամաքիւ ուղ զհարազատ որդեամ իւրով, և ապա Մենելաոս անկաւ զգարեհնացաւ Ավենթօրի, և ուռուցանէր զնա արքատուօք իւրովք։ Նոյնժամ Ավենթօր ասէ ցնա, հաձեալ եմ՝ ի քեզ, թէև արարեր զմեծամեծ անհնարինս, զի ծառային քեզ նոքին՝ ի ձանաչել զքեզ, և ոչ ևս հաւատալ քեզ լինքնին։ Նոյն բազմիցս ընկալեալ լինէին՝ ի ծխտանաց՝ առաւել օգտաւէտս պատուղս, քան՝ ի բարեաց գործոց։ Զոր զի գործք մեծամեծք լցուցանեն զսիրտս հպարտութեաբ, ազդելով զմտանելի պարծանս. իսկ սխալանք առնեն մարդոյ վերադառնալ յինքն, և ընծայեն նմա զխոնարհութիւն իւր՝ զոր կորուսեալ էր՝ ի բազդաւորս դիպուածոյ։ Նոյն ասէ՝ որ ծնայ քեզ այժմ, ե գովել ունիս, և ոչ կամել լինել քեզ գովեցեալ յայլոց։ Այլ՝ արարեր դու զմեծամեծ իրս, զայց խոստովանեսցես զձշմարիտն զի այն ոչ էր գործութիւն քոյ։ Ո՞չ էր յիրաւի, թէ գործութիւնն այնքիկ՝ ունէր իր ինչ արտաքուստ ակնարկելիք և ներգործելիք էին՝ ի քեզ։ Այլ թէ ո՞չ էիր ճանաչեալ՝ ի կորուսանել զինս, վասն սրամտութեան և անխոհեմութեան քոյ։

ասաքէն զդոյիլ դու լեր՝ Ամենեցուն ունէր զբեզ ոյզ եղ ալատխոնաւ յայլ
կին մարդ զերազանց՝ քան զբեզ։ առ՝ ի գործել փոխանակ քոյ զայն ամ՝
զորս արարեր դու։ Ա յժ ունէր նա պաշտպանեալ զբեզ յայմ սխալանս քոյ.
ոյզ և Ա՝ էբդունեն յորժամ կալեալ կապէ զամենի ծուլն ալէկոծեալ։ և պահէ
՝ի խաղաղութեան զկատարեալ ալիս ներս։

Ա՛ն մինչ Յոսմինէ հետապտառեալ հարցաքննէր զԱրեւտացիս՝ որք վե՛
րադարձեալք էին ՝ի պատերազմէ, Թ՝էլամաք ունէին զնէր սպառնալիս խմասա
նական խրատուց Ա՛ննէօբի։ Զհետ պահապիկ հայէր հիացմամբ յամ կաղ՛
մուռս, և առէր Ա՛ննէօբի։ Ա՛հաւասիկ փափաքումն մի՝ որոյ զգլատձառն ոչ
կարեմ իմանալ, հաճի՞ է արդեօք ձախորդութի՞ւն Ա՛ննէօբի, մինչ պա
կասեալ եմ ասել. ուստի՞ դայ, զի ոչ ևս տեսանեմ զայնս մեծափառութի՛ւն
որք փայլէին յամենեսին՝ նախ քան զղնալն իմ ասել, և ընդ՝ի՞ր է, զի ոչ և
տեսանեմ՝ ոչ զոսկի, և ոչ զարծաթ, և ոչ զակունս պատուականս։ Ա՛ն՛
պամանք զգեստուց են պորդք։ և առնք՝ որք ՝ի նորոյ շինեալք, պակաս
մնծք են քան զառաջինս, և առիւծ զարդարեալք։ Ա՛րհնաբ վայելչականք
նաճաղեալք են, և քաղաքն է ՝ի հասարակ առանձնականութե՛ն։

Պատասխանեաց նմա Ա՛ննէօբ ծիծաղելով։ ասի՞ս դու նշանակեալ
զմարդութե՛ն դաշտին, շուրջ զքաղաքաւն։ Ա՛յժ, վերակրկնեաց Թ՝էլամաք.
տես յամենայնի զարծողութե՛ն ՝ի պատուի։ և զդաշտս բողբոջեալս՝ և աբ
դատաբար։ Օ՞րն նախադասեալ համարիս բարւոք՝ շարակցեալ Ա՛ննէօբ։
Հաղոք մի՝ բարձրաբերձ զեղազարդեալ մարմարիւնք, ոսկւոք՝ և արծա
թով, ընդ անգործ և առերջ դաշտի մէջ, կամ թէ դաշտ մի՝ գործեալ և
արդասաւոր, ընդ քաղաքի մէջ բարեկարգ՝ և համեստ ՝ի վեր՛ և ՝ի ձեռս։
Հանգի քաղաք մի մեծ՝ և բազմամարդ՝ լի ՝ի հեշտասիրեալ յարհեստակիսաց
որք իգործարուցս առնեն զվարս՝ ընդ հեշտալի կենաց, յորժամ էին շրջապատ
եալ յաղքատ թափաւորութե՛ն մէջ, նմանիլ ոյզ սլանդակ կենդանւոց խմբ՛
որոյ գլուխն էին անչափ մեծ. և մուտ բոլոր անդամքն վտիտք, նիհարք և պա
կասեալք ՝ի մնդոց, ոչ ունելով ամենևին հաստատուն չափակցութի՛ւն գլխոյն։
Հանգի բազմութե՛ն ամբոխիչ՝ և առաւելութե՛ն բերրեաց է՝ որ կերպաւորէ
զձշմարիտ ղօրութե՛ն, և զփարթամութե՛ն թագաւորութե՛ն։ Ա՛յդ՝ Յոսմինէ
ունէր ներկայացեալ զամբոխս մի՝ անթիւ և անհոնգ յարհեստանս, որք ընդ
զՀամանցն տարածութե՛ն երկրի էրբոց։ Ա՛յլոց երկիր էր՝ ոչ այլ քան է, եթէ
ոչ էրբ գեղեցկաշէն քաղաք մի, և Ա՛ննէօ կեդրոն նորա։ Ա՛յսն պի՝ որ
առահանակ ունէիմք մեք ՝ի քաղաքէն ՝ի դաշտն զմարդիկս՝ որք պակասէին
գաշտին, և աճելորդք էին ՝ի քաղաքին։ Ա՛ռաւել և ունէիմք առքարշակ
մեզ ՝ի սոյն երկիր՝ զբազում օտարտկան ամբոխս. և որքան սոյն ամբոխքն
առաւել բազմանան, այնքան առաւել բազմանան պատուք երկրին՝ վասն
աշխատանաց իւրեանց, և սոյն բազմացուցումն, այսպիսի քաղցր՝ և ցոպիսի
խաղաղ կենօք, առաւել մեծացուցանեն զիմաստասիրութի՛ւնն, քան եթէ յայլ
քնչ առացեածոց յարհեստանոցէ՛ն։ Օ՞ի ոչ քնչ բացատրեսցէ նորա ՝ի քա՛
ղաքէս, եթէ ոչ՝ արհեստք աճելորդք, որք արդելուն զաղքատս՝ ՝ի գործել
գերկիր, վասն իսկական ձշմարիտ պիտոյից իւրեանց. և ապականեն զփար՛
թամս, արկանելով զնոսա ՝ի շուքս և ՝ի նանափառութի՛ն։ Ա՛յդ ոչ քնչ վատ
արարեալ բարեաց արհեստից. և ոչ ևս մարդկանց՝ որք ունէին զձշմարիտ
խղճ՝ ՝ի գործել գերկիր։ Ա՛սաի այժմ ներկայացեալ Յոսմինէ ՝ի յոյժ առաւել
կարօղ ոչ ՝ի յայնժամ մինչ տեսեր զնա ՝ի շրջեզափառութե՛ն։ Հանգի

Ես դուն ալ ոչ ինչ ես, և շնորհ իմ, և առաքած զանգրափոխութեի իւր մինչև
ցմեր

Այլ ոչ գիտեն թէ՝ առ ինձ ինչ մի, որ առքարշէ յինքն և զայլ անկիւս.
և ասացած զանգրափոխութեի իւր մինչև
Ես դուն ալ ոչ ինչ ես, և շնորհ իմ, և առաքած զանգրափոխութեի իւր մինչև
ցմեր

Այլ ոչ գիտեն թէ՝ առ ինձ ինչ մի, որ առքարշէ յինքն և զայլ անկիւս.

երկ

աշատ և նախանձաժողք. իսկ հայցեալ գործատուէիք որք առ հեղուչ՝ ոչ
նորա առ՝ ի ուղիղ։ Պատահմունք և բերմունք պատեալքն միշտ են ըստ
եղև. թեզ աշխատիլ միայնակ ընդդէմ քաւաժորն միոյ՝ և բոլոր ամբոխ
բայց հայցն տրուիք ձեզ՝ ոչ կախին, եթէ ոչ՝ ի մի միայն յոմանէ։ Պարտ
մաք մանաւանդ զայգոյիսի միջ բնի անկարգութեանց. ի ոչ ինչ ոչ
խակացն փարիսեաւ, և ոմանք վասն ամօթոյ, և վասն աքօղելոյ զայգաւորելոյ
խարէ՛ք առնեն զայն՝ զոր ոչ կարեն, ոմանք վասն փառաց՝ և վասն երևելոյ
տին փոքրերք կամին երևիլ ոյժ ի ճշմարիտ կայութեան։ Պանդուխտ և բոլոր աշ
ժել միծացս։ Պ ասա զի ո՞ է այն՝ որ ինքնին գաւխիլ զչոփ խոր։ Ոչ պատկան չի
ծարբն՝ կամին նմանիլ շքեղափառութեանց այնց միծամեծ ազգատնաց ի գա
ծարբն. և հասարակ՝ ի միջակ կացութեան եղեալ մարդիկք՝ կամին հաւա
գիրք միծաց։ Պ ասա զի ո՞է այն՝ որ ինքնին գաւխիլ զչոփ խոր։ Ոչ պատկան չի
տին փոքրերք կամին երևիլ ոյժ ի ճշմարիտ կայութեան։ Պանդուխտ և բոլոր աշ
խարհ առնեն զայն՝ զոր ոչ կարեն, ոմանք վասն փառաց՝ և վասն երևելոյ
խակացն փարիսեաւ, և ոմանք վասն ամօթոյ, և վասն աքօղելոյ զայգաւորելոյ
իւրեանց՝ գործեն զանպատահս։ Ոչ այնպէսիկ՝ որք բաւական դիտուիք են
ա՛ի դատապարտել զայգոյիսի միծ բնի անկարգութեանց, ոչ են բաւականք ա
՛ի համարձակիլ ոմբառնալ զձեռս, ՛ի լինել նախկինն առաջ օրինակ՝ ընդ
դէմ սովորութեան հասարակաց։ Պրով ահա բոլոր ազգն աւերի, և ոմ կար
պիծ ոտիւթեանք շփոթին, և անկարդ խղճ առանձին ղաւրին՝ ա՛ի պատուա
նել զանպատահութեանց ծանօթ, ապականի գաւաւթել մարդոյ սիրտս, և ոչ ոմ
քանչ հոգացեալ լինի, եթէ ոչ՝ հարստանալ. և ազքատութիւն լինի անարդեալ։
Պինչ զի եթէ էցես այնքան գիտուն, հանճարեղ՝ շնորհալի՝ և առաքինի, և
կարօղ դատաբարակել զմարդիկս, առանձ զայսոցիկս, փրկել զհայրե
նիս, և զհին զիմ շահաւէտութիւնս ձեզ վասն բարեաց հասարակաց, արհա
մարհեցեալ ես, եթէ այն ոմ հանձարեղութիւնք ձեզ՝ ոչ են ընկերակցեալք
ընդ փարիսեաւ փառազարդութեանց։ Պայլ նաև այնոքիկ՝ որք ոչ ունին զինչ,
կամին երևիլ իբրև զունօղս. և մխանն ոմ եթ ունին։ Իւրաքանչիւրքն փոխ
առնուն, ամենեքին խօսին՝ և համարձակին առնել հազարակիսի անարժան
արուեստահնարութեանց, առ՝ ի փարիսեանալ։ Պայց արդ՝ ոչ ինչ ընկերակցեալ
պաս ոմ չարիք։ Պարտ է փոխել զախորժս և զբնական եղեալ սովորութիւն՝
բոլոր ազգին, ոտրով նոցա հորդ զօրինս։ Ոչ ոյլ կարէ առնել պատճէն ել
քին, եթէ ոչ թագաւոր ի միջնուիտ. որ գիտիցէ օրինակաւ իւրով խակա
կան բարեկարգութեանց՝ ամենեցուցանել զպանոկի ամենեսին՝ ոչք սիրեն ըզ
ծախս շռայլ. և վատահացուցանել զաւրս գիտուն՝ ոչք լեցին յոյժ հարցք,
՛ի ուսանելն ունել տիրապետութիւն համառ բարեկարգութեանց՝ ի ձի ամե
նից մարդկանց։

Ցիշելամբք լսեալ զեանս զպատոկի՝ էր ոմ այր մի՝ որ զաւրենս՛ ի խոռ
քին։ Օ՞ւտց զչիմարութիւն բունիցս պատոկի, և ապաւորելն ՛ի տրամ իւ
րաւմ իբրև ՛ի հմուտ քանդակիչ միոյ՝ որ քանդակէ զպատկերս ՛ի վիմեայ
կձեայ վիմաց, այնպիսի իմն կերպիւ՝ որ ասացմամ տեսանեն մի, իբրև եթ կին
զանձ և շարժուն լինէ։ Ցիշելամբք ոչ ինչ պատասխանեաց բնաւ. բայց մատ
ծեր զայն ոմ՝ զոր լուեալ էր. և նկատեր աչօք զերս՝ որք փափուկ էին
՛ի քաղաքին։ Ցետ որոյ առ ցՄՆԹԵՈՐ։

Պու զ ինասկնե իմասանացութիւ ես առաւել քան զիմ եթագաւորս
և այնքան փոխարկեցեալ՝ որ ոչ ես ճանաչիմ, ոչ գիս՝ և ոչ զամբոխն իւր։
Խոստովանիմ եթե այս ոմ զոր դու արտերս առա՝ ի բազմապատիկ առաւել
մեծ քան զ յաղթանակութիւնս՝ զոր մեք արարաք։ Պատն զի զօրութիւնք և
դիպուածք են որք ունին զմեզ միանն ենթակայեալ պատերազմի. և պարտ է զի
մեք մտանատեսցուք զիւրաւ յաղթանակութիւնք մերս՝ ընդ զօրականաց.
բայց հայցն տրուիք ձեզ՝ ոչ կախին, եթէ ոչ՝ ի մի միայն յոմանէ։ Պարտ
եղև թեզ աշխատիլ միայնակ ընդդէմ քաւաժորն միոյ՝ և բոլոր ամբոխ
նորա առ՝ ի ուղիղ։ Պատահմունք և բերմունք պատեալքն միշտ են ըստ

երկնային լեան համատուրէք, որոց բոլորն քաղցր մաքուր և սիրելի, և հա-
մային է նշան լեն երկնային իշխանուէ՝ ի մէր Տեառնէն։ Ալեւմն երբ մար-
դիկ կամին առանալ զիտուս, ընդէր ոչ աքնեն և որանեն հետս իլ առնել
զբարիս այլոց։ Ա՛հ, ոըբան չարաչար խնամանն՝ մինչ յուսան վերարերել զհա
ճատի լեն փուս՝ աւար հարկանելով զերկիր, և հեղուլ զարիւն մարդկային։

Երեւեցոյց Աննէօր ի դէմ իւր զերկրորդութի լեն ապրու, ի առա-
նէն զ Յովհաննէ չխոթել ի յաղթանակութէնէ՝ և ի ախրատականն առաց
աճածոց, ինչ հասակի միտ, յորում քնական է նմա տրբենալ ի փա-
ւասն՝ զրս առաչեալ էր։ Հետ որոց յորակեցաց Աննէօր. յիրաւ է, զի ոչ
ամ՝ զոր դու տեսանես առ, է բարի և գովելի. բայց գնատաջիր, զի կարելի
է առնել զիրս նաև առաւել բարեդոյնս։ Ասացին բարեկարգեաց զըղէա
կրութիւն իւր՝ և հետևի բարերոյս կառ վարելոյ զամբողն, սակայն առակաւին
ոչ լծորդ առնել զախալանս լինչ, որք են թշնամս հետեւմունք նախնի սիա
լանաց իւրոց։ Քանզի մարդիկք յորժամ կամին ի բաց արկանել զչարն,
թուի թէ առաւել ևս հալածէ զնոսա։ Ընդերկար ժամանակ անց ի նոսա
վաղեմաբ սովորութիւն իւրեանց, սրատձառաւ տկար բնութէն՝ և ի հնա-
ցեալ սխալանաց. և երբ ի բազում անապաքինելի մոլոր կիցաւորեանց։
Երանի այնոցիկ՝ որք ոչ են բնաւ արատուհասք. զի նոքա են որք կարեն առ
նել զբարիս՝ առաւել կատարեալս։ Այդ՝ ոմ՞ն Յովհաննէս, խնդրեն ի քէն ա-
ռաւել քան յառաջնէն. քանզի դու ձանաչեցեր զՔրիստոս ի յերիտա-
սարդս ե քում, և ոչ՝ ևս առաջնէն անկեալ ես ի նոսա մեծ շքեղափառու
թէ. որ կարեցէ մոլորեցուցանել զքեզ։

Ասացին՝ յորակեցեր Աննէօր, է գիտուն և երբեմնաց, բայց յոյժ հակի
յերթ մանուանս, և ոչ բաւական մտածէ զիրս՝ որոց պարտ է։ Ներհմուռէ
Թադաւորի մոյ՝ որ ի յիմէ է քան զմարդիկս, ոչ կացանայ ի առնել զհամայն
իրս ինքնին։ Օ՛ն սա ճանապարհութի լեն դուն հիւանդ, որ է յուսալ հաստա
նել ի բաղումս. կամ կամիլ հաճատանել ամենից Թէ՝ կարօղ է առնել զնմ։
Թադաւոր մի՝ պարտ է կառավարել ընտրելով, և առաջնորդելով այնց՝ որք
կառավարեն ի ներքոյ իւր. և ոչ պատկանի ինքեան առնել զիրս յոյժ փո-
քունս։ Ա՛յլ պարտ է նա առնել միայն՝ զի հանարս ասցեն նմա. և գիտել
բաւականաբար ներհատուել զառաքեցեալ հանարս։ Ընդ այս է զարմանալի կա
ռավարութի լեն. ընտրել և կոչել ըստ ներհմուռէ անձին զպետս՝
որք կառավարելոց ք են, զի վերնագոյն և կատարեալ կառավարութի են կա
նոց՝ ի կառավարել զայնոսիկ՝ որք կառավարելոց ք են։ Քանզի պարտ է նկա
տել, փորձել՝ բարեկարգել՝ ուղղել՝ քաջալերել, վերացուցանել և նուաճել,
և փոխոխել զաստիճանս. նաև առնել, և ունել միշտ ի ձեռին։ Զդէպ կամին
հարցաքննել զհանարն միայն ինքնին՝ է անհաճատարմութի և փոքրկութի, և
յարուցանել ընդդէմ ինքեան զատերութի լեն՝ վասն փորձոյ իրաց, որք
վասնեն զժամանակն՝ և զազատութի մտաց, որք հարկաւորք են ի մեծա-
մեծ իրս։ Ա՛ան զի առ ի կերտել զմեծամեծ նշանաւոր իրս. պարտ է ունել
զազատ և հանգարտ միտս կատարելոյս և անդրդուտս՝ ի առժանելի դէպ-
քից. զի կարեցէ մտածել ըստ անկնն։ Ա՛նքն վաստակեալ աշխատասէրք ի փոք-
ուէ իրաց՝ նման է աւերելոյ գինւոյ. որ ոչ ևս ունի՝ ոչ զօրութի և ոչ հա-
մաղութի։ Ա՛նդերիկ որք կառավարեն զիրս փոքունս՝ են դատաւճռօք միշտ
վասն ներկացից, Թարց սրբակերպ զատեսութի իւրեանց՝ ի վերուց ապագայից
հեռաւորաց։ Օ՛ բազմից լինին միշտ վասն օրական էրաց՝ յորում են. և այն

գործ է միայն՝ որ աշխատ առնէ վեհատ յոյժ. ամբոխելոյ զմիտս նոցա. բառ
բում ոչ դատեալ լինէին ոչիմն ամենք իրակութիւնք, եթէ ոչ՝ յորժամ հա
մանմանեալ հաւանէին՝ ի միտսին եղեալք լինէին՝ ի կերպի խիք կարգադրու
թեն, մինչ զի ունկնդիրն չափակցութեան և համապատասխանութեան միտսին։
Ի ցարկութեն հետևիլոյ այս կանոնի՝ ինձ կատարութեան՝ և հա
մանմանիլ երաժշտի միոյ՝ որ հաճի միայն զառանել զձայն իմն եղանակաւորս,
և ոչ դնել զինքն յաշխատանս՝ ի համաձայնել զնոսա, առ՝ ի բաղկացուցանել
զեղանակ մի քաղցր և ազդու։ Նմանապես համանմանիլ նաև հիւսան՝ որ կար
ծէ առնել զիմ, յորժամ տեսանէ զուարճալ զմիածամբ սիւնս և զերդան
և զբազում քարինս կոփեալս, եթէ ոց մտածելոյ զկարգ և զչափակցութիւնն
յորմէ զաբդուց՝ մասանցն շինուածոյն։ Ոչ՝ ի ժամուն՝ յորում շինէ զա
պարան մի, ոչ նախատեսանէ եթէ պարտ է շինել զանդու խոս հաւասարա
կանս, և՝ ի կառուցանել զշենս՝ ոչ մտածէ, ոչ զգաբիլեն՝ և ոչ զդրունս։
Ա անտրոց և գործք իւր ոչ են, եթէ ոչ՝ շինութեամբ և խառնակ դիպմունք
՝ի փառաւորդ մասունս, որք ոչ են բնաւ արարեցեալք մինն վասն միւսոյն։
Ոչ սոյն գործուածս՝ իւր՝ յոյժ հեռի են տալոյ նմա պատիճս, այլ մանաւանդ
եթէ՝ առիթ իմն է յաւիտենից ամենից, քանզի ասց տեսանել եթէ՝ ի գործ
իւր՝ ոչ ունի գիտութեն՝ ընդ բաւական իմացողութեն, առ՝ ի տալաճորել՝ ի
միտս միանգամայն զընդհանուր ձև ակնկալութեն զոյոր շինուածոյն իւրոյ։
Ոչ այս է առաքեան իմն՝ կարճ և առորաքարշ մտաց, և ո՞ր ար ծնեալ էցէ
զայսպիսի սահմանեալ իմացականութեն, ոչ է յարժան, եթէ ոչ՝ ընել կատա
ղարեալ յայլոց։ և ոչ եթէ լեցէ լինքն կատարելոյ այլոց։ Ա՛ի երիցայրէ ու
րեմն ոմն սիրելի իմ Ա՛ելամաք, եթէ կատարութեն եթագործ միոյ՝ ոչ
խնդրէ զհաւասար համաձայնութեն մի՝ ոչ երաժշտի. և ուրախ չափակցու
թեն՝ ոչ հիւսան։

Ա՛րդ՝ եթէ կամիս զի առաքելոյ առաքեն նմանական արհնակս՝ ի ոգիս
պիսի արհեստից, և արարից քեզ իմանալ եթէ ոչ մարդկիկ՝ որք կատարե
ցեն զգաս դիտելիս, են միջասահմանք. և ոչ են, եթէ ոչ՝ արդ երդիչք. որք
երդեն զեղանակ լինչ եթէ ելեն կատարեալ, բայց ոչ հաճարին փոխանակ հո
գենակի։ Ա՛անքեր, զի եթէ ելէին երդեն նորա. բայց այն՝ որ կարգա
դրէ զեղանակն և դնէ՝ ի կարգի գնալ մասանս եղանակին, է վարդապետն և
յաժշտութեն։ Ա՛նմանապէս և այն՝ որ հասանէ և առչեալ կոկէ զառաքակս
և զբաբինս և գնալ սիւնս, և հայ որ ամբառնայ զձեղունս տանն, ոչ որք է
եթէ ոչ հիւսն, բայց այնոր ձև ակնկալ զգալոր շինուածն, և ունի գհամայնս
չափակցութեն նորա՝ ի մտի իւրում առաջագրեալ է մի միայնակ կատարել
ձեռագործս նորին։ Այն գունակ նորա առնեն որք աշխատին առա
ջել, և առնին զպաշտօնս քաղաքացիս, և սակաւ կատարելոքն քան զայլս,
ոչ են, եթէ ոչ՝ պաշտօնատարք սորանկեալք հրամանի։ Ա՛ակ ձշմարիտ խո
րամուխն՝ որ առաջնորդէ զորութեն, է այն, որ գիշնէ առնելոյ՝ գիտէ
առնել գնալ. և գտանէ հնարս ներկայից, եթափանցէ յապագայս, և վերամբ
առնէ զանցեալս։ Ա՛անոնադէպ, համապատասխանէ, և նախատեսութեամբ յոյժ
հանճար. և յառաջադրէ ընդդիմանալ ձախորդութեն բաղդին, որպէս լաւակ
մի՝ ընդդէմ հեղեղատի ջուրց. և զգաստ լինի աչէ և գիշեր՝ առ՝ ի ոչ ան
բզգուշութեամբ անկանել՝ ի փորձութիւնս պատահականս։

Ա՛ասացից դու ինձ Ա՛ելամաք՝ եթէ նախ քան պատկերանկար մի՝ աշ
խատի շարունակաբար յառաջագոյն մինչև ցերեկոյ՝ առ՝ ի եզերել առաջիկ

քեզ՝ անկարելի լինի լինել խոսելցիտ՝ ի մեծամեծ իրախուքեիս. ըստորում
պարտ է ծառայիցս յանել մերթ զմարդիկս, որք են պատիս միշտ խոսել
մոց։ Քանզի առաւել ինասին քեզ զատմորք ձեռամբ՝ ինձեր դիտաւորութեիդ
չհաւատալոյ երբեք ուսիք, քան քեզ քոզոյդ ինչ լինել պարտիս՝ ի
քեմեն իրս։ Երջանիկ է այն՝ որ ոչ խոսի, եթե ոչ յիրս միջակս՝ և ի քեմ
քեւս, որք ոչ քոզոյն բնաւ ինասիլ մեծամեծաց։ Զի սարքս են միշտակ՝ զոր
այր մի ուծապոյն պարտ է միշտ մտածել. զոմանք պարտաւորեալ ջնջել խոսա
բար գիտէ ասելիս՝ յորժամ ժամանեն՝ ի բացայայտել։ Այլ եթե ոչ կամի
առնել ինչ լինել առաւելեալս խոսելոյ. հարկաւոր է ոչ առնել և տալ
պատճառ կամ ենթակայ ինչ խոսելոյ։ Ընդհանրապէս մի՝ ինձեր գոր
ծարանի և հանելի իւրոյ՝ առանձին զամ իւր խոհական աչօք, և առնէ զամ
նմանապէս իւր իսկ ձեռամբ։ Ոսկ ինձեր մի՝ ինձեր մեծի տրուէ իւրոյ՝
ոչ կարի առնել ինչինչն զամ, և ոչ ևս առանձին զամս. ուրիմն ոչ պարտ է
առնել նա ինչ, եթե ոչ միրս՝ զոյս ոչ ոք կարի առնել՝ ինձերոյ իշխանու
իւրոյ. և ոչ ևս պարտ է առանձին, եթե ոչ՝ միրս և վերահասելիս կարի հար
կաւորս։

Ա՝ երջանիկս ասէ Արնեմօր՝ յիմնելամբք, ածք սիրեն զքեզ. և պատրաս
սեն քեզ զամ ազատորութեի մի լի իմաստութեիք. և այնք ամք՝ զոր տեսանես
եղեալ առս, ոչ են այնքան վասն Ասոմինեի՝ որքան վասն դատարակութեի
քոյ. և համարն այն իմաստնական կարդադրութեիք Արիննեի՝ որոց վասն
հիացեալ ես, ոչ են, եթե ոչ՝ սահմերք այնց ամենից՝ զորս դու յաճուր մի
ւսմ առնելոց ես յիմաք. եթե համապատասխանիցես առաքինութեք քոյ
զերամբարձ նախատահմանութեի քոյ՝ Ըստ ժամանակ՝ զի խոհականք ըզ
ջութիւն ասեն. և ահա Ասոմինեի ունի զնաւ մի՝ ի պատրաստի, վասն դարձ
մանն և ուղևորութեան մերոյ ասեն։

Յայնժամ Ծիւլիանոս երես զոհեր իւր բառնալ կամին իւրոյ. բայց ոչ սա
կաւ դժուարութեի, յայլ զս գաղանի սիրահարութեի միոջ՝ որ տհաճեցու
ցանէր զնա ամենի՝ ի Արիննեի։ Գուցէ պարն առնիցես զես՝ ասէ ցնա, վա
յոյժ դիւրաւ հակիլոյ իմ՝ ի ահ, ի տեղիս՝ յորս անցանեմ։ Այլ սիրտ իմ
միտնջենաւորապ յանդիմանիցէր զես՝ եթե զազիցեի ի քէն զանջն իմ, զոր
ունիմ վասն Ընեի խոփ զասեն Ասոմինեի։ Ես սիրելի իմ Արիննեօր. ոչ է
պարս բնաւ սխասիրութեիւն ամ կոյր, նման պանդիկ յորմէ ժշկեցիր զես, ի
կղզոյն Ռաւիկոյ։ Ընդ բարձրք ձանաչեցի զնոր խոցոտածն սիրոյ՝ զոր
Ընդքարի երբոյ ներ արտ խնամ, որ ոչ կարեմ տակաւին արտարերել զա
նուն նորա՝ Թարց վրդովմանն արտ խնդ. զոր ժամանակն և հեռաւորութեիք
ոչ կարացին արտաքսել։ Ընդ այն ևս շահաս փորձառութեի ուսոյց ինձ՝ ընդ
հատակ ինձ ընդունել և ոչ Ոսկ վասն Ընեի խոփի, այն զոր զգամ ես, ոչ ունի
բնաւ նմանութեի այնորիկ։ Ընդ ոչ է պարս բնաւ սէր իմ սխասիրական. այլ
ձանաչութեի պատիւ՝ և հաճասակ դիտաւորութեի իմ, որ լինիցէ ես երջանիկ
եթե անցուցանիցէ զկնան իմ՝ ի պարն ընդ նմա։ Ըստ՝ եթե ուրք շնոր
հիցէն զես հօր իմոյ. և նա ներիցէր ինձ ընտրել զգուաստր մի, Ընեի խոփ լի
նէր ամն սին իմ։ Ռանիք այն՝ որ խանդակաթեցուցանէ զես՝ ի սէր նորա.
է լուսիք իւր. հաճասակութեիւ իւր. առանձնութեիւ իւր. հանապազորդեայ աշխա
տանք իւր. հմտութեիք իւր՝ ի գործել զաստիճան և զիճերպարս. զիրահա
ստ եիք իւր՝ վասն կարգադրութեի բարոյ ասն հօրն՝ զինիք մահուանն մեր իւ
րոյ. խանարհութեիք իւր. արհամարհութեիւ իւր՝ երեսիք ունացն զարգուց. և

շարժուածնք ի՛նք, որ ինքը քեզ չդիտէ ի՛նչ ասել ոչ ինչ. Այլ յոր-
ժամ Աստիճան հրամայէ ինձ ասել, ես ասեմ. Երիտասարդու-
թիւնս քեզ ծանուցանեմ, կարիլի է ունել միտ փոխանակ
ինձ ոչ ինչ. որ այնքան իմանամ ինձ հարկաւոր, Այլ յոր-
ժամ հայր իւր ասէ միտս ընդ ինքեան յորս ի՛նչ ասեմ ես ի վաղուանէ
և արագ ի լուրել զայն, արագ ի Տիանդ ի մէջ Աստիճանի.
Այլ ինչ միտս ի՛նչ ասել, բայց աշխարհ հեռանալ ուզեմ. Այլ միտ
մտանել ի տաճարն ածց, բերել լոյս ի միջոց դիմաց իւրոց զրնծից պատարա-
գիոյ, առաքութ, հոգեմտալ լինիլ ես, ոչ ինչ ի նոցանէ ածուհին, որ բնաւին ի
առաքին : Այդ արդ երկիւղիւ և ընդ արդ օրինակութեամբ առաքեցի
զնա ի մատուցանել զրնծսդս, և շնորհացանել զաբրուեղիա ածց, միշ հարկ
եղեալ է արդել զդեղացնան ինչ, և կամ անցուցանել զի շուտ պատիժ ինձ
ի մարդկանց: Այլ ըստ այժմ երևի նոյնպէս ես ի քեզ դառնալ ուղիղ
ի ձեռին դատն ասելով, ես ուզեմ ես, զայն ինչ Աստիճան, առեալ ի վեր
երիսի վիրապին մըռկացին, որ ընդ արդ ի միտիկո զարհատաս զեղեցիկս. զո
բացուցանել զայն ի զործել, և քաղցրացուցանել նոցա զաշխատութիւնն,
Օ՜ մեղեցուցանել քաղցը հատիցն ձայնի իւրոյ՝ յորժամ երգէ զամ
պատմութիւնս աքաղէնուցն ածց : Այլ զերազանգի առաւելապէս քան զձեր
առ պատկերահան մի՝ ասղնագործ իւրով: Այդ երանի ասն՝ որ շաղկապէ
քնդ նմա զքաղցը ամուսնութեան մի, յիրում ոչ ունիցէ նա զայլ ինչ երկիւղ
եթէ ոչ կորուսանելն զնա, և ապրիլն զինեւ նորա.

Այ՛դպ կանուխ զնծաս՝ թող սիրելի իմ Աստիճան, զի՛ է պատրաստակ եմ
երթալ ընդ քեզ ասել, բայց սիրեցից զ Աստիճան ոչքան իցեմ՝ ի միտն,
Այլ ոչ յաստիցուցանէ նա զունդ ըստ ի՛նչ յորժամ երգէ զամ
պատմութիւնս աքաղէնուցն ածց : Այլ զերազանգի առաւելապէս քան զձեր
առ պատկերահան մի՝ ասղնագործ իւրով: Այդ երանի ասն՝ որ շաղկապէ
քնդ նմա զքաղցը ամուսնութեան մի, յիրում ոչ ունիցէ նա զայլ ինչ երկիւղ
եթէ ոչ կորուսանելն զնա, և ապրիլն զինեւ նորա.

Այ՛դպ կանուխ զնծաս՝ թող սիրելի իմ Աստիճան, զի՛ է պատրաստակ եմ
երթալ ընդ քեզ ասել, բայց սիրեցից զ Աստիճան ոչքան իցեմ՝ ի միտն,
Այլ ոչ կամիմ ես ասել նմա, և ոչ հօր իւրոյ պակր իմ. քանզի ոչ պատիմ
ես խօսիլ կամ ասել ուրեք, եթէ ոչ՝ ընդ միոյ միոյնոց. միշտ ցայն, որք
Յուլիս վերադարձեալ՝ ի տաճարն իւր՝ յայնմհետէ ինձ զնացս կամաց
իւրոց : Արիս Աստիճան դուս պատ՝ թող սիրելի իմ Աստիճան, եթէ ոչքան
զանազանեալ ի ոչն սիրահարութիւն՝ ընդ յախտակրութեանն, յորում
առեալ զնա ինչ կուրացեալ վասն Աֆրոդիտի.

Պատասխանեաց Աստիճան ոչ ի՛նչ ցնծալովք՝ համաձայնիմ և ես՝ ի ոչն
զանազանելի: Աստիճան է քաղցրակենցաղ՝ համառ և խոհեմ. Զինք
նորա ոչ արհամարհեն զգործս. Աստիճանէ զինք՝ ի հետաւոր, և նախա
առեալ յամենեցունց. Ի ոչ յորժամ պատրաստ է, և զգործէ միշտ անդադար.
Յայնմ ժամու զբաղիլ է՝ և ոչ շինիլ բնաւ. քանզի առնէ զնա իբր ըստ
անկեան : Խոստ կարգադրելի ոչն հօր իւրոյ՝ և պատիւ և փառք իւր,
որովք առաւել զարդարեալ է, քան թէ զինեցեալն : Այ ունի հոգս վասն
ոչնի. Այ թէև կարգեցեալ է ոչ զնա՝ զնա ես ի բաց առ՝ զոտս հասի,
և չափաւորելը առնուլ. (որք ոչ երբ հեռի նախանձելի ոչնեցեալ կանանց.)
բայց սիրեցեալ է՝ ի բարւոք առնէ. քանզի ոչ պատճէ ի՝ նմա, ոչ յաստուա,
ոչ յանգիտելի, ոչ թերևուելի, և ոչ վէս ինչ բարք՝ ոչ ոչնոց կանանց.
Այ մի միայն նախատեմք՝ առնէ նոցա զգալ ինքեան, և երկնչին՝ ի տաճոյ
ից նորին : Տայ զհրամանս հաստս, և ոչ հրամայէ. եթէ ոչ՝ զայն ոչ առաւել

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Ընդ այսոսիկ ի վայելել ընթա։

Ընդ այսոսիկ ի վայելել ընթացեալ Ալէքսիոս, որոյ ընդ ինքեան ներ գնաւ։ Որոյ խոհեմական եղանակ դուռաւոր քաջերուն միոյ Ալէքսիոսի. որոյ ընդ ինքեան ներ գնալ, ոչ ասել զայն, թէ ոչ՝ ազորմելի հոգւոյն ընտրութեան ի վայելել ընթանալ, որ ոչ այլ ոք, եթ

ՂԻՒՑ

ԿՈՄԱՆԱՒՐԱՆ ԿԱՐՄԱՐԻՏԻ ԳՐԿՈՑ։

Ի ա օ ր մ ն ի՝ յառաջանաւ խոչհելով գլուխ մանկանէն հիւրոց նահոյ յաստակաբեր Աւին քաղաքն Կարմարիտի զհովիւնալու. հարցասիրելով նմա թէ՝ ոչ իցէ ինչն գոյանալ ցուցանելոյ ընաւ՝ քարոյ օգնականութիւնն նորա։

Այնուհետև ասէին նմա թէ՝ սիրելոյ պատճառ վասին՝ ի յոյնա, եւ քանզի հասապատուն՝ ի գիտառատութիւն երգոյ, յարձրով պանել զԱնգելոսոյ յիշատակ։ Ուստի՝ ընդ նոյն իւրմէ՝ սրտելոյ ընա, արձակելով զոգբոհատրութիւն Անգելոսոյն՝ որ վանն Կիպրիսեայ։ Հրամիրեալ ընդ յոյս, յորում իցէ, զի գտանիցէ անդ՝ նաեւ զուսուցիչն իւր։ Ի քանզ նա անդ պատասխանեալ՝ ի վարդապետ ոմն, ընդ ում Անգելոսոյ ոչ փոյթ ընծայ, ՚Ո՞ւր այժմ Անգելոսոյ յոյժ սիրելի՝ հարցանէ՝ ի քաց քոզնէն զԱնգիսիոսէն, եւ առանուլ զհրամայ քանն քաղեհասայն՝ ի հոգի նորա։ Ուայց յորժամ եկեալ՝ ի Անգիսիոսէ՝ գնէրանցանէ չան հա ճայն ապաքոյժ գոյգանա, եւ քանդի՝ ի նահ, ասա՝ ի գնալ՝ ի հայնինն իւր։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՏԻ

Գլուխ Քառանէրեքերորդ.

Եաւմէնէ որ դասակածանօք խօրհէր զչոմմանէն Թէլմատի և Անն-
թօրի, ոչ մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ պատաղմամբ յամրցուցանել զնո-
Սերկայացոյց Աննթօրի՝ թէ ոչ կարէր կարգադրել Թագն նորա, զիչ ի-
որ յարուցեալ էր ի մէջ Էհլիատրի Քրմապետին Ա՛փոլլոնի, և ի մէջ Տէօ-
փանէ Քրմապետին Յաւալիեէլի, ի վերայ նախագահութեանց, որ դուշակ-
եալ լինէր ի թագաւորէն Թուինոյ, և ի փորոտեալ և յերկիւածանց ողջակէ-
զաց։ Պատասխանեաց նմա Աննթօր, ընդդէմ խօսելն դու յերես տրտմացու-
եալ, Թող զնոսա ի վճռատեսութեան Լերկնաւորին, որք ունին զիշխանու-
նութիւն և զիմաստութիւն առաջել հնոյ դարձեալ դուշակից. որք և նոքա
ազդեալք են ի լինել Թագաւորն ծածկ։ Կարդաւ միայնակ վիշտն ի
քոյ՝ յընկղմել զայսպիսի վիճմունս ի ծննդականութի հանձարոյ՝ և մտաց
նոցա։ Յիմ մի՛ ցուցաներ, ոչ կողմնակալութի՛ն, և ոչ վերահասութիւն, այլ
շատացիր յինուլ ի վէրնա՝ երբ լինի տաճկի. յիշելով քոյ թէ՝ Թագաւորն
պարտ է լինել տասրեղեալ օրինաց. քանզի օրէնքն պան յաճոյ, և ի վերջ
անդր են քան զԹագաւորս։ Վերջ և եթէ Թագաւորն խառնէն յօրէնս, փո
խանակ պաշտպանելոյ զնա՝ դնէն ի պաշտօնատարութիւն։ Քանզի Թագա
ւորն գոլով կարօղ, և մեւս մարդիկք երկով ապարք, ամենեքին լինին ի
վտանգի, վասն լինելոյ Թագաւորաց սրբարձակ յատուկն մտանելոյ ի
քննութիւն՝ երաց որբացելոյ յատկապէս։ Թող ուրեմն ի կատարել ազա
տութիւն՝ զվճռատեսութի տոյն, բարեկամացն ածց. և ասէիեւ զքիզ ի
ձնշել զպնոսիկ՝ որք ոչ հնազանդին դատաստանի նոցա յօրժամ՝ լեցին
վճռատեսեալք։

Յետոյ Յոսմինէ գանկատս արար զանկալի շփոթմանց, յորում դր
տանէր ի վերայ բազմութիւն դատաստանացն, ի մէջ զանազան յատկաց
եալ անձանց, զորս ունէր կալեալ ի դատել։ Պատասխանեաց Աննթօր,
վճռատեսն զնմ նորազ դատս նոցա՝ քան հատատեալ առաքեցէք ընդ-
հանուր դատաստանի՝ և վճռոյ օրինաց։ Յայց մի՛ դիցես բնաւ զքիզ ի դա-
տել զիւս յատուկս. զի ամենեքին խուռն եկեալ պաշտպան զքեզ. և լե
նիս մի՛ միայնակ դատաւոր բոլոր ամբոխի քոյ. և մեւս դատաւորք՝ որք են

՚իներ[ը]ծդ քոյ, ամենեքեան լինին անօգուտք. և դու լինիս ձնչեալ. և այն վիզը իրակալիքն կոզտասանն ջամանակ քոյ, որ վասն մեծաց իրակալեց հարկաւոր է քեզ, ծարց կալելոյ քոյ բաժել յօրինադրուածս նաև փոքրոց։ Խարեաք նկատակ ուրեմն՝ հեղգել՚ի բանն զայն չիսոխանս, յորելով զիրս յաուկս առ հասարակ դառաձօրս. և մի արասցես այլ ինչ, եթէ ոչ զայն՝ զոր ոչ ոք կարէ առնել, առ՚ի թիւրեւացուցանել զքեզ։ Չի յայնժամ առնես դու զձշմարիտ պաշտօն ծառաձորութեանդ։ Հարկաւորեալ դառնիս առնել նաև և՝ ասէր Յոսէ[փ]ենէ, զմանս ամուսնութիւն. քանզի անձինք յոգնիւ և բնաբեալ սրբոյց՝ որք և հեռանալք են լինէ՚ի համայն պատերազմունս, և կորուսեալք են զիջ մասն բարեաց իւրեանց՝ ՚ի պատերազմի իմում. կամին պիտի կիրթել ինչ վարձառուիւն, ամուսնանալով ընդ ոմանց հարուստ աղջկանց. որոց ՚ինախահոգալ զայն հասատատութիւն, ոչ ունիմ ես, եթէ ոչ՝ առալ մի միայն հրամանս։

Յերեւիլ սակ ցնա Աննէոս, ոչ ունէիս դու դժուարութիւն ինչ, եթէ ոչ՝ առել մի միայն բան. առ՚ի մխիթարել զայն ծախանձիչս։ Ասացի ընդ նմա՝ արժէ քեզ յոյժ ծանկատիլն. Ամէն դու խըղճ՚ի հարց և՚ի մարդ սա զատուիւն և վիճակաւորուիւ՝ ընտրելոյ դիւնատոյ իւրեանց, և հետեւարար ժառանգս։ Յերեւիլ լինէր այս՝ զնոյն կՀամոյն ընտանիս՝ յատուկ խոստացեալ դերութիւն Աբրահ[ա]մ և զնոս զքեզ՝ ի պատասխանատուիւն և՚ի պատասխանատուիւն ամէն ըստ ինքեանց զատկան փառաւորութեանց քոց։ Ընդդէմ ամենայնիւ ունին ըստ ինքեանց զատկան փառս, որպէս ունիս դու վարձատրել զՀոգեւորիսն պատշաճ ատասակ։ Արդ՝ եթէ ունիս դու վարձատրել զՀոգեւորիսն պատշաճ ատասակ, ասա՝ ընդ նոցա զերկիրս անգրձս. և յօրինակիս՚ի նոսա զասուիձանս և զպատիւս, ըստ չափոյ և արժանեաց ոգուանց նոցա, և պաշտօնից։ Ընդ եթէ այս ամ՚ոչ բաւեացի, ասա՚ ընդ նոցա և զդրամն, որոտհանել՚ի գանձուց յաբերդ ծախուց քոց, որք ամմանեալք են՚ի մէտս քոյ. և մի հատուցանիր բնաւ զպարտս քոյ զահիւղ զայնկուանս հարստատ, ՚ի վաշխատրել զնոս՚ի գժբաղդուիւն ազգականաց նոցա։

Յայսմանէ հարցաւ խնդրանաց՝ փաւիտ էանց Աստուծ՚ե առ յայլ ինն Ապաթիացիսն (ա) ասէ՝ գանկատս առնիմ, եթէ մեք ունիմք յանձնառութիւն զերկիրս՝ որք նոցա էին յատկացեալ. և եթէ ունիմք ասէ՚ի գործել պանդխատաց, զորս ընկալաւ երբ առ ինքն Աբրահ[ա]մ յերեսաց այսց ամ բռնակ զերկիրն նոցա։ Աբդարե եթէ արարիք զայն, իւր պատճառիւ ոք հատաւ՝ ոչ կա ունիմ ինչ, եթէ ոչ յարուցանել զդուն՚ի վերոյ մեր։

Ասէ ուրեմն պատասխանեաց Աննէոս, հատատաւ Ապարիթացւոց՚ի յատուկ պատճառանս իւրեանց. բայց ես ոչ ունիմ նմանութիւն՝ զոր ես ունիմ ընդ նոսա։ Ասէ պարտ է հատատաւ՝ վերակրկնեաց Աննէոս, և ոչ ասել ինձ Ասուիհ Ասէ պարտ է հատատաւ՝ վերակրկնեաց Աննէոս, և ոչ ասել ինձ Ասուիհ

(ա) Ապարիթացիք էին ազգակից հնոյն Աբրահ[ա]մ տոհմին Յոկտանեանց, յիսա էլից. ոք էր այնպէս կոչէր ոք ասէին ընդ ակտասնիսն իսկ, այլ ես Հռոմայեցիդ տոհմս, ընդ նահանջս նոցին։ Այլ հատատ խոնդութիւն էրէն՝ ՚ի Քրօնիկոնսդ. ասէ ազգիս ակտասնիսն ասպիրն, ասէին Աբդարե ասուիհ, ասէին Աբդարե ասուիհ, ասէին Աբդարե ասուիհ

զն Միխոնի ինացիք, (բ) ազգ ոչ ինչ շահասիրութիւն ունին ընդդէմ ձեր երկացուցից։

Ոչ՝ Լատինք. ազգ ուրուն պարտաւորի իմ ոս հաւատալ ուխտ դատաքնուզաց. մի քեզ ոչ իմ ոս ինքնատր, այլ ինքնակալ մի՝ պատասխանիս ինչ ինչ առարկանել օտարոց՝ առ՝ ի վէմն իսկ, զտարածուածիդ երկրի իւրոյ։

Վկաւոր Աղնիանոս ասել այսպէս. որովհետեւ կամիս հաւատալոյն. պարտ է, զի դատիցիս դու, եթէ արդարք իցեն իրաւունք քո։ Յուլիանոս. Վկայութիւն ոչ՝ է բաց քեզանով ինամ դատաստանիդ ի բանից։ Վկայութիւնք ոչ՝ ի բաց քեզանով ինամ դատաստանիդ ի բանից. եւ պետութիւն միշտ վասն իրաւանց ի բանից՝ զոյ ուղիղ հարկ լինի ուրեմն վէր այսորիկ յանձնակատել զգացուածիդ, ընարել դատաքննիչ մի, վասն երկացուցդ կոյսանց խաղաղուիւ. սակս եթէ ոչ՝ ընկալ երկիր միջնորդի՝ բաղդն զինուց ձգնաժամեալ։ Երբեմն եթէ ծանանէիր դու՝ ի ծերակոյտ մի, որոց ոչ էցէ՛ ոչ խորհրդարան՝ և ոչ դատաւոր, ուր և իւրաքանչիւրոք ընտանի՝ հաւատացդ ունել իրաւանց՝ առնել զդատաստանն ըստ ինքեան, բանալ՝ ի վերայ հանգն դատախազելոյն, ընդդէմ գրացւոյ իւրոյ, արդարև ողբայիր դու՝ ի թշուառութիւն այսպիսի ազգի մէջ, և ունելոյ ելիր կորէ առակաւն՝ ի վերայ այնատրաս սարսռելի անկարգուն. ուր համայն ընտանիք զինեալ ընդդէմ միմեանց։ Հաւատա՛ դու քեզ՝ ածք պակաս քան ցառամայն հայկն առ բոլոր աշխարհ, որ ընդհանուր ծերակոյտ էին. եթէ իւրաքանչիւր ամբոխ՝ (որ ոչ է, եթէ ոչ՝ ուզ մեծագոյն ընտանի մի,) հաւատասցէ ի իրաւամբ առնել քանուր դատաստանս ինքեանն՝ ի վերայ դատախնդրելոցն, ընդդէմ այլոց ազգ ձակաց ամբոխիւ։ Հաւատ՝ անձն մի՝ որ տիրէ անդատաստան միոյ՝ ոչ ժամեալ նախնեաց իւրոց, ոչ կարէ պահպանել, եթէ ոչ զօրուէ օրինաց. և ընդ դատաստան խորհրդական դատաւորաց. որ և կենդ յայժ խաղաղ պատճառ՝ ոչ զմեծ չարագործ, եթէ կամիցէ տիրել ոմեմ՝ բանալ, զոր արդէն դատաստանն իրաւամբ հնարէն նմա, ոչ խոհական ժառանգել։

Հաւատա՛ դու քեզ թագաւորք կարեն յոյնդամն՝ ի զարթնալ զբազնալ, առ՝ ի գինդզիմանալ դաւուց թագց՝ ի կիրարկանելոյ զնա՝ շահիւ շողոքորթութեան՝ և մարդասիրութեամբ։ Խաղաղասէրն և արդարասիրն՝ միթէ ոչ՝ տակաւին առաւել սրբացեալ և անրնդդատելի՝ ի թագաւորաց, առ՝ ի նկատուածն հաւատարդասուածեանն՝ լեալիր քաղաքաց, քան զաւորաց, առ՝ ի նկատուածն հաւատարդասուածեանն՝ լեալիր քաղաքաց, քան զի՞ եթէ վասն ընտանեաց, որ յաղագս սրտաց միայ գործեցեալ։ Եթէ լեալ անկրաւութիւն և յափշտակութիւն՝ յորժամ բռնութիւն կալուն զնոյն ինչ արարայ, լինիցի արդարութիւն հսկայից, եթէ բռնութիւն կալուցուն զդատաւոն, Եթէ նախադիմեալ զինեալք՝ ի չխաբել ո՛ ի խուրանալ վասն փառաւ։ Եթէ նախադիմեալ զինեալք՝ ի չխաբել ո՛ ի խուրանալ վասն փառաւ, ի՞նչ պատճառ ուրեմն առաւել ո՛ ոք քեզ յատկացեալ շահասիրութեանց, քո պատճառք ուրեմն առաւել ո՛ ոք քեզ կընդդէմ՝ ի խոտանելոյ՝ ո՛ ի հոտրանալոյ՝ ի միտս ամբոխի շահասիրութեանց միոյ՝ ոչ ինչ ոչ ինչ ոչ ինչ։ Ոչ ինչ ոչ ինչ ոչ ինչ։ Ոչ ինչ ոչ ինչ ոչ ինչ։

Թադասէոսի միջ՝ որ խաբէիլ՝ ի վերայ դաշուց, պատճառէ միշտ զիստորու-
ծիւս. զսուտ, զպատճառելիս՝ կորուստս՝ անկարգութիւնս վարուց, և հետե-
ւեալս չհաշուս իրակութեանց, որք առաջագոյն պիտի ցուցանեմ ի
ստորոտ գրոցս։ Ի վերոյ միջոցի՝ որ գումարի միշտ զայնքան հանդիպիս շուրջ զիւրա-
սրտիսն ոչ երկնչէր լինել խաբեցեալ յայսպիսի դիպուածոյ։ Ոտից ևեթ
հակիրճ նա՝ ի կռիւն դատաքննողն ունէր առ՝ ի ետեղել զիմն իւրաքանչ,
յուցանել նա զիստակատարութիւն իւր, զգարի հաւատարմութիւն՝ և զգա-
րուեստ վարս իւր, և հրատարակէ գհաւատս իրաւունս՝ թէ՝ ի վերայ որոց
պատճառանաց է հիմնեցեալ։ Հանդերձ դատաքննիչն՝ ի միջնորդ մի սերիլ, և
ոչ գաւառս մի խնամս։ Ընդ նա՝ որ ընտրէ զնա, ոչ առաւել զինքն կու-
տայր վճռատուն նորա, այլ զոն ունելոյ նմա ոչ ինչ պատիւս միջոց
ընծայ։ Ընդ դատաքննիչն ոչ արտարերէ զիմիս մի՝ որպէս իշխանական դա
տաւորի. բայց առնէ յառաջարկութիւս, և զհետ լինի իր ինչ վասն խոր-
հրդոյ նորա, առ՝ ի պահպանել գիշատղութիւն։ Ուր ոչ ինչ յայտնեցանիցէ
պատճառացն՝ զինչ՝ ի դէպս ելանելոյ համոյն հոգածութեանն՝ զոր ետա-
ւեր մի՝ ի գործ ածէ առ՝ ի պահպանել գիշատղութիւն, յայնժամ ունի նա
վասն իւր զվկայութիւն խղճի մտաց իւրոց, և զպատիժս՝ ի դրացիսդ, և
զաւդիղ պատուականութեանն ածց ։ Ոտից բանից խղճահարեալ Թոմիկն՝ հա
ձեցաւ, կի Ալիմոնիկնացիք լինիցին միջնորդք՝ ի միջ իւր, և՝ ի միջ Ալեա
րիացւոց։

Յայնժամ առնանելով Թադասէոսին Թոմիկն՝ որ համոյն միջոցք
և պատճառանք որ վասն արգիլոյ զերկուս պահելոյ ոտից զոգաւորիկ, հոր-
զեալք լինէին յինքենէ, ջանայ արդիւրել զնոսա այլ ինչ զօրիւ կոտոր։
Ընդեր նշանակեալ ես՝ Թադեւոսիք սիրելի՝ զՆիկիտին. յառաջագոյն պատ-
կառանաք սիրահարութեանդ ըմբռնել զնա։ Ասէին դիտաւորք հրամայելոյ նմա
երդել բազմից անգամ՝ ի բնական հանդիպից, որ և երդեաց նա, առ՝ ի չ
երևիլ անհնազանդ՝ հօր իւրոյ. բայց ընդ հաճարտութեան՝ և ամօթխած-
թեան, որպ առնչանաք արամ՝ բարեզէս առաքեալք լինէին, զորս կրէր՝ ի հնա
զանդութիւն։ Թոմիկն ոչինչ ընդառաջեաց միոյ ինչ կամացն երդիցէ
նաև զդրաման՝ վասն առացեալ յարկանութեանն Թէոդոսիոսի, որ՝ ի վեր
Տաճկաստանեայ՝ և Արտասի, բայց նա ոչ կարաց յառաջադրել երգելոյ ըն
դանուածոն Թէոդոսիոսի՝ ինննեկայութեանն նորա, և հայր նորա և ոչ հաճե-
ձաւհեցաւ առնել զինա ։ Ընդ քաղցր և ազդու ձայն նորա թափանցեալ
՝ի սիրտ երիտասարդ որգացն Յունիոս, և եկաւ յոյսդ ի սիրոյ
Ընդ Թոմիկն՝ որ ունէր զայս իւր ինքնագլխի՝ ի վերայ նորա, հրամուէր ընդ
նակերն գշինութիւնս նորա, իսկ Թէոդոսիոս իբրև ոչ յաւելանի իմանալ զիմ
մունս Թադասէոսին, և ոչ ևս կարէր արգելուլ յայսպիսի դիպուածոյ՝ ի
լինելոյ զօրիզարատ սիրահարեալ։ Ակամայ բանականուի իւր առաւել գի-
տացեալ էր՝ ինձա՝ ի զգայականն, որ ոչ ևս էր նման Թէոդոսիոսի, որոյ
բանաւոր սիրտ էր՝ ի կշռոյ արարիչ էր՝ ի կշռոյն Քաղիսթոյի,
աւսան միջ Ալեքսիոսի երգեր, պահէր սա զիստրիկ լուսիբեան իմն, և յոր-
ժամ նա երգիցէր, շտապէր սա՝ ի գործուածոյ զգուշացառնութիւն՝ ի վե
այլ իմն առարկայի։

Թադասէոս Թոմիկն՝ ոչ կարէրով պատ ուղիղ յոնկ երթալ՝ ինչ
պատակ իւր, կալաւ վերջապէս զյառաջադրութիւն առնելոյ զիմ իմն որ,
յորում կամէցաւ ընդունել զկռուցեալս զիստրիկ իւրոյ ։ Ալեքսիոսի լսէր՝ ոչ

կամելով առնեին դնալ, բայց այնչափ էր թոքից պատճառանաց հնազանդել հօր իւրոց. Հնձնալ նորա՝ ի չէ մի զօրիզ և փրփրեալ՝ համանման այն ձիոյ՝ ի յոր Վասիլ տղայոյն ուղղափառին, և կատաղեալ թափց իջեալ աշխատանաց։ Որոյ խուռն մի երկաւատիսն ոգեկանց՝ հետեւեցան քաջալուր։ Ընդ երեխայ նոր՝ ի մէջ նոցա ոչ Տիւնայ՝ ի մէջ անասնոց։ Յոտատէրն նոցա գնա, և ոչ կարէր յադել՝ ի տգիտէն. և՝ ի տանջանէն գնա՝ մոռանացեալ զամ ձախողական դիպուածոն իւր զանցեալս։

Տունք ոմանց հալածէին զվազգ մի՝ անձնանէ իմն ձեռնէ և կատաղի ընդ այնմ՝ ոչ Վասիլոսէ, (գ) որոյ երկար մազք էին կուրծք և ցցեալք ոչ գիտեաւ Հայծակնացեալ աչք նոր լցեալք էին սարսմբ և հրով. և փոնչիւն ընդդէմ նորին՝ ասէր լսել՝ ի հեռաստան ոչ մանչունն փքեալ հոգմոց, յորժամ Ուղէ վիրաւորել զհրեշտակ իւր՝ ի դադարեցուցանել զսուրհանդուխտ. Երկար ժանիք ձիոյ սարսեալք իրրև հաւու աստղի փայտահատից՝ հատանէին զաբեղս հնազանդ ծառոց. և շունք հաւատոյ՝ որք մերձենային՝ ինա, լինէին պատառեալք. և առաւել վառեաւ որսորդք՝ ի հալածելն գնա՝ երկնչէին ժամանել Ընդ խօսիլ ընդ նոսա յայրուածոն իւր՝ ոչ հոգոյ. ոչ երկեամբ բնաւ մերձենալ՝ ինա, և գնա իւր մեռաց՝ ինա՝ ի քիկունց։ Ընդուն զազան կնձ դանուցս հոսիւք իրրև զառու, և առաւել և առաւել զարձամ զնոյ այնմ՝ որ խոցոցն գնա։ Ոսկան ձի Ընդ խօսիլն (աւազ զօրիզ ինձ,) ահաւ դողալով յետս յետս չդնել և ապանդակ վիրացն յարձակիլն ընդդէմ նոր՝ նման ծանրագոյն բառանի՝ որով բաղխեն զպարիսպս՝ առաւել զօրիզ ամրոցաց, ահաբեկեալ անկաւ յերկիր, և Ընդ խօսիլ ետես գինքն՝ ի գետնի պատուհան զօրուն՝ ի վառարս գհարեալ ժանեաց վիրաւոյն արշաւելոյ՝ ի վերայ իւր։ Ոտից Ոսկեմատ զգաստ՝ ի վառնդ Ընդ խօսիլն՝ իջեալ՝ ի ձիոյն պատ քան զկոչնակն՝ և եկաց՝ ի մէջ անկեալ ձիոյն Ընդ խօսիլն և վիրացն, որ գայր՝ ի խնդրել զերծ ժ արեան իւրոց։ Յայնժամ ի հլամբ զեր կոյնպատուն նիզակն իւր՝ զոր ունէր՝ ի ձեռն, այնքան տապակ ուժգնութ եհար՝ ի կողս զարհուրելի գազանին, որ միանչի ցերիկամուն նիզակա նացեալ՝ անկաւ յերկիր ապտակեալ որոտմամբ։ Ընդ խօսիլն հատեալ զգլուխ նորա՝ որ առաւել և պատառատեաց՝ ինա զերկիր՝ յորժամ հատ գինքն՝ ի մօտոյ, և հիացեալ ընդ ի գործոյն զդարսդ՝ մատոյց Ընդ խօսիլն։ Ոչ շատագունեալ զերեսք խորհրդակցին չէ հօր իւրոյ այնք, եթէ պատրեցեր ընդունել։ Ոսկ հայրն զինի լինելոյ յատհատել՝ յերկիր կոտրատեան գաւառն, և վերադարձեալ յաւրախուն՝ ի տեսանելն գնա արտոյր գիտեն զի, եւ նման ձիամարտ ըմբիշ՝ պատրեալ ընդունել զրնծոյն. որոյ ընդոսկ ատ գիմելոյ, ընդունիմ՝ ի չէն երախատիսուէ գայլ էին ընծոյ՝ առաւել մեծ, որ ե պարզեն կենաց իմոյ, գոր պատրիմ քեզ։

Ձոզիւ եմ տասց զբանս գայս երկնաւոր եմ առաւել խոսեցաւ, և խոնարհեցաւ գլուխ Ոսկ Ոսկեմատ՝ որ ետես գիմեանս նոր, ոչ համաք ձակեցաւ ասել ետես ինչ, եթէ ոչ գոյս բան միայն։ Երանելի ե որգիկն Յուլիոս, ուստեալ ոչ հպանեալ գոյնպիսի կեանք մի պատուական։ Ոտից

(գ) Վասիլոս. տղայ Ընդ խօսիլ. որ ունէր գանուն իւր ցանասունն՝ որ ընկնէր նմա Յորմ՝ բանասիրք չեսցցացոնին նէ՝ Ասելոյս էսոսն գիմելոյ զ՝ ի տէր անճառն ոգեկանք։

տաւուկ եւս լինէր երջանիկ, եթէ կարելիք անցուցանել զկեանս իւր ընդ քոյդ։ Ուր Աստիճան ըմբռնեալ զնա պատասխանելոյ՝ զի բարեպաշտելոյ արուեստից ի խոտոր կրնտասարդուհի բնիկ բարոյից իւրոց՝ աշխատեսցայ ի չէ իւ։

Յաջմէնէ՝ եհարց զնոսն կիսաձայն խոսանալոյ Թէլեմաքէ զդուստրն իւր, բայց յուսացաւ ե եւս բորբոքել զսիրահարութիւն նր եղոլով գնա յանդ էաստուե, ե հաճասաց սակիւրն ե սրտիլ ուրախ գնա ի Պուլոս, յա զաւդ ըղձի՝ հաճասակ զամուսնոյն իւր։ Յաջմէնէ խոհեմ ընդունին պատ ի մարի ի բուժ։ Նայ ածէք ծիծաղին ի վերայ իմաստուն մարդկանց։ Օ՛ ապ որ արդիւ պատահէր զԹէլեմաքէ, եղև առիթ՝ որ եւ մարդ պլոսոսի պատասխանիցն գնաց ածպարել ի չուէս ու։ Ուր հասարարեալ սէրն զոր ակամ զեալ ի սրտի իւրում, եղ գնա յուղիղ պաշտանու ու իւրմէ յինքնէն։ Ուր վերակրնկալ Աննեօրի՝ զհաղածուի իւր՝ ու ի ներքսիզն նմա անձան դուրջ բաղձանք իւն՝ վերադառնալոյ ակնաթ հարկեցաւ Յաջմէնէ ի նոյն ժամու թողուլ գնա երթալ։

Ուսահան նաւնէր ի պատրաստի. քանզի Աննեօր՝ որ ի համոյն ըս պէի՝ ըստորում կարգադրեր զկեանս Թէլեմաքէ, վերամբառնալ գնա յա առիթ բարձր փառս, ոչ սրպիլոյր գնա ի միում տեղւոջ, եթէ ոչ անդ՝ յո բաւ պատ էր վարժել գնա յառաքինութիւն, կամ ի շնորհս, և կամ առ նոյն առանց զառաւել փորձառուիս։

Հոգուսնակիսալ էր Աննեօր՝ ի պատրաստել գնաւն, մինչ Թէլեմաք վերադարձաւ ի Պուլոս։ Այց Յաջմէնէ որ ունէր յոյժ բաղում ահա ձուիս, ի տեսանելն զպատրաստութիւնոցն՝ անկաւ ի մտահատել սրտմուխ և ի վշտալիր ցաւսակրութի՝ արժանէ ամենից դէմ լալոյ։ Ուր յորժամ եսես, եթէ այն երկու հիւրք՝ յորոց ընկալել էր զոյնքան օգնութիւն, ի բաց գնան, եթող լով գնա. ներփակեցաւ ի տան իւրում յառաւել դաղանի տեղւոջ. և անդ հանդուցանէր զնոսա իւր, հանելով հառաչանս, և հեղուլով զարտասուս։ Աստանդար զհաղ բուծման անձին իւրոյ, և քունն ոչ ևս մերձենալոյ զնա երբ առաւել ստրժանելի տանջանս։ Ինհետանալ էրթև մեծ ծառայ պոյ՝ որ ծածկէ զնա հեր հովանաւոր ստրածեալ չիւզոյ իւրոյ, որոյ՝ փոքրիկ որդն պէ՝ սկսանի ներքնատաւ կրծել զերբատղն երակս, որովք ծրծէր զհիւրս՝ և զծառան յերկրէ, ի բուծուն և ի խոտորմաւն իւր։ Այն ծառ՝ զոր հաղմունք՝ ոչ ունէին բնաւ խորհրդակից. և երկիրն պատրաստ՝ ունէր ախորժ բուծանել զնա ի կուրծս իւ. և ստատ փայտահատ առնէրով զնա ի ամենատան պատ ոճոյ՝ կոտր ի բացեալ։ Սկսանէր սհա ուժել, ոչ կարելով բացատրօրել ըղ պատճառ չարեաց իւրոց։ Ուր հրատարակ զառաջին ուժեղաւել իւր՝ մերկա նայր ի տերեսոյ՝ որք էին փուռք և զարդք իւր. և ոչ ևս ցաւացանէր, եթէ ոչ արիւն մի՝ պատառատուն հիմն իւր՝ ուրնք ուրնք ձեղքեալ և բացեալ, ոչ զօսացելոյ։ Սկին նման և Յաջմէնէ երեւիւր ի միջ անասնոցն ցաւակրութ իւրոյ՝ արտասուս աղճեալ։

Թէլեմաք խանդաղատեալ՝ ոչ կրնէր խօսել ընդ նմա. և երկնչելով մի աւուր չուէնն իւրոյ՝ որոնէր զգաստացնել, յաւելցուցանել զնա. և լինէր ծեացեալ երկար ժամանակ ի նոսա աչս անհաւատանալ՝ եթէ Աննեօր ոչ էգէր առացեալ նմա զգոնս։

Ուրախ եմ յոյժ ի տեսանել զքեզ այսպէս փոխարկեցեալ. քանզի էգէր հպարտ և խիստ, և սէրս քեզ ոչ յինոյր յայլ կնէ. եթէ ոչ՝ ի հաճոյս՝ ի

հան

հանդարտութիւն եւ՝ ի շահաւէտութիւն քոյ. բայց՝ ի վախճանի՝ ահա վերա
դարձեալ փոխեցար՝ ի մարդ. զի ակռայ վասն փարձառութեանց չարեաց քոց՝
խրճալ առ չարին՝ որ ապրեց։ Ոչ թէ ասդին զիաժուութիւն՝ ոչ ի մարթի ու
նել՝ ոչ բարեբարդութիւն, ոչ հնարիք առաքինութեանց, եւ ոչ ներկմանութիւն
՝ի շահել զմարդիկս։ Եւզդ ոչ ի պարտ առնել զինս հետ. զի ցվերջին ծայրն
եւ ոչ անկանել՝ ի բարեկամութիւն ի՞նա խոսի ըզ Աստուծեն առ՝ ի
հաձելացուցանելոյ զնա՝ վասն երթալոյ քոյ առաք. եւ խնդացեալ գիրծուցանելի
զքիզ՝ ի վարանելն եւ՝ ի գժուռաց՝ ապնապետ ղիմարանութեանց մեզ. բայց ոչ
կարեմ բնաւ, զի վարձար հալածանել եւ երկչոտ առնել առիթեցն
սրտել քոյ. Քանզի պարտ է, զի վարժեցեալ զքիզ՝ ի մեռանել զկատարել եւ
զհատատութիւն՝ ըզ խանդագատ եւ առնելի բարեկամութիւն մեզ. Աստուած
պարտ է երկնչել՝ ի վշտացնելոյ զմարդիկս՝ քարոզ հարկաւորութիւնեան. Օ՞
պարտ է վշտակից լինել վշտաց նոցա. յորժամ ոչ է կարելի նոցա՝ լինել
մեղմացուցանել զցաւս պատահմանց իւրեանց. միշ անկարելի է նոցա վատ
լոյ լինելոյ կատարելոյն։ Ա՛հա վասն որոյ ասէ Մովսէսոյ զոր ասացեր,
բարձոյ սիրելով, զի այլ ոք զուգացուսցէ վասն գնալոյ մերոյ՝ քանզի Աստ
ուած՝ ի քէն՝ քան զի՞ ինչն լինիցի։

Ա՛երակրիկեաց Աստուած. խաբեա դու զքեզ ոչ սիրելի իմ Մովսէսոյ
Ընդալ զա զդու ոչ զորդիս քոյ զաղաւթսդ, և անեալ՝ ի միջ ձիրանացդ, որք
կային, զի ոմ ինչ արասցի ըզ հաձոյից իւրեանց. և թէ՝ հատոյն բնաւ ինչ
հնազանդիցին կամաց նոցա. բայց ոչ ունին զօրաւն զիմարանել ըզ ստեղ՝
դիմ առ դիմ։ Այլ ոչ թէ ունին նոքա փայլ ինչ վասն մարդկանց. և կի
թէ երկնչին վասն բարեսրտաւէ իւրեանց՝ տրամեցուցանել զնոս. այլ է գիտ
իւրեանց խոհական հանդատաւէ. զի ոչ կամին բնաւ տեսանել հանդիպ ինչ
եանց՝ զդէմս տխուր և ահաձեալ։ Ի՞նչ և ողորմելոյ ինչ մարդկանց՝ ոչ
շարժին զնոս բնաւ՝ ի գութ. միայն թէ ոչ ունիցին տալոյն աչաց իւրեանց։
Այլ եթէ երբեմն լսիցեն պատմել. այնպիսի վիպումնք զայրացուցեալ ըզ
հնձեցս ցանելն զնոս։ Ուստի և վասն ախտիցդ և հանգուցդ նոցա՝ պարտ է տ
նել թէ՝ ամենեքեան վարկեն բարեաւ. Վհանգի՞ պէտ. են նոքա՝ ի հաձոյս
իւրեանց՝ ոչ կամին բնաւ տեսանել զայն՝ որք կարեն բերկանել զկատարելու
թիւնս։ Ընդէ՞ր ուրեմն՝ յեղակարծել, երթալ, և խոսիլ ցոքս, վասն պատշ
աճանելոյ զախտակրս թէիս, և զանիրաւ դատաւճռելոյ՝ վրդովիչ ասն մեզ։
Տուն նոքա միշտ պաշտօնս խոսելոյ մանաւանդ ապրող անձանց. քանզի թէ ինչ
եանց, առ՝ ի խոսիլ քաղցր քաղցրանալ թիւ։ Ընդ ապատանքս ապուրիկ
յայտնեսի իմիք դիպուածոյ՝ առաւելապես ըստուն դինեանս չորեքտասան
յաւելուածով զառաջ պարզեալ անկրտա, և աւերեսն դիրատուիս՝ կարի վեր
ապրանեալ, վասն ոչ դիտելոյ իւրեանց վճռասիրել ըզդէմ յառաջ
պրուեց այնոցիկ՝ ըզ որոց վարձն յանդգնաւմ ասաւ. Այլ միշտ ապն ակռայ
լեզի մոռաց զգացեալ լինի՝ ինձ, առնել, զի իւրեանցիւրոյ առ քարշէ լինիք
եան զօրաւն իւր։ Ամենեքեան ասիցեն զնոս, ամենեքեան անհանգիստ առնեն
և ամենեքեան չնչեն, և չնչումն իւրեանց հասանէն ընկալոյ զպէս ամ
զոր կամ ինձ։ Ինձ ասիցեն զնոս, և զոմին զնասցեն՝ որք կամիցեն
մնասել՝ ի ջնորհս նոցա։ Ոչ յորժամ առանձն գիտասցեն ըզքեզ, և զինեն
ձեզն են հատատեցեալք յաստիճանի իմիք. արդեւ և իմ իշխանութիւնն պիտ
ձեզն են հատատեցեալք յաստիճանի իմիք. արդեւ և իմ իշխանութիւնն պիտ

հրին՝ ի բարւոյ կեանս իւրեանց։ Ապրեալքդ ի նոցա՝ ասա՝ թէ ոչ երկիլ ամենևին զայ հասուածոյ բռնութենէ. բայց միշտ լինիլ կատարեալք, և ոչ կաքսին հինալ թարգ լինելոյ։ Ընդդէմ ամենեցուն ասաց, որք ի խրատուց ոչ ունելով զգայուածոյ ինչ՝ պատասխանել փարին միշտ շուրջ զարմանք ծառոյ։

Ինամ ոչ ընդունիմ ես սիմ Թէկլեայիդ, զի զոյ անկանիցէք ի սոյնպիսի սխալանս որք ընծայեն զանդն անթառամն՝ ի կատարածուն։ Ընդդէմ զոյ ես այնքան խանդագատ, մինչ զի՝ ոչ համարձակիմ խօսել ընդ Յաւհնէ. ասա ոչ լինիս բնաւ գայթակղութեան նորա յորժամ երևնիցես ի Յերկնից. զի այս ոչ է բնաւ գայթակղութեան նորա՝ որ շարժէ զքեզ ի դատ, այլ նորա կոչեալ նորան որ զբնդ շինէ։ Վնաս զոյ ուրեք ինքնին ի խօսել ընդ Յաւհնէ, և ուրեք յայտնի զիալուածոյ՝ լինել խանդագատ՝ և հաւատալոյն հանդգնագոյն ի վիասին։ Յայց նմա զգաւակրութիւն ջոյ, որ ի բաց եմպղուա զնա. բայց զոյ նմա՝ ևմանապէս հաւատալ բանիւք՝ նաև գհարկաւորութիւնն չգիտեն զոյ։

Թէկլեայ ոչ համարձակէր՝ ոչ ընդիմանալ Անդիմաքի, և ոչ ևս դնալ զատանել զ Յաւհնէ։ Ամենեքեան ես յերկիւղ էին, և ոչա՝ նոքա վատահութիւն անդրանցանելոյ։ Էր նա երկուսեան, առնէր գերկուս քայլ՝ և վերստին նայր յետս, ասէ՝ ի յաւաջարկել Անդիմաքի զնոր պատճառանս ինչ, վասն որ կարելոյ, բայց միայն հայեցք Անդիմաքի խրատ զանս նորա՝ ի նմանէ՝ ասէ նէին ցրտել հանգոյն գերկիլի պատճառանաց իւրոց։ Այո՛ ուրեմն՝ ասէր Անդիմաքոս ծիծաղելով, նայն յաղթօղն Տաւիթացուց, և նայն պատերէն Հէսփերու։ և նայն որդին Յեսսեայ եմնատանցի. որ պարտ լինիլ գինեն նորա Օրսել, յո՝ գործերոյ Յունաց. որ ոչ համարձակի ասել Յաւհնէի՝ ի՞նչ ոչ ևս կարէ յանդգնանալ գալոյ իւր ի հայրենիս, ասէ՝ ի վերստահատանել գհոգի իւր։ Այ ամենեքեան ևմարի, որքան ապերջանիկ լինելոցեք դուք յաւերժապէս, եթէ ունիցիք գիտակաւորը այ՝ ի վերայ որոց վատթար ամօթ խաղայ ի տիրեցէ. որով զհետէ գտաւոր մեծագոյն շահէ ստեղծեալ՝ վասն իւրոց տկարութեան, ի վերայ յաւէտ փոքր իրաց։ Տես Անդիմաքոս՝ որպիսի գանութիւն զոյ՝ ի՞նչ արիւն նոր պատերազմի, և ի՞նչ վատահութիւն նոր իրակունց. ոչ երկնաւոր դու բնաւ՝ ի զինուց Աստուծոյ. և երկնչիս զիմանալ ի Յաւհնէի։ Ահաւասիկ այն՝ որ անպատրաստ ոտն զիտակաւորս, որք արարածոյ են զատուիլ մեծամեծ գործս՝ ի պատերազմի. և զկնի երևելոյ քոյ՝ և հակաց ի յաղթի անտուէ, ցուցանեն զինքեանս առաւել յեսինս ի մարդկանց, ի նոր հաստատուն գործառութեանց, որոց պարտ ընդդիմանան քոյ ջուրք։

Ա՛նահաւորմ Անդիմաքոս զձգիմատուէ բանիցս պատոյիկ, և զկնեալ յայտ յանդիմանութեանց՝ դնաց փառնանակ՝ ի տարց լսելոյ գնոսն և ինքն ինքեան, հանգիստանալ Յաւհնէի Ա՛ղգ հայիւ ի՞ երեցաւ՝ ի տեղեացն՝ յորում Յաւհնէ նստեալ էր, ունելով զաչս ի խնամարհ, մնչելով և անգիտալ ի տրիբունոց, սկսան երկնչել, և ոչ համարձակել հայել ի միմեանս, խմանալով զմիտս միմեանց ի տարց խօսելոյ ինչ։ Այս հայեցեալ նոցա ի միմեանս ապաստաւորք, և վերջացեալ Յաւհնէ բանալոյ ի վշտաց իւրոց՝ ապաղաչեցաւ ի՞նչ օգուտ արասնել շնորհս յայնմանէ. եթէ նա վատաբար վարձատէ այնոցիկ՝ որք սիրեցն զինս։ Օ՛հնի ցուցանելոյ ձեզ զակարութիւն իմ՝ ի բաց քաղաք գնա։ Ա՛հ, տարի, դնացիր ես ներսնկանել ի նախկին ձախորդութիւնս իմ, գի ոչ ևս ասացեալ լինի ինձ զարմանք կատարելութեան։ Ա՛չ. ես ոչ ևս

կա

գանձ հոգեցմամբ և շարժմամբ իւրով ջանայր շարժել զնա ի դուք։

Ն

Այս չափու՝ որքան Մելխոմայք խօսէր, այնքան ձայն նորա վերադառնայր առաւել զօրեղ. և երկիւղութիւնք իւր ցրուեին՝ ինամնէ ։ Խօսէինէ ոչ դիտէր զինչ պատասխանի՝ և ոչ և ս կարէր համաձայնիլ այնմ, զոր որ դէն Յուլիան յառաջադրէր նմա. և միշտ ոչ կարէր ամ և պատասխանել զանձ հոգեցմամբ և շարժմամբ իւրով ջանայր շարժել զնա ի դուք։

Ես ի սոյն բանիւ՝ եառեալ երեխել Անդրէասի. որ առաց նմա ապուռ ձանրա-
լուր բանիւք։

Ա՛ի աշխատասէրս զքեզ բնաւ, զի մեք ի քաց թողութիւնք զքեզ. սա-
կայն խնամասիրեսցն՝ որ կարգադրեն և շրջապատեն զնորհուրդս ածց, բնա-
կիր ի քեզ, և պաշտպանեսցէ զքեզ Հաւատոյ միայնակ թէ յոյժ երջանիկ ես
դու, քանզի ամենայն յղեաց զմեզ ասա առ ի փրկել զմարդկութիւն
թիւն քոյ. և առ ի ներդնել զքեզ յուղիղ ճանապարհ։ Ցիւրաքանչիւր
ծագեցաք քեզ, ծառայի հաւատարմութեամբ։ Երկիւղն ածց՝ ճշմարիտ առաքե-
նութիւն՝ սէրն ամբողջին, և պիտութիւն վասն ողորմելոց՝ լինին միշտ ի
ներ սրտի իւրոց։ Ուրախ նմա, և ծառայեցու զնա ի հաւատարմութիւն քոյ՝
Քարոզ յաչակատութեան։ Երբ կարի մեծ պատճառն՝ զոր կարելոցիս ընդու-
նել ի ննջեցեալ, և պարտաւորիլ զնա, առնել քեզ ազատարար զանապատ քոյ
Քարոզ խնամելոյ։ Հաւատիկ յորում կայանայ մեծագոյն արիութիւն քա-
զաւորի մերոյ բարւոյ։ Այ, և արժանի զարհուրանս, որք ծանուցանիցեն նմա
զանապատն իւր։ Ահաւասիկ եթէ ունիցիս դու զայն քաջութիւն, և հեռաւորու-
թիւն մեր՝ ոչ ինչ միտս առնելոյ քեզ բնաւ. և կեցցես երջանիկ։ Ընդդէմ
համարձակութիւնք և ահաւանձք՝ որք սպասն իբրև զօձս, եթէ վերադառնան
Ձանապարհ միոյն ցսիրտ քոյ, առ ի դնել զքեզ յերկրպագութիւն ընդդէմ
խորհրդոյ անշահասէր աթոռոյ, կորնչիս դու։ Ա՛ի Քաղաք զքեզ բնաւ վըշ
տակրել ի ցաւակրութեանց. այլ Ջանայ հեռանիլ արիական առաքինութեամբ։
Ընացեալ եմ Փիլոքսենի զայն ամ զոր պարտ է առնել վասն հանդարտութեան
քոյ. և առ ի ոչ խարդախել գՀաւատարմութիւն քոյ։ Երբ ես երաշխիմ եմ
քեզ վասն նորա՝ ածք ընորհաւորեն զնա քեզ, որպէս և զիս սիրեն ալքն
Թեսալոնեցիք։ Ուրաքանչիւր ոք պարտ է հետեւիլ վեռահատոյ նախասահմա-
նութեան իւրոց. և ի գերեզման մտնել։ Երբ եթէ երբէք ունիցիս դու պիտոյ-
անութիւն օգնականի խնդ, զինչ միտ ընծայեմ գՀաւատացեալք հօր իւրոյ և
հպարհնեայն ի նա, վերադառնամ ի տեսանել զքեզ։ Օ՞ի՞նչ կարիք առ-
նել ևս՝ որ ապացոյց ինձ գՀաւատոյ առաքելոց ազգդ, զի՞չ որոնեմ ես, ոչ
զինչ՝ և ոչ զի ի նուիրեալ ի վերայ երկրի՝ և ոչ կամիմ ինչ, եթէ ոչ՝ ի
հաստատանել և ի վարձատրել ազգս ամենից՝ որք որոնեն զաւղղութիւն, և
զառաքինութիւն։ Ընդունօք կարէ երբէք մոռանալ գՀաւատարմութիւն, և
զբարեկամութիւն՝ զոր ունիս ինձ վկայեալ։

Ուանք ապագոյի յանկարծակի փոխարկեցին զԻսայիան, և զգաց նա
հանդարտել սրտի իւրոյ, ըստ առաքեալն Պետրոսի՝ որ ասէ՝ Ընդունելի
բոյ հանգստութեամբ փալէ փեալ կոհակս՝ առաջել կառապետ ալէկոծու
թեանց, և ձայ ի նմա միայնակ յաւիտենական՝ քաղցր և խաղաղ. որ
էր մանաւանդ ապահոս արարածոց մի՝ և զգայուն մի խանդաղատ, քանի՝
ցաւ մի խիստ և նուաղուրդ. և իսկոյն վստահութիւն՝ հաւատարմութիւն՝
առաքինութիւն, և ակնկալութիւն օգնականութեանց ածց՝ սկսան վերա-
ծընանալ ի նեղբս սրտի իւրոյ։

Ո՛վ, բարի՝ առէ ցնա՝ ոչ սիրելի իմ Անդրէաս, պարտ է ուրեմն կո-
ծուանել զմեզ, և ոչ ընաւ տարակուսել. յիշեա դանդ գՅաւուժնէ, և յորժամ
ժամանիցես ի Քեզ, ուր խնամատարեսցէ քեզ հաւատոյանդ զքեզ յատուկ
բարձր աստիճանի փառաց. մի մոռանայցես, թէ Աստուած ունի երջանիկ
գործակցութիւք քով. և թողեալ ունիս նորա զքաղաքս ի ապերջանիկ,
որ յոչ ոք ապաւինին, եթէ ոչ միայնակ քեզ Գնա, երթ արժանաւոր ոգի

Յուլիան ոչ ևս արդիւնաւոր գթով. և ոչ ևս ընդդիմանամ կամացն ածց, որք
ունէին ինձ տուեալ փոխ՝ զայնպիսի ամէն իմով գանձս։ Երբեմն դանէ դու ևս
ոմն Աննիբօր՝ առաւել ամէն՝ և յարէս իմասասուն քան զամ մարդիկս, զի
պատնէշ լինէ, թէ մարգկութեան կարի պատուզամանն առնել գոյն ամ՝ զոր
ունիմ տեսեալ սրտիւս՝ ի քէն։ Երթ ոչ ևս ածուխի ամ՝ ինձ ինքը-
քեզ կերպարանել, որ ոչ է քեզ առ՝ ի դատաստանակիլ ի վերայ երկրի՝ զոհար
և գյիմար մարդիկս։ Երթ և առաջնորդիս որդուոյն Յուլիի, որ է առա-
ջին երջանիկ յունէին զքեզ առաջնորդ ինքեան, քան ի լինելն յապիօղ
Ատրասեի։ Գնացէք երկրեանդր ի ամենն. զի ոչ ևս հանդրժամ եմ ևս
խօսիլ ընդ ձեզ. ևննելցէք ինձ զանձ հառաչանաց խոց. Այո, ասն, գնացէք
գոհ կացջիք և ծառայիք երջանկութ։ Բայց գիտասջիք, որ ինձ՝ ոչ ևս ծառայ
ինչ ի վերայ երկրի, եթէ ոչ երևակերպութեամբ, ի վայելել զձեզ առա-
Ո՞վ բարի աւուրք յայժ երջանիկ աւուրք. աւուրք՝ յորս ոչ կարացի բաւա
կանացս ձանաչել զայառաւականաւելն և զարժողութեն գնոյ ձերոյ, աւուրք
յայժ արագութ հասանելոյ. դուք ոչ ևս վերադառնայք բնաւ, բնաւ ոչք
եմ ոչ ևս տեսանեն զայն՝ զոր այժմ ահագեսանեն։ Աննիբօր շահեալ դէ-
պուկ ժամ առ՝ ի չուել անտի, ընդդրկեաց զվէլօքէն, որ հեղոյր զարտա-
սուս իւր՝ թարց կաթելոյ խօսիլ Թէլամոնէ կամացաւ կանչուլ դԱննիբօր՝ է
ձեռանէ՝ առ՝ ի կորզել գնա ՝ի ձեռաց Յուսինեի, բայց Յուսինե առեալ
զձանապարհ նաւահանգստին՝ եղ գինքն ՝ի մէջ Աննիբօրի և Թէլամոնէի.
որ և նկատեալ՝ ինոսա՝ վշտագնեալ. և սկսանէր հառաչմամբ խօսիլ ընդ նա՝
զբանս անջատականս, բայց ոչ կարէր եղերել՝ և ոչ գիշեն։

Ընդ հայ լուեալ լինէր շիտակ ալի ապատակ նաւավարացն՝ ի վերայ եղերց
ծովու ժողովելոց. որոց քարշեալ զառաստանս՝ ամբարձին զառագաստս, և
հաղին յաջողակ երթ յուռուցանել զառագաստն։ Թէլամոնէ և Աննիբօր որ
առաւելաբար աչք ընկալան զհրաժարական աղջկանն ՝ի Թագաւորէն, որ ընդ
երկար ժամանակս՝ ունէր զնա փոխեալ ներքնազգեաց ի բաց. և տակաւին հե
ռացեալ նոցա աչք, պնդան հեռի՝ որքան և կարաց տեսանել

Վէրջ Քառանկիւնի երկրորդի դէմքն։

ՆԻՒԹ

ԿՍԿՆԱՒՈՐԱՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՒՈՑ.

Ի ժամանակի նաւարկութենէ՝ Մելիտայէ դէպ ՚ի Մարսիլիա՝ ելեալ Մեծն Պետրոս՝ ընդ ծովեզերս Իտալիոյ՝ ի վերայ իւրոյ նաւուն՝ ետես զանազան տեսակ տեսակ ձկունս՝ որ ի ծովուն Միջերկրականի կան. եւ ի մտի եդեալ՝ զի ի դառնալն ՚ի Մոսկուա՝ ի ծովեզերս Ռուսիոյ՝ ի Ղրիմ եւ ի Կովկաս՝ ուր ոչ ինչ ձուկն գտանի՝ ի ծովն Կասպից՝ ի Ռուսիա՝ ի Կասպից ծովուն՝ ի Կովկաս՝ ի Ղրիմ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՔԻ

Գէորգ Վռամնէրսէեանց։

Եհաս առ ապաստ լցան հոդմովք. և՝ իվեր առնուլ խարխին՝ Թուէր Թէ երկիրն, յի՝ ցաւոցն՝ հալածական փախչէր՝ ի նուաճուն, Եւ զհեռաւորն փորձառուս՝ զանապատին զլերինս ի էութեան էն, (ա) որք զդազաթս իւրեանց ունէին ծածկեալք՝ ի նեղ մառախլապատ ցրտացեալ ձիւնից, նաեւ զլերինս Աբրօսէրնենսից (բ) որք ամպարտաճանօրէն ցուցա- նէին զձակատս իւրեանց յերկինս, զկնի լինելոյ առեալ խորտակեալ՝ ի կայծա կանց։

Մինչ տեւէր այն նաւարկութիւն, առ ինդլամաք յԱՀՆԹԻօր. ապա՛ Թուէր լինձ խմանալ զկերպ կառավարուե՛, զոր ունէին մեկնաւանեալ։ Յերեակ ՝ի նաւին ու երև իւր լինձ ոչ երազ մի. բայց ասկա՛ս առ ասկա՛ս ապաւորել ՝ի միտս իմ ներկայանային յայնոսիկ։ Հաւանմամանակ ոչնմ՝ որ հասոյն են- Թակայք աչաց՝ ազօտացեալ նման երևին յառաւօտս՝ ՝ի նախակին գալն արշալուսոյ, բայց զկնի՝ Թուէին երանել ոչ յանդիպ, յերեակ լոյն աչի անդադարաբար, և ընծայեն աներևոյթին իւրաքանչիւրքն զինեան գոյնս իւր- նանց՝ զանազանեալ մինն ՝ի միւսոյն։ Ընդ յոյժ հաւաստի եմ, որ պատուիրեն նոսկան հինգ կառավարուիլ կոչանոց ՝ի բարբար ձանապարհուիլն՝ զանազան առաքինեաց իւրեանց, և ՝ի զանազան հակակշռունս անձանց՝ զորս պարտին ընտրել, և կարգել զնա ՝ի պաշտօնի՝ ըստ կարեաց հմտութեանց նոցա։ Այլ ոչ ինձ գիտել՝ Թէ ոչ պարտ է ձանապարհ զնա։

Այնժամ Ա՛ՀՆԹԻօր պատասխանեաց նմա. պարտ է քննել զմարդիկս զգուշաբար, առ ՝ի ձանապարհ զնա։ Ա՛սաի հարկաւորէ տեսանել զնա, և վա- րել ընդ նմա՝ զի պարտին Թագաւորք նիստակ զնալ ընդ հպատակս իւրեանց առաջի նոցա խօսիլ՝ և խորհրդակցիլ։ և փորձել զոգիս պաշտօնէից, յո- րոց ասն նոցա ասել ինքեանց հասկնալ, առ ՝ի առնուլ ՝ի նե պատկանս նն յառաւել և զբարձր աստիճանի իմիք պաշտօնի։ Վասնզի ոչ ունէիս ուսեալ

(ա) Ի Էութեան. ե լեռան մ Լիբանան. այլինչն՝ Անտիոքոյ։
(բ) Ի Էրինս Աբրօսէրնեն, էն նմանապէս լերինս Լիբանանոյ։

ամենաք. ոչ սիրելի իմ Թէոփիլոս. ճանաչել զքանդակեալ պատկերս. ոչ տալ զիմն ուրուք եւ նկատել յայլ պատկառելի. եւ վկայարկու Քէն նայա, ընդ փորձառեալ արանց։ Ինչն ամեն խաչաց միշտ առէպ առէպ վան մարդկանց՝ յոր և վտա կացու Քենց . ընդ այլ գիտուց և առաքինի մարդկանց, որք յերկար ժամանակս ուսանելք և ճանաչելք էին ղառաքեալսն նայա։

Եւ այսպէս ուսանին դու ազդեալսդ՝ Քէ ոչ են արարածք. և Քէ զինչ է որ՝ ինոցուեց կարելի է յաւուրս Պ երբեք ուսոյց քեզ՝ ճանաչել ըզ վան՝ և զայն Վանմիկոսս. ոչ առաքէն առէպ առէպ ընթերցուածն՝ և քննու Քէ՝ ընդ արանց, որք ունէին զճշմարիտ առաքելութեանց։ Օ՞ր ինչ էր էր. որ արար քեզ առնել զինոցական գառաքինուԹէն երբեմն շաւիղսն , արդարև ոչ այլ ինչ, Քէ՞ ոչ նախ ինքն Համակեաւուծ՝ ինկատել զերբաժիշտս և ի լսել։ Այլ կարելի է ուրեմն յաւուրս բարեզ կառավարել զմարդիկս, Քէ՞ ոչ ունիցի նախ ճանաչութիւն։ Եւ այլ կարելի է ճանաչել զնա. Քէ՞ ոչ կեն ցաղավարիցի ընդ նմա։ Ասացեալ այս՝ ոչ է կենցաղավարել ընդ նմ՝ ընաւեի ընկերակցելոյ, այլ առանել զնա հրաւարակաբար . ուր խառնալ լինի զերբաքանչիւրոց միոյն անպանագան երաց, պատրաստեցեալ բազմալեզու արուեստ։ Եւ ասէ՝ քննուԹէն Քէն առանելոյ զնա ընկատուԹէ . և արտաքսելոյ՝ ի խորոց սրտից նոցա զայ գառնէ զամենայնս՝ զորս ներբնակեն, և դառ զննելոյ զհամայն կոզմունս վարուց նոցա, առ՝ ի բացատրելոյ զերեսս առաքելոց միաց նոցա։ Ասացեալ վան բարեզ գառաքինելոյ զմարդիկս՝ պարտ է ակառնիլ զիտել, Քէ այլ պարտին լինել նոքա։ Եւ ունել կառավարել ճանաչողուԹէի ճշմարիտ արժանաւորուԹէն աղնուկի՝ որք ունին, առ՝ ի զանազանել՝ ինոցուեց՝ որք պակասին յարժանաւորուէ։ Ընդունակաւոր ասէ միշտ վան շնորհաց՝ և վան արժանաւորուԹէն՝ Թարց դիտելոյ՝ Քէ զինչ են. քանզի ոչ են սոքա ինչք, եԹէ ոչ՝ անուանք դիզեցիկք, և բառք անզգա նազանք , վան մեծի մասին մարդկանց՝ որք պարծանս առնեն ինքեանց՝ ի խօսիլ յառնեցեալսդ ժամս . Պակասն պարտ է ունել զհաւատսի ակկբռնու ուղղուԹէն, խոհեմուԹէն, և շնորհաց . առ՝ ի ճանաչել զայն՝ որք են բա նաւորք և շնորհալիք։ Ընդ պարտ է գիտել զկերպս բարեզ և խոհեմ կա ուալորուե, առ՝ ի ճանաչել զմարդիկս՝ որք ունին զշնորհս, և զայնոսիկ որք պակասեալք՝ ի շնորհայ՝ յուցանեն զինքեանս ունել զնս , առակերպ լինի նրբուէ։ Ի մի բան. որպէս՝ ի չափել զբազում մարմնական երս՝ պարտ է ու նել զչափ մի հաստատ, նմանապէս՝ և առ՝ ի դառել զմարդիկս՝ պարտ է ու նել զհաստատ կանոնս, որ զհամայն դառաղուԹիս ներագնիցէ՝ ինն։ Պարտ է նաև գիտել խոհական Քէ՝ առ՝ ինչ վախճանի յառաջադրեցեալ է կանք մարդոյ. և Քէ՝ յորում՝ վախճանի պարտ է վերաբերել Թադաւորն՝ ի կառա վարելն զմարդիկս։ Օ՞ի է յայտ՝ միոյնակ և գլուխնականն վախճանի . ոչ կարել բնաւ զտեղերուել և գմեծուել՝ ի ւրոց ինքեանս . զի այն ամբարհաւճ արսնուԹի՝ ոչ գոյ, եԹէ ոչ՝ ի հակերցուցանել զբանսեաց ամբարտաւանու Թիւն։ Ասացյ պարտ է զհոգ գինքն՝ ինչ անհուն աշխատանաց կառավարու Թիւն, առ՝ ի բնծայել զմարդիկս՝ ի լոյս անդր, և երջանիկս։ Ասէ եԹէ այլիմ նապէս արասցէ, ընթանայ իբր՝ ի խաւարի շշափմամբ ձեռաց, և՝ ի պատահ մունս բաղդի, ի բազում առման հնոյ իւրոց, ըստ ամենայնի Քէ նաեւս՝ ի լայնու Թիւն ավիւնաս. որ ոչ ունիցի բնաւ զհակառակ, և ոչ գոք՝ որ գդուշ ի ձանա չեցէ զառաջդս, և զհամայն մերձակայ յառաջս, ուրոյ լեցէ անձանօթ, և այսպէս ոչ կարէ առնել ինչ, եԹէ ոչ՝ զնաեւբեկուէ։ Ասէ

Բազմից անգամ թագաւորը ոչ դիտելով՝ յորժամ կայանակ ձմերիս առաքինութեանն, ոչ դիտեն ընաւ զայն իր՝ զոր պարտին որոնել՝ ի մարդկան։ Ո՛չ ձմերիս առաքինութիւն ունի վասն նոցա՝ զեր ինչ դառնութիւն, և թաւթ նոցա յոյժ յամառեալ, ի խոտ՝ և անկախ՝ ի հրամանաց իւրեանց. որ և պատուցանէ զնոսա. վասն որոյ և վերադառնան՝ ի լսել զշողորդութիւն Համոզմանց։ Ցիտ պիտոյիկ ոչ եւս կալեն նորա գտանել, ոչ դիտարգտութիւն, և ոչ դառաքինութիւն. և արշաւեն զինի ունայն շքեղութեան՝ և ունայն վաստակ, որք և ընծային լինել ձմերատանցն անտրժանք։

Զի կրթիչն մանաւանդ ապա՝ ի հաւատալ թէ՝ ոչ պիտ բնաւ ձմերիս առաքինութիւն ի վերայ երկրի. ըստուգ՝ բարիք բարեաց ձանաչեն զվատթարս իսկ վատթարք՝ ոչ ձանձանեն բնաւ գբարիս, և ոչ ևս հաւատան թէ կայնեն։

Ո՛չ յոյսիսի թագաւորը ոչ գիտեն, եթէ ոչ՝ ունել երկիւղ թէ գոլոր աշխարհի հաւատարեալս. զաղեն զինքեանս, և ներփակին՝ ի պալատի իւրեանց։ Զեն նախանձաւոր՝ ի վիրայ փոքու իրաց, երկնչեն՝ ի մարդկանց. և պակուցանեն գնա։ Փախչին՝ ի լուսոյ, և ոչ համարձակին երեւիլ ըստ բնականի կերպի իւրեանց։ Զի միչ ոչ կամին լինել ձանաչեցեալ՝ ոչ կարեն շփոթիլ։ Բանդի ներհակաբար հետազօտուն հպատակացնոցա՝ թագաւորք՝ և նախարարք զիմ. Իսկ նոքա ներհակաբար ոչ գիտեն ձանաչել զոք։ Զենոյն շահասէր անձինք՝ որք չքնաղատեսիլք կան գնա, են՝ ի հրաձանս, տեսանելով գնա անհաւատարիմք՝ ի հաւատալ այլոց ումեք։ Թագաւոր մի անհաւատարիմ՝ ի հաւատալ մարդկանց. այլ՝ կռակածոտ՝ ի մարդկանց, և յերկուիլ ըստ սասպլոցս։ Բանդի զգուշելով յանարգ և՝ ի վնասակար ազդարարմանց՝ առանց բզգիս բարս, և յրուին՝ ինձանէ նորա ամենեքեան՝ որք կարէին բանալ զաչս նորա։ Այնպիսի թագաւորք անցուցանեն գիւրեանս իւրեանց՝ ի մէջ վայրենի և գազանական մեծութեան միոյ, երկնչելով միշտ շրջունակաբար՝ ի լինելոյ խորհրդակիցք. բայց միշտ անվտանգութեամբ են խորհրդակիցք, և արժանիք են լինելոյ։ Ո՛չ ումք՝ որ ոչ խոսի, եթէ ոչ՝ ըստ սակաւ անձանց, գրաճեալ լինիք ընկալուլ գնա՝ ախտակրութիւս, և գկամայն ձեռաւորիս նոցա. ունելով գաւորիս ձմանաւանդ՝ ինձնե նախատիսունս, և՝ ի պակասու իս իւրեանց։ Ասց յոյսիսի թագաւորքս այսպիսիք առորագնեն լծորել գինքեանս՝ տերեալ լինել՝ ի չար ազդարարաց, յանարգ յանձանց՝ և՝ ի ներհակաւորաց. որք բուժեալք՝ ի ներիւնից՝ թիւնաւորեն նաև գերս անմեղս. և մեծացուցանելով գնոսա՝ հնարին գչարիս մանաւանդ՝ քան թէ հատանել. և կաշնուն ըզխաղարիս իս վասն շահասիրուն իւրեանց, յանհաւատարմանէ և յանվայել հետազօտուէ տեսք՝ և կատածոտ թագաւորի միոյ։

Ո՛նաչեաց ուրեմն ոմ սերիլ իմ Դէյանիէլ։ Ձանաչեաց գմարդկիս. քննեաց գնա. արս նոցա խոսք մի առ մի յատկապար. փորձեաց սակ և սակ և մի առցիս գբնդ յաւար ունէք։ Ո՛րդիւնաւորիսն՝ ի փրկուսուէ քաղմէ՝ զոր արարեալ են ընդինն, մինչ խոտիկիս՝ ի գառատուէ քաղմ։ Բանդի խոտեալ լինիս երբեմն՝ ընդառմ յոյժ խորին են չարք։ Ո՛չ առ՝ ի ոչ վերջն կալնուլ գբարիս՝ ի տնդի չարաց, ուսիր ոչ դատել շատուիչ գունձինն՝ ոչ՝ ի բարիս՝ և ոչ՝ ի չարիս։ Ասց անցեալ սիրայնիք քոյ՝ դասս խարակեն գքեզ յոյժ օգտակարապար։ Ո՛րդ յորժամ գասնիցիս գուս գՀմնոյ ի և գընորհս՝ յառն մեռս, ծառայեցի գնա քեզ առանց երկիւղի։ Բանդի արք հաստատ կամին՝ զի ուղղուէք ի բնանց լինիցին ձանաչելոք, ընդառմ սիրեն նոքա գքարի համբառս և գհետազօտուիս, քան թէ զգանձս։ Ասց զպայշ

լեր, մի՛ աւերեսցես զնա՝ առլով նոցա զկարողսն ի քէն անսանձ։ Օ՛ի այնպէս
ասէ՝ որ կարելի՛ է լինել միշտ առատքեր, և ոչ է, պատճառանէ, քանզի ունի
իւր եռանման զօրացում իշխանսն, և զառատել փարելոյն։ Արդ ո՛ր որ
ունի բաժական իրեցեալ յածոյ, զնա դասանելոյ ի մէջ բոլոր թագաւորացն
միոյ՝ զերկուս կամ զերիս ձիւնարիս բարեկամս՝ ի փուշ խոհիմ դիտելոյ
և հաճասակ բարուքեն, կարէ զանազանել նոքօք փուշով նաև զայլ բազում
անձինս, որք նմանին նոցա, առ՝ ի կարդել ի պաշտօնս իւրեանս՝ քան զնո-
ցայն։ Այլ ինչպէս բարեաց՝ արդ լինի հաճասացեալ ուանկ թագաւորն վերս
պղնոսիկ՝ զորս ոչ կարէր իմանալ միայնակ։

Բայց հարկ է՝ ասէր Լիդիանոս, ծառայեցուցանել նաև զվատթարս՝
յորժամ նմին հմուտք. այլ ունիմ լսեալ ասել քանիցս անդամ։ Այո՛, պա
տասխանեաց Աննիբաղ, և հանապազ ի հարկաւորութենէ, ծառայեցուցանել և
զնոսա։ Զկանգն ի նմանէ անկարգ և վշտագնեալ ազգի միում՝ զբաղ պատանիս մերձ
դիմակ անիրաւք և նենդաւորք. որք տան զայլ ի հրամանատարութեան՝ կարդ-
հալք գտանին ի պաշտօն ինչ կարի հարկաւոր յորոց ոչ ևս կարելի լինի
խլել։ Սակայն թագաւորքն այնոքիկ՝ որք առացեալք ունին զհմտութիւնն
բարի և կարօղ անձանց. ըստ որոց պարտին վարել պատուով. նմանապէս հարկ
է կառավարել նաև զնոսին չարաչարիկս, բաստրում զայ երկիւղ ի նոցունց
թէ՝ կարեն առապարել վերս ի վերայ ընդուրկն։ վասն որոց յոյժ պիտոյ է ժամա
նակ լինել ծառայեցուցանել զնոսա։ բայց պարտ է հոգալ առաքեալ զնոսա՝ որք
առ առակաւ ունացեալ։ Իսկ վտ ձշմարիտ և ներանձին հաճասացեալն՝ զոյշ
լեր յոյժ՝ ի առլոյ նոցա բնաւ։ քանզի կարեն նոքա խարդախել, և յիսուց
առնել զբեզ ապերջանիկ, խորհրդով քովք՝ առեցելոյ՝ ինձ։ բաստրում
շղթայիք առաւել դժուարանցն անթափելիք են նոքա, քան զշղթայս երկաթ
եայս։ Ծառայեցո զնոսա յերկարուին՝ փուխով անցանելիս, և՝ ի սակաւ հար-
կաւորս վարեաց լը նոքա բարւոք. և զրաւեա զնոսն նոցին խոհական կրնք, առ
՝ի լինել քեզ հաճասարիմ, բաստրում այլով ուղիւ ոչ կարես ունել զնոսա՝
միաբան լը քեզ։ Բայց մի՛ հաղորդեացես բնաւ զնոսա քեզնէ յոյժ գաղտնի յա
ւելորդուեց. և ունիցիս միշտ գաղտնի զիւրով ինչ առլոյ նոցա գործել լը
կամաց քոց, ոչ առլով ամենևին յիշխանսն նոցա զբանալիսն սրտի քոյ, և
ոչ խրակուեց քոց։ Ընդ յորժամ տրուիս քեզ հաճասասի՝ ի խաղաղուլ և՝ ի
բարեկարգուլ կառավարեալ յուղիղ և յիմնասուն արանց, որոց հաճասակ
են դու. յայնժամ սակաւ առ սակաւ վտթարքն այնոքիկ՝ որոց առիկց-
հալ էիր, ակամայ ծառայեցուցանել զնոսա, նոքա լինին ունայնք և անօգուտք։
Բայց յայնժամ և ես ոչ պարտ հաճասանել զբարեվարքին և լը նոսա. զի ոչ
նեղեցեալ բնաւ լինել առերջանիկ՝ նաև վտ վատթարաց։ Իսկ՝ ի վարքին ընդ
նեն բարեաւ՝ պարտ է ջանալ առնել զնոսա լինել բարեաւ։ Ընդ հարկաւորս զանց
առնել նաև իմիք զանցանս նոցա. որ ներեալ լինի՝ ի մարդասէր բնութենէ
քումմէ։ Պարտ է նաև անդադար բառնալ սակաւ առ սակաւ զնշխանսն
նոցա. և արգելուլ զնոսին՝ որք առնէին յայտնապէս լը հաճոյից իւրեանց,
եթէ թոյլեալ լինիցեր առնել նոցա։ Ա երջապէս այս է չար ինձ, զի չարեց
ներեցեր առնելով բարիս, բայց եթէ այն չար՝ ի միշտ անվատթարելն. պարտ է
զոնէ լինել միշտ պատրաստ և զգոյշ առ՝ ի հաճասանել։

Թագաւոր մի իմաստուն՝ որ ոչ կամի լինել, եթէ ոչ՝ իրաւունս և բարե
կարգուեն, վերաժամանակ ժամանակաւ՝ առ՝ ի ոչ ունել պիտոյս՝ ի չարագործ
և՝ ի խաբեբայ մարդկանց. զի գտանի նա զոչ սակաւ բարիս, որք ունիցին

քահանան հմտութեի կառավարութեն։ Այլ ոչ է քահանան զառանց յաղթել սիրոյ՝ զհպարտսն բարիս, այլ պարտ է առնել նաև ընդդէմ։

Զոր ինձ՝ ասէ Աստուած, էի պարտ է լինել այս միջ խնդրուածքս։ Ոչ ինչ բնաւ կասկած՝ վերակրկնեաց Աննեթօր. քանզի հոգաբարձութիւնն՝ զոր ունիս դու յօրինել զմարդիկս հմուտս՝ և առաքինիս՝ առ ի ամբառնալ զնոսա յարժանաւորութիւն, յորդորէ և քաջալերէ զայնոսիկ աձնեսին՝ որք ունին զհմտութեի և զքաջասրտութեի, մանաւանդ զի՝ իւրաքանչիւրոք փափաքեալ յոյնժամ առնել զբարիս ըստ կարի ի բում։

Ա՝ան զի որքան անձինք մեղիանան ընդ ծանրութեի՝ գոլով առանց պատուոյ և համբաւոյ. որք լինէին միջոցաւ մարդկիք, եթէ քաջալերեալք և զօրացուցեալք լինէիցեն աշխոյնօք, ի պանծալի միջոցեաց՝ յակնկալութիւն յանկ եկանելոյ երջանկութեան։ Այնորքանիկք են ի մարդկանց՝ որք յաղթեսուէ և յանկարողութէ յուսահատեալք առանապոյ զբարձր ատեձանս պատուոյ՝ ի ձեռս չնորհաց իւրեանց, ստիպեալ ձնչլին եկանել դանդ վատթարութէ ի բարեբաղդութիւն։ Այնորդ եթէ ոչ ատցես զվարձատուին՝ և պատիւս, եթէ ոչ պնոցիկ՝ որք ունիցին զհմտութիւնս և զառաքինութիւնս, որքան հպատակք հետևին ուսմանց, և դասախօսականն անձամբ զանձինս։ Այնորքան ընծայես դասախօսականս զնոսա դու ինքնին, բարձրացուցանել յաս ատիձանէ առ յատուձան ի վերջնոյն՝ միտնչև ցառաջինս։ Այնպես ի կիր արկանես զհմտութիս նոցա, և ձանաչես փորձառութէ, եթէ որով իմացականութէ մտաց զարդարեալքն, և նաև եթէ ունին զառաքինութիւնս ձեռակերպեալս, և կամ եթէ հարազատս։ Այնահա մարդիկք պնոքիկ՝ որք վերաժամանակալք են յատուցել բարձր ատեձանի, լինին սնեալք և դաստիարակեալք ի տղայութեան ուշոց քոց. և նկատեալ ունիս զնոսա զգուշակեր ի քոյոր ժամանակս կենաց քոց. և լինիս վերահասու դատողութէ մտաց նոցա և ոչ խօսիցն, նաև համային գործոց գործեցելոց ի նոցունց։

Մինչդեռ Աննեթօր զրուցաբանէր ապագէս ընդ Թէլամոքի, տեսին զնաւ մի Փեասինացւոց, (գ) որ խարիսխ արկեալ կայր ի փոքր կղզի մի մօտակայ, որ էր վայրի և անապատ՝ շրջապատեալ յերկիւղալի յապատաժից, ի նմին ժամու դադարեցան հողմունք ի շնչելոյ, և քաղցր զեփիւռն առ Թոռէր ամիսիսել յինքն զշունչ իւր։ Ձասայն ծովն եղև հարթ՝ իբրև ջինջ հայելւոյ. և առագաստք անկեալք՝ ոչ ևս կարէին զօրացուցանել զնաւն, և զօրութիւնք աշխատակիր թիավարչից ելանէին ի դերեւս։ Ասատ և հարկ եղև մատանել ի նաւահանգիստ կղզւոյն, որ մանաւանդ էր ապատաժուտ քարանձաւ մի, քան եթէ յայմմոր երկիր՝ առ ի լինիլ բնակութիւն մարդկանց։ Այս որոյ յայլում ժամու՝ դոյն ինչ պակաս հանդարտութէ ծովու՝ ոչ էր կարելի աշրձնել Թոռ մեծի վտանգի նաւաբեկութէ։ Սոյն Փեասինացիք սպատեալ հողմոյ՝ ոչ երեւէին ասկաւ անհանդուրժ՝ քան զԱալէնեացիս, առ ի համահաւաս կցուցանել զնաւարկութէի իւրեանց։

Թէլամոք ընդառաջեալ նոցա ի վերայ սոյն քարանձաւ եղերց՝ եհարց խոկոյն՝ առն նախկնոյ որ պատահեցաւ նմա, եթէ արդեօք ունի՞ն երբէք տա

հալ

(գ) Փեասինոս. որ այժմ կոչի Քօրֆոս. կղզի ինչ ի սպիտակ ծովու, մերձ եղեռն Ալտոնիոյ, հեռի ի ցամաքէ նոցա իբր երկու մղոնաց։ Որ ներկայումս գոյանի քաղ քենաւոր՝ Ա՝ենեցոյց։

խոյլ զՅունքս գիտացարն Մինտաքն՝ ի սան Թագաւորին Ըլխինոյի ։ (գ) Այլն՝ առ որ Թէլեմաք պատահմամբ ուղղեցաւ էր՝ ի հարցանել՝ ոչ էր Ֆեսալենացի . այլ դոլով օտարական ոմն անծանօթ՝ ունէր դէմս վսեմ, փառս, բայց տխուր և վշտագնեալ . Թուէին թէ էջն ընկզմեալ՝ ի խորհինչ մտաւանջ վարանմանց, որ և հագիւ թէ եղ ունկն հարցմանց Թէլեմաքի։ Բայց վերջապէս պատասխանեաց ցնա, մի՛ խաբէիցես դու քնաւ՝ ի քո նից խոց . Յուրիս ընկալեալ եղև՝ ի Թագաւորէն Ըլխենթոյէ, որպէս՝ ի յորմէ մեռաւ, ուր դոյ երկիրս Ծուպիեցւոց, և աւր կիրառեալ լինիմ հիւր ընկալութիւն ։ Բայց նա ոչ ևս անդ, և դու՝ ի գերեզս որոնես զնա, զի չուեալ է անտի առ՝ ի վերադառնալ Ոիթաք, եթէ ուրք հանդարտեալքն բիցեն նմա՝ ի վաղչանէ, զի կարիցէ վերադառնալ զաղձալին իւր, առ՝ ի աղ ջուներ ուրց Վինաթիոք։

Ընդիր թէ սոյն անծանօթ արտաբերեաց զբանս զայսոսիկ, Եարկ ելին քրտն՝ ի ներս փոքրիկ և խիտ անառակն՝ որ էր՝ ի վերայ բարձրաբանդակ քա րանձաւին մերոց, յորմէ սխուր դիմօք՝ անհնարին հայէր՝ ի ծով, փախչելով՝ ի մոլորականց՝ զորս առաքեր, և երևիւր վշտագնեալ առ՝ ի չէր կարելոյ չուել անտի։ Թէլեմաք հայէր՝ ի նա պշուցեալ՝ և ոչքան առաւել հայէր՝ այնքան առաւել խորհել լինէր՝ ի կարծանաց և՝ ի մոլորեալնն. և ասացեր ցնա Ընդ Ինքեօք՝ սոյն անծանօթ պատասխանեաց ինձ որպէս՝ զոր մի՝ ոք հագիւ թէ լսէ այնոցիկ՝ որք խօսին ընդ նմա, և իբր թէ քաղցրանիմք լսեալ է զառն ցաւակրութիւնք ։ Ընդ ասանձնալ ցաւակցիմ վասն սպիրկանական, յորմէ հետ և ես լեալ եմ։ Ընդ զգամ զիս համանիմք լինել սրտիւ առնապանիկ, թէպէտ գիտեալ զվասնէն ։ Ընդ թէև բաւական վտառաբար ընկալաւ զիս, և իբր հագիւ թէ զիշաւ լսել և պատասխանել ինձ, ասկոյն ցաւս ասիւ՝ ոչ կարեմ զանե ոչ բաղձալ զի չարիք իւրք իցեն զիս։

Պատասխանեաց Ընդ Ինքեօք խնդալով, ահաւասիկ առ ինչ օգտեն ձա խորդութիւնք կենաց ընծայեն նոցա զիաւգաւորս՝ լինել բարեդուխ և աղոր ասիւ՝ ի վշտակրութիւնս ոյոց։ Քանզի յորժամ բնաւ ոչ այլ ինչ ձգտակ եալքեն նոքա, եթէ ոչ զգաղջը թագնն մեծասիրութիւնք, հաւատան զինք՝ եանս զոլ ասիւ։ Ընդ կամին, զի լերինք բարձեալք լինիմ առ՝ ի հանգեցուցա նել զնոսա, և ոչ ինչ հաւասիրելով զմոգիկս՝ ևամին վայելել զընդհանուր բնութիւնն։ Ընդ յորժամ լսեն նոքա խօսիլ զվշտակրութեանց, ոչ գիտեն թէ զինչ էգեն այնք, և ե իբր երազ ինն վասն նոցա. զի ոչ ունին տեսեալ զբարի կամ զվատ կացութիւնս։ Ընդահա ձախորդութիւնն միայն ընծայեն զնոսա՝ ի մորդկային գիտութիւնք, փոխանակ հեղոյ գազատ սիրոյ նոցա՝ ի մարմնոց զէն սիրտ մորդկային։ Ընդ յայնժամ գազան եմ՝ մորդիկք են, և եթէ՝ զոր ասեն գիտութիւնք կատարեալ զմորդիկս՝ որք են հաւասնեան ինքեանց։ Ընդ եթէ անծանօթ այս մի ևառնէ զբերդ այնոցա գիտալ, քանզի ե որպէս զբերդ առասանեալ և երևրեալ՝ ի վերոյ այոց հեղերց . առաւ ոչքան արտասիս դու խաղալ՝ ի վերոյ ամբոխից Ոիթաք, յորժամ տեսանիցես յաւար մեզ՝ վշտակրիւ նոցա վասն ամբարշտութեանց, անպատուութեանց, և վասն անխո հեմութեանց քոց։ Քանզի ամբոխն ոչ վշտակրի, եթէ ոչ՝ վասն ինքեանց և յանցանաց Թագաւորաց՝ որք պարտին հակել և զղուշանալ, առ՝ ի սրտե լոյ զվշտակրութիւնս ամբոխին։ Ասէ

(գ) Ըլխինոս էր Թագաւոր Ֆեսալենացոց. որ ընկալաւ՝ զառն իւր Ուլիս՝ զնա ևաճայնութեանէ իւրմէ։

Ապրեցուր Աստուած իմ զիս, զի ես ծառայ քո եմ, որդի աղախնոյ քո եմ։ Ես եմ ոչխար քո, որ կորեայ էի, եւ ոչ ոք կայր որ խնդրէր զիս։ Ես եմ ոչխար քո, որ ոչ ոք կայր որ ուղղէր զիս։ Ես եմ ոչխար քո, որ ոչ ոք կայր որ ապրեցուցանէր զիս։ Ես եմ ոչխար քո, որ ոչ ոք կայր որ ոչ ոք կայր որ ոչ ոք կայր

և փոխատրեն վարձատրութիւնք։ Այլ նաև եթէ բազմութիւն ելցէ ապերախտ, դոն ինչ մարդկիկք ուղղիչք և խմաստունք, որք զդան զինքեանս խարեալք ի սիրել զառաքինութիւնս քոյ։ Ամբոխն ևս՝ որքան և ելցէ անհատտատ և փոխառն, ոչ թողաւ առնել կանուխ կամ անագան՝ կերպիւ ինչ դատաստանի և արդարութեան, զոմն ձշմարիտ առաքինութեանն։ Այլ եթէ կանխս դու սրդեսցես զայսպիսիսն մարդկանց, զնանա ինքեան ամենևին ոչ առնել զինն կարօղս, հարուստս՝ և ձեռնահասս ի բազում գէնս. և երջանիկս ի հաճոյս։ Օ՜ի այն փառք՝ այն առատութիւնք՝ և այն վայելչութիւնք ապականեն զնոս. և ոչ լինին նոքա, եթէ ոչ՝ առաւել ևս վատթարք, և հեռանաքը՝ առաւել ևս ապերջանիկք։ Այլ լինիցի սա առնել նոցա ընծայ մի թշուառս, և մատուցանել նոցա ինչ մի քաղցր։ Հոգա դու ուրուք ուղղել զբարս նոցա, և ներազդել՝ լինն գուղղութեի, հարազատութեի՝ երկիւղ ածց, մարդասիրութի՝ հաճատարմութեի բարեվարգութեի, և անշահախնդրութեի. և այսպես վերջին ծայրով գնն բարիս՝ արգելուս՝ ի լինելոյ ապերախտս. և շնորհեա նոցա զի ձշմարիտ բարին, որ է առաքինութի։ Այլ առաքինութիք նոցա՝ եթէ ելցեն հատատատունք, շաբժեն գնոս՝ ի սիրելութի առ այնս՝ որք ի նոցունց եղեն ներազդեալք։ Այլ այսպես պարգևելով քոյ նոցա զձշմարիտ բարին, քեզ ինքեան առնես բարիս. և ոչ ևս ունիս երկիւղ բնաւ յապերախտութե նոցա։ Այլ՝ ապ եթէ հնանալի էր ինչ է, զի մարդիկք լինէին ապերախտք թոդատ ևարդ՝ զի թ

անեալ երկն գաղանաբար՝ ծանուցք հոգւոյն ինձ ընդ ինձ, որք ունէին տագնապիս մեծ իմն օգտակարութեան, ունել զնա տարակաց։ Փուքանահի երկն զարդացեալ, և երկն բարձրահասեալ, ուժեղ՝ հաճելի, արագ և վարժ՝ ի հասեալն շարժմանէնա անդամոց. և եղ զինքն բոլոր ջանիւք՝ և բազմախորհրդանօք յաւուրսն՝ ի գիտութեան՝ և՝ ի գիրեցեկ արհեստս. բայց ոչ կարաց հանդուրժել՝ ի միւսմ երկրի։

Ախաղաւշակութեն հարկն՝ արար լինել նմա հուշակեալ. և ձանաչի իսկզն՝ ուր և երթիցէ. և յամ առեղս երկնչին՝ ի սմանէ քաղաքացք, զի մի՛ խելացէ զպատկս նոցին. վասն որոյ և զսոյնս առաքեալ շրջի՝ ի մանկութենէ իւրմէ. և ոչ գտանէ յաշխարհի առեղ մի՛ նոյ նման ազատութեան կերոյ. և անցեալ ունէր յամբոխս յոյժ հետաքրքրս յիւրոց. բայց հաղիւ թէ ժամն ինչ՝ ի քաղաքի ինչ՝ յայտնեալ լինէր ծնունդ իւր և նախազուշակութեն, որ յառաջս ինքեանն։ Ուստի ջանաց յոյժ գտոել զինքն, և բնտրել յիւրաքանչիւր առեղս՝ զառաջի իմն նահ և առանձնացեալ կենաց։ Ուսկ հմտութենէ իւր՝ թէ վասն պատերազմի, և թէ վասն առաւել նախաւել երկուցեց. և յամ վասն ընթերցմանց և դիտութեանց իւրոց, բացայայտեն զնա՝ ի դժբաղդութենէ իւր։ Ներկայացաւ նմա միշտ յամենայնսն՝ քաղաքի՝ անակնկալ դիպուածք, որ արտահանէ զնա յաղօտութենէ, և առ լինել ձանաչելոյ հրապարակաւ։ Ի՛ նծագոյն արժանաւորութենէ իւր՝ և ձախորդութենէ իմն ինքեան, վասն որոյ և երկնչէր, և լինէր զգուշաւոր՝ և վտարանդեալ՝ ի համայն քաղաքաց. յորս և գտանէր բնակիչ։ Ախաստահմանութենէ իւր՝ և լինել պատահելոյ, սիրելոյ՝ և զաւեցեալ յամենից. բայց վտարանդեալ և՝ ի բազմաբնակեցեալ՝ ի բոլոր չտանելոյ յերկրէ։ Ոյս ոչ եւս երբեմնադէպ. և այսու ամենայնիւ զգոյժ ոչ կարաց տակաւին գտանել զառեղ ինչ՝ ոչ յԱթենս։ և ոչ՝ ի Կորնթոս, ուր քաղցրագոյն զինքն ազգել՝ ի դէպ ինչ հանդիպումն։ Երբեմն նա առանց ամբարհաճախութեան, ոչ սրտնեղով զբազդատութենէ ինչ։ Գտանէր զինքն յոյժ երջանիկ՝ եթէ հակապատշաճութենէ իւր ոչ խոտանացեալ նմա բնաւ զքաղաքավարութենէ։ Ո՛չ ոչ նմա ձեռնհաս անկարողութենէ ինչ՝ ամենևին՝ ի վերաբանանել զհպարտնին իւր։ Քանզի դիտէ թէ՝ ոչ կարէ առանց անդ ինչ, եթէ ոչ՝ ցաւս՝ և տրտմ՝ համայն ընտանեաց իւրոց։ Ախաղաքավարութենէն՝ որպ վասն առնչի, ոչ բնաւ երեւի նմա բազձալի։ Ուրշուեալ հալածէ զնա ձախորդութենէ իւր՝ ի յերուսաղէմ, ուրեմն պատահաւորք՝ ի քաղաքավարութենէ՝ ի քաղաքավարութենէ։ և քանի փախչէր նմա՝ առաջի նորա, առ՝ ի ծաղր առնել ձախորդութենէ՝ զինչն ցնորութենէ իւր։ Ընձառնդութենէ իւր զուարճ նմա թշնամանելի պարգև իմն ածէ՝ ազգիկաւ վերոյ զնա առաւել զեղեցկեալ աչուրս իւր։ և ոչ պատճառէ նմա ինչ, եթէ ոչ՝ տանջանս, ի հասակի ամաց ինչ, յորում մարդն ակար և անհասատատ՝ ոչ ինչ ունէ պիտոյս ինքեանց, եթէ ոչ՝ հանդերձեալ և հանգուցեալ։

Ոչ եթէ, զնոյ սա պիտի որոնել դէպ ի ծնդրեալս՝ զուրախ ինչ վայրենի և քաղց օրինաց, զորս կարելոյ հանճարոյն՝ և բնծայել զնոյն ի քաղաքավարութենէ. և կառավարել զնոյն ի քանի մի ամս, և զինչ լրանալոյ նախազուշակութենէ դարբերացին՝ ոչ և ունելոյ ամենևին զերկի. զ ինչ՝ ի քաղաքավարութենէ եթէ՝ առաւել ծագիկելոյ։ Ուստի նա առանձնանալ յոյժ ամ յաղաւսութենէ՝ ի քաղաքի մեծ՝ ի Կարիւ հանգիպ. ուր ապագն զինքն յերկիրս ծնդրեալ, զոր սիրէ բաղձանօք։ Ոչ ապ մի իմաստուն և բարեպաշտ, որ երկնչի յածց, և բարձոք ձանաչէ զմարդիկս՝ նաև զվարքս, ոչ

ասոց գիտէ հնոյցաղամարիկ՝ ի խաղաղութեանն, թարց պատուհասից զինուց։ Ընդունայն ակն այն՝ որքան վասն այնմ ստուգութեանն պատճէն, զորոյ խնդրելոյ գնաց։

Այնչափս զուարճանային ընդ միմեանս. Թէկլեմոսիք առնոյ առնոյ ազգականքն էր գալոյ ի ծոցն, այր սիրասնիկ շարժել և հաղորդել յարուցամեկնին գալոյն՝ որք գայթին բաղխել յոտսասաժս. Թեոկլէ տարածեալ գտանիցէ զբերան՝ ձգելոյ անդրէն ի ծոցն, ասէ ծերունին ցնծալոյ, պատուէ զի չունիցիմ։ Քաղցեալ ընկերացեալք իմ ոչ ևս կարեն տանել ինձ։ Ընթերով զգանս զայս՝ ընթացեալ տա ամն ծաղու՝ եամուս ինամն. և ոչ ևս լսելի լինէր ամք, եթէ ոչ՝ շինեցեալ տղայոյ ի վերայ եղէրց, վասն շատասնաց անհանգստութեանց ետաքաղացն ի չուս։

Այլ անձանօթն՝ որ առասանեալ էր ժամանակ քնոյ՝ ի կղզւոջն, երկանեալ՝ ի վեր՝ ի զազաթն հասանէն քարանձաւոյ՝ նկատէր անտի յանհուն ատ ընծուելի ծովու, խոր քան սերտելի. որոյ՝ Թէկլեմոս ոչ ունէր կորուսանել զաւուրն, անդադար գինեալ զհամոն քոյոյ նորա։ Ընդ որ երբ խանդաղատեալ ծորմոքեր վասն երկրին՝ առն միոյ առաքինւոյ՝ և զժբաղդէ, նախասահմանեցելոյ ի մեծամեծ երանելութիւնս. և անկէաց ի խաղաղութենէն անդորրս բազդին, հեռի ի հայրենեաց երից ։ Գուցէ՝ ասէր ինքնին, կարելի է, զի ես վերստանալոյ զ Ութոք, երից այն Ալիսիանէ՝ ոչ կարէ բնաւ վերստանալ ի Միլետ։ Այր օրինակ առն միոյ առաւել զժբաղդէ քան զինքն՝ աղտմայուցանէր զվիշտս ինքեան Թէկլեմոսի։

Ի երկրորդս այն անձանօթն այր՝ առասանելով զնաւն իւր ի ափսերամոյն՝ ել ի նաւակ քարանձաւ առաւարաց, այնքան շատագ արագութէ, որքան Թէկլեմոս ի նաւեր անտառէ ի խնկատու, կերելով զգնդակուս հերս կոհակացեալ՝ անցանէր երբեմն զկայծակն ընդդէմ զահավիժմանց, առ ի պնդալ և հարկանել զկինդր և զայծերամունդ նետից իւրոյն։ Այր ահա դուրս անձանօթին ի նաւն՝ որ հերկելով զալիս ծովուն՝ հետանայր ի ցամաքէն, որոյ Թէկլեմոս քան զառաջ ոչ դիտելով զկնի ի գազանի էին ցաւակրութիւն, վշտագնեալ առաւ կոչ զիտելով զվէրն։ Ընդառաջ քեզ հարել հոսէ ինչ յոչնչոյ նոյն, և ոչ ինչ էր նմա քաղցք՝ քան զլուն։ Այր ի նմին ժամու եառս ի վերայ եղէրց զհամոյն Ալիսիանցի նաւավարս, ընկերացեալ ի վերայ խոտոց. և ննջելոյ խոտոց՝ պէս ի քուն եմրութիւն, զի էին քաղցեալք և անկեալք յաշխատանաց։ Կաղոյր քունն՝ զծանրագոյնն նկերհութիւն էր վերարերեալ յանդամս նոցա. և հատուցանէր Ալինէրվի՝ հագեալ ուռեր յօրն ամէնն զհամոյն զդգացութիւնս նոցա ։ Օ արմացաւ Թէկլեմոս ի տեսանել զայն եմրութիւն քնոյ ընդհատեաւ Ալիսիանցւոց, զինչ Փ տասնեցից լեալք էին հոսօղք և զդաշտ յարդենաւորել ի յաջողակ հոսմանն։ Այլ եղև նա առաւել ևս զարմացեալ՝ հիացմանէ, ի տեսանել իւր զպատասխան նաւն Փիտասնեցւոց՝ անեղծութեանն ի ձէջ ալեաց, զինչ ցգնալ իւր դէպ ևս Ալիսիանցիս, ի զարթուցանել զնոսա։ Ձիսացաւն և շիկակառն ի գազանի՝ ոտիպին զնա ունել զայս իւր դէպ ի շաւիղ նոյնց նաւու, որ ահա արդէն ընթացեալ էր. և ոչ ևս տեսանէր ինչ երեք ոչ՝ զգալիսան առաւասս, որք զգան ինչ երևեալ ի ձէջ երկնաւոյն ալեաց ։ Ընդ այնքան էր ազդեալ, զինչ զի՝ ոչ ևս լսէր նաև նոյնոց ինքեան Ալինէրվի, որ խօսէր ընդ նմա. զի էր բազմասիրտ արարածոց քանքեան. նման այնոց Ալինաստէից (զ) որք յորժամ արշաւելով թափեն ի

զ) Ալինաստ. յայ Պլէյադեն, էին Քրմուհիներուհիք Պատրիոյ։

ձեռքին՝ հնչեցուցանէին անդադար ձայն արձակմամբ իւրեանց՝ զիջելոց ճիակ-
ըսէք, (է) և զկնիկոնս Թաւսիէէ, և Ինձմաօի, (ը) յո՝ ասել կամի թէ՝ Թէլ-
մանաց ձրագուցից ինքեանս, ոյք թէ արբեալ՝ զինւոյս՝ ի վախճանի շտապա-
ցեալ դիմեն ընդ զարձաւ յինքն՝ ի ապնաիսի յափշտակեցմանէ. և ակամն ար-
ձակեալք իւր թողել յաչաց իւրոց։ Յայնժամ Աստիճօս ասէ ցնոս, ոչ հիա-
նամ բնաւ՝ ոմի սիրելի իմ Թէլամանք, ի առնանելս զքեզ՝ ի յարբասուս
համակեալ։

Ծակայն պատճառս ցաւակրութեանդ քոյ՝ եթէ անձանօթի է՝ ի քէն, ոչ է
անձանօթի՝ ի Աստիճօսէ. քանզի ընաւթիւնն է որ խօսի, և լսէ. և նոյն է որ
ազդէ, և խանդաղատանալ մարմնոցեացուցանէ զսիրտ քոյ։ Աստիճօսիս այն՝
որոյ ժամն զգաս զպատահիսն ազգաս և զհարազատ մարմնոցութիւն, և մեծն Յուլիա-
նէ այն՝ զոր ձիւսինացիք ծերասնին պատուոյ քեզ զնմանէ՝ ի նոցունց
անուամբ Ալիսանդրիա, ոչ է, եթէ ոչ՝ ձև քաջ՝ ի գազիլ առաջել հաւատ
առաքեալ՝ զիւրոցդ ի Քրիստոս։ Ես հոգի քոյ՝ ի մարդկութենէ իւր։ Ոչ հրաման նոյն
ինձ՝ արդեօք ներկայ ծանուցանել ի քեզ զայս՝ եթէ ոչ ձև ինքն Յուլիա-
նոս, և իբրև բարձրագոյն մարդոյ՝ ի ներքինս ընդ ինքեան։ Եւ առանձին վերջա-
պէս զանգիտեալ՝ ի ներքինսն՝ երկար ժամանակս՝ ի փափագելոյն՝ ինձանէ։ Ընդ քեզ առանձին
զինս՝ արդեօք նախատացեալ եղէ յայլոց ծառից. բայց քո արդ ձանաչելոյ
Ընդ վերջ ասացեալ առանձին զինս, և ձանաչելս, ես ձանաչէ զքեզ
փոխարերական։ Ոչ ժամ ոչ կարէ ինձ խոստանալ զծանօթութիւնն քոյ՝
արտաքոյ ինքեանք։ Սիրա իւր ոչ բնաւ պակաս մարմնոցեալ եղեալ քան զքաղ-
բայց յայժ իմասանուն ես, ասա՝ ի յայտնել զինքն ունիք ժամկանացուածս,
՝ի առեալ փուտ, ուր կարէք լինել առաքեալ՝ ի ներկայ դատաստանս
թիւն, և յարատեալ մատնոցութիւնք՝ անդուլ սիրատարացն փիլիսոփայ։
Յուլիա հայր քոյ՝ ի առաւել խոհեմ քան զնոսա մարդիկս։ Սիրա նորա ի
արդեօք խորհրդոյն ջրհորոյ, յորմէ ոչ կարելի արտահանել ինչ զխորհուրդ։
Սիրէ նա զձշմարտութիւն, և ոչ երբէք խօսի առաւ ինչ, առկայն ոչ ասէ դնոսի
նաև զսացեալ խորհուրդ իւր, եթէ ոչ՝ վասն հարկաւորութեան, և վասն խոս-
հրմանէ, որպէս հնդիկոյ իմիջ՝ պահէ զշրջուն իւր ամուր՝ առ ամ անօ
գուստրանս։ Աստիճօս ոչ գիտաց նոցա մարմնոցել՝ ի խօսիլն ընդ քեզ։ Ոչ գիտաց
խոստացեալ ինքեան՝ առ՝ ի ոչ յայտնել զանձն իւր քեզ։ Ոչ եթէ ոչ մար
մնոցեալ առանձնացեալ յաչէս քոնս զքեզ, ի առնանելն զորդին իւր։ Ոչ առա-
սիկ, վասնորոյ և ընաղձալ առաքելն, այլ պատճառաւք նմա զանձնական արտա-
ոքի վերակրութիւնս։

Աստ ինչ ասէր ոգոյ զրուցարանութիւն, Ալեքսանդր խանդաղատեալ և
աղիողորմ՝ ոչ կարէր արգելուլ զինսոսա արտասուաց։ Աստ հիւանդանք իւր՝ ի
ձեռն ժամանակս ոչ քաղաւեն նմա պատասխանել։ Ի վախճանի պատասխանեաց
ասէ՝ սիրելի իմ Աստիճօս. բարեաց զոգւոյ ես՝ ինձոյն անձանօթի, զառնչա
կան համակրութիւնդ ինչ է և ոչ գիտեմ ես՝ արդեօք ինչ ասքարշեալ զիս
յանկուցանէր յինքն. և գոլոփեալ մարմնոցէին բռնադատ ազգիք իմ, բայց
ընդ ինքն ոչ ասացեր ինձ ես զանձնական քոյ զգնալն նորա՝ եթէ էր նա Յուլիան, ըստ
որում դու ձանաչեցեր զնա։ Ի ինչ խորհուրդ է ուրեմն ապա, ինձ ինքնիմիս
զիշա ապերջանիկ։ Ինձ բարեացեալ է ես զիս ունել զիս արդեօք ի Ալեքսանդր
երբեմն՝ որ ինձ ես խարեութեամբ ասացեր զնա, փախչելով միշտ ի պատակ

(է) Ընդ՝ զգեստ, գիտ ինչ՝ ի Ալեքսանդր ոչ այլ ինչ ի Ալեքսանդր։
(ը) Ալեքսանդր՝ ոչ Ինձմաօ, ինչ ասա նոյնս գիշատիչ գիշերոյ ի Ալեքսանդր։

եաւ շրթանց նորա. Յուլիո, Յուլիս, երկնչիմ ՚ի կորուսանելոյ զքեզ ի-
պատ, կարելի է որոչ և առեսից զքեզ. և կարելի է զի սիրահարք՝ փչեն-
քսիցեն՝ արկանիցեն զքեզ յորոգայթս, զոր վասն իմ ունէին պատրաստեալ.
աղէ եթէ հեռանիս էգէր քեզ ամենայն ընդ քեզ. Ով Յուլիս, ով Յու-
լիս, նաեւկածմունք եմէ ոչ սրիցեն զքեզ կրկին ընդդէմ ապատուժի ի-
ձեր, (ըստորում երկնչիմ յամ ձախորդութիւն ընդունաի բազդին,) զարհուր
եալ գողամ, զի ՚ի ժամանիցես յԻտալիա՝ ընդ ինշուտս բազդի միոյ, որպէս
Ակուիտոն (ք) ՚ի ժամանելն իւր ՚ի Ս՝էսէնայ. Ուստ վասն ե՞ր սիրելի էմ
Ս՝ենեթոր, նախանձաւոր ոչինչ բարութեանդ իմոյ. այժմ դուն փարէիր զնոսիսմ
և ահա լինէիր ՚ինաբահանդիսաւոր յԻտալիա կղզւոջ՝ ՚ի փառսին ընդ ման, և մոռ
ացուիցես զիարան, ուս ՚ի յաղթել ընդ ինձանաւոց մերոց.

Ս՝ենեթոր պատասխանեաց նմա խնդալով, ասես սիրելի իմ Թէլամոք,
ոչ են բարք մարդկանց, ոչ ապականեալք են ամենևին. Քանզի տեսեր
դու զհայր քոյ թարց ճանաչելոյ. Օ՞րինէ ընդ ոչ ասիցէ արդեօք երկեան
օր, ուս ՚ի լինիլ հաճասաի. Թէ տակաւին ոչ երդնա մեռանել. Այսօր ահա
հաճասաի ես խակահան աչօք քոյին կենդանութեան նորա. և սակս հաճասաու-
թիւն՝ որ պատու եր յցուցանել զքեզ ուրախութեբ, թագուս զքեզ ՚ի պատ-
նուէրս. Այժմ պատրաստ են սիրտք անհատոտս մահկանացուաց. քանզի՝ ոչ
թէ ոչ ինչ համարին զայն ամ՝ որոց փափաղմամբ ըղձային, զորս զինք ու-
նելոյ ՚ի կարեղութեբ իւրեանց, հնարագէտ լինիմ ուս ՚ի տանջել զինքեանս,
ասան երաց տակաւին ոչ սիրեցելոց յինքեանց. Այլ սակայն՝ պատեղ քեզ
ուս ՚ի կիրառութեբ փորձելոյ զհամբերութեբ քոյ. որ ածք ունին զքեզ թոզ
եալ պատեն յերկբայութեբ.

Արդեաս դու՝ որպէս թէ կորուսեալք էքեն այն ժամանակք. Այլ
գիտասջիր, զի յայժ օգտաւէտ ՚ի կեանս քոյ, ըստորում վարժէ զքեզ
առաւել և առաւել ՚ի համայն առաքինութիւն, զի առաւել կարի՝ հարիւրար
և վասն այնոցիկ՝ որք պատրին հրամայել ազգ. Ըստորում պարտ է նոցա
լինել համբերող, ուս ՚ի լինիլ այնոցա որ ինքեանց, ուզ և պարտին լինել ա-
ղոց. վասն զի անհամբերութիւնն՝ որ երեւի զօրութիւն և ուժգնութիւն իմն
հոգւոյ, ոչ է, եթէ ոչ՝ տկարութիւն և անզօրութիւն՝ ըմբռնելոյ չարեաց,
զիտաց. Այլ զի այն՝ որ ոչ գիտէ տագաղ և համբերել. է նման այնմիկ՝ որ ոչ
գիտէ լուել ՚ի վերայ խորհրդոց, ուստի երևոքինն և պակասին ՚ի զօրութեբ
պահպանելոյ զինքեանս, նման առն՝ որ աշտանակէ հաւօք, և ոչ ունէ բա-
ժական ձեռս՝ ուս ՚ի տալ զինչ առնուլ յորժամ՝ հարիւրեր յեռաբոլբոք
յարշաւմանն երիվարաց, որք զգացեալք ՚ի վազելն զանզօրութիւն կառա-
վարին, յորոց ձեռանէ անկեալ փախչին պատրոցք, և ոչ ևս հնազանդեալք
ատնձի՝ գնան ՚ի գահավիժել, ամօթով անասնոք. Այսպէս և անհամբեր մարդն
ե առքարշեցեալ վասն իւրոց անկարգ՝ անիրաւ և զազանաբարոյ՝ անհան-
դուրժ ըղձից, ՚ի գուբ ինքն ծշտութեբ, և որքան առաւել մեծ ե կարո-
զութեբ իւր, այնքան ևս անհամբերութիւն իւր՝ առաւել ծշտութիւն խոր-
հրդոց լինի ինքեան: Քանզի ոչ ապատե նա երբեք՝ ոչ առցուլ բնաւ ժամա

նակ

(ք) Ակուիտոն նահապետ Ատենացի. գտուել վերապատմեալ ՚ի պատերազմէ Տրոյացոց
պատկառ գործոցն իւրոց, երեք ամենայն ՚ի ասն իւրում Յուլիոսէ, օգնականանալ
Ս՝ենեադոցոյն ինոյն իսկոյ, որ ասեր պղծել զանձուղեն ամառանալոյ ՚ի ժամանակի
հեռաւորագոյնի ասոյեսոյ նահապետի Ակուիտոնի.

նակ չափից։ Բանադատեն զհամայն երս՝ ի հաճոյս իւր։ Ընկալանէ զոսոս՝ առ՝ ի հաւաքել զպատուս, նախ քան զհատուածոսն ի։ Խորհուրդ մանաւանդ քեզ զդրուն, քան թէ սպասէ զի լեզուն նմա բացցի։ Այսինա հնձել՝ յորժամ խմաստուն հասկագործն սկսանի սերմանել։ Եւ ասէ ամ՝ զոր առնէ նա, է շատապուն, և ընդդէմ ժամանակի, և չար արարք, և ոչ կարեն ունել զպատուիրանն, որպէս և ոչ կամակորսկան իղձք իւր։ Եւ այսպէս բանադատելոցն ամենայն դիտմունք առն այնպիսի՝ որ երևակերպել զինքն կարել առնել զամ, և թողուլ զինքն անկանիլ յիսկական յախտակրութիւնն, առ՝ ի խորհրդակել զկարողսն իւր։ Ընդ այս ամ՝ է առ՝ ի ուսուցանել քեզ՝ լինել համբերող, սիրելի իմ Թէոփիլոս, զոր ոճք այսու հերիւրէ՝ ի կիր արկանէն զիսորձ համբերութեանն քոյ. և քոյոյն խաղ առնել զքեզ, ՝ինչեր աստանիկ կենաց՝ ուր նոքա ունին զտհաճել զքեզ միշտ անհատատուն։ Եւ զբարիս՝ զոր յուսաս, երևեցուցանեն քեզ, բայց կրկին պախչին որպէս թեթև բաղդ՝ որ՝ ի զարթնուլն աներևութանաց. քանզի կոչին ուսուցանել քեզ՝ թէ երբ իսկ այնոքիկ՝ որք չինին հաւատացեալք ունել՝ ի ձեռին հաւատառաւ, փախչել կարեն՝ ինդինուս վայրկենի։ Եւ առաւել քեմատնական դատաւորականունք Յուլիոսի, ոչ լինէին քեզ այնքան օգտաւէտ, որքան պատչուի երկար հետաւորուն նորա, է այնքան վշտաց և ձգանց՝ որոց դու ըմբերձոս յորանելն ինա։

Յետ պանորիկ Մինեթօր կասկցաւ գնել զհամբերութիւն Թէոփիլոսի՝ ՝է վերջին փորձառուն թէ ինն առաքելն առաւել զօրեղ։ Ա ասն զի յայնմիկ ըստէն՝ յորում սկզն երիտասարդն դնապ ըշտապալ ՝է զարթուցանել զնաւատարսն ՝է քուն թմրութեն, առ՝ է ազատարել զնոսա ՝է չորութեն, Մինեթօր արգելաց խոկին, և գրաւեալ պարտաւորեաց զնա՝ առնել ՝է վերայ այնց եղերց՝ զոր ինն՝ Մինեթօրի։ Թէոփիլոսք յօժար քաղցրութիւն ուրախ զգն ամ՝ զոր Մինեթօր կասկցաւ։ Ուղղեաց խոկին անդ զեր հուս սեղանս ազնուալս ՝է դալստր առաքելթեց, ուր խունկք ախտս ծխել, և արիւն զոհից լիներ հեղեալ։ Եւ Թէոփիլոսք արձակելով զհատաչնան խանդուստ բաղձանաց՝ դէպ յերկինս, ձանաչէր շնորհակալութիւն գիտօղ պաշտպանութեն ածուցին։

Հպղիւ թէ եղերնալ եղև զոհն ողջակիզաց, Թէոփիլոսք հետևեցաւ Մինեթօրի՝ ընդ խիտ հովանաւոր ձանապարհս՝ ՝է փոքրիկ անուտ մի մերձակայ։ Ընդ երևեցաւ նմա, գի գէմք բարեկամին իւրոյ՝ յանկարծակի ընկալեալ զայլ ինն նոր կերպարան։ Ուանձնանալ կարծրութիւնք ձակատու նորա՝ փոխէին, ոչ և փոխուցեալ հոլածի մուրքն դիշերոյ, յորժամ արշալոյսն արևելեան ՝է ծագելն իւր՝ բանայ զիսոհոս վարդից ելքանց իւրոց՝ դէմ արևդակաւ, շառագունելով զբոլոր հորիզոնն։ Խորանկել և խաստհացուց աչք նորա՝ փոխարկեցան ՝է քաղցր ակունս երկնադոյնս, յի ձծոյին լինն բոցապայծառութիւն։ Ալէխառն և փառահեղ մօրուս նորա՝ աներևութանալ սպառնացաւ, և ներկայացաւ պատկեր մի ուղնիւ, խառնեալ ընդ քաղցրութեն և շնորհաց. որպէս զի՝ տեսութիւնք աչաց Թէոփիլոսի խաւարէին, և ձանաչեաց զիսոհական կերպարան ինն կոկ և պայծառ, յի թարմ մատղաշութիւն. նմանզոլար ծաղկի մերձ նորոգ բացելոյ յորդեականէ։ Տեսանելոյ սպիտակութիւն խառնեալ ընդ ծննդական կարմրութիւն քնականի՝ ՝է դէմս նորա, և ծաղկիլ բաղձալիւր մշանջենական երիտասարդութիւն ինն՝ ընդ ամբողջ և ազնիւ վարմանուշ։ Ընդ շահոտ բուրմունք սարսածեալք սփռէին յամ կողմանս՝

՝է

ի կոհակացեալ վարսից նորա, և հանդերձք նորա փոյլիկին ոտն կինդանի գաւ
նոց, զոր արեգակն ի ծագիլն նկարէ յերկինս՝ ի մատունս առաւօտին ի խա
ւարէ դիշերոյ ամացերոյ նահմախառն ամպոց, զորս ոսկեզօծ գունաւորեալ
ձառագայթիւք իւրովք։ Այն ածուհի՝ ոչ կոխէր զոտս իւր յերկիր. այլ
կիսոյր քեռեաւար՝ ի վերոյ օդոյ՝ ոտն գնդացուն մի՝ որ հերկեալ պատաւոյ
զօրն քեռօք իւրովք։ Երուսեր՝ ի կարող ձեռին իւրում՝ գնիզակ մի բռնա
գինչ և կարօղ՝ ի դադարացուցանել զբաղումս և զազգս ազէրոյ քաջամարտիկս
սլինչ գի՝ և Մարթէ, յի՝ հրաման ևս զաւգիաեալ զարհուրեալ։ Զայն նորա
բռնագոր՝ և հաճող, բռնագ գօրեղ և ազդու. և հանգոյն բանք նորա էին ոտն բռ
նագ հրոյ, որք ըմպափանցեալ՝ ի սիրտս թշնամեաք՝ ազդէին նմա ոչ գիտել
որպիսի հաճելի ցաւ լինի։ Երբ՝ ի ծայր առաջարդի իւրոյ՝ երկիւր ահագին
և սխուր ըմբռնէին Ասորեստեացս։ (ժ) Երբ զարհուրելի Աժիսն, յի՝ վա
հանն իւր՝ կոչնակնացեալ փայլէր պատգամաւք՝ ի կուրծս իւր. որ և՝ ի այն
ժամայ՝ վերաձանաչեաց զնա Թէլամաք, դուն նորա ածուհին Աինեզիվ։

Ասէ, զոր ես ուրեմն ոմի ասէ Աստուած. որ զիրենէ խոնարհեցար առաջ
նորին՝ որդւոյն Յովհաննու, վասն սիրոյ Տեր իւրոյ. կամիմ նա հրաւառութեամբ ա
ռաքել և զայլ բանս, բայց ձայն նորա պատասխանել շնորհեաց իւր՝ ի դերեւս ձեռն
հասեալ լինելոյն՝ ի մէկնել զարամախոհութիւնս, որք հեռանդնաբար արտերանէր
համբէն՝ ի խորոց սրտի իւրոյ. Այրիացուիչն ածուհացն ձնչէր ինա, և էր
ոգի առն միոյ՝ վերըմբռնելոյ յերկոցի, միշտ ցկորուստս շնչառութեան, որ փո
շիացնութեան տանջանաց՝ շրթունք նորա ոչ կարին կերպաւորել դէմսն։

Ա երջանայ՝ ի վախճանի՝ արտաբերեցաւ Աինեզիվն զայսոսիկ։ Որդի
Յովհան՝ լուր ինձ զվերջինս զայս ևս ինձ. ոչ ունիմ ես դատաստանիկ
՝ի վերայ երկրի՝ զայլ ոք մահկանացու՝ ընդ այնքան հոգեւարչանաւք՝ որքան
զքեզ։ Օ՜ ես ասէի որ երբ քեզ ձեռամբ ածէի զքեզ ընդառաջել երկիւղալից
նահակածութեանց, յերկիրս անծանօթս, ՝ի պատերազմունս արիւնահեղ, և
յայտ վառանդս՝ որք կարին փարձել զսիրտ մարդկային, զի կատարեալ ցուցա
նել քեզ ազդու վարձառուիչ զձշմարիտ՝ և զունայն առարկայս, որովք
կարելի է ամբոխ սիրել և խաղաւորել՝ ի վերայ մարդկանց։ Այլ՝ ի քէն յա
ռաջադեալ սխալանք քո՝ ոչ սակաւ օգուտ եղեն քեզ, ընդ այնց ձախող
դուխեց քոց։

Քանզի մի՛ ոք մարդոյն այն՝ որ կարէ կատարել զմասատուչ, եթէ ոչ
ունիցի բնաւ ըմբռնիլ պատահմանց. և կամ եթէ ոչ ունիցի արդիւնաւո
րութիւն՝ ի կրից՝ ուր ախալանք իւր ունիցի գնա գտանելիս։

Ա՛րդ ունիս զոր լցայուցեալ ոտն գնդաց քոց՝ գնով և զգեստք՝ ձ ձա
խադակի դիպուածոց քոց. ուրեմն երթ այժմ արժանի ես դու ընթանալ
՝ի վերայ հետաց նոյն, և ոչ ես ասեայ քեզ ինչ, եթէ ոչ կարձ և դիւրին ուղի
լինի՝ քնելդ յայնմ, ուր ժամանեալ ե՞ս նա՝ ի սպանդ բռնակ։ Ա՛ստանիկ լեր
նմա, և հնազանդեաց ոտն գնդի՝ ի փառս հպատակեալ իւրոց, տալով օրինակ
ազգաց։ Տայդ նա քեզ վասն ամենայնի՝ զԱնեմիզ. և լինիցիս դու երջանիկ ընդ նմա, վասն ունելոյ քոյ պահատ արհամարհել զդիզելիցիւն, քան թէ
զիմաստութիւն և զհնարհայիւթիւն նորա։

Ա՛ր

(ժ) Տեսոք եւրոպեան Աստեղագէտք, եւ բան. ասա ոք, Աստեղագէտ պետութեան՝ ի քա. ևիկ
ընտիկիտութիւն ինչ յայտնապոյծութեան. տանգիր նորոգեալ ասի, աշխատասիրեալ ի
Աստեղագէտ յայտնապոյծ երկրից։

Այժմ ինձ թաղաւորեցաւ՝ դիշեռս գնացին փառաւորութիւն քոյ՝ ի վերանորոգել զդարն ոսկեայ, լուր ամենեցուն, և հաճոյացեալ առաջի անձանց։ Խորհուրդ գործ լուր ի յոյժ հաճոյալոյ քում ինքնին, և երկիր ի խաղաղ գթով ինքնին։ Այլ մի երկինչիցես բնաւ թագաւորանել և գալ յորոց երբեմն խաբեցեալ ես։ Արիա զամբոխն, և մի զանց առնիցես ինչ երբեք առ ի լինել սերեցեալ։ Երկիւղն ե հարիւրաւոր՝ յորժամ ակն պահիցէ, բայց պիտոյ միշտ ի պաշտօնի ունել ահաւոյ։ որպէս զդեղարտաւորել բուռն, և առաւել վտանգաւորս։ Խոհակ միշտ յոյժ կանխատես գտանցն հետեւմունս ոչնչ ամենից՝ զորս դու կարիս առնել։ Ախանիատես ցիս զառաւել առաքինի անպատեհ երկուսութիւնս, և դիտաւորիր թէ՝ ձշմարիտ և խոհեմ արուեստին կացոյց՝ ի խորհիլն յառաջագոյն զնոմ վտանգս, և յարհամարհիլ զնոսա յորժամ վերապատցին լինել հարկաւորք։ Ռանգն այն՝ որ ոչ կամի տեսանել, ոչ ունի բաւական վտահուրեի՝ ի պահպանել հանդարտաւարս գտեսուրեիւն, բայց նա որ տեսանէ զնոմ և վտարէ զպնոսիկ յորոց ոչ կարէն փախչիլ՝ և փորձէ զպլուս թագոց շինուրեան ինքեան, և միշտ կամաւոր և ճշմարիտ։

Փախիր յիդարաթցուրեէ՝ ի նախանձուրեէ՝ և ի շքեղապարդուրեէ, և դիր զինուս քո՝ ինձ պարզ միջոցուրեէ. դի առաքինուրեք քոյ՝ և գործք բարեք լեցին զարդարանք անձին քոյ, և պատկառ քոյ, և զի ՝ի քէն լեցին պահպանք տրք շրջապատիցին զքեզ, և բոլոր աշխարհ ուսանիցի՝ ի քէն թէ՝ առ ուր հպատակ ձշմարիտ պատիւն։

Ա՛ի՝ մոռանալ ընաւ թէ՝ թագաւորք ոչ թագաւորեն ամենևին վասն իւրեանց իսկական փառաց, այլ վասն բարեաց ամբոխին։ Երջանիկ՝ որք առնեն զբաժին, առաջնեն միշտ զ գործս յոյժ հետաւորս։ Իսկ որք առնեն զչարիս, բազմանան չորուրեանց նոցա՝ ի սերունդս՝ ի սերունդս, մինչև ցյոյժ առաջ առաւել յիրանալիացս։ զի վասն ստերուրեան մի՝ առնէ երբեմն զգառուն թագաւորն թշնամանս՝ ի յոյժ գաթս։

Օդդ և զգաստ լեր քան զամենեսեան՝ ընդդէմ սիրոյ քոյ. քանզի ե նա թշնամի մի՝ զոր կրես դու յամենեսեան իբր ընդ քեզ, մինչև ց մահ։ Ասանկ նա՝ ի խորհուրդ քոյ, և դաւճանեսցէ զնոսիկ քեզ՝ եթէ ունիկն դիպուածոյ նման։ Ռանգի սէրն առ կողմնասանել զառաւել հարիւրաւոր պատճառս դիպուածոյ. և առ՝ ի մանկուրենեն գհակիցսն՝ և խանդաղմանեն, ի վերաս արուեստին առաւել ճշմարիտ օգտակար իրուեանց։ Ընդէ վտահատել զառաւել ճիշ իրուես փոխարկելով, վասն յոյժ փոքր և չնչին իրաւանց։ Ազատասցանէ զնմ իմացականուրեիւնս, ցածուցանէ զվատահ քաջուրես, և ընծայէ զմարդն լինել անհաւատար, ոտիտ՝ անարգ, և անտանելի։ Ուրեմն զգաստ լեր, և պատրաստական զքեզ ՝ի սոյն թշնամեաց։ Երկիւղած լեր յոյժ ՝ի վերայ Աստուածոյ, զի սոյն երկիւղ է առաւել քան զանձն օրէն մարդոյ. և առ վերին առաքինուրեիւն՝ զուղղուրեիւն՝ զվարդապետն, և զուրախուրեիւն մարդոյ. զչշմարիտ ազատուրեն, զբաղցր առատուրեն, և զխաւս ամենեցուն։

Յիշողութիւն զքեզ ՝ի սէրն Յուլիոսի. բայց խնամոտուրեիւն իմ՝ ոչ երբեք ետ քեզ թողու զքեզ, մինչև ծանիցես միշտ ինչ՝ զոչ ինչ կարես առնել առանց նմա, արդ է ժամանակ, զի ուսանիցես ընթանալ միշտնակ, և ոչ երեւ ես բաժանեալ ՝ի քենե, քան յԵգիպտոս. և քան ՝ի Սուէնէ, եթէ ոչ՝ առ ՝ի կրթել զքեզ, լինելով պահապան ՝ի վերայ քաղցրուրեիւնն նոցա, և զուարճալի ՝ի քեզ, և ՝ի հանդարտաւարս խոհականս, որպէս և հասանեն ՝ի ստեանցդ վերնոյն՝ յորժամ կատարեալ ես ՝ի քեզ։

ՔԱՂԻՆ բառնալ ՚ի նոցանէ զիաւքն, առ ՚ի սալ նոցա զայլ ինչ հասասա
կերեսուր։

Ընդէմ ԹԷ ՅՈՒՀԻՆ եկեր եւս զայն բանս, վերացաւ դէպ ՚ի յօդն, և
շրջապակեալ ՚ի հատոտացն և յոսկի զօծ յատկէ՝ աներեւութացաւ։ Իսկ
Յովհաննէս հիացեալ՝ սպշեալ և սրտաբեղձ ինքեան՝ հառաչելով խոնարհե
ցաւ յերկիր։ և յարուցեալ ամբարձ զձեռս յերկինս։ Եհաս պնդութիւն գնաց
զարթուցանել զընկերս իւր, և շտապեաց ՚ի չուիլ անտի։ Ուստի յիշեալ,
և վերադառնայիր Էդեսիոյ կոչեալ էր, ՚ի տան հաւատարմին Ղազարի։ (ի)

(ի) Ղազարի. Ջուխտս տայ զանուն տոհմիկ հաւատարիմ ծառային Ղազարի։ Ա
եր վերածեալ հոգիդ ի խաղաղութիւն Յովհան, և ուսիր հոգիդ ՚ի վերուց տէրդ
հոգւոյ. ՚ի տան սուրբ գնաց Յովհան, ՚ի ժամանելն իւր յիշեաւ, եւ Յովհաննէս է
գիր ինն անդ, ՚ի նախկին ժամանան իւրոյ յիշեաւ։

Վկայ բոլոր ազգիս Պատմութեանց Յովհաննէսի։

Ց Ո Ւ Կ

Ցուցակ նշանաւոր անձանց և իրաց յոլովամասնութեամբ՝ որք երևին հատորիկ՝ պատճառ ընդ՝ պատմութեանց, զոր ի տպի տիեզերական։

Աթենքն և ամբարիշ քաղաքացիք նորին քաղաքի։ դիրք. Եդ։ յերես. 350։
Աթէն սերունդն գաւառին սիակ լեռի։ դիրք. Ժէ։ 250։
Աթթիկ արդի վիճակի։ դիրք. Ժթ։ 276։
Աթթիկաի արդի աշխարհի։ դիրք. Ժե։ 222։
Ալբոսի քինն յերկիր փառացեալ։ դիրք. Ժդ։ 209։
Ալիքս քաղաք նաւահան։ դիրք. Եբ։ 323։
Ալիսի անուցիչ փիլիսոփայութեան։ դիրք. Լ։ 294։
Ամերիս քաղաքաց ծիսաբերացուց։ դիրք. Եդ։ 342։
Ամիսս գետ՝ ի յերբոպիայ քաղաքասահման։ դիրք. Լ։ 293։
Անանիոն քաղաքաց պետնի։ դիրք. Եգ։ 348։
Ան՛ ծիմացք երկաւոտագէտ լուսանկացի։ դիրք. Լ։ 295։
Անթիլոքի արդի ծերպոլսի։ դիրք. Ժե։ 222։
Անթիոքի դուռաց խոսքնդէն և ապուճի նորա։ դիրք. Եգ։ 329։
սերեալ լինի՛ ի քէլամոքն։ 333։
Անթիպրոն անհանի՛ ի մարտ՝ ի ծիլոպոնէսէ։ դիրք. Լ։ 293։
Անշինոս դուռաց նկարի։ դիրք. Ժբ։ 280։
Անէլու գետ յարքանանիա գաւառի։ դիրք. Լ։ 293։
Անբրակիա քեր ի՞նչ առեալ էին։ դիրք. Ժբ։ 257։
Անիլէի անբնդունակ գոյն վիրաց։ դիրք. Ժբ։ 275։
Անկիրէ առեալ վայրկեան անառուտից։ դիրք. Խա։ 304։
Աորտոս գրգռեալ պնդեալ ընդ՝ ծովու ի ծիլոպոնէսէ հեռացեալ։ դիրք. Ժգ։ 229։
անդնդաւորի և նեղնդաձոր գաւառակաւորի նորա։ դիրք. Լ։ 298։
Աքրոնի դուռաց խոսքնի։ դիրք. Ժե։ 242։
Աքրիանի դուռաց մեհեանք։ 243։
Գրեան ձեռագրաց վախճանական ընկերք աքսանիէի։ դիրք. Լ։ 286։
Բրէհսս արդի ժուռիէնէրի հաւն քերլամաքի։ դիրք. Ժբ։ 272։
Բրհիաւաճանքի քեր ո՞ր։ դիրք. Լ։ 295։
Բրիս կամ արդի գաւառ ի՛ ի հնոսիէրիա։ դիրք. Լաւ։ 304։
քերլամաք մերժ հրնգնի զարթնուլ նորա։
Գլեօն որ պիմ կոչի քաղ։ դիրք. Ժբ։ 255։
Գիննոն լեառն խոսիացւոց։ դիրք. Ժբ։ 238
Գրուխացիք ամբոխ ի՛ն զարհուրելի։ դիրք. Լ։ 283։
Գաքանի՛ չեաց՝ լ փախուկն, որ որոնէր զպատեհ ժամ՛ ի քիւնոկեփաշ
նահանգս. բացատրութի գաւառակաւորի նոյն, և յոլով յորդորս։ դիրք. Լ։ 288։
Գերասերքն լերինք և գետք ի մէսսենի։ դիրք. Եգ։ 337։
Գիբերնաձիքեան վիճակ՛ ի գիտս աշխ։ դիրք. Լ։ 293։
Գոլիք քեր լամաքի պատճառն ի յոլով վտանգմունս։ դիրք. Ժգ։ 231։
Գաշտին երկրի բնակչաց նահապետութիւն։ դիրք. Ժբ։ 269։
Գիմակրատ և բարք նորա։ դիրք. Ժդ։ 293։
գնաց՛ ի՛նաբարտակն ապստամբ ի գիմիլոքլէ։ 194։
հետեւութիւն նորա խոսքին՛ ի պատակ աթենիացւոց։ 198։

առաքի յաղթեալսն ձեռամբ հւժոյ գիվիվիկ ՚ի սամօս գիրք. Ժդ. 204.
Պատուն գժոխոց ի ոնր խղն, գիրք. Ժբ. 257.
այնէ Թադաւորու ի ին վրու Թանէ. 260.
յորքան կոլոճածս բաժանեալ է. 261.
Ղէնք առաջս Թանն նմանեցուցանեն գիրօքն ի գիրս. գիրք. Ժդ. 205.
Երիտասարդութիւն, և հաղիւորք գոյն նորա. գիրք. ԺԲ. 277.
Ժիտե, ոնգուն ասկոյ զարհուրելի վահանին պինդրի. գիրք. Ժէ. 242.
Ժիվիճօ որպէ պէյոյե. գիրք. ԺԲ. 280.
Էհանիկ դնե զանձն ՚ի վառանդ՝ վասն ամուսնու Թե. գիրք. ի. 292.
ոչ վայելէ զգեստս ղ յաղթանակուե իւրոց.
Չհաշիօ կամ է ժիսիօ ապտնանէ զահաւինան. գիրք. Խդ. 348.
Չնոտ հին քաղաք ախալիցու. գիրք. Ժէ. 242.
Չտանօ ոդնակէզ հարիւր եզանց. գիրք. ի. 290.
Չինոտա կոզի կոչեցեալ քուրդալարի. 288.
Ա. մինչ հազածու խաչանց յաւետից. գիրք. Խդ. 352.
Պալեաններ. ամրոնք խաղիցու. գիրք. ի. 295.
Պեա ոչ կրկիսող : գիրք. Ժե. 223.
Պօտալսվիկ որպէ ասիալօնի. 226.
Ջնէ զինք Թադաւոր փեղեացւոց. գիրք. ԺԹ. 289.
Կիսի վիտ հաւտակոր ոգոսդի. գիրք. ի. 291.
Վերխոսե կին օրինի. գիրք. Ժբ. 256.
Բեզե ասն գժոխոց, և հայր գիշերոյ. 261.
Բինէ յաղթող ՚ի մարտի նեզակաւ. գիրք. ի. 291.
Օձիքոն յաղթէ ՚ի Թեղլամացի. գիրք. Ժե. 244.
Թադաւորութիւնն է խաբօղ մարդկանց. գիրք. ԺԹ. 273.
Ինչ գիրք պիտ կարին պատասխանել, սա ՚է չկինել խաչիցիլ գիրք. Խդ. 337.
Իշխանութիւն Թադաւորութեանն յայժ ատրժանի. 338.
գնծաւ Թիւն լինի սմբախին, մահ չար Թագաւորի. գիրք. Խա. 300.
վասն կ՚ը Թագաւորք հաստատակաբար երկիշաք են և կատածոտք.
գիրք. Ժդ. 192.
առաքնան ակար և պղերդ Թագաւորաց. 194.
Ճեծագին ախորժ նոցա վասն հանդստանաց. գիրք. Ժդ. 203.
յորպիսի Թշուառութիւն անկանին նոքա, որք ոչ կարին ունել զառա-
քինիս ՚ի գործ իւրեանց. գիրք. Խդ. 327.
պղ կարին Թզիւորք Ճառացիլ ՚է առնուլ ապիրքանակաց. գիրք. Խդ. 342.
Թդէղ. Թե պղ խղե յաւուրսն. գիրք. Ժբ. 256.
քնկանու յարիսանէ Թե՞լ պա՝ սա ՚է չմարել ՚է լաւերինքնասէր.
գիրք. Ժէ. 243.
Թդեսի եղբայր աքիլեի. գիրք. Ժբ. 276.
Թդլանք առանց գոյր ֆիլոսոփայի, և քան ՚ի նմանէ զգոյր ապառա-
մոնս նորա. գիրք. Ժե. 215.
բարք և բնութիւն նորա. գիրք. Ժդ. 235.
վէշ և կատ նորա քնդ ֆիլոսոփայի. 238.
ապիսեռոպու Թիւն նր սա հիվիվիայ ՚ի կնդանու Թեան նորին. 233.
զարձեալ ՚ի մահուանն հիվիվիայէն. գիրք. Ժէ. 249.

դարձ

դարձեալ առ Փիլոնեմէ, մինչ վտանգալի վիրաւորեալ էր. 252.
երանի՛ ի բանտին եւ գնաց՝ ի պժոխս որոնք ՂԱՀապը իւր թէ ինչ էին առ
դիւրք. ՃԸ. 256.
անցանէ անտի՛ ի դաշտն երիեհի. դիւրք. ՃԹ. 209.
լուր գալոտժելիս, յաւրհնեալս Հաւատոյն իւրմէ. 272.
դառնայ՝ ի բանտին գաղնակացս եւ արգելու գինոտ՝ ի ձեռս թակաւորին
ղբտղանդն վիճակու. դիւրք. ի. 283.
առանց այլ ինչ փնտռու՝ ի բացատրելոյ դժուարանուէ սքանչելեաց. գոր
առրուած յաղել ՂԸ ինչուն, գիմ ապաւէնս. 287.
դարձեալ՝ ի վերադարձին գաղնակացոն առ առրուած.
քաղցունգս մարտնոցս ընդ առաքեալս. 289.
մոգելոցդ Նորա առ ծնօ. 290.
ազնուագոյնքն ի Նորա առ առրուած՝ ի յաղթելն գինս յաւաջնում
հնուագէ. 297.
ապաշնաւէ գինս յերկրորդում նոմագէ. 298.
մեծագոյնսն բացատ զգաժին քաղաքին առաքեալացոց. զոր հրաւիրէ
ինձնամ գաղնակացք. դիւրք. իս. 304.
արգելու գաղնակացս՝ ի բաժանելոյ գքաղաքն առաքեալացոց՝ ի միջ
իւրեանց. 306.
ողբայ գիւիսիմիքսի, և հոգածու լինի ուղարկաւորացն ՀԱՀՀՈՆ
Նորա. 302.
ընարէ առաքեալացոց գիօթիսոսի՝ ի թաղաւորս. 309.
ընդդէմ՝ ի առաքեալացոց՝ ի ընդՀ ախոյեան գերկիրն արեմտից.
դիւրք. իս. 311.
վերադառնայ՝ ի առիչնեմ գառանդ գինեմօր. դիւրք. ԼԲ. 314.
լուր՝ ի գինեմօրէ զարմանալի կերպս վէր կառաւարութեանն իշխանուէ, և
քաղաքին. 316.
բացայայտ գինեմօրի զոհր իւր, որ վասն անեծ խօսիցի. 321.
ընդունի Համաձայնաւելի իւրն գինեմօրի, բայց պատմնաւ. 323.
կամին երկոքեանն՝ ի միասին չուել յիւիսաք, բայց խոստինն ընդդիմա-
նայ, յառաջադրելով զգանոգական առաքեալս. որոց պատասխանի գի-
մեօր ամենից. դիւրք. իզ. 325.
գնաց յորս ընդ խոստինն և ընդ անեծ խօսիցն. 328.
ողոնեալ գինեմօրի գերծուցանէ գանեծ խօսիցն. 329.
առանձն գնաւոյ գինեմօր ախոյեանալ, ոչ հաւատալոյն յայտնել Նոցա գշնո-
իւրեանց, և գինեմօր անգոնն գտկարուէ բարուց նոցն. 330.
վասնոյ՝ ի բանից գինեմօրի գնաց առ խոստինն և խոսի վէր շնո-
իւրոյ. 332.
չուէ ընդ գինեմօրէ. 335.
հարցանէ գինեմօրի ԵՒ ԱՅԼ կարէ ԼԱՒԸՐՆ ՁԱՆԱՏԻԼ առաքեալս. դիւրք.
ԼԶ. 337.
ժամանէ՝ ի կղզի և պատահի հօր իւրոյ ԼԱՒՐՑ ՁԱՆԱՏԻԼՈՅ գինս. 344.
գշնաւոյ յայծ գատնայաւորին. 346.
ուխտի՝ ի բանից գինեմօրի. 347.
հնազանդէ Նմա գահիճ առն գիւիսիմի. 349.
առաքեալ գինեմօր կարծեալ՝ վախճուիհաւ՝ ի գինեմիջն. առ գիւրոյդ-

Ա

Աբրահամ մի ոք՝ ի յոյժ ընտրելոցդ և յանապատացն յաւետից, գիրք. Ա. 222.
Աբրամիքիլ. Համառ՝ ի թժշկականութենեան, գիրք. Ա. 247.
Աբգարեան քաղաք Եդեսացւոյ. Յո Խոսրովայ, գիրք. Ա. 223.
Աբելիթօլօմէ ուսուցչէն յաւետից կտրիճաւէ երկրագործէ, գլ. Ա. 278.
Ագմարօ լեառն Քրտոխոյ, գիրք. Խդ. 347.
Անդօ հիմնող Քաղաքացուն Եգեան արիոյն, գիրք. Ա. 276.
Առաքինի պատճառ մինչ Ադօրի Թէ ոչ Քրիստոսին զսիրա նորա՝ ի մանկութիւնէ իւրմէ, գիրք. Ա. 190.
ուսանիցին մինչ Ադօրի աքսորել զնորօք զնորօք եղեալ և զդիմակրատ՝ ի տումօս, և դարձուցանել զՔրիստոսէ, գիրք. Ա. 204.
Թէ ոչ ըստ չանաց ազգիդ ընտրեալ՝ ի տալիցն, և փեսացուցա-
նել քոյր նորա, գիրք. Խդ. 325.
Արիս հրամանաւ Քրիստոսի զոչ յօգնութիւն Թէլամաբէ, գիրք. Ա. 232.
Ածէ սկբու հին հեղբարչէ, գիրք. Ա. 216.
Քրիստոս արդի առքասէ, գիրք. Ա. 244.
Աերքեն առ զվարդապետսն իւր Թէլամաբէ, գիրք. Ա. 232.
Ալեօն մայր ամուսնան և ախանայի, գիրք. Ա. 247.
Աքեղի Քրիստ յերկն վերջին, գիրք. Ա. 209.
Աստուած կանգնէ զպարիսպս արօյիացու, գիրք, Ա. 275.
Էղպօ որ այժմ կոչի Քասիլին կղզի, գիրք. Խդ. 344.
Էուքաթէ բարբարոսանդակն էփերկի. 337.
Էրնա անատա՝ ի նահանգին արիոյ, գիրք. Ա. 216.
Էռեօս կղզի՝ ի Քիշերկիրեայ ծովու. 219.
Իւրա բերի զՔրիստոսէ զդեսս առ հեղբարչէ. 217.
Իբրև գիտէ Քրիստոս զամենայն, գիրք. Խդ. 292.
Իրօ Ադամ կոչ՝ ի Քաղաքացուն Քեսան նահանգու, գիրք. Ա. 238.
Առաջ գործածութենէն հնարեալ՝ ի հեղբարչէ, գիրք. Ա. 277.
Արկան լեառն՝ որ այժմ կոչի լեառն Սբ հրեշտակի, գիրք. Խդ. 292.
վիրհատաւ բնակեր՝ ի սմա, գիրք. Խա. 309.
Արուեստութիւն գործոց հնարեալ՝ ի հեղբարչէ, գիրք. Ա. 277.

Ի

Իժ ժեղիփիփէ. պաշտօնատար Քաղաքացուն Եգեան, գիրք. Ա. 204.
յղի՝ ի տումօս, առ՝ ի զարձուցանել զՔրիստոսէ.
Իրինա դուստր վրիտաքի, գիրք. Ա. 226.
Իսի դուստր ժաւնօնի. 218.
Իսրայէլ պետ Քսն՝ ի Թրատիոյ, գիրք. Խդ. 347.
Իւրեքեօն հնարէ զգործածութիւն գործոց և հաւատոյ, գիրք. Ա. 277.
Իրեքեօն սերտ զօմ Քալէ, գիրք. Ա. 216.
Քառաս զնահատ Քուր Քիլոքեքեդէ՝ ի մեռանիլն. 218.
Իրքեօր յաղթէ՝ ի յաշխարհէն, որ էր քաջն արօյիացւոց, գիրք. Ա. 275.
Իրէս սարդէ Քատուժոյն, գիրք. Խ. 298.

Ընկալաւ սեռաւր Թառչունն աքիլեսեայցւոց, գիրք. Իդ. 350.
Ընտրեալ լէրնէի, գիրք. Ժե. 216.
Ընկերիկս հոգւոյդ ինչանիկէն հագիր ընդ Թէլամոքի, գիրք. Ժզ. 231.
մեռանիլ յատրտամէն։ 239.
Թէլամոք հոգւոյ յոյն զարհուրելութեան նորա, գիրք. Ժէ. 249.
Ինչանիկէն հոգւոյ գմահ նորա։ 251.
Ընկերիքն սուրիացի, գիրք. Լ. 291.
Ընկերելիքս որդի Թէզէի, գիրք. ՃԹ. 274.
Ընկերասէր կին վերջին։ 276.

Զհիք ըհասոյն կալեալ խոսիտէի և յաւելեալ, գիրք. Խա. 308.

Մ՚երկ կրօ ոգանանել գժողող մի՛ ի քալեսոն։ գիրք. Իդ. 329.
Մ՚ենեքրեան հանմանմանի յարմիչամարտութեան փաւլուսի, գիրք. Լ. 291.
Մ՚ենեքրեմ օտրօ որդի աստրասէի։ 298.
՚ի փախչելն սպանանի ՚ի ծառայէ իւրմէ, գիրք. Խա. 300.
Մէրգուր Թէ ո՞ էցէ, գիրք. Ժբ 259.
Մ՚երիօն Թէ ո՞ էցէ, գիրք. Ժէ. 247.
Մ՚ենեքրմ երևի իւրում խոսակն հերքաբանիլ և աներևութեանց գիրք. Լդ. 349.
Մ՚ենօտ Թէ ո՞ էցէ, և դատաստութիւն նորա ՚ի դժոխս։ գիրք. Ժբ. 260.

Յաւելու հարկադրէ գՔրիստոսէն գնալ ՚ի պատանդ տրօյեացւոց, գի՛ Ժե 219.
վերադարձանել յիւրեաք և առեալն զերկրամաք, գիրք. Խդ. 352.
Յարուցանողն կամ նորոգողն զոգոնոցոց Քրիստոս բարիացուց, գի՛ Ժբ 258.
Նպատակէք յաւերժահոգութենէ գհոգւոց և աղերսից։ գիրք. Ժդ. 209.
ոչ բոլոնցուցանելն գնաքուր վտակս ՚ի շրջահացս աշօրհնցայէ։
գիրք. Ժբ. 257.
Նպաստվելոց Թադաւորը էյուսեբէ։ գիրք. Խա. 304.
Նահաք հերքելուէն մխեալ յարեւն հետոյէ, զորս առ ՔրիստոսԷն ոչ վե-
րադարձ ՚ի նոցանց։ գիրք. Ժե. 218.
Նէքդուն վիճակ ընդ վտղաստէի։ գիրք. Ժէ. 241.
Նէմ անատա տգոյնացու։ գիրք. Ժե. 217.
Նեսքօր. յիշողականութիւն իւր։ 215.
դիւրահաւատութիւն իւր։ գիրք. Ժզ. 235.
սուտ և տեղծուի իւր վ՚ր մահուան որդւոցն։ գիրք. Լ. 294. և Խա. 309.
Նէսաս դիտօճուածք իւր, և գինչ քննդեսց տէժանիքէն։ գիրք. Ժե. 216.
Նիքէ Թադաւոր Նաքշայի։ գիրք. Լ. 295.
Նիքօտեքրատ յաղթօղն հսկայի մեռ։ 291.
Նուագիուկս հմուտ ՚ի ձանաչել գհիւանդութիւնս։ գիրք. Ժէ. 247.

Ոսրոէ սահմանք։ 219.

Պաքտանէի քրմուհիք պաքտրոյի։ գիրք. Իդ. 346.
Պաքտրի քանդակուածն գործոց ՚ի ևերոյ էժիսէին։ գիրք. Ժէ. 243.
Պելլերէն փօնիկէ որդի քլաուդիոյ։ գիրք. Ժբ. 264.
Պելլոն ածուհի պատերազմի։ գիրք. Լ. 293.
Պէլո Թադաւոր Թիրի որ սիրեր զամբոնն իւր։ գիրք. Ժե. 284.

Աղէտից ի քէն լսելոյն զտանէն քոյրերումիմբ փոփոխեցեալ զաստիարակութիւնէ
մինոյ օրիորդի. գիրք. իբ. 314.
Ասմա կղզի ի միջերկրեայ ծովու. գիրք. Ժգ. 201.
Անդէն օր ապառնոյն ի հետքին լերէն. գիրք. Ժե. 216.
Անսովոր բի տեսանել ի քէն լսելոյդ ի դաշտին նիզակէն. գիրք. ՃԽ. 279.
Աղբիւր սուրբ աջին Թագաւոր աքեննացւոց. 277.
Անժամ նեղութեանցն կոչեցեալ հէնիչերի պաշի կիմպաւոնաս. գիր. Ժե. 222.
Անօթիճ գիտ ի կոզմունս արօրեայցս. գիրք. Ժէ. 242.
Անպարկեշտացեալք ամբոխք ելեալեացս. գիրք. իդ. 326.
Անփոյթ ճին ցգիք ամբոխք ի Թագաւորութենէ նափօլեայ. 327.
Անբոլոր գործարան վոլտայնի, կամ լեառն էքնա. գիր. Ժբ. 265.
Անէրջ. գետ ի Թեռատալիայ. գիր. Ժե. 223.
Անթիւս կղզի ՃՂերկրեայ ծովու. 221.
Արարչ քաղաքին, որոց զանունն սպանանէ ԹԷկլամաք. գիր. իբ. 294.
և իդ. 329.
Ա կՀ՛ ի միջ ԹԷկլամաքի և Փալամեդէի. գիր. Ժգ. 230.
Ա հնութիւն քաղաքացն ասիոյ. գիր. իբ. 283.
Ա իմանալ նէրգուկի ընդ վոլտատէի. գիր. Ժէ. 241.

Տանաս որդի պիլոսի. գիր. ՃԳ. 280.
Տարտարոս ԹԷ զի՞նչ տեղի էիցէ. գիր. Ժբ. 261.
Տէժանիրա դուստր Նէքտ Թագաւորին Նէթօլիս. գիր. Ժե.
յորմէ զԹիւնատոր զգեաստն ի հետքին. 216.
սպանանէ զինքն զինի մահուան հետքիւրէի.
Տէմոէոնեան յաղթօղ ի մարտնիզակի. գիր. իբ. 291.
Տէմոփոնեան ի վինիւս քաղաքէ. 283.
Տիանա դուստր Ժուպիթէրի. գիր. Ժբ. 258.
Տիմաս տերկ ձիոց ըհատօղ. գիր. իսա. 308.
վշտացեալ ի վինիւս ծնաւղաց. 307.
առեալ լինի նմա դաշտն արփօղ. 311.
Տիօգբօս մատնիչ առքսանի, զոր դաշնակիցք յղին առնաս. գիր. իբ. 289.
Տի՞քիտաս Թագաւոր քաղքացւոց. գիր. Ժգ. 280.
Տուլիշիա կղզի. գիր. իսա. 304.
Տօլփացիք ամբոխք ԹԷռատալիայի. գիր. Ժբ. 237.

Ուսոս Թագաւոր ԹԷքտացի, սպանանի ի յուլիոսէ և ի յիսուսէ. և լսէ
հալ լինի ի ձիոց խրտից. գիր. իսա. 308.
Ուտափէ լերան ԹԷքտացի. գիր. իդ. 347.

Փանթօքէ սիրեցեալն յաշիլլէսէ. գիր. Ժե. 222.
Փալամեդ վիճակ ընդ նէքտունէ. գիր. Ժէ. 241.
առ է միներվեայ.
պարգեւեաց ընտանւոյ առիննէի զՀիպոնինէ. 242.
Փան ոչն ՃՀ է. գիր. Ժէ. 190.
Փարքք որք նա երկաք, յն. քլօթօ, լատ. պէ, աՀբօփօ. գիր. Ժգ. 209.
Փէթիդիա սպանանի յասպատալէէ. գիր. ի. 293
Փղկիս Թագաւոր փիթօիթեացւոց և աօլօչացւոց. գիր. ԺԹ. 296.

Փառուկ ամբոխ մերձակայ առուիխացուց. գի. ՃԺ. 189։
Փերիանաթս լջբանացի սպանանէ ՚ի Թէկլասնէ գի. Լ. 291։
Փիլիմոն Թէ ո՞րեք։ գի. ՃԺ. 195։
Փոխանակ ուրուք ետուր ինձ օրի անկանի ՚ի պատուհասդ. գի. Լ. 294։
Փորձիչ Թագաւոր արկցի. գի. ՃԸ. 256։
Փրկեա Թագաւոր զժոխոց. որ է բէնեդիքտոս. 260։
Փրօքէկիկա վարձեալ բարբ. նորա և նենգաւոր դաւանանութիւնն առ Փիլոքսենոս Մաբուղացի. գի. ՃԺ. 191։
անկումն նորա և ապստամբին ՚ի սամոս. գիրք. ՃԺ. 205։
Փօխտամէ անգամ նորա, և ընտրին ՚ի Քաղեդոն ատենիսացուց. գի. Լեա. 309։
Փօլիտա հաշտարար յորջորջանացեալ Քրիստոս, ՚ի սէլեվկի. գի. ՃԺ. 231։
Փօտալիա որդի եպաւրաւփեի. գի. ՃԶ. 226։

Քահանայն գեա ինն յանապատիսայ. գիրք. Լ. 295։
Քաղեդոնիայ հին քաղաք ԿԹ օրիացուց. գի. Լ. 294. և ԼԸ. 329։
Քանքարուկայ. տես գինիկ համառատութիւն, գի ՃԹ. 270։
Քասէօր որդի ժուպիթէրի բարբոս կառավարէր զՀռոմ. գի. ՃԺ. և ԼԸ. 231։ 329։
Քաւթանէօս բարեկամ հերքուի, ապանող քաջին. գի. Լ. 291։
Քարփուճ կղզի միջերկրեայ ծովու. գի. ՃԺ. 191։
Քարօնի որդի երկպօի և գերեվարեալ նաւապետ ժոխոց. գի. ՃԷ. և ՃԸ. 252։ 258։
Քաջս որդի վուլտանի, ապանանի ՚ի քրանէօրէ. գի. Լ. 291։
Քաֆթարէ. գի. Լեա. 304։
Քիմերա լեառն սիսիլիայու. գի. ՃԸ. 264։
Քիւօնէնէ յաղթի ՚ի Թէկլասնէ. գի. ՃԷ. 244։
Քրօմօ միջն յորդիս փաւքիոյ. գի. ՃԺ. 209։
Քօյշօ անաբանահալ վասն ոսկեայ քօղոյն. գի. Լ. 294։

(Թէա լեառն Թէսաղիացու. գի. ՃԵ. 219։
(Նքաւէ լեառն Թագուհէ լեռնային. որպէս հերքուէ սերտհարէ 216։
(Որսոյ Թէ ո՞րեք իջանի ՚ի դժոխս. գի. Լ. 296։
(Ւքն Թէ ո՞րեք իջանի ՚ի դժոխս. գի. ՃԸ. 256։
(Փիտաէ գաւառ ինն ՚ի նոր Թագաւորութեան նաւիոլիոյ. գի. Լ. 291։
(Փքանիօ կամ օքիտէ. գետ ՚ի նաւիօլիս։

Պալանէի գրգռէ ազգակ ընդ Թէկլասնէի. գի. ՃԺ. 231։
Պետրոնացիք ուր յուլիա կոչաս ՚ի կղզի նորա. գի. ԽԱ. 341։
Պիլէժերօն գետ հրացին ՚ի դժոխս. գի. Լ. 296։
Պրեսթար կոչէ զմահ հիւիւքացի. գի. ՃԷ. 249։
Պիքօլ ամբոխ ինն. գի. ՃԹ. 275։
Պէլօվեցիք էր հաւատարիմ ընկերք հերքուէ. գի. ՃԷ. 217։
հոգւոնակուԹիւն նորա վասն մոխրոյ հերքուէ. 218։
յուլիա գրաւէ գնա գնալ ՚ի սարսիա։
անկանի նոտն Թիւնալի ՚ի վերայ ոսկեղ եւթոյ. 219։
Թշուառելի հետամուտք վերայ եւթոյ. 220։
հաւատալ նորա կրկին՝ գնալ ՚ի սարսիա։
քաջին անդ յորդւոցն հաքափուէի. 227։

վերաբերի՝ ի պատերազմին, գլ. Ե. 295
դէպ բռնահարութիւնն նորա՝ ի չպահել զխորհուրդ, գլ. Ժզ. 235
Ցիլոքէ հաճառարեմ հանդարար իւօՑՆնի, և բարբոք ոչուքի նորա, և
սկիզբն ձախորդութեանց, գլ. Ժդ. 190
բարեկարգութիւնն սորա առ դիմողսդատ 192
ճգնութեանցայ՝ ի սամօս կղզի, 195
վերակոչի անտի՝ ի սալոնիք, գլխ. Ժգ. 207
վասն ի՞նչ պատճառի հրաժարեալ՝ ի գնալոյ՝ ի սալոնիք, 208
որով կերպիւ գնաց սուտ հետևելով հիմնզիփիլէ 209
Ցիլոէ որ խոստացեալն էր երանդիլի յամենառնութիւն, գլխ. Լ. 292

Վ Ե Ր Ջ։

Ա խրչաբաժանութիւն հարաւային, յիշատակարան օգտակար եւ բանասէր պատճառացն, եւ նիւթ անթերեւոն ինդրանաց ի ղեմարքէն ընդհանուր Հայկազնեից Հարաւոյնեան ընդ, ի գիրս Տոպալեանն։

Պատք, պատիւ, եւ գեղանամածեալ երկրպագութիւն անքննելի էութեն, անձառելի գոյութեն, անսահմանելի ուրութեն, եւ անչափելի մեծութեն, երբեակ եւ մի ձեւութեն, զուգափառ միութեն՝ ամենայնք կրօնք գութեն, անեղին եւ ստեղծականն ամից, եւ շարժուձին բոլորից, ինքնեղ, հայմադից, հաւատաստիւ միանականութեն, անսկիզբն հօր, հակից արդեանն, եւ միառակից նմ հոգւոյն, անբաժանելի գոհաբանութեամբ, ի սկզբանէ յաւիտեանից, յաւերժ եւ յաւիտենական միանձնաստուածութիւն։

Որ իւրով անհուն ողորմութենէն ձեռքածոս եղեալ իմոյս տկարութեանս, եւ զայս՝ մատուցմունք ընծիեանելի բնաւորից ստեղծուածոց, եւ հաւատոյ հաստատեալ օգտակէտ եւ բազմաշահ վկայաբան, գիւղերգեան Թէղմանք, առաքնորդեաց՝ ասելմանք ծնել ի յիմ անեղատ եւ անեղասնած արգանդէ ի լոյս ծնեալ Քրիստոս 800. ակնարկութիւն արդեամբ եւ ձեռաւոր գործք ի հնդիկս ի Սուրատ բնակիլ՝ ձեռաստարքի տրկեցոյ օրհնութեան, եւ կենդանութիւն բարեպաշտութեան, ջուզայեցի պապծոս իշխան՝ քաջահանձար եւ կարողատիս Աղայ Յովհաննէսին Գրիգորեան, ինքնագործ կամօք եւ ախորժակամ հաձութիւք հասանել կատարեանդին, եւ բարեմիտ ըղձանօք ի բարեկարգութիւն յաւէտ պահպանին, ըստ երկուց լուսաւորացն մեծամեծաց՝ գիտողատրմամբ եւ վայելչազարդ փառաւորութեամբ Ասուածաշունչն եւ Գրոց պատմութեանց մակացութեանց, (որ ի նմանէն Նախիջեւան.) կարգելոյն՝ միոյն ի յանբասաւորեալ լուսաւորութեանէ տունջինեան Ճգնաբանութեանէ, եւ միւսոյն ի յաղօտաշուշ լուսոյ՝ ի պարզութեան բացերեւոյթ՝ Փիլիսոփայական գիշերահանգոյն խաւարից. յորոց միոջմէնոյն նպաստիցն քնկալաբ գոյ արժանաժառանգ ազգ յաբեթեան եւ ակրունդ Յորգամեան, մինչեւ ցայս վայր՝ զրազմազան անթառամելի ծաղկունս, եւ զանհատելի լուսափայլութեանց ձառնչութեամբ ճառագայթս, զոմանս՝ գոյ ի նոցանէ շարադրելոյ, զոմանս՝ ի բազմաշօգուտ բանից պլատանց՝ Թարգմանեալս, եւ գայլ՝ ինձն ուսուցեալս։ Նոյ բարեմիտ երկասիրութիւն եւ ջանիւ յառաջընթացեալ։ Ուստի՝ ամենայն առիւծոյ աբրահարեցելոյդ իմոյս բարեբաստութեան, եւ նա ուրախ սրտիւ եւ բերկրուն անձամբ՝ արդասաւոր եւ արդիւնաբեր պատրաստացուցէ մատուցանել զօրութեան, զաւետիս հրճուանաց մատուցանեմ, որ անընդհատ միջոցաւ՝ յայտութեան ոն ամենակալ, դինի զոյնս վայելելոյդ, ունիս վայելել եւ զամենահաւակ խնամանդն ի թագաւորս՝ եւ ի ամենազարմութեան երեւելոյն ի կիւսաս, ամենն Աղեքսանդր Ասիեզօնացւոյ՝ դիցակատար պատմութեանն քաղցրալուր. ապեալ ի յաւիտենական յիշատակ ի Ասորս բնակեալ, ջուզայեցի պապծոս իշխան՝ Շահամիր Ասլեթանեան Շահամիրեանն՝ վերազանցեալ երկուց որդուցն՝ Յակոբոսին եւ Յղիազարին, որք զընթացս ըղձալի կենաց իւրեանց՝ ի դեռատիկ ծաղկեալ ժամանակի՝ արագ վազեցեալ աշակերտութեան գրոց սուրբ հայրապետաց, ակրահար ծառայեալ ի լուսաւորութեան ազգին, եռանդով զերկոս աշխատասիրաց իւրեանց ի բազմազան շահաւէտ գրեանս, ի զարթուցումն որմից՝ բնաւորէ որի՝ ազգանպատ սերնդոց։ Որոց բարեբաստիկ երախտեացն փոխարէն՝ ըղ արժանաւոր պատուոյ ձեռ հատուցցէ զանձամբ կենաց, ի անդրէ յայնմիկ՝ ուր խոհական հոգեբն

հասն է մեր վայելչութիւն, ուր ձիւնարտութիւնն փայլէ անաղօտ, և ուր երանելի թաւաւորութիւն միանձնանայր։

Օ՜ոչաթիւ էջ առաւաձնանալ հոգւոյդ և մանաւանդ այնմ ամպատում երանութիւն՝ առնել միանդամայն, որ ձախագոյն տալիք կերդ իմ ցանկալի, զհամայն բարեաւթիւն նախասիրութեանս իմոյս բարեկեցութիւն, ըզ բոլոր երջանկազարդ բարեաւթիւնս, յապագայսն գործատուիս ձեռնտուիս կամ և միջամտիս նախանձախնդրացն, զբնակեալսն՝ ի Վատրաս, ՝ի Սուրբի, ՝ի Կամիեաց, ՝ի Աչտառակ, ՝ի Ուռհա, ՝ի Ուռիմեցի, ՝ի Սուրմարի, ՝ի Նատրայ, ՝ի Նադիատ, և՝ ի յայլ հողմանս ձեղիսց ։ ՝ի յայսմ անուէր մտաղիանս քո՝ զիւրացանչիւրն ուրացն ուրացն յիշմամբ՝ խնդրել ՝ի յաստեղնախագ տնէ, խնդրեմ թաւանձանօք և ես ՝ի յոդաստիսէդ՝ միաձայնեալ ՝ի ներացանց։ Ոչք յօժարակամ սիրահարութիւք՝ ընդունայնութեր մատնակցեալ խնդոյս պղծատացական, և խնամանալիս Ուստեաբանացս սրինօրէն լուսաւիլեցման։ Օ՜րոց զղանձալի անհոմանն՝ ընդ զարմանալի կաթոդին սիրատաւանցման զործոյս, և ընդ արդիւնաբար նախանձոյն առաւաձնութեր, և առաքինական ջանիդ՝ մեզ մի յաստիացուցեալ, ունիմ ՝ի մտի թէպէտ՝ որ ձան յաճախնական ՝ի յիշատակ յաղագս յաղագս՝ ապամոմ հանդիսացուցանել, բայց՝ նորդենեալ միայն զԱ՜ստրատս և զՈւրբաթա միձահաւատ ժողովրդեան զբարեհաչակ անուանն առ ձեռն ունելով՝ ընդունիլ ՝ի յերդնի ցըս՝ կատեցայ ժամանակ ինչ ևս՝ ՝ի բարենպատակ յաստղագրութեր։ միոյ չէ զբարեթիա աշխատասէրն իմ զոր Ա՜ստիւանոս զԱ՜ստրատուն Ա՜ճած Քահանայն՝ Ա՜ր Լուսաւորիչ Ա՜ճած Ներեցւոյն. (որ ՝ի նոյն Նախիջևան,) ընկալեալ խնդակութ սիրով առիս, փարեցայց զայրանացուն, և ՝ի գան ձորանէ արտի նորին՝ ըստ անձամբ գրութ՝ արատհանէց զգնաւոյ ցան կալ՝ զգագայն քան զձեղու ՝ի խոհականութեր շրթունս հանդիսից, զանուանս բնդ հիասքանչ ջանից խրատքանչիւրացն ։ գիտի արդ՝ ըստ առաղելից երկնի՝ զգնաւ ապագառազեալ լուսաւորչին՝ ՝ի մի նպատակ ազգասիրութեան հանդամանարերեալն , հանաժողովեալ ՝ի յիրկնորակ լայնարձակութեան քարանէ , ՝ի գաւառացն Հանդայնից հայկազուն լուսաւորչակերանից, առնիմ ազգասէր բացերեացդ։

Ուկ զարդիս՝ զկնի գործոյ զգաս ՝ի յայլ գլաթեալ լեզուս ՝ի բաբառատուն մեծագոյժ ազգակիս ՝ի լուս բանեղինաց հայկազնեից , ՝ի լուսիլ զագաբերցուցանել։ քանզի տեսանիմ արդարև լուսոյն աչք և շնորհացըս ցաղ առատանք ազգիս հայոց՝ ընդ վաղնջական յուսոց և ակնակալութեն իւր հանց արփիաբերութեր կն քանալի լուսոյ՝ գերբնական ձեռամբն անձամբ՝ ան հաս և անպատում շնորհաց մատուցանելոյն, և բարեսիրաբար լուսաձնութեր գործոց ՝ի ձեռն հաւատարիմ հոգեբարեաց խորհրդոցն ոչ, և անձնամատոյց սիրոյ անձանկ յատկեղ ոյն քոյ Աբրիշումեան տիրոջ, Աբրահամ Երանելոյ Ա՜ստուած Յովսեփոյ Կաթողիկոսի Ա՜ստի Ա՜ռաքելապատ, ՝ի հոգեղէն ազգ խնամոցն կարգեցելոյ ՝ի յայցելութեր սրոց , ՝ի պատուական հաւատոյ, ՝ի կատարելութեր նկեղեցւոյ, և ՝ի վերջ ժխնդրուած ձեռնէն երանելոյ և մարդասիրեաց։ Ուսան՝ ըստ սքանչելի վերհանձնութեն և ըստ զարմանահրաշ ձեռագործութեր, ներդործեաց և հաստիչն քոյ ՝ի նորին Ա՜ստուածութեր, և նոյնպէս ստ հանուր լուսաւորչակերտ հոգիացեալս պերեալ, զմեծամեծս գանձիցն և գհրաշակերտս, որոց ոչ ունի թիւ։

Զանգի բազաւորք ՝ի բազմաց՝ գյաւուկ ողորմութիւն ձեռացն լցուցիչ,

լեցուցեալ և զմայլեցուցիչ՝ ի վերուստ այս ազինական դարու գերափայլ-
ցեալ յանձն հբաշալան հօտապետիս՝ ակնառուս եղեալ առեալն, և նոյնաժ
հիւանդանալ ներդործութեանցն ահագնոց մատաղահիւղն հանուրց ազգիս՝ յո-
լովս առիթս հաչելակեալ ծառայելոյ, զոր սակս՝ ի յիշատակ ապա եկե-
ղեցին՝ ըստ մասին ինչ ինչ պատմութեանց Թադեայ՝ ինոցին Առաքելոյ
քաջութեանցն հատանեցելոյս, և ընդարձակ խնամովք յանձնանձելոյս՝ հարկ իմ
համարեալ եմ՝ ընդարմ ըղձալիք են ասպագիցին՝ անցելոցն պատմութեանց
Ազգ՝ յանցեալ ամին՝ տպմամբ ծննեալ եղև յանսխալ ձշմարտահաւատութեանն
խմիթ՝ մանուկ ինչ չքնաղատես և վայելչապեղ, անուանեալ Յուսեփ Աղոր-
մութեան. (զոր յուսամ՝ բանասէրն ընթերցող թէ մինչև ցայժմ ընկալեալ
իցես, որպ և ընթերցմանէն առատացեալ՝ խրիս և յոգի.) յորում գէտ
անտոհս հայելոյ՝ տեսանի բազմազան հանդէսն՝ ընդ լեակատար պատմու-
թեան՝ Գրիգորեանցոյ քաղաքին հայոց՝ հիւսքանչ հիմնարկութեան, ըստ որում և
նոր Լուսաւորչական Գահոյիսկութեանն. Որոյ զմեծամեծ գոր-
ծոցն ձեռամբնոց՝ զհանդէսն, որ առ ազգս հայկասեռութեանդ զարմանազործեաց
՝ի յայսմ ասկեղէն դարու, ՝ի ձեռն ձեռնարկեալ բարերար խնամածուին իմոց
Տէն Յովսեփոյ Սրբազան Ա.ղբ Եպիսկոպոսին՝ հիւսիսոյին կողմանցս, Ա.մե-
նակալ ձեռն բարձրելոյն, կարէ տեսանել ընթերցասէրդ բարեմիտ

Իսկ զկնի այնց հիւսրուած գործոցն կատարման, ՝ինոյն 1792 թուին,
Ա.գեմբերի 27 ին, օծմամբ սրբացուցեալ զչքնաղ գՅրիկնահանդէս Աբ
Խաչ Ա.նքն նոր Ա.խթիճեանու. զիւսուցիչն յինքնէ, և զարմանահրաշ
երկնայինոց համբուրելի կրօնիւք բարեկարգեալ յանձնեաց ՝ի կառավարու-
թիւ Աստուածնեւսլօսնեցի Թադեոս Ա.ծքմնատ Ա.արդապետին՝ հարա-
զատ գործակցին և յաջորդին իւրոյ, և ինքն չուեալ խաղաց գնաց ՝ի մեծա
համբաւ քաղաքն Ագաթոնիկեա ՝ի Ա.անկտպետրբուրգ։

Ն.ոյն տակաւ երկուց,

Ա.ախ՝ զգօհութեանական շնորհակալութիւնս մատուցանելոյ, յաղագս
Գրիգորեանցոյ քաղաքաշինութեանն, և յատկիդ անպատում ողորմութեանն
Իւրոյ Ա.ծածման Ագաթոնիկեան Խորհրդոյն Քրիստոսի։

Ն.ոյնժամայն երկուց՝ զգանազան հարկաւոր խնդիրս առնուիրելոյ զանձնաեղ
քնաւից հայցուածոց՝ Ա.տրճն Ագաթոնիկեան մեծութեանն, տակս Գրիգորու-
սոյ նորակառոյց քաղաքին բնակչաց, և տակս նոր Ա.խթիճեանցն։

Ի տալն ապստամբ և մեծապատ ձանապարհորդութեանն ՝ի 1793 թուին,
՝ի մեռանն Յունվար ամսոյ՝ հասեալ մեծաւ փառաւք ՝ի Կատարատիզմ քաղաքն
Ա.նկտպետրբուրգ, և հանդիպեալ ամենից հոգևորականացն պանծալեաց
խմբից, և աշխարհականացն մեծամեծաց շքեղափառ դասուց, զոհ ընծա-
ից և գնաբերական ուրախութեանց՝ ըղձագին կարօտանաւք՝ ՝ի հին ժամանակս
ակնկալութեանց՝ կրկին տեսութեանց սպասողացն՝ բազմականարար սիրելիս ընդ-
հին ընձեռեալոց. որք ամենեքին առհասարակ աքանչացան յարդանաւք, և ըն-
ծայեալոյն պատուոյ ընկալան։ Ուր եկաց և մնաց, խրախո՝ ընծահիւսն ան-
տեսութեան իւրով՝ զսիրուն հանդիպեցեալ գործեալ՝ մինչ ցերկնաներդոյն օրն նոցա
ամոց. յորում աւուր մատուցեալ եղև Ուրուհուց Օգոստափառ Ագաթ-
նական Ա.ծուածոն, ընդ որոյ հանդիսակից գասն Գերապնիւ Պատն Գալ
հունիկ Ա.ղայ Յովհաննէսն Ա.ղայ Ենիպազարեն, և Արտապետ Ա.նձնաբափայլ
Ա.արդապետն իւր։ Ուրոնոր արժանաւորեալ յորդանոյ հատուցեալ զնո-
ցին Ագաթոնիկեան գերամբարձ մեծութեանն՝ ղօծեալ ձեռն՝ զամենաբաշխական

[illegible]

[illegible]

[illegible]

կաւե՝ Գրիգորեան տօնի նորակառոյց քաղաքին բնակչաց՝ մատոյց Հռոմէական Եկեղեցւոյ Մեծի Պապ Բենեդիկտոս, զոր և նորին մեծութեան ողջմտաբար ընկալեալ՝ հրամայեաց կատարել Ակնարկին, զեմ օրինակ զոր խնդրեցեր առ քաղաքացիսն պատկանել ի յաւիտենական երջանկութիւն։

Իսկ ի ժամանել նոյն թուոյ Մարտի 25 երբորդ աւուր, զինի կէսօրէ ին, ինքեան ի յամենատաւտ քաղցրութիւն կամաց իւրոց շարժեալ ի դիտուն, և ի հատուցումն վարձուց ամենազգանչ գործոց, Օգոստափառ Մեծ Պապ սերունդն, և Ընտիր Թագուհին Ուռաստանեանց, ի ձեռն մեծանուն առաքելոցն իւրոց Ենարոյ և Կամիլեր Պասիլ Սուրփանիչ Պոզօլին, նուիրեալ էր զյատուկ շնորհս ամենաբաւական ողորմութեան իւրոց ծածկանդոյն Պապական մեծութեանն, առ ստորոտեամս տղայս յարեթուռոմ, և առ արժանաժառանգ Սրբազան Հովուապետս Ընծայեալ. որ էր իսկապէս յաւիտենից անլուր՝ պարգև գերազանց, գանձ անկողոպտելի, շնորհ անհատնելի, և փառք անզուգական, զորմանալի ազգաց և ազանց, զորս ի ձեռն մեծագործին ականատես դէպս եղեալ Իսաչն ասէ պատմական, կրել ի ձակատ վեզսին. և զԱնթեի վայելչապէս գեղերկնեալ, երբեմն զծիրանիս թագաւորաց, ի յերկնագոյն կերպասուց, (այս է ի հարեից.) զորդորեալ երեքկին դեսանիւ փողփոթել նշանակապ լինելիւ՝ կարմրով և սպիտակաւ որպ լանջքն ոսկեհեակ պատկերօք՝ գեղազարդեալ՝ ի տեղիս շրջելոց. ի մէջ կոզմանէ ձորտաթարբեհաս քերթուբ՝ սէյ կուսին Եկատարինէի. և ի միւս կոզմանէ նկար արքունեաց՝ մեծին Գրիգորի հայկազանց լուսաւորչին (Անթեի զգեստ՝ Սրբազան Պատրիարգք, և մեծահամբաւ Մեհրապետիք նոցա՝ զգենուլ երբեմն զնիլիոնս մեր՝ մեծաւ հանդիսիւ ընծայեանս յեկեղեցին, յորժամ ծածկականին յի յանուրիւն զենուելն էգեն մատչելոց։) Ընդ այսպէս անձամբ՝ անպատում և անհաս մարդկային մտաց՝ շքեղափայլ պատկաւ փառազարդեաց զարեւմտեան զաղգ՝ պատկառելով զՅիսուս զՍրբազան Հօտաւետն հայկազունեացս ցեղի, և զհմն բարեացակամ բա բերեալ։

Ընդ վաղիւն՝ որ էր օր քսան և վեցերորդ՝ նոյն ամսոյ, մեծաւ յորդանօք՝ առ Սրբազան տրն իմ՝ նոյն Իւրուհւոյ Պապական Մեծութեանն՝ պլեռեր առանդապէր Ենարոյ Մոզեօր, և զանազան Պաշտօնեայք Պապ Պասիլ Սուրփանիչ Պոզօլին գրեալ էր, թէ՝ հրամայեաց բարեխոնրհ կամօք՝ նորին Պապական մեծութեանն, զի ի 27 երբորդ աւուր հիւրասիրէ զարդարեալ իւրանոյնէր Խաչիկն և Մանթիսին՝ և ակել ի պալատան շնորհակալիցես յիւրուհւոյ Օգոստափառ Պապական մեծութենէն։

Որ ունէ օրինակ զպատ։

Սրբազնագոյն Բարձ Եպիսկոպոս,

իմ Ողորմած Տէր.

Ես ունեցայ զարթեցեալ ծանուցանելոյ իւրոյ Պապական Մեծութենն, յընձեռուելն ձեզ՝ ամենողորմածաբար շնորհեցեալ զբաւականեալ Խաչն կրել ի ձակատ վեզսին, և զՄանթին զկնդանի զգեցմանէ շնորհեալ և բարերնկալեալն, որովք ընկալեալ զուք զպատն նշանս՝ Ընդպատկան ողորմութեանն, և զամենահպատակ խնդրոյն, զի հաճեացի թոյլ տալ ձեզ՝ անկանիլ առաջի դարշապատեացն Ընդունականաց՝ Ամենողորմածապատեղ Թագուհին առ ի կրկալ ի խնդիրն ձեր՝ բարեհաճեաց. զի Սրբազնութեանն

ձեր

ձեր՝ առաջի կացուցեալ լինիցի իւրով մեծութիւն՝ վաղեւան աւուրն, առ պալատական եկեղեցւոյն՝ առ բարձրագոյն անցան Իւրով մեծութեան։ Այլ սակս հարկաւորի ձեզ գալ վաղն ՚ի պալատն, յառաւօտեան առաներրորդ ժամուն։ Ես ձերով Սրբազնութիւն զայս ծանուցանելով ունիմ պատիւ, ընծայեալ վերապատուութեան և հպատակութեան,

Ձերով Սրբազնութեան Ողորմածի
Տն իմոյ խոնարհ ծառայ Ա՚ստիճ
Գօտօվ։

1793. Մարտի 26։ ՚ի Սանկտպետերբուրգ։

Ընդորակս առնեալ հրամայեալն էր յՕրտոտոքսիա Կայսերուհ աղն Մեծի, զկնի զնոյն ընդհակառակութեան պարտաւորութիւն լցուցանելոյն ուրախ սրտիւ և բերկրանս դիմաք՝ Գահակալ Սրբազան Տն իմոյ, ապա նոյնին զարմանասքանչ զարգարանօք զնոց առ Կայսերական մեծութե ժառանգն և առ Ա՚ծնողսն զեռակուսն, մատոյց և առ նոցին մեծութիւն զընդարհակալական պարտաւորութիւնս իւր, որք և առաժամայն առատապէս հրով ձեռանօք ընդհաւորեցին զընկալեալ զանհամեմատ պարգեւն, զի յոյժ ետնէին անդուր։

Ձեռ արք գնաց առ Սրբազան Մետրոպոլիտան, առ Ա՚ղբ Եպիսկոպոս առնս, և առ մեծամեծ իշխանս, մատուցանել ըստ արժանեաց զընդարհակալ թիս, յորոց բնաւիկն ընկալաւ զընդարհաւորութիւն արժանագիտ դերազանց պարգեւացն։

Ընդայսպէս յարեւմտեան՝ և հիւսիսեայ ազին ընդհանրապէս՝ բարգ ութիւն անզուգական, և խնդութիւն անասելական՝ անխտրաբար ընդհ ցաւ ՚ի մէջ զանազանից ազգաց և ազանց։ յորում միջոցի էր անդ և Ձրան ցիոյ անբասիր Թաղէոսի եղբայրն Գրաչ Ղարիպեան՝ միով Սրբազան Ա՚ղբ Եպիսկոպոսիւ, և քանի մի երեւելի իշխանօք։

Իսկ ՚ի հասանիլն յերկն Մարտի ամսոյ՝ ստոտաւասեցաւ Ա՚ծածիւլ Վ ահէն իմ Գահակալ Սրբ՝ մնալով ՚ի խորհուրդ ուրբ գործակալին յիւր եանդութեանն, յանարիւն զինուածն՝ անմահ զատ ինն երկնաւորի, մեծաւ հանդիսիւ, և զարմանասքանչ արարողութիւ։ և ՚ի խորհրդածելն բացեալ զիմաբան բերան իւր՝ սկսաւ բարբառել առ դուսյրս ազնուական ունկնդիր ըազաց՝ այսպէս։

Պ՚ի սրտե ուրախակից՝ մեր՝ զսուք ունկնդրողաց, ազգ հայկազ եան, ի՞նչ ինչ ձեզ արդեօք այս, զի՞ է, զի տեսանեմ՝ զձեզ զլսովին յոյսուշ կրճեալ, և յանկարծ զմեծամեծ՝ զանգանին՝ զիսաւսւոր և զնշան շակերտ հանդիսս այս տեսեալ, հիասքանչ զարմացմամբ ըմբռնեալ կայք հանդարելոյ անցեալ զանցեալ քան զիշխողութիւն բնութեան՝ զանհամեմատ պարգեւաց ընկալեալ՝ և յաւիտենական պատկաց գրաւեալս առ հաւատչեիւ պատուհասն ըստ ոչ։ Օ՚ի թէպէտ առ մեզ՝ նորք և զարմանալիք են պարգեւքս այսոքիկք, սակայն՝ զայսպիսիս զմեծամեծս զերբ քան զընութիւն բարերարն զերազանց բարերութեանն՝ ամենազօրս և զիմաստիս Օգոստափառ Կայսերուհւոյն մերոյ՝ ե դարձ բնական ։ Օ՚ի նորին անհատնում բարերութիւն՝ ծանոյց իրաւամբ վարձատրել իւրաքանչիւր վաստակաւորացն և՚ի բազում սրտե պարգեւսուբ ծառայողացն՝ նորին Կայսերական մեծութե

Ոսոխ

Որով արդարութիւնդ՝ և ապօր՝ զապիկար անձն և զդէտեր հոմոիւս ձերոց ազգ
ասիազարդեաց ազգայական պատկառէն. և ինձ՝ զ'ի հնուստ պատկառելոյ
և յետ ժամանակաց՝ ի բարեվայելուչ պերճութենէն երեսնեցեալ զբովան-
դակ ազգս հայոց : Զասէի՝ ի գիտել ինձ զձուութիւնդ երգել զերգս Աբդա-
ելին Նազանայ ես՝ ցնծացէք անձն իմ՝ ի նմա, զի արդարն՝ ի յիրաւունս, և
ողորմածն՝ ի սիրեալս , յուսացաւ արփին Ուսաստանեայց՝ Մեծն ՆԱՏ.
ՐԻՆԼ երկիր՝ զգեցցէք ինձ հանդերձ փրկութեան և պատմուճանի ուրախու-
թեան երբէք վիճացի ես՝ ի գլուխ իմ զպատկ. որով ծանեայք թէ՝ ոճ հաշտ է ըն-
դէմ , և ընդ համայն ազգս հայոց. և յոչ այլ ինչ կերպարանի նկարուածեր-
պեալք՝ ի միտս մեր՝ զանձնաձեռ Թադուհին Ուսաստանեայց. քան թէ
զոյ՝ հշտալ միանձնաւոր լուսոյն նմ, հայել ի անարատ՝ նորին ազգութենէն,
պատկեր առաստութեան նորին, և ոճ՝ ի յարշիարհի :

Խոնարհ իմ առ հրամանակից ունկնդիրքդ սերունդ յարեխեան և ազգ
արամեան, պատահեցայր արդեօք երբէք պատկառ առկեղէն դարու, և կամ
լուսոյր արդեօք ունել երբեմն զպանծաւորս երկնային վիճակ, յորում՝ ան-
ակնունելք՝ ի վեր քան զարժանս՝ ձեռացին բարութիւնքն և պարդևաց առա-
ստաձեռնութիւնքն հեղեալ ծաւալիցիւր՝ ի վերայ քո, որպէս այսօր առաս-
պէս ծաւալեալ բախտեցան՝ ի վերայ յաղթող խղճութիւն և ազգ
մերութիւնդ ցրուեցեալ ազգիս հայոց, որբանեալ ձեռամբ բարերար Տէրու-
ւոյ՝ մայրական զթութեանն՝ ծածանման Այսերուհւոյն մերոյ. որպէս ան-
ասնեք, լսեք, և վայելիք : Օ՛ եթէ ոք՝ ի հասարակաց ասելոյ՝ զինչ ասեմ
ինչ՝ ինքեան դառանէ, մեծ բարի՝ անձին վարկանի, առաս ոչ՝ զիշատ բիւրեղատեսիլ
շնորհս պարտ հաստարիլ ապա՛ մարդս հայոց, և զերազանց պատիւ ինքեան
վարկել քան զընաւէից արարածոց՝ ընկալեալ այսօր՝ զյատկական ողորմու-
թիւն՝ ի յամենաբարձր Աստուծ ողորմածանալ և ծածանիլ մեծի Այսեր-
բուհւոյն ամ Աստուծ, և՝ ի յառաստատարդև ձեռանէ նորին :

Ամ ուրեմն բնաւին ազգս հայոց առասցէ քան անգամուածինն թէ՝
ոչ զդք ասնիմք մեզ նպաստամատոյց և խնամակալ. զի ահա բարերարն
և մեծն՝ ի կամառս օծելոց՝ ՆԱՏԱԼԻՆ երկրորդն՝ նորանոր առաստա
ձեռնուէ և պարդևօք ճառակարթել առ մեզ զանգամ ողորմութիւն իւր. և
կարկառէ՝ զպատարագ ձեռն իւր առ աննկարագիրն, ի հնուստ անուանիկ,
և առ ոչ ոք անկեալ յազգս մեր :

Սակս որոյ՝ ծագիչ՝ ի ծոց սիրեալ ազգ մեր՝ զարմանալով ընդ անբաւ
մարդասիրութիւնն՝ հզօրապէս փառօք վերապատուեցեալ Ինքնակալութեանն
մերոց, տարածմամբ զձեռս իւրեանց առ ամ՝ աղօթեն վասն բարեկենդանա-
երջանկափայլ Թագաւորութեանն նորա. և վասն երկարութեան բարեաց
պարտ անգին կենաց՝ նորին մեծութեանն :

Ընդ՝ ի՞նչ մատուցանել կարեմ արդեօք ես զպատասխանիս շնորհակա-
լութիւնս, և կամ ո՞րով բառիւկանութիւնք զարհուրանս հատուցանել սակս
այսքանեաց ողորմութեանց և գթութեանց հեղեցելոց յանձն իմ, և ինձ առ
ընդհանուր ազգս մեր, ո՞վ փառազարդ շնորհայ ընդունակ՝ աղբիւր ողոր-
մութեան՝ ամենողորմ Թագաւորն, ոչ առաստութիւք բանի, և ոչ ձարտա-
րութիւք լեզուի. զի առաստութիւն մեծի գթութեանդ, և լայնատարած ընդ-
արձակութիւն՝ ծածանման ողորմութեանդ՝ գերազանց գոլով քան զբանս քո
բանից իմոյ՝ անձառութիւք անհասականաւք փակեալ գտանին :

Իսկ եթէ գործովք չանացայց յայտնել զանբաւ շնորհակալութիւն

արար

որոյ իմոյ, պինք՝ անշուշտ և անսասերիւթ պարտականութիւնք իմ են, և ոչ իսկ կարեն լինիլ հատուցումն՝ ի վեր քան զարժանն ընկալեալ բարեաց, և անդադրում պարգեւաց, որով համ այսօր ես՝ աղորմածութեանդ և զթութեան Աստուծոյ, ամենամեծ պատկառանօք և հանդիսաց՝ ի միջ ամենից մարդկանց։

Ապա զի՞նչ արդեօք արարից և համ ոճրով վհատալինեցեալ՝ ածեալդ դարձոյց՝ խնամուն և հանձարեղ Թագաւորութեան ձերոյ, բայց թէ՝ ըստ լծորիւն անկարացեալ՝ թողուլ առ ինձ. զի անպատկառելոյ ազատէնն այն՝ կցորդեսցի ընդ ձեզ, ի բարձրացուցիչն Աստեղանի ձերոյ, յիմ ժամ։ Ա՛սան զի՝ Թագաւորն Թագաւորաց ինձ յանձնեաց օծելոց իւրոց՝ ձեզ Թագաւորաց՝ շնորհել զվարձս պլոց. իսկ զվարձատրութիւնն նոցա՝ պահեաց ինքեան միայնոց։

Ա՛սան որպ՝ և իմ զերեսս՝ ի դէմ ին եդեալ՝ զներմուծանդ առօքս՝ ընդ խնդութեան արտասուաց՝ հեղեալ առակի ձեռայ ազատութեան, տարածեալ զձեռս առ բարձրեալն, և ամբարձեալ զաղօթանութիւնդ ձոյնս յերկինս՝ աղաղակեմ, ոչ զի՝ առաքեսցէ առ Օծեալդ իւր՝ և զթածագոյն Աստղ մեր և Տէրս Հիսուս, և առ բարեբաղձ ժառանգն՝ ձերոյ Այսրկին ամենաթեան, ըստ բարեպաշտ զուարակցացն, և սիրատարդ Թառանց, զերկնային առատապէս բարութիւն։

Այժմ դարձեալ զդէմս իմ՝ առ ձեզ, ովք որդիք յարեքեան, և ազգ արամեան, որք կայք սփռեալ ընդ ծագս սերեզրոց, պարտաւոր բիւրազան բարութեանց՝ ամենազօրիմ Ինքնակալութեանդ մերոյ, յիշատակելով ձեր միշտ՝ զօրս զայս, և ունելով ձեր զօս՝ առհաւատչեայ այլ և ձերադունից պարգեւաց, հարկաւորիք ամենայօժար հոգւով և սրտի մտօք ոգիս հիմել ընդ՝ զանձինս ձեր, ի պատիւ ամենամեծ Թագաւորացն Աստուածատուց՝ ԵՒՍԵՏԻՆԻՆ մեծի, ոյ և ես նախայօժար կամօք կարգեալ եմ՝ զանձն իմ՝ ի պաշտօնատարութեի՝ ոյ այ, և ի՝ նուիրելութեան՝ ոյ զոհ, մինչև կարճառայիցն շնչառութեանց իմ, և գնիցէ վերջին հեռանն իմ՝ ի ակս առնիմք խրատ։ Եւ օրհնեսցուք համարտրատ ձայնիւ՝ զամենաբարձր Թագաւորութեանն՝ զԹառատ Այսրկրացին, շնորհակալելով զԹագաւորին Թագաւորաց այ, որպ՝ ի ձեռնէ սիրտ Թագաւորաց, որ զայսպիսի զԹառելոս, ողորմած, և ամենաքաղցր Թագաւորի, ի յերփանոս Թառատանեանցն, և ի վսեմութիւնէ վշտացնեալ ազգիս հայոց՝ շնորհեաց մեզ։ Որում մեծութիւն զիտաս և զպատիւ, անգրաւ յաւիտեանս, ամէն։

Եւ զի քառորդ դարք երեսնից անցանեալ էին, և դումարք վերացեալ էին՝ հրաւիրեալք էին ի Պահպանդեալ Աղբատան տնէ իմմէ, ի առաւելի Աղբատնութ Պատարագի արարողութեանն, ուստի՝ յետ արձակմանն պատարագին՝ ի միջ ընաւիցն՝ յառաջերեալ զականատուս խոստանիլ պայծառացեալ զվիճակն, և զԱնձինն՝ վերստին ձեռնադրելոյն զերկնից, օրհնեալ Օրստուածոյ Աղբատնուհին, և զպատկանելոյն առ նորին Աղբատնական մեծութենէն, և ասէ կանգնեցան ի յաղօթել ըստ սովորութեանն, զինի որոյ պատրաստեցան բազմիլ ի ձեռ. ի տան ձերոյ Ազգ Օօհան Նէխին՝ Ազգ Եղիազարեան։

Եւ երբ այս ամ պատճ յայտնեցաւ ինձ ոյ ամենակալին անօրինամարգ ասա կարդաւորեալ և վեր Պահպանդեալ Եղեռնքանիկ ինձ խոց զատերկան առնիկ՝ ի Աղբատնական դանձարանէն, և զնամատրիկան ծախսն ևս ընդ

հետ ուղեւորեցին ի Կոստանդնուպոլիս. առ ի հայրական գթութեանէ միխիթարել եւ սփոփել զղաղթականն ժողովուրդսն (որ անդ.) քան զաւերական առաստաղսն ողբալոյ։

Այլ ի ձանձրալիր հոգսէն անդէն առեալ՝ ամենայարգ հիւրըն կալաւ ի պատուական իւրում, ի գեղատուր հոգեւորականաց, եւ ի խրոմ ըմէց աշխարհական պանծալի էլեամանց, մինչեւ՝ նախ եկն ժամանակ ի նորոգ Աստիճանն, ուր նախայաջող ախորժանօք , եւ մեծափափագ խանդակաթ կարօտանաց տիրոջ, ընդառաջ ելեալ զարմանալի հանդիսիւ բովանդակեալ քն քաղաքին՝ առ ի տեսանել զհոգիընկեր հովուապետն ի բանից՝ ի գործ զաւերական անդէնն՝ անհամեմատ եւ անսկիզբնական պարգեւ աք զարդարեալ, ընդ մեծ բերկրութեամբ խնդութեան՝ զՔրիստոսական աթոռատուն առաջի հեզութեան։

Ուրանօր փոքր ինչ միջոց կացեալ՝ մխիթարելով եւ սփոփելով զհաւատակից սիրոյ եղբայրն բնաւէջին, Ա՛ծաղուկ տեսութեան եւ յորդորութեան առատ բանից իւրոց իւրովք, առաւ՝ յօդաստոսի ընկերն ի ձանձրալիր հետ՝ չոր արար, խաղաց, դնաց ի Կրիդորուպոլ։ Ուրոյ բնակչաց լսեալ զծագմանէ բանիցն արփուայն իւրեանց, որ վերացեալ ազնուագործեալ՝ երբեւ հսկայ ընթացաւ ի ձանձրալի եւ ի մեծ մրճի ի մուտ քաղաքին, զարմանագործեալ հանդիսիւ, եւ անպատում բերկրութեամբ ընդ առաջ ելեալ, զձառագայթս լուսոյ իմանալի շնորհաց, ի մուտ երգական աստուածեան իւրեանց՝ ի բերան՝ մեծ փառաւոր տեղիէն։

Ո՛արս ուծակրիտ սիրով ընկալեալ ի դիրկ հայրական խնամոյ իւրոց, զարեւմխան անօրինութեամբ՝ ըստ իւրում բնութեան բարուց նախատանաւք ալանդմամբ՝ կարգաւորութեաց զանձնեան, կացուցանելով զվերակացուս աղ քաղաքաց, եւ զկրօնամեծաւորս ի վերայ շինուածոց՝ բարեշնորհութեամբ քաղաքին։

(Այլ ի սոյն միջոց՝ մինչ յաջողակաց եւ յաղթօղաւս գործս այսր պատահեալ, եհաս եւ վարդապետական՝ ի բն բաղձանաց. որ ասէր՝ ի վիզ ժամանակ՝ զոմանս անձինս զերեւելիս եւ զլուսաւորականս՝ կարգեալ էր ի գործ առ ձեռն բերելոյ, որ եւ յաջողեաց ամենաւարձրեալն աղ։ Քանզի՝ երբեմն զպատրեալ՝ յաբխազեանական յիշատակաց արժանի, եւ երբեմն զգանձ անձեռնհաս յուսոյ՝ բերեալ մատուցին՝ Պատկառելով ընդ իմոյ, արժանապէս ժառանգէ աղեխաց պատրուակաց պատրուակ, զի հնուց անտի ընտրեալ զՈշական մի, ընդ նմին եւ զԹուր մի պատուական։

Ի վերայ Ոշականին այնմիկ՝ էր դրեալ արծաթեայ դրամ՝ այսպէս։

Աուբէնն ոլոմի զաղիայ, ամբօք եպիսկոպոսի առնուլ զկայսերական իրասիր, կարգագրեալ ես՝ առաւ. ի մերոյս Քրիստոսի, շիլը ։ 1265։

Այսպէս ասէին։

Այլ Աուբէնն էր, որ ի սպանանէն Յառնոց՝ զկնիճսան մեր Գագիկ Կոճ-
բատանէ. էր ընդ նմա՝ Օշին որոյ զբռացաւ ինձն ես որդիս իմ . ասէր ի յետոյ ըզ
ձրեմինգբռալին քաճաճոլին ֆրոյ. ասէր ես զիսոլը ինչայն ես զհասկացան ես զայ իսլ-
ասճա Ալեքսիոյ, ես զքոյր Հայասան, ասէ հասպասելեցին զքաճաճոլուելին, ես ոլշք-
ցան Աուբէնեասն, բսա անուան սոյնոց Աուբէնն։

Այլ ի վերայ Թրդան՝ արծաթեանէր զրոմ դրեալ կայր՝ այս բան.

Ա. Սահակայ. Նիշ. Թուխին Ստացեալ Եղէ ես Ա. Շուտս Երկ. Ըսլուդ՝ որդի Ա. Բասայ, Ձեռամբ Կայսերացն՝ մեծի Ա. Սահլէ և Յ. Յովաննէս Չմսկակայ. Թուխին Հայոց՝ Նկղ.

Ի վերջերս ի Ուրէնի լեռատեղ պատահեցայ՝ նոյն պետանիւ ընդերցուածոյդ ի պատմութեան Մաթէոսի Ուռհայեցւոյ, և Չամչեան Պետրոսի՝ երկրորդ հատորի քերչն, և երկրորդ հատորի տիրոջն. Նոյնպէս և աշխարհացոյցն՝ ի երկրորդ հատորի վերոյշնչեալ Ուռհայեցւոյն.

Ընկալեալ զի՛ ի յերկար ժամանակաց հետէ զցանկալին իւր՝ Գասակ զարդ եալս իմ տէր, (որ յաւէտ բարենպատակ դիտմամբ ջանայր, զինադրեալ խոկական նշանաց Թագաւորաց և իշխանացն հայկազնեից՝ ի ձեռս բերել.) աւրախութեամբ՝ որ՛ ի յինքն, յցնել տեսանելով, զիմս շարժիչս զգործարան ազդեցութեամբ. ոչ զի՛ ինձ և դու ազգ արամեան յոյնոյս սիրելոյս բնակեալ, այլոյ և յաւէժական ցնծութեամբ՝ հաղորդ և մասնակից գտանիցիս, և ձշգնի ինչ բարեաց՝ մի վրիպեսցի՛ ի քէն.)

Ընդ միում ինքն՛ ի բազմաշահ և՛ ի յազգաօգուտ գործոն կոչս խրախ սրեալ՝ զմիմ և զգիշեր՝ ի Գրիգորուպոլ պարապեալ, ի մերձաւոր և՛ ի հեռաւոր՝ մեծամեծ պանծալի յիշխանաց, և՛ ի Սրբազան Կաթուղիկոսաց քննալաւ գրով և բանիւ գնացհաւորութեամբ՝ վս արժանացեալ անձամբ ան պատում պարգևացոյն. ոչ և՛ ի մեծահռչակ ընդհանուր գործոցն Գրանց Պետ Ալէքսանդրիս Ուսմանցւոյն. Ո՛ աչնոցպակաս, որ ունէր օրինակ գայս.

Սրբազնագունեղ Յովսէփ Ընդ Եպիսկոպոս՝

Իմ յաւակեղ բարեբար.

Ո՛ մանակութեամբ բնաւից՝ որ՛ ի ձեզ յաջողելոց, ընկալուամ յաւակ բաւականութեամբ.

Խարհակ համբաւեցան ձերոյ ծառայութեամբ ազգութեամբ համարեցայ զգուացաւ Իւրա հոգ Ազգասիրական Արժանութեամբ պարգևաց, շնորհելով ձեզ յաւակապես զնշան Ս. Խաչին և Սանթիք. սովաւ շնորհաւորելով Սրբազնութեամբ ձերում՝ խնդրեմ՝ ի ձեզնէ լինել միամիտ՝ վս յաւակ յարդանացս, և ժառելիս հպատակութեամբ. արդ ամեմ հանապազ.

Սրբազնութեամբ հիմնանուրկ ծառայ Գրիգոր Ուռհայեցի Վարդապետ.

Ես զայսոցդ՝ ի բազմաց ընկալեալ զնամակ շնորհաւորեցայնս, և ինքն և զնշորհակալութեան գրեալ զպարտ առնեմ, ապա չուեցայ անտի գնալ՝ ի ղրիմ և անդ առեալ զիմ Խաչ վանքն, (որ յետ երանելոյ Հայկազնեացս ցիղինցի՝ ի ղրիմ՝ ամայի մնացեալ էր վանքս այս, և ապա շնաստնոյն Քրնեաղն շնորհեալ Գրիգոր Վարդապետ Ընդ Յովհաննէսին Ընդ Աղխազարեցի, և նա պարգևեցաւ Վահակավարդապետ Սրբազան Տէն իմոյ, ըստորում վանքս գտնի՝ սմա պատկանեալ.) և մաքրեալ բնորովին՝ Թուռքաւորական զօրացն, բարձր հրամանաւ Գրանց Սուլթանին. Յետ որոյ՝ եղ՛ ինձս Ընթերցող և գործակից անձինս, որպէս՛ ինձս զբազում նորոգութեանս, հաւատ և վստահ գլխաւորաշխատ ընդ արձակ տեղիս, գմայրիս, և գպղիս, և ապա դարձ արարեալ անտի գնաց վերստին՝ ի Գրիգորուպոլ. առ՛ ի ձմերել անդ.

Ընդ

Ա. Ըստ՝ ի վախճանի բանից՝ ընթերցասէր դու ազգ հայկեան և սերունդ յաբեթեան, որ վայելեցեր զպատգան անձառելի բարութիւնս, և այժմ և՝ զպատիւն անսխրական բերկրանաց զաւետիս, ի ձեռն այս ապմանս. յիշ ման արժանի համարեալիը ուրեմն զբարի պատճառն գործոցս՝ զբարերգա տունկն օրհնաբեր՝ զՔ՝ աւազեցի պատուա էշխան Ղազ Յօհաննէսեան, ընդ հանգուցեալ զուգակցին իւրոյ՝ Գուլխատան տիկնոջն, և հօրն Քալան քեար Յակոբին. մօրն՝ Աղբեան տիկնոջն, և պապան իւր Հէրսէք Ղազին, և իւր հանիկ Մատուհի տիկնոջն, և բարեշաւոբէղ Գոսեբացին, և ամ բարեհաւիտաւ ազգականացն իւրոց։

Կ՚ուզէք յիշէքդ, յիշեալ լինիք ի քէ յայ ամէն, ամէն։

ՀԱՅԿԱԶՆՅԱՆ ՓՐԱԴԱՐԱՆ

Գիտության ենթարկվել է ախտահանման
29/V 427.